Изпълнителна агенция
„Главна инспекция по труда"

ПРОЕКТ BG051PO001-2.3.01 „ПРЕВЕНЦИЯ ЗА БЕЗОПАСНОСТ И ЗДРАВЕ ПРИ РАБОТА"
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

ПРОФИЛ ПО БЕЗОПАСНОСТ И ЗДРАВЕ ПРИ РАБОТА ЗА ИКОНОМИЧЕСКА ДЕЙНОСТ „ОБРАБОТКА НА КОЖИ; ПРОИЗВОДСТВО НА ОБУВКИ И ДРУГИ ИЗДЕЛИЯ ОТ ОБРАБОТЕНИ КОЖИ БЕЗ КОСЪМ"

Код 15 по КИД-2008

ВЪЗЛОЖИТЕЛ:
Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда"

ИЗПЪЛНИТЕЛ:
„Икономикс - М" ЕООД

София, 2012 г.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

УВОД

1. Икономическо състояние на страната ……... 6
   - Брутен вътрешен продукт …….. 6
   - Брутна добавена стойност ……... 10
   - Инвестиции (чуждестранни преки инвестиции и разходи за придобиване на дълготрайни материални активи) ……..…… 11
   - Брой на предприятията - общо и по групи, според броя на заетите лица…….....…….. 15
   - Производителност на труда ..……... 17
2. Демографско състояние …….. 19
   - Икономически активно население …… 22
   - Разпределение на заетите лица по пол и по възрастови групи ……. 22
3. Професионално ниво и квалификация на работната сила …….. 24

I. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА В ОБЛАСТТА НА БЗР

1. Стратегически документи ……... 27
2. Нормативни актове в областта на БЗР с общо приложение ……... 27
   - Закони и кодекси …… 27
   - Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание КТ …….....…… 49
   - Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание ЗЗБУТ ……...…… 61
   - Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание КСО …….....…… 69
3. Нормативни актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност 76
   - Нормативни актове в областта на БЗР, издадени на основание КТ …... 76
   - Нормативни актове в областта на БЗР, издадени на основание ЗЗБУТ . 85
4. Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР …….....…. 87
   - Закони ……...…….. 87
   - Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание ЗТИП ……..... 106
   - Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона ЗВВХВС ……...…… 117
   - Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за здравето ……...…….. 120
   - Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание ЗУТ 124
   - Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за измерванията ……...…… 132

Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за националната стандартизация …… 137

Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за висшето образование, Закона за професионалното образование и обучение (ЗПО), Закона за признаване на професионални квалификации и Закона за народната просвета ……. 145

II. СИСТЕМА ПО БЕЗОПАСНОСТ И ЗДРАВЕ ПРИ РАБОТА

1. Компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР 158

Министерският съвет ……. 158

Министърът на труда и социалната политика …… 158

Министърът на здравеопазването ……. 160

Министърът на регионалното развитие и благоустройството …….. 169

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма ……. 173

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията …… 176

Министърът на вътрешните работи ……. 185

Министърът на земеделието и храните ……... 186

Министърът на околната среда и водите ……. 189

Министърът на отбраната …….. 192

Държавната агенция за метрологичен и технически надзор ……. 193

Агенция за ядрено регулиране …….. 194

Национален осигурителен институт …… 196

2. Компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР ……. 199

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда” ……... 199

Държавната агенция за метрологичен и технически надзор ……. 199

Агенция за ядрено регулиране …….. 200

Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството ……. 200

Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” на Министерството на вътрешните работи ……. 200

Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните …….. 201

Министерството на икономиката, енергетиката и туризма …….. 201

Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията …… 202

Министерство на околната среда и водите ……. 203

Министерство на отбраната …….. 203

Министерство на здравеопазването ……. 203

Национална агенция за приходите ……... 203

Национален осигурителен институт …… 204

3. Организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище …… 204

Асоциация на индустриалния капитал в България …… 204

Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес …….. 208

Българска тътговско-промишлена палата ……... 212

Конфедерация на работодателите и индустриалците в България – КРИБ „Гласът на българския бизнес” …….. 220

Конфедерация на независимите синдикати в България …… 226

Конфередация на труда „Подкрепа” …… 238

4. Организации на работодателите и на работниците и слижителите за икономическата дейност ..... …… 247

5. Други организации с функции в областта на БЗР ……... 255

Лаборатории за измерване факторите на раборната среда и органи за контрол ……..... 255

Служби по трудова медицина ……... 269

III. МЕХАНИЗМИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ СПАЗВАНЕТО НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПО БЗР

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда” …… 277

Държавната агенция за метрологичен и технически надзор …… 278

Агенция за ядрено регулиране 278

Дирекцията за национален строителен контрол ….....……. 279

Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” 279

Контролно-техническата инспекция към министъра ……..... 282

Министерството на икономиката, енергетиката и туризма …….……... 283

Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията …….....…… 283

Министерство на околната среда и водите …….. 287

Министерство на отбраната ……... 287

Министерство на здравеопазването …….. 288

Национална агенция за приходите …… 288

Национален осигурителен институт …… 289

IV. КООРДИНАЦИЯ И СОЦИАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Икономически и социален съвет ……... 290

Национален съвет за тристранно сътрудничество …….. 294

Национален съвет по условия на труд ……....…. 296

Отраслови/ браншови съвет за тристранно сътрудничество 298

Действащи колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/ бранша 298

ОБУЧЕНИЕ, ИНФОРМИРАНЕ И КОНСУЛТИРАНЕ

1. Законодателна рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР …….…… 299
2. Система на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР ……..... 323

V. СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ЗАСТРАХОВАНЕ

1. Законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване ……...…… 328
   - Диференцирани осигурителни вноски за фонд „ТЗПБ” …… 333
   - Изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО …… 334
   - Компетентни органи с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионална болест ……...… 338
2. Законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска „трудова злополука” ……..... 339
   - Коефициент на трудовия травматизъм за страната …….…….. 342
   - Компетентни органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска „трудова злополука” ……..... 342

VI. УСЛОВИЯ НА ТРУД

1. Трудова заетост 346
2. Работно време 360
3. Отпуски и почивки 372
4. Рискове за здравето и безопасността на работещите 378
5. Осигуряване на работно и униформено облекло и ЛПС 388
6. Медицинско обслужване 391
7. Използване на информационните технологии в работата 393
8. Работа с външни за предприятието лица 395
9. Самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения 397
10. Информиране и консултиране 407
11. Дискриминация и насилие 412
12. Работа и здраве 416
13. Удовлетвореност от условията на труд 419
14. Работа и извън трудов живот 424

VII. ТРУДОВ ТРАВМАТИЗЪМ

1. Брой и показатели на трудовите злополуки – ниво раздел 430
2. Брой и показатели на трудовите злополуки – ниво група 437
3. Разпределение на трудовите злополуки по класификации на статистическата система „Трудови злополуки” на НОИ 443

Класификация „Големина на предприятието (осигурител)” 443
Класификация „Статус в заетостта” 446
Класификация „Общ трудов стаж” / „Стаж по професията” 448
Класификация „Правоспособност” 451
Класификация „Възраст” 452
Класификация „Пол” 454
Класификация „Време на злополуката” 456
Класификация „Място на злополуката” 460
Класификация „Работно място” 466
Класификация „Вид работа” 468
Класификация „Специфично физическо действие” 472
Класификация „Отклонение” 476
Класификация „Начин на увреждане” 481
Класификация „Вид на увреждането” 485
Класификация „Материален фактор” 489
Класификация „Вид злополука (по КСО)” 501
Класификация „Последици от трудовата злополука” 502

VIII. ТЕХНИЧЕСКИ ПРАВИЛА, РЪКОВОДСТВА И ДРУГИ ПРОГРАМИ И ДЕЙНОСТИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА БЗР 505

ЗАКЛЮЧЕНИЕ …….. 507

ПРИЛОЖЕНИЕ № 1. Съответствие на националното законодателство с правото на ЕИО
ПРИЛОЖЕНИЕ № 2. Сравнителен анализ на Конвенциите на МОТ, ратифицирани от Р. България и нормативните актове от националното законодателство в областта на БЗР
ПРИЛОЖЕНИЕ № 3. ЦПО

УВОД

1. Икономическо състояние на страната

Брутен вътрешен продукт

След години (1995 – 2008) на макроикономическа стабилизация (ниско равнище на инфлация, балансиран бюджетен дефицит, нарастващи чуждестранни инвестиции и др.) и устойчив икономически растеж, българската икономика навлиза в труден период. Анализът и оценките на данните за Брутния вътрешен продукт представят състоянието и тенденциите в развитието на икономиката и са индикатор за определяне на икономическата политика на макроравнище.

При проследяване на динамиката на БВП за периода 1995 г. - 2011 г. се установява, че след значителното ускоряване на икономическия растеж през 2000 г. - 5.4%, и относителното му задържане на ниво над 6.0% за периода 2004 - 2008 г., през 2009 г. в резултат на икономическата криза тази тенденция е преустановена. Основен двигател на растежа са крайното потребление и инвестициите в основен капитал, които са подпомогнати от значителното повишаване на кредитната активност на търговските банки и увеличаването на разполагаемия доход на домакинствата вследствие на нарастването на средната работна заплата. Съществено значение за развитието на икономиката до 2008 г. има и инвестиционната активност на предприятията, която води до над 50% нарастване на инвестициите в основен капитал, в реално изражение спрямо 2005 г. и достигането им до дял от 33.6% от БВП през 2008 г.

Отражението на световната икономическа криза върху българската икономика започва да се усеща още през последното тримесечие на 2008 г., когато се отчита забавяне на реалния растеж на БВП. Кризата се изразява, както в свиването на външното търсене на продукцията на българските износители, спада в международните цени на основни износни стоки, така и в намаляването на кредитната активност на банките и резкия спад на чуждестранните инвестиции в нашата икономика. Реално икономика регистрира в началото на 2009 г. първия си отрицателен растеж спрямо предходната година. След като влиянието на кризата първоначално се проявява по линия на свиване на външното търсене и съществен спад на чуждестранните инвестиции в страната спрямо периода преди началото на

кризата, постепенно е засегнато и вътрешното търсене, което води до намаление на БВП с почти 5% през 2009 г. Всички икономически сектори допринасят за спада в БВП, но с най-голям принос е индустрията, която първа почувства негативния ефект от кризата. Намалението на добавената стойност в индустриалния сектор през 2009 г. е със 7,8% по-малко в сравнение с 2008 год. Сред индустриалните отрасли, промишлеността е най-силно засегната от кризата, като добавената й стойност започна да отбелязва спад още от третото тримесечие на 2008 г. Основните причини за негативното развитие на сектора са намалялото външно търсене, както и по-ниските международни цени на суровините. През последните месеци на 2009 г. се наблюдава и значително свиване на вътрешното търсене, като годишният спад на оборота на предприятията на вътрешния пазар достига стойност от -25.6% през октомври.

Свиването на стопанската активност в българската икономика, наблюдавано от началото на 2009 г. продължава и през първата половина на 2010 г., но със значително по-бавни темпове на изменение. През третото и четвъртото тримесечие на 2010 г. икономиката повишава равнището на производство от 2009 г. Произведеният брутен вътрешен продукт в страната през 2010 г., изчислен по текущи цени, е 70 511 млн. лева., т.е. отчита се растеж 3,1% спрямо 2009 г. През първата половина на 2010 г. вътрешното търсене остава свито, докато възстановяването на дейността на основните търговски партньори на страната се отразява положително на износа и през третото и четвъртото тримесечие той е водещ фактор за отчетения икономически растеж.

По предварителни данни произведеният БВП в страната през 2011 г. е 75 265 млн. лв., т.е. текущият обем надвишава с 4 754 млн. лв. създадения БВП през 2010 г. По отношение на структурата на крайното използване на брутния вътрешен продукт тенденцията на висок относителен дял на крайното потребление се запазва и през 2011 г. - 76.3%. Крайното потребление реално намалява с 0.3%, като по отношение на неговите елементи се наблюдава реалното нарастване на разходите на НТОД - с 6.8%, и на разходите на правителството за индивидуално потребление - с 3.0%. Останалите елементи от крайното потребление бележат спад.

Брутен вътрешен продукт - Разходи за крайно използване - национално ниво, текущи цени[1]

(млн.лв.)

Година	Брутен вътрешен продукт	Крайно потребление						Бруто капиталообразуване			Износ на стоки и услуги			Внос на стоки и услуги			Статистическа разлика
		общо	индивидуално потребление	на домакинствата	на НТО, обслужващи домакинствата	индивидуално потребление на правителството	колективно	общо	бруто образуване на основен капитал	изменение на запасите	общо	стоки	услуги	общо	стоки	услуги	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1995	**878**	722	651	572	3	76	71	138	134	4	456	360	96	438	352	86	0
1996	**1 581**	1 398	1 292	1 175	6	111	105	143	238	-95	939	747	192	898	670	228	0
1997	**16 909**	14 290	13 229	11 993	60	1 177	1 061	1 727	1 919	-191	9 922	7 656	2 267	9 031	7 054	1 978	0
1998[2]	**22 992**	18 888	16 906	14 937	80	1 889	1 982	3 871	3 006	865	13 587	10 422	3 165	13 354	10 881	2 474	0
1999	**24 309**	21 110	18 861	16 683	94	2 084	2 249	4 316	3 654	662	13 609	10 308	3 301	14 726	12 008	2 718	0
2000	**27 399**	23 935	20 985	18 620	110	2 256	2 949	4 926	4 325	602	13 826	9 195	4 631	15 288	11 707	3 581	0
2001	**30 299**	27 022	24 025	21 181	131	2 713	2 997	6 132	5 537	595	14 762	10 004	4 758	17 617	13 492	4 125	0
2002	**33 189**	29 342	26 094	22 934	139	3 021	3 248	6 532	6 060	472	15 746	10 938	4 808	18 431	14 622	3 809	0
2003	**35 812**	31 935	28 283	24 641	169	3 473	3 652	7 576	6 807	769	17 378	12 031	5 347	21 078	16 788	4 290	0
2004	**39 824**	35 330	31 261	27 425	184	3 653	4 068	9 058	8 109	949	20 681	14 285	6 396	25 245	20 076	5 169	0
2005[3]	**45 484**	39 816	35 290	31 309	175	3 806	4 526	12 532	11 711	820	18 438	10 256	8 181	25 301	21 258	4 043	0
2006	**51 783**	44 247	39 247	34 762	177	4 308	5 000	16 644	14 297	2 346	31 696	23 493	8 203	40 803	34 395	6 408	0
2007	**60 185**	51 532	46 112	41 301	207	4 604	5 420	20 519	17 264	3 255	35 790	26 427	9 363	47 656	40 624	7 032	0
2008	**69 295**	57 496	51 277	45 766	232	5 279	6 219	26 015	23 283	2 732	40 342	29 736	10 606	54 557	46 581	7 976	0
2009	**68 322**	54 293	48 264	42 942	213	5 108	6 030	20 063	19 724	339	32 458	22 882	9 576	38 493	31 066	7 427	0
2010	**70 511**	55 709	49 918	43 990	272	5 655	5 791	16 138	16 077	61	40 481	30 435	10 046	41 817	35 878	5 939	0
2011[4]	**75 265**	57 392	51 636	45 386	303	5 947	5 756	17 364	15 743	1 621	50 061	39 560	10 501	49 552	43 422	6 130	0

Колона 2 = 3 + 9 + 12 - 15 + 18; Колона 3 = 4 + 8; Колона 4 = 5 + 6 + 7; Колона 9 = 10 + 11; Колона 12 = 13 + 14; Колона 15 = 16 + 17

[1] Източник: НСИ

[2] Данните до 1998 г. са преизчислени в от BGL в BGN (1000 BGL = 1 BGN). BGL - за стойности преди деноминацията от 1999 г. BGN - за стойности след деноминацията от 1999 г.

[3] Данните за 2005 г. са ревизирани съгласно методологията на таблица “Ресурс Използване”

[4] Предварителни данни

БВП - Производствен метод - национално ниво. Динамичен ред, текущи цени (млн. лв.)[5]

Икономически сектори и групировки по икономически дейности	Брутна добавена стойност по текущи цени																
	1995	1996	1997	1998[6]	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005[7]	2006	2007	2008	2009	2010	2011[8]
Селско, горско и рибно стопанство	115	204	3 804	3 475	3 177	3 029	3 235	3 251	3 248	3 387	3 254	3 113	2 824	4 132	2 841	2 976	3 637
Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	183	281	3 597	4 640	4 314	5 092	5 886	6 595	7 215	7 633	8 859	10 295	12 295	12 601	12 983	13 540	15 979
Строителство	39	60	452	999	1 193	1 212	1 391	1 448	1 509	1 704	2 385	3 084	4 100	5 386	5 411	4 341	4 210
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	146	297	3 011	3 844	4 307	5 012	5 669	6 282	6 912	7 668	8 431	10 320	10 837	11 982	11 740	12 757	12 832
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	21	42	340	501	569	749	991	1 252	1 320	1 550	1 451	1 628	1 884	3 464	3 375	3 445	3 608
Финансови и застрахователни дейности	40	84	573	876	433	582	793	956	1 322	1 557	2 343	2 401	3 815	3 721	4 169	4 889	5 243
Операции с недвижими имоти	15	30	206	318	3 076	3 175	3 367	3 691	3 583	3 701	3 888	4 321	4 814	5 181	5 520	5 936	6 083
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	121	248	1 832	2 721	859	985	1 191	1 308	1 219	1 376	1 587	1 911	2 515	2 653	3 256	3 294	3 573
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа	89	134	1 249	2 496	3 296	3 801	3 780	4 354	4 433	4 845	5 675	5 620	6 549	7 136	7 724	7 885	8 111
Култура, спорт и развлечения; други дейности; дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление; дейности на екстериториални организации и служби	13	20	184	355	286	345	299	322	359	459	623	731	941	1 477	1 676	1 653	1 556
Общо за икономиката	**780**	**1 400**	**15 248**	**20 226**	**21 509**	**23 983**	**26 602**	**29 459**	**31 119**	**33 881**	**38 494**	**43 424**	**50 575**	**57 733**	**58 695**	**60 716**	**64 831**
Корективи (Данъци минус субсидии върху продуктите)	98	182	1 660	2 766	2 800	3 416	3 697	3 730	4 693	5 943	6 989	8 359	9 610	11 562	9 626	9 795	10 435
БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ	**878**	**1 581**	**16 909**	**22 992**	**24 309**	**27 399**	**30 299**	**33 189**	**35 812**	**39 824**	**45 484**	**51 783**	**60 185**	**69 295**	**68 322**	**70 511**	**75 265**

[5] Източник: НСИ
[6] Данните до 1998 г. са преизчислени в от BGL в BGN (1000 BGL = 1 BGN). BGL - за стойности преди деноминацията от 1999 г. BGN - за стойности след деноминацията от 1999 г.
[7] Данните за 2005 г. са ревизирани съгласно методологията на таблица "Ресурс Използване"
[8] Предварителни данни

Брутна добавена стойност

БВП по производствения метод се изчислява като сума от **брутната добавена стойност (БДС)** по базисни цени общо за икономиката и корективите, които включват нето данъци върху продуктите (данъци минус субсидии), данък добавена стойност и мита върху вноса. От своя страна брутната добавена стойност представлява балансираща статия в сметка „Производство" и характеризира резултата от производствения процес - брутна продукция, и изразходваните в този процес стоки и услуги - междинно потребление.

Брутната продукция (базисни цени) е стойността на произведените стоки и услуги в резултат на производствената дейност на единиците резиденти през съответния период.

Междинното потребление включва стойността на всички стоки и услуги, трансформирани или изцяло изразходвани в процеса на производство през съответния период, с изключение на потреблението на дълготрайните активи, отчетено като потребление на основен капитал (амортизация).

Принципно двата показателя могат да се разглеждат в тясна връзка, като БВП се изчислява като сума от потреблението (частно и държавно), инвестициите (в основен капитал и запаси) и нетния износ (износ минус внос).

За периода до 2007 г. основен принос за растежа на БДС има най-големият икономически сектор - услугите, който осигурява над 70% от растежа на общата добавена стойност. Финансите и търговията са най-динамичните отрасли от този сектор през разглеждания период. Нарастването на финансовото посредничество се определя от високата кредитна активност на търговските банки и задълбочаването на финансовото посредничество, а при търговията то се дължи основно на повишената покупателна способност на населението. От 2005 г. темпът на нарастване на индустрията се ускорява, като достига 14% през 2007 г. Строителството е сред най-бързо развиващите се сектори на икономиката, като през последните четири години растежът на добавената стойност е над 10% и постепенно се ускорява до 16.9% през 2007 г. Голямото търсене на недвижима собственост е сред основните причини за динамичното развитие и на строителството. Промишлеността също допринася положително за растежа на добавената стойност. Основен двигател на растежа през периода 2004 – 2007 г. са продажбите за износ, които увеличават дела си в общите продажби с около 3 процентни пункта, като нараства делът на продажбите и на

вътрешния пазар. Това се дължи най-вече на по-ниския износ на метали и горива, повлиян от световната ценова динамика. През разглеждания период селското стопанство има отрицателно въздействие върху растежа на БДС.

Най-голям принос за създаването на БДС в икономиката в условията на кризата от 2008-2010 г. има добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива. Този икономически сектор формира традиционно над 21% от общата БДС и БВП, създадени в икономиката. Секторът на услугите е силно повлиян от спада на вътрешното търсене, като някои негови подотрасли продължават да изпитват затруднения до 2010 г. С основен отрицателен принос са търговията, туризма и строителството. Развитието на сектора на услугите е силно зависимо от нивото на заетостта и доходите, които остават потиснати и през периода и влияят отрицателно на потреблението на услуги.

Добавена стойност по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия за 2008-2011 година

хил. левове

Икономически дейности (раздели)	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	109 701	103 659	116718	137122

Инвестиции (чуждестранни преки инвестиции и разходи за придобиване на дълготрайни материални активи)

Инвестициите са чувствителен икономически индикатор, който е в пряка зависимост от икономически условия.

Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор към 31.12., по години[9]

Година	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
	Хил.щ.долари				Хиляди евро
Общо за страната	12401663,2	15167125,4	19185002,9	20441581,2	22114446,3

[9] Източник: НСИ

Структурата на чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор по икономически дейности, съгласно КИД 2008 показва, че от общите чуждестранни преки инвестиции за периода 2008 – 2010 г. с най-голям относителен дял по години са:

- за 2008 год. - „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване” - 32.3%, „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения” - 19.8% и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство” - 18.5%.
- за 2009 год. - „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване” - 31.2%, „Операции с недвижими имоти” - 19.4%; „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения” - 17.5%, и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство” - 16.6%;
- за 2010 год. - „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване” - 37.1%; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство” – 19.1%; „Операции с недвижими имоти” – 16.7%; „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения” – 13.5%.

По предварителни данни на НСИ, преките чуждестранни инвестиции в нефинансовия сектор към 31.12.2011 г. възлизат на 21 616 млн. евро, което е с 2.2% по-малко в сравнение с 2010 година. Най-голяма е стойността на направените чуждестранни инвестиции в промишлеността - 8 741 млн. евро, и в сектора на услугите (търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство) - 4 121 млн. евро. През 2011 г. тези дейности заедно формират 59.5% от общия обем на ПЧИ, а относителният им дял общо нараства с 3.4 пункта спрямо предходната година. В сектор „Строителство” преките чуждестранни инвестиции намаляват с 40.0% в сравнение с 2010 г. и са в размер на 775 млн. евро.

Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор
към 31.12. по икономически дейности (КИД 2008)

(хил.евро)

Икономически дейности	**2008**	**2009**	**2010**
ОБЩО ЗА СТРАНАТА	**19185002,9**	**20441581,2**	**22114446,3**
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	18546,5	17995,5	17903,6
Данните са от проведеното от НСИ годишно статистическо наблюдение за чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор. За по-пълни данни може да се ползва WEB-сайта на БНБ.			

По данни на НСИ, извършените **разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА)** във всички сектори на икономиката, разпределени по години е:

Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за 2006-2010 година

(Хил. лв)

	2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Общо за страната	17 742 863	27 446 562	29 424 189	21 274 280	16 218 269

Структурата на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи по икономически дейности показва, че за периода 2006 г. – 2010 г. най-голям обем инвестиции в ДМА са вложени в:

- за 2006 год. – „Преработваща промишленост” – 20.6%, Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството – 14.6%, Операции с недвижими имоти и бизнес услуги – 14.6%, Транспорт, складиране и съобщения – 12.8%

- за 2007 год. - Операции с недвижими имоти и бизнес услуги – 19.2%, „Преработваща промишленост” – 17.4%, Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството – 13.8%, „Строителство” – 13.2%;
- за 2008 год. – „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване” - 30.9% от общите за страната, следват „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство” - 23.3%, „Строителство” - 13.3% и „Операции с недвижими имоти” - 12.9%;
- за 2009 год. – „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване” - 31.2%, „Операции с недвижими имоти” - 19.4%, „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения” - 17.5%, и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство”;
- за 2010 год. - „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване” - 30.1%; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство” – 22.1%; „Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална дейност” – 12.7%; „Операции с недвижими имоти” – 9.6%.

По предварителни данни на НСИ през 2011 г. извършените разходи за придобиване на ДМА във всички сектори на икономиката са 17 763 млн. лв., като е отчетено нарастване от 9.5% в сравнение с 2010 година. Най-голям обем инвестиции в ДМА са вложени в промишления сектор - 5 428 млн. лв., и в сектора на услугите (търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство) - 3 961 млн. лева. През 2011 г. тези сектори заедно формират 52.9% от общия обем разходи за ДМА. В сектор „Строителство” инвестициите в ДМА достигат 1 147 млн. лева, или с 16.2% по-малко в сравнение с 2010 година.

Инвестиции в ДМА за 2008 - 2010 година

(хил. лв.)

Икономически дейности (раздели)	**2008**	**2009**	**2010**
Общо за страната	29 424 189	21 274 280	16 218 269
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	20 005	..	12339

„..” Конфиденциални данни на НСИ

Брой на предприятията - общо и по групи, според броя на заетите лица

По данни на НСИ за периода от 2006 – 2010 година разпределението на предприятията според броя на заетите лица е:

Брой на нефинансовите предприятия по групи според броя на заетите в тях лица - по години

(брой)

Години	Общо	Групи предприятия според броя на заетите в тях лица			
		до 9	10 - 49	50 - 249	250+
2006	258112	229356	23097	4864	795
2007	283444	252535	24794	5281	834
2008	323003	289981	26752	5439	831
2009	368229	335929	26463	5071	766
2010	366929	337147	24368	4662	752

Данните показват, че предприятията от нефинансовия сектор са предимно малки и средни предприятия (МСП)[10], съставляващи високия относителен дял от 99.7% – 99.8% от общия брой на нефинансовите предприятия. Относителният дял на отделните групи предприятия от общия брой предприятия за периода 2006 – 2010 г. е:

- *до 9 заети лица* – 88.9% (2006 г.), 89.1% (2007 г.), 89.8% (2008 г.), 91.2% (2009 г.) и 91.9% (2010 г.);
- *от 10 – 49 заети лица* – 8.9% (2006 г.), 8.7% (2007 г.), 8.3% (2008 г.), 7.2% (2009 г.) и 6.6% (2010 г.);
- *от 50 – 249 заети лица* – 1.9% (2006 г.), 1.9% (2007 г.), 1.7% (2008 г.), 1.4% (2009 г.) и 1.3% (2010 г.);
- *над 250 заети лица* – 0.3% (2006 г.), 0.3% (2007 г.), 0.3% (2008 г.), 0.2% (2009 г.) и 0.2% (2010 г.).

[10] Според Закона за малките и средните предприятия микропредприятия са предприятията, които имат до 9 заети лица, малки са тези с до 49 заети и средни - с 50 до 249 заети.

През периода 2006 – 2010 г. се наблюдава устойчиво разширяване сектора на малките и средните предприятия с до 50 заети лица в тях, докато при останалите две групи тази тенденция се прекъсва през 2009 год. (за предприятията с от 50 до 249 заети в тях), а през 2008 г. – за предприятията с над 250 заети в тях.

През целия разглеждан период малките и средните предприятия имат приоритетна роля при създаване на заетостта и добавената стойност, като тяхната роля става все по-съществена с всяка изминала година.

В периода 2005-2009 г.[11] ръстът на заетостта в МСП отбелязва общо увеличение от 18%, а в големите предприятия намалява с 2%. Кризата през 2009 г. причинява общо намаление в заетите работни места от 1% спрямо 2008 г. Общият дял е относително нисък благодарение на микро предприятията, които значително увеличават дела си в заетостта (11%). Всички други размерни групи предприятия губят служители, като тенденцията е по-силна за по-големите по размер МСП. Съответно най-нисък е делът при малките предприятия (със спад от 0.2%), следвани от средните предприятия (-8%). Най-висок е делът на съкратени работни места при големите предприятия (-9%). От гледна точка на размера на предприятията, най-голям растеж на заетите лица се наблюдава при малките и средни предприятия - съответно 7.7% и 7.2% средно за периода 2006-2008 г. През 2010 г. заетостта в МСП намалява с 6.5%, а в големите предприятия с 2.1%.[12]

Брой на предприятията по групи според броя на заетите в тях лица за икономическата дейност „Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм" - по години

Наименование	**Общо**	**Групи според броя на заетите лица – 2008 г.**			
		микро	малки	средни	големи
Брой предприятия	**531**	249	183	90	9

Наименование	**Общо**	**Групи според броя на заетите лица – 2009 г.**			
		микро	малки	средни	големи
Брой предприятия	**542**	286	171	78	7

Наименование	**Общо**	**Групи според броя на заетите лица – 2010 г.**			
		микро	малки	средни	големи
Брой предприятия	**503**	259	152	83	9

[11] Източник: Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП, Изпълнителна агенция за насърчаване на МСП, София 2011

[12] Източник: Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП в България 2011-2012 г., Изпълнителна агенция за насърчаване на МСП, София 2012

Производителност на труда

Производителността на труда[13] е съставен икономически показател, който съпоставя постигнатия резултат (новосъздаден продукт) с вложения трудов фактор при осъществяването на определена икономическа активност на определена икономическа територия за определен период.

Основните съставни елементи на производителността на труда са показатели измерващи резултата от осъществяваната производствена активност (числител) и показатели за вложения труд в производствения процес (знаменател).

На национално ниво, резултатът от производствената дейност се измерва с брутния вътрешен продукт (БВП) и брутната добавена стойност (БДС) създадена от всички производствени сектори в националната икономика. Връзката между БВП и БДС се определя от начина на остойностяване на произведения краен продукт. БВП е остойностен по пазарни цени, включително данъците върху продуктите и вноса, нето от субсидиите върху продуктите.

БДС измерва резултата от производствената дейност по базисни цени, преди начисляването на данъци, включително субсидиите върху продуктите и услугите. БДС е показател който е приложим за изчисляване на производителността на труда както на национално ниво, така и на ниво производствени дейности или по региони.

Трудовият производствен фактор в състава на показателя за производителността на труда се измерва с броя на заетите лица в резидентните производствени единици на националната икономика и отработеното от тях време – отработени човекочасове.

Данни за производителността на труда са публикувани в годишното издание на НСИ „Социално икономическо развитие на страната" и интернет страницата на НСИ динамични редове по тримесечия и години.

Производителност на труда - Общо за икономиката

Година	БВП на един зает				
	текущи цени, лева	**по цени на предходната година, лева**	**по цени на 2005*** г., лева**	**Индекс на физически обем изчислен по цени на 2005**** / предходна година = 100, %**	**Индекс на физически обем, 2005 = 100,%**
2005	13013	12118,0	13013,0		
2006	14336	13412,1	13412,1	103,1	103,1
2007	16149	14791,0	13837,5	103,2	106,3
2008	18115	16707,2	14315,5	103,5	110,0
2009	18341	17583,9	13895,9	97,1	106,8
2010	19858	19317,1	14635,2	105,3	112,5
2011*	22127	21075,0	15532,0	106,1	119,4

[13] НСИ: Производителност на труда – дефиниции и изчислителни процедури

*	Предварителни данни
**	За изчисленията на производителността на труда, данните за Брутната Добавена Стойност не включват условно начисления наем на лицата живеещи в собствени жилища
***	Данните са изчислени по метода "Aannual overlap". Преизчислените агрегати не са адитивни.
****	Индексите са изчислени въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.; повече информация за приложеният метод вж.: Измерване на ефекта от промени в обема и промени в цените (Методологични бележки)

Производителност на труда - Общо за икономиката

Година	БДС** на един зает				
	текущи цени, лева	по цени на предходната година, лева	по цени на 2005*** г., лева	Индекс на физически обем изчислен по цени на 2005**** / предходна година = 100, %	Индекс на физически обем, 2005 = 100,%
2005	9994,6	9283,9	9994,6		
2006	10983,4	10387,8	10387,8	103,9	103,9
2007	12559,6	11420,7	10802,4	104,0	108,1
2008	14008,9	13083,7	11257,7	104,2	112,6
2009	14574,1	13932,5	11199,4	99,5	112,1
2010	15872,6	15420,4	11843,3	105,7	118,5
2011*	17734,7	16857,1	12578,3	106,2	125,9

*	Предварителни данни
**	За изчисленията на производителността на труда, данните за Брутната Добавена Стойност не включват условно начисления наем на лицата живеещи в собствени жилища
***	Данните са изчислени по метода "Aannual overlap". Преизчислените агрегати не са адитивни.
****	Индексите са изчислени въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.; повече информация за приложеният метод вж.: Измерване на ефекта от промени в обема и промени в цените (Методологични бележки)

Производителност на труда за икономическата дейност „Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм”

Наименование	2008	2009	2010	2011
Добавена стойност по факторни разходи - хил. лв.	109 701	103 659	116718	137122
Заети лица - брой	24 100	19 600	15 900	13 800
Производителност на труда - добавена стойност на едно заето лице в лева	4 551	5 289	7 341	9 936

2. Демографско състояние

Икономически активно население (от 15 до 64 навършени години) – общ брой за страната и общ брой заети лица.

През последните години се формира трайна тенденция на намаляване на броя на населението в страната. В резултат от социалните и икономически промени в условията на живот се наблюдават съществени изменения в демографското поведение на

населението, които доведоха до отрицателен естествен прираст. Броят и възрастовата структура на населението оказват ключово влияние върху предлагането на труд в страната. По данни на НСИ, към 31.12.2010 г. постоянното население на България е 7504868 души, като за в сравнение с 2006 г. (7679290 души) то е намаляло с 174422 души. Намалението в броя на населението се дължи от една страна на отрицателния естествен прираст, а от друга страна на външната миграция.

Населението на възраст 15-64 навършени години към края на 2006 г. е 5 322 628 души или 69.3 % от цялото население, като броят му към 2010 г. е намалял с 3.4 % или с 181571 души.

Наблюдението на работната сила е важен източник на информация за състоянието и тенденциите на пазара на труда, като основната цел е да осигури данни за икономическата активност на населението на 15 и повече навършени години и за най-важните характеристики на заетите[14] и безработните лица и лицата извън работната сила в Република България.

За периода от 2006 – 2010 г. работната сила[15] (икономически активното население) на възраст 15 – 64 год. нараства с 5.6 % . Коефициентът на икономическа активност на населението[16] за същия период се променя от 64.5 % през 2006 г. до 66.5% през 2010 г., като най-високата стойност се отчита през 2008 г. – 67.8%.

Работна сила на 15 - 64 навършени години

(хиляди)

Година	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Общо	**3376,3**	**3447,9**	**3504,7**	**3441,5**	**3356,3**
По пол					
Мъже	1781,7	1820,3	1858,8	1828,0	1774,5
Жени	1594,6	1627,6	1645,9	1613,5	1581,9

[14] Източник НСИ: **Заети лица** са лицата на 15 и повече навършени години, които през наблюдавания период: извършват работа за производство на стоки и услуги поне 1 час срещу заплащане (в пари или в натура) или друг доход; не работят, но имат работа, от която временно отсъстват поради отпуск, болест, бременност, раждане и отглеждане на малко дете (за периода, през който получават пълния размер на възнаграждението си), неблагоприятни климатични условия, стачка или други подобни причини.

[15] Източник НСИ: **Работна сила** са лицата на 15 и повече навършени години, които влагат или предлагат своя труд за производство на стоки и услуги. Работната сила включва заетите и безработните лица

[16] Източник НСИ: **Коефициентът на икономическа активност** представлява относителния дял на икономически активното население от населението на същата възраст.

За 2006 – 2010 г. броят на заетите лица на възраст 15 – 64 навършени години намалява от 3071,7 хил. през 2006 г. на 3010,4 хил. през 2010 г. Коефициентът на заетост[17] през 2010 г. е 59.7 %, с 1.1 процентни пункта повече спрямо 2006 г. (58.6%)

Заети на 15 - 64 навършени години

(хиляди)

Година	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Общо	**3071,7**	**3208,8**	**3306,2**	**3204,8**	**3010,4**
По пол					
Мъже	1626,1	1700,5	1755,5	1698,7	1579,2
Жени	1445,6	1508,2	1550,8	1506,1	1431,2

[17] Източник: НСИ. **Коефициентът на заетост** представлява относителния дял на заетите лица от населението на същата възраст.

Икономически активно население (от 15 до 64 навършени години) – общ брой за икономическата дейност и общ брой заети лица.

Заети лица в „Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм”

хиляди

Година	2008	2009	2010	2011
Общо	**24,1**	**19,6**	**15,9**	**13,8**
По пол				
Мъже	6,6	4,2	(3,0)	(3,0)
Жени	17,6	15,3	12,9	10,8

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила
Забележки:
1) Поради малкия обем на извадката данните, оградени в скоби, не са достатъчно точни
2) Поради закръгляването на данните директно от компютър, в някои случаи общите данни могат да се различават незначително от сумата на отделните групи, включващи се в тях.

Разпределение на заетите лица по пол и по възрастови групи за страната: 15 - 24 год.; 25 - 34 год.; 35 - 44 год.; 45 - 54 год.; 55 - 64 год.; 65 и повече.

Заети лица на 15 и повече навършени години (хиляди)

Пол / Възраст	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Общо	**3110,0**	**3252,6**	**3360,7**	**3253,6**	**3052,8**
По пол					
Мъже	1652,8	1731,5	1792,9	1732,3	1608,3
Жени	1457,2	1521,1	1567,8	1521,3	1444,5
По възраст					
15-24	240,5	249,8	262,6	240,0	207,4
25-34	724,9	730,7	737,3	691,0	620,2
35-44	889,9	948,5	965,9	965,2	936,7
45-54	833,0	865,9	887,4	856,6	824,9
55-64	383,5	413,8	453,1	452,0	421,2
65 и повече	38,2	43,9	54,5	48,8	42,4

Коефициент на заетост на заети лица на 15 и повече навършени години

(%)

Пол / Възраст	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	**46,7**	**49,0**	**50,8**	**49,4**	**46,7**
По пол					
Мъже	51,8	54,4	56,5	54,9	51,3
Жени	42,0	44,0	45,5	44,4	42,4
По възраст					
15-24	23,2	24,5	26,3	24,8	22,2
25-34	72,2	76,2	78,2	75,1	70,7
35-44	79,6	82,8	84,6	82,6	79,4
45-54	74,8	78,4	80,6	79,0	75,8
55-64	39,6	42,6	46,0	46,1	43,5
65 и повече	2,7	3,0	3,8	3,3	2,8

Общият коефициент на заетост на заетите лица на 15 и повече навършени години през 2006 – 2010 г. е 46.7 %, като през 2008 г. се отчита повишаване от 4.1 процентни пункта (50.8%). Коефициентът на заетост при мъжете е намалял с 0.5 процентни пункта от 51.8 % през 2006 г. на 51.3 % през 2010 г., докато при жените той е нараснал с 0.4 процентни пункта от 42.0 % до 42.4 %.

Коефициентът на заетост при жените през 2010 г. е по- нисък от коефициента на заетост при мъжете с 8.9 процентни пункта.

Коефициентът на заетост при младежите (15-24 г.) за 2010 е 22.2%, като се отчита спад спрямо 2006 г. от – 1.0 процентни пункта.

Увеличение се наблюдава в равнището на заетост сред лицата на възраст 55-64 год. Коефициентът на заетост се е увеличил с 3.9 процентни пункта - от 39.6 % през 2006 г. до 43.5% през 2010 г.

Разпределение на заетите лица по пол и по възрастови групи за икономическата дейност: 15 - 24 год.; 25 - 34 год.; 35 - 44 год.; 45 - 54 год.; 55 - 64 год.; и повече.

„Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм"

хиляди

Пол / Възраст	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Общо	**24,1**	**19,6**	**15,9**	**13,8**
Мъже	6,6	4,2	(3,0)	(3,0)
Жени	17,6	15,3	12,9	10,8
15-64	24,1	19,6	15,9	13,8
15-24	(1,7)	(0,7)	(0,9)	(0,7)
25-34	5,9	4,5	(2,8)	(2,0)
35-44	7,2	6,5	5,9	4,6
45-54	7,5	6,3	5,4	4,8
55 и повече	(1,9)	(1,5)	(0,9)	(1,7)

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила
Забележки:
1) Поради малкия обем на извадката данните, оградени в скоби, не са достатъчно точни
2) Поради закръгляването на данните директно от компютър, в някои случаи общите данни могат да се различават незначително от сумата на отделните групи, включващи се в тях.

3. Професионално ниво и квалификация на работната сила

Равнището на заетост в значителна степен зависи от степента на завършено образование или липсата на такова, както и от притежаването на професионална квалификация.

По данни на НСИ „Наблюдение на структурата на заплатите” за 2006 и 2010 год. разпределението на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по степените на образование е:

Разпределение на наетите лица в България по степени на образование за 2006 и 2010 г. (брой)

Образование	**2006 година**		**2010 година**	
Общо	**2293805**		**2272509**	
Начално и по-ниско	25604		24193	
Основно	222758		141214	
Средно	1385922		1374412	
Висше	659520		732690	
Образование	мъже	жени	мъже	жени
Общо	**1 123 731**	**1 170 074**	**1 097 738**	**1 174 770**
Начално и по-ниско	13 038	12 567	11 897	12 296
Основно	129 257	93 501	77 011	64 202
Средно	736 419	649 503	727 246	647 166
Висше	245 017	414 503	281 584	451 105

Разпределение на заетите лица на 15 и повече навършени години по степени на образование за страната

Образование	**Заети лица (хиляди)**				
	2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Висше	792,7	828,9	856,9	858,9	831,2
Средно,	1809,4	1952,1	2002,5	1924,7	1838,4
в т.ч. с придобита професионална квалификация	1279,9	1346,9	1358,6	1303,7	1226,5
Основно и и по-ниско	507,9	471,6	501,2	469,9	383,3

Важен е фактът, че лицата със средно образование с придобита професионална квалификация заемат значителен дял (около 70%) от заетите лица, които са със средно общо образование.

Разпределение на заетите лица на 15 и повече навършени години по степени на образование за икономическата дейност „Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм”

Образование	Заети лица (хиляди)			
	2008	2009	2010	2011
Висше	(1,2)	(1,0)	(0,7)	(0,8)
Средно,	17,1	13,7	11,4	10,6
в т.ч. с придобита професионална квалификация	10,3	7,1	6,4	6,6
средно общо	6,7	6,6	5,0	4,0
Основно и и по-ниско	5,8	4,9	3,9	(2,4)

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила
Забележки:
1) Поради малкия обем на извадката данните, оградени в скоби, не са достатъчно точни
2) Поради закръгляването на данните директно от компютър, в някои случаи общите данни могат да се различават незначително от сумата на отделните групи, включващи се в тях.

I. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА В ОБЛАСТТА НА БЗР[18]

1. Стратегически документи

1.1. Стратегия за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г.

Стратегията за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г. е приета на 26 юни 2008 г. с Решение на Министерският съвет. Тя е документ, чрез който са определени, визията, стратегическата цел и приоритетите в областта на безопасните и здравословните условия на труд.

Визия: България да стане страна с високо качество и производителност на труда, основано на сигурни и безопасни условия на труд.

Стратегическа цел: Намаляване на трудовите злополуки с 25 % на 1000 осигурени лица.

Приоритетни области:

- гарантиране на правилното прилагане на законодателството в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- насърчаване на развитието и прилагането на секторни стратегии;
- управление на новите и все по-големи рискове;
- насърчаване на промените в поведението на работещите и работодателите към прилагане на подход, насочен към опазване на здравето.

1.2. Национална програма по безопасност и здраве при работа

За изпълнение на целите, заложени в Стратегията по безопасност и здраве при работа 2008-2012 г., Правителството на Република България ежегодно одобрява мерки - законодателни, организационно-технически, здравни и други превантивни мерки за осигуряване на здраве и безопасност на работното място. Целта е, чрез годишни национални програми да се очертаят ангажиментите и насочат усилията на държавните органи, работодателските организации, организациите на работниците и служителите, неправителствените организации и др. към осигуряване на благосъстоянието при работа, като се отчитат промените на работното място и възникването на нови професионални рискове.

2. Нормативни актове[19] в областта на БЗР с общо приложение

2.1. Закони и кодекси

2.1.1. Кодекс на труда (КТ)

Обн., ДВ, бр. 26 и 27 от 1986 г., доп., бр. 6 от 1988 г., изм. и доп., бр. 21 от 1990 г., изм., бр. 30 и 94 от 1990 г., бр. 27 от 1991 г., доп., бр. 32 от 1991 г., изм., бр. 104 от 1991 г.,

[18] Информацията е актуална към 15.08.2012 г., т.е. отчетени са последните промени на стратегическите документи и нормативните актове към 15.08.2012 г.

[19] Нормативни актове – актове на Народното събрание, на Министерския съвет или на компетентни министри, издадени в съответствие със Закона за нормативните актове

доп., бр. 23 от 1992 г., изм. и доп., бр. 26 от 1992 г., доп., бр. 88 от 1992 г., изм. и доп., бр. 100 от 1992 г., Решение № 12 на Конституционния съд на РБ от 20.07.1995 г. - бр. 69 от 1995 г.; доп., бр. 87 от 1995 г., изм. и доп., бр. 2 от 1996 г., изм., бр. 12 от 1996 г., изм. и доп., бр. 28 от 1996 г., изм., бр. 124 от 1997 г., доп., бр. 22 от 1998 г.; Решение № 11 на Конституционния съд на РБ от 30.04.1998 г. - бр. 52 от 1998 г.; доп., бр. 56, 83 и 108 от 1998 г., изм. и доп., бр. 133 от 1998 г., бр. 51 от 1999 г., доп., бр. 67 от 1999 г., изм., бр. 110 от 1999 г., изм. и доп., бр. 25 от 2001 г., изм., бр. 1 и 105 от 2002 г., изм. и доп., бр. 120 от 2002 г., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 86 от 2003 г., изм. и доп., бр. 95 от 2003 г., бр. 52 от 2004 г., бр. 19 от 2005 г., изм., бр. 27 от 2005 г., доп., бр. 46 от 2005 г., изм., бр. 76 от 2005 г., изм. и доп., бр. 83 от 2005 г., изм., бр. 29.12.2005 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48, 57 и 68 от 2006 г., изм., бр. 75 от 2006 г., изм. и доп., бр. 102 от 2006 г., доп., бр. 105 от 12.2006 г., изм., бр. 40, 46, 59 и 64 от 2007 г., доп., бр. 104 от 12.2007 г., изм. и доп., бр. 43, 94, 108 и 109 от 2008 г., изм., бр. 35 и 41 от 2009 г., изм. и доп., бр. 103 от 2009 г., бр. 15 от 2010 г., доп., бр. 46 от 2010 г., изм. и доп., бр. 58 от 2010 г., доп., бр. 77 от 2010 г.; Решение № 12 на Конституционния съд на РБ от 11.11.2010 г. - бр. 91 от 2010 г.; изм. и доп., бр. 100 от 2010 г., изм., бр. 101 от 2010 г., изм. и доп., бр. 18 от 2011 г., доп., бр. 33 от 2011 г., изм. и доп., бр. 61 и 82 от 2011 г., бр. 7 и 15 от 2012 г., изм., бр. 20 от 2012 г., изм. и доп., бр. 38 от 2012 г., Решение № 7 на Конституционния съд на РБ от 19.06.2012 г. - бр. 49 от 2012 г.)

Предмет: Регулира трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, непосредствено свързани с тях.

Цел: Да осигури свободата и закрилата на труда, справедливи и достойни условия на труд, както и осъществяване на социален диалог между държавата, работниците, служителите, работодателите и техните организации за уреждане на трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения.

Въпросите, свързани с възникването (чл. 61–117 КТ) и изменението (чл. 118 – 123а КТ) на трудовото правоотношение са уредени в глава V на КТ, а тези, свързани с неговото прекратяване в глава XVI на КТ.

Основни задължения на страните по трудово правоотношение

Работникът или служителят е длъжен да изпълнява работата, за която се е уговорил, и да спазва установената трудова дисциплина, а работодателят - да осигури на работника или служителя условия за изпълнение на работата и да му плаща възнаграждение за извършената работа (чл. 124 КТ). Тези задължения са конкретизирани в чл. 126 КТ (за работника или служителя) и в чл. 127 – 130в КТ (за работодателя) както следва:

- за работника или служителя: задължения при изпълнение на възложената работа: да се явява навреме на работа и да бъде на работното си място до края на работното време; да се явява на работа в състояние, което му позволява да изпълнява възложените задачи и да не употребява през работното време алкохол или друго упойващо вещество; да използва цялото работно време за изпълнение на възложената работа; да изпълнява работата си в изискуемото се количество и качество; да спазва техническите и технологическите правила; да спазва правилата за здравословни и безопасни условия на труд; да изпълнява законните нареждания на работодателя; да пази грижливо имуществото, което

му е поверено или с което е в досег при изпълнение на възложената му работа, както и да пести суровините, материалите, енергията, паричните и другите средства, които му се предоставят за изпълнение на трудовите задължения; да бъде лоялен към работодателя, като не злоупотребява с неговото доверие и не разпространява поверителни за него сведения, както и да пази доброто име на предприятието; да спазва вътрешните правила, приети в предприятието, и да не пречи на другите работници и служители да изпълняват трудовите си задължения; да съгласува работата си с останалите работници и служители и да им оказва помощ в съответствие с указанията на работодателя; да уведоми работодателя за наличие на несъвместимост с изпълняваната работа, когато по време на осъществяването й за него възникне някое от основанията за недопустимост по чл. 107а, ал. 1 КТ; да изпълнява и всички други задължения, които произтичат от нормативен акт, от колективен трудов договор, от трудовия договор и от характера на работата;

- за работодателя: задължения за: осигуряване на условия за работа (чл. 127 КТ); начисление и плащане на трудово възнаграждение (чл. 128 КТ); за издаване на документи (чл. 128а КТ); осигуряване работника или служителя при условия и по ред, установени в Кодекса за социално осигуряване и в Закона за здравното осигуряване (чл. 129 КТ); информиране и консултиране (чл. 130 КТ), в т.ч. в случаи на масово уволнение (чл. 130а КТ), при промяна на работодателя (чл. 130б КТ), при изменение на дейността, икономическото състояние и организацията на труда на предприятието (чл. 130в КТ).

Работно време, почивки и отпуски

Според Кодекса на труда, „работно време“ означава времето, установено със закон, с друг нормативен акт, с колективен или индивидуален трудов договор, през което работникът или служителят е длъжен да бъде на разположение на работодателя на територията на неговото предприятие или в друго определено от него място (§ 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на КТ). През това време работникът или служителят е длъжен да изпълнява възложената му от работодателя работа, а работодателят е задължен да осигурява необходимите условия за безопасна и здравословна работа и да контролира изпълнението й.

Въпросите, свързани с работното време (видове, продължителност, удължаване и намаляване, разпределение и отчитане и т.н.) и почивките (по време на работа, междудневна, седмична и т.н.) са уредени в глава седма „Работно време и почивки”.

- Нормална продължителност на работното време (чл. 136 КТ): петдневна работна седмица, с нормална продължителност на работния ден – до 8 часа и на работната седмица – до 40 часа.
- Удължаване на работното време (чл. 136а КТ): условия и ред за удължаване на работния ден, максимална продължителност на удължения работен ден, задължения за информиране и консултиране.
- Намалено работно време (чл. 137 КТ): право на намалено работно време (за работа при специфични условия и рискове за живота и здравето на работниците

и служителите, които не могат да бъдат отстранени или намалени, независимо от предприетите мерки и за работници или служители, ненавършили 18 години).

- Непълно работно време (работа за част от законоустановеното работно време): уговаряне между страните по трудово правоотношение (чл. 138 КТ), условия и ред за въвеждане от работодателя (чл. 138а КТ).
- Разпределение на работното време (чл. 139 КТ): разпределението на работното време се установява в правилника за вътрешния трудов ред на предприятието – точно определяне границите на работното време (начало и край на работния ден), прекъсване на работното време, работно време с променливи граници, установяване на задължение за дежурство или на разположение на работодателя и др.
- Ненормиран работен ден (чл. 139а КТ): условия и ред за въвеждане, отчитане и компенсиране на ненормиран работен ден, права и задължения на работниците и служителите при ненормиран работен ден.
- Нощен труд: определение, продължителност и забрана за полагане на нощен труд (чл. 140 КТ), правила при полагане на нощен труд (140а КТ).
- Работа на смени (чл. 141 КТ): дневна, нощна и смесена работна смяна.
- Извънреден труд: определение и забрана (чл. 143 КТ), допустимост по изключение (чл. 144 КТ), продължителност (чл. 146 КТ), недопустимост (чл. 147 КТ), отказ за полагане (чл. 148 КТ), отчитане (чл. 149 КТ) и заплащане на извънреден труд (чл. 150 КТ).
- Отчитане на работното време (чл. 142 КТ): в работни дни – подневно, сумирано изчисляване на работното време, максимална продължителност на работна смяна при сумирано изчисляване на работното време.

Работното време на работника или служителя се прекъсва с една или няколко почивки (чл. 151, ал.1 КТ). Техният брой и продължителност се определят в зависимост от характера на работата.

Раздел III на глава VII на КТ урежда правата и задълженията за осигуряване на почивките по време на работа, както следва:

- почивки в работния ден: една или няколко почивки (броят и продължителността се определят в зависимост от характера на работата), почивка за хранене и време за хранене през работното време (чл. 151 КТ);
- почивки при работа със специфичен характер и/или организация на труд (чл. 154а КТ);
- междудневна почивка (чл. 152 КТ);
- седмична почивка (чл. 153 КТ);
- празнични дни (чл. 154 КТ).

Отпуск в най-широк смисъл на понятието е освобождаването на работника или служителя от задължението да работи по трудовото правоотношение за определен период от време, без то да бъде прекратявано.

В глава осма „Отпуски" на КТ са уредени въпросите, свързани с вида и размера на отпуските, както и условия за тяхното ползване, прекъсване, отлагане, погасяване правото на ползване, заплащане и др.

- Видове отпуски: основен и удължен платен годишен отпуск (чл. 155 КТ); допълнителен платен годишен отпуск (чл. 156 КТ); отпуск за изпълнение на граждански, обществени и други задължения – при встъпване в брак, при кръводаряване, при смърт на родител, дете, съпруг, брат, сестра и родител на другия съпруг или други роднини по права линия, когато работника или служителя е призован в съд или от други органи като страна, свидетел или вещо лице, за участие в заседания като член на представителен държавен орган или съдебен заседател и др. (чл. 157 КТ); отпуск при повикване на учебно мобилизационно мероприятие (чл. 158 КТ); отпуск на синдикални дейци (чл. 159 КТ); неплатен отпуск (чл. 160 КТ); служебни и творчески отпуски (чл. 161 КТ); отпуск при временна неработоспособност (чл. 162); отпуск поради бременност, раждане и осиновяване (чл. 163 КТ); отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст (чл. 164 КТ); отпуск за отглеждане на дете, настанено при близки и роднини или в приемно семейство (чл. 164а КТ); неплатен отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст (чл. 165 КТ); отпуск за кърмене и хранене на малко дете (чл. 166 КТ); отпуск при смърт или тежко заболяване на родител (чл. 167 КТ); неплатен отпуск за отглеждане на дете до 8-годишна възраст (чл. 167а КТ); платен отпуск за две и повече живи деца (чл. 168 КТ); платен отпуск за обучение (чл. 169 КТ); отпуск за приемен изпит в учебно заведение (чл. 170 КТ); неплатен отпуск на учащи се (чл. 171 КТ).
- Ползване на платения годишен отпуск: начин на ползване (чл. 172 КТ); ред за ползване (чл. 173 КТ); ползуване на отпуск от непълнолетни и майки (чл. 174 КТ); прекъсване на ползването (чл. 175 КТ); отлагане на ползването (чл. 176 КТ); погасяване на правото на ползване (чл. 176а КТ); заплащане (чл. 177 КТ); забрана за парично компенсиране (чл. 178 КТ).

Безопасни и здравословни условия на труд

Съгласно глава XIII „Здравословни и безопасни условия на труда":

- министърът на труда и социалната политика самостоятелно или съвместно с други министри издава актове по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, както и правила за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 276 КТ);
- работодателят: осигурява здравословни и безопасни условия на труд (чл. 275 КТ); разработва и утвърждава правила за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в предприятието (чл. 277 КТ); провежда инструктаж и обучение по безопасните методи на работа (чл. 281 КТ); осигурява на санитарно-битово и медицинско обслужване (чл. 282 КТ); предоставя

безплатно специално работно облекло и лични предпазни средства (чл. 284 КТ); осигурява на безплатна храна и/или добавки към храната (чл. 285 КТ); организира и провеждането на предварителни и периодични медицински прегледи (чл. 287 КТ); предприема мерки за предотвратяване и намаляване на трудовите злополуки и на общите заболявания и професионалните болести (чл. 289 КТ);

- работникът или служителят има право да откаже изпълнението или да преустанови работата, когато възникне сериозна и непосредствена опасност за живота или здравето му, като незабавно уведоми прекия ръководител. (чл. 283 КТ).

Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда" осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности, както и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399 КТ).

Глава XIX „Контрол за спазване на трудовото законодателство и административнонаказателна отговорност за неговото нарушаване" урежда въпросите, свързани със:

- правата (чл. 402 КТ) и задълженията (чл. 403 КТ) на контролните органи;
- задълженията на работодателя във връзка с контрола за спазване на трудовото законодателство (чл. 403а КТ);
- принудителните административни мерки (чл. 404 КТ), вкл. тяхното обжалване (чл. 405 КТ);
- обявяване съществуването на трудово правоотношение (чл. 405а КТ);
- сигналната функция на синдикалните организации (чл. 406 КТ) и на контролните органи (чл. 407 КТ);
- ревизионната книга в предприятието (чл. 408 КТ);
- видовете административни наказания (чл. 412а КТ)
- отговорността за нарушение на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд (чл. 413 КТ) и за нарушения на другите разпоредби на трудовото законодателство (чл. 414 КТ);
- отговорността на работника или служителя при предоставяне на работна сила без сключен трудов договор (чл. 414а КТ);
- отговорността за неизпълнение на предписание и за създаване на пречки на контролен орган (чл. 415 КТ);
- задължението за внасяне (чл. 415а) КТ и отговорността за невнасяне (чл. 415б КТ) на имуществени санкции и глоби по наказателни постановления;
- отговорността за маловажно нарушение (чл. 415в КТ);
- споразумение в административнонаказателното производство (чл. 415г КТ);

- разсрочване на задължения (чл. 415д КТ);
- приложимостта на административнонаказателната отговорност за нарушения на трудовото законодателство (чл. 415е КТ);
- установяване на нарушенията, издаване, обжалване и изпълнение на наказателните постановления (чл. 416 КТ).

Трудова дисциплина

Виновното неизпълнение на трудовите задължения е нарушение на трудовата дисциплина (чл. 186 КТ). В тази връзка трудовата дисциплина се свежда до съвкупност от всички задължения на работника или служителя (т.2.1.1.) при изпълнение на възложената работа.

- Правилник за вътрешния трудов ред (чл. 181 КТ): определя правата и задълженията на работниците и служителите и на работодателя по трудовото правоотношение и урежда организацията на труда в предприятието съобразно особеностите на неговата дейност.
- Дисциплинарна отговорност: нарушение на трудовата дисциплина (чл. 186 КТ); видове нарушения на трудовата дисциплина (чл. 187 КТ); видове дисциплинарни наказания (чл. 188 КТ); критерии за определяне и еднократност на дисциплинарното наказание (чл. 189 КТ); дисциплинарно уволнение (чл. 190 КТ); органи, които налагат дисциплинарните наказания (чл. 192 КТ); задължения на работодателя преди налагане на дисциплинарното наказание (чл. 193 КТ); срокове за налагане на дисциплинарни наказания (чл. 194 КТ); заповед за дисциплинарно наказание (чл. 195 КТ); заличаване на дисциплинарните наказания (чл. 197 КТ); предсрочно заличаване на дисциплинарни наказания (чл. 198 КТ); временно отстраняване от работа (чл. 199 КТ).

Заплащане на труда

Според КТ, положеният труд по трудово правоотношение е възмезден (чл. 242 КТ). В глава XII „Трудово възнаграждение” са уредени въпросите, свързани със:

- правото на равно възнаграждение (чл. 243 КТ);
- регулиране на минималните трудови възнаграждения и обезщетения (чл. 244 КТ): минималната работна заплата за страната; видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения и на обезщетенията по трудовото правоотношение;
- системите на заплащане на труда: определяне на размера на трудовото възнаграждение (чл. 247 КТ); определяне и изменение на трудовите норми (чл. 250 КТ);
- допълнителни и други трудови възнаграждения: трудово възнаграждение при вътрешно заместване (чл. 259 КТ); трудово възнаграждение при външно съвместителство (чл. 260 КТ); заплащане на нощен труд (чл. 261 КТ);

заплащане на извънреден труд (чл. 262 КТ), вкл. при ненормиран работен ден (чл. 263 КТ); трудово възнаграждение за работа през официалните празници (чл. 264 КТ); трудово възнаграждение при неизпълнение на трудовите норми (чл. 266 КТ); трудово възнаграждение при престой и производствена необходимост (чл. 267 КТ); трудово възнаграждение при некачествена продукция (чл. 268 КТ);

- изплащане на трудовото възнаграждение: изплащане в пари и в натура (чл. 269 КТ); място и срокове за изплащане (чл. 270 КТ); добросъвестност при получаване на трудовото възнаграждение (чл. 271 КТ); удръжки от трудовото възнаграждение (чл. 272 КТ).

Обучение и квалификация (чл. 281 КТ)

- Всички работници и служители се инструктират и обучават по безопасните методи на работа.
- Работниците и служителите, работата на които е свързана с използване, обслужване и поддържане на машини и други технически съоръжения, както и работниците и служителите, заети в дейности, които създават опасност за здравето и живота им, задължително се инструктират, обучават и полагат изпит по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда.
- Машините, другите съоръжения и технологичните процеси с повишена опасност се обслужват само от правоспособни работници и служители. Тяхната правоспособност се урежда със специални наредби. Списъкът на съоръженията и дейностите с повишена опасност се утвърждава от съответните ведомства.
- Не се допускат на работа лица без необходимите знания и умения, които се предвиждат в правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда в предприятието.
- Работодателят е длъжен да организира провеждането на периодично обучение или инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при условия и по ред, определени с наредба на министъра на труда и социалната политика.

Медицинско наблюдение

- Работодателят е длъжен да осигурява условия за санитарно-битово и медицинско обслужване на работниците и служителите съобразно санитарните норми и изисквания (чл. 282 КТ).
- Според разпоредбата на чл. 287 КТ, всички работници и служители подлежат на задължителни предварителни и периодични медицински прегледи. Условията за извършване на предварителните и периодичните прегледи съобразно характера на работата, условията на труда и възрастта на работниците и служителите се определят от министъра на здравеопазването.

- Предварителните медицински прегледи се заплащат от лицата, които кандидатстват за работа, а периодичните медицински прегледи са за сметка на работодателя.
- Работодателят и длъжностните лица в предприятието са длъжни да опазват в тайна данните относно здравословното състояние на работниците и служителите и информацията от и за съответните медицински прегледи.

Трудови злополуки и професионални болести

Трудовите злополуки, общите заболявания и професионалните болести, както и редът за тяхното установяване и последиците от настъпването им са уредени от отделен закон[20] (чл. 290 на КТ).

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите

- Осигуряване задоволяването на социално-битовите и културните потребности (чл. 294 КТ): организирано хранене съобразно рационалните норми и специфичните условия на труд; търговско и битово обслужване, като изгражда и поддържа търговски обекти и бази за услуги; транспортно обслужване от местоживеенето до месторабота и обратно; бази за дълготраен и краткотраен отдих, физическа култура, спорт и туризъм; бази за културни занимания, клубове, библиотеки и други; подпомагане на младите и на новопостъпилите работници и служители; задоволяване на други социално-битови и културни потребности.
- Работно и униформено облекло (чл. 296 КТ): осигуряване на работниците и служителите безплатно работно и униформено облекло при условия и по ред, установени от Министерския съвет или в колективния трудов договор
- Жилища и работнически общежития (чл. 297 КТ): полагане на грижи за осигуряване жилища на работниците и служителите и техните семейства.
- Грижи за семействата на работниците и служителите (чл. 299 КТ): настаняване на децата на работниците и служителите в детски заведения, както и поддържане, изграждане или участие в изграждането и поддържането им със средства на работодателя или съвместно с други работодатели и общинските съвети; предоставяне за ползване от децата на работниците и служителите наличната база за почивка, физкултура, спорт и туризъм, младежки дейности и културни занимания.
- Грижи за пенсионираните работници и служители (чл. 300 КТ): по решение на общото събрание на работниците и служителите социалните фондове и формите на социално обслужване могат да се ползват и от пенсионери, работили при същия работодател.
- Финансиране (чл. 292 КТ): със средства от работодателя и от други източници.

[20] Кодекс за социално осигуряване

- Разпределение и използване на средствата (чл. 293 КТ): по решение на общото събрание на работниците и служителите.

Социален диалог

Държавата регулира трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения, осигурителните отношения и въпросите на жизненото равнище след консултации и диалог с работниците, служителите, работодателите и техните организации в дух на сътрудничество, взаимни отстъпки и зачитане на интересите на всяка от страните (чл. 2 КТ).

- Тристранно сътрудничество (чл. 3 КТ): Национален съвет за тристранно сътрудничество (чл. 3а КТ); Отраслови, браншови, областни и общински съвети за тристранно сътрудничество (чл. 3б КТ); функции, заседания, организиране на дейността и приемане на решения, уредба и финансиране дейността на съветите за тристранно сътрудничество (чл. 3в – 3е КТ).
- Сдружаване на работниците и служителите (чл. 4 КТ) и на работодателите (чл. 5 КТ).
- Общо събрание на работниците и служителите (чл. 6 – 6а КТ).
- Участие на работниците и служителите в управлението на предприятието (чл. 7 КТ).
- Представители за информиране и консултиране на работниците и служителите (чл. 7а – 7б КТ).
- Права и задължения на представителите на работниците и служителите (чл. 7в КТ).
- Синдикални организации и организациите на работодателите (глава III на КТ): представителни организации на работниците и служителите (чл. 34 КТ) и на работодателите (чл. 35 КТ); признаване на представителни организации (чл. 36 КТ); проверка на изискванията за представителност (чл. 36а КТ).
- Права на синдикалните организации и на организациите на работодателите: участие в обсъждането на трудови и осигурителни въпроси (чл. 42 КТ); представителство пред съда (чл. 45 КТ).
- Съдействие за осъществяване дейността на синдикалните организации и на представителите на работниците и служителите (чл. 46 КТ).

Имуществена отговорност и видове обезщетения (глава X на КТ)

- Имуществена отговорност на работодателя: при смърт или увреждане здравето на работника и служителя (чл. 200 КТ); изключване или намаляване на отговорността (чл. 201 КТ); регресен иск (чл. 202 КТ).
- Имуществена отговорност на работника или служителя: обсег на имуществената отговорност (чл. 203 КТ); изключване на отговорността (чл. 204 КТ); вреда, която подлежи на обезщетяване (чл. 205 КТ); размер на

отговорността (чл. 206 КТ); размер на отговорността за вреда, причинена при отчетническа дейност (чл. 207 КТ); отговорност за вреда, причинена от няколко работници или служители (чл. 208 КТ); бригадна отговорност (чл. 209 КТ); осъществяване на ограничената имуществена отговорност (чл. 210 КТ) и на пълната имуществена отговорност (чл. 211 КТ).

- Видове обезщетения: при недопускане на работа (чл. 213 КТ); при временно отстраняване от работа (чл. 214 КТ); при командировка (чл. 215 КТ); при преместване (чл. 216 КТ); при трудоустрояване (чл. 217 КТ); при бедствие (чл. 218 КТ); при правомерен отказ на работника или служителя да изпълнява работата (чл. 219 КТ); за неспазено предизвестие (чл. 220 КТ); при прекратяване на трудовото правоотношение без предизвестие (чл. 221 КТ); при уволнение на други основания (чл. 222 КТ); за неизползуван платен годишен отпуск (чл. 224 КТ); при незаконно уволнение и при недопускане на работа на възстановен работник или служител (чл. 225 КТ); за други вреди, причинени на работника или служителя (чл. 226 КТ).
- Регресна отговорност (чл. 227 КТ).
- Брутно трудово възнаграждение за определяне на обезщетенията (чл. 228 КТ).

Други

- Специална закрила на непълнолетните работници и служители: минимална възраст за приемане на работа (чл. 301 КТ); приемане на работа на лица, ненавършили 16 години (чл. 302 КТ) и на лица от 16 до 18 години (чл. 303 КТ); работи за лица, ненавършили 18 години (чл. 304 КТ); особени грижи за непълнолетните (чл. 305 КТ).
- Специална закрила на жените: защита на бременните жени и на кърмачките (чл. 307 КТ); осигуряване на стаи за жени (чл. 308 КТ); трудоустрояване на бременни жени или кърмачки (чл. 309 КТ); командироване на бременни жени и майки с деца (чл. 310 КТ); надомна работа (чл. 312 КТ); ползване на правата на майката от бащата (чл. 313 КТ); задължение за уведомяване (чл. 313а КТ).
- Специална закрила на лицата с намалена работоспособност: основание за трудоустрояване (чл. 314 КТ); работни места за трудоустрояване (чл. 315 КТ); специализирани предприятия и цехове за лица с трайно намалена работоспособност (чл. 316 КТ); трудоустрояване на работници и служители; (чл. 317 КТ); платен годишен отпуск (чл. 319 КТ); трудово възнаграждение (чл. 320 КТ).
- Закрила при уволнение: (чл. 333 КТ).

2.1.2. Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ)

Обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 1999 г., бр. 64 и 92 от 2000 г., бр. 25 и 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 70 от 2004 г., бр. 76 от 2005 г., изм., бр. 33 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 40 от 2007 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и

доп., бр. 108 от 2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., доп., бр. 12 и 58 от 2010 г., изм., бр. 88 и 98 от 2010 г., бр. 60 от 2011 г., бр. 7 от 2012 г.

Предмет: Урежда правата и задълженията на държавата, работодателите, работещите, представителите на работещите по безопасност и здраве при работа, на лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие, и на други организации и юридически лица за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

Цел: Да въведе общи принципи за превенция и мерки за стимулиране подобренията на безопасността и здравето на работещите: превенция на професионалните рискове; защита на безопасността и здравето; отстраняване на рисковете и причините за трудовия травматизъм и професионалната заболеваемост; информиране, консултации и обучение; балансирано участие.

Основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение

Юридическите и физическите лица, които самостоятелно наемат работещи, юридическите и физическите лица, които ползват работещи, предоставени им от предприятие, което осигурява временна работа, както и лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие с други, са длъжни да осигурят здравословни и безопасни условия на труд във всички случаи, свързани с работата, както на работещите, така и на всички останали лица, които по друг повод се намират във или в близост до работните помещения, площадки или места (чл. 14, ал. 1 ЗЗБУТ).

- Задължения на работодателя: да осигурява здравословни и безопасни условия на труд на работещите, като прилага необходимите мерки, вкл: превенция на професионалните рискове; предоставяне на информация и обучение; осигуряване на необходимата организация и средства (чл. 4, ал. 1 ЗЗБУТ); да осигурява основните принципи на превенция: избягване на рисковете; оценка на рисковете, които не могат да бъдат избегнати; ограничаване на рисковете при източника на възникването им; приспособяване на работата към работещия, особено по отношение на проектирането на работните места, избора на работното оборудване, на работните и производствените методи, с цел облекчаване или премахване на монотонната работа, работата с наложен ритъм, както и за намаляване на въздействието им върху здравето на работещия; привеждане в съответствие с техническия прогрес; замяна на опасното с безопасно или по-малко опасно; обозначаване на съществуващи опасности и източници на вредни за здравето и безопасността фактори; прилагане на последователна цялостна политика за превенция, обхващаща технологията, организацията на работа, условията на труд, социалните взаимоотношения и въздействието на елементите на работната среда и трудовия процес; използване на колективните средства за защита с предимство пред личните предпазни средства; даване на съответни инструкции на работещите (чл. 4, ал. 3 ЗЗБУТ).
- Задължения на възложителя, проектанта и строителя в процеса на проектиране на строителни обекти и дейности, производства, конструкции, технологии и работно оборудване (чл. 5 ЗЗБУТ).

- Задължения на работещите: да се грижат за здравето и безопасността си, както и за здравето и безопасността и на другите лица, пряко засегнати от неговата дейност (чл. 33 ЗЗБУТ); да използват правилно: работното оборудване; дадените им лични предпазни средства, специално работно облекло, средствата за колективна защита и предпазните устройства, с които са оборудвани машините, апаратите, инструментите, предприятието или сградата; да информират незабавно работодателя или съответните длъжностни лица за всяка възникнала обстановка при работа, която може да представлява непосредствена опасност за тяхното здраве и за всички неизправности в средствата за колективна защита; да съдействат на работодателя, на съответните длъжностни лица и/или на представителите на работещите по безопасност и здраве при работа при изпълнението на мероприятията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и на предписанията, дадени от контролните органи; да възстанови незабавно или да предприеме други защитни мерки за незабавно възстановяване на временно отстрани от него средство за защита или сигнализация при извършване на ремонт, монтаж, профилактика и др. (чл. 34 ЗЗБУТ).

Работно време, почивки и отпуски

При работа с високо нервно-психическо натоварване, наложен ритъм, монотонност и принудителна работна поза, определена трудова норма и при сменна работа се въвеждат физиологични режими на труд и почивка (чл. 12 ЗЗБУТ). Условията, редът и изискванията за разработване на физиологичните режими на труд и почивка са определени с наредба[21] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика.

Безопасни и здравословни условия на труд

При осъществяване на дейността за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд работодателят е длъжен:

- да оценява рисковете за безопасността и здравето на работещите; да планира и прилага превантивни мерки и методи на работа и производство; да възлага на работещите задачи, съобразени с техните компетентности, опит, възможности и с пригодността им по отношение на безопасността и здравето при работа; да отчита специфичните опасности за работещите, които се нуждаят от специална закрила, с оглед осигуряване на съответните улеснения на работните им места; да създаде необходимата организация за осъществяване на наблюдението и контрола по изпълнението на планираните мерки; да осигури ефективен контрол за извършване на работата без риск за здравето и по безопасен начин; да не допуска до местата, където съществува сериозна или специфична опасност за здравето и живота, лица, които не са подходящо обучени, инструктирани и екипирани; да предприеме необходимите мерки за

[21] Наредба № 15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа

координация на действията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, когато на един обект или работна площадка се извършват работи или дейности от работещи и на други работодатели (чл. 16 ЗЗБУТ);

- да назначи или определи едно или повече длъжностни лица с подходящо образование и квалификация, или да създаде специализирана служба за организиране изпълнението на дейности, свързани със защитата от професионалните рискове и превенция на тези рискове (чл. 24 ЗЗБУТ). Техните функции и задачи са определени с наредба[22] на министъра на труда и социалната политика (чл. 24, ал. 2 ЗЗБУТ).
- да въвежда в експлоатация нови, реконструирани или модернизирани обекти при доказано съответствие с изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 6 ЗЗБУТ);
- да осигурява минималните изисквания за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд на работните места (чл. 7 ЗЗБУТ); Минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд са определени с наредба[23] на министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (чл. 7, ал. 2 ЗЗБУТ);
- да използва подходящо за извършваната работа работно оборудване: да не застрашава здравето и безопасността на работещитеи да отговаря на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд, установени с нормативни актове (чл. 8, ал. 1–3 ЗЗБУТ);
- да поддържа работното оборудване и своевременно да го ремонтира през целия период на използването му и след извеждането му от експлоатация, така че да не застрашава здравето и безопасността на работещите (чл. 8, ал. 4 ЗЗБУТ);
- да осигурява лични предпазни средства при работа с риск за здравето и безопасността, който не може да се отстрани по друг начин (чл. 10, ал. 1 ЗЗБУТ);
- да осигурява подходящи средства и оборудване за избягване на ръчното повдигане, поддържане и пренасяне на тежести. (чл. 11 ЗЗБУТ); Минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна работа с тежести са определени с наредба[24] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика (чл. 11, ал. 3 ЗЗБУТ);
- да създаде и поддържа картотека на информационните листове за безопасност на употребяваните и произвежданите опасни химични вещества и препарати (чл. 13, ал. 2 ЗЗБУТ);
- осигури организация за действия по ликвидиране на опасността, оказване на първа помощ, противопожарна охрана и условия за евакуация на работещите,

[22] Наредба № 3 за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове

[23] Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване

[24] Наредба № 16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести

както и контактите със спешна медицинска помощ и структурите за пожарна безопасност и защита на населението (чл. 20 ЗЗБУТ).

Трудова дисциплина

- Всеки работещ е длъжен да се грижи за здравето и безопасността си, както и за здравето и безопасността и на другите лица, пряко засегнати от неговата дейност, в съответствие с квалификацията му и дадените от работодателя инструкции (чл. 33 ЗЗБУТ).
- Работещите в съответствие със своята квалификация и дадените им инструкции са длъжни: да използват правилно машините, апаратите, инструментите, опасните вещества и материали, транспортните средства и другото работно оборудване; да използват правилно дадените им лични предпазни средства и специално работно облекло и след употреба да ги връщат на съответното място за съхранение; да използват правилно и по предназначение и да не отстраняват, прекъсват, изключват или променят самоволно средствата за колективна защита и предпазните устройства, с които са оборудвани машините, апаратите, инструментите, предприятието или сградата; да информират незабавно работодателя или съответните длъжностни лица за всяка възникнала обстановка при работа, която може да представлява непосредствена опасност за тяхното здраве и за всички неизправности в средствата за колективна защита; да съдействат на работодателя, на съответните длъжностни лица и/или на представителите на работещите по безопасност и здраве при работа при изпълнението на мероприятията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и на предписанията, дадени от контролните органи (чл. 34, ал. 1 ЗЗБУТ).
- Всеки работещ, който временно отстрани средство за защита или сигнализация при извършване на ремонт, монтаж, профилактика и други, е длъжен да го възстанови незабавно или да предприеме други защитни мерки със същата ефективност (чл. 34, ал. 2 ЗЗБУТ).

Заплащане на труда: тази област не е предмет на правно регулиране от ЗЗБУТ.

Обучение и квалификация

Работодателят е длъжен да осигури на всеки работещ, включително на работещите по срочно правоотношение или при условията на временна работа, както и на работещите на смени и полагащите нощен труд, подходящо обучение и инструктаж по безопасност и здраве при работа в съответствие със спецификата на индивидуалното му работно място и на професията при: постъпване на работа; преместване на друга работа или промяна на работата; въвеждане на ново или при промяна на работно оборудване и технология. Обучението се осъществява в работно време, като всички разходи за провеждането му са за сметка на работодателя (чл. 26, ал. 2 ЗЗБУТ).

Медицинско наблюдение

Работодателите са длъжни да осигуряват обслужване на работещите от регистрирани служби по трудова медицина (СТМ) (чл. 25 ЗЗБУТ).

Със ЗЗБУТ са уредени въпросите, свързани със:

- създаването на СТМ (чл. 25, ал. 3 – 4);
- основните функции (чл. 25, ал. 2) и дейности на СТМ (чл. 25а.). Условията и редът за осъществяване дейността на службите по трудова медицина са определени с наредба[25] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика (чл. 25б, ал. 4);
- минималният състав на СТМ (чл. 25б.);
- регистрирането на СТМ (чл. 25в), вкл. необходими документи (чл. 25г, ал. 1); отказ за регистрация (чл. 25г, ал. 4 – 5); заличаване на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 3) и др.;

Трудови злополуки и професионални болести

Работодателят задължително установява, разследва и регистрира всяка станала трудова злополука и известните му случаи на професионални заболявания по ред и начин, определени с Кодекса за социално осигуряване (чл. 23, ал.1 ЗЗБУТ).

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите: тази област не е предмет на правно регулиране от ЗЗБУТ.

Социален диалог

Политиката за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд се определя и осъществява след съгласуване в рамките на постоянни или временни структури на тристранното сътрудничество на национално, отраслово и регионално равнище (чл. 38 ЗЗБУТ).

- Национално ниво: Национален съвет по условия на труд (НСУТ) – състав (чл. 39, ал.2 ЗЗБУТ), функции и задачи (чл. 39, ал.1, чл. 40 ЗЗБУТ).
- Отраслово и регионално равнище: отраслови и браншови съвети по условия на труд – състав (чл. 41 ЗЗБУТ), функции и задачи (чл. 42 ЗЗБУТ); регионални (областни и общински) съвети по условия на труд (чл. 43 ЗЗБУТ).

Работодателят е длъжен да се консултира с работещите или с техни представители и организации, като създава възможност те да участват при: обсъждането и приемането на всички мерки, които се отнасят до здравето и безопасността на работещите; определянето на работещи, които ще извършват дейности по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, първа помощ, борбата с пожарите и евакуацията на работещите; планирането и организацията на обучението на работещите по здравословните и безопасни условия на труд. (чл. 26, ал.1 ЗЗБУТ).

[25] Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина

- Ниво предприятие: комитети по условия на труд (КУТ) (чл. 27 ЗЗБУТ) и групи по условия на труд (ГУТ) (чл. 28 ЗЗБУТ): функции на КУТ/ГУТ (чл. 29 ЗЗБУТ); права на представителите на работещите в КУТ/ГУТ (чл. 30 ЗЗБУТ).

Имуществена отговорност и видове обезщетения

- Задължително осигуряване за професионално заболяване и трудова злополука, като осигурителните вноски са за сметка на работодателите (чл. 51, ал.1 ЗЗБУТ). Условията и редът за осигуряване за трудови злополуки и за професионални заболявания са уреденис отделен закон[26] (чл. 51, ал.3 ЗЗБУТ).
- Задължително застраховане за риска „трудова злополука": за сметка на работодателя при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет[27] (чл. 52, ал.1 ЗЗБУТ).

Други

- Задължение за подаване на годишна декларация в териториалната дирекция „Инспекция по труда" по адреса на регистрация на предприятието. Формата, съдържанието, редът и начинът за подаване и съхраняване на декларацията по ал. 1 са определени с наредба[28] на министъра на труда и социалната политика. (чл. 15, ал.1 – 2 ЗЗБУТ).
- Задължение за писмена договореност между работодатели, когато използват съвместно един обект, работно помещение или оборудване, работна площадка или работно място (чл. 18 ЗЗБУТ).

Контрол и административнонаказателна отговорност

- Цялостен контрол по спазването на този закон упражнява Министерството на труда и социалната политика (чл. 54, ал.1 ЗЗБУТ), а специализираната контролна дейност по изпълнението на този закон, както и на други нормативни актове се извършва от Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда" чрез нейните структури (чл. 54, ал.2 ЗЗБУТ).
- Органите на държавния здравен контрол упражняват контрол върху дейността на службите по трудова медицина (чл. 54а, ал.1 ЗЗБУТ).
- Отговорност за лицата, които нарушават изискванията или не изпълняват задълженията си по този закон (чл. 55 ЗЗБУТ).
- Имуществени санкции или глоби за лицата, регистрирали служба по трудова медицина, и за ръководителите на службите по трудова медицина, които не изпълняват задълженията си по този закон (чл. 54б ЗЗБУТ).

---

[26] Кодекс за социално осигуряване
[27] Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука"
[28] Наредба № 3 за формата, съдържанието, реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията по чл. 15, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд

2.1.3. Кодекс за социално осигуряване (КСО)

Обн., ДВ, бр. 110 от 1999 г., Решение № 5 на Конституционния съд на РБ от 29.06.2000 г. - бр. 55 от 2000 г.; изм. и доп., бр. 64 от 2000 г., изм., бр. 1 от 2001 г., доп., бр. 35 от 2001 г., изм., бр. 41 от 2001 г., изм. и доп., бр. 1 от 2002 г., изм., бр. 10 от 2002 г., изм. и доп., бр. 45 и 74 от 2002 г., доп., бр. 112 от 2002 г., изм. и доп., бр. 119 от 2002 г., доп., бр. 120 от 2002 г., изм. и доп., бр. 8 от 2003 г., доп., бр. 42 от 2003 г., изм. и доп., бр. 67 от 2003 г., доп., бр. 95 от 2003 г., изм. и доп., бр. 112 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 12 от 2004 г., изм., бр. 21 от 2004 г., доп., бр. 38 от 2004 г., изм. и доп., бр. 52, 53 и 69 от 2004 г., изм., бр. 70 от 2004 г., изм. и доп., бр. 112 от 2004 г., изм., бр. 115 от 2004 г., изм. и доп., бр. 38 от 2005 г., изм., бр. 39, 76 и 102 от 2005 г., изм. и доп., бр. 103, 104 и 105 от 2005 г., изм. и доп., бр. 17 от 2006 г., изм., бр. 30, 34, 59 и 68 от 2006 г., попр., бр. 76 от 2006 г., изм., бр. 80, 82 и 95 от 2006 г., доп., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 41 от 2007 г., изм., бр. 52, 53, 64 и 77 от 2007 г., доп., бр. 97 100 от 2007 г., изм. и доп., бр. 109 и 113 от 2007 г., изм., бр. 33 от 2008 г., изм. и доп., бр. 43 от 2008 г., изм., бр. 67 от 2008 г., доп., бр. 69 от 2008 г., изм., бр. 89 и 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 23 от 2009 г., доп., бр. 25 от 2009 г., изм. и доп., бр. 35 и 41 от 2009 г., доп., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 93 и 95 от 2009 г., изм. и доп., бр. 99 от 2009 г., доп., бр. 103 от 2009 г., изм., бр. 16 от 2010 г., изм. и доп., бр. 19, 43 и 49 от 2010 г., доп., бр. 58 от 2010 г., изм. и доп., бр. 59 от 2010 г., изм., бр. 88, 97 и 98 от 2010 г., изм. и доп., бр. 100 от 2010 г., Решение № 7 на Конституционния съд на РБ от 31.05.2011 г. - бр. 45 от 2011 г.; изм. и доп., бр. 60 от 2011 г., изм., бр. 77 от 2011 г., изм. и доп., бр. 100 от 2011 г., доп., бр. 7 от 2012 г., изм. и доп., бр. 21 и 38 от 2012 г., изм., бр. 40 от 2012 г., доп., бр. 44 от 2012 г.).

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани със:

- държавното обществено осигуряване (ДОО) при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт;
- допълнителното социално осигуряване.

Въпросите, свързани с осигуряването за трудова злополука и професионална болест са уредени в част I на КСО „Държавно обществено осигуряване".

Основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение

- Задължения на осигурителите[29]: да внасят за своя сметка осигурителни вноски във фонд „Трудова злополука и професионална болест" (чл. 6, ал. 6 КСО), в размер от 0,4 до 1,1 на сто, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година по групи основни икономически дейности (чл. 6, ал. 1, т. 5 КСО); да декларира пред териториалното поделение на Националния осигурителен институт всяка трудова злополука (чл. 57, ал. 1 КСО); да изготвя и представя документи,

[29] Съгласно чл. 5, ал. 1 на КСО, осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или неперсонифицирано дружество, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица. Държавата участва в осигуряването чрез трансфер във фонд "Пенсии" в размерите и по реда, определени в чл. 21, т. 5 на КСО.

необходими за издаване на експертно решение за потвърждаване или отхвърляне на професионалната болест (чл. 62, ал. 2 КСО); да уведомява териториалното поделение на НОИ за изменения в технологията или характера на работа на предприятието, както и за ликвидация на предприятието; да уведомява незабавно териториалното поделение на НОИ, Инспекцията по труда и други компетентни органи за всяка смъртна трудова злополука, за всяка злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и за всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност; да изпраща в териториалното поделение на Националния осигурителен институт копия от болничните листове (първичен и продължения) за трудова злополука или професионална болест (чл. 66 КСО).

- Обхват на осигуряване за трудова злополука и професионална болест: инвалидност, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност, поради трудова злополука и професионална болест (чл. 2, ал. 2, т. 3 КСО).
- Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест се определя от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт[30] на Министерския съвет. (чл. 64, ал. 3 КСО)
- Задължения на осигуреното лице[31]: да познава и да изпълнява изискванията на нормативните актове за безопасност на труда и опазване на здравето при работа, както и правилата за вътрешния трудов ред на предприятието; да уведоми незабавно осигурителя или негов пълномощник за настъпила трудова злополука или за установена професионална болест, с изключение на случаите, когато това е невъзможно (чл. 67 КСО).
- Права на осигурените за трудова злополука и професионална болест (чл. 12 КСО): парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение; парични помощи

[30] Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест

[31] Съгласно чл. 4, ал. 1 и 2 КСО, задължително осигурени за трудова злополука и професионална болест са: работници и служители, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране; държавните служители; съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители; кадрови военнослужещите по Закона за отбрана и въоръжените сили на Р. България, държавните служители-офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР; членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията; лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор; изпълнители по договори за управление и контрол на търговските дружества; лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности, служителите с духовно звание на Българската православна църква и други регистрирани вероизповедания; специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност; работниците и служителите, наети на работа при един работодател за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец или наети на работа при повече работодатели - при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

за профилактика и рехабилитация; пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест; парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането; еднократна помощ и наследствена пенсия за съпруг (съпруга), деца и родители (при смърт на осигурено лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест).

Работно време, почивки и отпуски: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Безопасни и здравословни условия на труд (чл. 65 КСО)

Фонд „Трудова злополука и професионална болест" финансира мероприятия за предотвратяване на трудовата злополука и професионалната болест:

- оказване на помощ, консултации и съдействие на осигурителите за създаване и реализиране на ефективна система за управление на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разработване и участие в разработването на национални отраслови програми (стратегии) в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- провеждане на обучение и повишаване квалификацията на работещите по въпросите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- осъществяване и възлагане на научни изследвания в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- проверка на състоянието на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разследване самостоятелно или с другите компетентни органи на трудови злополуки и професионални болести;
- провеждане на кампанийна дейност, предоставяне на информация на обществото по проблемите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разработване и участие в разработването на нормативни актове по безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- изучаване и разпространяване на положителния опит в създаването на безопасни условия на труд;
- извършване на други дейности по предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести.

Трудова дисциплина: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Заплащане на труда: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Обучение и квалификация: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Медицинско наблюдение: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Трудови злополуки и професионални болести

Глава V на КСО урежда условията и реда за осигуряване за трудова злополука и професионална болест.

Трудова злополука (чл. 55 КСО): Всяко внезапно увреждане на здравето станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт (ал. 1).

Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 КСО по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до: основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер; мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден; мястото за получаване на възнаграждение (ал. 2).

Не е налице трудова злополука, когато пострадалият умишлено е увредил здравето си.

- Условия и ред за декларирание (чл. 57 на КСО) и разследване (чл. 58 КСО) на трудова злополука. Редът за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки са определени с акт[32] на Министерския съвет (чл. 57, ал. 3 КСО).
- Досие (документация) на трудова злополука (чл. 59 КСО).
- Квалифициране на злополуката за трудова (чл. 60 КСО).

Професионална болест (чл. 56 КСО): заболяване, което е настъпило изключително или предимно под въздействието на вредните фактори на работната среда или на трудовия процес върху организма и е включено в Списъка на професионалните болести, издаден от Министерския съвет по предложение на министъра на здравеопазването.

За професионална болест може да се признае и заболяване, невключено в Списъка на професионалните болести, когато се установи, че то е причинено основно и пряко от обичайната трудова дейност на осигурения и е причинило трайно намалена работоспособност или смърт на осигурения.

Към професионалната болест се отнасят и нейното усложнение и късните й последици.

- Сигнализиране за професионална болест (чл. 61 КСО).
- Изготвяне на документи за професионална болест (чл. 62 КСО).
- Ред за съобщаване, регистриране и обжалване на професионални болести – Редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести се определя с акт[33] на Министерския съвет. (чл. 63 КСО)

---

[32] Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

[33] Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Социален диалог: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Имуществена отговорност и видове обезщетения

Осигурените лица за трудова злополука и професионална болест имат право на:

- парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест, както и на обезщетение при трудоустрояване (чл. 40, ал. 2 КСО): срокове за представяне на документи за изплащане на обезщетение за временна неработоспособност или трудоустрояване (чл. 40а КСО); възнаграждение, от което се определя обезщетението (чл. 41 КСО); срок на изплащане на обезщетението (чл. 42 КСО); случаи, при които не се изплаща обезщетение (чл. 46 КСО);
- парично обезщетение при трудоустрояване вследствие на трудова злополука или професионална болест (чл. 47 КСО);
- пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (чл. 78 КСО): размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (чл. 79 КСО);
- наследствени пенсии (чл. 83, ал.1 и ал. 3 и ал. 3 КСО).

Други

- Категория труд (чл. 104, ал. 1 КСО): Министерският съвет определя кой труд към коя категория се причислява съобразно характера и особените условия на труд.
- Пенсиониране при условията на първа или втора категория труд: условия (осигурителен стаж и възраст) за придобиване право на пенсия (§ 4 от преходните и заключителните разпоредби на КСО); превръщане на осигурителния стаж от първа или втора категория в трета категория при пенсиониране за осигурителен стаж и възраст (чл. 104, ал. 2 – 9 КСО).
- Общи правила за пенсиите: дата на отпускане (чл. 94 КСО); спиране (чл. 95 КСО); прекратяване (чл. 96 КСО); възобновяване и възстановяване (чл. 97 КСО); ред за отпускане и изменение (чл. 98 КСО); изменяне или отменяне на разпореждането (чл. 99 КСО); осъвременяване на пенсиите (чл. 100 КСО); получаване на повече от една пенсия (чл. 101 КСО); преизчисляване на пенсията (чл. 102 КСО).
- Контрол (глава VII КСО). Контролът по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт, се осъществява от контролните органи на Националния осигурителен институт (чл. 107 КСО).
- Отговорност за нарушения на разпоредбите на законодателството относно държавното обществено осигуряване (Раздел I на глава XXXXI

„Административнонаказателна отговорност”)

- Отговорност за неизпълнение на задълженията за декларираме на данни пред Националната агенция за приходите и за внасяне на задължителни осигурителни вноски (Раздел III на глава XXXXI „Административнонаказателна отговорност”)

2.2. Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 2.1.[34]

2.2.1. Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Кодекса на труда

2.2.1.1. Наредба № 5 за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 5 от Кодекса на труда

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 62, ал. 5 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2003 г., изм., бр. 39 от 2003 г., изм. и доп., бр. 88 от 2004 г., бр. 1 от 2006 г., попр., бр. 3 от 2006 г., изм. и доп., бр. 25 от 2006 г., изм., бр. 7 от 2008 г., бр. 1 от 2009 г., изм. и доп., бр. 1 от 2011 г., бр. 17 от 2011 г.

С наредбата са уредени условията, редът, случаите и начинът за подаване на уведомление от работодателя до компетентната териториална дирекция на Националната агенция за приходите, задълженията на страните по трудовото правоотношение и на компетентните държавни органи (ТД на НАП и Д „Инспекция по труда”).

- Ред и условия за подаване на уведомлението (чл. 1).
- Ред и условия за изпращане на уведомленията, както и техните видове (чл. 2).
- Срокове и случаи за изпращане на различните видове уведомления (чл. чл. 3, 3а, 6 и 7).
- Процедура по получаване на списъка на заверените уведомления и на списъка на неприетите уведомления, както и процедура по връчването на работника или служителя на завереното уведомление (чл. 4).
- Съдържание на различните видове уведомления (чл. 5 и чл. 5а).
- Ред и срокове за коригиране на данните при несъответствие между данните в завереното уведомление и условията по трудовия договор, и изпращане на ново уведомление (чл. 8).
- Указания за попълване на различните видове уведомления в приложенията към наредбата.

[34] В обхвата на точка 2.2. са включени: всички подзаконови нормативни актове, издадени на основание изрична разпоредба в КТ, ЗЗБУТ и КСО. Информацията е актуална към ДВ, бр. 64 от 21 август 2012 г.

2.2.1.2. Наредба № 4 за документите, които са необходими за сключване на трудов договор

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 62, ал. 7 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 44 от 1993 г.

С наредбата са определени документите, необходими за сключване на трудов договор:

- задължителни документи (чл. 1);
- допълнителни документи (чл. 2);
- документи при възникване на трудово правоотношение въз основа на избор и конкурс (чл. 3).

2.2.1.3. Национална класификация на професиите и длъжностите (НКПД-2011) Закон за администрацията (ЗА) - чл. 25; Заповед № РД01-514 от 12.07.2010 г.; Заповед № РД01-3 от 3.01.2011 г. за прилагане на структурата на Националната класификация на професиите и длъжностите, 2011; Заповед № РД01-931 от 27.12.2010 г.; Заповед № РД01-204 от 28.02.2011 г.; Заповед № РД01-426 от 30.05.2011 г; Заповед № РД01-529 от 30.06.2011 г.; Заповед № РД01-533 от 30.06.2011 г.; Заповед № РД01-952 от 29.12.2011 г.; Заповед № РД01-586 от 6.07.2012 г.

Наименованието на длъжността в трудовия договор се определя съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите, утвърдена със заповед на министъра на труда и социалната политика след съгласуване с председателя на Националния статистически институт.

Със Заповедта за прилагане на структурата на Националната класификация на професиите и длъжностите са определени задължения за:

- определяне на наименованието на длъжността съгласно Национална класификация на професиите и длъжностите;
- подаване на уведомление по реда но чл. 62 от Кодекса на труда до съответната териториална дирекция на НАП при настъпила промяна в длъжностното наименование.

2.2.1.4. Наредба за служебните командировки и специализации в чужбина

Наредбата е приета с ПМС № 115 от 2004 г. на основание чл.121, ал. 3 от КТ.

Обн. ДВ. бр.50 от 2004г., доп. ДВ. бр.80 от 2004г., изм. ДВ. бр.86 от 2004г., изм. ДВ. бр.36 и 96 от 2005г., изм. ДВ. бр.2 от 2006 г., изм. ДВ. бр.23 и 98 от 2007г., изм. ДВ. бр.64 от 2008г., изм. ДВ. бр.10 от 2009г., изм. ДВ. бр.73 от 2010г., изм. ДВ. бр.19, 105 и 106 от 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.61 от 2012г.

С наредбата са уредени условията и редът за командироване, осъществяване и отчитане на служебните командировки и специализации в чужбина, правата и задълженията на командиращите органи и на командированите лица.

Определени са:

- условията, по които задължително трябва да се постигне съгласие при командироване (чл. 5, ал. 3);
- задължение за предоставяне на информация по чл. 127, ал. 4 от Кодекса на труда (чл. 5, ал. 4);
- задължение за издаване на допълнителна писмена заповед при промяна в условията на командировка или специализация (чл. 9).

2.2.1.5. Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време

Наредбата е приета с ПМС № 267 от 2005 г. на основание чл.137, ал. 2 от КТ.

Обн. ДВ. бр.103 от 2005г., изм. ДВ. бр.68 от 2006г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009г.

С наредбата са определени видовете работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки, но намаляването на продължителността на работното време води до ограничаване на рисковете за здравето на работниците и служителите.

Определени са:

- видовете работи, за които се установява 6-часов (чл. 2) и 7-часов (чл. 3) работен ден;
- процедурата за въвеждане на намалено работно време (чл. 5);
- продължителността на нощното работно време за работниците и служителите, ползващи намалено работно време (чл.6);
- правата на работниците и служителите по трудовото и осигурителното законодателство при въвеждане на намалено работно време (чл. 7);
- условието за установяване на намалено работно за работниците и служителите (чл. 4);
- правото на намалено работно време при специфични случаи (чл. 4а).

2.2.1.6. Наредба № 2 за реда за установяване задължение за дежурство или за разположение на работодателя

Наредбата е издадена от Министерството на труда и социалните грижи на основание чл. 139, ал. 5 от КТ.

Обн. ДВ. бр.38 от 1994г.

С наредбата се установява редът за определяне категориите работници и служители, за които поради особения характер на работата им може да се установява задължение да дежурят или да бъдат на разположение на работодателя, както и максималната продължителност на времето за дежурство и разположение и редът за отчитането му.

С наредбата са уредени въпросите, свързани със:

- дежурството (чл. 2, ал. 2);
- условията и редът за уговоряне на задължение за работника и служителя да бъде на разположение на работодателя (чл. 3, ал. 1);
- мястото на разположение (чл. 3, ал. 2);
- заплащането на работника и служителя времето на разположение (чл. 3, ал. 3);
- отчитането на фактически извършената работа през времето на разположение и заплащането й като извънреден труд (чл. 3, ал.4);
- минималният размер на непрекъснатата междудневна и седмична почивка при полагане на извънреден труд на работника или служителя (чл. 3, ал. 5);
- месечният график за времето за дежурство, както и времето на разположение (чл. 4);
- максималната продължителност на времето на задължение за разположение и последователността в дните (чл. 5, ал. 1 – 2).

2.2.1.7. Наредба за работното време, почивките и отпуските

Наредбата е приета с ПМС № 72 от 1986 г. на основание чл.155, ал. 5 и чл. 173, ал. 1 на КТ.

Обн. ДВ. бр.6 от 1987г., изм. ДВ. бр.31, 55 и 59 от 1991г., изм. ДВ. бр.59 и 67 от 1993г., изм. ДВ. бр.38 от 1994г., изм. ДВ. бр.54 от 2001г., изм. ДВ. бр.103 от 2002г., изм. ДВ. бр.72 от 2004г., изм. ДВ. бр.24 и 103 от 2005г., изм. ДВ. бр.96 от 2006г., изм. ДВ. бр.1 от 2007г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009г., изм. ДВ. бр.21 от 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.19 от 2012г.

С наредбата са уредени въпросите, свързани със:

- разпределението и изчисляването на работното време (чл. 4а – 10);
- полагането на извънреден труд (чл. 15 – 18);
- платения годишен отпуск (чл. 22 – 43а): процедурата за изготвяне на графика за ползване на платения годишен отпуск (чл. 37а, ал. 1); условията, на които трябва да отговаря (чл. 37а, ал. 2); съдържанието на графика (чл. 37а, ал. 3); информиране на работници и служители за утвърдения график (чл. 37а, ал. 4); особени случаи (чл. 37б); допълване и изменение на графика (чл. 37в, ал. 1 – 2); отлагане на отпуска (чл. 37г – 38).
- отпускът поради бременност и раждане и за отглеждане на дете (чл. 45 – 49д);
- други видове отпуски (чл. 50 – 55): при встъпване в брак, при кръводаряване, при смърт на родител, дете, съпруг, брат, сестра и родител на другия съпруг или други роднини по права линия, при повикване на учебно мобилизационно мероприятие; за обучение; за две и повече живи деца; за приемен изпит в учебно заведение и др.

2.2.1.8. Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск

Наредбата е приета с ПМС № 267 от 2005 г. на основание чл.156, ал. 2 на КТ.

Обн. ДВ. бр.103 от 2005г., изм. ДВ. бр.35 и 68 от 2006г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009г.

С наредбата са определени видовете работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск като допълнителна мярка за превенция на здравните рискове за работниците и служителите.

Наредбата урежда:

- правото на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 2 – 3);
- условията за придобиване право на допълнителен платен годишен отпуск (чл.4);
- размерът и условията на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 2 и ал. 3);
- процедурата за определяне на работниците и служителите с право на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 4);
- договарянето на по- големи размери на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 5).

2.2.1.9. Наредба № РД-07-2 за условията и реда за провеждането на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 281, ал. 5 на КТ.

Обн., ДВ, бр. 102 от 2009 г., попр., бр. 4 от 2010 г., изм., бр. 25 от 2010 г.

С наредбата са определени условията и редът за провеждане на обучение и инструктаж по безопасност и здраве при работа.

Наредбата урежда:

- задължението на работодателя за провеждане на обучение и/или инструктаж по безопасност и здраве при работа (чл. 2);
- целта на обучението по безопасност и здраве при работа (чл. 5);
- обхвата на лицата, за които се провежда обучение (чл. 6, ал. 1);
- формите и програмите за обучение (чл. 7);
- изисквания към лицата, провеждащи обучението (чл. 8);
- документиране (чл. 9);

- периодичност и място за провеждане на инструктажа (чл. 10);
- видове инструктаж (чл.10);
- обхват на видовете инструктаж (чл. 12 – 16).

2.2.1.10. Наредба № 3 за минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 284, ал. 3 на КТ.

Обн., ДВ, бр. 46 от 2001 г., изм. и доп., бр. 40 от 2008 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства при работа.

Наредбата не се прилага за: облекло, което не е специално предназначено за опазване на здравето и безопасността на работещия; лични предпазни средства, носени или използвани от военнослужещите, полицията и други служби за поддържане на обществения ред; спортна екипировка; отбранителна или възпираща екипировка за самозащита; устройства, вкл. и портативни, за откриване и сигнализиране на опасности и вредности.

Наредбата определя:

- условията за използване на личните предпазни средства (чл. 4);
- задълженията на работодателя за предоставне на лични предпазни средства (чл. 5);
- изискванията към личните предпазни средства (чл. 6 – 7);
- задължения за информиране на работещите (чл. 12);
- задължения за обучение на работещите (чл. 13);
- задължения за оценката на личните предпазни средства (чл. 16 – 16а);
- процедура за определяне на работните места и видовете работа, при които се използват лични предпазни средства (чл. 17);
- изисквания свързани с предоставянето, използването, контролът и съхранението на личните предпазни средства (чл. 18 – 24).

2.2.1.11. Наредба № 11 за определяне на условията и реда за осигуряване на безплатна храна и/или добавки към нея

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 285, ал. 2 КТ.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2006 г.

С наредба са определени условията и редът за осигуряване на безплатна храна и/или добавки към нея на работниците и служителите, които работят в предприятия със специфичен характер и организация на труда:

- критерии за специфичен характер на труда (чл. 2, ал. 1);
- критерии за специфична организация на труда (чл. 2, ал. 2);
- задължение за осигуряване на тонизиращи или ободряващи напитки (чл. 3);
- процедура за определяне на работниците и служителите, вида и стойността на безплатната храна (чл. 7).

2.2.1.12. Наредба за заплатите на служителите в държавната администрация

Наредбата е приета с ПМС № 129 от 2012 г., на основание чл. 107а, ал. 9 КТ.

Обн., ДВ, бр. 49 от 2012 г.

С наредбата са определени структурата на заплатата, условията и редът за определяне и изменение на заплатите на служителите в държавната администрация.

Наредбата се прилага за служителите по служебно и по трудово правоотношение в държавната администрация при: възникване, изменение и прекратяване на служебното и трудовото правоотношение; разработването на вътрешните правила за заплатите и свързаните с тях други вътрешни актове; определяне и изменение на заплатите на служителите.

Наредбата определя:

- структурата на брутната работна заплата (чл. 3 – 6);
- определянето на индивидуалната основна месечна заплата (чл. 7 – 10);
- увеличението на индивидуалната основна месечна заплата (чл. 11 – 18).

2.2.1.13. Постановление № 300 на МС от 2011 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната

Постановлението е прието на основание чл. 244, т.1 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 91 от 2011 г.

С постановлението се определя нов размер на минималната месечна работна заплата за страната – 290 лв. и на минималната часова работна заплата – 1,72 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица.

Размерът на минималната месечна работна заплата се определя за пълен работен месец.

2.2.1.14. Наредба за структурата и организацията на работната заплата

Наредбата е приета с ПМС № 4 от 2007 г. на основание чл. 244, т. 2, чл. 261 КТ и § 121 от Закона за изменение и допълнение на КТ (ДВ, бр. 25 от 2001 г.).

Обн., ДВ, бр. 9 от 2007 г., доп., бр. 56 от 2007 г., изм. и доп., бр. 83 от 2007 г., изм., бр. 11 от 2008 г., изм. и доп., бр. 10 и 67 от 2009 г., доп., бр. 95 от 2011 г., изм., бр. 106 от 2011 г., бр. 21 от 2012 г., доп., бр. 49 от 2012 г.

С наредбата са определени:

- структурата на работната заплата: брутна работна заплата (чл. 3); основна работна заплата (чл. 4 – 5);
- видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения: за извънреден труд (чл. 7); за нощен труд (чл. 8); за време на разположение (чл. 10); за образователна и научна степен „доктор" или за научна степен „доктор на науките", свързана с изпълняваната работа (чл. 11); за придобит трудов стаж и професионален опит (чл. 12); допълнителни трудови възнаграждения с постоянен характер (чл. 15);
- редът и начинът за определяне и изчисляване на трудовите възнаграждения на работниците и служителите (чл. 16 – 21);
- организацията на работната заплата - вътрешни правила за работната заплата (чл. 22).

Наредбата не се прилага за служителите по трудово правоотношение в държавната администрация, за които се прилага чл. 107а от Кодекса на труда.

2.2.1.15. Постановление № 147 на МС от 2007 г. за определяне на минималния размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит

Обн., ДВ, бр. 56 от 2007 г.

С постановлението Министерският съвет определи минимален размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит – 0,6 на сто за всяка година придобит трудов стаж и професионален опит.

2.2.1.16. Наредба № 3 за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците

Наредбата е издадена от министъра на народното здраве на основание чл. 287, ал. 1 КТ.

Обн., ДВ, бр. 16 от 1987 г., изм. и доп., бр. 65 от 1991 г., бр. 102 от 1994 г., бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени изисквания към:

- организацията и провеждането на задължителните предварителни медицински прегледи на работниците:
  - обхват на лицата, подлежащи на задължителен предварителен медицински преглед (чл. 2);
  - производства и професии, за които са задължителни предварителните и периодични профилактични медицински прегледи на работещите с

вредности, както и сроковете за провеждането им (приложение № 2, към чл. 2, ал. 2);

  - лекарите-специалисти, участвуващи при провеждането на предварителните и периодичните прегледи на работещите с вредности и на необходимите изследвания (приложение № 3, към чл. 2, ал. 2);
  - необходими документи за предварителните медицински прегледи (чл. 4 – 7);

- организацията и провеждането на задължителните периодични медицински прегледи на работниците:
  - обхват на задължителните периодични медицински прегледи (приложение № 5, към чл. 8);
  - обхват на лицата, подлежащи на задължителен периодичен медицински преглед (чл. 9 – 10);
- организацията и провеждането на задължителните периодични медицински прегледи на работещите при вредни за здравето условия на труд (чл. 17 – 29);
- анализа на резултатите от проведените задължителни периодични медицински прегледи на работниците (чл. 32 – 33).

2.2.1.17. Наредба за безплатното работно и униформено облекло

Наредбата е приета с ПМС № 10 от 2011 г. на основание чл. 296, ал. 1 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 9 от 2011 г.

С наредбата са определени условията и редът за осигуряване на работниците и служителите с безплатно работно и униформено облекло.

Наредбата определя:

- задължение и ред за осигуряване на работниците и служителите на подходящо работно и/или униформено облекло (чл. 6);
- условия за ползване и срокове на износване (чл. 7 – 9);
- изисквания към работното и униформеното облекло (чл. 8);
- задължения на работниците и служителите (чл. 13 – 15).

2.2.1.18. Наредба за командировките в страната

Наредбата е приета с ПМС № 72 от 1986 г. на основание чл. 215 от КТ.

Обн. ДВ. бр.11 от 1987г., изм. ДВ. бр.21 от 1991г., изм. ДВ. бр.2 от 1994г., изм. ДВ. бр.62 от 1995г., изм. ДВ. бр.34 от 1997г., изм. ДВ. бр.40 от 1999г., изм. ДВ. бр.2 от 2008г., изм. ДВ. бр.2 от 2011г.

С наредбата са определени условията за командироване в страната, размерите на командировъчните пари (пътни, дневни и квартирни), редът за отчитането им, както и правата и задълженията на командиращите и командированите.

Наредбата определя изисквания, свързани със:

- работното време, възнагражденията и обезщетенията през времето на командировка (чл. 3 – 4);
- реда за командироване и съдържанието на заповедта (чл. 8 – 10);
- изплащането на пътни пари (чл. 11 – 18);
- заплащането на дневни пари (чл. 19 – 24);
- заплащането на квартирни пари (чл. 26 – 28);
- отчетността и контрола при командировка (чл. 29 – 32).

2.2.1.19. Наредба за служебните командировки и специализации в чужбина

Наредбата е приета с ПМС № 115 от 2004 г., на основание чл. 215 КТ и чл. 86, ал. 3 от Закона за държавния служител.

Обн. ДВ. бр.50 от 2004г., доп. ДВ. бр.80 от 2004г., изм. ДВ. бр.86 от 2004г., изм. ДВ. бр.36 от 2005г., изм. ДВ. бр.96 от 2005г., изм. ДВ. бр.2 от 2006г., изм. ДВ. бр.23 и 98 от 2007г., изм. ДВ. бр.64 от 2008г., изм. ДВ. бр.10 от 2009г., изм. ДВ. бр.73 от 2010г., изм. ДВ. бр.19, 105 и 106 от 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.61 от 2012г.

С наредбата са уредени условията и редът за командироване, осъществяване и отчитане на служебните командировки и специализации в чужбина, правата и задълженията на командиращите органи и на командированите лица.

- Условия и ред за командироване и за изпращане на специализация (раздел II).
- Процедура за издаване на заповед за командировка и специализация (чл. чл.5 до 11 вкл.).
- Пари за пътни, дневни, квартирни и други разходи (раздел III).
- Командировъчни пари на персонала на сухоземни, въздухоплавателни и водни транспортни и специални средства (раздел IV).
- Отчетност и контрол (чл. 35 – 40).

2.2.1.20. Наредба за работата на лицата, ненавършили 15–годишна възраст

Наредбата е приета с ПМС № 72 от 30.12.1986 г. на основание чл. 301, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 8 от 1987 г., изм. и доп., бр. 59 от 1993 г., изм., бр. 35 от 2001 г.

С наредбата се урежда реда за приемане на работа и условията на труд на лицата, ненавършили 15-годишна възраст, които могат да бъдат приемани на работа в областта на изкуствата.

- Сключване на труов договор (чл. 2).

- Условия за сключване на трудов договор (чл. 3).
- Медицинско наблюдение (чл. 4).
- Режим на работа (чл. 5 – 6).
- Разпределение на работното време (чл. 7 – 8).

2.2.1.21. Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 303, ал. 4 КТ.

Обн., ДВ, бр. 64 от 2006 г.

С наредбата се уреждат: редът за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години; задълженията на работодателя за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на лицата, ненавършили 18 години; работите, процесите и местата, забранени за работа на лица, ненавършили 18 години.

Наредбата се прилага за лица, ненавършили 18 години, които работят по трудови правоотношения или са чираци по Закона за занаятите.

Наредбата не се прилага за: лица, ненавършили 15 години; учащи по време на учебната дейност, практика и стаж.

Наредбата определя задължения на работодателя за:

- оценка на риска (чл. 3);
- обхват на оценка на риска (чл. 4);
- оценка на специфичните рискове (чл. 5);
- информиране (чл. 6);
- забрани за работа (чл. 8 – 10);
- контрол и наблюдение на здравето (чл. 11 – 14);
- ред за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години (чл. 15 – 16).

2.2.1.22. Наредба № 7 за вредните и тежките работи, забранени за извършване от жени

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалните грижи и министъра на здравеопазването на основание чл. 307, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 58 от 1993 г.

С наредбата са определени видовете работи, които са тежки или вредни за здравето и за майчинските функции на жените (приложение към чл. 2):

- производства и видове работи от всички отрасли на народното стопанство,

забранени за извършване от жени независимо от тяхната възраст;

- производства и видове работи от всички отрасли на народното стопанство, забранени за извършване от жени до 35-годишна възраст;
- производства и работи, в които не се допускат бременни през целия период на бременността и майки през периода на кърмене.

2.2.1.23. Наредба № РД-07-1 от 2.02.2012 г. за определяне на работните места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 315, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 13 от 2012 г.

С наредбата са уредени условията и редът за определяне на работни места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност, в процент от общия брой на работниците и служителите в зависимост от основната икономическа дейност.

2.2.1.24. Наредба за трудоустрояване

Наредбата е приета с ПМС № 72 от 1986 г., на основание чл. 316, ал. 2 КТ.

Обн., ДВ, бр. 7 от 1987 г., изм., бр. 52 от 1988 г., бр. 47 от 1990 г., изм. и доп., бр. 111 от 2001 г., изм., бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени:

- редът за трудоустрояване на лицата с намалена работоспособност (чл. 1);
- създаването на комисии за трудоустрояване (чл. 2);
- решаването на спорове при трудоустрояване (чл. 3);
- специфичните правила за труда на работниците или служителите с над 50 на сто загубена работоспособност в специализираните предприятия (чл. 12 – 17).

2.2.1.25. Наредба № 5 за болестите, при които работниците, боледуващи от тях, имат особена закрила съгласно чл. 333, ал. 1 от Кодекса на труда

Наредбата е издадена от министъра на народното здраве и председателя на ЦС на БПС на основание чл. 333, ал. 1 КТ

Обн., ДВ, бр. 33 от 1987 г.

С наредбата са определени изисквания, свързани със:

- забрана за уволнение на работници и служители при частична ликвидация, при съкращение в щата или при спиране на работа за повече от 30 дни на предприятието (чл. 1);
- редът за представяне на медицински документи (чл. чл. 2 до 4 вкл.);

- искане на разрешение за уволнение (чл. 5);
- даване на разрешение или отказ (чл. 6).

2.2.1.26. Наредба за трудовата книжка и трудовия стаж

Наредбата е приета с ПМС № 227 от 23.11.1993 г. на основание чл. 356 КТ.

Обн., ДВ, бр. 102 от 1993 г., доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 10 от 2009 г., изм. и доп., бр. 16 от 2009 г., изм., бр. 67 от 2009 г., доп., бр. 73 от 2010 г.

С наредбата са определени изисквания, свързани с:

- редът и условията за издаване на трудова книжка, отчетността и вписването на данни в нея и съхранението й (раздел I);
- изчисляването и зачитането на трудов стаж, редът за установяване и документите за признаване на трудов стаж (раздел II).

2.2.2. Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за здравословни и безопасни условия на труд

2.2.2.1. Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание на чл. 7, ал. 2 от ЗЗБУТ и чл. 276 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 88 от 1999 г., изм., бр. 48 от 2000 г., изм., бр. 52 от 2001 г., изм. и доп., бр. 43 от 2003 г., изм., бр. 37 от 2004 г., изм. и доп., бр. 88 от 2004 г., бр. 40 от 18.04.2008 г.

С наредба са определени минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на всяко работно място и при използване на работното оборудване (чл. 1, ал. 1), свързани със:

- територия на предприятието: ограждане и обозначаване (чл. 11); пътища, организацията на транспорта и др. мерки за безопасност (чл. 13 – 15);
- производствени сгради, работни помещения и работни места: общи изисквания за: факторите на работната среда (чл. 18, ал. 1); работа в ограничени пространства (чл. 18, ал. 2 – 3); конструкция на сградите (чл. 19); технологични процеси и дейности с отделяне на прах, токсични и други вредни вещества, шум и вибрации над установената норма, наличие на йонизиращи лъчения, инфрачервена радиация, ултравиолетово лъчение, лазери, електромагнитни полета, с прегряващ микроклимат, мокри процеси и др. (чл. 20); почистване на работните места и работното оборудване (чл. 21); площ, височина и въздушно пространство на работните помещения (чл. 22 – 24); подвижните или фиксираните работни места на високо или ниско местоположение (чл. 24а);

ррганизация на работа, размери, подреждане на работното място (чл. 25 – 27);

- подове, стени, тавани и покриви на помещения (чл. 28 – 32);
- прозорци и капандури (чл. 33 – 34);
- врати и портали (чл. 35 – 45);
- електрически съоръжения и инсталации (чл. 46 – 47);
- пътни маршрути и опасни зони (чл. 48 – 55);
- места за товарене и разтоварване (чл. 56 – 59);
- аварийни пътища и изходи (чл. 60 – 68);
- работни места на открито (чл. 69 – 73);
- осветление на работните места (чл. 74 – 81);
- производствен микроклимат (чл. 82 – 96);
- прах, токсични и други вредни вещества (чл. 97 – 123);
- вентилация на работните места в помещенията (чл. 124 – 131);
- шум на работното място (чл. 132 – 138);
- вибрации на работните места (чл. 139 – 146);
- нейонизиращи лъчения в работната среда (чл. 147 – 163): електростатично поле (чл. 148 – 149); електромагнитните полета (чл. 150 – 161); лазери и лазерни системи (чл. 162 – 163);
- работно оборудване: общи изисквания за: производство, избор (чл. 164 – 165а) осигуряване на информация и инструкции за използване на работното оборудване (чл. 166); обучение (чл. 167 – 168); инсталиране и безопасна експлозтация (чл. 168а– 201); извършване на ремонтни работи (чл. 202); проектиране, изработване, внос, монтаж, техническо освидетелстване, поддържане, ремонт, периодични прегледи и експлоатация на съоръжения с повишена (чл. 204 –205); повдигателни съоръжения (чл. 205а –206м); заваръчни работи (чл. 207); извършване на ръчни операции (чл. 208);
- придвижващо се работно оборудване (самоходно или несамоходно) (чл. 209 – 215);
- стълби (чл. 215а – 215з);
- скелета (чл. 215и – 215н);
- техники за достъп и позициониране чрез въжета (чл. 215о – 215п);
- организация на трудовата дейност (чл. 216 – 220);
- водоснабдителни и канализационни системи (чл. 221 – 222);
- борба с пожари (чл. 223 – 228);
- санитарно и битово обслужване (чл. 229 – 245);
- лични предпазни средства и специални работни облекла (чл. 246 – 247);

- дейност при аварии (чл. 248 – 251).

2.2.2.2. Наредба № 16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 11, ал. 3 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.

С наредба са определени: задълженията на работодателя и на работещите за осигуряване на здравословни и безопасни условия за извършване на ръчна работа с тежести, както и физиологичните норми и правилата за ръчна работа с тежести.

- Задължения на работодателя за: избягване на ръчната работа с тежести (чл. 3); предприемане на мерки, когато ръчната работа с тежести не може да бъде избегната (чл. 4); извършване на оценка на риска (чл. 5); осигуряване на информация, обучение и инструктаж (чл. 6 – 7); предварителна оценка на физическата годност на лицата за извършване на ръчна работа с тежести, периодична оценка на въздействието на ръчната работа с тежести върху работоспособността и здравето на работещите и медицински изследвания при оплаквания от работещите за появата на смущения на здравето, свързани с ръчната работа с тежести (чл. 8); ограничаване на ръчната работа с тежести от жени, както и забрана за бременни жени и родилки до 6-ия месец след раждането (чл. 9).
- Задължения на работещите за: точно изпълнение на дадените инструкции; за съдействие на работодателя за изпълнение на съответните мерки; за използване по предназначение техническите средства и оборудването, осигурени и предоставени от работодателя; повишава квалификацията и знанията си относно изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна работа с тежести (чл. 10).
- Физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести: физиологични норми, когато анализът на ръчната работа с тежести не показва риск за здравето и безопасността на работещите (чл. 12); основни правила за организиране на ръчната работа с тежести (чл. 13).
- Показатели за оценка на риска за здравето и безопасността при ръчна работа с тежести: обща характеристика на товара; физическо усилие; характеристика на работната среда; характеристика на дейността; индивидуални рискови фактори (приложение към чл. 4, т. 4).

2.2.2.3. Наредба № 15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 12, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.

С наредбата са определени условията, редът и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа с цел осигуряване на устойчива работоспособност, намаляване на умората и опазване на здравето на работещите.

- Задължения на работодателя за: въвеждане (чл. 3, ал. 1 – 2) и възлагане (чл. 4) на физиологични режими на труд и почивка, както и оценка на работните места и оценка на риска за здравето и работоспособността на работещите (чл. 5).
- Задължения на работниците и служителите: да съдействат при разработването, въвеждането и оценката на режимите на труд и почивка. (чл. 3, ал. 3).
- Условия и ред за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа (чл. 8 – 11).
- Общи изисквания за разработване на физиологични режими на труд и почивка по време на работа: общо време за регламентирани почивки през работния ден (работната смяна), брой и видове почивки, продължителност и ред на ползване. (приложение към чл. 8, т. 1 – 10).
- Специфични изисквания за разработване на физиологични режими на труд и почивка по време на работа: при дейности с: тежко и много тежко физическо натоварване, локална мускулна работа, натоварване на малките мускулни групи, изразена двигателна монотонност, принудителна работна поза и голямо нервно-психично и нервно-сензорно напрежение; в отделни браншове; при сменна работа и др. (приложение към чл. 8, т. 11 – 18).

2.2.2.4. Наредба № 3 за формата, съдържанието, реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията по чл. 15, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 15, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 19 от 2010 г., доп., бр. 43 от 2010 г.

С наредбата са определени:

- обхвата на задължените лица за подаване на декларация и мястото за подаването й (чл. 2 – 3);
- формата и съдържанието на декларацията (приложение № 1 към чл. 4, ал. 1) и уведомлението, в случай, че няма промяна в обстоятелствата, подлежащи на декларираме (приложение № 2 към чл. 4, ал. 2);
- реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията (чл. 4, ал. 3 – чл. 8);
- административнонаказателни разпоредби за лица, които нарушават изискванията на наредбата (чл. 9).

2.2.2.5. Наредба № 5 за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 17 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 47 от 1999 г.

С наредбата са определени редът, начинът и периодичността на извършване на оценка на риска (ОР) за здравето и безопасността на работниците и служителите.

- Общи изисквания за ОР: обхват на ОР (чл. 3); задължение на работодателя за прилагане на мерки на основата на ОР и за обсъждане в комитетите и групите по условия на труд (чл. 5).
- Организация на дейността за оценяване на риска: обхват на програмата за оценяването на риска (чл. 7); изисквания към оценителите на риска (чл. 8 –9); източници на информация за оценяване на риска (чл. 10); условия за преразглеждане на ОР (чл. 11).
- Процедура за оценяване на риска: етапи (чл. 14): класификация на трудовите дейности (чл. 15); идентифициране на опасностите при различните трудови дейности (чл. 16); определяне на работниците и служителите, изложени на опасности (чл. 17); определяне елементите на риска (чл. 18); оценка на риска (чл. 19); документиране (чл. 20).

2.2.2.6. Наредба № 3 за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 24, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 91 от 1998 г.

С наредбата са определени функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията (органи за безопасност и здраве при работа) за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове.

- Изисквания към органите за безопасност и здраве при работа (чл. 3).
- Функции и направления в работата на органите за безопасност и здраве при работа (чл. 6).
- Задачи на органите за безопасност и здраве при работа: задължения за: осигуряване на БЗР (чл. 7 и чл. 10); контрол за спазване изискванията на нормативните актове в областта на БЗР (чл. 8 – 9).

2.2.2.7. Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 25б, ал. 4 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 14 от 2008 г.

С наредбата са определени условията и редът за осъществяване дейността на службите по трудова медицина (СТМ).

- Право за създаване на СТМ (чл.2, ал. 2).
- Задължения на работодателя за: осигуряване на условия за осъществяване на дейностите, извършвани от СТМ (чл. 3).
- Условия за регистрация (чл. 6 – 9).
- Дейности, извършвани от СТМ: наблюдение, анализ и оценка на здравното състояние във връзка с условията на труд (чл. 11); оценка на риска за здравето и безопасността на работещите (чл. 12); разработване на препоръки за работодателя за преустройството на работното място, организацията на труда и трудовото натоварване на работещи, които се нуждаят от специална закрила (чл. 13); организиране и провеждане на обучение по БЗР (чл. 14).
- Изисквания за организация на дейността на службите по трудова медицина: правилник за устройството и дейността на СТМ (чл. 15); водене и съхраняване на документацията, удостоверяваща дейността на СТМ (чл. 16); за предаване, приемане и съхраняване на здравните досиета на работещите (чл. 17).
- Образци на документи за:
  - регистрация на СТМ (приложение № 1 – 3);
  - заключението на службата по трудова медицина за пригодността на работещия да изпълнява (приложение № 4);
  - минималните изисквания към съдържанието на обобщения анализ за здравното състояние (приложение № 5);
  - здравното досие на работещите (приложение № 6).

2.2.2.8. Наредба № 4 от за обучението на представителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 30, ал. 1 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 133 от 1998 г., изм. и доп., бр. 85 от 2000 г.

С наредбата са уреденирedът, изискванията, съдържанието и обхватът на задължителното обучение на представителите на работодателя и на работниците и служителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията и на членовете на комисиите по социална дейност на кооперациите (представители).

- Видове обучения (чл. 4).
- Условия за провеждане на обученията (чл. 2 – 3, чл. 5 – 6).
- Организация на първоначалното обучение: продължителност и численост (чл. 7); форми на обучение, учебни програми, общ хорариум, задължителни теми, удостоверение за завършено обучение (чл. 9 –11).
- Организация на ежегодното обучение: продължителност, изисквания към обучението (учебни програми, учебно-технически средства, лектори, учебни материали и пособия, документация) (чл. 12 -14).
- Задължения на търговските дружества, едноличните търговци, организациите, центровете, звената и работодателите, които прожеждат обучение (чл. 17).
- Образци на документи за:
  - удостоверение за завършено първоначално обучение (приложение № 1);
  - съдържание на годишния отчет, съгласно чл. 17 (приложение № 3).

2.2.2.9. Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука”

Наредбата е приета с ПМС № 24 от 2006 г. на основание чл. 52, ал. 1 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г., изм. и доп., бр. 68 от 2006 г., изм., бр. 46 от 2007 г., бр. 5 от 2010 г.

С наредбата са определени условията и редът за задължително застраховане за риска „трудова злополука” на работниците и служителите, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им.

- Общи положения задължително застраховане: обхват (чл. 2); разходи (чл. 3) и др.
- Обхват на застраховането за риска „трудова злополука”: право на задължително застраховане (чл. 4).
- Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми (чл. 7 – 8).
- Застрахователни обезщетения: размер (чл. 9) и изплащане (чл. 10–13).
- Застрахователна премия (чл. 14–15).
- Сключване и срок на застраховката (чл. 16).
- Отговорност на застрахователя (чл. 17).

2.2.2.10. Наредба № РД 07/8 за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика, министъра на извънредните ситуации и министъра на вътрешните работи на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн. ДВ. бр.3 от 2009г.

С наредбата са определени: минималните изисквания за осигуряване на знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа; изискванията към знаците и сигналите и условията за тяхното използване.

- Видове знаци (чл. 4).
- Задължения на работодателя (чл. 5 –6).
- Изисквания към знаци, които включват използването на цвят за безопасност (чл. 9).
- Изисквания към знаци за въвеждане на забрани, предупреждения, задължения, както и за определяне на маршрутите за евакуация, на аварийните изходи и на местоположението на средствата за първа помощ (чл. 10, ал. 1).
- Изисквания към знаци за обозначаване на контейнери и тръби (чл. 10, ал. 2).
- Изисквания към знаци за обозначаване на местоположението и идентифицирането на пожарогасителните технически средства (чл. 10, ал. 3).
- Изисквания към знаци за маркиране на местата, където съществува риск от удар в препятствие или от падане (чл. 10, ал. 4).
- Изисквания към знаци за маркиране на транспортни маршрути (чл. 10, ал. 5)
- Изискванията към светещи знаци (чл. 11, ал. 1).
- Изисквания към звукови сигнали (чл. 11, ал. 2).
- Изисквания към сигналите, подавани с ръце (чл. 11, ал. 3).
- Възможности за заменяне (чл. 13) и за едновременно използване (чл. 14) на знаците и сигналите.
- Знаци и сигнали за обекти, където работят хора с увредено зрение или незрящи (чл. 15).
- Мерки за осигуряване на ефективността на всеки един знак или сигнал за безопасност и/или здраве при работа (чл. 16–22).

2.2.2.11. Наредба № 7 за минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването.

Обн., ДВ, бр. 70 от 2005 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи.

Наредбата не се прилага за: шофьорски кабини и контролни кабини на транспортни средства или машини; компютърни системи, разположени на борда на транспортни средства; компютърни системи, предназначени за обществено ползване; преносими системи, които не се ползват продължително на работното място; калкулатори, касови

апарати и всяко оборудване, което има малък екран за данни или измерване, който се изисква за директно ползване на оборудването; пишещи машини с екрани (чл. 2).

Определени са задължения на работодателя, свързани с:

- оценка на риска и предприемане на мерки за предотвратяване или намаляване на установените по рискове (чл. 3);
- провеждане на обучение, информиране и консултиране (чл. 5 – 7);
- организация на трудовата дейност по начин, осигуряващ периодични прекъсвания на работата с видеодисплеи (чл. 8);
- осигуряване на преглед на очите и оценка състоянието на зрението на лицата, работещи с видеодисплеи (чл. 9).

В приложение към чл. 4, ал. 1 са посочение изисквания към работните места за работа с видеодисплеи, относно: работното оборудване; работната среда и др,, свързани с взаимодействие „оператор/компютър”.

2.2.2.12. Наредба № 5 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 43 от 2006 г.

С наредбата са определени допълнителни изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение относно:

- предоставяне на информация, обучение или инструктаж по здравословни и безопасни условия на труд на работниците и служителите (чл. 4 и чл. 6 –7);
- осигуряване на медицинско наблюдение (чл. 5).

2.2.3. Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Кодекса за социално осигуряване

2.2.3.1. Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Наредбата е приета с ПМС № 263 от 1999 г. на основание чл. 57, ал. 3 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 6 от 2000 г., изм., бр. 61 от 2000 г., изм. и доп., бр. 19 от 2002 г.

С наредбата са определени условията и редът за декларираме, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.

- Декларираме на трудовите злополуки: задължения за уведомяване и разследване в предприятието (чл. 2); декларираме на злополуката в териториалното поделение на НОИ (чл. 3 – 4); уведомяване Изпълнителна

агенция „Главна инспекция по труда” и другите компетентни органи, в т.ч.прокуратурата (чл. 5).

- Образец на Декларация за трудова злополука (чл. 3, ал. 1).
- Разследване и установяване на трудовите злополуки: откриване на досие (чл. 6) и производството по разследване на злополуката (чл. 7); комисия за разследване на злополуката (чл. 8); документация за резултатите от разследването (чл. 10 – 11); издаване на разпореждане за приемане или за неприемане на злополуката за трудова (чл. 12).
- Регистриране и отчитане на трудовите злополуки: регистър на трудовите злополуки (чл. 14); информационна система за трудови злополуки (чл. 15); показатели за отчитане на трудовите злополуки (чл. 17 – 18).
- Регистър на трудовите злополуки (чл. 14).
- Показатели за отчитане на трудовите злополуки (чл. 17): коефициент на честота (Кч) – брой трудови злополуки на 1000 осигурени лица за трудова злополука и професионална болест; коефициент на тежест (Кт) - загубени календарни дни от трудови злополуки на едно осигурено лице; индекс на честота (Ич) - брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове; индекс на тежест (Ит) - загубени календарни дни от трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове.

2.2.3.2. Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести

Наредбата е приета с ПМС № 168 от 2008 г. на основание чл. 63 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 65 от 2008 г., изм., бр. 5 от 2011 г.

С наредбата е определен редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести.

- Общи положения, свързани с потвърждаване или отхвърляне на професионалните болести (чл. 3).
- Съобщаване на професионалните болести (чл. 4 – 5).
- Проучване на професионалните болести (чл. 6).
- Потвърждаване и регистриране на професионалните болести: срокове, условия за потвърждаване (чл. 7 – 8), експертно решение и регистрационна карта за призната професионална болест (чл. 9 – 10), съхраняване на медицинското досие (чл. 11).
- Обжалване на професионалните болести (чл. 12 – 13).
- Регистрация и отчитане на професионалните болести (чл. 14 – 15).

2.2.3.3. Наредба № Н-8 от за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица

Наредбата е издадена от министъра на финансите на основание чл. 5, ал. 6 от КСО, чл. 73, ал. 6 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица и чл. 39, ал. 1 и чл. 40, ал. 5, т. 2 от Закона за здравното осигуряване.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2006 г., изм. и доп., бр. 7 от 2007 г., бр. 8 от 2008 г., бр. 3 от 2009 г., бр. 1 от 2010 г., попр., бр. 2 от 2010 г., изм. и доп., бр. 11 от 2010 г., доп., бр. 58 от 2010 г., изм. и доп., бр. 83 от 2010 г., бр. 6 от 2011 г., бр. 55 от 2011 г., бр. 76 от 2011 г., бр. 5 и 68 от 2012 г.

С наредбата са определени сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, осигурителите за осигурените от тях лица, осигурителни каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, учителския пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите" и облагаемия доход и данъка за доходи от трудови правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ).

- Декларация образец № 1 с данни за социално, здравно осигуряване, допълнително задължително пенсионно осигуряване, Учителски пенсионен фонд, фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите" на осигурените лица и облагаемия доход по ЗДДФЛ (приложение 1, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец № 3 „Данни за здравно осигуряване на лица, осигурени от републиканския бюджет и други" (приложение 2, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец № 5 „Авансово внесени социални и здравноосигурителни вноски" (приложение 3, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец № 6 „Данни за дължими вноски и данък по чл. 42 ЗДДФЛ" (приложение 4, към чл. 2, ал. 2).
- Декларация образец № 7 „Данни за възникване на задължение за внасяне на здравноосигурителни вноски на основание чл. 40, ал. 5, т. 1 от Закона за здравното осигуряване" (приложение 7, към чл. 2, ал. 3).
- Протокол за подаване на Декларациите по чл. 6, ал. 1, точки от 1 до 4 (приложение 5, към чл. 6, ал. 5).

2.2.3.4. Наредба за пенсиите и осигурителния стаж

Наредбата е приета с ПМС № 30 от 2000 г. на основание чл. 9, ал. 11 и чл. 106 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 21 от 2000 г., изм. и доп., бр. 43 от 2000 г., бр. 61 и 81 от 2000 г., бр. 36 от 2001 г., бр. 19 от 2002 г., попр., бр. 21 от 2002 г., доп., бр. 74 от 2002 г.; изм. с Решение № 7581 от 26.07.2002 г. на ВАС на РБ - бр. 76 от 6.08.2002 г., в сила от 6.08.2002 г.; изм. с Решение № 11701 от 18.12.2002 г. на ВАС на РБ - бр. 119 от 27.12.2002 г., в сила от

27.12.2002 г.; изм. и доп., бр. 19 от 2003 г., бр. 25 от 2004 г., доп., бр. 68 от 2004 г., изм. и доп., бр. 24 от 2005 г., бр. 48 от 2006 г., бр. 15 от 2007 г., бр. 17 от 2008 г., бр. 1 и 16 от 2009 г., изм., бр. 79 от 2009 г., изм. и доп., бр. 84 от 2009 г., изм., бр. 87 от 2009 г., изм. и доп., бр. 2 от 2010 г., бр. 13 от 2011 г., бр. 16 от 2012 г.

С наредбата са определени условията и реда за отпускане и изплащане на пенсиите.

- Общи разпоредби, свързани с отпускане, изменение, осъвременяване, спиране, възобновяване, прекратяване и възстановяване на пенсиите и добавките към тях. (чл. 1 – 14).
- Пенсии за осигурителен стаж и възраст: правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 15); превръщане на трудовият стаж от първа и втора категория в осигурителен стаж от трета категория (чл. 16, 17 и 18а); право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по § 4, ал. 1 от Преходните и заключителните разпоредби на КСО (чл. 16а); право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО (чл. 17а); учителски стаж и право на пенсия по условията на § 5, ал. 1 и 4 от преходните и заключителните разпоредби на КСО (чл. 19 – 19а); изчисляване размера на пенсията (чл. 20); преизчисляване размера на пенсията (чл. 21).
- Пенсии за инвалидност: правото на пенсия за инвалидност (чл. 22 – 22а), вкл. при осигурителен стаж от различни категории (чл. 23, ал. 1); изчисляване размера на пенсията (чл. 25 – 26 и чл. 29); право и размер на пенсията за инвалидност в случаи на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане (чл. 28); пенсия за инвалидност и добавка за чужда помощ на лицата, които не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 КСО и когато са я навършили (чл. 30, ал. 1 – 2). преосвидетелстването на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и определяне размера на пенсията (чл. 30, ал. 3 – 7).
- Установяване и зачитане на осигурителен стаж и осигурителен доход.
- Зачитане и изчисляване на осигурителен стаж (чл. 37 – 39); установяване и зачитане на осигурителен стаж и осигурителен доход (чл 40 – 45а).
- Определяне на дохода, от който се изчисляват пенсиите (чл. 46 – 49б).
- Общи разпоредби по изплащане на пенсиите (чл. 50).
- Начини за изплащане на пенсиите: чрез пощенски станции (чл. 51 – 53); по изплащателен картон (чл. 54 – 62); с пенсионен запис (чл. 63); на упълномощени лица (чл. 64); при смяна на адреса на получаване на пенсията (чл. 65 – 66); чрез банки или други платежни институции (чл. 67 – 77); по международни договори за лица с постоянен адрес в чужбина (чл. 78 – 82); отпуснати по международен договор на лица, постоянно или продължително пребиваващи в Република България (чл. 83).
- Добавки и удръжки при изплащане на пенсиите (чл. 84 – 88).

2.2.3.5. Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

Наредбата е приета с ПМС № 263 от 30.12.1999 г. на основание чл. 6, ал. 13 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 6 от 2000 г., изм. и доп., бр. 83 от 2000 г., бр. 36 от 2001 г., бр. 19 от 2002 г., бр. 10 от 2003 г., бр. 21 от 2004 г., доп., бр. 1 от 2006 г., изм. и доп., бр. 81 от 2006 г., изм., бр. 1 от 2007 г., изм. и доп., бр. 15 от 2007 г., бр. 20 от 2008 г., бр. 12 от 2009 г., доп., бр. 16 от 2009 г., изм. и доп., бр. 67 и 84 от 2009 г., бр. 2 от 2010 г., бр. 14 от 2011 г., бр. 16 от 2012 г.

- Елементи на възнаграждението и доходите за определяне на осигурителните вноски: осигурителни вноски за лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО (чл. 1, ал. 1); осигурителни вноски за лицата, работещи по трудови правоотношения (чл. 1, ал. 2); определяне на минималния месечен осигурителен доход (чл. 1, ал. 3 – 4); осигурителни вноски за лицата, работещи по договори за управление и контрол на търговски дружества, еднолични търговци, неперсонифицирани дружества, както и за синдиците и ликвидаторите (чл. 1, ал. 5); осигурителни вноски за лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности (чл. 1, ал. 6); Осигурителните вноски за специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите (чл. 1, ал. 7).
- Случаи, при които не се начисляват и внасят осигурителни вноски (чл. 1, ал. 8).
- Осигурителни вноски по чл. 9, ал. 3, т. 1 – 3 от КСО и възнаграждението, върху което се внасят (чл. 1а).
- Осигурителни вноски за социални разходи и задължителни застраховки (чл. 2 – 2а).
- Осигурителен доход, върху който се правят осигурителни вноски: елементи на осигурителния доход (чл. 3, ал. 1); осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (чл. 3, ал. 2 – 4); осигурителен доход за морските лица (чл. 3а).

2.2.3.6. Наредба № 1 от за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация

Наредбата е издадена от председателя на Надзорния съвет на Националния осигурителен институт на основание чл. 13в, ал. 4 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 17 от 2007 г., изм., бр. 6 от 2009 г., бр. 2 от 8.01.2010 г., изм. и доп., бр. 14 от 2012 г.

С наредбата се регламентират: условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация от средствата на: фонд „Общо заболяване и майчинство”; фонд „Пенсии”; фонд „Трудова злополука и професионална болест”; фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност”, както и редът за провеждане на процедура за избор на юридически лица - изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

- Условия за придобиване правото на парични помощи за профилактика и

рехабилитация (чл. 2); обхват на паричната помощ (чл. 3 – 4).

- Условия и ред за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация: документи за необходимостта от провеждане на профилактика и рехабилитаци, резервации за постъпване при изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация; документи за постъпване при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация; назначаване на диагностичните и терапевтичните процедури; задължения на изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация; отчитане на разходите за диагностични и терапевтични процедури, нощувки и частична парична помощ за хранене; регистър с база данни за лицата, ползвали парични помощи за профилактика и рехабилитация (чл. 5 – 17).
- Условия и ред за провеждане на процедура за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация (чл. 18 – 30).

2.2.3.7. Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест

Методиката е приета с ПМС № 304 от 2004 г. на основание чл. 64, ал. 3 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 103 от 2004 г.

С методиката са уредени редът и начинът за определяне от Националния осигурителен институт на размерите на осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест" на държавното обществено осигуряване по групи икономически дейности съгласно Националната класификация на икономическите дейности.

Определени са показателите за диференциране на осигурителната вноска в съответствие със степента на риска за икономическата дейност:

- разходи за краткосрочни и дългосрочни обезщетения;
- коефициент на честота и коефициент на тежест за трудовите злополуки и професионалните болести;
- брой на осигурените лица и осигурителния им доход;
- приходи от осигурителни вноски.

2.2.3.8. Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране

Наредбата е приета с ПМС № 235 от 1998 г. на основание чл. 104, ал. 1 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 123 от 1998 г., изм. и доп., бр. 114 от 1999 г., доп., бр. 79 от 2000 г., изм. и доп., бр. 64 от 2001 г., изм., бр. 13 от 2011 г.

С наредбата се определя кой труд към коя категория се причислява съобразно характера и особените условия на труд.

Изчерпателно е определен обхвата на:

- първа категория труд при пенсиониране (чл. 1);
- втора категория труд при пенсиониране (чл. 2);

- трета категория труд при пенсиониране (чл. 3).

2.2.3.9. Инструкция № 13 за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране

Инструкцията е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание § 4 на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране .

Обн., ДВ, бр. 94 от 2000 г., доп., бр. 62 от 2001 г., изм. и доп., бр. 74 от 2001 г., изм., бр. 84 от 2002 г., изм. и доп., бр. 63 от 2005 г., бр. 41 от 2006 г., бр. 56 от 2006 г., изм., бр. 17 от 2007 г., изм. и доп., бр. 109 от 2008 г., доп., бр. 77 от 2011 г.

С инструкцията е определен обхвата на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране (НКТП) и изискванията за категоризиране на труда на работещите в дейности, производства, работни места и професии.

- Задължения на работодателя при: изготвяне на документи за осигурителен стаж (чл. 3); настъпване на промени, които могат да доведат до промяна в условията, обуславящи категорията труд (чл. 5).
- Определяне на категорията труд на работещи по повече от един трудов договор с един или повече работодатели (чл. 4).
- Условия и ред за промени в инструкцията и в списъците, които се утвърждават от управителя на НОИ (чл. 5 – 7).
- Обхват на първа категория труд (чл. 8).
- Обхват на втора категория труд (чл. 9).
- Задължителни Списъци, утвърдени от управителя на НОИ: Списък на професиите и длъжностите в АЕЦ „Козлодуй” по чл. 1, т. 5, буква „а” от НКТП (приложение № 1 към чл. 8, ал. 6); Списък на професиите в АЕЦ „Козлодуй” по чл. 1, т. 5, буква „б” от НКТП (приложение № 2 към чл. 8, ал. 7); Списък на професиите в АЕЦ „Козлодуй” по чл. 1, т. 6 от НКТП (приложение № 3 към чл. 8, ал. 8); Списък на професиите в „Кремиковци” - АД, по чл. 1, т. 7 от НКТП (приложение № 4 към чл. 8, ал. 13).

2.2.3.10. Инструкция № 1 за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност

Инструкцията е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание чл. 37, ал. 5, т. 2 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 44 от 2011 г.

Инструкцията регламентира условията и реда за работата и отчетността с бланката „Болничен лист за временна неработоспособност” НОИ МЗ № 606.

- Получаване, разпределяне, съхраняване и отчитане на бланките болнични листове (чл. 4 – 15).
- Попълване на бланките болнични листове (чл. 16 – 32).

- Издаване, обработване и движение на болничните листове (чл. 33 – 39).
- Контрол върху работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност (чл. 40 – 46).

2.2.3.11. Заповед № 232 от 2006 г. за утвърждаване образец на Декларация за трудова злополука

Заповедта е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание чл. 3, ал. 1 от Наредбата за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Обн., ДВ, бр. 53 от 2006 г.

Определени са четири групи данни, които се вписват в образеца на декларация:

- за осигурителя;
- за пострадалия;
- за злополуката;
- за увреждането.

3. Нормативни актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”.[35]

3.1. Нормативни актове в областта на БЗР, издадени на основание КТ

3.1.1. Наредба № 13 от 30.12.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа

Издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 8 от 2004 г., изм., бр. 71 от 2006 г., изм. и доп., бр. 67 от 2007 г., бр. 2 от 2012 г.

С наредбата са определени:

- задълженията на работодателите за осигуряване на здраве и безопасност на работещите с химични агенти;
- минималните изисквания за защита на работещите от съществуващи или потенциални рискове за здравето и безопасността при експозиция на химични агенти при работа;

[35] В обхвата на точка 3 са включени подзаконовите нормативни актове, издадени на основание КТ и ЗЗБУТ и не обхванати от т. 2.2.1. и т. 2.2.2. Информацията е актуална към ДВ, бр. 18 от 22 февруари 2013 г.

- граничните стойности на химичните агенти във въздуха на работното място (приложение № 1);
- биологичните гранични стойности на химичните агенти и/или на метаболитите им в биологични среди, както и на биомаркерите за ефект (приложение № 2).

Наредбата се прилага във всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност по чл. 2 от ЗЗБУТ, когато работещите са или могат да бъдат експонирани на опасни химични агенти при работа.

Установени са:

- изисквания за предприемане на мерки за установяване наличието на опасни химични агенти на работното място и извършване оценка на риска за здравето и безопасността на работещите (чл. 3 – чл. 8);
- условия за прилагане на специфични мерки за защита и осигуряване на здравно наблюдение (чл. 9 – чл. 12);
- задължения за осигуряване на информация и обучение (чл. 13);
- изисквания за обозначение на контейнери и тръбопроводи и забрана за производство и употреба на химичните агенти, посочени в приложение № 3, както и дейностите, свързани с тези агенти (чл. 14 – чл. 15);
- задължения за осигуряване на здравно наблюдение и изготвяне на здравни досиета (чл. 16 – чл. 18);
- задължения за уведомяване и осигуряване на информация при заболяване или увреждане на здравето на работещия или при превишаване на биологичната гранична стойност за работещия (чл. 19);
- задължения за работодателя при заболяване или увреждане на здравето на работещия или при превишаване на биологичната гранична стойност за работещия (чл. 20).

3.1.2. Наредба № 10 от 26.09.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на канцерогени и мутагени при работа

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 94 от 2003 г., изм., бр. 8 от 2004 г.

С наредбата се определят минималните изисквания за защита на работещите от съществуващи и потенциални рискове за здравето и безопасността при експозиция на канцерогени или мутагени при работа (чл. 1).

Наредбата се прилага във всички предприятия, места и дейности по чл. 2 от ЗЗБУТ, когато работещите са или могат да бъдат експонирани на канцерогени или мутагени при работа. За защита на работещите от експозиция на азбест се прилага тази наредба, когато предвижда по-високи изисквания от изискванията, определени с Наредба № 1 от 2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на азбест при работа (ДВ, бр. 32 от 2003 г). (чл. 2).

Наредбата не се прилага за защита на работещите от рискове при експозиция единствено на йонизиращи лъчения (чл. 3).

Определени са:

- граничните стойности на канцерогените и мутагените във въздуха на работното място (чл. 12 и приложение № 1 към чл. 1, ал. 1, т. 3 на Наредбата за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа);
- задълженията на работодателя:
  - за извършване на оценката на риска (чл. 4 – 7);
  - за ограничаване използването на канцерогени или мутагени на работните места (чл. 8 – 11);
  - да предприема мерки, когато работещите са или могат да бъдат експонирани на канцерогени или мутагени при работа (чл. 13);
  - да уведомява работещите за всеки инцидент или авария, които могат да доведат до наднормена експозиция на работещите на канцерогени и мутагени и за предприемане на мерки (чл. 14);
  - при дейности като поддръжка, ремонт и др., при които съществува вероятност за значително повишаване на експозицията на работещите (чл. 15);
  - за предприемане на хигиенни мерки и мерки за лична защита (чл. 17);
  - за предоставяне информация на контролните органи (чл. 18);
  - да осигурява на работещите и/или техните представители подходящо обучение и инструктаж (чл. 19);
  - да изготвя списък на работещите, при които резултатите от оценката на риска показват риск за здравето и безопасността (чл. 21);
  - да осигурява медицинско наблюдение на работещите, за които е налице риск за здравето и безопасността, установен при оценката на риска (чл. 22 - 24).

3.1.3. Наредба № 10 от 7.12.2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с електрокари и мотокари

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 112 от 2004 г.

С наредбата се определят изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при работа с електрокари и мотокари (кари) с общо предназначение (чл. 1).

Определени са:

- общи изисквания към: работните места, където се извършва работа с електрокари и мотокари (чл. 5); електрокарите и мотокарите (чл. 6);

- специфичните изисквания (чл. 7) при: експлоатация на електрокари и мотокари (приложение № 1); поддържане и ремонт на електрокари и мотокари (приложение № 2);
- общи задължения на работодателя: за предоставяне на ннформация, инструкции, правила и указания по всички въпроси, свързани с безопасността и здравето при работа (чл. 8); за разработване на конкретни правила за движение на карите на територията на предприятието, товаро-разтоварните площадки и складовете (чл. 11);
- общи изисквания към: работните места; пътищата и проходите за движение на карите; чистотата на въздуха на работното място; гаражите и снабдителните пунктове за горива и масла; канавките и ямите, по които преминават кари; платформите и рампите; преходните мостове; стелажите и рафтовете в складовите помещения и др. (чл. 12 - 36).

3.1.4. Наредба № 12 от 30.12.2005 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при извършване на товарно-разтоварни работи

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 11 от 2006 г.

С наредбата се определят изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при извършване на товарно-разтоварни работи (чл. 1).

При организиране и осъществяване на товарно-разтоварни работи освен разпоредбите на тази наредба се изпълняват и изискванията на:

- Наредба № 7 от 1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работно оборудване;
- Наредба № 10 от 2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с електрокари и мотокари;
- Наредба № 12 от 2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с автомобили;
- Наредба № 16 от 1999 г. за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести;
- нормативните актове по чл. 31 на Закона за техническите изисквания към продуктите ;
- нормативните актове, съдържащи изисквания за товарене и разтоварване на средства за железопътен, воден и въздушен транспорт и на пътни превозни средства;
- нормативните актове за пожарна и аварийна безопасност;
- другите нормативни актове по безопасност и здраве при работа.

Определени са:

- общите задължения на работодателя:
  - да предприема всички необходими мерки за осигуряване на ЗЗБУТ при извършване на товарно-разтоварни работи, а в случаите, когато те се извършват ръчно - да предотвратява или намалява на ръчната работа с товари; да информира работещите за всички възможни рискове и за всички мерки, които са предприети за отстраняване, намаляване и контролиране на тези рискове; да се консултира с работещите и/или техните представители; да осигурява разработването и въвеждането на физиологичен режим на труд и почивка; да предоставя на работещите, извършващи товарно-разтоварни работи, лични предпазни средства; (чл. 4, ал. 1);
  - да разработва и утвърждава правила за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд при извършване на товарно-разтоварни работи (чл. 5);
  - да организира провеждането на инструктаж на работещите и на всички други лица, които могат да бъдат застрашени, по правилата за осигуряване на БЗУТ при извършване на товарно-разтоварни работи (чл. 6);
  - да осигурява: предварителна оценка на физическата годност на лицата, които ще извършват товарно-разтоварни работи, както и периодична оценка на въздействието на товарно-разтоварните работи върху здравето и работоспособността на лицата, заети в тях (чл. 7);
  - да определя сигналите и знаците, които се поставят и използват (чл. 16);
  - да утвърждава схема и правила за организиране движението в местата за извършване на товарно-разтоварни работи (чл. 17);
  - да осигуряват с работните места с подходящо и достатъчно осветление (чл. 18);
  - да не допуска присъствието на хора и придвижването на подвижно работно оборудване и транспортни средства в зоната на възможно падане на товари, както и присъствието на хора в транспортни средства при товаренето/ разтоварването им с повдигателни съоръжения (чл. 19);
  - да извършва оценяване на риска, се взимат предвид: видът на товара; видът, степента и продължителността на излагане на физични, химични и биологични агенти, когато товарите съдържат такива агенти; технологията и организацията на работата, изпълнението на работните процеси и операции и тяхното взаимно влияние; видът, изборът, разположението и използването на работното оборудване; съоръжаването и устройството на работното място; нивото на подготовка и информираност на лицата, извършващи и/или свързани с извършването на товарно-разтоварни работи и др. (чл. 22);
- общите задължения на работещите (чл. 4, ал. 3): да изпълняват точно дадените инструкции за защита на здравето и за безопасност при извършване на товарно-разтоварни работи; да съдействат на работодателя за изпълнение на съответните мерки; да използват по предназначение техническите средства и

оборудването; да повишават квалификацията и знанията си относно изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при товарно-разтоварни работи.

- общите изисквания към работните места (чл. 10) и работното оборудване (чл. 11);
- специфичните изисквания при използване на стелажи (чл. 12 и приложение № 1);
- специфичните изисквания при работа в механизирани и автоматизирани складове (чл. 12 и приложение № 2);
- специфичните изисквания при използване на преносими рампи и преходни мостове (чл. 12 и приложение № 3);
- специфичните изисквания при работа с подемно-транспортни машини и съоръжения с непрекъснато действие, бункери и силози (чл. 12 и приложение № 4);
- специфичните изисквания при работа с товарачни машини (чл. 12 и приложение № 5);
- специфичните изисквания при товарно-разтоварни работи с различни видове товари (чл. 12 и приложение № 6);
- специфичните изисквания при ръчно обработване на товари (чл. 12 и приложение № 7).
- изисквания към товарите (чл. 15);
- изисквания при товарене/разтоварване на животни (чл. 20);
- изисквания към товарно-разтоварни площадки и складове (раздел III).

3.1.5. Наредба № 8 от 23.09.2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с въздушни компресорни инсталации и уредби

Издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 93 от 2004 г.

С наредбата се определят изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при работа с въздушни компресорни инсталации и уредби, както и при работа в компресорни станции и помещения.

Наредбата се прилага за стационарни компресорни инсталации и мобилни (самоходни, прикачни и преносими) компресорни уредби, произвеждащи и съхраняващи сгъстен въздух с налягане от 0,02 до 40 MPa с обемни компресори (бутални, пластинкови, винтови, мембранни).

Наредбата не се прилага за центробежни и осеви компресори и компресори със специално предназначение, включително за компресори, работещи с опасни и взривоопасни газове и газове от ацетиленовия ред (чл. 2).

- Общи изисквания:
  - към работните места (чл. 6);
  - към работното оборудване (чл. 7);
  - за осигуряване на: информация за всички възможни опасности; за мерките, които са предприети за отстраняване, намаляване и контролиране на рисковете; инструкции и/или правила и указания, които трябва да се изпълняват за осигуряване на безопасността и здравето (чл. 9);
  - към подът на работните помещения (чл. 13);
  - към тръбопроводите към компресорните инсталации (чл. 15);
  - за обезопасяване, почистване, извършване на настройки или ремонти (чл. 18 – 20);
  - към контролно-измервателните уреди към компресорните инсталации и уредби (чл. 22 – 24).
- Специфичните изисквания при:
  - работа със стационарни компресорни инсталации (приложение № 1);
  - работа с мобилни компресорни уредби (приложение № 2);
  - работа с компресори, задвижвани от двигатели с вътрешно горене или от електродвигатели (приложение № 3);
  - пускане, експлоатация, поддържане и ремонт на компресорни инсталации и уредби (приложение № 4).

3.1.6. Правилник за безопасност и здраве при работа по електрообзавеждането с напрежение до 1000 V

Правилникът е издаден от министъра на енергетиката и енергийните ресурси и министъра на труда и социалната политика чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 21 от 2005 г., изм., бр. 17 от 2011 г.

С правилникът се определят минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа по електрообзавеждането на потребители на електрическа енергия за напрежение до 1000 V, независимо от формата на собственост на средствата за производство.

Правилникът се прилага от длъжностните лица, които ръководят, контролират и извършват техническа експлоатация и оперативно обслужване на действащото електрообзавеждане и при изпълнение на ремонти, реконструкции и модернизации по него.

Правилникът се прилага и от персонала на външни фирми, които по договор с потребителя извършват работи по неговото електрообзавеждане.

Определени са:

- Основните изисквания за безопасност:

- изисквания към електротехническия персонал: образование и стаж; квалификационна група за електробезопасност и др. (чл. 6 – 16);
- условия и ред за провеждане на обучение за безопасност и проверка на знанията за придобиване на квалификационна група (чл. 17 – 30);
- провеждане на инструктажи за безопасност при работа (чл. 31);
- изисквания към работата на персонал от външни фирми (чл. 38 – 43);
- оперативно обслужване на електрообзавеждането (чл. 44 – 57);
- общи изисквания за осигуряване на безопасност и здраве при работа (чл. 58 – 66);
- задължения на работодателя и работниците за осигуряване на безопасност при работа (чл. 67 – 72).

- Организационни мерки за безопасност:
  - в зависимост от начина на изпълнение на работата: с наряд; с нареждане; по реда на текущата експлоатация (чл. 73 – 77);
  - изисквания към лицата, отговорни за безопасността: издаващият наряд, даващият нареждане; изготвящият и утвърждаващият списък на работите, изпълнявани по реда на текущата експлоатация; допускащият до работа; изпълнителят на работата; наблюдаващият; членовете на бригадата (чл. 78 – 86);
  - работа с наряд (чл. 87 – 94): състав на бригада за работа с наряд (чл. 95 – 97); подготовка на работното място и допускане до работа (98 – 102); контрол по време на работата за спазване от бригадата на изискванията за безопасност (103 – 105); прекъсване на работа с наряд (чл. 106 – 109); преместване на бригада на друго работно място (чл. 110 – 111); завършване на работа и закриване на наряд (чл. 112 – 113);
  - работа с нареждане (чл. 114 – 119);
  - работа по реда на текущата експлоатация (чл. 120 – 126).

- Технически мерки за безопасност:
  - подготовка на работното място (чл. 127 – 129);
  - изключване на напрежението (чл. 130 – 133);
  - поставяне на знаци, табели, ограждения (чл. 134 – 138);
  - проверка за отсъствие на напрежение (чл. 139 – 143);
  - заземяване (чл. 144 – 150);
  - осигуряване на лични предпазни средства и средства за колективна защита (чл. 151 – 159);
  - правила за използване и съхранение на защитните средства (чл. 160 – 179);
  - контрол и периодично изпитване на защитните средства (чл. 180 – 186).

- Правила за безопасност при извършване на работи по електрообзавеждане с напрежение до 1000 V:
  - разпределителни уредби и табла (чл. 187 – 195);
  - комплектни разпределителни уредби (чл. 196 – 200);
  - въздушни електропроводни линии с неизолирани проводници (чл. 201 – 217);
  - въздушни електропроводни линии с изолирани проводници (въздушни кабелни линии) (чл. 218 – 231);
  - кабелни линии по открито трасе и в помещения (чл. 232 – 242);
  - вътрешни електрически уредби в сгради и вътрешни и външни осветителни уредби (чл. 243 – 252);
  - генератори, електродвигатели, преобразуватели (чл. 253 – 266);
  - комутационни апарати и пусково-регулираща апаратура (чл. 267 – 271);
  - акумулаторни батерии и зарядни устройства (чл. 272 – 285);
  - кондензаторни батерии (чл. 286 – 291);
  - електролизни уредби (чл. 292 – 301);
  - електрозаваръчни уредби (чл. 302 – 312);
  - електротермични уредби (чл. 313 – 328);
  - товароподемни и асансьорни уредби (чл. 329 – 347);
  - промишлена електроника (чл. 348 – 356);
  - средства за измерване, релейна защита, автоматика, телемеханика, вторични вериги (чл. 357 – 363);
  - електрически измервания с преносими средства за измерване (чл. 364 – 375);
  - електрически изпитвателни станции и лаборатории (чл. 376 – 396);
  - ръчни и преносими електрически инструменти, преносими лампи и трансформатори (чл. 397 – 417);
  - електрически уредби с временен характер на монтаж и експлоатация (чл. 418 – 433);
  - работа в среда с повишена и особена опасност от поражения от електрически ток (чл. 434 – 440);
  - работа в пожароопасни и взривоопасни зони (чл. 441 – 457);
  - работа в среда с електростатични заряди (чл. 458 – 471).

3.2. Нормативни актове в областта на БЗР, издадени на основание ЗЗБУТ

3.2.1. Наредба № 6 от 15.08.2005 г. за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на шум

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 70 от 2005 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за предпазване на работещите от съществуващи или потенциални рискове за здравето и безопасността, свързани с експозиция на шум, особено риска от увреждане на слуха.

Наредбата се прилага във всички предприятия, места и дейности по чл. 2 от ЗЗБУТ, когато работещите са експонирани или могат да бъдат експонирани на шум при работа.

Установени са:

- граничните стойности на експозиция и стойностите на експозиция за предприемане на действие (чл. 3);
- задължения на работодателите за:
  - оценка и измерване нивата на шума (чл. 4 – 6);
  - отстраняване или свеждане до минимум на рисковете, произтичащи от експозиция на шум при източника, като се вземе предвид техническия прогрес и наличието на мерки за контролиране на риска при източника (чл. 7);
  - осигуряване на лични предпазни средства (чл. 8);
  - недопускане работещите да бъдат експонирани при никакви обстоятелства на нива, по-големи от граничните стойности на експозиция на шум (чл. 9);
  - при изключителни случаи за неприлагане на чл. чл. 8 и чл. 9 от наредбата и процедура при определянето им (чл. 10);
  - осигуряване на информация и обучение на работещите, изложени на шум (чл. 11);
  - консултиране с работещите и/или техните представители (чл. 12);
  - осигуряване на здравно наблюдение (чл. 13 – 14).

3.2.2. Наредба № 3 от 5.05.2005 г. за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на вибрации

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 40 от 2005 г.

С наредбата се определят минималните изисквания за предпазване на работещите от съществуващи или потенциални рискове за здравето и безопасността, свързани с експозиция на вибрации при работа.

Наредбата се прилага във всички предприятия, места и дейности съгласно чл. 2 от ЗЗБУТ, когато работещите са или могат да бъдат изложени на вибрации при работа.

Установени са:

- стойностите на вибрациите, предавани на системата ръка-рамо (чл. 3);
- стойностите на вибрациите, предавани на цялото тяло (чл. 4).

С наредбата се определят задълженията на работодателя за:

- оценка, а при необходимост и за измерване нивата на вибрации, на които са изложени работещите (чл. 5 – 6);
- предприемане на мерки за отстраняване рисковете, произтичащи от експозиция на вибрации при източника, или да ги сведе до минимум (чл. 7 – 8);
- защита на бременни, хора с увреждания на опорно-двигателния апарат и други лица, които са чувствителни към вибрации (чл. 10);
- осигуряване на информация и обучение на работещите, изложени на рискове от вибрации (чл. 11);
- провеждане на консултации с работещите и/или техните представители и за създаване на условия за тяхното участие по всички въпроси, свързани с прилагането на наредбата (чл. 12);
- осигуряване на здравно наблюдение, когато резултатите от оценката на риска показват риск за здравето на работещите (чл. 13 - 14).

В специални приложения е определен начина за оценка и измерване на:

- експозицията на работещите, изложени на вибрации, предавани на системата ръка-рамо (приложение № 1 към чл. 3, ал. 2);
- експозицията на работещите, изложени на вибрации, предавани на цялото тяло (приложение № 2 към чл. 4, ал. 2).

4. Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР

4.1. Закони

4.1.1. Закон за техническите изисквания към продуктите (ЗТИП)

Обн., ДВ, бр. 86 от 1999 г., изм., бр. 63 от 2002 г., изм. и доп., бр. 93 от 2002 г., изм., бр. 18 от 2003 г., доп., бр. 107 от 2003 г., изм. и доп., бр. 45 от 2005 г., доп., бр. 77 от 2005 г., изм., бр. 88, 95 и 105 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., доп., бр. 62 от 1.08.2006 г., изм. и доп., бр. 76 от 2006 г., доп., бр. 41 от 2007 г., изм. и доп., бр. 86 от 2007 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 80 от 2010 г., бр. 38 от 2011 г., изм., бр. 38 и 53 от 2012 г.

Предмет: Законът урежда:

- реда за определяне на съществените изисквания към продуктите, които са предназначени за пускане на пазара и/или за пускане в действие;
- задълженията на лицата, които пускат продукти на пазара и/или ги пускат в действие;
- реда за определяне на правата и задълженията на производителите и лицата, които извършват дейностите по оценяване на съответствието на продуктите със съществените изисквания и/или изискванията за екопроектиране;
- надзора на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има определени съществени изисквания и/или изисквания за екопроектиране и такива, които осигуряват изпълнението на съществените изисквания към строежите;
- техническия надзор за спазване на техническите изисквания, правилата и нормите за устройството или монтажа и за безопасна експлоатация на съоръженията с повишена опасност;
- условията за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност;
- условията за вписване в регистър на лицата, осъществяващи поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност.

Законът има за цел да:

- създаде условия, които гарантират пускането на пазара и/или пускането в действие на продукти, които не застрашават живота и здравето на хората, безопасността на домашните животни, интересите на потребителите и опазването на околната среда и вещите, когато продуктите са правилно монтирани, поддържани и се използват по предназначение;
- уеднакви съществените изисквания към продуктите със съществените изисквания, приети в Директивите на Европейския съюз от „Нов подход”, и да осигури условия за взаимно признаване на резултатите от оценяване на съответствието и за интегриране в единния пазар на Европейския съюз.

Със ЗТИП са определени:

- условия за пускане на пазара и/или пускане в действие на продуктите (чл. 3);
- задължения за оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 4);
- задължения за производители, вносители и търговци (чл. 4а – 4б);
- съответствие между хармонизираните европейски стандарти и съществените изисквания към продуктите и/или на изискванията за екопроектиране (чл. 5);
- ред за определяне на съществените изисквания към продуктите (глава втора);
- процедури за оценяване на съответствието (чл. 8);
- разрешение за оценяване на съответствието (чл. 9), ред и условия за издаването му (чл. 10 – 12б);
- съдържание на разрешението за извършване на оценяване на съответствието (чл. 14);
- задължения на нотифицираните органи (чл. 14а – 14б);
- контрол за спазване на условията по издадено разрешение и практическото изпълнение на процедурите за оценяване на съответствието, както и за поддържането на техническата компетентност на персонала (чл. 14в);
- отнемане или ограничаване обхвата на разрешението за извършване на оценяване на съответствието (чл. 15);
- публични регистри на издадените и отнетите разрешения за извършване оценяване на съответствието (чл. 19 – 20);
- маркировка за съответствие, допълнителна маркировка и декларация за съответствие (чл. 21 – 24);
- задължение за водене, съхранение и предоставяне на органите за надзор на пазара на техническо досие и декларация за съответствие (чл. 26);
- надзор на пазара – цел и органи (чл. 27);
- начини и места за осъществяване на надзор на пазара (чл. 28 – 29);
- правомощия на органите за надзор на пазара (чл. 30 – 30в);
- информация за резултатите от надзора (чл. 30е);
- права на органите за надзор на пазара (чл. 30ж);
- задължения на органите за надзор на пазара (чл. 30з);
- процедура по временно преустановяване или за забрана за пускане на пазара или за пускане в действие, или за изтегляне от пазара на продукти с нанесена маркировка за съответствие и допълнителна маркировка (чл. 30и);
- технически надзор за спазване на изискванията с цел осигуряване на безопасна експлоатация на съоръженията с повишена опасност (чл. 31, ал. 1);
- наредби на Министерския съвет за определяне на: техническите изисквания, правила и норми за устройство, монтаж и безопасна експлоатация на

съоръженията с повишена опасност, за които няма съществени изисквания, определени с наредбите по чл. 7 от закона; изискванията за монтаж и безопасна експлоатация на съоръженията с повишена опасност, за които има съществени изисквания, определени с наредбите по чл. 7от закона (чл. 31, ал. 2);

- видовете съоръжения с повишена опасност по смисъла на закона (чл. 32);
- технически надзор при проектиране, монтаж, поддържане, ремонтиране и експлоатация на съоръжения с повишена опасност (чл. 33);
- органи за технически надзор (чл. 34);
- лицензии и изисквания към лицата, които кандидатстват за получаване на лицензия за осъществяване на технически надзор на съоръженията с повишена опасност (чл. 34а);
- проверки по спазване на обхвата и условията на издадената лицензия (чл. 34б);
- задължение за уведомление (чл. 34в);
- заверки за съответствието с техническите изисквания, правила и норми, определени с наредбите по чл. 31 (чл. 35);
- регистъра на лицата, извършващи дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръженията с повишена опасност (чл. 36);
- проверки за спазване обхвата на издаденото удостоверение и условията, при които е получено, и за изпълнение на задълженията по закона и наредбите по прилагането му (чл. 36а);
- задължения на продавача на съоръжение с повишена опасност (чл. 38);
- задължения на ползвателя за регитрация на съоръжение с повишена опасност (чл. 39);
- издаване на писмено разрешение за пускане в експлоатация на съоръжение с повишена опасност (чл. 40);
- извършване на първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират (чл. 42);
- придобиване на правоспособност за упражняване на професии по обслужване на съоръжения с повишена опасност (чл. 45);
- задължения на ползвателя на съоръжения с повишена опасност (чл. 46);
- права на органите за технически надзор за извършване на надзорната дейност съгласно наредбите по чл. 31 (чл. 48);
- принудителни административни мерки за неизпълнение на установените изисквания в глава пета от закона и в наредбите по чл. 31 (чл. 49);
- административнонаказателни разпоредби (глава шеста).

4.1.2. Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси

Обн., ДВ, бр. 10 от 2000 г., изм., бр. 91 от 2002 г., бр. 86 от 2003 г., изм. и доп., бр. 114 от 2003 г., бр. 100 и 101 от 2005 г., изм., бр. 30, 34 и 80 от 2006 г., изм. и доп., бр. 95 от 2006 г., изм., бр. 53 от 2007 г., изм. и доп., бр. 82 от 2007 г., изм., бр. 110 от 2008 г., изм. и доп., бр. 63 от 2010 г., изм., бр. 98 от 2010 г.

Предмет: Законът урежда:

- правата и задълженията на физическите и юридическите лица, които произвеждат, пускат на пазара, употребяват, съхраняват и изнасят химични вещества в самостоятелен вид, в смеси или в изделия и смеси с цел защита на човешкото здраве и опазване на околната среда;
- правомощията на държавните органи, осъществяващи контрол върху производството, пускането на пазара, употребата, съхраняването и износа на химични вещества в самостоятелен вид, в смеси или в изделия и смеси;
- мерките за прилагане на:
  - Регламент (ЕО) № 1907/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г. относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH), за създаване на Европейска агенция по химикали, за изменение на Директива 1999/45/ЕО и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 793/93 на Съвета и Регламент (ЕО) № 1488/94 на Комисията, както и на Директива 76/769/ЕИО на Съвета и директиви 91/155/ЕИО, 93/67/ЕИО, 93/105/ЕО и 2000/21/ЕО на Комисията, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)”;
  - Регламент (ЕО) № 1272/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно класифицирането, етикетирането и опаковането на вещества и смеси, за изменение и за отмяна на директиви 67/548/ЕИО и 1999/45/ЕО и за изменение на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (ОВ, L 353/1 от 31 декември 2008 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1272/2008(CLP)”;
  - Регламент (ЕО) № 648/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 г. относно детергентите, наричан по-нататък "Регламент (ЕО) № 648/2004";
  - Регламент (ЕО) № 689/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 г. относно износа и вноса на опасни химикали (ОВ, L 204/1 от 31 юли 2008 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 689/2008”;
  - Регламент (ЕО) № 850/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. относно устойчивите органични замърсители и за изменение на Директива 79/117/ЕИО, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 850/2004”;
  - Регламент (ЕО) № 1451/2007 на Комисията от 4 декември 2007 г. относно втората фаза на 10-годишната работна програма, посочена в член 16,

параграф 2 от Директива 98/8/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно пускането на пазара на биоциди (ОВ, L 325/3 от 11 декември 2007 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1451/2007”.

Законът дава определение за опасни химични вещества и смеси класифицирани по категории (чл. 2). Дадени са и изключенията, при които отделни разпоредби на закона не се прилагат (чл. 3). Въведени са изисквания към рекламата на опасни химични вещества и смеси (чл. 4).

Законът въвежда задължения за физическите и юридическите лица, които произвеждат, пускат на пазара, употребяват, съхраняват и изнасят химични вещества в самостоятелен вид, в смеси или в изделия и смеси с цел защита на човешкото здраве и опазване на околната среда да: извършват дейността по начин, който предотвратява или ограничава вредното въздействие върху човешкото здраве и околната среда; осигуряват свободен достъп на контролните органи; поддържат и при поискване да предоставят на контролните органи информация и документи (чл. 4а).

Редът и начинът за класифициране, опаковане и етикетиране на опасните химични вещества и смеси е определен в глава втора.

- Задължения за класифициране, опаковане и етикетиране и лабораторни изпитвания (чл. 5).
- Изисквания при договори за продажба от разстояние (чл. 7а).
- Информационен лист за безопасност (чл. 7б).
- Заявление за пускане на пазара на опасна химична смес (чл. 7г).
- Условия и ред за предоставяне на информация за физико-химичните и токсикологичните свойства на биоцид и/или химична смес, класифициран като опасен (чл. 7е).
- Мерки за прилагане на регламент (ЕО) № 648/2004 (глава трета).
- Условия и ред за пускане на пазара на биоциди (чл.14 и 14а).
- Класифициране, опаковане и етикетиране на биоциди (чл. 14б).
- Публични регистри (чл. 14в) и експертен съвет по биоцидите (чл. 14г).
- Задължение за подаване на ежегодна информация относно химичния състав, физикохимичните и токсикологичните свойства на пуснатите на пазара биоциди през предходната година (чл. 14е).
- Ред и условия за извършване на научноизследователска и развойна дейност (чл. 15 – 15г).
- Разрешение за пускане на пазара на биоцид (чл. 17 – 17в).
- Регистрация на биоцид с нисък риск (чл. 17г – 17е).
- Нова информация (чл. 17ж).
- Процедура по промяна или отмяна на разрешение за пускане на пазара на биоцид и промяна или заличаване на регистрацията на биоцид с нисък риск (чл. 17з и 17и).

- Процедура по подновяване на издаденото разрешение за пускане на пазара на биоцид и на удостоверение за регистрация на биоцид с нисък риск (чл. 17к и 17л).
- Процедура за установяване на рамкова формулация (чл. 17м – 17о).
- Процедура и условия по включване на активно вещество в списъците по чл. 14, ал. 4, т. 1, 2 или 3 (чл. 18 – 18а).
- Условия за пускане на пазара на активно вещество за включване в състава на биоциди (чл. 18б).
- Разрешения за биоциди, ползване на данни, взаимно признаване на разрешения, обмен на информация, издаване на разрешение за пускане на пазара на биоцид, съдържащ съществуващи активни вещества, включени в Приложение II на Регламент (ЕО) № 1451/2007, включване или невключване на съществуващо активно вещество в списъците по чл. 14, ал. 4, т. 1 или 2, поверителност на данните и реклама (раздел XIII – XXвкл.).
- Мерки за прилагане на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) и регламент (ЕО) № 1272/2008 (CLP) и задължение за предоставяне на информация съгласно чл. 127 от Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) за целите на докладването по чл. 117 (1) от регламента от министърът на здравеопазването, изпълнителният директор на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”, директорът на Агенция „Митници”, изпълнителният директор на Националната агенция за приходите и председателят на Националния статистически институт при поискване от министъра на околната среда и водите или от оправомощено от него длъжностно лице (глава пета).
- Мерки за прилагане на Регламент (ЕО) № 689/2008 и Регламент (ЕО) № 850/2004 (глава шеста).
- Контрол по изпълнението на изискванията за осигуряване на достъп на работещите с опасни химични вещества до информация за химичните вещества и смеси съгласно чл. 35 от Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) и по прилагане на мерките за контрол на експозицията в работна среда, указани в информационния лист за безопасност (чл. 25, т. 11).

4.1.3. Закон за здравето

Обн., ДВ, бр. 70 от 2004 г., доп., бр. 46 от 2005 г., изм. и доп., бр. 76 и 85 от 2005 г., изм., бр. 88 от 2005 г., изм. и доп., бр. 94 от 2005 г., изм., бр. 103 от 2005 г., изм. и доп., бр. 18 от 2006 г., изм., бр. 30 и 34 от 2006 г., изм. и доп., бр. 59, 71 и 75 от 2006 г., изм., бр. 80 от 2006 г., доп., бр. 81 от 2006 г., изм., бр. 95 и 102 от 2006 г., бр. 31, 41, 46 и 53 от 2007 г., изм. и доп., бр. 59 от 2007 г., изм., бр. 82 от 2007 г., изм. и доп., бр. 95 от 2007 г., изм., бр. 13 и 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 110 от 2008 г., бр. 36 и 41 от 2009 г., изм., бр. 74, 82, 93 и 99 от 2009 г., изм. и доп., бр. 101 от 2009 г., доп., бр. 41 от 2010 г., изм. и доп., бр. 42 от 2010 г., изм., бр. 50 от 2010 г., изм. и доп., бр. 59 от 2010 г., изм., бр. 62 от 2010 г., изм. и доп., бр. 98 от 2010 г., изм., бр. 100 от 2010 г., изм. и доп., бр. 8 от 2011 г., доп., бр. 9, 45 и 60 от 2011 г., изм., бр. 38 от 2012 г., изм. и доп., бр. 40 и 54 от 2012 г., доп., бр. 60 от 2012 г.

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани с опазване здравето на гражданите.

Цел: Опазването на здравето на гражданите като състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие.

Със закона са уредени въпросите, свързани със:

- националната система за здравеопазване (чл. 4) и органите за нейното управление (чл. 5 – 10а);
- органите на държавния здравен контрол (чл. 12), вкл. функции и дейности: главен държавен здравен инспектор на Република България (чл. 13 – 14), регионални здравни инспекции (чл. 15) и Национален център по радиобиология и радиационна защита (НЦРРЗ), права на държавните здравни инспектори (чл. 19);
- здравните заведения, като структури на националната система за здравеопазване: националните центрове по проблемите на общественото здраве (чл. 22 – 24); Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК) (чл. 25); здравни кабинети (чл. 26); оптики (чл. 26а. – 26б), както и аптеките са здравни заведения със статут и дейност, определени със Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина;
- условията и реда за събиране, обработване, използване и съхраняване на здравна информация36 (чл. 27 – 28);
- здравните изисквания за обектите с обществено предназначение, продуктите и стоките със значение за здравето на човека и дейностите със значение за здравето на човека, както и максимално допустимите нива на фактори на жизнената среда (наредби на министъра на здравеопазването, издадени на основание чл. 34, ал. 2);
- здравните изисквания към лицата, работещи в детските заведения, специализираните институции за деца и възрастни, водоснабдителните обекти, предприятията, които произвеждат или търгуват с храни, бръснарските, фризьорските и козметичните салони (наредба на министъра на здравеопазването, издадена на основание чл. 34, ал. 3);
- здравни изисквания към козметичните продукти (чл. 49 – 52): изисквания за производство, опаковане, етикетиране, рекламиране, пускане и предлагане на пазара (наредба, издадена от министъра на здравеопазването съгласувано с министъра на икономиката, енергетиката и туризма, на основание чл. 49, ал.2);
- дейностите за въздействие върху рискови за здравето фактори (чл. 53 – 56а): ограничаване на тютюнопушенето, злоупотребата с алкохол и недопускане употребата на наркотични вещества;

[36] Личните данни, свързани със здравословното състояние, физическото и психическото развитие на лицата, както и всяка друга информация, съдържаща се в медицинските рецепти, предписания, протоколи, удостоверения и в друга медицинска документация. (чл. 27, ал. 1)

- защитата от въздействието на йонизиращи лъчения[37] (чл. 64 – 72): контрол на факторите на работната и жизнената среда за определяне и намаляване на облъчването на лица от източници на йонизиращи лъчения; медицинско наблюдение на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения; дозиметричен контрол за определяне на вътрешното и външното облъчване на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения; оценка на облъчването и на радиационния риск на населението като цяло или на групи от него; медицинско наблюдение на лицата, облъчвани с източници на йонизиращи лъчения при медицински изследвания или лечение; медицинско осигуряване на обществото, на отделни групи от него и на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения, в случаите на радиационна авария; условията и редът за регистрация, обработка и съхраняване на данните за лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения (наредба на министъра на здравеопазването, издадена на основание чл. 71, ал. 2); задължения за физическите и юридическите лица, извършващи дейности с източници на йонизиращи лъчения (чл. 72);
- защитата на здравето на гражданите при извършване на дейности с азбест и азбестосъдържащи материали (чл. 73 – 74): условия и ред за получаване на разрешение за извършване на дейностите по разрушаване или отстраняване на азбест и/или азбестосъдържащи материали от сгради, конструкции, предприятия, инсталации или кораби;
- медицинската експертиза (чл. 101 – 113): органи на медицинската експертиза; регионални картотеки на медицинските експертизи (РКМЕ); контрол върху медицинската експертиза и др.;
- медицинското осигуряване при бедствия, аварии и катастрофи (чл. 114 – 116);
- административнонаказателната отговорност (чл. 209 – 236): за нарушение на здравните изисквания по този закон и нормативните актове по прилагането му (чл. 210); за осъществяване на дейност в обект с обществено предназначение, без да е изпълнил задължението си за уведомяване на регионалната здравна инспекция (чл. 211); за неизпълнение на предписание на органите на държавния здравен контрол (чл. 212); за отказ или препятстване извършването на държавен здравен контрол или вземането на проби от органите на държавния здравен контрол (чл. 212а); за неизпълнение на заповед за спиране на обекти или на части от тях или за нарушаване на забрана за реализация на продукти и стоки, разпоредена от органите на държавния здравен контрол (чл. 213); за извършване на дейности по разрушаване или отстраняване на азбест

[37] Министърът на здравеопазването определя с наредби: условията и реда за медицинско осигуряване и здравни норми за защита на лицата в случаи на радиационна авария; условията и реда за осигуряване защита на лицата при медицинско облъчване; условията и реда за извършване на индивидуален дозиметричен контрол на лицата, работещи с източници на йонизиращи лъчения; здравните норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения; изисквания за защита на лицата при хронично облъчване в резултат на производство, търговия и използване на суровини, предмети и стоки с повишено съдържание на радионуклиди; основните изисквания за осигуряването на радиационна защита при работа с източници на йонизиращи лъчения за медицински цели. (чл. 65, ал. 1)

и/или азбестосъдържащи материали от сгради, конструкции, предприятия, инсталации или кораби без получено разрешение по чл. 73 (чл. 214); за осъществяване на дейности с източници на йонизиращи лъчения в нарушение на изискванията на този закон и нормативните актове по прилагането му (чл. 219).

По смисъла на този закон (§ 1 от Допълнителните разпоредби):

- „Здравна документация" са всички форми за регистриране и съхраняване на здравна информация. (т. 1);
- „Обекти с обществено предназначение" са: водоизточници и минерални водоизточници, водоснабдителни обекти и съоръжения за питейно-битово водоснабдяване; плувни басейни, плажове и места за къпане; средства за подслон - хотели, мотели, вилни и туристически селища, места за настаняване - пансиони, общежития за възрастни, почивни станции, семейни хотели, самостоятелни стаи, вили, къщи, бунгала, къмпинги, както и туристически хижи - туристически хижи, туристически учебни центрове и туристически спални; спортни обекти - стадиони, спортни зали, игрални площадки, фитнес центрове и зали; театри, киносалони, концертни зали, читалища, компютърни и Интернет зали, игрални зали; бръснарски, фризьорски и козметични салони, солариуми, ателиета за татуировки и поставяне на обици и други подобни изделия на различни части на тялото, СПА и уелнес центрове, обществени бани, перални, сауни, обществени тоалетни; гробищни паркове; обекти за производство и търговия на едро с лекарствени продукти и медицински изделия, аптеки, дрогерии и оптики; обекти за производство, съхраняване и търговия с козметични продукти; железопътни гари, летища, пристанища, автогари, метростанции; обектите по чл. 26, ал. 1, т. 3; транспортни средства за обществен превоз - влакове, самолети, кораби, автобуси, трамваи, тролеи, метровлакове, транспортни средства със специално предназначение - санитарни автомобили за болни, лекарства и консумативи, автомобили за превоз на тлени останки; обекти за производство на бутилирани натурални минерални, изворни и трапезни води; детски ясли и градини и заведения за социални услуги за деца и ученици, училища и висши училища, ученически и студентски общежития, школи - музикални, езикови, спортни, бази за детски и ученически отдих и туризъм, и центрове за работа с деца; лечебни и здравни заведения, здравни кабинети и обектите, в които се прилагат неконвенционални методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве; обекти с източници на йонизиращи лъчения; селскостопански аптеки; обекти с излъчващи съоръжения, които са част от електронна съобщителна мрежа, като: базови и радиорелейни станции, радио- и телевизионни предаватели и ретранслатори, радиолокаторни и навигационни станции и други. (т. 9);
- „Продукти и стоки със значение за здравето на човека" са: бутилирани натурални минерални, изворни и трапезни води; лекарствени продукти; козметични продукти; химични вещества и препарати; дрехи втора употреба; санитарно-хигиенни материали (дамски превръзки, тампони, бебешки еднократни пелени и еднократни пелени за възрастни, влажни кърпички за кожата); медицински изделия. (т. 10);

- „Дейности със значение за здравето на човека” са: устройство на урбанизираните територии; проектиране, строителство, реконструкция, разширение, въвеждане в експлоатация на жилищни сгради и обекти с обществено предназначение; поддържане чистотата на населените места от общините; изпълнение на имунизационния календар на Република България; недопускане и ограничаване на вътрешноболничните инфекции в лечебните заведения; извършване на дезинфекция, дезинсекция и дератизация; изготвяне и спазване на седмичните учебни разписания; спазване на физиологичните норми за организирано хранене на групи от населението; дейността на службите по трудова медицина; дейността с опасни отпадъци от лечебните и здравните заведения; спазване на изискванията за осигуряване здравословно хранене на групи от населението; дейността с азбест и/или азбестосъдържащи материали; спазване на установените с нормативен акт забрани и ограничения за реклама и продажба на алкохолни напитки; спазване на установените с нормативен акт забрани и ограничения за тютюнопушене (т. 11);
- „Факторите на жизнената среда” са: води, предназначени за питейно-битови нужди; води, предназначени за къпане; минерални води, предназначени за пиене или за използване за профилактични, лечебни или за хигиенни нужди; шум и вибрации в жилищни, обществени сгради и урбанизирани територии; йонизиращи лъчения в жилищните, производствените и обществените сгради; нейонизиращи лъчения в жилищните, производствените, обществените сгради и урбанизираните територии; химични фактори и биологични агенти в обектите с обществено предназначение; курортни ресурси; въздух (т. 12);
- „Временна неработоспособност” е състояние, при което осигуреното лице не може или е възпрепятствано да работи поради: остро, подостро или обострено хронично общо заболяване; злополука; професионална болест; лечение в чужбина; санаторно-курортно лечение; належащ медицински преглед или изследване; карантина; отстраняване от работа по предписание на здравните органи; гледане на болен или на карантиниран член от семейството; належащо придружаване на болен член от семейството за медицински преглед; изследване или лечение в същото или в друго населено място, в страната или в чужбина, бременност и раждане; гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина в заведението (т. 34);
- „Трайно намалена работоспособност” е състояние, при което поради хронично травматично или нетравматично увреждане (болест) лицето е с ограничена работоспособност във връзка с траен функционален дефицит на съответен увреден орган или система (т. 35);
- „Вид и степен на увреждане” е състояние на хронично травматично или нетравматично увреждане (болест), при които лицето в нетрудоспособна възраст е с траен функционален дефицит на съответен увреден орган или система (т. 36).

4.1.4. Закон за устройство на територията (ЗУТ)

Обн., ДВ, бр. 1 от 2001 г., изм., бр. 41 и 111 от 2001 г., бр. 43 от 2002 г., изм. и доп., бр. 20, 65 и 107 от 2003 г., изм., бр. 36 от 2004 г., изм. и доп., бр. 65 от 2004 г., изм., бр. 28 от 2005 г., изм. и доп., бр. 76 и 77 от 2005 г., изм., бр. 88, 94 и 95 от 2005 г., изм. и доп., бр. 103 от 2005 г., изм., бр. 105 от 2005 г., бр. 29, 30, 34 и 37 от 2006 г., изм. и доп., бр. 65, 76 и 79 от 2006 г., изм., бр. 80 и 82 от 2006 г., изм. и доп., бр. 106 и 108 от 2006 г., бр. 41 от 22.05.2007 г., изм., бр. 53 от 2007 г., изм. и доп., бр. 61 от 2007 г., бр. 33 от 2008 г., доп., бр. 43 от 2008 г., изм., бр. 54 и 69 от 2008 г., доп., бр. 98 от 2008 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 6, 17 и 19 от 2009 г., изм., бр. 80, 92 и 93 от 2009 г., изм. и доп., бр. 15 от 2010 г., доп., бр. 41 от 2010 г., изм. и доп., бр. 50, 54 и 87 от 2010 г., доп., бр. 19 и 35 от 2011 г., изм. и доп., бр. 54 и 80 от 2011 г., доп., бр. 29 и 32 от 2012 г., изм., бр. 38 от 2012 г., доп., бр. 45 и 47 от 2012 г., изм. и доп., бр. 53 от 2012 г.

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България, и определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели.

Цел: Да гарантира устойчиво развитие и благоприятни условия за живеене, труд и отдих на населението.

Въпросите, свързани с инвестиционното проектиране и разрешаване на строителството са уредени в глава VIII на част втора на ЗУТ. Определени са:

- категориите строежи (чл. 137), като номенклатурата на видовете строежи по отделните категории е определена с наредба на министъра на регионалното развитие и благоустройството;
- условията и реда за изработване на инвестиционните проекти в обхват и съдържание, определени от министъра на регионалното развитие и благоустройството (чл. 139);
- изискванията за съгласуване и одобряване на инвестиционните проекти като основание за издаване на разрешение за строеж (чл. 141 – 145);
- случаите, при които не се изисква одобряване на инвестиционни проекти за издаване на разрешение за строеж (чл. 147);
- условияра и реда за издаване на разрешение за строеж (чл. 148 – 150, чл. 152 – 153);
- случаите, при които не се изисква разрешение за строеж (чл. 151);
- допусимите отклонения от одобрения инвестиционен проект (чл. 154);
- условията за съхраняване на оригинала на разрешението за строеж (чл. 155).

За етапа на строителство са определени изисквания, свързани със:

- откриване на строителната площадка и определяне на строителна линия и ниво (чл. 157–159);
- участниците в строителството: възложител (чл. 161); строител (чл. 163); проектант (чл. 162); консултант (чл. 166 – 167), физическо лице, упражняващо технически контрол за част „Конструктивна”, технически ръководител (чл.

163а) и доставчик на машини, съоръжения и технологично оборудване (чл. 165);

- функциите на лицето, упражняващо строителен надзор (чл. 168);
- изискванията към строежите за осигуряване на: носимоспособност; безопасност при пожар; хигиена, опазване на здравето и живота на хората; безопасна експлоатация; защита от шум и опазване на околната среда; енергийна ефективност - икономия на енергия и топлосъхранение; опазване на защитените зони, на защитените територии и на другите защитени обекти и на недвижимите културни ценности; инженерно-техническите правила за защита при бедствия и аварии; физическа защита на строежите (чл. 169);
- строителните продукти, които се влагат в строежите (чл. 169а) и контролът върху тях (169б);
- задължително застраховане в проектирането и строителството (чл. 171–174);

С оглед успешно завършване на строителството и издаване на разрешение за ползване са установени задължения за:

- изготвяне на екзекутивна документация (чл. 175);
- съставяне на: констативен акт (чл. 176); технически паспорт на строежа (176а–176б), вкл. обследване на строежите (176в);
- въвеждане на обекта в експлоатация (чл. 177).

Въпросите, свързани с административния контрол по устройство на територията и строителството са уредени в глава XX. Определени са функциите на:

- министъра на регионалното развитие и благоустройството (чл. 220, ал. 1–2);
- министъра на вътрешните работи, свързани с контрол по спазването на изискванията за пожарна безопасност (чл. 220, ал. 3);
- началника на Дирекцията за национален строителен контрол (чл. 222);
- органите на Дирекцията за национален строителен контрол (чл. 222, ал. 2);
- кметът на община (чл. 222а);
- общинските администрации (чл. 223).

Изискванията за необходимата техническа правоспособност на физическите и юридическите лица, които извършват проучвателни, проектантски, контролни, строителни и надзорни дейности са определени в чл. 229 – 231.

В глава XXIII „Административнонаказателната отговорност” са уредени въпросите, свързани с:

- отговорността на лицата, които не изпълняват изискванията на този закон, актовете по неговото прилагане и другите правила и нормативи по проектирането и строителството: глоби (чл. 232 – 234);
- отстранявани от строежа (чл. 235);
- лишаване главен архитект на община (район) от правото да заема длъжността

(чл. 236);

- налагане на имуществена санкция на юридическо лице или едноличен търговец (чл. 237);
- установяване на нарушенията, издаване, обжалване и изпълнение на наказателните постановления (чл. 238 – 239).

4.1.5. Закон за измерванията

Обн., ДВ, бр. 46 от 2002 г., изм., бр. 88 от 2005 г., изм. и доп., бр. 95 от 2005 г., изм., бр. 99 от 2005 г., бр. 36 от 2008 г., бр. 82 от 2009 г., бр. 39 от 2011 г., бр. 38 от 2012 г.

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани с осигуряване на проследимост, точност и достоверност на измерванията.

Законът има за цел:

- в съответствие с националните интереси да защитава живота и здравето на хората и околната среда от вредни въздействия, както и имуществото на физическите и юридическите лица от неблагоприятни последици, които могат да настъпят вследствие на неверни резултати от измерванията;
- да създава условия за международно признаване на резултатите от извършваните в Република България измервания.

Законът определя:

- обхвата на метрологичния контрол (чл. 6);
- държавното управление в областта на измерванията: държавна политика (чл. 8); органи на управление (чл. 9 – 10г); консултативни органи по метрология (чл. 10д – 10з);
- единиците, еталоните и проследимостта на измерванията: разрешени за използване единици за измерване (чл. 11 – 13); еталони и проследимост на измерванията (чл. 14 – 22);
- контрола на средствата за измерване: общи изисквания (чл. 23 – 28); одобряване на типа на средства за измерване (чл. 29 – 37); първоначална и последваща проверка на средства за измерване (чл. 38 – 46); оправомощаване на лица за проверка на средства за измерване (чл. 47 – 56);
- метрологичната експертиза на средства за измерване (чл. 57 – 58);
- контрола на предварително опакованите продукти и бутилките: общи изисквания (чл. 59 – 63); контрол на количествата на предварително опакованите продукти и на вместимостите на бутилките (чл. 64 – 66); одобряване на идентификационните знаци на производителите на бутилки и уведомяване от лицата, които произвеждат или внасят предварително опаковани продукти (чл. 67 – 69); означение върху предварително опакованите продукти и бутилките (чл. 70 – 73);
- метрологичения надзор (чл. 74 – 81);

- финансови разпоредби, свързани с контрола (чл. 82 и 83);
- административнонаказателни разпоредби (чл. 84 – 94).

4.1.6. Закон за националната стандартизация

Обн., ДВ, бр. 88 от 2005 г., доп., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 97 от 2010 г.

Предмет: Урежда осъществяването на дейността по националната стандартизация и реда за създаването, устройството и дейността на Българския институт за стандартизация (БИС). Определя взаимодействието на органите на изпълнителната власт и БИС във връзка с процедурата за обявяване в областта на стандартите за премахване на техническите пречки пред търговията.

Дейността по националната стандартизация включва: разработването на български стандарти на национално ниво, приемането, одобряването, публикуването, издаването и разпространяването им; участие в разработването и гласуването на стандарти на европейско и международно ниво, въвеждането им като български стандарти, тяхното публикуване, издаване и разпространяване.

- Идентификация на българските стандарти (чл. 4).
- Доброволност на българските стандарти и условия за препращане на нормативни актове към българските стандарти (чл. 5).
- Устройство и управление на Българския институт за стандартизация (чл. 6 –32).
- Организация на дейността по националната стандартизация:
  - предмет на дейност на Българския институт за стандартизация (чл. 33 –38);
  - разработване, приемане и одобряване на български стандарти (чл. 39 – 45);
  - въвеждане на европейски и международни стандарти като български стандарти (чл. 46 – 49);
  - разработване и одобряване или въвеждане на български стандартизационни документи (чл. 50);
  - изменяне и отменяне на български стандарти и на български стандартизационни документи (чл. 51);
  - авторски права и права за разпространение (чл. 52 – 54);
  - имущество и финансиране (чл. 55 – 57).

4.1.7. Закон за народната просвета

Обн., ДВ, бр. 86 от 1991 г., изм., бр. 90 от 1996 г., изм. и доп., бр. 36 от 1998 г., доп., бр. 124 от 1998 г., изм., бр. 153 от 1998 г., бр. 67 и 68 от 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от 2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 71 от 2003 г., доп., бр. 86 и 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 40 от 2004 г., изм., бр. 28, 94, 103 и 105 от 2005 г., изм. и доп., бр. 41 и 105 от 2006 г., изм., бр. 113 от 2007 г., изм. и доп., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 35 от 2009

г., изм., бр. 36 и 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 50 и 78 от 2010 г., доп., бр. 9 от 2011 г., изм., бр. 23 от 2011 г., изм. и доп., бр. 99 от 2011 г.

Предмет: Урежда устройството, функциите и управлението на системата на народната просвета (детски градини, училища и обслужващи звена).

Въпросите, свързани с училищното образование са уредени в глава IV „Училища".

- Държавни образователни изисквания (ДОИ) и ред за приемането им (чл. 15 – 17)
- Училищно образование: основно и средно (според степента) и общо и професионално (според съдържанието), условия за придобиване и документи за удостоверяване (чл. 22 – 25); видове училища (чл. 26); форми на обучение (чл. 31).

Със закони[38] са приети ДОИ за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план и за професионалното образование и обучение. (чл. 17, т. 1)

С наредби на Министерския съвет са приети ДОИ за: учебниците и учебните помагала; учителската правоспособност и квалификация; материално-техническата база; здравното обслужване; безопасните условия на възпитание, обучение и труд. (чл. 17, т. 2)

С наредби на министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства са приети ДОИ за: придобиването на квалификация по професии; обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания. (чл. 17, т. 3)

С наредби на министъра на образованието, младежта и науката са приети ДОИ за: предучилищното възпитание и подготовка; учебното съдържание; усвояването на книжовния български език; системата за оценяване; извънкласната и извънучилищната дейност; научното, информационното и библиотечното обслужване; инспектиране на системата на народната просвета. (чл. 17, т. 4)

4.1.8. Закон за професионалното образование и обучение (ЗПО)

Обн., ДВ, бр. 68 от 1999 г., изм., бр. 1 и 108 от 2000 г., бр. 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 103 от 2002 г., изм., бр. 120 от 2002 г., доп., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 28 от 2005 г., изм. и доп., бр. 77 от 2005 г., изм., бр. 94 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 62 от 2006 г., попр., бр. 63 от 2006 г., изм. и доп., бр. 13 от 2008 г., изм., бр. 26 от 2008 г., изм. и доп., бр. 36 и 74 от 2009 г., бр. 50 от 2010 г., изм., бр. 97 от 2010 г.

Предмет: Регулира обществените отношения, свързани със: осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите, съобразно личните им интереси и възможности; задоволяване на потребностите от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда; осигуряване на условия за функциониране и

[38] Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план и Закона за професионалното образование и обучение.

развитие на системата на професионалното образование и обучение, основаващи се на сътрудничество между нейните институции и органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление и социалните партньори.

Цел: Да подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване.

- Структура и същност на системата на професионалното образование и обучение (чл. 4 – 5): професионално ориентиране, професионално обучение и професионално образование.
- Общи изисквания към организацията в системата на професионалното образование и обучение: Списък на професиите за професионално образование и обучение (чл. 6); Списък на регулираните професии в Република България (чл. 7); класификационни признаци на Списъка на професиите за професионално образование и обучение (чл. 8); обучение за придобиване на професионална квалификация (чл. 9), вкл. рамкови програми (чл. 10 – 12); документация за професионалното образование и за професионалното обучение (чл. 13); изисквания към кандидатите (чл. 14); условия и ред за приемане на кандидатите (чл. 15); организация на учебния процес (чл. 16 – 17).
- Институции в системата на професионалното образование и обучение: професионални училища, професионални гимназии и професионални колежи, училища по изкуствата и спортни училища (чл. 19); центрове за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране (чл. 20 – 22); центрове за квалификация на обучаващите (чл. 23).
- Държавно образователно изискване (ДОИ) за професионално образование и обучение: съдържание (чл. 24); прием в професионалните училища, професионалните гимназии, професионалните колежи, в училищата по изкуствата и в спортни училища (чл. 25); структура и съдържание на рамковите програми за професионално образование (чл. 27) и за професионално обучение (чл. 28); практическо обучение (чл. 29 – 31); професионално образование и професионално обучение за ученици със специални образователни потребности (чл. 32) и с хронични заболявания (чл. 32а), както и за ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, за лишени от родителска грижа (чл. 32б), за ученици с девиантно поведение (чл. 32в) и за лишените от свобода (чл. 32г).
- Завършване, удостоверяване и признаване на професионалното образование и професионалното обучение (чл. 33 – 40).
- Национална агенция за професионално образование и обучение: статут, функции и органи за управление (чл. 41 – 48); експертни комисии (чл. 49); лицензии (чл. 49а –49г); информационна дейност (чл. 50).
- Функции на министерствата, общините и на социалните партньори, отнасящи се до професионалното образование и обучение: Министерство на образованието, младежта и науката (чл. 51); Министерство на труда и социалната политика (чл. 52); Министерство на здравеопазването (чл. 53); отраслови министерства (чл. 54); общини (чл. 55); организациите на

работодателите (чл. 56) и организациите на работниците и служителите на национално равнище (чл. 57); браншови синдикални организации (чл. 58).

4.1.9. Закон за признаване на професионални квалификации

Обн., ДВ, бр. 13 от 2008 г., доп., бр. 41 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 98 от 2010 г., изм., бр. 8 от 2011 г., доп., бр. 9, 43 и 61 от 2011 г.)

Предмет: Урежда условията и реда за признаване на професионални квалификации, придобити в други държави членки и в трети държави, с цел достъп и упражняване на регулирани професии в Република България.

- Органи по признаване на професионални квалификации (чл. 4): министърът на здравеопазването; изпълнителният директор на Българската агенция по безопасност на храните; председателят на Камарата на архитектите; председателят на Камарата на инженерите в инвестиционното проектиране; други органи, определени в специален закон или в подзаконов нормативен акт.
- Изисквания за признаване на професионални квалификации за упражняване на регулирани професии (чл. 6).
- Свободно предоставяне на услуги в Република България от граждани на други държави членки: при предоставяне за първи път (чл. 13); при временно или еднократно предоставяне на услуги (чл. 14 – 18); при първоначалното предоставяне на услуги, свързани с професии в областта на общественото здраве и безопасност (чл. 20 – 21).
- Признаване на професионални квалификации за професиите, за които не се прилага автоматичното признаване (чл. 24).
- Доказателства за професионални квалификации (чл. 25): удостоверение за правоспособност; свидетелство, удостоверяващо успешно завършване на средно образование; диплома, удостоверяваща успешното завършване на определен вид обучение след средно образование.
- Признаване на професионални квалификации, когато достъпът до регулирана професия в Република България е обвързан с притежаване на определени професионални квалификации (чл. 28).
- Условия, при които може да се изиска стаж за приспособяване с продължителност до три години или полагане на изпит за признаване на правоспособност (чл. 29 – 31).
- Признаване на професионални квалификации въз основа на придобит професионален опит (чл. 33 – 36).
- Автоматично признаване на професионални квалификации: общи изисквания (чл. 37 – 42); на лекари (чл. 43 – 47); на медицински сестри (чл. 48 – 51); на лекари по дентална медицина (чл. 52 – 55); на ветеринарни лекари (чл. 56 – 57); на акушерки (чл. 58 – 63); на магистър-фармацевти (чл. 64 – 65); на архитекти (чл. 66 – 72).
- Упражняване на регулирана професия, свързана с търговия, разпространение и

професионално използване на токсични продукти и на биологични пестициди (чл. 73 – 76).

- Процедура по признаване на професионални квалификации (чл. 77 – 86).
- Правила за упражняване на професията (чл. 87 – 90).
- Сътрудничество между органите по признаване на професионални квалификации за упражняване на регулирани професии в Република България (91 – 94).

По смисъла на Закона (§ 1 от Допълнителните разпоредби):

- „Регулирана професия" е професионална дейност или съвкупност от професионални дейности, включена в Списъка на регулираните професии в Република България, която е от обществена значимост и/или е от съществено значение за живота и здравето на хората и достъпът до която е подчинен на законови, подзаконови или административни разпоредби относно: притежаването на специфична професионална квалификация; правоспособност; членство в професионална организация, работеща за поддържане на високо равнище в съответната професионална област, за осъществяването на което е получила специфично признаване от държавата. (т. 1)
- „Професионални квалификации" са квалификациите, удостоверени с доказателства за професионални квалификации, удостоверения за правоспособност по смисъла на чл. 25, т. 1, буква „а" и/или професионален опит. (т. 2)
- „Доказателства за професионална квалификация" са дипломи, свидетелства и други документи, които удостоверяват успешно завършване на професионално обучение, проведено в по-голямата си част на територията на Европейската общност, и са издадени от компетентен орган в държава членка. Доказателства за професионални квалификации са и доказателствата, издадени в трети държави по смисъла на § 3 и 3а.

4.1.10. Закон за висшето образование

Обн., ДВ, бр. 112 от 1995 г., изм., бр. 28 от 1996 г., бр. 56 от 1997 г., попр., бр. 57 от 1997 г., изм., бр. 58 от 1997 г., изм. и доп., бр. 60 от 1999 г., попр., бр. 66 от 1999 г., изм., бр. 111 от 1999 г., изм. и доп., бр. 113 от 1999 г., бр. 54 от 2000 г., изм., бр. 22 от 2001 г., бр. 40 от 2002 г., изм. и доп., бр. 53 от 2002 г., бр. 48 от 2004 г., доп., бр. 70 от 2004 г., изм. и доп., бр. 77 от 2005 г., бр. 83 от 2005 г., изм., бр. 103 от 2005 г., изм. и доп., бр. 30 от 2006 г., изм., бр. 36 от 2006 г., изм. и доп., бр. 62 от 2006 г., изм., бр. 108 от 2006 г., изм. и доп., бр. 41 от 2007 г., бр. 13 от 2008 г., изм., бр. 43 от 2008 г., доп., бр. 69 от 2008 г., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 99 от 2009 г., изм., бр. 38 от 2010 г., изм. и доп., бр. 50 от 2010 г., изм., бр. 56 от 2010 г., изм. и доп., бр. 63 и 101 от 2010 г., бр. 61 и 99 от 2011 г., бр. 60 от 2012 г.

Предмет: Урежда устройството, функциите, управлението и финансирането на висшето образование в Република България.

Цел на висшето образование: Подготовката на висококвалифицирани специалисти над

средното образование и развитието на науката и културата.

Със закона са определени:

- функциите на министъра на образованието, младежта и науката като държавен орган за осъществяване на националната политика във висшето образование (чл. 10);
- видовете висши училища, откриване, преобразуване и закриване (чл. 12 – 38);
- структурата и организацията на учебния процес във висшите училища (39 – 47): степени на висшето образование (научни степени, образователно-квалификационни степени, професионални направления и специалности); форми на образование; условия за присъждане на диплома за завършена степен.

4.1.11. Закон за интеграция на хората с увреждания

Обн. ДВ. бр.81 от 2004г., изм. ДВ. бр.28 от 2005г., изм. ДВ. бр.88 от 2005г., изм. ДВ. бр.94 от 2005г., изм. ДВ. бр.103 от 2005г., изм. ДВ. бр.105 от 2005г., изм. ДВ. бр.18 от 2006г., изм. ДВ. бр.30 от 2006г., изм. ДВ. бр.33 от 2006г., изм. ДВ. бр.37 от 2006г., изм. ДВ. бр.63 от 2006г., изм. ДВ. бр.95 от 2006г., изм. ДВ. бр.97 от 2006г., изм. ДВ. бр.108 от 2006г., изм. ДВ. бр.31 от 2007г., изм. ДВ. бр.46 от 2007г., изм. ДВ. бр.108 от 2007г., изм. ДВ. бр.41 от 2009г., изм. ДВ. бр.74 от 2009г., изм. ДВ. бр.24 от 2010г., изм. ДВ. бр.62 от 2010г., изм. ДВ. бр.98 от 2010г.

Предмет: Урежда обществени отношения, свързани с интеграцията на хората с увреждания.

Целта на закона е да създаде условия и гаранции за:

- равнопоставеност на хората с увреждания;
- социална интеграция на хората с увреждания и упражняване на правата им;
- подкрепа на хората с увреждания и техните семейства;
- интегриране на хората с увреждания в работна среда.

Интеграцията на хората с увреждания се осъществява чрез: медицинска и социална рехабилитация; образование и професионално обучение; трудова заетост и професионална реализация; достъпна жизнена и архитектурна среда; социални услуги; социално-икономическа защита; достъпна информация (чл. 2).

- Работодателят е длъжен:

– да определя не по-малко от половината от общия брой на работните места по чл. 315, ал. 1 от Кодекса на труда за хора с трайни увреждания (чл. 27, ал.1);

– да уведоми териториалните поделения на Агенцията по заетостта за работните места, определени за хора с трайни увреждания, както и да обяви свободните работни места в 14-дневен срок от определянето им (чл.27, ал.2).

4.2. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 4.1.

4.2.1. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закон за техническите изисквания към продуктите

4.2.1.1. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машините

Наредбата е приета с ПМС № 140 от 19.06.2008 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 61 от 2008 г., попр., бр. 71 от 2008 г., изм. и доп., бр. 48 от 2010 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към машините; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване съответствието на машините със съществените изисквания към тях; редът за издаване на разрешения за оценяване съответствието на машините и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

Наредбата се прилага за: машини; сменяеми съоръжения; защитни елементи; товарозахващащи приспособления; вериги, въжета и ремъци; демонтируеми съоръжения за механично предаване на въртящ момент; частично комплектувани машини (чл. 2, ал. 1). В чл. 2, ал. 2 и чл. 3 са посочени случаите, при които наредбата не се прилага.

Уредени са въпросите, свързани със:

- изисквания за пускане на пазара и/или в действие на машини (чл. 4 и 5);
- маркировка за съответствие и съответствие с хармонизирани европейски стандарти (чл. 6);
- процедура при несъответствие със стандартите (чл. 7 – 8);
- спазване на изискванията на законодателството, свързано със здравословни и безопасни условия на труд, когато при монтиране или използване на машината се налагат промени в конструкцията ѝ (чл. 9);
- изисквания към маркировката за съответствие (чл. 10);
- задължения на производителя или неговия упълномощен представител, които произтичат от съществените изисквания към машината (чл. 11 – 13);
- принципи за осигуряване на безопасността при: проектиране и изработване на машината (чл. 14 и 15); разумно предвидима неправилна експлоатация (чл. 16); необходимо или предвидимо използване на лични предпазни средства (чл. 17); настройване, поддържане и използване (чл. 18); материалите, вложени при създаване на машината, или продуктите, употребявани или получаващи се при използването (чл. 19); собственото осветление (чл. 20); транспортирането, опаковането и складирането (чл. 21); преместването на машината или някои от съставните ѝ части (чл. 22 и 23); минимизиране на нивото на дискомфорт, умора, физически и психически стрес на оператора (чл. 24); проектиране на работното място (чл. 25); използване на машината в опасна среда,

представляваща риск за здравето и безопасността на оператора, или когато машината създава опасна среда (чл. 26); проектиране, изработване и/или оборудване на работно място, съоръжено с кабина (чл. 27); проектиране на работните места с възможност за монтиране на седалки или окомплектовани със седалки и изисквания към тях (чл. 28 и 29);

- изисквания към проектирането и изработването на системите за управление (чл. 30 – 32);
- изисквания към орган за управление, който е проектиран и изработен да изпълнява различни функции (чл. 33);
- изисквания към органа за управление в съответствие с ергономичните принципи (чл. 34);
- устройства за сигнализация и изисквания към тях (чл. 35 – 37);
- изисквания към машина с пултовете за управление, разположени в едно или няколко предварително определени места или зони, или с няколко пулта за управление, или с няколко работни места (чл. 38);
- изисквания към машина за пускане в действие (чл. 39 – 42);
- изисквания към органите за управление за безопасно спиране и към устройствата за аварийно спиране (чл. 43 – 51);
- изисквания към машина, проектирана и изработена за използване в няколко режима на управление или на функциониране, изискващи различни мерки за защита и/или работни процедури (чл. 52 – 53);
- изисквания към превключвателят на режимите на управление или на функциониране (чл. 54);
- изисквания към машините, свързани с енергозахранването (чл. 56 – 57);
- изисквания към машината, нейните съставни части и оборудването й за устойчивост и издръжливост на натоварване (чл. 58 – 60);
- изисквания към материалите, от които са направени частите на машината по отношение на явленията умора, стареене, корозия, абразивно износване вътрешни и външни натоварвания на тръбопроводите (чл. 61 – 64);
- условия за обработка на материал, подаван автоматично (чл. 65);
- обезопасяване на машината от механични рискове (чл. 66 – 74);
- изисквания към защитните прегради и предпазните устройства (чл. 75 – 82);
- изисквания към машината за рискове, предизвикани от други опасности:
  - рискове, породени от електрозахранването (чл. 83 – 85);
  - при захранване с енергия, различна от електрическата (чл. 86);
  - риск от допускане на грешки при монтажа или демонтажа (чл. 87);
  - риск от погрешното свързване на машината и частите й (чл. 88);

- риск от нараняване при допир или близост до машинни части или материали с високи или ниски температури (чл. 89);
- рискове от пожар или прегряване, произтичащи от нея, или от газове, течности, прахове, изпарения или други вещества, отделяни или използвани от машината (чл. 90);
- рискове от експлозия, произтичащи от нея, или от газове, течности, прахове, изпарения или други вещества, отделяни или използвани от машината (чл. 91);
- риск от излъчвания във въздуха шум предимно в източника му (чл. 92);
- риск от вибрации предимно в източника (чл. 93);
- риск от лъчения от машината (чл. 94);
- външните лъчения (чл. 95);
- при използване на лазерни устройства (чл. 96);
- рискове от вдишване, поглъщане, контакт на кожата, очите и лигавиците и проникване през кожата на вредни/опасни материали и вещества (чл. 97);
- риск да остане затворен човек в машината (чл. 98);
- предотвратяване на риска от подхлъзване, препъване или падане (чл. 99);
- рискове от електрически заряд, предизвикан от мълния (чл. 100);

- изисквания към поддръжката на машината (чл. 101 – 105);
- изисквания към информацията:
  - информацията и предупрежденията върху машината (чл. 106);
  - информацията, необходима за управление на машината (чл. 107);
  - предупредителния звуков или светлинен сигнал (чл. 108);
  - сигналите на предупредителните устройства (чл. 109);
  - допълнителни предупредителни устройства, надписи и знаци при остатъчни или потенциални рискове (чл. 110);
  - данни върху машината (чл. 111);
  - документите, придружаващи машината (чл. 112);
  - инструкцията за експлоатация на машината – изисквания, съдържание и измерване на звуковите нива и емисиите от йонизиращи лъчения (чл. 113 – 119);
- допълнителни съществени изисквания към определени категории машини:
  - машини, предназначени за използване в хранително-вкусовата, козметичната или фармацевтичната промишленост (чл. 120 – 121);
  - ръчно преносими и/или ръчно водими машини (чл. 122 – 123);
  - преносими машини за закрепване и други машини с ударно действие (124 –

125);

- машини за обработване на дърво и на материали с подобни физически характеристики (чл. 126);
- машини за прилагане на пестициди (чл. 126а – 126и);

- допълнителни съществени изисквания за преодоляване на специфичните рискове при придвижването на машините:

A. към работните места:

- изисквания към мястото за управление на машината (чл. 127);
- изисквания към седалките на машината (чл. 128);
- изисквания при транспортиране случайно или редовно на машината на други лица, освен водача (чл. 129);

B. към системите за управление:

- ограничаване на достъпа до системите за управление (чл. 130);
- обозначение на пултовете за управление при дистанционно управление на машината(чл. 131);
- задействане на органите за управление (чл. 132 – 134);
- управление на колесната машина (чл. 135);
- придвижването на самоходната машина (чл. 136 – 137);
- устройства за автоматично и незабавно спиране и за предотвратяване на потенциално опасни функции за машини с дистанционно управление (чл. 138);
- управление на машината, съпровождана от водач пешеходец (чл. 139);
- управление по време на спиране при повреда в енергозахранването на сервоуправлението (чл. 140);

C. защита срещу механични рискове:

- изисквания към машината, монтирана на подвижна основа (чл. 141);
- изисквания към машината при риск от преобръщане на самоходната машина с водач и/или оператори (чл. 143);
- защита при риск от падащи предмети или материал на самоходната машина с водач и/или с оператори (чл. 144);
- изисквания към средствата за хващане и стъпване за достъп до машината (чл. 145);
- изисквания към теглещо-прикачно устройство (чл. 146);
- изисквания към демонтируемите устройства за механично предаване на въртящ момент (чл. 147);
- изисквания към демонтируемите устройства за механично предаване на

въртящ момент на теглена машина (чл. 148);

D. защита от други опасности:

– изисквания към мястото за акумулаторната батерия (чл. 149)

– изисквания за пожарогасители или с вградени пожарогасителни системи (чл. 150);

E. информация и инструкции:

– нанасяне на знаци и/или поставяне на табели с инструкции за експлоатация, настройване и поддържане на машината (чл. 152);

– изисквания за сигнализация при машина с водач, дистанционно управление (чл. 153 – 155);

– предупредителни знаци за опаност при работеща машина (чл. 156);

– информация върху машината и съдържание на инструкцията за експлоатация (чл. 157 – 159);

- допълнителни съществени изисквания за преодоляване на специфичните рискове в резултат на подемни операции:

A. мерки за предпазване от механични опасности:

– изисквания за устойчивост към машините, които могат да създадат опасности вследствие на подемни операции (чл. 160);

– изисквания към машините, движещи се по релсови пътища (чл. 161);

– изисквания към машината, товарозахващащите приспособления и сменяемите части по отношение издържане на натоварванията в работно или неработно състояние, монтаж, демонтаж и транспортиране, както и при всички други състояния и/или въздействия, на които са подложени (чл. 162);

– статични и динамични изпитвания (чл. 163 – 165);

– изисквания към диаметрите на ролките, барабаните и верижните колела, въжетата и веригите (чл. 166);

– изисквания при определяне размерите на товарозахващащите приспособления (чл. 167);

– изисквания към устройството за контрол на движенията (чл. 168);

– системи за предотвратяване на сблъсък между машините (чл. 169);

– изисквания към механизмите за предотвратяване на опасно изместване или приплъзване на товара или той да не падат свободно или неочаквано (чл. 170);

– изисквания към разположението на мястото за управление (чл. 171);

– изисквания към машините при обслужване на определени нива (чл. 172 – 173);

- елиминиране на риска от падане на товар от превозващото средство (чл. 175);
- защитни прегради от допир и падане от височина (чл. 176);
- мерки за потвърждение, че подемната машината или готовите за употреба товарозахващащи приспособления, независимо от начина им на задвижване (човешка сила или двигател), могат да изпълняват предвидените им функции безопасно, когато се пускат на пазара или се пускат в действие за първи път (чл. 177 – 178);
- статичните и динамичните изпитвания (чл. 179);

B. съществени изисквания към машините, които не се задвижват от човешка сила:

- органи за управление (чл. 180);
- устройства за предупреждение на водача и за предотвратяване на опасни движения на товара (чл. 181);
- изисквания към носещите, теглещите и теглещо-носещите въжета на направляваните по въжета съоръжения (чл. 182);

C. информация и маркировка: маркировка и данни за сертификата и информация за тоароподемност на машината (чл. 183 – 185);

D. инструкция за експлоатация (чл. 186 – 187);

- допълнителни съществени изисквания към машините за подземна работа (чл. 188 – 194);
- допълнителни съществени изисквания към машините, които при повдигане на хора създават специфични опасности (чл. 195 – 206);
- процедури за оценяване съответствието на машините (чл. 207 – 211);
- процедури, приложими за частично комплектувани машини (чл. 212);
- ред за издаване на разрешения на лица по чл. 10, ал. 1 от Закона за техническите изисквания към продуктите и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 213 – 218).

4.2.1.2. Наредба за маркировката за съответствие

Наредбата е приета с ПМС № 191 от 2005 г. на основание чл. 24 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 69 от 2005 г., изм. и доп., бр. 66 от 2006 г.

С наредбата са определени правилата за нанасяне и графичното изображение на маркировката за съответствие.

Маркировката за съответствие удостоверява, че продуктите съответстват на приложимите за тях изисквания, определени в наредбите по чл. 7 от Закона за техническите изисквания към продуктите, и че са били подложени на съответните процедури за оценяване на съответствието.

- Задължение за нанасяне на маркировката за съответствие, преди продуктите да бъдат пуснати на пазара и/или пуснати в действие (чл. 3).
- Графично изображение на маркировката за съответствие – приложение № 1 – 3 (чл. 4).
- Изисквания за размер и за нанасяне на маркировката за съответтвие (чл. 5 – 8);
- Други маркировки (чл. 9).

4.2.1.3. Наредба за условията и реда за извършване на надзор на пазара

Наредбата е приета с ПМС № 110 от 2003 г. на основание чл. 30д от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 49 от 2003 г., изм. и доп., бр. 85 от 2005 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени условията и редът за извършване на надзор на пазара на продуктите, за които са определени съществени изисквания в наредбите по чл. 7 от ЗТИП, както и и редът за унищожаване на продуктите, когато в резултат на извършения надзор се констатира, че несъответствието им със съществените изисквания не може да се отстрани технически.

- Механизми за надзор на пазара (чл. 2).
- Органи за надзор на пазара (чл. 3).
- Наблюдение на пазара (чл. 4 – 6).
- Проверки на продукти, пуснати на пазара и/или пуснати в действие (чл. 7 – 10).
- Вземане на образци или проби от продукти, изпитване и изготвяне на заключение за съответствието на продуктите със съществените изисквания (чл. 11 – 18).
- Спиране и забрана на разпространението и използването на продуктите (чл. 19 – 22).
- Унищожаване на продуктите (чл. 23 – 28).

4.2.1.4. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на личните предпазни средства

Наредбата е приета с ПМС № 94 от 2002 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 48 от 2002 г., изм., бр. 13 от 2003 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към личните предпазни средства (ЛПС); процедурите за оценяване и начините за удостоверяване съответствието на ЛПС със съществените изисквания към тях; редът за издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Изключения по приложението на наредбата (чл. 3).
- Условие за пускане на пазара и/или в действие на ЛПС (чл. 4).

- Съответствие с изискванията на наредбата на лични предпазни средства с проста конструкция (чл. 6).
- Съответствие с изискванията на наредбата на лични предпазни средства със сложно устройство (чл. 7).
- Съществени изисквания:
  - общи изисквания към всички ЛПС (чл. 8 – 13);
  - допълнителни изисквания към ЛПС, свързани с някои техни конструктивни особености (чл. 14 – 27);
  - допълнителни изисквания към ЛПС, предназначени за ползване при специфични опасности (чл. 28 – 47).
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 48 – 52).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 53 – 57).

4.2.1.5. Наредба за условията и реда за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност и за реда за водене на регистър на съоръженията

Наредбата е приета с ПМС № 187 от 2000 г. на основание чл. 34, ал. 2 и чл. 39, ал. 2 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 79 от 2000 г., изм., бр. 115 от 2002 г., изм. и доп., бр. 17 от 2003 г., доп., бр. 104 от 2004 г., изм., бр. 40 от 2006 г., изм. и доп., бр. 59 от 2006 г., бр. 64 от 2008 г., бр. 32 от 2009 г., бр. 73 от 2010 г., изм., бр. 18 от 2011 г., изм. и доп., бр. 78 от 2011 г., бр. 99 от 2011 г.

С наредбата са уредени въпросите, свързани с:

- видовете съоръжения с повишена опасност (СПО), чийто технически надзор се осъществява от председателя на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН) чрез Главна дирекция „Инспекция за държавен технически надзор” (ГД „ИДТН”);
- видовете СПО, чийто надзор се осъществява от лица или структурнообособени части на предприятия или организации, получили лицензия за това;
- условията и редът за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на СПО;
- редът за водене на регистър на СПО.

Определени са:

- органите на техническия надзор (чл. 2 – 2а);
- изискванията за издаване на лицензия за осъществяване на технически надзор на СПО и изисквания към лицата и персонала, в т.ч. професионална квалификация и минимално необходимите материално-техническия условия и

средства по чл. 34а, ал. 2, т. 4 и ал. 3, т. 2 ЗТИП (чл. 3 – 4а);

- системата за управление на качеството (чл. 4б);
- задълженията за регистрация на всички СПО, на които се осъществява технически надзор (чл. 5);
- редът за издаване на лицензии на лица за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност (чл. 6 – 21);
- редът за водене на регистъра на съоръженията с повишена опасност (чл. 22 – 26).

4.2.1.6. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машини и съоръжения, които работят на открито, по отношение на шума, излъчван от тях във въздуха

Наредбата е приета с ПМС № 22 от 2004 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 11 от 2004 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., бр. 28 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г., изм. и доп., бр. 37 от 2007 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към машините и съоръженията, които работят на открито, по отношение на шума, излъчван от тях във въздуха; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване на съответствието със съществените изисквания; редът за издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Обхват на наредбата (чл. 2).
- Изключения по прилагане на наредбата (чл. 3).
- Условия за пускане на пазара на машини и съоръжения, които работят на открито (чл. 4);
- Съответствие на стандартите със съществените изисквания (чл. 5).
- Съществени изисквания (чл. 6 – 7).
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 8 – 10).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 11 – 15).

4.2.1.7. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на съоръжения и системи за защита, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера.

Наредбата е приета с ПМС № 205 от 2001 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 81 от 2001 г., попр., бр. 90 от 2001 г., изм., бр. 115 от 2002 г., бр. 13 от 2003 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към съоръженията и системите за защита, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване на съответствието със съществените изисквания към тях; редът за издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Обхват на наредбата (чл. 2).
- Условия за пускане на пазара на съоръжения, системи за защита и устройства (чл. 3 – 4).
- Съответствие на стандартите със съществените изисквания (чл. 5).
- Класифициране на съоръженията, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера, в групи и категории, определящи необходимите нива на защита (чл. 6).
- Означения върху съоръженията и системите за защита (чл. 7).
- Съществени изисквания:
  - общи изисквания към съоръженията и системите за защита (чл. 7а – 24);
  - специални изисквания към съоръженията от I група, категория M1 (чл. 25);
  - специални изисквания към съоръженията от I група, категория M2 (чл. 26);
  - специални изисквания към съоръженията от II група, категория 1 (чл. 27 – 28);
  - специални изисквания към съоръженията от II група, категория 2 (чл. 29 – 30);
  - специални изисквания към съоръженията от II група, категория 3 (чл. 31 – 32);
  - специални изисквания към системите за защита (чл. 33 – 34);
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 35 – 41).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 42 – 46).

4.2.1.8. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на везни с неавтоматично действие

Наредбата е приета с ПМС № 114 от 30.05.2003 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 52 от 2003 г., изм. и доп., бр. 1 от 2005 г., изм., бр. 85 от 2005 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г., изм. и доп., бр. 37 от 2007 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към везните с неавтоматично действие, наричани по-нататък „везни”; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване съответствието на везните със съществените изисквания; редът за

издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Видове везни (чл. 2).
- Изключения по прилагане на наредбата (чл. 3).
- Изисквания към везните при пускане на пазара (чл. 4).
- Съответствие на стандартите със съществените изисквания (чл. 5).
- Последващи проверки (чл. 6).
- Съществени изисквания към везни с неавтоматично действие:
  - метрологични изисквания (чл. 7 – 20);
  - конструктивни изисквания (чл. 21 – 31);
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 32 – 38).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 39 – 43).

4.2.1.9. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на средствата за измерване

Наредбата е приета с ПМС № 253 от 2006 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 80 от 2006 г., доп., бр. 37 от 2007 г., изм., бр. 98 от 2009 г., изм. и доп., бр. 48 от 25.06.2010 г.

С наредбата са определени:: съществените изисквания към средствата за измерване; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване съответствието на средствата за измерване със съществените изисквания към тях; условията и редът за издаване на разрешения на лица за извършване на оценяване на съответствието и за проверка за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Обхват на наредбата (чл. 2 – 3).
- Условия за пускане на пазара на средства за измерване (чл. 4).
- Съответствие на стандартите със съществените изисквания (чл. 5).
- Техническо решение, за осигуряване на съответствие на средствата за измерване със съществените изисквания (чл. 6).
- Изисквания за клас на точност на средствата за измерване (чл. 7).
- Съществени изисквания (чл. 8 – 24).
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 25 – 31).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 32 – 36).

4.2.1.10. Наредба № 2 от 17.01.2001 г. за условията и реда за придобиване и признаване на правоспособност за упражняване на професия по обслужване на парни и водогрейни котли

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 45, ал. 2 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 9 от 2001 г., изм. и доп., бр. 39 от 2006 г.

С наредбата се уреждат условията и редът за придобиване на правоспособност за упражняване на професия за обслужване на парни и водогрейни котли, котли с високотемпературни органични топлоносители и съоръжения към тях и за признаване на такава правоспособност, придобита в държава - членка на Европейския съюз (ЕС), на Европейското икономическо пространство (ЕИП) или в Швейцария.

Наредбата не се прилага за придобиването и признаването на правоспособност за обслужване на съоръженията за производство на пара или гореща вода от първия и втория контур на атомните електроцентрали, както и на котли, монтирани на транспортни средства.

Определени са:

- степените на правоспособност за обслужване на котли (чл. 3);
- общи права на машинистите и операторите на котли (чл. 5 – 8);
- условията и редът за провеждане на обучението на лицата, желаещи да придобият правоспособност за обслужване на котли (раздел II);
- условията и редът за провеждане на изпити за правоспособност и издаване на свидетелства за правоспособност (раздел III);
- условията и редът за признаване на правоспособност за упражняване на професия по обслужване на котли, придобита в държава - членка на ЕС, на ЕИП или в Швейцария (раздел IV).

4.2.2. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси

4.2.2.1. Наредба за реда и начина за съхранение на опасни химични вещества и смеси

Наредбата е приета с ПМС № 152 от 2011 г. на основание чл. 4б, ал. 1 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси.

Обн., ДВ, бр. 43 от 7.06.2011 г.

С наредбата са определени: задълженията на физическите и юридическите лица, които съхраняват опасни химични вещества и смеси; общите изисквания към складовете и организацията за съвместно съхранение на опасни химични вещества и смеси; редът и начинът за извършване оценка на безопасността на съхранението на опасни химични

вещества и смеси.

Уредени са въпросите свързани със:

- задълженията на физическите и юридическите лица, които съхраняват опасни химични вещества и смеси (чл. 4);
- случаите на използване на наличната информация за опасните вещества и смеси (чл. 5);
- общите изисквания при изграждането и експлоатацията на складове за съхранение на опасни химични вещества и смеси (чл. 6);
- организацията за съхранението на опасни химични вещества и смеси (чл. 7);
- правилата за определяне на съвместимостта на категориите/класовете на опасност на съхраняваните опасни химични вещества и смеси (чл. 8);
- редът и начина за извършване на оценка на безопасността на съхранението на опасни химични вещества и смеси (чл. 9 – 11);
- задължението за преразглеждане и актуализиране на оценката на безопасността на съхранението на опасни химични вещества и смеси (чл. 12);
- задължението за планиране и предприемане на коригиращи действия (чл. 13);
- документирането, съхранението и предоставянето на оценката на безопасността на съхранението на опасни химични вещества и смеси (чл. 14).

4.2.2.2. Нареда за реда и начина за ограничаване на производството, употребата или пускането на пазара на определени опасни химични вещества, смеси и изделия от Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)

Наредбата е приета с ПМС № 376 от 2011 г. на основание чл. 4б, ал. 2 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2012 г.

С наредбата са определени: мерки за прилагане на ограниченията за производство, пускане на пазара и употреба на опасни химични вещества в самостоятелен вид, в смеси и в изделия от Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 на Европейския парламент и на Съвета относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH), за създаване на Европейска агенция по химикалите, за изменение на Директива 1999/45/ЕО и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 793/93 на Съвета и на Регламент (ЕО) № 1488/94 на Комисията, както и на Директива № 76/769/ЕИО на Съвета и на директиви № 91/155/ЕИО, 93/67/ЕИО, 93/105/ЕО и 2000/21/ЕО на Комисията, наричан по-нататък "Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)", и неговите изменения и свързаните с това задължения на физическите и юридическите лица; редът и начинът за прилагане на определени ограничения в Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH); координацията и сътрудничеството между органите, осъществяващи контрол върху ограниченията в Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH).

- Задължения на физическите и юридическите лица, които употребяват и/или

пускат на пазара опасни химични вещества в самостоятелен вид, в смеси и/или в изделия, за които са въведени ограничения в Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) (чл. 2).

- Задължение за предоставяне на ежегодна информация (чл. 3).
- Ред и начин за прилагане на определени ограничения в приложение XVII на регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) (чл. 4 – 6).
- Координация и сътрудничество между контролните органи по Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (чл. 7 – 10).

4.2.2.3. Наредба за реда и начина на класифициране, опаковане и етикетиране на химични вещества и смеси

Наредбата е приета с ПМС № 182 от 2010 г. на основание чл. 5, ал. 2 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати.

Обн., ДВ, бр. 68 от 2010 г.

С наредбата са определени: редът и начинът за класифициране на химични вещества и смеси; изискванията за опаковане и етикетиране на опасни химични вещества и смеси; изискванията за опаковане и етикетиране на химични смеси, които не са класифицирани като опасни, но въпреки това могат да представляват специфична опасност; допълнителните изисквания към опаковките и етикетите на някои химични вещества и смеси; критериите за избор на алтернативно наименование на вещество, влизащо в състава на химична смес, което може да се изпише върху етикета на тази смес.

- Изключения по прилагане на наредбата (чл. 2).
- Задължения на лицата, които пускат на пазара химично вещество и/или смес (чл.3).
- Класифициране на химични вещества (чл. 5 – 7).
- Изиксвания за опаковане на опасни химични вещества (чл. 8).
- Изисквания към опаковките (чл. 9).
- Етикетиране на опасни химични вещества, обозначения и съдържание на етикетите и изисквания към тях (чл. 10 – 19).
- Ред и начин за определяне на опасните свойства на химичните смеси и основни принципи на класифицирането и етикетирането им (чл. 21 – 28).
- Изисквания при опаковане на химични смеси (чл. 29 – 32).
- Изисквания за етикетиране на химични смеси (чл. 33 – 48).
- Задължение за подаване на заявление за получаване на разрешението по чл. 7в, ал. 1 на Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати (чл. 50).

4.2.3. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за здравето

4.2.3.1. Наредба за медицинската експертиза

Наредбата е приета с ПМС № 87 от 2010 г. на основание чл. 101, ал. 6 от Закона за здравето.

Обн., ДВ, бр. 36 от 2010 г., изм., бр. 5 и 41 от 2011 г.

С наредбата са определени: принципите и критериите на медицинската експертиза и редът за нейното извършване като неразделна част от диагностично-лечебната и профилактичната дейност на лечебните заведения.

- Общи разпоредби свързани с медицинската експертиза: обхват (чл. 2); органи на медицинската експертиза (чл. 3); формата и съдържанието на експертните решения и на медицинските протоколи (чл. 4).
- Експертиза на временната неработоспособност: Общи правила за издаване на болнични листове. Условия и ред за установяване на временна неработоспособност (чл. 6 – 20); издаване на болничен лист при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест (чл. 21 – 22); болничен лист на осигурен, изпратен за консултация или изследване (чл. 24); трудоустрояване с болничен лист (чл. 25); болничен лист за временна неработоспособност при бременност, раждане и осиновяване (чл. 26-34); издаване на болничен лист за балнеолечение, климатолечение и таласолечение (чл. 35 – 36); издаване на болничен лист при карантина и отстраняване от работа по предписание на медицинските органи (чл. 37); издаване на болничен лист за гледане на болен член от семейството (чл. 38 – 40); издаване на болничен лист за придружаване на член от семейството за лечение, консултация и изследване (чл. 41 – 43); издаване на болничен лист за лечение и изследване в чужбина (чл. 44 – 52); общи изисквания по отчетността на болничните листове (чл. 53 – 56).
- Определяне характера на заболяванията - професионален или общ (чл. 57 – 60).
- Експертиза на трайно намалената работоспособност и на вида и степента на увреждане: обхват (чл. 61); условия и критерии за определяне степента на трайно намалената работоспособност (чл. 62 – 68); срокът на инвалидизиране (чл. 69 – 71); решение за причинна връзка (чл. 72 – 77); задължение за определяне условията на труд, противопоказани за здравословното състояние на освидетелстваните лица (чл. 78).

В приложение към наредбата са определени:

- отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност и на вида и степента на увреждане в проценти (приложение № 1 към чл. 63, ал. 1);
- методика за прилагане на отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност в проценти (приложение № 2 към чл. 63, ал. 3).

4.2.3.2. Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи

Правилникът е приет с ПМС № 83 от 26.04.2010 г. на основание чл. 109 от Закона за здравето.
Обн., ДВ, бр. 34 от 2010 г., изм., бр. 5 и 41 от 2011 г.

С правилника се уреждат устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи (РКМЕ).

- Устройство на органите на медицинската експертиза (чл. 6 – 22): Лекарски консултативни комисии (ЛКК), Детски експертни лекарски комисии (ДЕЛК), Териториални експертни лекарски комисии (ТЕЛК), Национална експертна лекарска комисия (НЕЛК), Регионални картотеки на медицинските експертизи (РКМЕ).
- Организация на работата на органите на медицинската експертиза: правомощия на лекуващия лекар (лекар по дентална медицина) (чл. 23), ЛКК (чл. 24 – 31), ДЕЛК/ ТЕЛК (чл. 32 – 41), НЕЛК (чл. 42 – 54), РКМЕ (чл. 55 – 61).
- Задължения на ръководителите на лечебните заведения относно медицинската експертиза (чл. 62).
- Обжалване на решенията на органите на медицинската експертиза (чл. 63 – 68).
- Контрол върху медицинската експертиза (чл. 69 –71).

4.2.3.3. Наредба № 36 за условията и реда за упражняване на държавен здравен контрол

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването на основание чл. 19, ал. 4 от Закона за здравето.

Обн., ДВ, бр. 63 от 2009 г., изм. и доп., бр. 38 от 2011 г.

Наредбата определя:

- условия и ред за извършване на държавен здравен контрол на обекти с обществено предназначение (чл. 16а – 26): оценка на съответствието със здравните изисквания на планове, програми и инвестиционни предложения за строителство, дейности и технологии или техни изменения или разширения по реда на Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, приета с Постановление № 139 на Министерския съвет от 2004 г. (ДВ, бр. 57 от 2004 г.), и Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, приета с Постановление № 59 на Министерския съвет от 2003 г. (ДВ, бр. 25 от 2003 г.) (чл. 16б); съгласуване на устройствени схеми и планове и оценка на съответствието със здравните изисквания на инвестиционни проекти съгласно разпоредбите на Закона за устройство на територията и при спазване изискванията по чл. 18 и 19 (чл. 16в); участие в държавните приемателни комисии за въвеждане в

експлоатация на строежите от първа, втора и трета категория, определени в чл. 5, ал. 1 от Наредба № 2 от 2003 г. за въвеждане в експлоатация на строежите в Република България и минимални гаранционни срокове за изпълнени строителни и монтажни работи, съоръжения и строителни обекти (обн., ДВ, бр. 72 от 2003 г.; изм., ДВ, бр. 49 от 2005 г.) (чл. 20); права на държавният здравен инспектор при инспекцията/проверката в обект с обществено предназначение (чл. 25); създаване, поддържане и съхраняване на досиета на обектите с обществено предназначение (чл. 26).

- условия и ред за извършване на държавен здравен контрол върху продукти и стоки, имащи значение за здравето на човека (чл. 27 – 34а): натурални минерални, изворни и трапезни води, предназначени за питейни цели (чл. 29); лекарствени продукти (чл. 30); химичните вещества и смеси (чл. 31); козметични продукти (чл. 32); дрехи втора употреба (чл. 33) и др.;
- условия и ред за извършване на държавен здравен контрол върху дейности, имащи значение за здравето на човека (чл. 35 – 41г): дейността на службите по трудова медицина (чл. 40); дейностите с опасни отпадъци (чл. 41); дейността с азбест и/или азбестосъдържащи материали (чл. 41б) и др.;
- условия и ред за извършване на държавен здравен контрол върху фактори на жизнената среда (чл. 42 – 60): води, предназначени за питейно-битови цели, и води, предназначени за къпане (чл. 42); минералните води, използвани за лечение, профилактика, питейно-битови цели, бутилиране, хигиенни цели, спорт и отдих (чл. 43); шум от локални източници (чл. 44 – 51); вибрациите в жилищни помещения и обществени сгради (чл. 52 – 55); химични фактори във въздушната среда на обекти с обществено предназначение (чл. 56); електрически, магнитни и електромагнитни полета в жилищните и обществените сгради и урбанизираните територии (чл. 57); въздух (чл. 59) и почви (чл. 60).
- ред за извършване на държавен здравен контрол за спазване изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращи лъчения (чл. 61 – 74): контрол в обекти с източници на йонизиращи лъчения; контрол върху продукти и стоки за повишено съдържание на радионуклиди; контрол на радиационните фактори на жизнената среда; контрол по спазване на изискванията на нормативните актове за осигуряване на радиационната защита на лицата при извършването на дейности с източници на йонизиращи лъчения; обследване на радиационни инциденти или аварии и медицинско наблюдение на засегнатите лица.

4.2.3.4. Наредба № 29 от 2005 г. за здравни норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването на основание чл. 65, ал. 1, т. 4 от Закона за здравето

Обн., ДВ, бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени здравните норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения.

Наредбата регламентира провеждането на задължително медицинско наблюдение на работещите в среда на йонизиращи лъчения за недопускане на развитието на детерминистични ефекти и намаляване вероятността от възникване на стохастични ефекти до ниво, което се определя като приемливо.

Наредбата се прилага за всички дейности, свързани с използване на източници на йонизиращи лъчения, с изключение на дейностите, освободени от регулиращ контрол по смисъла на чл. 8 от Наредбата за основни норми за радиационна защита (ДВ, бр. 73 от 2004 г.).

- Общи изисквания за задължителното медицинско наблюдение на работещи в среда на йонизиращи лъчения (чл. 3 – 4)
- Предварително медицинско наблюдение: лица, които подлежат на прегледи (чл. 5); видове прегледи (приложение № 1, към чл. 6); експертно заключение за медицинската пригодност (чл. 7 – 8); изисквания за провеждането на медицинското наблюдение за работещите в атомните електрически централи (приложение № 2, към чл. 9); медицински противопоказания за работа в среда на йонизиращи лъчения (приложение № 3, към чл. 10); здравно досие (приложение № 4, към чл. 11).
- Периодично медицинско наблюдение: периодичност на прегледите (приложение 5, към чл. 12); Процедура за организиране и провеждане на прегледите (чл. 14 – 24); радиационен паспорт (приложение № 6, към чл. 15); обхват на периодичното медицинско наблюдение, и на медицинските специалисти, които го извършват (приложение 7, към чл. 16); изисквания за долълнителни прегледи и консултации (чл. 17 – 18); експертно заключение за медицинската пригодност (чл. 19); изисквания за предоставяне на информация (чл. 20 – 21), вкл. регистър по чл. 71, ал. 1 от Закона за здравето (чл. 24).

4.2.3.5. Наредба № 28 за условията и реда за регистрация, обработка и съхраняване на данните, съдържащи се в регистъра на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването на основание чл. 71, ал. 2 от Закона за здравето.

Обн., ДВ, бр. 76 от 20.09.2005 г.

С наредбата са уредени условията и редът за регистрация, обработка и съхраняване на данните в регистър[39] на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения.

- Съдържание на регистъра (чл. 2)
- Регистрация, обработка и съхранение на данните, съдържащи се в регистъра: задължения за предоставяне на данни в регистъра (чл. 5); форма и съдържание

[39] Регистърът се създава и поддържа в Министерството на здравеопазването

на информацията, която се предоставя в регистъра (приложение 1, към чл. 6); начини за предоставяне и регистриране на информацията (чл. 7 – 11); достъп до данните от регистъра (чл. 12); съхраняване на информацията (чл. 13)

4.2.4. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закон за устройство на територията

4.2.4.1. Наредба за съществените изисквания към строежите и оценяване съответствието на строителните продукти

Наредбата е приета с ПМС № 325 от 2006 г. на основание основание чл. 7, ал. 1 ЗТИП и във връзка с чл. 169а ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 106 от 2006 г., попр., бр. 3 от 2007 г., бр. 9 от 2007 г., изм. и доп., бр. 82 от 2008 г., изм., бр. 5 от 2010 г., бр. 7 от 2011 г., изм. и доп., бр. 18 от 2012 г.

С наредбата са определени:

- съществените изисквания към строежите по чл. 169, ал. 1 от ЗУТ, които определят техническите изисквания към строителните продукти (чл. 7): механично съпротивление и устойчивост (носимоспособност) (чл. 8); безопасност при пожар (чл. 9); хигиена, опазване на здравето и на околната среда (чл. 10); безопасна експлоатация (чл. 11); защита от шум (чл. 12); икономия на енергия и топлосъхранение (енергийна ефективност) (чл. 13);
- строителните продукти или групите строителни продукти, които осигуряват изпълнението на съществените изисквания към строежите (приложение № 1);
- условия и ред за оценяване съответствието на строителните продукти, които съответстват на европейските технически спецификации: изисквания за CE маркировка за съответствие на строителните продукти (чл. 15 – 17); процедури (чл. 18) и системите за оценяване съответствието на строителните продукти със съществените изисквания към строежите (чл. 19, ал. 2 – 3, приложение № 3, чл. 20,) и начините на удостоверяване на съответствието (чл. 19, ал. 1); техническо досие на строителните продукти (чл. 22); ЕО декларация за съответствие на строителния продукт (чл. 23 – 24); ЕО сертификати на строителния продукт или на производствения контрол (чл. 25 – 26);
- условия и ред за получаване на разрешение за оценяване на съответствието и за издаване на технически одобрения, сроковете им на валидност, както и допълнителните специфични критерии към лицата, които оценяват съответствието и/или издават технически одобрения, и техните задължения по процедурите и системите за оценяване на съответствието (чл. 27 – 38);
- условия и ред за получаване на европейско техническо одобрение40 (чл. 39 – 45);

[40] Положителна техническа оценка на годността за употреба на даден строителен продукт за удовлетворяване на съществените изисквания към строежите, в които продуктът се влага трайно, в зависимост от неговото предназначение (чл. 39, ал. 1, чл. 57, ал. 2).

- условия и ред за оценяване съответствието на строителните продукти, които съответстват на българските технически спецификации: задължения на производителя (чл. 51); оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 52 – 56);
- условия и ред за получаване на българско техническо одобрение8 (чл. 57 – 64);
- контролът върху дейността на лицата, получили разрешение за получаване на разрешение за оценяване на съответствието и за издаване на технически одобрения (чл. 46 – 50б).

4.2.4.2. Наредба № 1 за номенклатурата на видовете строежи

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 137, ал. 2 от ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 72 от 2003 г., изм. и доп., бр. 23 от 2011 г.

С наредбата са определени номенклатурата на видовете строежи за отделните категории в зависимост от тяхната характеристика, значимост, сложност и рискове при експлоатацията им, посочени в чл. 137, ал. 1 от ЗУТ.

- Видове строежи от първа категория (чл. 2 – 3): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5); буква „е” (ал. 6); буква „ж” (ал. 7); буква „з” (ал. 8); буква „и” (ал. 9); буква „к” (ал. 10); буква „л” (ал. 11); буква „м” (ал. 12).
- Видове строежи от втора категория (чл. 4 – 5): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5); буква „е” (ал. 6); буква „ж” (ал. 7); буква „з” (ал. 8).
- Видове строежи от трета категория (чл. 6 – 7): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5); буква „е” (ал. 6); буква „ж” (ал. 7); буква „з” (ал. 8).
- Видове строежи от четвърта категория (чл. 8 – 9): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5); буква „е” (ал. 6); буква „ж” (ал. 7).
- Видове строежи от пета категория (чл. 10 – 11): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5).
- Видове строежи от шеста категория (чл. 12).

По смисъла на тази наредба „производствени сгради” са сградите за: производство в строителната промишленост, енергетиката, химични и фармацевтични производства, металургични производства, машиностроителни, машиноремонтни и металообработващи производства, дървообработващи производства, текстилни производства, производства за преработка на животински и растителни продукти, производство на хранителни продукти и вкусови вещества, за добив и преработване на руда, въглища, нерудни изкопаеми, нефт и газ (включително временните строежи по чл. 54, ал. 6 ЗУТ за търсене, проучване или добив на подземни богатства); автобази със

сервиз за обслужване; сгради за селскостопански дейности - животновъдни сгради, оранжерии и други обекти, свързани с тях.

В приложения са утвърдени:

- Класификатор на строежите по чл. 2, ал. 4 и ал. 10, т. 1 и 2 (приложение № 1 към чл. 2, ал. 12).
- Номенклатура на сградите и съоръженията за обществено обслужване и на самостоятелните обекти за обществено обслужване в сгради (приложение № 2 към чл. 4, ал. 5, т. 1, чл. 6, ал. 3, т. 4 и ал. 6,чл. 8, ал. 2, т. 3 и ал. 4 и чл. 10, ал. 1, т. 4.

4.2.4.3. Наредба № 3 за съставяне на актове и протоколи по време на строителството

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 169, ал. 3 и § 18, ал. 1 ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 72 от 2003 г., изм., бр. 37 от 2004 г., изм. и доп., бр. 29 от 2006 г.

С наредбата са определени:

- условията и редът за съставяне на актове и протоколи за подготовка, откриване на строителна площадка и определяне на строителна линия и ниво и за приемане на завършени видове строителни и монтажни работи при изпълнението на строежите, на отделни етапи или части от тях, вкл. задължения за съставяне и съхранение (чл. 7);
- условията и редът за изготвяне на екзекутивна документация (чл. 8);
- образци за съставяне на актовете и протоколите (приложения 1 – 17): протокол за предаване и приемане на одобрения проект и влязлото в сила разрешение за строеж за изпълнение на конкретния строеж; протокол за откриване на строителна площадка и за определяне на строителна линия и ниво; констативен акт за установяване съответствието на строежа с издадените строителни книжа и за това, че подробният устройствен план е приложен по отношение на застрояването; заповедна книга на строежа; акт за уточняване и съгласуване на строителния терен с одобрения инвестиционен проект и даване на основен репер на строежа; акт за приемане на земната основа и действителните коти на извършените изкопни работи; акт за приемане на извършените строителни и монтажни работи по нива и елементи на строителната конструкция; акт за приемане и предаване на бетонни, стоманобетонни или други фундаменти за монтаж на конструкции, машини и съоръжения; акт за предаване и приемане на машини и съоръжения; акт за установяване състоянието на строежа при спиране на строителството; акт за установяване състоянието на строежа и строителните и монтажните работи при продължаване на строителството за всички спрени строежи по общия ред и предвидени други случаи; акт за установяване на всички видове строителни и монтажни работи, подлежащи на закриване, удостоверяващ, че са постигнати изискванията на проекта; акт за установяване на щети, причинени от непреодолима природна сила и др.; акт за

приемане на конструкцията; констативен акт за установяване годността за приемане на строежа; протокол за установяване годността за ползване на строежа; протокол за проведена 72-часова проба при експлоатационни условия.

4.2.4.4. Наредаба № 4 за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 139, ал. 5 от ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 51 от 2001 г., изм., бр. 85 от 2009 г., доп., бр. 96 от 2009 г.

С наредбата са определени обхватът и съдържанието на инвестиционните проекти, както и на свързаните с тях предварителни (прединвестиционни) проучвания и задания за проектиране.

Наредбата се прилага за всички обекти, за които се изисква одобрен инвестиционен проект при издаване на разрешение за строеж.

- Обхват на инвестиционните проекти (чл. 3): части за архитектура и конструкции; части за инсталации и мрежи на техническата инфраструктура; части за устройство на прилежащия към обекта терен; част технологична; част пожарна безопасност; част проект за организация и изпълнение на строителството; част организация и безопасност на движението; други проектни части при сложни и комплексни обекти; проектни части при специфични обекти.
- Обхват на предварителните (прединвестиционни) проучвания. (чл. 9).
- Обемно-устройствено проучване (чл. 10 – 11).
- Изходни данни и документите, необходими за изработването и одобряването на проекта (чл. 12).
- Изисквания към заданието за проектиране (чл. 13).
- Идеен проект: условия и ред за изработване (чл. 16); съдържание (чл. 18).
- Технически проект: условия и ред за изработване (чл. 19); обхват (чл. 20); съдържание (чл. 21).
- Работен проект: условия и ред за изработване (чл. 22 – 23); обхват и съдържание (чл. 24); съдържание (чл. 21).
- Част архитектурна към: идейния проект (чл. 27 – 31); техническия проект (чл. 32 – 35); работния проект (чл. 36 – 40).
- Част конструктивна към: идейния проект (чл. 45 – 48); техническия проект (чл. 49 – 53); работния проект (чл. 54 – 57).
- Части за инсталации и мрежи на техническата инфраструктура във фаза идеен проект (чл. 58 – 62).
- Част електрическа (част електроснабдяване, електрообзавеждане и електрически инсталации) на техническия (чл. 63 – 66) и работния (чл. 67 – 70) проект.

- Част водоснабдяване и канализация на техническия (чл. 71 – 75) и работния (чл. 76 – 79) проект.
- Част топлоснабдяване, отопление, вентилация и климатизация на техническия (чл. 80 – 84) и работния (чл. 85 – 88) проект.
- Част енергийна ефективност на инвестиционния проект (чл. 89 – 91).
- Част паркоустройство и благоустройство на идейния (чл. 93 – 96), техническия (чл. 97) и работния (чл. 98 – 101) проект.
- Част геодезическа (трасировъчен план и вертикална планировка) на идейния (чл. 102 – 106), техническия (чл. 107 – 110) и работния (чл. 111) проект.
- Част технологична на идейния (чл. 112 – 115), техническия (чл. 116 – 119) и работния (чл. 120 – 123) проект.
- Част генерален план (чл. 124 – 127).
- Част организация и безопасност на движението (чл. 128 – 129).
- Част обща обяснителна записка (чл. 130 – 131).
- Част земна основа (чл. 132 – 133).
- Част проект за организация и изпълнение на строителството (чл. 134 – 138)
- Проучване и документиране за нуждите на инвестиционното проектиране на обекти - паметници на културата (чл. 139).
- Архитектурен проект за консервация, реставрация и експониране на паметниците на културата (чл. 140 – 143).
- Конструктивен проект за консервация, реставрация и експониране на паметниците на културата (чл. 144).
- Проект за паркове и градини - паметници на културата (чл. 145 – 146).
- Проект за консервация, реставрация и експониране на художествени паметници (чл. 147 – 148).
- Част сметна документация (чл. 149 – 150).

4.2.4.5. Наредба № 5 от за техническите паспорти на строежите

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 176а, ал. 6 от ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 7 от 2007 г., изм. и доп., бр. 38 от 2008 г., бр. 22 от 2010 г., изм., бр. 98 от 2011 г.

С наредбата са определени:

- обхватът и съдържанието на техническите паспорти на строежите (сградите и строителните съоръжения): част А „Основни характеристики на строежа” (чл. 5); част Б „Мерки за поддържане на строежа и срокове за извършване на ремонти” (чл. 6); част В „Указания и инструкции за безопасна експлоатация”

(чл. 7); част Г „Енергиен паспорт на сграда” (чл. 7а – 8);

- редът за съставяне, предоставяне, регистриране и съхраняване на техническите паспорти: на нов строеж (чл. 11 – 13); на съществуващ строеж (чл. 14);
- редът за предоставяне, регистриране, съхраняване и актуализация на техническия паспорт на строежа (чл. 15 – 19);
- редът за извършване на обследването на строежите: съществуващ строеж (чл. 20 – 26).

4.2.4.6. Наредба за условията и реда за задължително застраховане в проектирането и строителството

Наредбата е приета с ПМС № 38 от 2004 г. на основание чл. 171, ал. 2 от ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 17 от 2004 г.

С наредбата са определени условията и редът за задължително застраховане на лицата по чл. 171, ал. 1 от Закона за устройство на територията (ЗУТ) , включително застрахователното покритие, изключените рискове, минималните застрахователни суми и минималните премии.

- Обхват на лицата, които подлежат на задължително застраховане (чл. 2, ал. 1): проектантът; консултантът; строителят; лицето, упражняващо строителен надзор; лицето, упражняващо технически контрол по част "Конструктивна" на инвестиционния проект, за който не е извършена оценка за съответствие от консултант.
- Минимално застрахователно покритие (чл. 3 – 4).
- Минимални застрахователни суми (чл. 5 – 8).
- Минимален размер на застрахователната премия (чл. 9).
- Права и задължения на възложителя (чл. 10 – 12).
- Отношения между страните по договора за застраховка (чл. 13 – 20).

4.2.4.7. Наредба № Із-1971 от 29.10.2009 г. за строително-технически правила и норми за осигуряване на безопасност при пожар

Наредбата е издадена от министъра на вътрешните работи и министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 167в, ал. 2 ЗМВР и чл. 169, ал. 4 ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 96 от 2009 г., попр., бр. 17 от 2010 г.; изм. с Решение № 13641 от 15.11.2010 г. на ВАС на РБ - ДВ, бр. 101 от 2010 г.

С наредбата са определени изискванията и техническите правила и норми за осигуряване на безопасността при пожар при:

- планирането и застрояването на урбанизираните територии;
- застрояването на поземлени имоти, разположени извън урбанизираните

територии, в т.ч. крайпътни строежи, бензиностанции и газостанции, мотели, къмпинги, лесопаркове, защитени територии и др.;

- проектирането и изпълнението на строежите при спазване на разпоредбите на Закона за устройство на територията (ЗУТ), в т.ч. при оразмеряването на евакуационни пътища и при евакуацията на хора, като се предвиждат мерки за тяхното безопасно и аварийно извеждане;
- реконструкция, основно обновяване (рехабилитация), основен ремонт или преустройство на строежите по т. 3, както и при извършване на строителни и монтажни работи в тях, за които се изисква разрешение за строеж съгласно глава осма, раздел III от ЗУТ;
- поставяне на премествaеми увеселителни обекти и премествaеми обекти за търговски обслужващи дейности по чл. 56 ЗУТ.

Наредбата се прилага едновременно с изискванията на нормативните актове за обема и съдържанието на устройствените схеми и планове, правилата и нормите за устройство на територията, на нормите, правилата и техническите спецификации за проектиране и изпълнение на строежите съгласно чл. 169 ЗУТ, както и нормативните изисквания за съгласуване, одобряване, разрешаване и въвеждане на строежите в експлоатация.

С наредбата се установяват изисквания:

- към проектирането и изпълнението на строежите (чл. 2 – 7);
- класове на строежите по пожарна опасност (чл. 8);
- за огнеустойчивост и изисквания към строителните конструкции и елементи (чл. 9 – чл. 13);
- за реакция на огън на строителните продукти (чл. 14);
- към пожарните прегради и пожарните сектори (чл. 15 – 26);
- към пътища за пожарогасителна и аварийно-спасителна дейност (чл. 27 – 30);
- за евакуация на хора от сгради и помещения при пожар или авария (чл. 31 – 65);
- към вентилационни инсталации (чл. 66 – 112);
- за димо- и топлоотвеждане (чл. 113 – 124);
- към сградните отоплителни инсталации (чл. 125 – 160);
- относно водоснабдяване за пожарогасене (чл. 161 – 235);
- към електрически уредби и инсталации (чл. 236 – 300);
- към обекти с повишена пожарна опасност - строежи с атриуми и строежи с височина над 28 метра (чл. 301 – 335);
- за пожарна безопасност на електросилови уредби (чл. 336 – 397);
- към производствени, складови и селскостопански сгради, бензиностанции и газостанции, помещения и съоръжения от клас на функционална пожарна опасност Ф5 (чл. 398 – 655);

- за огнеустойчивост на гаражите (чл. 656 – 665).

4.2.4.8. Наредба № 4 от 1.07.2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 169, ал. 2 ЗУТ във връзка с чл. 33 от Закона за интеграция на хората с увреждания.

Обн., ДВ, бр. 54 от 2009 гг., доп., бр. 54 от 2011 г.

С наредбата се определят изискванията при проектирането, изпълнението и поддържането на строежите (елементите на урбанизираната територия и на сградите и съоръженията) за осигуряване на достъпна архитектурна среда за цялото население, като се отчитат и специфичните нужди на хората с намалена подвижност, в т.ч. на хората с увреждания.

Изискванията на наредбата се прилагат и при извършване на реконструкция, основно обновяване, основен ремонт, преустройство, пристрояване и надстрояване на съществуващи елементи на урбанизираната територия и на сградите и съоръженията.

Наредбата се прилага едновременно с изискванията на нормативните актове за обема и съдържанието на устройствените схеми и планове и инвестиционните проекти, правилата и нормативите за устройство на територията и техническите спецификации за проектиране и изпълнение на строежите.

Наредбата се прилага при извършване на строителни и монтажни работи в производствени сгради с производство, което позволява да се предвиждат работни места за хора с увреждания (чл. 2, ал. 1, т. 4).

С наредбата са уредени изискванията към:

- урбанизираната територия и нейните елементи:
  - общи изисквания (чл. 4 – 5);
  - пешеходни пространства (чл. 6 – 10);
  - елементи за преодоляване на различни нива в урбанизираната територия (чл. 14 – 18);
  - достъпните места за паркиране (чл. 19 – 22);
  - елементи на обзавеждането на достъпната среда (чл. 27 – 34);
- сградите, съоръженията и техните елементи:
  - общи изисквания (чл. 35 – 38);
  - входни и комуникационни пространства (чл. 39 – 52);
  - помещения и пространства за общо ползване в обществените сгради (чл. 53 – 70);
  - санитарно-хигиенни и други спомагателни помещения (чл. 75 – 82);

По смисъла на наредбата:

- „Хора с намалена подвижност” са хора, които имат постоянни или временни затруднения в придвижването, както следва:
  - хора с увреждания на опорно-двигателния апарат, на тялото и/или на долните крайници, както и на тялото и горните крайници, в т.ч. хора, които могат да се движат със или без чужда помощ с технически помощни средства (бастун, патерици, рамка) и/или с ръчна или механична инвалидна количка;
  - хора с увреждания на слуха и зрението, затруднени или ограничени в неадаптирана селищна среда, в т.ч. хора с частично или напълно увредено зрение, които се ориентират, разчитайки изцяло на слуха, осезанието и обоянието си, хора с частично или напълно увреден слух, които се ориентират, разчитайки изцяло на зрението, осезанието и обоянието си, и хора с частично или напълно увредено зрение и слух;
  - хора с неспособност за адекватно възприемане и преценка на окръжаващата ги среда, които поради психично заболяване или забавено умствено развитие са затруднени или ограничени в неадаптирана селищна среда;
  - хора с комбинирани увреждания по предходните точки;
  - хора с малки деца (със или без детски колички);
  - бременни жени;
  - хора с временно намалена подвижност (с патерици, гипсирани и др.);
  - хора с тежък и обемист багаж;
  - възрастни хора;
  - хора с ръст, по-нисък от 150 cm, включително деца;
  - хора с ръст, по-висок от 200 cm;
  - хора, които не разбират и не говорят български език.
- „Достъпна среда” е среда в урбанизираните територии, сградите и съоръженията, която всеки човек с намалена подвижност, със или без увреждания може да ползва свободно и самостоятелно.

4.2.5. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за измерванията

4.2.5.1. Наредба за единиците за измерване, разрешени за използване в Република България

Наредбата е приета с ПМС № 275 от 2002 г. на основание чл. 13 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 115 от 2002 г., изм., бр. 40 от 2006 г., изм. и доп., бр. 8 от 2010 г.

С наредбата са определени: наименованията, определенията и означенията на разрешените за използване единици за измерване; правилата за изразяване и обявяване на резултатите от измерване.

- Задължително използване на разрешените със Закона за измерванията единици на съответните величини (чл. 2 – 4).
- Използване на основни единици SI и на производни единици SI (чл. 5 – 6).
- Основни единици SI (чл. 7 – 14).
- Производни единици SI (чл. 18 и 19).
- Специални наименования и означения на десетични кратни и дробни на единиците SI (чл. 20).
- Единици, които са определени на основата на единиците SI (чл. 21).
- Единици, използвани с единиците SI (чл. 22).
- Единици за специализирани области (чл. 23).
- Съставни единици (чл. 24).
- Правила за изразяване и обявяване на резултати от измерване (чл. 25 – 27).

4.2.5.2. Наредба за реда за утвърждаване на националните еталони на Република България и за начина за използване и съхраняване на еталоните

Наредбата е приета с ПМС № 74 от 2003 г. на основание чл. 21 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 33 от 2003 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени редът за утвърждаване на националните еталони на Република България и начинът за използване и съхраняване на еталоните.

- Утвърждаване на националните еталони (чл. 2 – 11).
- Използване и съхраняване на еталоните (чл. 12 – 17).

4.2.5.3. Наредба за реда и начина за извършване на метрологичен надзор

Наредбата е приета с ПМС № 218 от 2003 г. на основание чл. 81 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 88 от 2003 г., изм., бр. 40 от 2006 г., бр. 33 от 2008 г.

С наредбата са определени редът и начинът за извършване на метрологичен надзор.

- Органи за метрологичен надзор (чл. 2).
- Ред и начин за извършване на метрологичен надзор (чл. 3 – 13).
- Метрологичен надзор на лицата, които използват единици за измерване (чл. 14).
- Метрологичен надзор на лицата, които произвеждат, внасят или използват

средства за измерване (чл. 15 – 18).

- Метрологичен надзор на лицата, които ремонтират средства за измерване (чл. 19).
- Метрологичен надзор на лицата, оправомощени за проверка на средства за измерване (чл. 20 – 22).
- Метрологичен надзор на лицата, които произвеждат, внасят или предлагат за продажба предварително опаковани количества продукти или бутилки (чл. 23 – 26).

4.2.5.4. Наредба за средствата за измерване, които подлежат на метрологичен контрол

Наредбата е приета с ПМС № 239 от 2003 г. на основание чл. 28 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 98 от 2003 г., изм., бр. 96 от 2005 г., бр. 40 от 2006 г., доп., бр. 80 от 2006 г., изм., бр. 37 от 2007 г., изм. и доп., бр. 46 от 2007 г., 2007 г., изм., бр. 56 от 2011 г.

С наредбата са определени: техническите и метрологичните изисквания към средствата за измерване, които подлежат на метрологичен контрол, както и тяхното използване по предназначение; редът и методите за извършване на контрол на средства за измерване; редът за водене на регистъра на одобрените за използване типове средства за измерване; знаците, които удостоверяват резултатите от контрола на средствата за измерване.

- Предназначение на средствата за измерване, технически и метрологични изисквания към средствата за измерване, методи за контрол:
  - материални мерки за дължина (чл. 2 – 37);
  - везни с неавтоматично действие (чл. 38 – 39);
  - везни с автоматично действие (чл. 40 – 84);
  - теглилки (чл. 85 – 94);
  - клинични електрически термометри с максимално показание (чл. 114 – 130);
  - клинични електрически термометри за непрекъснато измерване (чл. 131 – 148);
  - топломери (чл. 149 – 172);
  - манометри за кръвно налягане (чл. 173 – 188);
  - манометри, използвани в съоръжения под налягане и в железопътния транспорт (чл. 189 – 209);
  - манометри за автомобилни гуми (чл. 210 – 224);
  - мерки за обем (чл. 225 – 240);
  - водомери (чл. 241 – 273);
  - обемни разходомери за течности, различни от вода, и допълнителни

устройства към тях (чл. 274 – 325);

- измервателни системи за течности, различни от вода (чл. 326 – 421);
- електромагнитни разходомери (чл. 422 – 432)
- други видове разходомери и системи за вода и за течности, различни от вода (чл. 433 – 447);
- разходомери за газ (чл. 448 – 495);
- стендове за измерване на спирачните сили на пътни превозни средства (чл. 496 – 528);
- термометри, използвани при определяне на алкохолна концентрация (чл. 529 – 539);
- димомери (чл. 540 – 552);
- газоанализатори на отработени газове от моторни превозни средства (чл. 553 – 566);
- средства за измерване на хектолитрова маса (чл. 567 – 577);
- дозиметри (чл. 578 – 600);
- уреди и системи за радиационен контрол и мониторинг на радиационния фон (чл. 601 – 621);
- системи за измерване на инкорпорираната в човешкото тяло активност (чл. 622 – 634);
- уреди и системи за контрол на радиоактивни емисии в околната среда (чл. 635 – 652);
- електромери (чл. 653 – 675);
- измервателни трансформатори (чл. 676 – 684);
- часовници за превключване на тарифни електромери (чл. 685 – 701);
- електрокардиографи (чл. 702 – 716);
- аудиометри (чл. 738 – 744);
- радарни скоростомери (чл. 745 – 765);
- анализатори за алкохол в дъха (чл. 766 – 781);
- диоптрометри (чл. 782 – 793);
- измервателни шаблони за определяне нетното количество на предварително опаковани продукти, означени по обем (чл. 794 – 807);

- Ред за извършване на контрол на средствата за измерване:
  - ред за извършване на контрол на средствата за измерване (чл. 808);
  - ред за одобряване типа на средствата за измерване (чл. 809 – 831);
  - ред за водене на регистъра на одобрените за използване типове средства за

измерване (чл. 832 – 834);

- ред за извършване на първоначална проверка на средства за измерване (чл. 835 – 840);
- ред за извършване на последваща проверка на средствата за измерване (чл. 841 – 845).

- Знаци за удостоверяване на резултатите от контрола на средствата за измерване (чл. 846 – 851).

4.2.5.5. Наредба за реда за оправомощаване на лица за проверка на средства за измерване, които подлежат на метрологичен контрол

Наредбата е приета с ПМС № 31 от 2003 г. на основание чл. 56 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 17 от 2003 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени средствата за измерване, за проверката на които се оправомощават лица, както и редът за оправомощаване на лица за проверка на средства за измерване.

- Оправомощаване на лица за проверка и изисквания към тях (чл. 2 – 6).
- Ред за оправомощаване (чл. 7 – 16).

4.2.5.6. Наредба за реда и начина за издаване на лицензии за извършване на проверка на средства за измерване и за издаване на лицензии за извършване на ремонт на средства за измерване

Наредбата е приета с ПМС № 219 от 1998 г. на основание чл. 60 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 116 от 1998 г.

Наредбата определя реда и начина за: издаване на лицензии на лица за извършване на проверка на определени типове средства за измерване; издаване на лицензии на лица за извършване на ремонт на средства за измерване, които се използват в случаите по чл. 7 от Закона за измерванията .

- Ограничения за издаването на лицензия за извършване на проверка на средства за измерване (чл. 2).
- Теоретичен и практически изпит за методите на проверка на средствата за измерване (чл. 3 – 5).
- Ред за издаване на лицензия за проверка на средства за измерване (чл. 6 – 17).
- Ред за издаване на лицензия за ремонт на средства за измерване (чл. 18 – 24).

4.2.5.7. Наредба за опаковките, използвани като съдове за измерване на обема на затворените в тях течности

Наредбата е приета с ПМС № 41 от 2003 г. на основание чл. 73 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 19 от 2003 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени: изискванията към вместимостите на опаковките, които са предназначени да бъдат използвани като съдове за измерване на обема на затворените в тях течности; изискванията към методите и средствата за измерване, използвани за определяне на действителната вместимост на бутилките; критериите и методите за контрол на действителната вместимост на бутилките; правилата за поставяне на означенията върху бутилките; формата и графичното изображение на знака за съответствие на действителната вместимост на бутилките с изискванията към нея.

- Приложение на наредбата и за други опаковки (чл. 2).
- Изисквания към вместимостите на бутилките (чл. 3 – 7).
- Изисквания към методите и средствата за измерване, използвани за определяне на действителната вместимост на бутилките (чл. 8 – 11).
- Критерии и методи за контрол на действителните вместимости на бутилките, извършване и документиране на контрола (чл. 12 – 18).
- Правила за поставяне на означения върху бутилките и знак за съответствие на действителните вместимости на бутилките с изискванията към тях (чл. 19 и 20).

4.2.5.8. Списък за определяне на периодичността на последващи проверки на средствата за измерване, които подлежат на метрологичен контрол

Списъкът е приет със Заповед № А-102 на председателя на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор от 5.03.2010 г., на основание чл. 43, ал. 4 от Закона за измерванията във връзка с чл. 10в, ал. 2, т. 1 и предложение на председателя на Българския институт по метрология, рег. № 04-07-289-09 от 5.II.2010 г.

обн., ДВ, бр. 22 от 19.03.2010 г.

Със списъкът се определя периодичността на последващи проверки на средства за измерване, които подлежат на метрологичен контрол.

4.2.6. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за националната стандартизация

В съответствие с процедурите за работа по националната стандартизация, в Република България са одобрени български стандарти и въведени европейски и международни стандарти, които се прилагат доброволно.

4.2.6.1. Български стандарти в областта на безопасността и здравето при работа[41]

- БДС 12.0.001:1990 Охрана на труда. Основни положения
- БДС 12.0.002:1978 Охрана на труда. Термини и определения
- БДС 12.0.003:1978 Охрана на труда. Опасни и вредни производствени фактори. Класификация
- БДС 12.1.001:1979 Охрана на труда. Ултразвук. Общи изисквания по безопасност на труда
- БДС 12.1.007:1978 Охрана на труда. Вредни вещества. Класификация и общи изисквания по безопасност
- БДС 12.1.010:1983 Охрана на труда. Взривобезопасност. Общи изисквания
- БДС 12.2.007.0:1980 Охрана на труда. Изделия електротехнически. Общи изисквания за безопасност
- БДС 12.2.014:1980 Охрана на труда. Оборудване технологично за леката промишленост. Общи изисквания за безопасност на труда
- БДС 12.2.020.01:1984 Охрана на труда. Зони взривоопасни. Класификация по отношение на електрооборудване
- БДС 12.2.062:1983 Охрана на труда. Органи за управление на производственото оборудване. Означения
- БДС 12.2.094:1985 Охрана на труда. Устройства седални на производствено оборудване. Класификация и общи изисквания
- БДС 12.2.095:1985 Охрана на труда. Устройства блокировъчни. Общи изисквания
- БДС 12.2.096:1986 Охрана на труда. Електробезопасност. Номенклатура на защитните мероприятия
- БДС 12.3.002:1978 Охрана на труда. Процеси производствени. Общи изисквания по безопасност на труда
- БДС 12.3.003:1979 Охрана на труда. Електрозаваряване. Общи изисквания по безопасност
- БДС 12.3.009:1983 Охрана на труда. Товарно-разтоварни работи. Общи изисквания по безопасност на труда
- БДС 12.3.010:1980 Охрана на труда. Опаковка производствена. Изисквания по безопасност при експлоатация
- БДС 12.3.018:1982 Охрана на труда. Инсталации вентилационни. Методи за аеродинамични изпитвания
- БДС 12.3.032:1985 Охрана на труда. Електромонтажни работи. Общи изисквания за безопасност

[41] Източник: Български институт за стандартизация. Заглавията и номерата на всички български стандарти са публикувани на www.bds-bg.org

- БДС 12.4.012:1978 Охрана на труда. Средства за измерване и контрол на вибрациите на работните места. Технически изисквания
- БДС 12.4.021:1978 Охрана на труда. Инсталации вентилационни. Общи изисквания
- БДС 12.4.077:1983 Охрана на труда. Ултразвук. Метод за измерване нивото на звуковото налягане на работните места
- БДС 12.4.123:1985 Охрана на труда. Средства за колективна защита от инфрачервена радиация. Класификация. Общи изисквания
- БДС 13176:1975 Охрана на труда. Вибрации. Динамични характеристики на тялото на човека при въздействието на вибрации
- БДС 14776:1987 Охрана на труда. Работни места в производствени помещения. Санитарно-хигиенни норми за температура, относителна влажност, скорост на въздуха и топлинно облъчване
- БДС 16686:1987 Охрана на труда. Методи за измерване на температурата, относителната влажност и скорост на движение на въздуха в работните помещения на сградите
- БДС 17137:1990 Охрана на труда. Полета електромагнитни микровълнови. Допустими стойности и изисквания за контрол
- БДС 13940:1977 Производствени сгради на промишлени предприятия. Унификация на конструктивните параметри и конструктивните решения. Основни положения
- БДС 9544:1972 Уреди, свързани с измерването и използването на йонизиращи лъчения
- БДС 9832:1972 Детектори на йонизиращи лъчения. Газоразрядни броячи за регистриране на лъченията
- БДС 17044:1989 Вибрации. Методи и средства за защита. Класификация
- БДС 15262:1981 Единна система по ергономия. Работно място при извършване на работа прав. Общи ергономични изисквания
- БДС 15263:1981 Единна система по ергономия. Работно място при извършване на работа седнал. Общи ергономични изисквания

4.2.6.2. Европейски и международни стандарти, въведени в Република България като български стандарти [42]

- БДС EN 12464-1:2011 Светлина и осветление. Осветление на работни места.
- БДС EN 12464-2:2007 Светлина и осветление. Осветление на работни места. Част 2: Работни места на открито

[42] Източник: Български институт за стандартизация. Заглавията и номерата на всички европейски и международни стандарти, въведени в Р България като български стандарти са публикувани на www.bds-bg.org

- БДС EN 12254:2010 Екрани за работни места с лазери. Изисквания за безопасност и изпитване
- БДС EN ISO 11064-4:2005 Ергономично проектиране на центрове за управление. Част 4: Разполагане и размери на работни места (ISO 11064-4:2004)
- БДС EN ISO 11690-1:2001 Акустика. Препоръчителна практика за проектиране на работни места с намален шум около машини. Част 1: Стратегии за контрол на шума (ISO 11690-1:1996)
- БДС EN ISO 11690-2:2001 Акустика. Препоръчителна практика за проектиране на работни места с намален шум около машини. Част 2: Мерки за контрол на шума (ISO 11690-2:1996)
- БДС EN ISO 11690-3:2001 Акустика. Препоръчителна практика за проектиране на работни места с намален шум около машини. Част 3: Разпространение на звука и прогнозиране на шума в работни помещения (ISO/TR 11690-3:1997)
- БДС EN ISO 14644-7:2006 Чисти стаи и свързаната с тях контролирана околна среда. Част 7: Устройства за разделяне (работни места с чист въздух, камери, изолатори и мини околна среда) (ISO 14644-7:2004)
- СТ на СИВ 3785:1982 Помещения чисти и чисти работни места с контролируеми обезпрашени среди. Термини и определения. Класификация по степени на чистота
- Във връзка с прилагането на Директива 2006/42/ЕО относно машините[43]:
  - БДС EN 626-1:1994+A1:2008 Безопасност на машините. Намаляване на риска за здравето от опасни вещества, отделяни от машини. Част 1: Принципи и изисквания за производители на машини.
  - БДС EN 626-2:1996+A1:2008 Безопасност на машините. Намаляване на риска за здравето от опасни вещества, отделяни от машини. Част 2: Методика при съставяне на процедурите за проверка.
  - БДС EN 60749-18:2003 Полупроводникови устройства. Механични и климатични методи за изпитване. Част 18: Йонизиращи лъчения (пълна доза) (IEC 60749-18:2003).
  - БДС CEN/TR 14715:2005 Безопасност на машините. Йонизиращо излъчване от машините. Ръководство за прилагане на технически стандарти при проектиране/разработване на машини, за постигане съответствие със законовите изисквания.
  - БДС CR 954-100:2004 Безопасност на машините. Части от системите за управление, свързани с безопасността. Част 100: Ръководство за използване и прилагане на EN 954-1:1996.
  - БДС EN 1005-1:2001+A1:2009 Безопасност на машините. Човешки

[43] Източник: Български институт за стандартизация. Заглавията и номерата на всички действащи стандарти, въведени в Р България като български във връзка с прилагането на Директива 2006/42/ЕО относно машините, са публикувани на http://www.bds-bg.org/standard/search.php?directive_id=174

физически характеристики. Част 1: Термини и определения.

- БДС EN 1005-2:2003+A1:2009 Безопасност на машините. Човешки физически характеристики. Част 2: Ръчна работа с машини и със съставни части на машини.
- БДС EN 1005-3:2002+A1:2009 Безопасност на машините. Физически характеристики на човека. Част 3: Препоръчителни граници за усилия при работа с машини.
- БДС EN 1005-4:2005+A1:2009 Безопасност на машините. Физически характеристики на човека. Част 4: Оценяване на работните пози и движения във връзка с машината.
- БДС EN 1037:1995+A1:2008 Безопасност на машините. Предотвратяване на неочаквано задействане.
- БДС EN 1088:1995+A2:2008 Безопасност на машините. Блокиращи устройства, свързани със защитни прегради. Основни положения за проектиране/разработване и избор.
- БДС EN 1093-1:2009 Безопасност на машините. Оценка на емисията на опасни вещества, пренасяни с въздуха. Част 1: Избор на методи за изпитване.
- БДС EN 12198-1:2000+A1:2009 Безопасност на машините. Оценяване и намаляване на риска от лъчение от машини. Част 1: Основни принципи.
- БДС EN 12198-2:2002+A1:2009 Безопасност на машините. Оценяване и намаляване на риска от лъчение от машини. Част 2: Методи за измерване на лъчения.
- БДС EN 12198-3:2002+A1:2009 Безопасност на машините. Оценяване и намаляване на риска от лъчение от машини. Част 3: Намаляване на лъчението чрез отслабване или екраниране.
- БДС EN 13478:2001+A1:2008 Безопасност на машините. Предотвратяване на пожар и защита срещу пожар.
- БДС EN 1760-1:1997+A1:2009 Безопасност на машините. Устройства за защита, чувствителни на натиск. Част 1: Основни принципи за проектиране/разработване и изпитване на чувствителни на натиск настилки и чувствителни на натиск подове.
- БДС EN 1837:1999+A1:2010 Безопасност на машините. Осветление, вградено в машините.
- БДС EN 349:1993+A1:2008 Безопасност на машините. Минимални разстояния за избягване премазването на части от човешкото тяло.
- БДС EN 414:2001 Безопасност на машините. Правила за разработване и оформяне на стандарти за безопасност.
- БДС EN 547-2:1996+A1:2009 Безопасност на машините. Размери на човешкото тяло. Част 2: Принципи за определяне на размерите, необходими

за отвори за достъп.

- БДС EN 547-3:1996+A1:2009 Безопасност на машините. Размери на човешкото тяло. Част 3: Антропометрични данни.
- БДС EN 614-1:2006+A1:2009 Безопасност на машините. Ергономични принципи на проектиране. Част 1: Терминология и основни принципи.

- Във връзка с прилагането на Директива 89/686/ЕИО относно сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на личните предпазни средства (ЛПС)[44]:
  - БДС EN 1073-1:2001 Защитно облекло срещу радиоактивно замърсяване. Част 1: Изисквания и методи за изпитване на проветряемо защитно облекло срещу замърсяване с радиоактивни частици
  - БДС EN 1073-2:2004 Защитно облекло срещу радиоактивно замърсяване. Част 2: Изисквания и методи за изпитване на непроветряемо защитно облекло срещу замърсяване с радиоактивни частици
  - БДС EN 1082-1:2001 Защитно облекло. Ръкавици и защитни средства за ръката за защита срещу порязвания и пробождания от ръчно държани ножове. Част 1: Ръкавици с мрежа от метални пръстени и защитни средства за ръката
  - БДС EN 1082-2:2002 Защитно облекло. Ръкавици и защитни средства за ръката срещу порязвания и пробождания от ръчно държани ножове. Част 2: Ръкавици и защитни средства за ръката, различни от мрежа от метални пръстени
  - БДС EN 1082-3:2002 Защитно облекло. Ръкавици и защитни средства за ръката срещу порязвания и пробождания с ръчно държани ножове. Част 3: Изпитване на срязване при удар от падане от височина за текстил, кожа и други материали
  - БДС EN 1146:2006 Средства за защита на дихателните органи. Апарати за защита на дихателните органи, автономни, с отворена система със сгъстен въздух, включващи качулка за евакуация. Изисквания, изпитвания, маркировка
  - БДС EN 12021:2002 Средства за защита на дихателните органи. Сгъстен въздух за дихателни апарати
  - БДС EN 12083:2001 Средства за защита на дихателните органи. Филтри с дихателни шлангове (Филтри, незакрепени към маска). Филтри за частици, газозащитни филтри и комбинирани филтри. Изисквания, изпитвания, маркировка

[44] Източник: Български институт за стандартизация. Заглавията и номерата на всички действащи стандарти, въведени в Р България като български във връзка с прилагането на Директива 89/686/ЕИО относно сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на личните предпазни средства, са публикувани на http://www.bds-bg.org/standard/search.php?directive_id=67

- БДС EN 12568:2010 Защитни средства за стъпалата и краката. Изисквания и методи за изпитване на бомбета и метални вложки, устойчиви на пробождане
- БДС EN 12841:2006 Лични предпазни средства при падане. Системи с достъп с въже. Регулиращи устройства с въже
- БДС EN 132:2003 Средства за защита на дихателните органи. Определения на термините и пиктограми
- БДС EN 133:2003 Средства за защита на дихателните органи. Класификация
- БДС EN 134:2003 Средства за защита на дихателните органи. Номенклатура на съставните части
- БДС EN 135:2002 Средства за защита на дихателните органи. Списък на еквивалентни термини
- БДС EN 13921:2007 Лични предпазни средства. Ергономични принципи
- БДС EN 13921:2007 Лични предпазни средства. Ергономични принципи
- БДС EN 14052:2012 Каски с високи характеристики за индустрията
- БДС EN 14058:2005 Защитно облекло. Облекла за защита срещу студени условия на заобикалящата среда
- БДС EN 14058:2005 Защитно облекло. Облекла за защита срещу студени условия на заобикалящата среда
- БДС EN 14404:2004+A1:2010 Лични предпазни средства. Протектори за коляно за работно положение на колене
- БДС EN 166:2003 Индивидуална защита на очите. Изисквания
- БДС EN 1868:2002 Лични предпазни средства срещу падане от височина. Списък на еквивалентните термини
- БДС EN 340:2006 Защитно облекло. Общи изисквания
- БДС EN 342:2005 Защитно облекло. Комплекти и облекла за защита от студ
- БДС EN 343:2003+A1:2007 Защитно облекло. Защита срещу дъжд
- БДС EN 352-1:2002 Антифони. Основни изисквания. Част 1: Антифони, покриващи ушите
- БДС EN 352-2:2002 Антифони. Основни изисквания. Част 2: Антифони, поставяни на ушите
- БДС EN 352-3:2002 Антифони. Основни изисквания. Част 3: Антифони, покриващи ушите, монтирани върху защитни каски за промишлеността
- БДС EN 352-4:2004 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 4: Антифони, покриващи ушите, чувствителни към нивото на шума
- БДС EN 352-4:2004/A1:2006 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 4: Антифони, покриващи ушите, чувствителни към нивото

на шума

- БДС EN 352-5:2004 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 5: Антифони, покриващи ушите, с активно намаляване на шума
- БДС EN 352-5:2004/A1:2006 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 5: Антифони, покриващи ушите, с активно намаляване на шума
- БДС EN 352-6:2004 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 6: Антифони, покриващи ушите, с устройства за комуникация
- БДС EN 352-7:2004 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 7: Антифони, поставяни в ушите, чувствителни към нивото на шума
- БДС EN 354:2010 Лични предпазни средства срещу падане от височина. Предпазни въжета
- БДС EN 358:2002 Лични предпазни средства за поддържане при работа и предотвратяване на падане от височина. Колани за поддържане и ограничаване при работа и предпазни въжета
- БДС EN 361:2003 Лични предпазни средства срещу падане от височина. Предпазни колани за цялото тяло
- БДС EN 363:2008 Лични предпазни средства срещу падане. Системи лични предпазни средства срещу падане
- БДС EN 388:2006 Ръкавици за защита от механични рискове
- БДС EN 397:2012 Защитни каски за индустрията
- БДС EN 407:2006 Ръкавици за защита от термични рискове (топлина и/или огън)
- БДС EN 420:2003+A1:2010 Защитни ръкавици. Общи изисквания и методи за изпитване
- БДС EN 421:2010 Защитни ръкавици срещу йонизиращо лъчение и радиоактивно замърсяване
- БДС EN 458:2001 Антифони. Препоръки за избор, използване, обслужване и поддържане. Ръководен документ
- БДС EN 510:2001 Изисквания за защитни облекла срещу риска от захващането им от движещи се части на машини
- БДС EN 511:2006 Защитни ръкавици срещу студ
- БДС EN 529:2006 Средства за защита на дихателните органи. Препоръки за избор, употреба, грижи и поддържане. Ръководство
- БДС EN 60984:2001/A11:2001 Ръкави от изолационен материал за работа под напрежение
- БДС EN ISO 13998:2004 Защитно облекло. Престилки, панталони и елеци за защита срещу срязвания и пробождания от ръчно държани ножове (ISO

13998:2003)

- БДС EN ISO 20345:2011 Лични предпазни средства. Обезопасяващи обувки (ISO 20345:2011)
- БДС EN ISO 20346:2005 Лични предпазни средства. Защитни обувки (ISO 20346:2004)
- БДС EN ISO 20346:2005/A1:2007 Лични предпазни средства. Защитни обувки
- БДС EN ISO 20347:2012 Лични предпазни средства. Работни обувки (ISO 20347:2012)
- БДС EN ISO 4007:2012 Лични предпазни средства. Защита на очите и лицето. Речник (ISO 4007:2012)

4.2.6.3. Хармонизирани стандарти във връзка с прилагането на:

- Директива 2006/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно машините и за изменение на Директива 95/16/ЕО (преработена версия): заглавията и номерата на хармонизираните стандарти, попадащи в обсега на директивата са публикувани в Официален вестник на Европейския съюз, 24.8.2012 г.[45]
- Директива 89/686/ЕИО на Съвета относно сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на личните предпазни средства (ЛПС): заглавията и номерата на хармонизираните стандарти, попадащи в обсега на директивата са публикувани в Официален вестник на Европейския съюз, 16.2.2012 г.[46]

4.2.7. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за висшето образование, Закона за професионалното образование и обучение (ЗПО), Закона за признаване на професионални квалификации и Закона за народната просвета

4.2.7.1. Класификатор на областите на висше образование и професионалните направления

Приет с ПМС № 125 от 2002 г. на основание чл. 9, ал. 3, т. 4 от Закона за висшето образование.

Обн., ДВ бр. 64 от 2002 г., изм. с Решение № 10827 от 27.11.2003 г. на ВАС на РБ - бр. 106 от 2003 г., изм., бр. 32 от 2005 г., доп., бр. 94 от 2005 г.

[45] Източник: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:256:0001:0050:BG:PDF
[46] Източник: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:045:0001:0024:BG:PDF

Области на висше образование	**Професионални направления**
Педагогически науки	Теория и управление на образованието Педагогика Педагогика на обучението по ...
Хуманитарни науки	Филология История и археология Философия Религия и теология
Социални, стопански и правни науки	Социология, антропология и науки за културата Психология Политически науки Социални дейности Обществени комуникации и информационни науки Право Администрация и управление Икономика Туризъм
Природни науки, математика и информатика	Физически науки Химически науки Биологически науки Науки за земята Математика Информатика и компютърни науки
Технически науки	Машинно инженерство Електротехника, електроника и автоматика Комуникационна и компютърна техника Енергетика Транспорт, корабоплаване и авиация Материали и материалознание Архитектура, строителство и геодезия Проучване, добив и обработка на полезни изкопаеми Металургия Химични технологии Биотехнологии Хранителни технологии Общо инженерство
Аграрни науки и ветеринарна медицина	Растениевъдство Растителна защита Животновъдство

Области на висше образование	Професионални направления
	Ветеринарна медицина Горско стопанство
Здравеопазване и спорт	Медицина Стоматология Фармация Здравни грижи Спорт
Изкуства	Теория на изкуствата Изобразително изкуство Музикално и танцово изкуство Театрално и филмово изкуство`
Сигурност и отбрана	Национална сигурност Военно дело

4.2.7.2. Наредба за условията и реда за признаване на право за упражняване на регулирана професия, за която се изисква притежаването на общи търговски или общи професионални знания и умения

Наредбата е приета с ПМС № 265 от 2006 г. на основание чл. 73 от Закона за професионалното образование и обучение.

Обн. ДВ. бр.81 от 2006 г.

С наредбата са определени условията и редът за признаване на право за упражняване на регулирана професия от физически лица, които притежават общи търговски или общи професионални знания и умения въз основа на професионален стаж, придобит в друга държава членка.

Наредбата урежда условията и реда за провеждане на стаж за приспособяване и на изпит за признаване на правоспособност в случаите, когато професионалният стаж е по-малък от изискуемия.

Наредбата се прилага за професии, които са включени в Списъка на регулираните професии в Република България по чл. 9, ал. 3, т. 13 от Закона за висшето образование и попадат в областите, посочени в приложение № 1 и приложение № 2. (чл. 3, ал. 1).

- Признаване на право за упражняване на регулирана професия въз основа на професионален стаж, придобит в друга държава членка: по професия в област, включена в приложение № 1 (чл. 4); по професия, свързана с търговия, разпространение и професионално използване на токсични продукти и на биологични пестициди за употреба в селското стопанство и в област, включена в приложение № 2 (чл. 5); за ръководител на предприятие (чл. 6); документи за доказване на професионален стаж (чл. 7 – 10).
- Признаване на право за упражняване на регулирани професии въз основа на професионална квалификация, придобита в друга държава членка: въз основа

на удостоверение за правоспособност или документ, удостоверяващ завършено образование и обучение, издадени от компетентен орган на друга държава членка и на основание диплома, удостоверение или друг документ за професионална квалификация, издадени в друга държава членка, и съответстващи на изискваните съгласно българското законодателство (чл. 11); допълнителни условия за признаване на право за упражняване на регулирана професия (чл. 12).

- Особени случаи: когато за упражняването на регулирана професия има специфични изисквания, определени с нормативен акт; когато се изисква представяне на доказателство за финансово състояние или застраховка срещу финансови рискове във връзка с професионалната му отговорност (чл. 13).

4.2.7.3. Наредба за условията и реда за поддържане на списъка на регулираните професии в Република България

Наредбата е приета с ПМС № 86 от 18.04.2006 г., на основание чл.7, ал.3 от Закона за професионалното образование и обучение и чл. 9, ал. 3, т. 14 от Закона за висшето образование.

Обн. ДВ. бр.35 от 2006 г.

С наредбата са определени условията и редът за поддържане на Списъка на регулираните професии в Република България, както и достъпът до информацията, съдържаща се в него.

- Съдържание на Списъка (чл. 2): наименованието на професиите; нормативния акт, който ги определя като регулирани професи; органа, компетентен за даване или признаване на правоспособност.
- Ред за приемане и актуализиране (чл. 3); процедура за включване или изключване на професии от списъка (чл. 4 – 8)
- Информационно осигуряване (чл. 9 – 11).

4.2.7.4. Наредба № 2 за признаване на завършени етапи на училищно обучение или степени на образование и професионална квалификация по документи, издадени от училища на чужди държави

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание § 5 от Закона за народната просвета.

Обн., ДВ, бр. 40 от 2003 г., изм. и доп., бр. 60 от 2005 г., бр. 32 от 2009 г., бр. 78 от 2011 г.

С наредбата са определени условията и редът за признаване на завършени етапи на училищно обучение или степени на образование и професионална квалификация по документи, издадени от училища на чужди държави.

- Признаване на училищно обучение, образование и професионална квалификация: процедура за признаване, необходими документи за кандидатстване, срокове; документи за признаване; (чл. 3 – 7)

- Отказ за признаване (чл. 8)
- Признаване на професионална квалификация, придобита в училище на чужда държава (чл. 13)

4.2.7.5. Решение № 619 от 20 юли 2009 г. на Министерския съвет за приемане Списък на регулираните професии в Република България

Решението е прието на основание чл.3 и чл. 6 от Закона за признаване на професионални квалификации

Обн., ДВ., бр.61 от 2009г., изм. и доп., бр. 30 от 2012 г.

С Решението се приема:

- Списък на регулираните професии в Република България (приложение № 1);
- Списък на професионалните сдружения и организации, признати от държавите-членки на Европейския съюз, другите държави от Европейското икономическо пространство и Швейцария, дейността на членове на които се счита за регулирана (приложение № 2);
- Списък на курсовете за обучение със специална структура в държавите - членки на Европейския съюз, другите държави от Европейското икономическо пространство и Швейцария (приложение № 3);
- Списък на видовете регулирано образование и обучение в държавите - членки на Европейския съюз, другите държави от Европейското икономическо пространство и Швейцария (приложение № 4);
- Списък № 1 – 3 на дейности, свързани с признаването въз основа на придобит професионален опит (приложение № 5 – 7);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация за обучение по медицина в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 8);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на лекари-специалисти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 9);
- Списък на наименованията на специализираното обучение по медицина в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 10);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на общопрактикуващи лекари в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 11);
- Учебна програма за обучение на медицински сестри в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 12);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на медицински сестри в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 13);
- Учебна програма за обучение на лекари по дентална медицина в държавите-членки на Европейския съюз (приложение № 14);

- Списък на доказателствата за професионална квалификация на лекари по дентална медицина в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 15);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на лекари по дентална медицина - специалисти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 16);
- Учебна програма за обучение на ветеринарни лекари в държавите – членки на Европейския съюз (приложение № 17)
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на ветеринарни лекари в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 18);
- Учебна програма за обучение на акушерки в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 19);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на акушерки в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 20)
- Учебна програма за обучение на магистър-фармацевти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 21);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на магистър-фармацевти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 22);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на архитекти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 23);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на архитекти в държавите - членки на Европейския съюз, които се ползват от придобити права (приложение № 24);
- Списък на документи и удостоверения, които могат да бъдат изисквани от органите по признаване на професионални квалификаци (приложение № 25);
- Дейности, свързани с търговията и разпространението на токсични продукти (приложение № 26);
- Декларация за временно предоставяне на услуги (приложение № 27).

4.2.7.6. Наредба № 3 от 14.02.2005 г. за придобиване на квалификация по професия „Моделиер-технолог на обувни и кожено-галантерийни изделия”

Обн., ДВ, бр. 23 от 2005 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542060 „Моделиер-технолог на обувни и кожено-галантерийни изделия” от област на образование "Производство и преработка" и професионално направление 542 „Производство на текстил, облекло, обувки и кожени

изделия” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542060 „Моделиер-технолог на обувни и кожено- галантерийни изделия” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиване трета степен на професионална квалификация за специалностите:

- 5420601 „Конструиране, моделиране и технология на обувни изделия”;
- 5420602 „Конструиране, моделиране и технология на кожено-галантерийни изделия”.

4.2.7.7. Наредба № 22 от 6.11.2003 г. за придобиване на квалификация по професия „Моделиер - технолог на облекло”

Обн., ДВ, бр. 10 от 2004 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542040 „Моделиер - технолог на облекло” от област на образование "Производство и преработка" и професионално направление 542 „Производство на текстил, облекло, обувки и кожени изделия” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542040 "Моделиер - технолог на облекло" съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиване на трета степен на професионална квалификация за специалностите:

- 5420401 „Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил”;
- 5420402 „Конструиране, моделиране и технология на облекло от кожи”.

4.2.7.8. Наредба № 23 от 6.11.2003 г. за придобиване на квалификация по професия „Оператор в производството на облекло”

Обн., ДВ, бр. 10 от 2004 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542050 „Оператор в производството на облекло” от област на образование „Производство и преработка” и професионално направление 542 „Производство на текстил, облекло, обувки и кожени изделия” съгласно списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542050 „Оператор в производството на облекло” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиване втора степен на професионална квалификация за специалностите:

- 5420501 „Производство на облекло от текстил”;
- 5420502 „Производство на облекло от кожи”.

4.2.7.9. Наредба № 37 от 24.11.2003 г. за придобиване на квалификация по професия „Оператор в производството на обувни и кожено-галантерийни изделия”

Обн., ДВ, бр. 23 от 2004 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542070 „Оператор в производството на обувни и кожено-галантерийни изделия” от област на образование „Производство и преработка” и професионално направление 542 „Производство на текстил, облекло, обувки и кожени изделия” съгласно списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542070 „Оператор в производството на обувни и кожено-галантерийни изделия” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиване втора степен на професионална квалификация за специалностите:

- 5420701 „Производство на обувни изделия”;
- 5420702 „Производство на кожено-галантерийни изделия”.

4.2.8.10. Наредба № 10 от 4.12.2007 г. за придобиване на квалификация по професия „Работник в обувно и кожено-галантерийно производство”

Обн., ДВ, бр. 16 от 2008 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професия 542100 „Работник в обувно и кожено-галантерийно производство” от област на образование „Производство и преработка” и професионално направление 542 „Производство на текстил, облекло и кожени изделия” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професия 542100 „Работник в обувно и кожено-галантерийно производство” съгласно

приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на първа степен на професионална квалификация за специалността 5421001 „Обувно и кожено-галантерийно производство”.

4.2.8.11. Наредба № 7 от 1.09.2009 г. за придобиване на квалификация по професията „Шивач”

Обн., ДВ, бр. 77 от 2009 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 542110 „Шивач” от област на образование „Производство и преработка” съгласно списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 542110 „Шивач" съгласно приложението определя изискванията за придобиването на първа степен на професионална квалификация за специалност 5421101 „Шивачество”.

4.2.8.12. Наредба № 11 от 4.12.2007 г. за придобиване на квалификация по професия „Обущар”

Обн., ДВ, бр. 16 от 2008 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професия 542120 „Обущар” от област на образование „Производство и преработка” и професионално направление 542 „Производство на текстил, облекло и кожени изделия” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професия 542120 „Обущар” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на първа степен на професионална квалификация за специалността 5421201 „Обущарство”.

4.2.8.13. Наредба № 18 от 15.12.2005 г. за придобиване на квалификация по професия „Работник в производство на облекло”

Обн., ДВ, бр. 5 от 2006 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542090 „Работник в производство на облекло” от област на образование „Производство и преработка” и професионално направление 542 „Производство на текстил, облекло, обувки и кожени изделия” съгласно списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия 542090 „Работник в производство на облекло” съгласно приложението определя изискванията за придобиване първа степен на професионална квалификация за специалността 5420901 „Производство на облекло”.

4.2.8.14. Наредба № 74 от 2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Машинен техник“

Обн., ДВ. бр.78 от 2012 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 521010 „Машинен техник” от област на образование „Техника” и професионално направление 521 „Машиностроене, металообработване и металургия” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 521010 „Машинен техник” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на трета степен на професионална квалификация за специалностите 5210103 „Машини и съоръжения в металургията”, 5210105 „Машини и системи с ЦПУ”, 5210113 „Машини и съоръжения за заваряване”, 5210117 „Технология на машиностроенето”, 5210118 „Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост”, 5210119 „Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост”, 5210120 „Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството”.

4.2.8.15. Наредба № 75 от 2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Машинен монтьор”

Обн., ДВ. бр.78 от 2012 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 521040 „Машинен монтьор” от област на образование „Техника” и професионално направление 521 „Машиностроене, металообработване и

металургия” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 521040 „Машинен монтьор” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на втора степен на професионална квалификация за специалностите 5210403 „Машини и съоръжения в металургията”, 5210414 „Металообработващи машини”, 5210415 „Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост”, 5210416 „Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост”, 5210417 „Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството”.

4.2.8.16. Наредба № 38 от 9.01.2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Електротехник”

Обн., ДВ. бр.16 от 2012 г.

Наредбата е издаден от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредба се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 522010 „Електротехник” от област на образование „Техника” и професионално направление 522 „Електротехника и енергетика” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 522010 „Електротехник” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на трета степен на професионална квалификация за специалностите 5220101 „Електрически машини и апарати”, 5220102 „Електроенергетика”, 5220103 „Електрообзавеждане на производството”, 5220104 „Електрообзавеждане на кораби”, 5220105 „Електрообзавеждане на железопътна техника”, 5220106 „Електрообзавеждане на транспортна техника”, 5220107 „Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градски транспорт”, 5220108 „Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника”, 5220109 „Електрически инсталации” и 5220110 „Електродомакинска техника”.

4.2.8.17. Наредба № 39 от 9.01.2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Електромонтьор”

Обн., ДВ. бр.16 от 2012 г.

Наредбата е издаден от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 522020 „Електромонтьор” от област на образование „Техника” и професионално направление 522 „Електротехника и енергетика” съгласно

Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 522020 „Електромонтьор” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на втора степен на професионална квалификация за специалностите 5220201 „Електрически машини и апарати”, 5220204 „Електрообзавеждане на производството”, 5220205 „Електрообзавеждане на кораби”, 5220206 „Електрообзавеждане на железопътна техника”, 5220207 „Електрообзавеждане на транспортна техника”, 5220208 „Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градския транспорт”, 5220209 „Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника”, 5220210 „Електрически инсталации”, 5220211 „Електродомакинска техника” и 5220212 „Електроенергетика”.

4.2.8.18. Наредба № 1 от 10.04.2006 г. за придобиване или признаване на правоспособност за работа с електрокари и мотокари в предприятията

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 38, ал. 5 и 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Обн., ДВ, бр. 37 от 2006 г.

С наредбата се уреждат условията и редът:

- за придобиване или признаване на правоспособност за работа с електрокари и мотокари в предприятията (раздел II);
- за признаване правоспособността на граждани на държави - членки на Европейския съюз (ЕС), на Европейското икономическо пространство (ЕИП) или на Швейцария, придобита в съответните държави, даваща им право да работят с електрокари и мотокари в предприятията в Република България (раздел III);
- за осъществяване на контрол върху обучението и издаването на свидетелство за правоспособност за работа с електрокари и мотокари в предприятията (раздел III).

Наредбата не се прилага за придобиване на правоспособност за управление на електрокари и мотокари, движещи се по пътищата в Република България.

4.2.8. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за защита на потребителите

4.2.8.1. Наредба за означаване вида на материалите, използвани в основните части на обувките

Наредбата е приета с ПМС № 112 от 15.05.2006 г. на основание чл. 12, т. 1 от Закона за защита на потребителите.

Обн., ДВ, бр. 43 от 2006 г., изм. и доп., бр. 75 от 2007 г., изм., бр. 93 от 2009 г.

С наредбата се определят изискванията за означаване вида на материалите, които се използват в основните части на обувките, предназначени за продажба на потребителите (чл. 1):

- задължения за производителя или неговия упълномощен представител (чл. 3, ал. 1 – 3);
- задължения за търговците (чл. 3, ал. 4);
- изисквания към етикетирането (чл. 4 – 6).

Наредбата не се прилага за: употребявани обувки; обувки - лични предпазни средства, попадащи в обхвата на разпоредбите на Наредбата за съществените изисквания и оценяване съответствието на личните предпазни средства, приета с Постановление № 94 на Министерския съвет от 2002 г.; обувки, попадащи в обхвата на разпоредбите на Наредбата за опасните химични вещества и препарати, подлежащи на забрана или ограничения при търговия и употреба, приета с Постановление № 130 на Министерския съвет от 2002 г. (обн., ДВ, бр. 69 от 2002 г.; изм. и доп., бр. 62 от 2004 г. и бр. 97 от 2005 г.), въвеждаща Директива 76/769/ЕИО; обувки, имащи характер на играчки (чл. 2).

5. Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти[47].

Степента на съответствие между нормативните актове в областта на БЗР с правото на ЕС и Конвенциите на Международната организация по труда, ратифицирани от Р. България е показано в табличен вид, съгласно Приложение № 1 и Приложение № 2.

[47] В обхвата на международните стандарти се включват: регламенти, стратегии и директиви на ЕС, и конвенции на МОТ, ратифицирани от Р България.

II. СИСТЕМА ПО БЕЗОПАСНОСТ И ЗДАРВЕ ПРИ РАБОТА[48]

1. Компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР

1.1. Министерският съвет

Определя и провежда политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 35 ЗЗБУТ).

За контакти: 1594 София, бул. „Дондуков" № 1

тел.централа 02 940 29 99

правителствена информационна служба тел.: 02 940 27 70

факс: 02 980 20 56

www.government.bg

e-mail: GIS@government.bg

1.2. Министърът на труда и социалната политика

Разработва, координира и провежда държавната политика в областта на осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 36 ЗЗБУТ).

Министерство на труда и социалната политика

- Разработва, координира и провежда държавната политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд; ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта безопасността и здравето при работа (чл. 3, ал. 1 от УПМТСП[49]).
- Ръководи и координира цялостния контрол по спазване на трудовото законодателство (чл. 4, т. 15 УПМТСП).

Дирекция „Трудово право, обществено осигуряване и условия на труд":

- участва в разработването на проекти на нормативни актове, чрез които в националното законодателство се въвеждат стандартите на Международната организация на труда и на Съвета на Европа, както и законодателството на

[48] Системата по БЗР обхваща:
- органи на изпълнителната власт или техни административни структури от специализираната администрация, на които с нормативен акт е възложено да извършват дейности, свързани с БЗР;
- други юридически или физически лица, регистрирани по Търговския закон, по Закона за кооперациите или по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, на които с нормативен документ е възложено да извършват дейности, свързани с БЗР;

[49] Устройствен правилник на Министерството на труда и социалната политика

Европейския съюз в областта на безопасността и здравето при работа и трудовото право (чл. 34, т. 1 УПМТСП);

- осъществява координация, консултации и сътрудничество с организациите на работниците и служителите и на работодателите при разработването на нормативни актове в областта на безопасността и здравето при работа, трудовото и осигурителното право (чл. 34, т. 4 УПМТСП);
- участва в подготовката на становища, позиции, анализи и информации в областта на безопасността и здравето при работа и трудовото право, във връзка с участието на българската страна в работата на институциите на Европейския съюз - за съответните работни групи, комитети и други работни форуми, включително за неформални контакти, и участва в тях със свои представители (чл. 34, т. 5 УПМТСП);
- организира и административно обслужва дейността на Националния съвет по условия на труд и на комисиите по трудово законодателство и осигурителните отношения към Националния съвет за тристранно сътрудничество (чл. 34, т. 6 УПМТСП);
- дава становища и прави предложения за усъвършенстване на контролната дейност по спазване на трудовото законодателство (чл. 34, т. 7 УПМТСП);
- организира и осъществява дейността на Националната фокусна точка на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (чл. 34, т. 8 УПМТСП);
- подпомага министъра при определянето на условията и реда за безвъзмездно предоставяне на средствата по фонд „Условия на труд” за финансиране на проекти и програми за подобряване условията на труд (чл. 34, т. 9 УПМТСП).

За контакти: София 1051, ул. „Триадица” № 2

телефон: 02 8119 443

факс: 02 988 44 05; 02 986 13 18

www.mlsp.government.bg

e-mail: mlsp@mlsp.government.bg

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”

- Осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности (чл. 399, ал. 1 КТ).
- Осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399, ал. 2 КТ).
- Контролира спазването на трудовото законодателство (чл. 4, ал. 1, т. 1 от

УПИАГИТ[50].

- Упражнява специализиран контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и правата и задълженията на страните по служебното правоотношение и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон (чл. 4, ал. 1, т. 2 УПИАГИТ).
- Дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта (чл. 4, ал. 1, т. 3 УПИАГИТ).
- Уведомява компетентните органи за установени непълноти и недостатъци в действащото трудово законодателство (чл. 4, ал. 2 УПИАГИТ).

За контакти: 1000 София, бул. „Дондуков" № 3

тел./факс: 02/987 47 17

www.gli.government.bg

e-mail: secr-idirector@gli.government.bg

Фонд „Условия на труд" финансира дейности и мероприятия за подобряване на условията на труд (чл. 44, ал. 1 ЗЗБУТ).

За контакти: 1051 София, ул. „Триадица" № 2

тел.: 02 8119 526; 02 8119 502

www.fund.mlsp.government.bg

e-mail: fund@mlsp.government.bg

1.3. Министърът на здравеопазването

Ръководи и координира дейността по опазване и укрепване на здравето при работа (чл. 37 ЗЗБУТ).

Министерство на здравеопазването

- Ръководи, координира и контролира дейностите, свързани с медицинската експертиза на работоспособността (чл. 5, т. 7 от УПМЗ[51]).
- Издава разрешения и удостоверения по Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси, Закона за водите, Закона за храните и Закона за здравословни и безопасни условия на труд, както и сертификати и балнеологични оценки за минерални води (чл. 5, т. 24 УПМЗ).

[50] Устройствен правилник на изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда
[51] Устройствен правилник на Министерството на здравеопазването

- Разработва указания за планиране на дейности по опазване на общественото здраве и държавния здравен контрол, включително контрола за безопасност на храните, контрола върху дейностите с опасни отпадъци и върху химичните вещества и препарати, в съответствие със законодателството в тази област (чл. 30 т. 5 УПМЗ).
- Координира, подпомага и осигурява технически дейността на Експертния съвет по биоциди, Комисията за служби по трудова медицина (чл. 30 т. 6 УПМЗ).

Главният държавен здравен инспектор:

- организира, ръководи, координира и контролира дейността на регионалните здравни инспекции (чл. 14, ал. 3, т. 1 УПМЗ);
- организира, ръководи, координира и контролира дейността на Националния център по радиобиология и радиационна защита при осъществяване на мерките по защита на населението от въздействието на йонизиращи лъчения(чл. 14, ал. 3, т. 2 УПМЗ);
- осъществява методическо ръководство и контрол на звената по ведомствен здравен контрол към Министерството на правосъдието, Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи(чл. 14, ал. 3, т. 3 УПМЗ).

За контакти: 1000 София, пл. „Св. Неделя“ № 5

тел.: 02 981 01 11

www.mh.government.bg

Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

НЦОЗА осъществява дейности по:

- опазване на общественото здраве, промоция на здравето и профилактика на болестите (ч. 1, ал. 3, т. 1 от ПУДНЦОЗА[52]);
- провежда анализи и изследване на общественото здраве и качеството на живот чрез измерване на здравния статус на населението и отделни негови групи, анализиране и изследване на връзката между общественото здраве и въздействието на факторите на средата (околна, работна, училищна) и условията на живот (хранене, стрес и др.) (чл. 20, ал. 1, т. 1 ПУДНЦОЗА);
- извършва оценка на експозицията и здравния риск за населението от въздействието на биологични, химични и физични вредности в околна и в работна среда и в храни; изготвя препоръки за предотвратяване на неблагоприятни здравни последици (чл. 21, т. 3).

За контакти: 1431 София, бул. „Акад. Иван Евст. Гешов” № 15

тел.: 02 805 6444, факс: 02 9541211

http://ncpha.government.bg

[52] Правилник за устройството и дейността на Националния център по обществено здраве и анализи

e-mail: ncpha@ncpha.government.bg

Регионални здравни инспекции (РЗИ)

Осъществяват държавната здравна политика на територията на съответната област.

Дирекция „Здравен контрол" (чл. 33 УПРЗИ[53]):

- извършва систематичен и насочен здравен контрол по спазването на здравните изисквания в обекти с обществено предназначение, на продукти, стоки и дейности със значение за здравето на населението и на фактори на жизнената среда;
- контролира спазването на здравните изисквания към лицата, работещи в детски заведения, специализираните институции за деца и възрастни, водоснабдителните обекти, предприятията, които произвеждат и търгуват с храни, бръснарските, фризьорските и козметичните салони, по отношение на тяхното здравословно състояние;
- извършва контрол върху химичните вещества и смеси за изпълнение на изискванията по чл. 25, т. 1, 2, 7, 10 и 18 - 22 от Закона за защита от вредно въздействие на химичните вещества и смеси;
- извършва контрол върху дейността на службите по трудова медицина и изготвя информация за здравното състояние на работещите на територията на съответната област;
- предприема действия по издаване на разрешение за извършване на дейности по разрушаване или демонтаж на азбест и/или азбестосъдържащи материали;
- участва в състава на експертните съвети по устройство на територията, съгласува при необходимост устройствени схеми, общи устройствени и подробни устройствени планове, участва в оценката на съответствието на инвестиционните проекти, когато тя се извършва с приемане от експертен съвет на одобряващата администрация или по искане на физически или юридически лица, дава становище по готовността на строежите за въвеждането им в експлоатация по реда на Закона за устройството на територията;
- разработва и участва в изпълнението на регионални програми и проекти в областта на здравния контрол.

Държавният здравен контрол за спазване на изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращи лъчения се осъществява от регионалните здравни инспекции, посочени в приложение № 31 към УПРЗИ.

Регионалните здравни инспекции по приложение № 31, чрез дирекция „Здравен контрол" (чл. 36 УПРЗИ):

- извършват контрол на всички видове обекти с източници на йонизиращи лъчения;
- осъществяват контрол по спазване на изискванията на нормативните актове за

[53] Устройствен правилник на регионалните здравни инспекции

осигуряване на радиационната защита на лицата при извършването на дейности с източници на йонизиращи лъчения;

- извършват контрол на всички видове дейности, свързани с йонизиращи лъчения, включително използване на източници на йонизиращи лъчения за медицински цели;
- извършват систематични и тематични проверки по проблеми на радиационната защита;
- извършват контрол върху радиационните фактори на жизнената и работната среда;
- извършват контрол върху производство, търговия и използване на стоки с повишено съдържание на радионуклиди;
- създават и поддържат картотека с досиета на обектите с източници на йонизиращо лъчение;
- създават и поддържат база данни с резултати от лабораторните изследвания/измервания и извършват периодичен анализ и оценка на данните;
- организират и съдействат провеждането на задължителното медицинско наблюдение на лицата, работещи в среда на йонизиращи лъчения;
- участват в разработването и осъществяването на мерки, включително и медицински, за защита на хората при извънредни аварийни ситуации, свързани с облъчване на лицата и замърсяването на жизнената и работна среда;
- оказват съдействие на звената по ведомствен здравен контрол към Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи при използване на източници на йонизиращи лъчения.

Дирекция „Профилактика на болестите и промоция на здравето” (чл. 34 УПРЗИ):

- извършва периодичен анализ и оценка на данните за състоянието на жизнената среда и здравния статус на населението, дава предложения и провежда мерки за ограничаване, намаляване и ликвидиране на негативните ефекти от въздействието на факторите на средата;
- организира функционирането на Националната система за мониторинг на шума на територията на съответната област;
- организира извършването на изследвания за вредните ефекти на шума върху здравето на населението;
- разработва и участва в изпълнението на регионални програми и проекти в областта на профилактиката на болестите и промоцията на здравето;
- подпомага дирекция "Здравен контрол" при извършването на държавния здравен контрол.

Дирекция „Лабораторни изследвания” (чл. 35 УПРЗИ):

- извършва лабораторни изпитвания и измервания;
- извършва изследвания, свързани с провеждане на мерки за ограничаване,

намаляване и ликвидиране на негативните ефекти от въздействието на факторите на средата от екологични произшествия, аварии и бедствия върху здравето на населението.

За контакти:

РЗИ	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Благоевград	Благоевград 2700 ул. "Братя Миладинови" №2	073/88 87 01 факс: 073/88 87 03	rzibl@rzibl.org
Бургас	Бургас 8000 ул. "Александровска" № 120	056/81 62 62 факс: 056/81 62 61	rzi@rzi-burgas.com
Варна	Варна 9002 ул. "Брегалница" №3	052/63 40 19 факс: 052/63 46 48	office@rzi-varna.com
Велико Търново	Велико Търново 5002 бул. "Никола Габровски" 23	062/61 43 33 факс: 062 /61 43 70	rzi-vt@rzi-vt.org direktor@rzi-vt.org
Видин	Видин 3701 ул. "Цар Симеон Велики" №76	094/60 17 00; 094/60 16 95 факс: 094/60 16 97	director@riokoz-vidin.net
Враца	Враца 3000 ул. "Черни Дрин" №2	092/66 50 61 факс: 092/66 56 97	rzi@rzi-vratsa.com
Габрово	Габрово 5306 ул. "Брянска" №1	066/80 69 50 факс: 066/80 89 36	gabrovo@rzi-gbr.org
Добрич	Добрич 9300 ул. "Св. св. Кирил и Методий" № 57	058/60 06 14 факс: 058/60 06 92	rzi_dobrich@linkbg.com
Кърджали	Кърджали 6600 ул. "Ген. Владимир Стойчев" № 2, п. к. 70	0361/6 02 90 факс: 0361/6 02 95	rzi.kardjali@gmail.com
Кюстендил	Кюстендил 2502 кв. "Румена Войвода", ул. "Тинтява"	078/55 24 51 факс: 078/55 24 53	rzi_kn@abv.bg
Ловеч	Ловеч 5501 ул. "Съйко Съев" №25	068/60 38 01 факс: 068/60 15 11	rzi@rzi-lovech.com
Монтана	Монтана 3400 пл. "Жеравица" №3	096/30 05 41 Факс: 096/39 17 11	rzi-montana@net-surf.net
Пазарджик	Пазарджик 4400 ул. "Болнична" №17	034/44 30 61 факс: 034/44 53 65	rzi_pz@telecablenet.com
Перник	Перник 2307 ул. "Миньор" №15	076/60 18 81	riokoz_pk@b-trust.org
Плевен	Плевен 5805 ул. "Княз Александър Батенберг I" № 7	064/84 60 98 /82 48 82 факс: 064/82 33 04	rzi@rzi-pleven.com

РЗИ	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Пловдив	Пловдив 4002 ул. “Перущица” №1	032/64 90 00 факс: 032/64 34 38	rzipd@plov.net
Разград	Разград 7200 ул. “Кирил и Медотий” №8	084/61 11 65 факс: 084/66 13 85	rzi_razgrad@mbox.contact.bg
Русе	Русе 7002 бул.”Придунавски” № 68	тел./факс: 082/82 56 23	rzi@rzi-ruse.com
Силистра	Силистра 7500 ул. “Петър Мутафчиев” №81	086/81 61 19 /81 61 48	director@rzi-silistra.com
Сливен	Сливен 8804 ул. “П. Яворов” №1	044/61 62 00	rczsliven@abv.bg
Смолян	Смолян 4700 бул. “България” №26	0301/6 32 93 /6 29 13	rzi_smolyan@mbox.contact.bg
София	София 1233 ул. “Враня” №20	02/813 04 04; факс: 02/831 21 31	director@srzi.bg
Софийска област	София 1000 ул. “Неофит Рилски” №64	02/975 92 40	director_rzi@rzi-sfo.com
Стара Загора	Стара Загора 6001 ул.”Ст. Караджа”№10	042/63 10 09 факс: 042/60 23 56	rzistz@rzistz.org
Търговище	Търговище 7702 бул. “Трайко Китанчев” 37	0601/6 75 59 факс: 0601/6 40 74	rzitg@mbox.contact.bg rzi_tg@mbox.contact.bg
Хасково	Хасково 6300 ул. “Партиарх Евтимий” №2	038/60 32 30 факс: 038/66 54 89	rzi@haskovo.net
Шумен	Шумен 9700 пл.”Освобождение” № 1	054/80 07 22 факс: 054/80 07 27	office@rzi-shumen.net
Ямбол	Ямбол 8600 ул. “Димитър Благоев” № 71, п. к. 201	046/66 31 70 факс: 046/66 31 77	rzi-yambol@mbox.contact.bg

Национален център по радиобиология и радиационна защита (НЦРРЗ)

НЦРРЗ е здравно заведение по проблемите на общественото здраве в структурата на националната система за здравеопазване с предмет на дейност научна, научно-приложна, контролна, профилактична, диагностична, учебна и информационна дейност. Центърът осъществява своята дейност по проблемите на радиационната защита самостоятелно или в сътрудничество с други звена и организации у нас и в чужбина (чл. 1, ал. 2 и чл. 3 от ПУДНЦРРЗ[54]).

Центърът изпълнява функции на (чл. 4 ПУДНЦРРЗ):

- специализиран орган на Министерството на здравеопазването по отношение на неговата политика за предотвратяване и/или намаляване на неблагоприятното

[54] Правилник за устройството и дейността на Националния център по радиобиология и радиационна защита

въздействие на източниците на йонизиращи лъчения върху здравето на населението;

- контролен орган за спазване на: изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращите лъчения, изискванията в ядрени електроцентрали, изследователски ядрени инсталации, съоръжения за управление на радиоактивни отпадъци и други обекти с източници на йонизиращи лъчения; радиационните фактори на жизнената среда - води, храни и стоки със значение за здравето на населението;
- експертен орган по отношение на: оценка на облъчването и на радиационния риск за населението и на професионално облъчваните лица и осигуряването на защита на пациента при медицинско облъчване; оценка на здравословното състояние на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения или са били облъчени при радиационни аварии;
- методичен ръководител на здравните и лечебните заведения по въпросите на радиобиологията, радиационната защита и медицинското осигуряване в случай на радиационна авария;
- учебен и информационен център и база за повишаване на професионалната квалификация в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- национален координатор във връзка с изпълнение на национални и международни проекти в областта на радиобиологията и радиационната защита.

Центърът осъществява следните дейности и задачи (чл. 6):

- планира и осъществява научноизследователска и научно-приложна дейност в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- провежда проучвания, извършва анализи, изготвя оценки, експертизи и прогнози за определяне на риска от неблагоприятното влияние на йонизиращите лъчения върху здравето на населението като цяло или на групи от него;
- извършва индивидуален дозиметричен контрол на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения, като:
- определя външното и вътрешното облъчване за професионално облъчвани лица, които са обхванати в национална система за индивидуален дозиметричен контрол:
  - извършва оценка на дозите, получени от професионално облъчваните лица въз основа на данните от проведения индивидуален мониторинг на работното място;
  - издава предписания при превишаване на допустимите индивидуални дози;
  - поддържа регистър на професионално облъчваните лица;
- извършва метрологично осигуряване на средствата за измерване, използвани в медицината чрез:

- метрологична проверка на клинични и индивидуални дозиметри за рентгеново и гама-лъчение и на радиометрични и дозиметрични средства за измерване;
- дозиметрично калибриране на лъчетерапевтичните апарати, на апарати за телегаматерапия и на рентгеновите уредби за дълбока и повърхностна терапия към многопрофилните и специализираните лечебни заведения за оказване на болнична помощ и диспансерите по кожно-венерологични заболявания;

- осъществява наблюдение и контрол на здравословното състояние на професионално облъчваните лица, като:
  - издава заключение за медицинска пригодност на лицата за работа в среда на йонизиращи лъчения;
  - поддържа регистър с данните на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения;
  - препоръчва подходящо трудоустрояване на лицата, които имат медицински противопоказания за работа с източници на йонизиращи лъчения;
  - извършва анализ на трудови злополуки и професионални заболявания и разработва профилактични програми;
  - извършва оценка на общосоматична патология на облъчени лица или групи от населението;
- извършва предварително съгласуване на лицензии за използване на източници на йонизиращи лъчения за медицински цели, издавани по реда на Закона за безопасно използване на ядрената енергия;
- осигурява радиационна защита на лицата при медицинско облъчване:
  - разработва програми за осигуряване контрол на качеството на радиологичната апаратура;
  - провежда измервания за оценка параметрите на радиологичната апаратура за намаляване дозата на пациента при запазване качеството на образа;
  - определя национални референтни дозови нива при диагностични изследвания;
- извършва анализ на дозовото натоварване на българското население от използването на йонизиращи лъчения в медицината, промишлеността, науката и ядрената енергетика;
- провежда радиобиологични проучвания за ефектите на йонизиращите лъчения, като:
  - разработва и прилага специализирани молекулярно-биохимични, цитогенетични, хематологични и имунологични методи за оценка на лъчевото увреждане и извършва мониторинг на професионално облъчваните лица и на населението, живеещо в екологично застрашени райони;

- извършва епидемиологични проучвания за оценка на риска от облъчването на населението от радиоактивно замърсяване на територията на страната, на отделни райони с повишен радиологичен риск, на лица, получили професионално облъчване, както и на лица, при които са използвани източници на йонизиращи лъчения за изследване;
- разработва и осъществява лабораторно производство и разпространение на препарати за профилактика и лечение на радиационни и нерадиационни увреждания;
- провежда експериментални изследвания за ефектите на различни фактори за мутагенност, генотоксичност и антимутагенност;

- организира и извършва наблюдение на радиационните фактори на жизнената среда за оценка облъчването на населението като цяло и на отделни групи от него, като:
  - извършва радиационен мониторинг на обекти на околната и жизнената среда;
  - извършва непрекъснат контрол на измененията на гама-фона в района на София;
  - извършва оценка на допълнителното надфоново облъчване на населението;
- извършва медицинско осигуряване на лицата в случай на радиационна авария, като:
  - поддържа непрекъснато екип от специалисти на разположение за действие при радиационни аварии;
  - осигурява специализирана диагностична и експертна помощ на лицата, облъчени при радиационни аварии;
  - извършва окончателни оценки за вида на облъчването и лъчевото натоварване след приключване на ликвидационните работи, включително окончателната идентификация на източника, района, вида и степента на радиационната авария;
  - поддържа регистър на пострадалите при радиационна авария;
  - осъществява продължително медицинско наблюдение на лицата, облъчени при радиационни аварии;
- осъществява контрол на облъчени храни и на облъчвателните технологии при издаване на разрешителни за радиационна обработка на храни и хранителни добавки;
- оказва методична помощ на отделите по радиационен контрол към регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве (РИОКОЗ) по отношение на:
  - процедури, прилагани при държавния здравен контрол за спазването на нормите и правилата за безопасна работа с източници на йонизиращи лъчения;

- контрол върху осигуряване и поддържане на качеството на медицинската радиологична апаратура;
- медицинско наблюдение и оценка на влиянието на йонизиращите лъчения върху здравето на работещите;
- методите, прилагани при държавния здравен контрол на питейни и други води, храни и стоки, имащи отношение към здравето на населението;

- организира и извършва дейност за обучение с цел повишаване професионалната квалификация в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- провежда специализирано обучение по радиационна защита за получаване на правоспособност за работа с източници на йонизиращи лъчения;
- разработва, издава и разпространява програми, ръководства, бюлетини, учебни, информационни и други материали, имащи отношение към радиобиологията и радиационната защита, и поддържа Интернет страница със специализирана информация за населението;
- работи по осигуряване на националната система за предотвратяване на радиационно замърсяване и облъчване при ядрен тероризъм, медицинско осигуряване при радиационна авария, структуриране на съвместни екипи за спешни действия при радиационна авария и осигуряване на радиационна защита и безопасност при медицинско използване на източници на йонизиращи лъчения.

За контакти: 1606 София, ул. „Георги Софийски 3", двор на ВМА, сграда 7

тел.: 02 953 33 52

факс: 02 862 10 59

www.ncrrp.org

e-mail : administration@ncrrp.org

1.4. Министърът на регионалното развитие и благоустройството:

- ръководи осъществяването на държавната политика по устройство на територията, координира дейността на централните и териториалните органи на изпълнителна власт, на органите на местното самоуправление и местната администрация, извършва методическо ръководство и упражнява контрол върху цялостната дейност по устройство на територията (чл. 3, ал. 1 от ЗУТ[55]);
- упражнява контрол по спазването на разпоредбите на Закона за устройство на територията и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в това число влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряването на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите (чл. 220, ал. 1 ЗУТ);

[55] Закон за устройство на територията

- осъществява контрол върху дейността на Дирекцията за национален строителен контрол (чл. 220, ал. 2 ЗУТ).

Министерство на регионалното развитие и благоустройството

Дирекция „Технически правила и норми" (чл. 36 от УПМРРБ[56]):

- подпомага министъра при осъществяването на държавната политика по разработването на нормативни актове (издавани самостоятелно или съвместно с други компетентни министри) в областта на проектирането, изпълнението, експлоатацията и разрушаването на строежите и тяхното хармонизиране с правото на Европейския съюз с оглед създаване на условия за изграждането на безопасни, енергоефективни и достъпни строежи с устойчиво използване на природните ресурси;
- подпомага министъра при провеждането на държавната политика по оценяване съответствието на строителните продукти съгласно Директива 89/106/ЕИО на Съвета от 21 декември 1998 г. за хармонизиране на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти, оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти съгласно Регламент (ЕС) № 305/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 г. за определяне на хармонизирани условия за предлагането на пазара на строителни продукти и за отмяна на Директива 89/106/ЕИО на Съвета от 21 декември 1998 г. за хармонизиране на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти и прилагането на национална система за оценяване на съответствието, оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти, за които все още няма хармонизирани технически спецификации;
- организира и ръководи цялостната дейност по прилагането на Директива 89/106/ЕИО и Регламент (ЕС) № 305/2011;
- организира и ръководи разработването на техническите нормативни актове, извършва мониторинг и анализ по прилагането им и определя нови изисквания по отношение на безопасността на строежите, на здравето, дълготрайността, икономията на енергия, опазването на околната среда и аспектите от икономически и обществен интерес, като се отчитат съществените характеристики на строителните продукти, и координира взаимната им съгласуваност с цялостната дейност в областта на инвестиционното проектиране и строителство;
- изпълнява функциите на орган, отговорен за уведомяване и провеждане на необходимите процедури за оценка и нотифициране пред ЕК и държавите - членки на ЕС, за органи, оправомощени да изпълняват задачи като трети страни в процеса на оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти в съответствие с Регламент (ЕС) № 305/2011;
- изпълнява функциите на звено за контакт относно продукти в строителството в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) № 305/2011, предоставящо

[56] Устройствен правилник на Министерството на регионалното развитие и благоустройството

информация относно националните изисквания, приложими за предвидената употреба на всеки строителен продукт;

- определя национални нива на безопасност на сградите и съоръженията и технически класове на строителните продукти по отношение на носимоспособността, огнеустойчивостта, дълготрайността и др. на конструкциите на строежите за прилагането на европейските кодове за проектиране на строителни конструкции;
- осигурява ръководство на научноизследователската дейност, необходима за изработване на националните разпоредби за въвеждане и прилагане на европейските стандарти и норми;
- представлява министерството и участва в национални органи по акредитация, метрология и стандартизация, участва в работни групи по европейска интеграция и в технически комитети по стандартизация към Българския институт за стандартизация и изработва становища по проекти на европейски стандарти с оглед прилагането им в техническите подзаконови нормативни актове;
- организира и разработва механизми и правила за прилагане на Регламент (ЕС) № 305/2011: процедури за оценка, контрол и нотифициране на органи, правила за определяне на национални изисквания за експлоатационните показатели на строителните продукти и механизми за предоставяне на тази информация;
- организира и осъществява общо ръководство на лицата за оценяване на съответствието, на органите за оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти и на органите за техническо оценяване и провежда постоянен контрол върху дейността им;
- организира, координира и ръководи дейността за определяне на национални изисквания към експлоатационните показатели на строителните продукти, за декларираме на нива, класове или гранични нива във връзка с предвидената им употреба, преди да бъдат предоставени на българския пазар;
- предоставя информация за националните изисквания за декларираме на експлоатационни показатели на строителните продукти във връзка с тяхната предвидена употреба преди пускането/предоставянето им на българския пазар.

Дирекция „Водоснабдяване и канализация” (чл. 37 УПМРРБ):

- подпомага министъра при провеждане на държавната политика в отрасъл „Водоснабдяване и канализация” на национално ниво;
- разработва стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България с основните цели, приоритетите, етапите и необходимите средства и източниците на финансиране за изграждане и развитие на ВиК системите и за повишаване качеството на ВиК услугите;
- разработва нормативни и подзаконови нормативни актове, свързани с развитието и управлението на водоснабдяването и канализацията;
- координира планирането и управлението на ВиК системите на национално ниво.

За контакти: 1202 София, ул. „Кирил и Методий” № 17 – 19

тел: централа : 02 9405 9

факс: 02 987 25 17

www.mrrb.government.bg

e-mail: press@mrrb.government.bg

Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК)

ДНСК упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството (чл. 4, ал. 1 УПДНСК[57]).

ДНСК упражнява контрол за законосъобразността на разрешаването, изпълнението и ползването на всички строежи на територията на Република България, както и на действията на общинските администрации и на участниците в инвестиционния процес (чл. 4, ал. 2 УПДНСК).

Извън обхвата на контролната дейност на ДНСК са строежите по чл. 3, ал. 3 ЗУТ (чл. 4, ал. 3 УПДНСК).

Началникът на ДНСК или упълномощено от него длъжностно лице (чл. 222, 1 ЗУТ и чл. 6, ал. 1 УПДНСК):

- спира незаконни строежи;
- спира строежи, части от тях или отделни строителни и монтажни работи, извършвани в отклонение от одобрените строителни книжа, и дава разрешение за продължаването им след отстраняване на нарушенията и заплащане на дължимите глоби и имуществени санкции;
- забранява достъпа до строежи и разпорежда поставянето на отличителни знаци за ограничаване и недопускане на хора и механизация на строежите;
- забранява захранването с електрическа и топлинна енергия, вода и газ на строежи;
- забранява влагането на строителни продукти, които не са оценени за съответствие със съществените изисквания към строежите, и извършва проверки в местата за производство на строителни продукти;
- забранява ползването на строежи или на части от тях, които не са въведени в експлоатация по установения ред или се ползват не по предназначението си съгласно издадените строителни книжа и условията за въвеждане в експлоатация;
- забранява достъпа до строежи или до части от тях, които не са въведени в експлоатация по установения ред или се ползват не по предназначението си съгласно издадените строителни книжа и условията за въвеждане в експлоатация, забранява захранването им с електрическа и топлинна енергия,

[57] Устройствен правилник на Дирекцията за национален строителен контрол

вода и газ и разпорежда поставянето на отличителни знаци за ограничаване на достъпа и недопускане на хора и други;

- издава разрешения за ползване на строежи или отказва издаването им;
- предлага отнемането на лицензи на консултанти за извършване оценяване съответствието на инвестиционните проекти и/или за упражняване на строителен надзор;
- издава заповеди за премахване на незаконни строежи;
- издава заповеди за отмяна или изменение на заповедите на началниците на регионалните дирекции за национален строителен контрол, за които не е предвиден пряк съдебен контрол, при условията и по реда на Административнопроцесуалния кодекс;
- предписва изпълнение на укрепителни и възстановителни мерки за недопускане на аварии, щети и други на строежи и на части от тях, за които е спряно строителството, действието на строителните книжа или е забранено ползването им;
- разпорежда освобождаване на строежа и на строителната площадка от хора, механизация, изделия, продукти, материали, общоопасни средства и други.

Органите на ДНСК съобразно своята компетентност:

- констатират незаконно строителство;
- констатират нарушения при ползването на строежи или на части от тях;
- констатират нарушения при издаването на строителни книжа;
- изпълняват заповедите за спиране, за забрана на ползването, за забрана на достъпа до строежи и строителни площадки и за премахване на незаконни строежи;
- обследват аварии в строителството;
- заверяват заповедни книги в предвидените от закона случаи.

За контакти: гр.София, бул. „Христо Ботев” № 47

тел.: 02 9159 137

факс: 02 952 19 91

www.dnsk.mrrb.government.bg

e-mail: dnsk@dnsk.mrrb.government.bg

1.5. Министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- разработва, организира, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на икономиката, енергетиката и туризма (чл. 3, ал. 1 от УПМИЕТ[58]);

[58] Устройствен правилник на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за:
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
  - готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
  - изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма;
  - изпълнението на Националния план за инвестиции за периода 2013 - 2020 г. (чл. 75, ал. 1 от Закона за енергетиката);
- провежда държавната политика в областта на геоложките изследвания и управлението на подземните богатства с цел устойчивото развитие на страната, националната сигурност и привличането на инвеститори, като извършва предвидените в Закона за подземните богатства действия.

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма

Дирекция „Индустриални отношения и управление на държавното участие" (чл. 27 УПМИЕТ):

- организира и координира дейността на министерството в областта на правителствената политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- организира и координира дейността по тристранното партньорство с работодателските и синдикалните организации;
- осъществява участието на министерството в областта на формирането и провеждането на държавната политика относно доходите, трудовата заетост, образованието и професионалната квалификация в реалния сектор в съответствие с политиките на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на образованието, младежта и науката в отделните области.

Дирекция „Техническа хармонизация и политика за потребителите" (чл. 29 УПМИЕТ):

- подпомага министъра при разработването на националните политики в областта на стандартизацията, метрологията и акредитацията и осъществява взаимодействие с националните институции в тези области, по-конкретно с Българския институт за стандартизация, Държавната агенция за метрологичен и технически надзор, Българския институт по метрология и Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация".

Дирекция „Сигурност на енергоснабдяването" (чл. 32 УПМИЕТ):

- подпомага министъра при провеждането на държавната политика по отношение на надеждност на снабдяването с енергия;

- разработва опис на необходимите нови мощности за производство на електрическа енергия по Закона за енергетиката и Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ);
- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с техническото състояние, техническата експлоатация и дейността на оператора на електроенергийната система и предлага адекватни коригиращи мерки за подобряване на техническата и експлоатационната безопасност, ресурсните характеристики и надеждността на енергийните обекти;
- събира, обработва и поддържа база данни за техническите и производствените показатели за надеждност и контролира изпълнението на производствените, инвестиционните и ремонтните програми и на програмите за есенно-зимната подготовка на енергийните обекти;
- участва в разработването на нормативи за резервите от енергийни горива;
- разработва и предлага за утвърждаване от министъра на задължителни показатели за степента на надеждност на снабдяването с електрическа енергия и минимални норми за сигурност на снабдяването с природен газ;
- подпомага министъра при въвеждане на ограничителен режим и временно прекъсване на снабдяването с енергия;
- разработва и предлага за утвърждаване от министъра на режимните фактори при определяне на количествата електрическа енергия от комбинирано производство;
- подпомага министъра при провеждане на държавната политика в областта на управление на радиоактивните отпадъци, управление на отработеното ядрено гориво и извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения;
- организира и координира дейностите при подготовка на предложение за изграждане на национално хранилище за съхраняване и/или погребване на радиоактивни отпадъци по ЗБИЯЕ;
- изготвя, координира и осъществява мониторинг на стратегически планове в областта на извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения;
- осъществява мониторинг на изпълнението и координира мерките, произтичащи от задължения по международни договори, и дейностите по изпълнението на програми за повишаване на безопасността и надеждността, изграждането и извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения;
- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и дяловото разпределение на топлинната енергия;
- поддържа публичен регистър на лицата, извършващи услугата дялово разпределение;
- подпомага министъра при разработване и предлагане на обща годишна квота за задължително изкупуване на електрическа енергия от производители, ползващи местни първични източници (на гориво), до 15 на сто от цялата първична

енергия, необходима за производството на електрическа енергия, консумирана в страната, за всяка календарна година по съображения за сигурност на снабдяването;

- организира и координира разработването и актуализирането на стратегия за управление на отработено ядрено гориво и на радиоактивните отпадъци и осъществява мониторинг на изпълнението на стратегия за управление на отработеното ядрено гориво и на радиоактивните отпадъци;
- подпомага министъра относно упълномощаването на специализирани учебни центрове за провеждане на обучение и изпит за квалификационна група по Правилника за безопасност и здраве при работа в електрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по електрически мрежи и Правилника за безопасност при работа в неелектрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по топлопреносни мрежи и хидротехнически съоръжения;
- участва в работни групи по обследване на аварии с енергийни съоръжения.

Дирекция „Природни ресурси и концесии" (чл. 34 УПМИЕТ) участва в разработването и провеждането на държавната политика и стратегия по управление на подземните богатства и развитие на минната индустрия с цел устойчивото развитие на страната, националната сигурност.

За контакти: 1000 София, ул. „Славянска" 8

тел. централа: 02 9407001

факс: 02 987 2190; 02 981 9970; 02981 5039

www.mi.government.bg

e-mail: e-docs@mee.government.bg

1.6. Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- ръководи и контролира осъществяването на автомобилните превози на пътници и товари в Република България. (чл. 2, ал. 1 от ЗАП[59]);
- съвместно с министъра на вътрешните работи ръководи и осъществява контрола по прилагането на закона при извършването на превози на пътници и товари с моторни превозни средства с българска или чуждестранна регистрация с изключение на превозите, извършвани от Министерството на вътрешните работи, Министерството на отбраната и от съюзническите и/или чуждите въоръжени сили, преминаващи през територията на Република България или пребиваващи на нея (чл. 91, ал. 1 ЗАП);
- ръководи и контролира гражданското въздухоплаване и гражданските въздухоплавателни средства и съоръжения на територията на Република България (чл. 8, ал. 1 от ЗГВ[60]);

[59] Закон за автомобилните превози
[60] Закон за гражданското въздухоплаване

- провежда държавната политика в железопътния транспорт (чл. 5 от Закона за железопътния транспорт);
- е централен едноличен орган на изпълнителната власт за провеждане на държавната политика в областта на транспорта (чл. 3, ал. 1 от УПМТИТС[61]);
- упражнява своите правомощия в областта на транспорта, като:
  - разработва стратегия за развитие и преструктуриране на транспорта;
  - съвместно с министъра на регионалното развитие и благоустройството предлага на Министерския съвет стратегия за развитие на пътната инфраструктура и средносрочна програма за изпълнението ѝ;
  - създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
  - организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
  - организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
  - определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
  - издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях;

Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Дирекция „Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" е на пряко подчинение на министъра и извършва разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт (чл. 35, ал. 1 УПМТИТС).

Дирекцията „Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт":

- осъществява координация между ведомствата и юридическите лица, участващи при разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в

[61] Устройствен правилник на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията

морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;

- организира и участва в международни срещи, свързани с разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- поддържа контакт с органи за разследване на произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко произшествие.

В областта на разследване на авиационните събития дирекцията:

- изпълнява държавни функции по осигуряване безопасността на полетите посредством предотвратяване и разследване на авиационни събития;
- поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни събития: авиационни произшествия, сериозни инциденти и инциденти;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти и подпомага работата на създадените за целта комисии;
- води архив за разследванията и поддържа информационна база данни за авиационните събития;
- изготвя и разпространява информационен бюлетин за авиационните събития;
- анализира действията на физическите и на юридическите лица в областта на въздухоплаването и функционирането на обектите и съоръженията, свързани с конкретното събитие;
- е контактна точка за Република България на европейската система за докладване на авиационни събития и отговаря за разпространяване на информация до заинтересувани страни.

В областта на разследване на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища дирекцията:

- изпълнява държавни функции по независимото разследване на произшествия;
- организира и извършва разследване на произшествието;
- поддържа система за докладване при възникване на произшествия, води архив и поддържа база данни.

В областта на разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт дирекцията:

- поддържа система за задължително и доброволно докладване на произшествия и инциденти;
- организира и осигурява технически разследването на произшествия и инциденти и подпомага работата на създадените за целта комисии;
- води архив за разследванията и поддържа информационна база данни;

- осъществява контакт с органите за разследване на железопътни произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко железопътно произшествие.

Дирекция „Национална транспортна политика” (чл. 52 УПМТИТС):

- разработва целите и приоритетите в развитието на транспортния сектор и принципите при регулирането му;
- разработва и актуализира транспортните стратегии, принципите, етапите и насоките на развитие на отделните видове транспорт, на базата на които изготвя проект на стратегия за развитие на транспорта;
- подпомага министъра в дейността му по провеждане на държавната политика за развитието на пътната инфраструктура;
- съвместно с Агенция "Пътна инфраструктура" изготвя и предлага за утвърждаване от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията и министъра на регионалното развитие и благоустройството стратегия за развитие на пътната инфраструктура и средносрочна програма за изпълнението й;
- организира и координира общата екологична политика в транспортния сектор;
- организира, координира и анализира статистическата информация, необходима за формиране на националната транспортна политика;
- организира и координира общата енергийна политика в транспортния сектор;
- участва в смесени международни и национални работни групи за проучване на международни транспортни разработки, включително за интермодален транспорт;
- събира, анализира и обобщава информацията, свързана с безопасността на движението; въз основа на анализираната информация предлага конкретни мерки и решения.

Дирекция „Човешки ресурси” (чл. 42 УПМТИТС):

- организира и контролира дейността на министерството в областта на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- участва в отрасловите и браншовите съвети по условия на труд;
- организира работата на отрасловия и браншовите съвети за тристранно сътрудничество в министерството по въпросите на социалната политика в областта на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

Дирекция „Безопасност, технически надзор и управление при кризи” (чл. 56 УПМТИТС):

- осъществява държавен технически надзор върху съоръженията с повишена опасност в съответствие с действащото законодателство;
- вписва в регистъра на министерството и издава удостоверения на лица за извършване на дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на

съоръжения с повишена опасност;

- извършва първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират;
- издава задължителни писмени предписания на собственици или ползватели, работодатели, длъжностни и други лица и писмено разпорежда спиране на експлоатацията на предприятия и/или съоръжения с повишена опасност;
- съставя актове за установяване нарушения на нормативната уредба и издава наказателни постановления в съответствие с разпоредбите на Закона за техническите изисквания към продуктите и Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
- координира стандартизационната и метрологичната дейност в транспортния отрасъл.

За контакти: 1000 София, ул. „Дякон Игнатий" № 9

тел./факс: 02 988 5094, тел.: 02 940 9771 (справки), 02 940 9640 (приемна)

www.mtitc.government.bg

Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация" (чл. 2, ал. 5 ЗАП):

- контролира изпълнението на изискванията към пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства;
- разработва републиканската транспортна схема;
- анализира действието на нормативните разпоредби в областта на автомобилния транспорт и оценява ефекта от прилагането им;
- проверява наличието на условията по чл. 7 от ЗАП и на изискванията за достъп до международни превози на пътници и товари;
- осъществява контролни функции по ЗАП.

Дирекция „Автомобилни превози и международна дейност" (чл. 16 УПИААА[62]):

- анализира прилагането на действащата нормативна уредба, регламентираща автомобилните превози, и прави предложения за нейното усъвършенстване;
- контролира спазването на режимите за извършване на вътрешни и международни автомобилни превози и при констатирани нарушения прави предложения за санкционирането им.

Дирекция „Пътни превозни средства и водачи" (чл. 17 УПИААА):

- прави предложения за въвеждане на стандарти в съответствие с правилата и наредбите за одобряване типа на нови моторни превозни средства и ремаркета,

[62] Устройствен правилник на изпълнителна агенция „Автомобилна администрация"

на системи, компоненти и отделни технически възли и анализира получените резултати от протоколите от изпитванията;

- създава и поддържа база данни на типово одобрени нови моторни превозни средства и техните ремаркета, на системи, компоненти, отделни технически възли и на регистрирани пътни превозни средства с изменения в конструкцията;
- издава документи за одобряване на типа на пътни превозни средства, необходими за тяхната регистрация или пререгистрация;
- осъществява правомощията на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията като компетентен орган при одобряване типа на нови пътни превозни средства, на системи, компоненти и отделни технически възли, монтирани в тях;
- издава удостоверения за транспортна годност на пътните превозни средства, с които се извършват превози на опасни товари, създава и поддържа база данни за издадените удостоверения;
- прави предложения за издаване на разрешения за извършване на периодични проверки за техническа изправност на пътни превозни средства и създава и поддържа база данни за издадените разрешения, в т. ч. на специалистите, извършващи техническите прегледи;
- извършва процедури за одобряване типа на нови моторни превозни средства и техните ремаркета, на системи, компоненти и отделни технически възли;
- прави предложения до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията за издаване на разрешения за обучение на водачи, извършващи превоз на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари; създава и поддържа база данни за издадените и отнетите разрешения;
- организира и провежда изпити за професионална компетентност на ръководители на транспортната дейност на лицата, извършващи обществен превоз на пътници и товари, прави предложения за издаване на удостоверения за професионална компетентност и поддържа база данни за издадените удостоверения.

Главна дирекция „Контролна дейност – ДАИ” (Областните отдели „Контролна дейност – ДАИ” (чл. 18 и 18а УПИАААА):

- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари с моторни превозни средства с българска и чуждестранна регистрация в страната, както и на всички документи, свързани с този превоз;
- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари за собствена сметка;
- организират контрола по спазването на Европейската спогодба за работа на екипажите на превозните средства, извършващи международни превози (AETR) (ДВ, бр. 99 от 1995 г.), Европейската спогодба за международен превоз

на опасни товари по шосе (ADR) (обн., ДВ, бр. 73 от 1995 г.; попр., бр. 63 от 2005 г.), Европейската спогодба за превоз на лесноразваляеми хранителни продукти и за специалните транспортни средства, които се ползват при тези превози (ATP) и на Спогодбата за международни случайни превози на пътници, извършвани с автобуси (ИНТЕРБУС) (ДВ, бр. 18 от 2003 г.);

- контролират пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства и качеството на извършваните прегледи;
- контролират периодичността и качеството на извършваните предпътни прегледи на превозните средства и водачите им;
- контролират състоянието на материалната база и изпълнението на учебните програми в учебните форми за подготовка на водачи на моторни превозни средства, получили разрешение по реда на Закона за движението по пътищата;
- съставят актове за установяване на административни нарушения при съответно овластяване за това на длъжностни лица от отделите;
- създават и поддържат база данни за пътните превозни средства и за транспортната им годност;
- издават удостоверения за обществен превоз на пътници или товари за пътните превозни средства;
- организират и провеждат изпити за професионална компетентност на водачите на леки таксиметрови автомобили и на ръководителите на транспортната дейност на лицата, извършващи таксиметров превоз на пътници;
- дават разрешения за извършване на случайни превози на територията на Република България;
- провеждат изпитите на водачите, извършващи превози на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари.

За контакти: 1000 София, ул. „Гурко” № 5

www.rta.government.bg

e-mail: avto_a@rta.government.bg

Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация”:

- е администрация, чрез която се осъществяват правомощията на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията по чл. 8, ал. 1 от Закона за гражданското въздухоплаване (чл. 3 УПГДГВА[63]);
- контролира гражданското въздухоплаване, гражданските летища и летателни площадки, гражданските въздухоплавателни средства, аеронавигационните и други съоръжения, свързани с гражданското въздухоплаване на територията на страната, независимо от собствеността им, като за целта контролира:

[63] Устройствен правилник на Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация”

- спазването на нормативните актове, стандарти и правила по безопасността и сигурността на гражданското въздухоплаване;
- летателната годност на ВС на земята и във въздуха, извършва основни, периодични и извънредни технически прегледи и проверки;
- изпълнението на държавните задължения по обслужването и осигуряването на въздушното движение;
- експлоатационната годност на гражданските летища, летателните площадки и съоръженията за навигация, както и на системите и съоръженията за обслужване на пътници, обслужване и осигуряване на въздухоплавателните средства, товарене и разтоварване на багажи и товари;
- изпълнението на държавните задължения по отношение на системата за търсене и спасяване, както и спазването на нормативните актове и плановете за аварийно-спасителното осигуряване на полетите в районите на отговорност на летищата;
- спазването на технологиите по издадените лицензи за оператор по наземно обслужване или самообслужване с оглед постигане сигурността на полетите и предотвратяване на актове на незаконна намеса;
- спазването на изискванията за авиомедицинското освидетелстване на авиационния персонал (чл. 18 УПГДГВА);

❑ контролира спазването на нормативните актове при подбора, подготовката и повишаването на квалификация на авиационния персонал, като:

- утвърждава учебните програми на авиационните учебни центрове;
- съгласува програмите за обучение на висшия курс за подготовка на авиационни кадри;
- определя длъжностите, свързани с безопасността на полетите и поддръжка на летателната годност на ВС, които могат да се заемат само от лица с авиационно образование;
- издава, преиздава, заменя, подменя и отнема свидетелства за правоспособност на авиационния персонал, както и вписва, потвърждава, възстановява и заличава класификационни класове в свидетелствата за правоспособност (чл. 19 УПГДГВА).

За контакти: 1000 София, ул. „Дякон Игнатий” № 9

тел.: 02 937 1047, факс: 02 980 5337

http://www.caa.bg

e-mail: caa@caa.bg

Изпълнителна агенция „Морска администрация”:

❑ организира и координира дейности по безопасността на корабоплаването в морските пространства и във вътрешните водни пътища на Република България;

- осигурява реалната връзка между държавата и корабите, плаващи под българско знаме;
- упражнява контрол за:
  - спазването на условията за безопасност на корабоплаването спрямо български и чужди кораби;
  - спазването на условията на труд и живот на моряците;
  - предоставянето на услуги по управление на трафика и информационно обслужване на корабоплаването в морските пространства, вътрешните водни пътища, каналите, пристанищата на Република България и другите, определени по съответния ред, райони;
  - спазване на изискванията за качество на корабните горива;
- организира и провежда изпити за придобиване на правоспособност от морските лица;
- издава свидетелства за правоспособност на морските лица;
- води регистри на корабите, морските лица, пристанищата и пристанищните оператори в Република България;
- събира и предоставя на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията информация за изпълнението на изискванията за експлоатационна годност на пристанищата и на обектите по чл. 111а, ал. 1 от Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България (ЗМПВВППРБ);
- прави предложение до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията за преустановяване на дейността или за ограничаване временно или постоянно на експлоатацията на пристанища, които не отговарят на изискванията на закона или извършват пристанищни услуги в нарушение на чл. 116, ал. 5 ЗМПВВППРБ;
- контролира спазването на изискванията за техническа безопасност на пристанищните съоръжения, за охрана на труда и за безопасно осъществяване на товарно-разтоварни операции;
- одобрява плановете за приемане и обработване на отпадъци.

Агенцията контролира:

- българските кораби, с изключение на военните и граничнополицейските, по отношение на спазването на изискванията за регистрирането и идентифицирането им, подготовката и издаването на свидетелства за правоспособност на морските лица, комплектуването на корабите с правоспособен екипаж и изпълнението на всички други изисквания към корабопритежателите, предвидени в закон;
- спазването на условията за безопасност на корабоплаването в акваториите на пристанищата, обработката на опасни и други товари, за които е предвиден специален режим за превоз;

- навигационното осигуряване относно безопасността на корабоплаването във вътрешните морски води на Република България;
- предотвратяването, намаляването и ограничаването на замърсяването на морската среда и на р. Дунав от кораби.

За контакти: 1000 София, ул. „Дякон Игнатий" 9

тел.: 02 / 930 09 10, факс: 02 / 930 09 20

http://www.marad.bg

e-mail: bma@marad.bg

1.7. Министърът на вътрешните работи:

- е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика за защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност, обществения ред и защитата при бедствия (чл. 20, ал. 1 от ЗМВР[64]);
- провежда държавната политика за защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност, обществения ред и защитата при бедствия (чл. 21, т. 1 ЗМВР).

Министерство на вътрешните работи (МВР)

Основни задачи на МВР са:

- осигуряване на пожарна безопасност, извършване на пожарогасителна и спасителна дейност при пожари и извънредни ситуации (чл. 6. т. 7 ЗМР);
- държавен противопожарен контрол, пожарогасителна и спасителна дейност при пожари, бедствия и извънредни ситуации (чл. 7, т. 12 ЗМВР);
- контрол по изпълнението и прилагането на превантивни мерки за защита по пожарогасителната и спасителната дейност (чл. 7, т. 13 ЗМВР).

Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението" е национална специализирана структура на МВР за осигуряване на пожарна безопасност (чл. 52, ал. 1 ЗМВР).

За изпълнение на задачите си Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност;
- държавен противопожарен контрол;
- превантивен контрол;
- пожарогасителна дейност;
- спасителна дейност;

[64] Закон за Министерството на вътрешните работи

- разрешителна и контролна дейност на търговци, извършващи дейности по пожарна безопасност в обекти и/или експлоатация на уреди и съоръжения, свързани с пожарната безопасност;
- разрешителна и контролна дейност на продукти за пожарогасене по отношение на тяхната гасителна ефективност;
- неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване;
- химическа, биологическа и радиационна защита при инциденти и аварии, свързани с опасни вещества и материали, и овладяване на екологични инциденти;
- определяне на пожарните характеристики на строителни продукти и тактико-техническите и експлоатационните показатели на пожаротехническо и аварийно-спасително оборудване и гасителни вещества;
- разработване на методики за установяване на причините за възникване на пожари.

За контакти: 1000 София, ул. „6-ти Септември" № 29

тел.: 02 982 50 00 - Централа МВР

www.mvr.bg

1.8. Министърът на земеделието и храните:

- е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика в областта на земеделието, селските райони, горите, рибното стопанство и аквакултурите (чл. 4, ал. 1 от УПМЗХ[65]);
- управлява и контролира процесите на изпитване и установяване техническата изправност на земеделската техника (чл. 6, т. 14 УПМЗХ).

За контакти: 1040 София, бул. „Христо Ботев" 55

тел.: 02 985 11 858, 02 985 11 384

www.mzh.government.bg

Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със (чл. 2, ал. 2 от УПКТИ[66]):

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника, наричана по-нататък „техниката";
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с

[65] Устройствения правилник на Министерството на земеделието и храните

[66] Устройствен правилник на контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

нея;

- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

За контакти:

- Контролно-техническата инспекция

1618 София, бул. „Цар Борис III” № 136, вх. Б, ет. 8

тел.: 8952 310, факс: 8952 313

www.tcibg.eu

e-mail: kti@mbox.contact.bg

- Главна дирекция „Изпитване и сертифициране”

4023 гр. Пловдив, ул. Ягодовско шосе №35, пк. 104

тел.: 032 632 384, факс: 032 265

e-mail: dic@filibe.net

- Териториално звено Русе

7000 гр. Русе, бул. Тутракан №94, пк 370

тел.: 082 846 051, факс: 082 842 094

e-mail: testlab@dir.bg

РС[67]	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Благоевград	Благоевград 2700 ул. Ив.Михайлов, № 49, ет.3, ст.320 и 321	073/884131, факс: 0889/009057	blagoevgrad@tcibg.eu
Бургас	Бургас 8000 ул.Фердинандова 5, ет.5, ст.509	056/81 62 62 факс: 0886/742446	burgas@tcibg.eu
Варна	Варна 9002 ул. Алеко Константинов 17, ет.1, ст.1	052/621230 факс: 0889/201662	varna@tcibg.eu
Велико Търново	Велико Търново 5002 ул. Магистрална 30, ет.3	062/670550 факс: 0886/742450	v.tarnovo@tcibg.eu
Видин	Видин 3701 ул. Рибарска 12, ет.3, ст.33	094/601221 факс: 0884/930798	vidin@tcibg.eu
Враца	Враца 3000 ул. Христо Ботев 78, ет.2	092/663154 факс: 0885/903060	vratsa@tcibg.eu
Габрово	Габрово 5306 ул. Брянска 30, ет.11, ст.9	066/803672 факс: 0887/233842	gabrovo@tcibg.eu
Добрич	Добрич 9300 пл. Свобода 5, ет.8, ст.806	058/601047 факс: 0886/742464	dobrich@tcibg.eu
Кърджали	Кърджали 6600 бул. България 2А	0361/62078 факс: 0886/742466	
Кюстендил	Кюстендил 2502 бул. Македония 2, ет.4, ст.2	078/550698 факс: 0884/362040	kustendil@tcibg.eu
Ловеч	Ловеч 5501 бул. Търговка 43, ет.9, ст.911	068/600305 факс: 068/60 15 11	lovech@tcibg.eu
Монтана	Монтана 3400 жк Младост 2, ул.Монтана 22, ет.2, ст.14	096/301236 факс: 0884/362042	montana@tcibg.eu
Пазарджик	Пазарджик 4400 ул. Екзарх Йосиф 3, ет.4, ст.13	034/441737 факс: 0889/000905	pazardzhik@tcibg.eu
Перник	Перник 2307 пл. Св. Иван Рилски 1, ет.15, ст.1, 2	076/601466 факс: 0886/742476	pernik@tcibg.eu
Плевен	Плевен 5805 ул. "Дойран" №136, ет.6, ст.68 и 69	064/837302 факс: 0886/742473	pleven@tcibg.eu
Пловдив	Пловдив 4002 бул. Марица 122 ет.2 ст.1 и ст.11	032/622815 факс: 0889/000904	plovdiv@tcibg.eu

[67] Регионална служба

РС[67]	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Разград	Разград 7200 бул. България 15, ет.4, ст.13	084/661935 факс: 0885/720793	razgrad@tcibg.eu
Русе	Русе 7002 ул. Одрин 5, ет.1	082/874076 факс: 0886/742461	ruse@tcibg.eu
Силистра	Силистра 7500 ул. Христо Смирненски 2, ет.5	086/822301 факс: 0886/742462	silistra@tcibg.eu
Сливен	Сливен 8804 ул. Цар Освободител 1, ет.3, ст.315	044/662894 факс: 0886/742453	sliven@tcibg.eu
Смолян	Смолян 4700 бул. България 69, ет.1, ст.8	0301/63454 факс: 0301/63454	smolyan@tcibg.eu
София-град	София 1618 бул. "Цар Борис III" 136, ет.8	02/8952 326 факс: 0888/212312	s.grad@tcibg.eu
София-област	София 1618 бул. "Цар Борис III" 136, ет.8	02/8952 325 факс: 0889 509558	s.oblast@tcibg.eu
Стара Загора	Стара Загора 6001 ул. "Цар Симеон Велики" 157, блок Б, офис 16	042/260092 факс: 0886/742341	s.zagora@tcibg.eu
Търговище	Търговище 7702 ул. Иван Вазов 1, ет.2, ст.204, 206	0601/65103 факс: 0601/65103	targovishte@tcibg.eu
Хасково	Хасково 6300 ул. Патриарх Евтимий 2, ет.3, ст.106,107	038/624280 факс: 0889/201304	haskovo@tcibg.eu
Шумен	Шумен 9700 ул. Цар Калоян 1, ст.2	054/830404 факс: 0886/742443	shumen@tcibg.eu
Ямбол	Ямбол 8600 ул. Търговска 164, ет.3	046/669075 факс: 0886/742441	yambol@tcibg.eu

1.9. Министърът на околната среда и водите:

- осъществява държавната политика по опазване на околната среда (чл. 8, ал. 1 от ЗООС[68]);
- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване (глава седма ЗООС);
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел

[68] Закон за опазване на околната среда

опазване на околната среда (чл. 27, ал. 1 ЗЗВВХВС).

- ръководи, координира и контролира разработването и провеждането на държавната политика в областта на опазването на околната среда, опазването и използването на водите (чл. 5, ал. 1 от УПМОСВ[69]).

Министерството на околната среда и водите осъществява контрол върху компонентите на околната среда и факторите, които им въздействат (чл. 148, ал.1 ЗООС).

Дирекция „Превантивна дейност" осъществява (чл. 37 УПМОСВ):

- политиката по предотвратяване и превантивен контрол на замърсяването на околната среда;
- методическо ръководство на ИАОС по отношение на издаването, преразглеждането, изменението и актуализирането и отмяната на комплексните разрешителни и по осъществяване контрола на шума в околната среда;
- оценка на получената информация за планирани промени в работата на инсталации с издадени комплексни разрешителни, включително за наличие на „съществена промяна";
- контрол по спазване на сроковете за приключване и изискванията към процедурите по комплексни разрешителни и методическо ръководство на контрола по издадените комплексни разрешителни;
- изпълнение на задълженията в съответствие с международната нормативна уредба по регистрите за изпускането и преноса на замърсители и участие в съответните работни органи;
- координиране и контрол по изпълнението на програми за отстраняване на щетите върху околната среда от минали действия или бездействия при приватизация;
- организиране и ръководство на цялостната дейност на схемата на Общността за управление по околна среда и одит - EMAS, и провеждане на процедури за регистрация и контрол на съответствието с изискванията за регистрация по EMAS;
- координиране съвместно със заинтересуваните министерства и ведомства на дейностите по защита от шум в околната среда;
- провеждане на процедури за определяне на превантивни и оздравителни мерки при непосредствена заплаха за възникване на екологични щети или при причинени екологични щети в случаите, когато компетентен орган е министърът на околната среда и водите;
- политиката по прилагане на международни актове (конвенции) в областта на управлението на химикалите относно: процедурата по предварително обосновано съгласие при международната търговия с определени опасни химикали и пестициди, устойчивите органични замърсители, трансграничните

[69] Устройствен правилник на Министерството на околната среда и водите

въздействия на промишлените аварии;

- участие в изготвянето на предложения за оценяване на вещества, предложения за идентифициране на особено опасни вещества за разрешаване и предложения за ограничаване на химикали;
- дейности във връзка с вноса и износа на опасни химикали;
- провеждане на процедури и изготвянето на проекти на разрешителни за предотвратяване на големи аварии с опасни вещества и за ограничаване на последствията от тях;
- предоставяне на информация на обществеността за рисковете и безопасната употреба на химикалите;
- поддържане на публични регистри:
  - на експертите, извършващи екологична оценка и ОВОС;
  - с данни за извършване на процедурите по ОВОС и екологична оценка на планове и програми;
  - с данни за резултатите от издаването, преразглеждането, изменението и актуализирането на комплексните разрешителни и информационна база данни за най-добрите налични техники;
  - на операторите, осъществяващи стопански дейности в обхвата на нормативната уредба по отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети;
  - за осъществяваните дейности по химикали.

За контакти: 1000 София, бул. „Мария Луиза" № 22

тел.: 02 940 6000

www.moew.government.bg

e-mail: feedback@moew.government.bg

Изпълнителна агенция по околна среда

Изпълнителната агенция по околна среда е администрация към министъра на околната среда и водите за осъществяване прилагането на изискванията на законодателството и нормативната уредба, свързани с околната среда, в т.ч. ръководство на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС) (чл. 2, ал. 1 от УПИАОС[70]).

Главна дирекция „Лабораторно-аналитична дейност" извършва лабораторно-аналитична дейност, свързана с набиране и анализ на проби от околната среда, за осигуряване дейността на НСМОС по заявка от басейновите дирекции за управление на водите, регионалните инспекции по околната среда и водите, външни клиенти, както и по сигнали и жалби на граждани, правителствени и неправителствени организации (чл. 16 УПИАОС).

[70] Устройствен правилник на Изпълнителната агенция по околна среда

Дирекция „Мониторинг и оценка на околната среда” (чл. 17 УПИАОС):

- администрира НСМОС;
- администрира Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на гама-фона в Република България и автоматизираната система за радиационен мониторинг на река Дунав в района на АЕЦ "Козлодуй";
- извършва анализи и оценки на състоянието на околната среда по компоненти и фактори;
- разработва и прилага индикатори и методологии за оценка на състоянието и въздействието върху околната среда;
- изготвя национално представителна информация за състоянието на околната среда и природните ресурси.

Дирекция „Разрешителни режими” (чл. 18 УПИАОС):

- провежда процедури по издаване, преразглеждане, актуализиране, изменяне и отменяне на комплексни разрешителни по реда на глава седма, раздел II от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и Наредбата за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни;
- осъществява административно управление, текущо поддържане и осигуряване на ефективно функциониране на Европейския регистър за изпускане и пренос на замърсители (ЕРИПЗ) съгласно изискванията на Регламент (ЕО) 166/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 18 януари 2006 г. за създаване на Европейски регистър за изпускането и преноса на замърсители и за изменение на Директиви 91/689/ЕИО и 96/61/ЕО на Съвета;
- изготвя доклади съгласно изискванията на Регламент (ЕО) 11/2006 на Европейския парламент и на Съвета относно създаване на ЕРИПЗ;
- осъществява административно управление, текущо поддържане и осигуряване на ефективно функциониране на публичния регистър за резултатите от мониторинга на емисиите, предвиден в комплексните разрешителни, съгласно чл. 130 ЗООС.

За контакти: 1618 София, бул. „Цар Борис III” № 136, п.к. 251

тел.: 02 940 64 78, факс: 02 955 90 15, telex: 02 238 94

www.eea.government.bg

e-mail: ncesd@eea.government.bg

1.10. Министърът на отбраната

Контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (чл. 26, т. 9 от ЗОВСРБ[71]).

[71] Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България

Министерство на отбраната

Дирекция „Управление на човешките ресурси”: подпомага министъра при осъществяване на политиката и дейността по безопасни и здравословни условия на труд във въоръжените сили и осъществява контрол по спазването й (чл. 30, т. 21 от УПМО[72]).

За контакти: 1092 София, ул. „Дякон Игнатий” № 3

тел. централа: 02 92 20 922, факс: 02 987 96 93

www.mod.bg

e-mail: presscntr@mod.bg

1.11. Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН)

ДАМТН осъществява следните дейности (чл. 3, ал. 2 от УПДАМТН[73]):

- в областта на държавното управление на метрологията:
  - оправомощава или отнема оправомощаването на лица за извършване на проверка на средства за измерване;
  - осъществява метрологичен надзор;
  - по предложение на председателя на Българския институт по метрология (БИМ) определя периодичността на проверката на средствата за измерване в употреба, които подлежат на контрол, и предлага на председателя на БИМ отменяне на одобрението на типа на средствата за измерване, когато при метрологичния надзор се установи, че е налице основание по чл. 36, ал. 1 от Закона за измерванията;
- осъществява надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите;
- издава и отнема разрешения на лица за оценяване съответствието на продуктите със съществените изисквания по чл. 9, ал. 1 от Закона за техническите изисквания към продуктите, издава предписания на лица, получили разрешение за оценяване на съответствието, за временно спиране на дейността им в случаите по чл. 14в, ал. 4 от Закона за техническите изисквания към продуктите, обявява в Информационната система за нотифицираните и оправомощените органи в областта на директивите от „Нов подход”;
- издава и отнема разрешения на лица за оценяване съответствието на медицински изделия по чл. 61, ал. 1 и чл. 72, ал. 1 от Закона за медицинските изделия и издава заповеди за временно спиране на дейността им в случаите по чл. 71, ал. 4 от Закона за медицинските изделия;
- осъществява технически надзор на съоръженията с повишена опасност;

[72] Устройствен правилник на Министерството на отбраната
[73] Устройствен правилник на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор

- издава и отнема лицензии на лица за осъществяване на технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- регистрира и издава удостоверения на лица за извършване на дейностите поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност, заличава лицата от регистъра и обезсилва издадените удостоверения;
- ръководи методически специализираните органи за технически надзор на Министерството на транспорта, Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната;
- дава становища за издаване на разрешително по чл. 104, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда, за изграждането и експлоатацията на нови и експлоатацията на действащи предприятия и/или съоръжения, класифицирани като „предприятия и/или съоръжения с нисък рисков потенциал" или като „предприятия и/или съоръжения с висок рисков потенциал";
- осъществява контрол на качеството на течните горива;
- регистрира и издава удостоверения на лица, които извършват монтаж или монтаж и ремонт на тахографи, заличава лицата от регистъра и обезсилва издадените удостоверения;
- организира издаването на официален бюлетин, в който се публикува определена с нормативни актове информация относно дейността на ДАМТН.

За контакти: 1797 София, бул. „Г.М. Димитров" №52А

тел.: 02 980 89 20 (председател); 02 980 63 17 (деловодство)

факс: 02 986 17 07

http://www.damtn.government.bg

e-mail:damtn@damtn.government.bg:

1.12. Агенция за ядрено регулиране

Председателят на агенцията е независим специализиран орган на изпълнителната власт, който осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво в рамките на предоставените му от закона правомощия. (чл. 3, ал. 1 от УПАЯР[74]).

Председателят на агенцията изпълнява слените функции (чл. 4 УПАЯР):

- в областта на държавното регулиране и контрола при използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво:
  - организира подготовката и извършването на необходимите действия по издаване на лицензиите и разрешенията, предвидени в Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ);

[74] Устройствен правилник на Агенцията за ядрено регулиране

- издава, изменя, допълва, подновява, прекратява и отнема лицензии и разрешения за безопасно осъществяване на дейностите по ЗБИЯЕ;
- осъществява контрол по спазване на изискванията и нормите за безопасно използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво и на условията на издадените лицензии и разрешения;
- издава и отнема удостоверения за правоспособност за работа в ядрени съоръжения;
- налага принудителните административни мерки и административните наказания в случаите, предвидени в ЗБИЯЕ;
- възлага извършването на експертизи, проучвания и изследвания, свързани с ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво;
- осъществява взаимодействие с органите на изпълнителната власт, в чиято компетентност са предоставени регулаторни и контролни функции в областта на използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, и предлага на Министерския съвет мерки за координиране на тези дейности;
- създава със заповед наблюдавани зони около ядрени съоръжения и други обекти с източници на йонизиращи лъчения;

- предоставя на граждани, юридически лица и държавни органи обективна информация относно състоянието на ядрената безопасност и радиационната защита;
- внася ежегодно в Министерския съвет доклад за състоянието на ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво, както и за дейността на агенцията;
- организира и координира подготовката и внася в Министерския съвет доклади в изпълнение на задълженията по Конвенцията за ядрена безопасност и Единната конвенция за безопасност при управление на отработено гориво и за безопасност при управление на радиоактивни отпадъци;
- разработва и предлага за приемане от Министерския съвет наредби по прилагането на ЗБИЯЕ;
- координира изпълнението на задълженията по прилагане на гаранциите, произтичащи от Договора за създаване на европейска общност по атомна енергия (Договора за създаване на ЕВРАТОМ), във връзка с провеждането на инспекции на територията на Република България и проверява спазването на задълженията, поети в съответствие с ДНЯО, за да не се допусне отклоняване на ядрен материал за производство на ядрено оръжие.

За контрол: 1574 София, бул. „Шипченски проход” 69

тел.: 02 9406 800, факс: 02 9406 919

www.bnsa.bas.bg

e-mail: mail@bnra.bg

1.13. Национален осигурителен институт (НОИ)

Съгласно Кодекса за социално осигуряване НОИ:

- администрира задължителното осигуряване за инвалидност, трудова злополука и професионално заболяване;
- осъществява контрол по отношение експертизата на работоспособността;
- разследва трудовите злополуки;
- поддържа информационна система за трудовите злополуки и професионалните болести;
- определя размера на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест”
- фонд „Трудова злополука и професионална болест” на ДОО финансира мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести и за подобряване условията на труд (чл. 65 КСО).

За контакти: 1303 София, бул. „Ал. Стамболийски” № 62 – 64

тел.: 02 926 10 10; 089 419 10 10; 088 218 70 10

www.noi.bg

e-mail: noi@nssi.bg

Капацитет на компетентните органи с функции и отговорности в областта на БЗР

Капацитетът е сложно съставно понятие, което включва множество показатели, по които трябва да се направи конкретно изследване за възможността на отделния орган на изпълнителната власт да изпълнява функциите и задачите, възложени му с нормативните актове.

На изследване следва да се подложи съответствието между функциите и задачите и:

- административната структура – централна и териториална администрация;
- съотношението на общата и специализираната администрация;
- персонала – брой, квалификация, преквалификация и обучение;
- материалната база;
- материално – техническото обезпечаване на дейността;
- хардуерното, софтуерното, програмното, комуникационното и информационното обезпечаване на дейността и персонала, зает с нея;
- сложността на извършваните дейности и необходимото време за извършването

им;

- територриалното разположение и разпределение на обектите за контрол, както и техният брой, структура, големина и достъпност;
- утвърдените правила, процедури и методи за извършване на отделните дейности;
- специализацията и интегрирането на дейността и контрола;
- методите на взаимодействие и координация между отделните административни органи при осъществяване на съвместна дейност;
- и други.

Компетентните органи, не поддържат публична информация за капацитета си да изпълняват функции и отговорности в областта на БЗР. Обикновено подобна информация се изготвя на базата на анализ и оценка по посочените по-горе показатели и се използа от звената с ръководни функции при разработването и провеждането на конкретни политики и програми. За целите на настоящия профил, с оглед осигуряване на информация за капацитета на всеки орган на изпълнителната власт е представена информация за администрациите, които имат отговорности по БЗР съгласно устройствените им правилници.

- Министерството на труда и социалната политика – в структурата на специализираната администрация е създадена дирекция „Трудово право, обществено осигуряване и условия на труд" с функции в областта на трудовото и осигурителното право, и безопасността и здравето при работа - на национално ниво.
- Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда" – с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и структура на инспекцията разпределена в 3 специализирани дирекции на централно ниво и 21 територриални дирекции.
- Министерството на здравеопазването - в структурата на специализираната администрация е създадена дирекция „Обществено здраве и управление на специализирани донорски програми" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- Националния център по обществено здраве и анализи - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и административната структура на центъра, обособена в 5 дирекции и 3 самостоятелни отдела.
- Регионални здравни инспекции - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и територриалната структура на инспекциите със седалище населеното място - административен център на областта.
- Националния център по радиобиология и радиационна защита - центърът е структуриран в специализирани звена в съответствие с основните направления на дейност в областта на радиобиологията, радиационната защита, радиационния контрол, медицинската радиологична защита и учебно-информационната дейност.

- Министерството на регионалното развитие и благоустройството - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция „Технически правила и норми” и дирекция „Водоснабдяване и канализация” с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- Дирекцията за национален строителен контрол - Дирекцията за национален строителен контрол е структурирана в обща и специализирана администрация и има 6 регионални дирекции за национален строителен контрол с 28 регионални отдела.
- Министерството на икономиката, енергетиката и туризма - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция „Техническа хармонизация и политика за потребителите” и дирекция „Сигурност на енергоснабдяването” с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция „Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт” и дирекция „Национална транспортна политика” с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- Изпълнителна агенция ”Автомобилна администрация” – с устройствения правилник специализираната администрация е организирана в 2 дирекции и една главна дирекция с 27 областни отдела „Контролна дейност – ДАИ”.
- Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация” - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и структура на главната дирекция. Специализираната администрация се състои от 2 дирекции и има четири регионални структури - летищни администрации по смисъла на чл. 48а, ал. 4 от Закона за гражданско въздухоплаване.
- Изпълнителна агенция „Морска администрация” - с устройствения правилник е определена числеността на персонала и структурата на специализираната администрация - 6 дирекции, 4 от коита териториални.
- Министерството на вътрешните работи – със Закона за Министерството на вътрешните работи е създадена главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” със специализирани функции. Към главната дирекция са създадени областни и регионални структури за пожарна безопасност и защита на населението.
- Министерството на земеделието и храните – с устройствения правилник не е посочена специализирана дирекция с функции в областта на БЗР от компетенциите на министъра.
- Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните – с устройствения правилник са определени числеността и структурата на инспекцията – с 28 регионални служби в административните центрове на областите и 2 териториални звена за изпитване и сертифициране.
- Министерството на околната среда и водите – с устройствения правилник са вменени функции по БЗР от компетентността на министъра на дирекция

„Превантивна дейност”.

- Изпълнителната агенция по околна среда – с устройствения правилник специализираната администрация е обособена в две дирекции и една главна дирекция с 14 териториални звена.
- Министерството на отбраната – дирекция „Управление на човешките ресурси”, според устройствения правилник на министерството, подпомага министъра по контрола и управлението на дейността по БЗР в системата на министерството.
- Държавната агенция за метрологичен и технически надзор - специализираната администрация на ДАМТН е организирана в една дирекция и 4 главни дирекции с териториални звена.
- Агенцията за ядрено регулиране - специализираната администрацията на агенцията е организирана в една главна дирекция с едно териториално звено и три дирекции.
- Национален осигурителен институт – институтът разполага с 28 териториални поделения „Районно управление социално осигуряване” със седалище в градовете областни центрове.

2. Компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР[75].

2.1. Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”:

- осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности;
- осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение;
- упражнява специализирания контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон.

За контакти: 1000 София, бул. „Дондуков” № 3

тел./факс: 02/987 47 17

www.gli.government.bg

e-mail: secr-idirector@gli.government.bg

2.2. Държавната агенция за метрологичен и технически надзор осъществява:

- метрологичен надзор;
- надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите;

[75] Съгласно Закона за инспектиране по труда

- технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- контрол на качеството на течните горива;

За контакти: 1797 София, бул. „Г.М.Димитров” №52А

тел.: 02 980 89 20 (председател); 02 980 63 17 (деловодство)

факс: 02 986 17 07

http://www.damtn.government.bg

e-mail:damtn@damtn.government.bg:

2.3. Агенция за ядрено регулиране

Агенциата за ядрено регулиране осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво в рамките на предоставените му от закона правомощия.

За контакти: 1574 София, бул. „Шипченски проход” 69

тел.: 02 9406 800, факс: 02 9406 919

www.bnsa.bas.bg

e-mail: mail@bnra.bg

2.4. Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството:

Дирекцията за национален строителен контрол упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството.

За контакти: София, бул. „Христо Ботев” № 47

тел.: 02 9159 137, факс: 02 952 19 91

www.dnsk.mrrb.government.bg

e-mail: dnsk@dnsk.mrrb.government.bg

2.5. Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” на Министерството на вътрешните работи

Главната дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” извърщва:

- превантивна дейност;
- държавен противопожарен контрол;

- превантивен контрол.

За контакти: 1000 София, ул. „6-ти Септември” № 29

тел.: 02 982 50 00 - Централа МВР

www.mvr.bg

2.6. Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със:

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

За контакти: 1618 София, бул. „Цар Борис III” № 136, вх. Б, ет. 8

тел.: 8952 310, факс: 8952 313

www.tcibg.eu

e-mail: kti@mbox.contact.bg

2.7. Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за:
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
  - изпълнението на задължението за набиране и съхраняване на резервите от горива, необходими за сигурно и непрекъснато снабдяване с енергия;
  - готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
  - изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

За контакти: София, ул. „Славянска" 8

тел. централа: 02 9407001, факс: 02 987 2190; 02 981 9970; 02981 5039

www.mi.government.bg

e-mail: e-docs@mee.government.bg

2.8. Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
- определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
- издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях.

За контакти: 1000 София, ул. „Дякон Игнатий" № 9

Справки: телефон 02 940 9771

Приемна: телефон 02 940 9640

Тел./Факс: 02 988 5094

www.mtitc.government.bg

2.9. Министерство на околната среда и водите

Министърът на околната среда и водите:

- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване;
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда.

За контакти: 1000 София, бул. „Мария Луиза" № 22

тел.: 02 940 6000

www.moew.government.bg

e-mail: feedback@moew.government.bg

2.10. Министерство на отбраната

Министърът на отбраната контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия.

За контакти: 1092 София, ул. „Дякон Игнатий" № 3

Телефонна централа: 02 92 20 922, Факс: 02 987 96 93

www.mod.bg

e-mail: presscntr@mod.bg

2.11. Министерство на здравеопазването

Министърът на здравеопазването упражнява контрол върху дейността на службите по трудова медицина съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд.

За контакти: 1000 София, пл. „Св. Неделя" № 5

тел.: 02 981 01 11

www.mh.government.bg

2.12. Национална агенция за приходите

Националната агенция за приходите осъществява контрол по отношение на:

- спазването на осигурителното законодателство, съгласно предоставените й

правомощията;

- работодателите за изпълнението на задълженията им, свързани с подаване на уведомления до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите за сключване, изменение или прекратяване на трудови правоотношения.

За контакти: 1000 София, бул. Дондуков 52

Информационен център на НАП: 0700 18 700

www.nap.bg

e-mail: nap@nra.bg и infocenter@nra.bg

2.13. Национален осигурителен институт

Националният осигурителен институт осъществява контрол по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт.

За контакти: 1303 София, bул. „Ал. Стамболийски" № 62 – 64

тел.: 02 926 10 10; 089 419 10 10; 088 218 70 10

www.noi.bg

e-mail: noi@nssi.bg

3. Организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище

3.1. Организации на работодателите

3.1.1. Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ)

АИКБ е сдружение с нестопанска цел за осъществяване на дейност в частна полза, действаща на основание на Закона за юридическите лица с нестопанска цел. Асоциацията е юридическо лице със седалище в град София и адрес на управление район "Изгрев", ул. "Фредерик Жолио-Кюри" № 20, ет. 8. За контакти: тел.: 00359 2/963 37 52, 963 37 56; website: www.bica-bg.org; e-mail: bica@bica-bg.org.

С Решение № 640 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, АИКБ е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Целите на Асоциацията са:

- защита на общите интереси на нейните членове,
- усъвършенстване на корпоративното управление,
- развитие на инвестиционните процеси у нас,

- ускоряване на подготовката на нейните членове за участие в Единния европейски пазар.

3.1.1.1.Предмет на дейност:

- Събиране и разпространяване на информация за законодателството в страната и чужбина, както и всякаква друга информация полезна за дейността на Асоциацията и нейните членове.
- Организиране на форуми за размяна на идеи, опит и друга информация в сферата на корпоративното управление, инвестиционния процес и европейската интеграция.
- Съдействие за вътрешните и външните комуникации на членовете.
- Координиране на проучвания, проекти и дейности от общ интерес на членовете си.
- Други дейности, незабранени от българското законодателство, вкл.: издателска дейност; организиране на семинари и конференции; консултантска дейност; извършване на анализи и икономически прогнози и информационни услуги.

3.1.1.2.Членство, права и задължения

Членове на Асоциацията могат да бъдат български и чуждестранни юридически лица и дееспособни физически лица. Членуването в Асоциацията е доброволно. Всеки член има право да участва в управлението на Асоциацията, да бъде информиран за нейната дейност, да се ползва от имуществото и, от резултатите от нейната дейност по реда, предвиден в Устава на асоциацията.

Членовете на Асоциацията могат да учредяват местни (областни, общински) структури в съответствие с административното устройство на страната.

В Асоциацията могат да членуват като колективни членове отраслови организации, браншови организации, други организации на работодатели и сдружения.

3.1.1.3. Органи на Асоциацията

Общо събрание, Национален съвет, Управителен съвет, Контролен съвет и Главен секретар.

- Общото събрание е върховен орган на Асоциацията. То се състои от всички членове на Асоциацията. Общото събрание:
  - определя главните насоки за развитие на Асоциацията;
  - изменя и допълва Устава и приема други вътрешни актове;
  - избира и освобождава членовете на Националния съвет, Управителния и Контролния съвети;
  - взема решение за преобразуване и прекратяване на Асоциацията;
  - приема бюджета на Асоциацията;
  - приема отчет за дейността на Националния съвет и Управителния съвет;
  - одобрява доклада на Контролния съвет;

- отменя решения на другите органи на Асоциацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актови;
- взема и други решения, предвидени и произтичащи от Устава.

- Националният съвет е орган на Общото събрание, който действа в периодите между заседанията на Общото събрание. Избира се от Общото събрание и се състои от физически лица, сред които представители на холдинговите, инвестиционни и други търговски дружества, на местните структури. Членовете на Националния съвет се избират за срок до 3 години, и могат да бъдат преизбирани без ограничение. Националният съвет:
  - определя насоките на работата на Управителния съвет;
  - изпълнява функциите на Общото събрание в периода между заседанията му;
  - приема и изключва членове на Асоциацията;
  - взема решение за откриване и закриване на клонове;
  - взема решение за участие в други организации;
  - приема основните насоки и програмата за дейността на сдружението;
  - защитава интересите на членовете на Асоциацията пред всички органи и организации в страната и чужбина;
  - взема решения относно дължимостта и размера на членския внос;
  - избира и назначава главен секретар на Асоциацията;
  - отчита дейността си пред Общото събрание;
  - може да създава постоянни и временни комисии по значими за членовете на Асоциацията въпроси, както и да определя тяхната компетентност.

- Управителен съвет. Управителен орган на Асоциацията, който се състои от 3 (три) до 7 (седем) физически лица, избрани от Общото събрание за срок до три години, като могат да бъдат преизбирани без ограничение. Управителният съвет:
  - определя обема на представителната власт на отделни негови членове;
  - осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Националния съвет;
  - разработва и предлага насоки за развитието на Асоциацията;
  - в рамките на предоставената му от Националния съвет компетентност осигурява защита на интересите на членовете на Асоциацията пред всички органи и организации в страната и чужбина;
  - разпорежда се с имуществото на сдружението при спазване изискванията на устава;
  - отчита се за извършената дейност пред Общото събрание, а в периода между Общите събрания пред Националния съвет.
  - подготвя и внася в Националния съвет за обсъждане и в Общото събрание проект за годишен бюджет;

- подготвя и внася ежегодно в Националния съвет за обсъждане и в Общото събрание отчет за дейността на Асоциацията;
- определя реда и организира извършването на дейността на сдружението и носи отговорност за това;
- определя адреса на сдружението;
- взема решения по всички въпроси, които по закон или съгласно устава не спадат в правата на друг орган;
- изпълнява и други задължения, предвидени в Устава.

- Контролен съвет. Орган на Общото събрание на Асоциацията. Състои от 3 до 7 физически лица и не може да включва повече от един представител, на който и да е член на Асоциацията. Холдингови структури или свързани лица по смисъла на търговския закон не могат да имат повече от един представител в Контролния съвет. Членовете на Контролния съвет се избират за срок до три години, като едно и също лице не може да заема длъжността повече от два последователни мандата. Контролният съвет:
  - осъществява цялостната ревизионно-контролна дейност върху изпълнение на решенията на Общото събрание, на Управителния съвет и тези, произтичащи от нормативните актове и вътрешно устройствени документи;
  - има право на достъп до всички документи на Асоциацията с оглед осъществяване на функциите си;
  - уведомява Управителния съвет и може да свика извънредно Общо събрание при установяване на нарушения на финансовата, договорната и уставна дисциплина;
  - се отчита пред Общото събрание.

- Главнен секретар. Избира се и се назначава от Националния съвет. Главният секретар:
  - организира изпълнението на решенията на Националния и Управителния съвет на Асоциацията;
  - организира дейността на Асоциацията, осъществява оперативното ръководство, осигурява стопанисването и опазването на нейното имущества;
  - се разпорежда със средствата за издръжка на Асоциацията в рамките на утвърдения бюджет;
  - сключва договори (назначава и освобождава) със служители на Асоциацията в съответствие с утвърдения от Управителния съвет щат;
  - участва в заседанията на управителния съвет;
  - представлява Асоциацията по решение на Управителния съвет.

3.1.2. Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес (БСК)

БСК е неправителствена организация, учредена на 25 април 1980 г., в която могат да членуват български и чуждестранни юридически и дееспособни физически лица, които извършват стопанска дейност. БСК е юридическо лице, със седалище град София, с адрес на управление община Столична, район "Триадица" ул."Алабин" 16-20. За контакти: тел.: 02/ 932 09 11, факс: 02/ 987 26 04; website: www.bia-bg.com; e-mail: office@bia-bg.com.

С Решение № 639 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, БСК е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Основните цели на БСК са да:

- представлява и защитава интересите на своите членове пред държавните, обществени и международни органи и организации;
- съдейства за развитието на пазарна икономика в съответствие с интересите на своите членове;
- обединява интересите на своите членове, подпомага тяхното развитие за осъществяване на ефективна и преуспяваща стопанска дейност;
- представлява и защитава интересите на работодателите на местно, общинско, регионално, областно, браншово, отраслово, национално и международно равнища.

3.1.2.1. Функции и предмет на дейност:

- Прави проучвания и анализи, извършва експертни оценки, консултации и обучение.
- Оказва помощ по изготвяне на документи необходими за търговски сделки,митнически, лицензионни, регистрационни режими и др.
- Подпомага информационния обмен, включително чрез осигуряване на достъп до интернет, он-лайн системи и цифрови сертификати.
- Съдейства за регистрация на обекти на интелектуална собственост – патенти марки, промишлен дизайн, подпомага защитата при нарушение на права на интелектуална собственост.
- Извършва посредническа дейност по информиране и наемане на работа.
- Посредничи за преодоляване на спорове между търговските субекти и разрешаването им включително чрез търговско арбитриране.
- Посредничи между синдикати и работодатели при сключване на колективните трудови договори.
- Посредничи при възникване на колективни и индивидуални трудови спорове и съдейства за разрешаването им.
- Посредничи при бизнес контакти, водене на преговори и сключване на търговски сделки и извършва други дейности в съответствие с целите си.

При изпълнение на своите функции БСК:

- разработва стратегии и законопроекти в областта на развитието и управлението на икономиката;
- изготвя становища и предложения за изменение и допълнение на действащи нормативни актове.
- изготвя становища по проекти на програми, стратегии и други документи за развитие на икономиката и държавното управление;
- участва в работата на консултативните съвети към държавните органи;
- проучва условията за интензивен граждански и търговски обмен и възможностите за участие в него на търговските субекти;
- подпомага членовете си при воденето на преговори и сключването на сделки, защита от неправомерни действия и извършва други дейности в съответствие с целите си;
- въвежда и поддържа нови системи, форми и методи за обучение, преквалификация и повишаване на квалификацията на своите членове;
- провежда и развива социалния диалог за установяване на съвременни индустриални отношения.

3.1.2.2. Членство, права и задължения

Членуването в БСК е доброволно. В организацията могат да членуват:

- държавни учреждения и юридически лица на частното право, които не извършват стопанска дейност, но могат да и съдействат за постигане на нейната цел и изпълнение на нейните задачи;
- като колективни членове общински, областни, регионални, браншови, отраслови, съсловни и други организации.

Членовете на Българска стопанска камара - съюз на българския бизнес имат право:

- да участват в нейните органи на управление;
- да поставят пред нея въпроси от своята дейност за разглеждане и съдействие;
- да се ползват от имуществото и резултатите от нейната дейност;
- да искат нейното съдействие в защита на интересите си;
- да бъдат информирани за дейността на БСК и да присъстват на заседания на Управителния и на Контролния съвет, когато се разглеждат въпроси от техен интерес.

Членовете на БСК са длъжни:

- да спазват устава и да изпълняват решенията на органите на БСК;
- да съдействат за постигане на нейната цел и за изпълнение на задачите й;
- да правят имуществени вноски;

- да предоставят сведения, необходими за постигане на нейната цел и за изпълнение на задачите й;
- да отговарят до размера на имуществените си вноски за задължения на БСК.

3.1.2.3. Органи на БСК

- Общо събрание. Общото събрание на БСК се състои от всички нейни членове. Членът – юридическо лице участва в Общото събрание със свой представител – физическо лице. Общото събрание:
  - изменя и допълва устава на БСК;
  - избира и освобождава Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и Контролния съвет и контролира тяхната дейност;
  - взема решения за преобразуване и прекратяване на БСК, за обявяването й в ликвидация и определя за ликвидатор управителния съвет или избрано от него лице;
  - заедно с решението за прекратяване, приема решение за разпределяне на останалото след удовлетворяване на кредиторите имущество след ликвидацията;
  - заменя членовете на Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и на Контролния съвет, преди изтичане на срока, за който са избрани;
  - взема решения за смяна на седалището и наименованието на БСК;
  - приема основните насоки за дейността на БСК;
  - приема отчета за дейността на Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и Контролния съвет;
  - приема бюджета на БСК;
  - изменя и отменя решения на Управителния и Контролния съвети;
  - решава всички въпроси, решаването на които не е предоставено на други органи.
- Управителен съвет. Състои от не по-малко от 15 членове, които се избират от Общо събрание за срок от 5 години. Управителният съвет:
  - организира изпълнението на решенията на Общото събрание и отчита своята дейност пред него;
  - избира от своя състав председател на Управителния съвет;
  - взема решения за придобиване и отчуждаване на недвижими имоти;
  - приема планове и програми за дейността на БСК;
  - приема и внася в общото събрание проект за бюджет;
  - приема счетоводния отчет и баланса на БСК и решения за размера на имуществените вноски;

- приема, освобождава и изключва членове на БСК;
- взема решения за участия и прекратяване на участия в други организации;
- взема решения за определяне на местни органи, за откриване и закриване на клонове и определя техния управител;
- приема вътрешни правила за организацията на службите към Управителния съвет и за тяхната работа;
- определя реда и организира извършването на дейността на сдружението и носи отговорност за това;
- приема решения за промяна на адреса на сдружението;
- образува целеви парични фондове;
- учредява награди и символи на БСК и приема решения за стимулиране на нейните членове, на отделни фирми и организации, колективи и специалисти, за постигане значителни успехи в осъществяване на целите и задачите на БСК;
- определя ликвидатор;
- управлява активите на БСК и взема решения за разпореждане с финансовите й средства.

- Председател на управителния съвет: организира изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет; ръководи заседанията на Управителния съвет; представлява БСК в страната и чужбина.
- Национален съвет по икономическа политика (НСИП). Съставът на Националния съвет по икономическа политика е не по-малко от 80 души, които се избират измежду членовете на камарата за срок от 5 години. Дейността на съвета се ръководи от председател, избиран от състава на съвета за срок от 5 години. НСИП организира своята дейност чрез комитети и работни групи в тях. Националният съвет по икономическа политика:
  - обсъжда и предлага идеи за развитието на бизнеса и отношенията му с държавата;
  - предлага становища по нормативната уредба в зависимост от интересите на бизнеса в страната;
  - участва със свои представители в консултативни съвети към държавни и международни органи;
  - разработва подходи и прави предложения за задълбочаване на връзките между бизнеса и научно-учебни центрове и звена;
  - организира срещи, семинари, дискусии по важни теми за членовете на Камарата в страната;
  - установява контакти с представители на местната администрация в рамките на своите правомощия;

- подпомага ръководството на БСК и ръководствата на нейните колективни членове по отношение на разпространяване на положителен опит при усвояване на еврофондове, банкови инструменти в тази насока или друг инструментариум, доказал висока степен на ефективност;
- препоръчва услуги в полза на бизнеса, породени от новите условия на интеграция в европейската общност;
- посредничи при решаване спорни въпроси между колективни членове на Камарата;
- организира годишни конференции с участието на членовете на БСК по актуални проблеми на икономиката.

- Контролен съвет: Контролният съвет се състои от 3 члена, които се избират измежду членовете на БСК на Общото събрание за срок от 5 години. Контролният съвет:
  - проверява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет;
  - контролира законосъобразността и целесъобразността на изпълнението на решенията на органите на управление на БСК;
  - контролира за правилното опазване на имуществото на БСК;
  - дава заключение по годишния отчет, баланса и бюджета на БСК и се отчита за дейността си пред Общото събрание;
  - прави искане пред Управителния съвет за свикване на Общото събрание, когато установи съществени законови нарушения и нарушения на устава.

3.1.3. Българска тътговско-промишлена палата (БТПП)

Българската търговско-промишлена палата е независимо сдружение за подпомагане, насърчаване, представителство и защита на стопанските интереси на своите членове и съдействие за европейската и международна интеграция на Р България. Палатата е юридическо лице със седалище в гр. София и адрес на управление район „Оборище", ул. „Искър" № 9. За контакти: телефонна централа: 02/8117 400, 987 26 31, автоматична телефонна централа: (02) 8117 + вътрешен номер; факс: 02/987 32 09; website: www.bcci.bg; e-mail: bcci@bcci.bg.

С Решение № 638 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, БТПП е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

3.1.3.1. Цели и задачи

- Подпомага, насърчава, представлява и защитава стопанските интереси на своите членове като:
  - участва в разработването на национални програми за развитие на стопанската дейност или дава мнение по тях;

- представя на компетентните държавни органи съгласувано мнение на членовете си по проекти за нормативни актове и решения за стопанската дейност;
- проучва системно прилагането на нормативните актове в стопанската област и предлага на членовете си и на компетентните държавни органи мерки за спазването и усъвършенстването им;
- по своя инициатива или по искане на компетентните държавни органи отстоява стопанските интереси на своите членове за: усъвършенстване управлението на фирми и за повишаване ефективността на външнотърговския обмен;
- разработва типови договори, образци и общи условия на договори за отделни видове стопански дейности;
- участва като работодателска организация в тристранното сътрудничество, при спазване на нормативните условия, както и в други държавно-обществени, или обществени органи и организации;
- организира: постоянен Арбитражен съд по международни и вътрешни частноправни имуществени спорове, въз основа на арбитражни споразумения или при задължителна компетентност, установена със закон или международен договор; инцидентен арбитраж /ad hoc/ подпомаган от Арбитражния съд; помирителни производства за доброволно уреждане на частноправни спорове, подпомагани от Арбитражния съд;
- осигурява условия за дейността на Диспашорско бюро;
- информира за спазване на международните търговски правила и обичаи и за актове на нелоялна конкуренция;
- организира въвеждането, прилагането, развитието и контрола на системата на Европейската асоциация за номериране /ЕАН/ в България;
- привлича специалисти и експерти от страната и чужбина за решаване на данъчни, митнически, валутни, кредитни и други въпроси;
- защитава интересите на членовете си пред държавни и обществени институции в страната и чужбина.

❑ Съдейства за разширяване участието на фирмите в международното икономическо сътрудничество като:

- проучва условията за конкуренция на чуждите пазари, изискванията и методите за приспособяване към променящата се пазарна обстановка;
- информира своите членове за пазарните възможности в страната и чужбина, за тенденциите в развитието на пазарите, на технологичния и техническия прогрес, за обявяването на международни търгове, аукциони и др.;
- подпомага установяването на договорни връзки между фирмите и чуждестранните партньори, като изготвя общи условия за договори, разпространява утвърдената договорна практика и анализира договорните отношения;

- съдейства за разширяване на чуждестранните и български инвестиции в страната и чужбина;
- по пълномощие на членовете си представлява интересите им пред чужди палати и други органи за търговска дейност, международни организации и др.;
- подпомага българските фирми за участието им в международни панаири, изложби, световни изложения и др., както и при организирани от тях изложения;
- извършва посредническа дейност за информиране и наемане на работа на български граждани в страната и в чужбина, при спазване на нормативните изисквания;
- проучва и анализира световните тенденции в панаирното дело, и интересите на българските фирми във връзка с официалните и фирмени участия на международни панаири;
- популяризира в чужбина възможностите на българските фирми за участие в международното разделение на труда;
- набира, обработва и информира българските делови среди за установяването на валутно-финансови режими, тарифни и нетарифни ограничения, организация и управление на фирмите, изисквания за стандартизация на документите за облекчаване на международния стокообмен и др.;
- организира прояви за повишаване квалификацията на ръководните кадри по проблеми на пазарната икономика; участва в националната система по обучение и квалификация на менажери и др.;
- оказва съдействие и подпомага развитието и функционирането на свободните безмитни зони, крайграничните зони и търговия;
- организира центрове за икономическа и техническа информация и участва в работата на чуждестранни центрове;
- подпомага маркетинговата, рекламната и други дейности на членовете си.

3.1.3.2. Дейност

- Организира отпечатването и разпространява в страната и чужбина български и чужди преводи на нормативни актове в областта на външноикономическите връзки и стопанската дейност.
- Издава: непериодични издания на чужди езици със справочен, коментариен и статистически характер; съвместни публикации с чуждестранни средства за масова информация, специализирани информационни институти, издателства, международни центрове, чуждестранни търговски камари и др.; периодични икономически издания с проблемна, фирмена, търговска и рекламна насоченост на чужди езици; ръководства, експрес - информации, бюлетини, наръчници и други издания с практическа насоченост по актуални въпроси на външноикономическото сътрудничество.

- По поръчка осигурява чуждестранна икономическа, фирмена и друга информация, каталози и образци за производство.
- Координира и организира създаването, включването и използването на наши и международни информационни системи и бази данни за фирмена, адресна, маркетингова, ценова и друга правна, икономическа и търговска информация.
- Организира: конференции, симпозиуми, срещи на специалисти и кръгли маси в страната и чужбина; следдипломни обучения, квалификации и преквалификации; делови контакти, специализирани изложби и репрезентации на български и чужди фирми в страната и чужбина; експертизи по предложения за капиталовложения и концепции за тяхното ефективно използване.
- Издава и заверява свидетелства, удостоверения, сертификати и др. документи за: състоянието на членовете си; произход на стоки; наличие на форсмажорни обстоятелства за неизпълнение или неточно изпълнение на договори; временен безмитен внос (карнети АТА); други обстоятелства във връзка с производството и търговията.
- Консултира: създаването на фирми, в т.ч. и с чуждестранно участие; осъществяване на външнотърговски сделки - подготовка на оферти, договори, преговори и др.
- Извършва маркетингови проучвания, търси партньори за икономическо и търговско сътрудничество.
- Рекламира дейността на фирмите чрез специализирани издания, национални участия в международни панаири и др.
- Унифицира и стандартизира документи в международната търговия, класифицира и кодира данните за стоките.
- Предоставя на български и чужди фирми услуги, които подпомагат различни страни от тяхната дейност.
- Води единен търговски регистър за действащи фирми в страната, фирми в ликвидация и несъстоятелност .
- Разработва правила по етика в пазарните отношения и следи за тяхното прилагане. При констатирани нарушения уведомява членовете си и оправомощените органи.
- Регистрира и популяризира международните търговски, пристанищни и други обичаи.
- Извършва други дейности, възложени й с нормативни актове.

3.1.3.3. Регионални търговско-промишлени палати (камари) са преки членове на Палатата. Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) са обединени в единна система на българските търговско-промишлени палати (камари). Председателите на регионалните палати (камари) от системата участват в Съвет на председателите за подпомагане на съвместната дейност. Председателите на регионалните палати (камари) от системата се номинират за членове на Управителния съвет на Палатата.

3.1.3.4. Членове, права и задължения

Членовете на Палатата са преки, почетни, асоциирани и членове – кореспонденти.

- Преки членове на Палатата могат да бъдат: физически и юридически лица, извършващи стопанска дейност, регистрирани по съответния ред; регионалните търговско-промишлени палати (камари); фондации и сдружения, регистрирани по съответния ред и подпомагащи стопанската дейност; физически лица, които сътрудничат на Палатата, подпомагат и популяризират нейната дейност.
- Почетни членове на Палатата могат да бъдат физически лица от страната и чужбина - изтъкнати дейци с особени заслуги за постигане на целите и задачите на Палатата.
- Асоциирани членове на Палатата са действащи фирми, вписани в единния й доброволен търговския регистър.
- Членове-кореспонденти на Палатата могат да бъдат чуждестранни съюзи, обединения, асоциации и др. под., с които Палатата поддържа активно сътрудничество.

Не могат да бъдат членове на Палатата държавни органи, политически партии, синдикати и религиозни организации.

Права и задължения на членовете.

- Преките и почетните членове на Палатата имат право: да участват лично, или чрез представител в Общото събрание; да бъдат избирани в управителните и контролни органи на Палатата; на един глас, който се упражнява лично, или от техен представител.
- Членовете на Палатата имат и правата: да ползват с предимство, безплатно и/или с намаление услуги от дейността на Палатата и/или нейно имущество; да участват в мероприятия на Палатата; да получават информация за дейността на Палатата; да участват в обсъждания, когато се разглеждат въпроси, засягащи интересите им; да посочват при необходимост членуването си в Палатата в свои документи; да участват в работата на съветите към Палатата и да ползват тяхното сътрудничество при осъществяване на дейността си.

3.1.3.5. Органи на управление:

Общото събрание, Управителният съвет, Изпълнителният съвет и Председателят.

- Общо събрание. В Общото събрание участват преките и почетните членове - лично, или чрез представител. Общото събрание:
  - изменя и допълва устава на Палатата;
  - одобрява насоките за дейността на Палатата;
  - приема отчета за дейността на Управителния съвет;
  - приема бюджета на Палатата;
  - избира и освобождава членовете на Управителен съвет за срок от пет години;

- избира членовете на Контролния съвет за срок от пет години;
- отменя решения на другите органи на Палатата, които противоречат на закона, устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Палатата;
- взема решения за преобразуване и прекратяване на Палатата, както и за начина на разпределение на имуществото, останало след удовлетворяване на кредиторите.

- Управителен съвет. За членове на Управителния съвет могат да се избират физически лица измежду преките и почетните членове, респективно техните представители. Юридическите лица, които са членове на Палатата могат да посочват за членове на Управителния съвет и лица, които не са членове на Палатата. Управителният съвет:
  - представлява Палатата;
  - осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание;
  - определя реда и организира извършването на дейността на Палатата;
  - подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет;
  - подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на Палатата;
  - приема планове и програми за дейността на Палатата и отчет на Изпълнителния съвет;
  - определя еднократен и годишен размер на имуществените вноски (членския внос);
  - образува целеви парични фондове;
  - образува, реорганизира и прекратява дружества на Палатата;
  - приема правилници за дейността на Палатата;
  - избира председател и по негово предложение - зам.председател/и на Управителния съвет, които трябва да са изтъкнати личности с опит в стопанската дейност;
  - по предложение на председателя определя броя и избира за срок от пет години членовете на Изпълнителния съвет, с изключение на председателя и зам. председателя/ите, които са членове на Изпълнителния съвет по право;
  - избира Президиум на Арбитражния съд;
  - учредява награди и значки за награждаване на организации, колективи и физически лица за значителен принос при осъществяване целите и дейността на Палатата;
  - координира и контролира съвместните дейности между Палатата и регионалните палати /камари/ и развитието на единната система;
  - определя адреса на Палатата;
  - разпорежда се с имуществото на Палатата;

- извършва ликвидация на Палатата или определя лице за тази дейност;
- изпълнява и други функции, предоставени му от Общото събрание.

- Изпълнителният съвет:
  - организира изпълнението на решенията на Общото събрание и Управителния съвет;
  - отчита своята дейност пред Управителния съвет и прави предложения за решения по въпроси от негова компетентност;
  - създава съвети, комисии, секции и др. помощни органи на Палатата;
  - приема решения по въпроси, поставени от членовете;
  - приема вътрешни тарифи за дейността на Палатата;
  - приема организационната структура на Палатата;
  - приема решения за откриване и закриване на клонове;
  - приема решения за предоставяне на дейности на Палатата на регионалните търговско-промишлени палати /камари/, които са в нейната система;
  - приема решения за участие на Палатата в други дружества, сдружения и фондации;
  - приема други решения в рамките на предоставените му от Управителния съвет правомощия, както и по текущи организационни и финансови въпроси.

- Председателят:
  - ръководи и контролира в съответствие с този устав изпълнението на решенията на Общото събрание, Управителния съвет и Изпълнителния съвет;
  - утвърждава щата на Палатата;
  - сключва договори с главния секретар, секретар/и/те и другите служители на Палатата;
  - свиква заседанията на Управителния съвет и Изпълнителния съвет;
  - координира връзките на Палатата с държавните органи;
  - отговаря пред Управителния съвет за развитието на единната система на българските търговско-промишлени палати (камари).

3.1.3.6. Контролни органи.

- Контролен съвет. Състои се от три члена. За членове на Контролния съвет могат да бъдат избирани и лица, които не са членове на Общото събраниесъвет. Контролният съвет:
  - контролира финансово-счетоводната дейност и изразходването на средствата в съответствие с утвърдения бюджет;

- представя свое становище пред Общото събрание и Управителния съвет по предоставените им отчети;
- отчита своята дейност пред Общото събрание и Управителния съвет;
- представя становище по възражения на членове на Палатата срещу решения на органите за управление;
- избира председател между членовете си, който има право да присъства на заседания на Управителния съвет, на Изпълнителния съвет и на Съвета на председателите.

3.1.3.7. Оперативни органи

- Главен секретар:
  - организира изпълнението на решенията на Изпълнителния съвет;
  - организира административната дейност в Палатата;
  - при отсъствие на зам. председател и при изрично упълномощаване изпълнява негови задължения;
  - организира изпълнението на други текущи задачи, възложени му от председателя и зам. председателя/ите.
- Съвет на председателите. Оперативен орган в Палатата за съдействие на системата на българските търговско-промишлени палати (камари). В Съвета на председателите участват по право председателите на регионалните търговско-промишлени палати (камари), председателят, зам. председателят/ите и главният секретар на Палатата. Съветът на председателите:
  - съгласува взаимоотношенията между Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) при извършване на съвместната им дейност;
  - предлага на Управителния съвет образуването на съвместни фондове между Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) за финансиране на целеви програми и дейности;
  - разглежда финансови отчети от съвместната дейност на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари);
  - предлага на управителните органи на Палатата, в съответствие с тяхната компетентност, проекти за решения по определени проблеми от съвместната дейност на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари);
  - приема решения регионалните търговско-промишлени палати (камари) да предлагат на членовете си съгласуваност между: устава на Палатата и уставите на регионалните търговско-промишлени палати (камари); наименованията, емблемите, печатите и знамената на Палатата и на регионалните търговско-промишлени палати (камари); участие на представители на Палатата в управителните органи на регионалните търговско-промишлени палати (камари); други действия, насочени към

единение на системата на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари).

3.1.4. Конфедерация на работодателите и индустриалците в България – КРИБ „Гласът на българския бизнес" (КРИБ)

КРИБ е доброволно и неправителствено сдружение с нестопанска цел на български и чуждестранни производители и търговци, упражняващи дейност в България, както и на техни организации с нестопанска цел. Конфедерацията е юридическо лице, което осъществява своята дейност в частна полза, със седалище и адрес на управление гр. София, бул. "Александър Стамболийски" № 55. За контакти: 1463 София, ул. „Хан Аспарух" №8, тел.: +359 2 981 9169, факс: +359 2 988 6776, website: www.ceibg.bg, e-mail: office@ceibg.bg

С Решение № 637 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, КРИБ е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Целите на Конфедерацията са:

- да представлява и защитава икономическите интереси на своите членове;
- да насърчава инвестиционната дейност на членовете си и да ги подпомага за насочване, управление и защита на инвестициите им;
- да защитава интересите на работодателите пред законодателната, изпълнителната и местната власт, синдикалните и представителните организации на работниците и служителите;
- да подпомага развитието на пазарните принципи в процеса на интеграцията на стопанството на България в европейското и в световното пазарно стопанство;
- да съдейства за разширяването на българския износ и преодоляване на препятствията пред него;
- да съдейства за сигурността на търговския оборот на принципите на почтеността, честността на пазарното поведение и зачитане на взаимните интереси;
- да стимулира икономическото сътрудничество с чуждестранни организации и партньори;
- да се застъпва за развитието на благоприятна правна и финансова уредба за укрепване и развитие на стопанската дейност в България;
- да работи за справедлив достъп до ресурсите на държавата и на международните организации за подкрепа на частния сектор;
- да насърчава отговорното гражданско и социално ангажиране на членовете си за напредъка на българското общество.

3.1.4.1. Функции и основна дейност

- Подпомага своите членове, като:

- приема и работи по тематични програми, свързани с решаване на значими проблеми на индустриалното развитие;
- приема и работи по програми за съвместни действия за икономическо развитие с други неправителствени организации в национален, регионален и международен мащаб;
- разглежда и приема проекти, насочени към подобряване на възможностите за тяхното икономическо развитие;
- привлича експерти и специалисти за решаване на данъчни, митнически, кредитни и други икономически и правни въпроси;
- проучва условията за конкуренция на пазарите и изискванията за присъединяване и приспособяване към тях;
- информира своите членове за развитието на пазарите, за пазарните възможности, за обявени международни търгове и други;
- им съдейства при организиране на техни участия в панаири и изложби;
- популяризира дейността им и разпространява информация относно развитието и постиженията им;
- набира и разпространява информация за валутно-финансови, митнически и тарифни правила, както и за стандартизация на документите с цел облекчаване на международния стокообмен;
- подпомага маркетинговата и рекламната дейност на своите членове;
- поддържа регистър на членовете си;
- организира издаването, отпечатването и разпространението на периодични издания, книги, брошури и др., които Конфедерацията прецени за необходими за постигане на целите си;
- създава и/или използва фондове и управлява такива с цел постигане на целите си.

❑ Защитава своите членове, като:

- формулира и предоставя становища относно съществуващата нормативна уредба, засягаща стопанската дейност, както и предлага и участва в разработването на нова уредба, улесняваща развитието на индустрията и търговията;
- им предоставя съвети и помощ за получаване на защита и съдействие, когато са застрашени или накърнени техни законни права и интереси;
- формулира и разпространява принципите на бизнес-етиката.

❑ Представлява своите членове пред:

- законодателната, изпълнителната и местната власт, синдикалните организации, представителните организации на работниците и служителите и обществеността;

- международни организации;
- неправителствени и други сродни организации, имащи цели и дейности сходни с тези на Конфедерацията.

3.1.4.2. Членуване, права и задължения

- Право на членство имат :
  - български и чуждестранни физически или юридически лица, които имат качеството на търговец според националното си законодателство и осъществяват дейност на територията на Република България;
  - сдружения с нестопанска цел, чиито цели съответстват на целите на Конфедерацията.
- Всеки член на Конфедерацията има право:
  - да участва лично или чрез свой представител в Общото събрание;
  - да избира и да бъде избиран в управителните органи на Конфедерацията;
  - на един глас в Общото събрание, който се упражнява лично или от присъстващия негов представител;
  - да участва в дейностите на Конфедерацията и да ползва нейните услуги;
  - да получава нейните издания и информационни услуги;
  - да получава информация за дейността на Конфедерацията и на управителните и контролните й органи.
- Всеки член на Конфедерацията е длъжен:
  - да спазва Устава;
  - да съдейства за постигане целите на Конфедерацията;
  - да заплаща встъпителна имуществена вноска и годишна имуществена вноска (членски внос) в брой или по посочена банкова сметка на Конфедерацията;
  - да изпълнява решенията на Общото събрание, Управителния съвет и другите органи на Конфедерацията;
  - да пази доброто име на Конфедерацията;
  - да пази доброто си име в бизнеса, да спазва законите и общоприетите правила на етиката в стопанската дейност.

Конфедерацията има и почетни членове, които се приемат от Общото събрание по предложение на Управителния съвет. Те имат всички права на членове на Конфедерацията, с изключение на правото на глас в Общото събрание.

3.1.4.3. Органи на управление: Общо събрание; Управителен съвет; Председател на Конфедерацията, двама Заместник-председатели и Ковчежник.

- Общо събрание. Състои се от всички членове на Конфедерацията. Общото събрание:

- изменя и допълва Устава на Конфедерацията;
- приема други вътрешни актове;
- определя броя на Управителния съвет, избира и освобождава членовете на Управителния съвет и на Контролния съвет и ги освобождава от отговорност, с изключение на Изпълнителните директори;
- приема основните насоки и програма за дейността на Конфедерацията;
- приема бюджета на Конфедерацията;
- приема годишните отчети на Управителния съвет;
- приема планове и програми за дейността на Конфедерацията;
- взема решение за преобразуване и прекратяване на Конфедерацията;
- отменя решения на другите органи на Конфедерацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Конфедерацията;
- приема почетни членове на Конфедерацията;
- взема и други решения, предвидени в Устава.

❑ Управителен съвет. Състои се най-малко от пет и не повече от двадесет и пет лица – членове на Конфедерацията, които се избират от Общото събрание за срок от 2 години и за не повече от два последователни мандата. Управителният съвет има следните правомощия:

- приема правилник за организацията на дейността си;
- осигурява спазването на Устава и решенията на Общото събрание;
- представлява Конфедерацията и определя обема на представителната власт на своите членове;
- избира от състава си Председател, Първи Заместник-председател и Втори Заместник-председател на Конфедерацията. Същите изпълняват функциите и на Председател и Заместник-председатели на Управителния съвет. Председателят и Заместник-председателите нямат право на възнаграждение в това си качество;
- избира от състава си Ковчежник. Последният няма право на възнаграждение в това си качество;
- взема решения относно размера на имуществените вноски в съответствие с разпоредбите на Устава;
- приема и изключва членове на Конфедерацията;
- осъществява общо ръководство на текущата дейност на Конфедерацията и носи отговорност за това;
- приема проекта на годишен бюджет на Конфедерацията, респ. проекти за частични изменения в одобрения бюджет и го/ги внася в Общото събрание;

- приема отчет за дейността на Председателя и финансовите отчети на Ковчежника;
- приема и внася за разглеждане и одобряване от Общото събрание годишен отчет за дейността на Конфедерацията, който включва и отчет за изпълнение на годишния бюджет;
- следи за осъществяването на целите на Конфедерацията и ефективното изразходване на предвидените средства;
- разпорежда се с имуществото на Конфедерацията при спазване на изискванията на Устава и в съответствие с целите на дейност на Конфедерацията;
- приема правилници, наредби и други актове и разпоредби, свързани с дейността на Конфедерацията;
- приема периодични работни програми и отчети за тяхното изпълнение, както и други материали и издания;
- дава предварително съгласие за назначаването на Изпълнителен/-и директор/-и на Конфедерацията и определя неговото/тяхното възнаграждение;
- по предложение на Изпълнителния/-те директор/-и определя организационната структура и щатното разписание на Изпълнителното бюро на Конфедерацията;
- приема дарения и завещанията, извършени в полза на Конфедерацията;
- извършва ликвидация на Конфедерацията при прекратяване на неговата дейност;
- взема решение за откриване и закриване на клонове;
- взема решение за участие в други организации;
- приема регламенти за създаването на отраслови и общински структури на Конфедерацията;
- решава създаването и закриването на постоянни и „ад хок" комитети, определя основните положения на устройството и дейността им и определя състава им;
- взема и други решения предвидени в Устава.

❑ Председателят на Конфедерацията:

- представлява Конфедерацията пред трети лица в страната и в чужбина;
- управлява и ръководи дейността на Конфедерацията;
- организира работата на Управителния съвет;
- сключва трудов/-и договор/-и или договор/-и за управление с Изпълнителния/-те директор/-и на Конфедерацията;

- разпорежда се с имуществото на Конфедерацията, когато стойността на разпоредителните сделки, поотделно или в тяхната съвкупност, е под 30 000 (тридесет хиляди) лв. в рамките на една календарна година;
- решава всички други въпроси, които съобразно закона или Устава не са от компетентността на други органи или лица.

- Ковчежникът:
  - осъществява надзор върху финансовото положение на Конфедерацията;
  - ежемесечно следи дейността на Изпълнителния/-те директор/-и по финансови въпроси;
  - проверява финансовите отчети на Изпълнителния/-те директор/-и и ги представя пред Управителния съвет поне веднъж на всеки три месеца.
- Контролен съвет. Състои се от трима членове, които се избират за срок от 2 години и за не повече от два последователни мандата. Контролният съвет:
  - следи за изпълнението на решенията на Общото събрание и Управителния съвет;
  - следи за правилното използване и опазване на имуществото на Конфедерацията ;
  - прави проверки по предходните точки най-малко веднъж на три месеца;
  - изготвя и представя пред Общото събрание годишен отчет за своята дейност;
  - при необходимост иска свикване на Управителния съвет за обсъждане на констатациите от направени проверки.

Дейността на Конфедерацията се подпомага от Изпълнително бюро, оглавявано от един или двама Изпълнителни директори. По решение на Управителния съвет като помощни органи могат да се създават постоянни или „ад хок” комисии.

Дейността на Управителния съвет се подпомага от Консултативен съвет.

- Изпълнителени директори. Ръководят Изпълнителното бюро на Конфедерацията и има следните правомощия:
  - ръководият административно структурите на Конфедерацията и обслужва оперативната работа на Управителния съвет, Председателя, Заместник-председателите и Ковчежника;
  - представляват Конфедерацията пред трети лица в страната и в чужбина при изрично овластяване от Управителния съвет;
  - организират изпълнението на решенията на Общото събрание, Управителния съвет и Председателя на Конфедерацията;
  - предлагат на Управителния съвет проекти за работни програми на Конфедерацията в съответствие с целите й;

- предлагат за утвърждаване от Управителния съвет проекти за организационна структура и щатно разписание на Изпълнително бюро;
- сключват трудовите договори с щатния състав на Изпълнително бюро на Конфедерацията;
- представят по искане на Ковчежника финансови отчети;
- изпълняват и други задачи, възложени му/им от Председателя на Конфедерацията.

- Консултативен съвет. Състои от видни общественици и бизнесмени, чиито опит, знания и престиж биха допринесли за развитието на Конфедерацията и успеха на нейната мисия. Управителният съвет избира членовете на Консултативния съвет. Консултативният съвет осигурява консултативна помощ и подкрепа на членовете на Управителния съвет за ефективното управление на Конфедерацията и постигане на нейните цели.

3.2. Организации на работниците и служителите

3.2.1. Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ)

КНСБ е юридическо лице със свой печат, щемпел, знак, знаме и химн, утвърдени от нейния Координационен съвет (КС). Седалището на Конфедерацията е в град София, район Триадица, площад „Македония" №1 или друг определен от КС адрес. За контакти: 1040 София, пл. „Македония" №1, website: www.knsb-bg.org.

С Решение № 635 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, КНСБ е призната за представителна организация на работниците и служителите на национално равнище за срок от 4 години.

Основната цел на КНСБ е представителство и защита на трудовите, социалните и синдикалните права и интереси на: синдикалните членове, работниците и служителите; специфични права на жените, безработните, инвалидите, децата, учащите, студентите, пенсионерите, самонаетите и временно пребиваващите в чужбина работници и служители български граждани, както и на чужди граждани работещи в България.

3.2.1.1. Основни функции.

- сътрудничество с органи и институции в страната имащи право на законодателна инициатива;
- разработване и отстояване на свои проекти и програми или синдикални изисквания към проектите и програмите на законодателната и изпълнителната власт;
- участие в преговори, сключване на споразумения и договори с централната и местните изпълнителни власти, както и с организации на работодателите;
- упражняване на предоставените й от закона правомощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство;

- организиране и провеждане на протестни и солидарни действия, в т.ч. и общонационални стачки;
- предприемане на инициативи за ратификация и прилагане на международни конвенции, спогодби и препоръки, свързани с трудовите, осигурителните и синдикални права;
- поддържане на информационен обмен и взаимодействие с международни синдикални организации, както и на контакти с други синдикални организации в страната;
- утвърждаване на ценностите и механизмите на европейския социален модел;
- ресурсно обезпечаване и прилагане съвместно с основните членове на съгласувани политики по кадровото осигуряване, мотивиране и привличане на нови членове и изграждане на позитивен медиен образ на синдиката;
- утвърждаване на работническия спорт като средство за възстановяване работоспособността на работниците и служителите;
- разширяване влиянието на Конфедерацията в гражданското общество чрез сътрудничество с организации, съюзи и сдружения.

3.2.1.2. Членство в КНСБ

Членството в КНСБ е колективно. Колективните членове на Конфедерацията могат да бъдат основни и асоциирани.

- Основни колективни членове на Конфедерацията са всички федерации, отраслови, браншови синдикати и съюзи, които приемат програмните документи и устава на Конфедерацията. Федерациите, отрасловите и браншовите съюзи са доброволни обединения на синдикални организации и сдружения, организирани по отраслов/браншов, производствен и териториален признак. Всеки основен член на КНСБ има следните права:
  - да представлява и защитава специфичните интереси на своите членове в ръководните органи на Конфедерацията, пред други синдикални организации, организации на работодателите и органите на държавната власт;
  - да избира и отзовава свои представители в ръководните органи на Конфедерацията в съответствие със статутите на тези органи;
  - да избира свободно начина и формата на своето организационно изграждане и функциониране;
  - да участва при вземането на решения от Координационния съвет с право на глас, съгласно изискванията на устава;
  - да предлага и получава от други членове на Конфедерацията съвместни или солидарни действия;
  - да ползва имуществото на КНСБ при спазване изискванията на устава и по ред и условия, определени от КС на КНСБ.

- Асоциирани членове на КНСБ могат да бъдат всички съюзи, сдружения, движения и организации, които са изградени на базата на членствени правоотношения и които наред със своята основна дейност изпълняват социални и синдикални дейности или функции. Не могат да бъдат асоциирани членове на КНСБ организации имащи статут на политически партии, коалиции и движения, както и организации с националистическа идеология. Асоциираните членове на Конфедерацията имат следните права и задължения:
  - да уреждат своите взаимоотношения с Конфедерацията с двустранни договори;
  - да получават методическа и информационна помощ от Конфедерацията;
  - да получават от и да предлагат на останалите членове на КНСБ солидарни действия;
  - да спазват договореностите си с Конфедерацията;
  - в случаите на несъгласие с решенията на Конфедерацията да не пречат с действия или бездействия за реализирането на взетите решения.

3.2.1.3. Органи на КНСБ:

Органи на Конфедерацията са: Конгресът, Координационният съвет (КС), Изпълнителният комитет (ИК), Президентът на КНСБ, както и Централната контролна комисия (ЦКК).

- Конгрес. Висш орган на КНСБ. Редовните конгреси се провеждат веднъж на пет години. Решенията за тяхното провеждане се вземат от Координационния съвет. При необходимост могат да се провеждат извънредни конгреси, които имат всички правомощия на редовен конгрес. Конгресът:
  - обсъжда и приема отчетите за дейността на Координационния съвет и Централната контролна комисия;
  - обсъжда и приема програмните документи на Конфедерацията;
  - приема, допълва и променя устава на Конфедерацията;
  - избира за срока на мандата и освобождава президент и вицепрезиденти на КНСБ, председател на ЦКК и неговите заместници;
  - взема решение за преобразуване или прекратяване на Конфедерацията;
  - приема обща бюджетна рамка за приходите и разходите на КНСБ за срока на мандата, разпределена по години;
  - взема решение и по други въпроси, свързани с дейността на КНСБ.
- Координационен съвет. Колективен орган за управление, който организира и провежда цялостната дейност на Конфедерацията между два конгреса. В състава на КС влизат по право председателят, зам-председателите, изпълнителните секретари на КНСБ, председателите на основни членове на Конфедерацията с численост над 2000 членове и по един председател на РКС на КНСБ от всяка от административните области на страната. В работата на КС с право на съвещателен глас участват ръководителите на асоциираните членове

на КНСБ, председателят на ЦКК, председателите на основни членове с численост под 2000 души. Координационният съвет:

- организира и координира изпълнението на решенията на конгреса като приема насоки, приоритети, програми, политики и други;
- приема позиции и становища на Конфедерацията;
- предоставя мандат за водене на преговори за сключване на споразумения, по проекти за нормативни актове и други;
- контролира и оценява изпълнението на конгресните решения и текущата дейност на ръководните органи и териториалните структури на Конфедерацията;
- приема и изключва основни членове на Конфедерацията;
- избира и освобождава изпълнителните секретари на КНСБ, директора на Института за социални и синдикални изследвания в рамките на мандата по предложение на президента на КНСБ и представителите на основни членове от материалната и бюджетната сфера по предложение на президента на КНСБ и членовете на КС;
- утвърждава назначаването/освобождаването на председателите на РС, зам.-председателите на обществени начала на РС и общинските координатори на КНСБ;
- утвърждава годишните финансови отчети, проекти за бюджет и щат на Конфедерацията, както и други документи, регламентиращи финансовата дейност на Конфедерацията;
- при необходимост може да взема решение за създаване на фондове и утвърждава механизми за тяхното формиране и разходване;
- взема решение за участие в търговски дружества и сдружения с нестопанска цел, както и за осъществяване на стопанска дейност, свързана с предмета на дейност на КНСБ;
- взема решение за обявяване, прекратяване и отмяна на общонационални стачни и други мащабни протестни и солидарни действия. Приема общовалидни съгласувателни процедури за провеждане на стачни действия от синдикални организации;
- взема решения за членство на КНСБ в международни синдикални обединения и организации и определя механизма за набиране на международния членски внос;
- определя ежегодно задължителен диференциран минимум на дължимия членски внос от основните членове;
- взема решение за придобиване и разпореждане с дълготрайни активи на КНСБ;
- приема и координира общата политика на КНСБ в международни структури и форуми;

- утвърждава споразумения за защита на трудови и социални права в т.ч и взаимно признаване на синдикалното членство със синдикални организации от страните членки на ЕС;
- разработва и приема правилник за дейността си, както и други вътрешнонормативни актове;
- определя временно изпълняващи длъжностите при смърт, поставяне под запрещение, оставка или невъзможност за изпълнение на задълженията;
- определя и променя териториалните граници и организационния състав на регионалните структури на Конфедерацията и приема статут за дейността им;
- създава временни и постоянно действащи помощни органи, определя броя и избира ръководствата им и утвърждава техния статут (Арбитражна комисия, Национален стачен комитет, Консултативни комитети).

- Изпълнителен комитет (ИК). Постоянно действащ колективен орган за оперативно управление дейността на КНСБ. В състава на ИК влизат по право председателят, зам-председателите и изпълнителните секретари на КНСБ и избрани от Координационния съвет представители на основните членове на КНСБ. По своя преценка ИК може да привлича външни експерти за консултантски услуги и да създава работни групи по различни проблеми. Изпълнителният комитет:
  - организира оперативното изпълнение на решенията на Конгреса и КС на КНСБ;
  - внася за утвърждаване в КС финансови отчети, проекти за бюджет и щат на КНСБ, както и други документи регламентиращи финансовата дейност на Конфедерацията;
  - приема програми за изследвания, експертизи, анализи, консултации, обучения и др.;
  - създава експертни, изследователски и други работни групи и звена, подпомагащи оперативната му дейност;
  - определя представителите на КНСБ в органите на тристранното сътрудничество и други органи изградени на трипартитна основа, както и екипите за водене на преговори със социалните партньори на национално ниво;
  - съдейства за осъществяване на непосредствени контакти и работно взаимодействие между основните членове и териториалните структури на КНСБ;
  - подпомага и контролира дейността на териториалните структури и ИССИ на КНСБ;
  - подпомага основните членове при решаване на спорове и конфликти;
  - приема позиции, становища и декларации свързани с дейността на КНСБ;

- определя възнагражденията на президента и вицепрезидентите на КНСБ и на председателя и на заместник -председателите на ЦКК;
- разглежда годишните отчети и резултати от дейността на търговските дружества и юридически лица с нестопанска цел, в които КНСБ участва, докладвани от съответните представители на Конфедерацията в техните орани на управление и контрол;
- взема оперативни решения, невключени в компетенциите на КС.

- Президент. Президентът представлява Конфедерацията и изпълнява следните функции:
  - свиква и ръководи заседанията на КС и ИК;
  - сключва национални споразумения с органите на изпълнителната власт и организации на работодателите;
  - инициира и организира провеждането на национални конференции, дискусии и форуми по значими проблеми за дейността на КНСБ;
  - организира и контролира изпълнението на решенията но КС и ИК на КНСБ и се отчита пред тях;
  - по искане на основните членове подпомага развитието на отрасловото/браншово тристранно сътрудничество и колективното договаряне;
  - инициира и подпомага процесите на консолидация на основните членове;
  - разпределя, ръководи, и контролира дейността на вицепрезидентите на КНСБ. В случай на отсъствие определя в писмен вид свой заместник измежду тях.
  - внася предложения по организационни и кадрови въпроси в КС или ИК в съответствие с техните правомощия;
  - урежда правоотношенията и договаря размера на възнагражденията с лицата заемащи изборни длъжности и със щатния персонал на КНСБ, както и сключва договори със сътрудници;
  - инициира изграждането на общи синдикални съвети за координация в икономически структури, обединяващи предприятия в повече от един отрасъл или бранш;
  - взема оперативни решения, невключени в правомощията на КС и ИК.

- Вицепрезиденти. Вицепрезидентите на КНСБ:
  - заместват президента в негово отсъствие;
  - по решение на КС и ИК представляват КНСБ и ръководят работни групи за преговори на национално равнище;
  - осъществяват оперативни контакти между основните членове, органите на КНСБ, изпълнителната власт и организациите на работодателите;

- подпомагат президента при изработването и реализацията на политиката в съответните направления;
- ръководят и контролират дейността на изпълнителните секретари, за които отговарят;
- организират оперативно изпълнение на решенията на КС и ИК, като ръководят и контролират дейността на функционалните звена в съответните направления.

- Изпълнителни секретари. Изпълнителните секретари на КНСБ:
  - по предоставени пълномощия представляват КНСБ пред организации на работодателите, държавни институции и местни власти;
  - методически подпомагат основните членове, ръководните органи на КНСБ и териториалните й структури в направленията, за които отговарят;
  - ръководят, организират и контролират цялостната дейност на функционалните звена намиращи се на тяхно пряко подчинение.
- Централна контролна комисия (ЦКК). Орган за цялостен контрол на изпълнението на Устава и решенията на ръководните органи на Конфедерацията, на финансово стопанската дейност и участието в съвместни дейности на КНСБ, на нейните органи и звена. Състои от председател и заместник-председатели, избрани от Конгреса, както и представители на основните членове на Конфедерацията с численост над 10 000 души избрани от техните органи. Централната контролна комисия:
  - планира, ръководи и провежда вътрешния финансов и организационен контрол на КНСБ;
  - определя функциите и задълженията на щатния си персонал;
  - дава методически указания и препоръки на контролните органи на основните членове и териториалните структури и следи за тяхното еднакво прилагане;
  - организира и провежда обучение на контролните органи на основните членове;
  - контролира текущо спазването на принципите, правата и задълженията по Устава на КНСБ, изпълнението на решенията на ръководните органи на КНСБ и документацията за постъпленията и отчисленията на членски внос;
  - по свое решение или по предложение на Координационния съвет, текущо информира КС и ИК на КНСБ за своите констатации и подготвя при необходимост мотивирани предложения за решения до КС по въпроси от неговите компетенции;
  - осъществява информационния обмен и координация с контролните комисии на основните членове.

Помощни органи

- Национален стачен комитет: Националният стачен комитет е помощен орган на ИК и КС на КНСБ за организиране и провеждане на национални синдикални стачни и протестни действия. НСК се състои от Председател, Зам.председател и членове. Членовете на НСК са от различни федерации, синдикати и териториалните структури на КНСБ като същите по региони се явяват пълномощници на НКС. Членовете на НСК избират Оперативен съвет, който ежедневно се информира за колективните трудови спорове и координира дейността на националната стачна мрежа. Дейността на НСК се определя с решения на ИК и КС на КНСБ.
- Арбитражна комисия (АК): Съгласно чл. 22, ал.3, т.1. от Устава на КНСБ, АК е постоянно действащ помощен орган на КС за уреждане на спорове между структури на Конфедерацията. Председателят, секретарят и членовете на комисията се избират от КС на КНСБ. Предмет на обсъждане и решаване от страна на Арбитражната комисия са възникнали спорове между структури[76] на КНСБ във връзка с прилагане разпоредбите на Устава на КНСБ. Основна цел на АК при обсъждане на възникнали спорове е въз основа на изяснената фактическа обстановка и в съответствие с Устава на КНСБ постигане взаимно приемливо за спорещите страни решение. Арбитражната комисия постига целта си чрез процедури за помирение в хода на арбитражното производство. В случай, че помирение по спора не се постигне, АК внася спора за обсъждане в КС на КНСБ с предложение за решение.
- Консултативни комитети: Социално партньорство и колективно договаряне; Икономическа политика и заетост, доходи; Социална защита; Юридически консултативен комитет; Обучение, квалификация и проекти.

3.2.1.4. Териториални структури на КНСБ

КНСБ изгражда за срока на мандата единни териториални структури на конфедерален принцип – Регионални съвети (РС) и Общински съвети (ОС).

- Регионални съвети. Постоянно действаща структура за подпомагане дейността на синдикалните организации чрез общо координиране, взаимно информиране и оказване на експертно консултантска помощ на техните ръководства. Състои се от представители на основните членове определени от председателите на СО в региона, председателя и зам.-председателя на РС и общинските координатори на КНСБ. В работата на РС на КНСБ участват с право на съвещателен глас упълномощени представители на асоциираните членове на КНСБ в региона, териториалните синдикати и експертите от регионалната експертна кантора. Регионалният съвет на КНСБ:
  - защитава синдикалните интереси и участва в регионални преговори със социалните партньори, държавни, частни, обществени органи и организации;

[76] По смисъла на чл. 22, ал.3, т.1. от Устава на КНСБ, под „структури" се разбират основните членове на КНСБ, териториалните й структури и синдикални организации (СО).

- упражнява предоставените му от закона правомощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство;
- съгласува и подпомага действията на синдикалните организации от региона за реализация на програмата на КНСБ и изпълнение на решенията на ръководните органи на Конфедерацията;
- подпомага изграждането на нови синдикални организации;
- осигурява информационен обмен между синдикалните организации и ръководните органи на КНСБ и основните членове;
- осъществява безплатното,експертно-консултантско обслужване на ръководствата на легитимните синдикални организации;
- подпомага и консултира подготовката и провеждането на ефективни стачни действия от синдикални организации в региона след съгласуване със съответния основен член;
- утвърждава годишния финансов отчет, проектите на бюджет и щат;
- участва в организацията, координацията и провеждането на общонационални, отраслови и регионални протестни и солидарни стачни действия;
- подпомага и консултира подготовката и провеждането на ефективни стачни действия от синдикални организации в региона след съгласуване със съответния основен член;
- избира от състава си Изпълнителен комитет и Регионален стачен комитет;
- избира и предлага за утвърждаване от КС на КНСБ председател на РС и зам. – председател на РС на обществени начала за срока на мандата;
- приема ежегодно отчета на председателя на РС и ръководената от него регионална експертна кантора.

- Общински съвет (ОбС). Орган за съгласуване на интересите и координиране на действията на синдикалните организации от съответната община. Състои се от председателите на синдикалните организации и общинския координатор на КНСБ. В работата на ОбС могат да участват представители на новосъздадени синдикални сдружения в територията, които имат за партньор местните власти или работодатели, действащи на местно ниво и поради спецификата си не се вписват в съществуващите отраслови, браншови и други структури на КНСБ. Общинският съвет на КНСБ:
  - защитава синдикалните интереси и участва в общински преговори със социалните партньори, местните власти, държавни органи, частни и обществени организации и организации на работодателите;
  - изразява становища и отстоява позиции по общински програми и мероприятия;

- съгласува и подпомага действията на синдикалните организации от региона за реализация на програмата на КНСБ и изпълнение на решенията на ръководните органи на Конфедерацията;
- участва в организацията, съгласуването и провеждането на общонационални, териториални и общински протестни солидарни действия;
- изпълнява решенията на РС и на ръководните органи на КНСБ;
- предлага за утвърждаване от КС на КНСБ общински координатор.

- Общинският координатор на КНСБ:
  - представлява КНСБ и ОбС на общинско ниво пред социалните партньори, държавни, частни, обществени органи и организации и пред средствата за масова информация;
  - ръководи делегацията на КНСБ, упълномощена от ОбС, в общинския съвет за тристранно сътрудничество;
  - участва в преговорите и подписването на общински колективни трудови договори и споразумения;
  - подпомага изграждането на нови синдикални организации на КНСБ в общината;
  - осигурява информация до РС за организационното състояние и текущите проблеми на синдикалните организации в общината;
  - осигурява експертно консултантско обслужване и обучение на ръководствата на легитимните синдикални организации;
  - свиква и ръководи заседанията на ОбС.

3.2.1.5. Централа на КНСБ:

- Конгресно ръководство: Президент на КНСБ и Вицепрезиденти на КНСБ
- Кабинет:
- Направления и департаменти: направление „Обща синдикална политика”; департамент „Организация, координация и информация”; департамент „Социален диалог и колективно трудово договаряне”; департамент „Обучение, квалификация и проекти”; департамент „Правна закрила на труда и законотворческа дейност”; направление „Защита на синдикалните права и синдикализация”; департамент „Синдикализация”; департамент „Защита на синдикалните права и трудови конфликти”; направление „Социална политика”; департамент „Социална защита, безопасност и здраве при работа”; департамент „доходи и жизнено равнище”; направление „Икономическа и структурна политика. Пазар на труда”; департамент „Икономическа и структурна политика”.

3.2.1.6. Основни членове (федерации, синдикати, съюзи)

- Синдикат на българските учители
- Федерация на независимите синдикални организации от леката промишленост

- Национална федерация „Метал-електро”
- Национална федерация на труда „Химия и индустрия”
- Синдикат на железничарите в България
- Федерация на независимите строителни синдикати
- Федерация на синдикалните организации от горското стопанство и дървопреработващата промишленост
- Федерация на независимите синдикати на миньорите
- Федерация на синдикатите в здравеопазването
- Федерация на независимите синдикати от държавното управление и организации
- Синдикална федерация „Металици”
- Съюз на транспортните синдикати в България
- Независима синдикална федерация на търговията, кооперациите, туризма и услугите
- Федерация на независимите синдикални организации от хранителната промишленост
- Синдикат на автотранспортните работници в България
- Синдикална федерация съобщения
- Федерация на независимите синдикални организации от Българската армия
- Федерация на синдикати от военно-промишления комплекс
- Федерация на независимите синдикати от земеделието
- Независим синдикат на тютюноработниците
- Национална федерация на енергетиците
- Национален браншов синдикат „Водоснабдител”
- Независим учителски синдикат
- Синдикална федерация на организациите от електрониката, машиностроенето и информатиката
- Независима синдикална федерация на кооперативните организации
- Национален Банков Синдикат
- Независима синдикална федерация на енергетиците в България
- Синдикат на туризма в България
- Синдикат „Корабостроител”- Варна
- Синдикат на производителите на бира, храни и напитки
- Моряшки синдикат

- Национален браншов синдикат „Висше образование и наука”
- Национален синдикат на икономистите и одиторите в България - КНСБ
- Независима синдикална федерация „Култура”
- Съюз на българските музикални и танцови дейци

3.2.1.7. Асоциирани членове:

- Съюз на артистите в България – www.uba.bg
- Съюз на българските музикални и танцови дейци -www.ubmd-bg.org
- Съюз на инвалидите в България - www.disability-bg.org
- Национален браншови пчеларски съюз – http://nbps.press.bg
- Българска работническа спортна федерация - www.bwsf-bg.org
- Национална занаятчийска камара - www.nzkbg.org
- Сдружение на надомните работници - Адрес: ул. "Цар Симеон" 112, ет.3, тел. 931 55 40, GSM 0897 805 749, e-mail anr_bg@mail.com
- Национално сдружение на възрастните хора - Адрес: 1040 София,пл.”Македония” 1, ет.1, Тел. 4010 560, 4010 610 , Факс 9170 610, e-mail: naop_bg@abv.bg

3.2.1.8. Институтът за синдикални и социални изследвания (ИССИ)

ИССИ е поделение на КНСБ и има статут на юридическо лице. Основни функции на института са изследвания, консултации и обучение в следните области: развитие на синдикализма и индустриалните отношения - историческо развитие; структури; социално партньорство; колективно договаряне; колективни трудови спорове; протестни действия и стачки; международно синдикално движение; пазар на труда и стратегии на синдикатите; приватизация; социална политика – жизнено равнище, цени, доходи, социална защита.

Основните резултати от изследванията на ИССИ се използват от КНСБ при преговорите с правителството, международните финансови институции и при изработване на стратегията на Конфедерацията в различни проблемни области. През 1995 г. ИССИ е регистриран в консултантския регистър на програмата FHARE. Институтът е национален кореспондент на Европейската обсерватория по индустриални отношения към Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд и участва в Мрежата за глобална политика (GPN) към Института за икономическа политика във Вашингтон, САЩ, Глобалната мрежа на синдикатите за изследвания (GURN) към МОТ, мрежата по колективно договаряне към Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП) и др. ИССИ публикува изследователски разработки, брошури, тримесечен информационен бюлетин “Жизнено равнище” и тримесечен информационен бюлетин “Социална Европа”. Към него е изграден Ресурсен център, в който се събира българска и чуждестранна литература по направления, представляващи интерес за синдикатите.

3.2.2. Конфередация на труда „Подкрепа” (КТ „Подкрепа”)

КТ „Подкрепа” е юридическо лице със седалище в гр.София. Този статут е придобит с вписване в регистъра на Софийски градски съд, съгласно процедурата за регистрация на сдружения с нестопанска цел. За контакти: 1000 София, ул. „Ангел Кънчев” 2, тел: (+359 2) 987 68 82, факс (+359 2) 987 05 57, website: www.podkrepa.org, e-mail: press_center @ podkrepa.org

С Решение № 636 от 26 юли 2012 год. На министерския съвет, КТ „Подкрепа” е призната за представителна организация на работниците и служителите на национално равнище за срок от 4 години.

3.2.2.1. Цел и предмет на дейност

Защита на правата, достойнството, професионалните и социалните интереси на членовете на организацията в Конфедерацията чрез:

- осигуряване на правата в сферата на професионалната дейност, заплащането на труда, социалните условия, техническата безопасност и охраната на труда.
- защита на здравето, материалните, обществените и културните интереси на своите членове и техните семейства.
- съгласуване и защита интересите на работниците и служителите с тези на работодателите за просперитета на предприятията, с приоритет на работниците и служителите;
- полагане на системни усилия за осъществяване на пълното равенство между мъжете и жените при реализиране на трудовите им права;
- провеждане на обучение, консултации и квалификация в областите на трудово-правните отношения, социалното осигуряване, условията на труд, екологията, индустриалните отношения, заетостта, професионалната квалификация, преквалификация и основите на гражданското общество;
- разпространяване на демократични идеи и укрепване на доверието, взаимопомощта и солидарността в обществото;
- влияние върху формирането на социално-икономическата политика на държавата за подобряване материалното състояние и справедливото разпределение на обществения продукт въз основа на принципите на социалното партньорство;
- противопоставяне на всякакви опити за въвеждане на каквато и да е форма на диктатура като държавно управление;
- противопоставяне на дискриминация поради расова, национална, етническа или религиозна принадлежност.

3.2.2.2. Представителство

КТ “Подкрепа” се представлява от президента, а в негово отсъствие от вицепрезидента или упълномощен от Изпълнителния съвет негов член.

3.2.2.3. Членство, права и задължения

- Колективни членове на КТ “Подкрепа”. пълноправните (синдикални организации -националните федерации, националните синдикати и синдикалните регионални съюзи, регистрирани от Конфедерацията като нейни поделения, по ред и начин определен от Конфедеративния съвет) и асоциираните членове (организации, чиито цели и предмет на дейност са сходни с тези на Конфедерацията, като те не могат да бъдат организации, които са регистрирани по Закона за политическите партии, както и синдикални организации).
- Почетни членове. В КТ “Подкрепа” могат да членуват чужди синдикални организации, български и чужди граждани, които споделят целите и идеалите на Конфедерацията, със статут на почетни членове, без право на глас. Същите не могат да бъдат избирани в ръководните, изпълнителните и контролните органи на Конфедерацията.
- Индивидуално членство. Всяко физическо лице може да членува в синдикалните секции на пълноправните членове на КТ “Подкрепа”. Всеки индивидуален член на КТ “Подкрепа” има право да избира и да бъде избиран в ръководните и контролни органи на КТ “Подкрепа”, на нейните пълноправни членове, или в синдикалната организация, в която членува.

3.2.2.4. Структура, ръководни органи, пълноправни членове на конфедерацията, контролна дейност

- Конгрес. Върховен орган на Конфедерацията (свиква се веднъж на четири години). Конгресът:
  - изслушва отчета на Президента на Конфедерацията;
  - приема Устава, както и измененията в него;
  - утвърждава Стратегия и Програма на Конфедерацията;
  - избира едновременно екип от президент и вицепрезидент;
  - Избраният екип предлага броя на конфедералните секретари – членове на Изпълнителния съвет, който се утвърждава от Конгреса. Екипът предлага листата за конфедерални секретари;
  - взема решения по всички въпроси, засягащи цялостната дейност на Конфедерацията;
  - определя минималния размер на членския внос на физическите лица.
- Конфедеративен съвет (КС). Висш ръководен орган на Конфедерацията между два Конгреса. Състои се от поименно упълномощени представители на пълноправните членове на Конфедерацията и членовете на Изпълнителния съвет (ИС), Ръководството на Конфедералната контролна комисия (ККК), експерти на Конфедерацията и представители на асоциираните членове. Конфедеративният съвет:
  - изработва Правилник за дейността си;
  - изслушва и приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и на контролния орган;

- изслушва и приема отчетите на пълноправните членове;
- избира Конфедерална контролна комисия (ККК), определя правомощията й и приема правилника за нейната дейност;
- по предложение на Изпълнителния съвет разглежда организационно-финансовата дейност на структурите на КТ “Подкрепа” и взема решения;
- координира дейността на членовете си;
- приема схема за разпределение на членския внос;
- осигурява информация на членовете си за дейността на цялата Конфедерация и обработва информацията, постъпила от тях;
- разглежда и утвърждава заявления за членство в Конфедерацията;
- утвърждава и обезпечава бюджета на Конфедерацията, приема отчета за изпълнението му и утвърждава щатния й състав.
- създава условия за организационно укрепване на Конфедерацията;
- приема схема за професионално и регионално структуриране на Конфедерацията;
- във връзка с чл.41 от Устава освобождава член на Изпълнителния съвет, извършил доказани нарушения на Устава, Програмата на КТ “Подкрепа” или при безспорно доказано неизпълнение на служебните му задължения;
- при доказани нарушения на Устава, решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет, и действия и бездействия, уронващи престижа на Конфедерацията, взема решение за отстраняване на член на ръководен или контролен орган на всички нива на структурите на КТ”Подкрепа”;
- когато член на ръководен или контролен орган на Конфедерацията е осъден с влязла в сила присъда за умишлено престъпление от общ характер и това уронва авторитета на Конфедерацията, той може да бъде изключен с решение на Конфедеративния съвет;
- утвърждава заместник на член на Изпълнителния съвет и на ККК на КТ “Подкрепа”, но на не повече от половината, който отсъства продължително време по обективни причини, до завръщането му;
- избира Национален стачен комитет и утвърждава Наредба за дейността му;
- попълва състава на Изпълнителния съвет, на ККК и на Националния стачен комитет;
- приема решения за акции, включително и стачки в национален мащаб и ги препоръчва на своите членове;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на редовен Конгрес;
- решение за Извънреден конгрес може да се вземе от КС при писмено искане на 1/10 от индивидуалните членове на синдикалните секции на пълноправните членове на Конфедерацията, представено в Изпълнителния съвет;

- при необходимост Конфедеративният съвет може да сформира временни или постоянни експертни комисии.

- Изпълнителен съвет. Постоянно действащ ръководен орган, който организира цялостната дейност на Конфедерацията между Конфедеративните съвети. Той се състои от Президент, вицепрезидент и конфедерални секретари. Ръководството на ККК може да участва с право на съвещателен глас. Изпълнителният съвет:
  - изпълнява решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет;
  - изработва правилник за дейността си;
  - подготвя и свиква заседанията на Конфедеративния съвет;
  - взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на Конфедерацията;
  - разглежда организационно - финансовата дейност на структурите на КТ "Подкрепа". При нарушаване на Наредбата за реда и начина на набиране, разходване и отчитане на финансовите средства от членски внос ИС разглежда случая и го внася в Конфедеративния съвет за решение.
  - предлага на Конфедеративния съвет схема за отчет на пълноправните членове;
  - следи за спазването на Конфедеративния устав, решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет от пълноправните членове на КТ "Подкрепа";
  - разглежда и одобрява бюджета за текущата година и го предлага на КС за утвърждаване;
  - изготвя проект на щатния състав на Конфедерацията и го внася в КС за утвърждаване;
  - информира структурите на Конфедерацията за дейността си.

- Президент: избира се от Конгреса с мандат до следващия Конгрес. Има ръководни и представителни функции. Изразява волята на Изпълнителния и Конфедеративния съвети. Президентът:
  - подписва документи относно дейността на Конфедерацията;
  - свиква и ръководи заседанията на Изпълнителния съвет;
  - делегира на вицепрезидента дейности, свързани с управлението на Конфедерацията;
  - може временно да спре изпълнението на решение на Изпълнителния съвет или на ръководен орган на колективен член на КТ "Подкрепа" като сезира Конфедеративния съвет за вземане на решение по проблема. Президентът не може да делегира на други лица тези правомощия.
  - може да свиква и ръководи заседанията на Конфедеративния съвет;
  - отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Конфедеративния съвет и Конгреса.

- Вицепрезидент. Избира се от Конгреса с мандат до следващия Конгрес. В отсъствие на Президента или по негово възлагане той има правата и задълженията като на президента.
- Конфедерални секретари. Организират и отговарят за дейността на ръководените от тях отдели, съгласно правилника за дейността на Изпълнителния съвет. Внасят за утвърждаване в Изпълнителния съвет структурата, щатния състав и бюджета на отделите. Отчитат дейността си пред Конфедеративния съвет и Конгреса, като изготвят писмена информация.
- Контролна дейност. Осъществява се от Конфедерална контролна комисия (ККК), избрана от Конфедеративния съвет. Правомощията на ККК се определят от Конфедеративния съвет. Ръководството на ККК се избира от Конфедеративния съвет в екип от председател и зам. председател. ККК изработва Правилник за дейността си, който се утвърждава от КС. Отчита дейността си пред Конгреса, пред КС и ИС.
- Синдикална секция. Синдикалната секция (СС) е основната структурна единица по месторабота и се учредява най-малко от 3 членове. Съобразно спецификата на труда в секцията могат да се особяват синдикални групи. Не се допуска учредяване на повече от една секция на КТ "Подкрепа" при един и същи работодател, освен при изграждане или наличие на Фирмена синдикална организация (ФСО). Синдикалната секция възниква от датата на нейното учредяване и се регистрира в професионалната структура Национална федерация (НФ) или Национален синдикат (НС) и в съответния Синдикален регионален съюз (СРС).
- Фирмена синдикална организация (ФСО). След предложение на синдикалната секция, по решение на Федеративния (Синдикален) съвет на съответните национална федерация или национален синдикат се създава фирмена синдикална организация (ФСО) при следните случаи: когато работодателят е с производствена или териториална разсредоточеност; при наличието на група работодатели; когато основният работодател е делегирал права по трудовите правоотношения и по колективното договаряне на ръководители на подразделения. ФСО се състои от обособени синдикални секции. Тези секции членуват в СРС, на чиято територия са и осъществяват дейността си съгласно Правилник за организацията и дейността на ФСО, приет от Конфедеративния съвет. ФСО осъществява координация между синдикалните секции при работодателя и по тяхно решение може да ги представлява пред него и пред други делегирани работодатели, както и пред Федеративния (Синдикалния) съвет на Националната федерация (Националния синдикат). Висш ръководен орган на синдикалната секция е общото (делегатско) събрание, което се провежда най-малко на шест месеца.
- Регионален професионален синдикат (РПС). Създава се по решение на съответен Федеративен (Синдикален) съвет на НФ (НС) и Регионален съвет на СРС. Състои се от обособени синдикални секции, членуващи в съответните НФ (НС) и СРС. осъществява координация между синдикалните секции и ги представлява пред съответните: Федеративен (Синдикален) съвет на НФ (НС) и

Регионарлен съвет на СРС. Седалището на РПС е седалището на съответния СРС.

- Общински синдикален съюз (ОбСС). Създава се по решение на Регионалния съвет на територията на съответния СРС. Състои се от обособени синдикални секции, намиращи се на територията на съответната община. Осъществява координация между синдикалните секции в общината и ги представлява пред Регионалния съвет на СРС. Седалището на ОбСС е седалището на съответната община.

- Национални федерации, национални синдикати. Обединяват синдикалните секции (СС), изградени на професионален принцип. Конкретната структура на НФ (НС), пълноправни членове на Конфедерацията, се регламентират с устройствените им актове (устави), приети на Националните им конференции, след предварително съгласуване с ИС и с ККК на КТ "Подкрепа". Органи на управление на НФ (НС) са: Национална конференция, Федеративен (синдикален) съвет и Изпълнителен съвет. Основните функции на НФ (НС) са:

  – да изготвят и сключват отраслови и браншови колективни трудови договори;

  – да представляват интересите на своите членове на всички нива и подпомагат СРС на регионално ниво;

  – да подготвят и организират курсове за синдикално и професионално обучение;

  – да участват в системата за социално сътрудничество на отраслово (браншово) ниво;

  – да редставляват синдикален регионален съюз в отрасъла (бранша) за София – град;

  – да организират, провеждат и координират стачни действия в своя отрасъл (бранш) на национално ниво;

  – да подпомагат СРС в организирането, провеждането и координирането на стачни

  – действия в своя отрасъл (бранш) на регионално ниво.

  – да представляват интересите на своите членове в органите на управление на пенсионни фондове.

- Синдикален регионален съюз. Обединява синдикалните секции и общинските синдикални съюзи на територията на съответния регион. Не се допуска учредяване на повече от един СРС на територията на даден регион, съгласно териториалното деление, прието от Конфедеративен съвет. Не се допуска членуване на секция от територията на даден регион към друг такъв. Органи на управление на СРС са: Регионална конференция, Регионален съвет и Изпълнителен съвет. Основните функции на СРС са:

  – осъществяват синдикална защита на колективните и индивидуалните си членове в региона и представляват интересите им на всички нива, и

подпомагат националните федерации и националните синдикати на национално ниво;

- оказват организационна и методическа помощ на всички синдикални структури;
- изграждат нови секции и общински съюзи за увеличаване на членската маса;
- подготвят и организират курсове за синдикално обучение;
- оказват методическа помощ при провеждане на преговори и сключване на КТД по предприятия;
- участват в системата за социално сътрудничество на регионално и общинско ниво;
- организират, провеждат и координират стачни действия на територията на своите региони, съгласувано със съответната професионална организация;
- ипълняват контролни , финансови и организационни функции;
- изграждат Консултантски синдикални центрове.

- Регионален съвет. Висш ръководен орган на Синдикалния регионален съюз между две конференции. Състои се от членовете на Изпълнителния съвет, представители на общинските синдикални съюзи (ако са изградени такива), регионалните професионални структури, и не обхванатите в тях секции, съгласно Правилника за работа на Регионалния съвет. Ръководството на контролния орган и експертите участват с право на съвещателен глас. Регионалният съвет:

  - изслушва и приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и на контролния орган;
  - избира контролен орган, определя правомощията и приема Правилник за работата му;
  - координира дейността на членовете си.
  - осигурява информация на членовете си за дейността на Синдикалния регионален съюз, на Конфедеративния съвет на КТ "Подкрепа", както и на цялата Конфедерация и обработва информацията, постъпила от тях;
  - утвърждава бюджета на СРС и на ОбСС.
  - може да освободи Член на Изпълнителния съвет и на контролния орган, извършил доказани нарушения на Устава на КТ „Подкрепа”, решенията на Конгреса и на Конфедеративния съвет, както и при безспорно доказано неизпълнение на служебните му задължения.
  - утвърждава заместник на член на Изпълнителния съвет и контролния орган, но на не повече от половината, който отсъства продължително време по обективни причини, до завръщането му.
  - попълва състава на Изпълнителния съвет.

- приема решения за акции, включително и стачки на своята територия след съгласуване с ръководните органи на Конфедерацията;
- избира регионален стачен комитет;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на редовна регионална конференция;
- по решение на РС на територията на СРС могат да бъдат създавани Общински синдикални съюзи (ОбСС).

- Изпълнителен съвет. Постоянно действащ ръководен орган, който организира цялостната дейност на организацията между регионалните съвети. Той се състои от председател, заместник-председател и регионални секретари. Ръководството на контролния орган участва с право на съвещателен глас. Изпълнителният съвет:
  - изготвя структурата, щатното разписание и бюджета на организацията и внася последния в Регионалния съвет за утвърждаване.
  - изпълнява решенията на Конференцията и Регионалния съвет;
  - подготвя и свиква заседания на Регионалния съвет;
  - взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на организацията.
  - разглежда и утвърждава заявление за членство в СРС, както и за асоцииране на
  - членове към него;
  - организира при нужда експертни групи и технически органи;
  - организира цялостната финансова дейност на организацията.

- Председател на Синдикален регионален съюз „Подкрепа”. Избира се от конференцията с мандат до следващата конференция. Има ръководни и представителни функции, изразява волята на Изпълнителния и Регионалния съвет. Подписва документи относно дейността на организацията, включително и финансовите. Свиква и ръководи заседанията на изпълнителния съвет. Взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на организацията. Назначава щатния състав на СРС. Назначава експертни групи и технически органи. Отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Регионалния съвет и Конференцията.

- Заместник-председател. Избира се от Конференцията с мандат до следващата Конференция. В отсъствие на председателя или по негово възлагане той има правата и задълженията на председател на Синдикален регионален съюз.

- Регионални секретари. Избират се от Конференцията с мандат до следващата Конференция. Изпълнителният съвет определя функциите на регионалните секретари. Отчитат дейността си пред Регионалния съвет и Конференцията.

- Регионална контролна комисия (РКК). Извършва контролната дейност на СРС на КТ “Подкрепа”. Председателят и заместник-председателя на РКК не могат да бъдат избирани в ръководните органи на Конфедерацията и нейните структури, но могат

да бъдат делегати на Конференцията на СРС на КТ “Подкрепа”. Отчита дейността си пред РС и Конференцията на СРС на КТ “Подкрепа”.

3.2.2.5. Пълноправни членове (националните федерации и националните синдикати, и синдикалните регионални съюзи)

Професионални организации на КТ „Подкрепа”:

- Федерация „Атомна енергетика”
- Федерация „Земеделие и горско стопанство”
- Федерация „Лека промишленост”
- Медицинска федерация
- Синдикална миньорска федерация
- Федерация „Съобщения”
- Федерация „Енергетика”
- Федерация „Култура”
- Синдикална федерация на машиностроителите и металоработниците
- Федерация „Металургия”
- Федерация „Строителство, индустрия и водоснабдяване”
- Федерация на транспортните работници
- Национална федерация „Техническа индустрия, наука, информатика”
- Федерация „Химия”
- Национален синдикат на административните служители
- Съюз на журналистите в България „Подкрепа”
- Синдикат „Отбрана”
- Синдикат „Тютюнева промишленост”
- Федерация „Търговия, услуги, контролни органи, туризъм”
- Федерация „Хранителна и питейна промишленост”
- Национален железничарски синдикат
- Синдикат „Образование”
- Национален синдикат телевизия и радио
- НПС на служителите в сигурността и охраната
- Синдикат на локомотивните машинисти

Синдикални регионални съюзи(СРС) на КТ „Подкрепа”

СРС на КТ „Подкрепа” са изградени в градовете: Асеновград, Благоевград, Бургас, Бяла, Варна, Велико Търново, Видин, Враца, Габрово, Гоце Делчев, Димитровград, Добрич, Дупница, Казанлък, Карлово, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Лом, Монтана, Пазарджик, Перник, Плевен, Пловдив, Разград, Русе, Силистра, Сливен, Смолян, София, Стара Загора, Търговище, Хасково, Шумен и Ямбол.

4 Организации на работодателите и на работниците и служителите за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм” (код 15 по КИД-2008)

4.1. Организации на работодателите

4.1.1. Браншови съюз на кожарската, кожухарската, обувната и галантерийна промишленост

Браншовият съюз на кожарската, кожухарската, обувната и галантерийна промишленост (наричан по-нататък за краткост БС) е сдружение с нестопанска цел, за обществено полезна дейност, в което могат да членуват дееспособни физически лица и юридически лица. В БС могат да членуват държавни учреждения и юридически лица, които да му съдействат за постигане на неговите цели и и изпълнение на неговите задачи. Като колективни членове могат да членуват общински, регионални, браншови, отраслови, съсловни и други организации.

адрес: Габрово, 5308;

ул. Орловска 154

тел.: 066/803489

факс: 066/807467

e-mail: info@leather-shoes.eu

Цели:

- обединява интересите на своите членове и подпомага тяхното развитие;
- представлява и защитава интересите на роботодателите от кожарската, кожухарската, обувната и галантерийна промишленост на местно, регионално, браншово, отраслово, национално и международно равнище.

Средства за постигане целите са:

- представлява интересите на своите членове пред държавните, обществените и международни институции;
- разработва становища по проекти в областта на законодателството и управлението на икономиката;

- проучва условията за интензивен граждански и търговски обмен и възможностите за участие в него на членовете си;
- въвежда, поддържа нови системи, форми и методи за обучение и преквалификация на своите членове;
- съдейства на своите членове за:
  - разкриване на резерви в икономиката на страната;
  - възстановяване на стари икономически връзки и пазари и разкриване на нови в страната и чужбина;
  - установяване и приложение на постиженията на техническия и технологичен процес;
  - създаване на благоприятни условия за инвестиции и бизнес;
  - устояване отношенията на лоялна конкуренция и търговска етика.

Предмет на дейност:

- Прави проучвания и анализи, извършва експертни оценки, консултации и обучения.
- Оказва помощ по изготвяне на документи, необходими за външно-търговски и митнически режими, за регистрация на патенти, търговски марки, промишлени образци, наименования за произход, лицензионни и регистрационни режими и др.
- Посредничи между синдикати и работодатели при сключване на колективни трудови договори и при необходимост подготвя, съгласува и подписва параметрите на браншовия колективен трудов договор.
- Посредничи при бизнес контакти, водене на преговори и сключване на търговски сделки.
- Съдейства за разработване на технологична, стандартизационна, производствена, екологична , търговска и икономическа политика за интегриране в сродните международни и национални организации по осигуряване на условия, инвестиции и подкрепа за преструктурирането и развитието на бранша.
- Представлява и защитава интересите на работодателите пред държавните и синдикалните органи и организации.
- Подпомага и съдейства за организиране на търгове, борси, изложения, договаряния, базари, изследователска, информационна и издателска дейност и подготовка на кадри, в интерес на своите членове, в рамките на кожаро-кожухарската, обувната и галантерийна промишленост.
- Съдейства на своите членове за осъществяване на контакти с партньори от други страни.
- Осъществяване на контакти със сходни браншови съюзи и институти от други страни в интерес на своите членове.

- Съдейства за участие на своите членове на на международни панаири, изложби, конференции със съдействието на международни структури, подпомогащи страната ни.
- Съдейства на малките и средни предприятия за осъществяване на контакти с кредитните институции и подготовка на техните бизнес програми.

Членство. Права и задължения.

- Членуването в БС е доброволно.
- Членовете могат да бъдат дееспособни български и чуждестранни физически и юридически лица, които приемат и спазват устава му.
- Членовете на БС запазват своята юридическа и икономическа самостоятелност.
- Членските правоотношения възникват при подаване на писмена молба.
- Прекратяване на членството - при:
  - напускане – с писмено предизвестие до УС, подадено най-малко шест месеца по-рано;
  - прекратяване на юридическото лице или смърт на физическото лице;
  - изключване;
  - неплащане на имуществени вноски;
  - прекратяване на дейността на БС.
- Членовете имат право да:
  - участват в неговите органи на управление;
  - поставят пред БС въпроси от своята дейност за разглеждане и съдействие;
  - искат съдействие и защита на интересите си;
  - бъдат информирани за дейността на БС и да участват на заседания на УС и КС, когато се разглеждат въпроси от техен интерес, като за целта бъдат своевременно уведомени.
- Членовете са длъжни да:
  - спазват устава и изпълняват решенията на органите на БС;
  - съдействат за постигане на целите и изпълнението на задачите на БС;
  - заплащат редовно членските си и имуществени вноски;
  - предоставят необходимата информация, за постигане и изпълнение на целите и задачите на БС;
  - отговарят до размера на имуществените вноски за задълженията на БС.

Органи на управление.

- Общо събрание (ОС):
  - изменя и допълва устава на БС;

- избира и освобождава УС и КС и кантролира тяхната дейност;
- взема решения за преобразуване и прекратяване на БС, за обявяване в ликвидация и определя ликвидатора и разпределянато на останалото имущество след ликвидация;
- заменя членовете на УС и КС преди изтичане на срока, за който са избрани;
- приема основните насоки за дейността на БС;
- приема отчета за дейността на УС и КС;
- приема бюджета на БС;
- изменя и отменя решения на УС и КС;
- решава всички въпроси, решението на които не е предоставено от други органи;
- решава упълномощаването на свой представител при решаване на съдебни спорове или участие в работа на орган на юридическо лице с нестопанска цел.

- Управителен съвет (УС):
  - представлява дружеството, както и определя обема на представителната власт на отделните негови членове;
  - осигурява изпълнениниeто на решенията на общото събрание;
  - разпорежда се с имуществото на сдружението при спазване на изискванията на устава;
  - подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет;
  - подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на дружеството;
  - определя реда и организира извършването на дейността на дружеството, включително и тази в обща полза и носи отговорност за това;
  - определя адреса на дружеството;
  - взема решения по всички въпроси, които по закон или съгласно устава не спадат в правата на друг орган;
  - изпълнява задълженията предвидени в устава.

Представителство

- БС се представлява от Управителния съвет, който определя обема на представителната власт на председателя на съвета.
- Управител на клон представлява БС по отношение дейността на клона.
- Общото събрание определя представителството на Управителния съвет или на упълномощено от него лице при съдебни спорове или участие в работа на орган на юридическо лице с нестопанска цел.

Контролен орган на сдружението

- Контролен съвет:
  - проверява изпълнението на решенията на общото събрание и на Управителния съвет;
  - контролира законосъобразността на изпълнението на решенията на органите на управление на БС;
  - дава заключение по годишния отчет, баланса и бюджета на съюза и си отчита за дейността си пред общото събрание;
  - членовете на Контролния съвет могат да участват в заседанията на Управителния съвет със съвещателен глас;
  - при установяване на съществени законови нарушения и нарушения на устава, Контролният съвет прави искане пред Управителния съвет за свикване на общо събрание.

4.2. Организации на работниците и служителите

4.2.1. Федерация на независимите синдикални организации от леката промишленост (ФНСОЛП) към КНСБ

Федерация на независимите синдикални организации от леката промишленост е доброволно обединение на самостоятелни и равнопоставени синдикални организации, в които членуват наемни работници, специалисти и служители от леката промишленост, обединени за защита на своите трудови, професионални и социални интереси. Федерацията осъществява цялостната си дейност в съответствие с Конституцията на страната, нормите на действащото законодателство, на международните трудови конвенции, международната Харта за правата на човека, Европейската социална карта и своя Устав. ФНСОЛП е член на Международната федерация на работниците от текстила, облеклото и кожите (ITGLWF) и на Европейската синдикална федерация: по текстил, облекло, кожи и обувки (ETUF:TCL).

Адрес: 1040 София, пл. „Македония” 1;

тел.(02) 9877016; (02) 4010 433; GSM: 0888 638621

e-mail: fnsolp@abv.bg

Основна цел на синдиката е представителство и защита на правата и интересите на синдикалните членове в сферите на:

- труда, трудовата заетост и трудовите отношения;
- социалното осигуряване и подпомагане;
- здравословните и безопасните условия на труд;
- осигуряване на повишаване на квалификацията и преквалификацията;
- издигането на обществеността признание на заетите в браншовете.

Органи на управление

Върховен орган на Федерацията е конгресът.

- Конгресът:
  - избира председателя и зам. председателя на Федерацията, председателя, зам. председателя и членовете на Финансово - контролна комисия и състава на Координационния съвет (Управителния съвет);
  - приема, изменя и допълва Устава;
  - приема основни насоки, програма и други вътрешни актове за дейността на Федерацията;
  - приема отчета за дейността на Координационния съвет (Управителния съвет) и на Финансово - контролна комисия;
  - приема обща бюджетна рамка на Федерацията;
  - приема и изключва членове;
  - отменя решения на другите органи на Федерацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Федерацията;
  - взема и други решения, предвидени в Устава.
- Координационния съвет (Управителния съвет):
  - представлява Федерацията;
  - осигурява изпълнението на решенията на Конгреса;
  - организира изпълнението на задълженията предвидени в Устава;
  - разглежда и решава въпроси, свързани с имуществото на Федерацията;
  - осигурява участието на Федерацията в преговори с държавни и стопански органи по сключване на отраслови /браншови споразумения и КТД;
  - разглежда възникнали спорове между синдикалните организации;
  - утвърждава щата и бюджета на Федерацията;
  - организира и ръководи дейността на помощните и обслужващите звена на Федерацията;
  - подпомага и направлява дейността на браншовите съюзи/съвети и териториалните синдикални органи на Федерацията.
- Финансово - контролна комисия:
  - контролира финансовата дейност на Федерацията, нейните органи и обслужващи звена;
  - за своите констатации текущо информира Координационния съвет (Управителния съвет);

- оказва методическа помощ на контролните комисии на синдикалните организации;
- има право да контролира текущо документацията за отчисленията на членски внос на всички основни членове на Федерацията;
- отчита се пред Конгреса.

Браншови структури

Във Федерацията са създадени пет браншови съюза:

- Браншов съюз вълнен и копринен текстил, памучен и ленено - конопен текстил;
- Браншов съюз трикотажна, шивашка, кожаро - кожухарска, обувна и кожено – галантерийна промишленост;
- Браншов съюз стъкларска и порцеланово - фаянсова промишленост;
- Браншов съюз машиностроене;
- Браншов съюз детски играчки и стоки за бита.

4.2.2. Федерация „Лека промишленост" към КТ „Подкрепа"

Федерация „Лека промишленост" към КТ „Подкрепа" е синдикално обединение на работещите в няколко бранша, вкл. и в обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм. Федерацията осъществява цялостната си дейност в съответствие с Конституцията на страната, действащото законодателство, на международните трудови конвенции, международната Харта за правата на човека, Европейската социална карта и своя Устав.

Адрес: София 1125, бул. „Драган Цанков" 35, ет. 1, ст. 109,110;
тел., факс: 02/870 39 16
e-mail: kirilpeykov@abv.bg

Основна цел на синдиката е представителство и защита на правата и интересите на синдикалните членове в областта на:

- труда, трудовата заетост и трудовите отношения;
- социалното осигуряване и подпомагане;
- здравословните и безопасните условия на труд;
- квалификацията и преквалификацията на кадрите;
- издигането на обществеността признание на заетите в браншовете.

Органи на управление

Върховен орган на Федерацията е Конференцията. Провежда се веднъж на четири години, като може да бъде свиквана и извънредно. Решение за свикване на Конференцията се взема от Изпълнителния съвет, който предлага дневен ред и определя нормите на представителство.

- Конференцията:

- избира председателя, зам. Председателя и секретарите на Федерацията, председателя, зам. председателя и членовете на Контролната комисия и състава на Изпълнителния съвет;
- приема, изменя и допълва Устава;
- приема основни насоки, програма и други вътрешни актове за дейността на Федерацията;
- приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и Контролната комисия;
- приема обща бюджетна рамка на Федерацията;
- приема и изключва членове;
- отменя решения на другите органи на Федерацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Федерацията;
- взема и други решения, предвидени в Устава.

- Изпълнителният съвет:
  - представлява Федерацията;
  - осигурява изпълнението на решенията на Конференцията;
  - организира изпълнението на задълженията предвидени в Устава;
  - разглежда и решава всички въпроси, свързани с имуществото на Федерацията;
  - осигурява участието на Федерацията в преговори с държавни и стопански органи по сключване на отраслови /браншови/ споразумения и КТД;
  - разглежда възникнали спорове между синдикалните организации;
  - утвърждава щата и бюджета на Федерацията;
  - организира и ръководи дейността на помощните и обслужващите звена на Федерацията;
  - подпомага и направлява дейността на браншовите съюзи/съвети/ и териториалните синдикални органи на Федерацията.
- Контролната комисия:
  - контролира финансовата и организационната дейност на Федерацията, нейните органи и обслужващи звена;
  - за своите констатации текущо информира Изпълнителния съвет;
  - оказва методическа помощ на контролните комисии на синдикалните организации;
  - има право да контролира текущо документацията за отчисленията на членски внос на всички членове на Федерацията;
  - отчита се пред Конференцията.

Браншови съюзи

Във Федерацията са създадени няколко браншови съюза:

- Браншов съюз „Дървообработваща и мебелна промишленост”;
- Браншов съюз „Целулоза и хартия”;
- Браншов съюз „Обработка на кожи и изделия от кожи”;
- други.

5. Други организации с функции в областта на БЗР

5.1. Лаборатории за измерване факторите на работната среда и органи за контрол

Установяването на съответствието на работната среда, трудовия процес, използваната технология и работното оборудване с нормите и изискванията за безопасни и здравословни условия на труд се осъществява посредством подходите, методите и формите за извършване на оценката на риска (чл. 217, ал. 1 на Наредба № 7 за за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване).

Съгласно чл. 10, ал. 1 на Наредба № 5 за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска, един от източниците на информация за оценяване на риска са данните от проведени наблюдения и измервания на факторите на работната среда и на специфични показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места Измерват се:

- специфичните показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места;
- стойностите на елементите за микроклимата, токсичните вещества и праха във въздуха, шума, вибрациите, осветлението и лъченията;
- физическото натоварване на работниците и служителите.

Необходимите измервания се извършват от звена и специалисти на работодателя и/или от упълномощени от Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация” юридически и физически лица (чл. 217, ал. 4 на Наредба № 7 за за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване).

По смисъла на Закона за националната акредитация на органи за оценяване на съответствието (ЗНАООС) (Обн., ДВ, бр. 100 от 2005 г., изм., бр. 105 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 82 от 2009 г., изм. и доп., бр. 41 от 2010 г.) лабораториите за измерване факторите на работната среда и органите за контрол попадат в обхвата на органите за оценяване на съответствието (ООС), които се акредитират от Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация” (ИА БСА).

ИА БСА е единственият орган в Република България, който има право да извършва акредитация на органи за оценяване на съответствието. Тя е националният орган по акредитация на Република България в съответствие с Регламент (ЕО) № 765/2008 на

Европейския парламент и на Съвета от 9 юли 2008 г. за определяне на изискванията за акредитация и надзор на пазара във връзка с предлагането на пазара на продукти и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 339/93 (ОВ, L 218/30 от 13 август 2008 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 765/2008" (чл. 2 ЗНАООС).

Акредитацията се извършва при условията и по реда, определени в ЗНАООС и в процедурите и правилата за акредитация[77], утвърдени от ИА БСА.

5.1.1. Потребители на услугите по акредитация

Акредитация могат да получат еднолични търговци и юридически лица, установени:

- на територията на Република България;
- в друга държава - членка на Европейския съюз, в друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или в Конфедерация Швейцария, при спазване на чл. 7 от Регламент (ЕО) № 765/2008;
- в трети държави.

5.1.2. Документи, необходими за акредитация на ООС:

- Процедура за акредитация BAS QR 2;
- Правила за работа на Комисия по акредитация BAS QR 3;
- Правила за работа на Комисия по възражения BAS QR 4;
- Правила за ползване на акредитационния символ на ИА БСА BAS QR 5;
- Правила за работата на ТКА BAS QR 6;
- Ценоразпис на услугите по акредитация BAS QR 8;
- Правила за работата на Съвета по акредитация BAS QR 10;
- Процедура за провеждане на междулабораторни сравнения и изпитвания за пригодност BAS QR 18;
- Процедура за уреждане на жалби BAS QR 25;
- Процедура за прилагане на политиката за проследимост на ИА БСА BAS QR 27;
- Инструкция за определяне на времетраенето на оценката на място. Влияещи фактори с BAS QI 2;
- Критични ЕА сектори в областта на акредитация на органи по сертификация на системи за управление BAS QI 2 приложение 1;
- Критични ЕА сектори в областта на акредитация на органи по сертификация на системи за управление на околната среда BAS QI 2 приложение 2;

---

[77] Процедурите и правилата за акредитация на агенцията са публикувани на страницата на ИА БСА в Интернет на адрес http://www.nab-bas.bg/

- Инструкция за критериите и методите на акредитация и надзор на проверяващи по околната среда, съгласно Регламент (ЕО) No 1221/2009 на Европейският парламент и на съвета, BAS QI 4;
- Инструкция за етично поведение на служителите от администрацията на ИА БСА BAS QI 11;
- Инструкция за акредитация на верификационни органи на доклади на операторите на инсталации на емисии на парникови газове BAS QI 12.

5.1.3. Процедурата на акредитация включва следните етапи:

- подаване на заявление и откриване на процедура;
- предварително проучване;
- оценка на място;
- издаване на решение;
- поддържане на акредитацията.

5.1.3.1. Подаване на заявление и откриване на процедура за акредитация

Писмено заявление може да подаде всеки ООС, който не е в процедура за акредитация, преакредитация или разширяване на акредитацията. Всеки ООС може да кандидатства за преакредитация или разширяване на обхват на акредитация, ако не е със спряна или временно ограничена акредитация или не е в процедура по спиране, ограничаване или отнемане.

Кандидатът за акредитация подава заявление за акредитация[78], съдържащо приложимите формуляри и документи, надлежно попълнени и подписани от посоченото в тях лице.

Заявлението за акредитация е комплект от документи, съдържащ декларация, с която заявителят се задължава да спазва изискванията за акредитация, предвидените срокове и правилата на агенцията. Комплектът от документи съдържа и всички необходими документи по т. 4.1.2. по видове дейности.

- Оценка на възможността за изпълнение и проверка на заявлението.

В срок до 30 дни от подаване на заявлението агенцията извършва оценка на възможностите си и компетентността си за неговото изпълнение и извършва проверка за пълнотата и редовността на представените документи, като в случай на непълнота или нередовност на заявителя се дават указания и се определя срок за отстраняването им.

В срок до 15 дни от подаване на заявлението ИА БСА извършва оценка на способността си да извърши акредитацията, по отношение на: обхвата си на дейност на ИА БСА; наличие на компетентност за извършване на акредитация по отношение на заявения обхват; наличие на подходящи, компетентни и на разположение водещи и технически оценители/ експерти; възможност да бъде реализирана процедурата за

[78] заявление за акредитация – заявление за акредитация, преакредитация или разширяване на обхата на акредитация в зависимост от конкретния случай

акредитация, във връзка с местоположението на дейността на ООС и/или по отношение на езика, използван от заявителя или други специфични условия във връзка с изискванията за акредитация; възможност за спазване сроковете на процедурата за акредитация.

Ако дейността, заявена за акредитация е извън обхвата на дейносттите по акредитация на ИА БСА, агенцията информира заявителя и при изрично негово желание може да предприеме действия по реда на процедура за нови дейности BAS QR 17.

Ако ИА БСА установи, че не е компетентна да извърши оценяване за заявения обхват или не разполага с подходящи водещ оценител/технически оценители/ експерти, предлага на заявителя привличане на такива от Национален орган по акредитация, пълноправен член на ЕА. В този случай може да се наложат промени в сроковете по изпълнение на процедурата и цените на услугите по акредитация. Процедура по акредитация се открива след писмено съгласие на заявителя за привличане на чуждестранни оценители/експерти.

При приемане на заявление за ОС, ИА БСА извършва прегледа и осигурява необходимите условия за изпълнение на заявлението за акредитация съгласно изискванията на Регламент (ЕО) №1221/2009.

В срок до 15 дни след извършена оценка на възможността за изпълнение на заявлението, ИА БСА извършва проверка по отношение на пълнотата[79] и редовността[80] му.

В случай, че бъде установена непълнота или нередовност на заявлението за акредитация, заявителят се уведомява с писмено, като се дават указания и се определя срок не по-дълъг от 1 месец за тяхното отстраняване при първоначална акредитация и не по-дълъг от 7 дни при преакредитация и разширяване на обхвата. При неотстраняване на констатирани непълнота/нередовност, заявлението с подадените документи се връща на заявителя с отказ за регистрация на заявлението за акредитация.

- Определяне и съгласуване на водещ оценител и брой показатели

В срок до 7 дни след установяване на пълнота и редовност на всички необходими документи ИА БСА определя водещ оценител по конкретното заявление, за което писмено се уведомява лицето, което желае да получи акредитация (звявителят).

В срок до 5-дни от получаване на уведомителното писмо, заявителят има право да възрази еднократно срещу определения водещ оценител и/или определеният брой показатели.

---

[79] Непълнота - констатирано е отсъствие на един или повече документи, изброени в обхвата на необходимите дикументи за акредитация, и/ или необосновано отсъствие на информация в един или повече от представените документи.

[80] Нередовност - констатирано е липса на един или повече от атрибутите на документа, представяне на документ с невярно съдържание и/или невалиден документ и/или на документ, принадлежащ на друго юридическо лице, и/или установяване на противоречие с или неизпълнение/неспазване на утвърдена от Съвета по акредитация политика на ИА БСА, и/ или установяване на противоречие с или неизпълнение/ неспазване на утвърдено решение на ТКА.

В случай, че заявителят не възрази писмено в определения срок на съгласувателното писмо, ИА БСА приема, че той е съгласен с избора на водещ оценител и брой показатели.

- Откриване на процедура

След съгласуване на определения водещ оценител и броя показатели от заявителя, агенцията открива процедура за акредитация и поставя регистрационен номер на открита процедура върху заявлението за акредитация.

До заявителя се изпраща писмо, с което се информира за регистрационния номер на откритата процедура за акредитация и дължимата сума за извършване на предварително проучване, съгласно приложена към писмото фактура. В срок до 5 дни от получаване на уведомителното писмо, заявителят е длъжен да заплати определената цена за предварително проучване.

- Отказ от откриване на процедура

ИА БСА отказва откриване на процедура за акредитация, когато е на лице едно или повече от следните обстоятелства:

- заявена за акредитация дейност извън обхвата на дейност на ИА БСА;
- липса на компетентност за извършване на акредитация по отношение на заявения от клиента обхват;
- липса на подходящи, включително компетентни и на разположение водещ оценител и/или технически оценители/експерти;
- невъзможност да бъде реализирана процедурата за акредитация, във връзка с местоположение на дейността на ООС и/или по отношение на езика, използван от заявителя и/или други специфични условия във връзка с изискванията за акредитация/;
- невъзможност за спазване сроковете за акредитация;
- неизпълнение на финансови задължения по открити процедури и/или поддържане на акредитацията на юридическо лице, към което принадлежи ООС;
- неспазване на срока, определен за изпращане/представяне в ИА БСА на документи, допълнени и преразгледани по отношение на пълнота и/или редовност;
- повторно наличие на непълнота или нередовност на подадените документи за акредитация;
- неприключила процедура за акредитация, преакредитация или разширяване на акредитацията по заявление на същия кандидат;
- спряна акредитация или започнала процедура по спиране или отнемане на акредитацията на кандидата;
- период до изтичане валидността на предоставена акредитация по-малък от 8 месеца при заявление за преакредитация и/или разширяване на обхвата на акредитация;

- непредставяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация;
- непостигане съгласие за определен/и водещ оценител и/или брой показатели.

Лицата, на които е отказана акредитация, могат да подадат заявление за акредитация отново след представяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация и с процедурите за акредитация на агенцията.

Акредитирано лице, желаещо да получи акредитация по друг стандарт, следва реда за получаване на нова регистрация.

5.1.3.2. Предварително проучване

Предварителното проучване представлява преглед на документите и записите и оценка на тяхното съответствие с изискванията за акредитация.

Предварителното проучване при преакредитация и разширяване на обхвата на акредитация включва и преглед на предходни оценки.

В етапа на предварително проучване за първоначална акредитация, при изразено писмено желание на заявителя, може да бъде проведена предварителна оценка на място.

Предварителното проучване се извършва от определения водещ оценител, който да направи преглед на предоставените от кандидата за акредитация, документи и записи и оценка по документираната система за съответствие с приложимите изисквания за акредитация. При необходимост може да бъде включен технически оценител/експерт. Предварителното проучване завършва с доклад от водещия оценител с експертно заключение и предложение за следващ етап на процедурата.

Предварителното проучване се провежда до един месец от датата на откриване на процедурата за акредитация, за което на клиента се предоставя доклад от определения водещ оценител. В този срок, ако са констатирани пропуски, на клиента се предоставя констативен доклад и срокът се удължава с един месец (до два месеца от откриване на процедурата). В рамките на десет дни от получаване на констативния доклад заявителят е длъжен да представи в ИА БСА документирани доказателства за отстраняване на пропуските.

Предварителната оценка на място позволява да се определи и формулира в детайли обхвата на акредитация на кандидата, да се направи оценка на готовността му за преминаване към първоначална оценка, както и да се подпомогне нейното планиране. Предварителната оценка на място приключва с предоставяне на доклад в срока на предварителното проучване (до един месец от откриване на процедурата) или при констатиране на пропуски с предоставяне на констативен доклад (BAS QA 2.1.1) в деня на приключване на оценката на място.

В рамките на десет дни от получаване на констативен доклад (BAS QA 2.1.1) заявителят е длъжен да представи в ИА БСА документирани доказателства за отстраняването на констатираните пропуски (BAS QA 2.1.1).

В случай че, пропуските не са отстранени или сроковете не са спазени, БСА решава как да продължи процедурата по акредитация, а именно: извършване на оценка на място или отказ от акредитация.

5.1.3.3. Оценка на място

Ако е налице положително експертно заключение от предварителното проучване, се извършва оценка на място от екип от оценители, чиято цел е да оцени съответствието с изискванията за акредитация.

Оценяването на място включва един или повече от следните методи:

- преглед на документи – оценка на наръчника по качеството и други документи от системата за управление на ООС за съответствие с изискванията за акредитация;
- преглед на записите на ООС от извършената дейност, за персонала, от контрола на качеството, вътрешни одити, прегледи от ръководството, доклади от предходни оценки, доклади от оценки на други органи по акредитация и др.;
- офис оценка – оценка на практическото прилагане на документираната система за управление на ООС чрез оценка на документирани доказателства;
- наблюдение (witness) – наблюдение и оценка на дейности, извършвани от ООС (такива като изпитване; калибриране; сертификация на продукти, на системи, на персонал; контрол; заверяване на доклад по околна среда и други). Наблюдението на дейностите е задължителен елемент от оценката на място.;
- изпитване за пригодност - оценка на компетентността на ООС при участието им в междулабораторни сравнения (ILC) при изпитване/калибриране. Този метод е задължителен за оценяването на лабораториите за изпитване и/или калибриране;
- интервю – оценка на компетентността на персонала на ООС чрез целенасочено интервю.

Оценката на място следва да бъде проведена в срок до 3 месеца от датата на приключване на предварителното проучване при процедури за първоначална акредитация и в срок до 1 месец от датата на приключване на предварителното проучване при процедури за преакредитация/разширяване на обхвата на акредитация.

Оценката на място започва с откриваща среща и приключва със закриваща среща.

По време на оценката на място екипът оценява степента на внедряване, поддържане и ефикасността на системата за управление и компетентността на ООС. Органът за оценка на съответствието трябва да демонстрира че е компетентен да извършва всички дейности и във всички области, за които е заявил желание за акредитация.

В срок до 15 дни от закриващата среща, екипът трябва да изготви доклад, който да съдържа задължително: записи от проведените наблюдения на дейността; заключение за състоянието на системата за управление и компетентността на ООС;

заключение за съответствието на дейността на ООС с изискванията за акредитация и констатираните несъответствия, ако има такива. ИА БСА предоставя доклада от оценката на ООС.

5.1.3.4. Решение за акредитация

Вземане на решение по процедурата за акредитация се основава на:

- препоръките на екипа оценители в доклада от оценка, основани на констатациите по време на оценяването;
- становището с предложение за решение на Комисията по акредитация (КА) след запознаване с доклада на водещия оценител/екип и ако е необходимо с документите/записите на ООС. КА заседава в период до 6 месеца от провеждане на оценка на място. Ако посочения период е изтекъл, се извършва извънредна оценка за сметка на страната, по чиято вина не е спазен горепосочения срок;
- решение на изпълнителния директор на ИА БСА за предоставяне, отказване, ограничаване на обхвата, временно спиране, временно ограничаване или за отнемане на акредитацията след становище с предложение за решение на КА. Решението на изпълнителния директор може да бъде съобразено със становището на Комисията по акредитация или да се различава от него. При писмено заявление от акредитираното лице за ограничаване на обхвата, временно спиране, временно ограничаване или за отнемане/отказ на акредитацията, решението се взема от изпълнителния директор без становище от комисия по акредитация.

Когато решението е различно от становището на КА, то се докладва пред Съвета по акредитация. Съветът по акредитация разглежда становището на КА и досието на ООС и излиза със становище. Становището на СА по конкретния случай се предоставя на двете страни – на ръководството на ООС и на изпълнителния директор на ИА БСА.

При положително решение, проект на обхвата на акредитация се предоставя за съгласуване на ООС, който трябва да бъде върнат в ИА БСА с положен подпис от представляващия ООС на всяка страница, удостоверяващ приемливостта на изготвения проект в срок до 15 дни.

При отрицателно решение, лицето може да кандидатства отново за акредитация не по-рано от 6 месеца от датата на получаване на заповедта.

При установяване, че лицето не отговаря на изискванията за акредитация, ИА БСА отказва акредитация с мотивирана писмена заповед, която се съобщава на заявителя в 7 дневен срок от издаването й.

Документи за акредитация

При установяване, че лицето отговаря на изискванията и на процедурите за акредитация на агенцията, изпълнителният директор на агенцията издава заповед и сертификат за акредитация в срок един месец от представянето на писменото

Сертификатът за акредитация удостоверява компетентността на акредитираните лица да извършват дейности по оценяване на съответствието на посочения в него адрес по местонахождение. Сертификатът е поименен и не подлежи на преотстъпване или прехвърляне от страна на акредитираното лице, освен при спазване изискванията на процедурата за акредитация на агенцията. Сертификатът съдържа:

- наименование и марка (лого) на агенцията;
- номер и дата на издаване на сертификата;
- наименование, седалище и адрес на управление и единен идентификационен код - за юридическо лице или едноличен търговец, или еквивалентни данни за чуждестранно юридическо лице;
- идентификационни данни на акредитирания обект;
- основание за издаването му - нормативен акт, стандарт, ръководство;
- вида на дейността по оценяване на съответствието, обхват, дата на издаване и срок на валидност; обхватът може да бъде представен в приложение към сертификата;
- подпис на изпълнителния директор на агенцията или на заместник изпълнителния директор в случаите по чл. 10, ал. 5 от ЗНАООС;
- номер и дата на приложението, ако има такова;
- дата на първоначалната акредитация в случаите, когато има получена.

5.1.3.5. Поддържане на акредитацията

Акредитацията е с валидност от 4 години от датата на издаване на сертификата за акредитация. Поддържането на акредитацията се извършва за целия период на валидност на сертификата за акредитация. Поддържането на акредитацията включва надзор и други действия, извършвани от ИА БСА, с цел да се осигури непрекъснато съответствие на дейността на акредитираните лица с изискванията и процедурите за акредитация на агенцията и запазване на доверието в качеството на предлаганите от акредитираните лица услуги.

След предоставяне на акредитация, акредитираните ООС се оценяват периодично. До изтичане на валидността на акредитацията агенцията извършва периодични надзорни оценки.

По време на периода на валидност на акредитация, акредитираният ООС може да промени (ограничи или разшири) обхвата на акредитация, като срокът на валидност на предоставената акредитация не се променя.

Решенията за спиране на акредитацията за целия или спиране на акредитацията за част от предоставения обхват (временно ограничаване на обхвата), за ограничаване и отнемане на акредитацията се вземат при изпълнение на правилата и процедурурите на агенцията.

Надзорът се осъществява чрез оценка на място за установяване съответствието на акредитираните лица с изискванията за акредитация и с процедурите за акредитация

на агенцията, като се взема предвид и участие на акредитираните лаборатории в междулабораторни сравнения, изпитвания за пригодност или други дейности, удостоверяващи компетентността на акредитираните лица.

Планов надзор се провежда въз основа на утвърдени програми за периодична оценка на компетентността на акредитираните лица.

След предоставяне на първоначална акредитация/преакредитация първият планов надзор чрез оценка на място се извършва в срок от 9 до 12 месеца от датата на издаване на сертификата за първоначална акредитация/преакредитация. Всеки следващ планов надзор/преоценка се извършва в срок от 18 до 24 месеца от предходната оценка на място.

Всеки отказ на ООС за провеждане на надзор в нарушаване на регламентираните периоди за неговото провеждане се счита за неизпълнение на изискванията за акредитация и води до спиране на акредитацията.

ИА БСА може да реши да извърши извънредна оценка на място при получена информация за настъпили промени в условията, при които е предоставена акредитацията, постъпили писмени сигнали за нарушения от страна на акредитирани лица, публикувани или огласени критични материали в средствата за масово осведомяване, сигнали за некоректно позоваване на акредитацията, заблуждаващо използване на акредитацията в рекламни материали и други. Извънредна оценка на място ще бъде извършена от ИА БСА при постъпила информация от Орган по сертификация на продукти за неговите намерения да използва неакредитиран ООС като подизпълнител.

В срок до 1 месец след получаване/огласяване на сигнал/информация, ИА БСА може да изиска първоначално писмена информация от ООС във връзка със сигнала/жалбата и/или да извърши извънредна оценка на място.

Обхватът на извънредната оценка се определя от спецификата на всеки конкретен случай, за който е сезирана или се самосезира ИА БСА. Ако в период до три месеца от датата на получаване/огласяване на сигнал/информация, е планирано провеждане на планов надзор, същият може да бъде проведен в рамките на извънредната оценка. При надзор по сигнал ООС се уведомява само за датата на оценката на място.

5.1.4. Преиздаване на сертификат за акредитация

ИА БСА преиздава сертификат за акредитация при промяна на елемент от съдържанието на сертификата.

- Условия, при които се извършва преиздаване на сертификат за акредитация на ООС:
  - органът за оценка на съответствието (ООС) отговаря на изискванията за акредитация;
  - политиката и системата за управление остават непроменени;
  - управлението на юридическото лице и ООС, както и основния персонал на ООС остават непроменени;
  - организационната структура на ООС остава непроменена;

- методите и процедурите за оценка на съответствието остават същите;
- техническите средства остават същите, ако е приложимо (напр. орган по сертификация на системи за управление).

- Условия, при които се извършва прехвърляне на предоставена акредитация на ООС, съгласно чл. 22 на ЗНАООС:
  - наличие на документирани доказателства за преминаване на ООС от едното към другото юридическо лице;
  - наличие на доказателства за изгубване на права като акредитиран ООС на единия правен субект и прехвърлянето на правата към новия правен субект;
  - декларация за доброволен отказ от акредитация от името на старото юридическо лице;
  - публично изявление, че предоставената акредитация към старото юридическо лице е невалидна;
  - преминалият към новото юридическо лице ООС продължава да отговаря на изискванията за акредитация;
  - политиката и системата за управление на ООС остават непроменени;
  - ръководството на ООС, както и основния персонал на ООС остават непроменени;
  - организационната структура на ООС в рамките на юридическо лице остава непроменена;
  - методите и процедурите за оценка на съответствието остават същите;
  - техническите средства остават същите, ако е приложимо (напр. орган по сертификация на системи за управление) .

Преди да вземе решение относно преиздаване на сертификат за акредитацията или прехвърляне на предоставената акредитацията, БСА извършва оценка най-малко чрез преглед на представените от ООС документи. При необходимост, ИА БСА извършва и оценка на място за установяване на съответствието на ОСС с изискванията за акредитация.

Решението за преиздаване/прехвърляне на акредитацията се взема от изпълнителния директор въз основа на доклад от водещ оценител/екип по оценяване, провел последната оценка на място. При положително решение, ООС получава нови документи за акредитация, в които е отразена настъпилата промяна, като регистрационния номер на сертификата за акредитация не се променя.

5.1.5. Спиране на акредитацията за целия или за част от предоставения обхват (временно ограничаване на обхвата на акредитация)

Спирането или временното ограничаване на обхвата на акредитацията може да се извърши за срок до 6 месеца. ИА БСА извършва спиране на акредитацията, когато обективни доказателства, установени по време на оценки на място или по друг начин, показват, че акредитираното лице не съответства на изискванията за

акредитация и процедурите на агенцията и то не е предприело ефикасни и навременни коригиращи действия.

ИА БСА извършва временно ограничаване обхвата на акредитацията, когато акредитираното лице е временно в невъзможност да извършва част от дейностите, за които е акредитирано, и те не влияят на възможността му да извършва дейността си по останалата част от обхвата.

Спирането или временното ограничаване е процес, при който акредитацията е временно невалидна за целия или за част от обхвата на акредитация.

Лицето, чиято акредитация е с ограничен или временно ограничен обхват, получава сертификат за акредитация с ограничен или временно ограничен обхват.

При спиране на акредитацията, акредитираното лице е длъжно да върне в агенцията оригиналите на сертификата за акредитация и наприложението към него в 14-дневен срок от получаване на заповедта и да спре позоваването си на акредитация независимо дали е оспорило или не заповедта.

Възстановяване на акредитацията

След официално изявено желание от ООС за възстановяване на акредитацията в срок до 5 месеца от датата на заповедта за спиране или временно ограничаване на обхвата на акредитация, ИА БСА извършва извънредна оценка на място. Ако по време на тази оценка ООС не успее да демонстрира съответствие с изискванията за акредитация или ако липсва изявено желание от страна на ООС за възстановяване на акредитацията ИА БСА преминава към отнемане или ограничаване обхвата на акредитацията.

Решението за възстановяване на акредитацията се взема от изпълнителния директор въз основа на предложение в доклад от оценка на екипа.

5.1.6. Ограничаване на акредитацията

ИА БСА извършва ограничаване на обхвата на акредитация, когато обективни доказателства, установени по време на оценки на място или по друг начин, показват, че акредитираното лице не съответства на изискванията за акредитация за определена част от акредитирания обхват, но това не влияе на възможността му да извършва дейността си по останалата част от обхвата или в срока на временното ограничаване на обхвата на акредитацията и акредитираното лице не успее да докаже възможността си да извършва дейностите, за които временно му е ограничена акредитацията.

Възстановяване на акредитацията

ООС може да възстанови обхвата/областта на предоставената му акредитация чрез процедура по възстановяване на обхвата на акредитация, но не по–рано от 6 месеца от датата на влизане в сила на заповедта за временно спиране/ограничаване на обхвата на акредитация.

5.1.7. Отказ за предоставяне на акредитация, разширяване обхвата на акредитацията или преакредитацията и отнемане на акредитацията

Отказ за предоставяне на акредитация, разширяване обхвата на акредитацията или преакредитацията и отнемане на акредитацията е процес, при който заявения/предоставения обхват на акредитация е отказан/напълно прекратен (отнет).

ИА БСА отказва/отнема акредитация когато акредитираното лице или кандидатът за акредитация:

- е в невъзможност да извършва дейностите, за които е акредитирано или кандидатства;
- не изпълнява или не поддържа едно или повече от изискванията за акредитация, което води до заключение, че дейността на органа за оценяване на съответствието, компетентността му и системата за управление не са в състояние да осигурят необходимото качество на предоставяните услуги, включително достоверността на издаваните от него документи;
- в период на акредитация се позовава в дейността си на акредитация за неакредитиран обхват;
- издаде неистински или преправен документ, или документ с невярно съдържание;
- компрометира агенцията със свои действия или бездействия;
- ООС не е успяло в определения период да демонстрира съответствие с изискванията за акредитация или не уведоми за желанието си за възстановяване на акредитацията в посочения срок;
- не заплаща услугите по акредитация съгласно утвърдения ценоразпис;
- Писмено заявление от ООС за отнемане на акредитацията или отказ от
- акредитация. Изпълнителният директор е длъжен да се съобрази с желанието
- на ООС независимо дали има обективни причини за това.

При отнемане на акредитацията, акредитираното лице е длъжно да върне в агенцията оригиналите на сертификата за акредитация и приложението към него в 14-дневен срок от получаване на заповедта и да спре позоваването си на акредитация независимо дали е оспорило или не заповедта.

Лице, чиято акредитация е отнета, може да кандидатства отново за акредитация не по-рано от 6 месеца от датата на влизане в сила на заповедта за отнемане на акредитация и представяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация.

5.1.8. Преакредитация

Преакредитация е последващо потвърждаване на компетентността на акредитирано лице по същия нормативен акт, стандарт или ръководство, определени в издадения сертификат за акредитация.

Не по-късно от 8 (осем) месеца преди изтичане валидността на акредитация, ООС трябва да подаде заявление за преакредитация в ИА БСА.

Ако ООС пропусне да подаде заявлението за преакредитация в определения срок, се следва процедурата при първоначална акредитация, за което кандидатът трябва изрично да заяви желание с подаване на заявление за първоначална акредитация. В този случай ООС губи регистрационния номер на предоставения му сертификат за акредитация.

При откриване на процедура за преакредитация, агенцията извършва преакредитацията в срок до изтичане валидността на сертификата на вече предоставената акредитация. В случай, че агенцията не извърши преакредитация в срок до изтичане на валидността на предоставената акредитация, поради зависещи от нея обстоятелства, по искане на заявителя, изпълнителният директор на агенцията със заповед удължава до 6 месеца срока на валидност на сертификата за акредитация.

Удължаването на срока на валидност на акредитацията е по предложение на водещия оценител, провел последната оценка на място, след анализ на изпълнението на следните изисквания от страна на ООС:

- спазен срок за подаване на заявлението за преакредитация;
- спазен срок за изплащане на всички финансови задължения;
- липса на значителни несъответствия или при наличие на такива, приет подробен план за тяхното изпълнение.

5.1.9. Разширяване на обхвата на акредитация

Разширяване обхвата на акредитация е допълнение към предоставен обхват или към области на акредитация, съгласно критериите за акредитация, по който ООС е акредитиран.

Акредитираните лица могат да подават заявления за разширяване обхвата на акредитацията си съгласно изискванията на нормативния акт, стандарта или ръководството, по което са акредитирани през целия период на своята акредитация.

Разширяване на обхвата на акредитация се извършва чрез:

- разширяване обхвата на акредитираната област на дейност;
- разширяване обхвата на акредитацията в нова област на дейност, което включва ново местонахождение на извършваната дейност.

В зависимост от големината и естеството на исканото разширяване, ИА БСА решава как да процедира по отношение на оценката на място за всеки конкретен случай, но основните правила са следните:

- оценката за разширяване на обхвата на акредитация в рамките на вече акредитиран обхват и извън обхвата на акредитация до 30 % от акредитирания обхват, може да се извършва по време на оценки при планов надзор и преакредитация;

- оценка за разширяване на обхвата на акредитация, когато е заявен обхват на разширяване извън акредитирания обхват повече от 30 % от акредитирания обхват се извършва с оценка на място за разширяване на обхвата;
- оценка за разширяване на област на акредитация (офиси/помещения, в които ООС извършва дейности по оценяване на съответствието) се извършва с оценка на място за разширяване.

5.1.10. Обжалване

Решенията на изпълнителния директор за отказ от акредитация, преакредитация или от разширяване на обхвата на акредитация, за ограничаване, временно ограничаване или спиране или отнемане на акредитацията подлежат на обжалване по реда на Административно процесуалния кодекс.

Лицата могат да подадат жалба до съда, след като е изчерпана възможността по чл. 13, ал. 2 или е изтекъл срокът по чл. 13, ал. 1 от ЗНАООС.

5.1.11. Регистър на Органите за оценяване на съответствието

ИА БСА поддържа публичен регистър на Органите за оценяване на съответствието с предоставена, ограничена, временно ограничена, спряна или отнета акредитация в Интернет на адрес http://www.nab-bas.bg/.

5.2. Служби по трудова медицина

Законът за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ) задължава работодателите да осигурят обслужване на своите работници и служители от регистрирани служби по трудова медицина (СТМ) (чл. 25 ЗЗБУТ).

Службите по трудова медицина се създават от:

- работодателите самостоятелно или съвместно с други работодатели;
- юридически или физически лица, регистрирани по Търговския закон, по Закона за кооперациите или по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, както и от дружества по законодателството на държава - членка на Европейския съюз, или на държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, за обслужване на работещи.
- лечебните заведения, учредени като самостоятелни юридически лица, за обслужване на работещи.

Когато за работодателя е практически невъзможно сам или в съдружие да създаде служба по трудова медицина, той сключва договор с регистрирана служба по трудова медицина.

5.2.1. Основни функции на СТМ (чл. 25, ал. 2 ЗЗБУТ)

Службите по трудова медицина са звена с предимно превантивни функции. Те консултират и подпомагат работодателите, комитетите и групите по условия на труд в планирането и организирането на дейностите по:

- осигуряване и поддържане на здравословни и безопасни условия на труд;

- укрепване на здравето и работоспособността на работещите във връзка с извършваната от тях работа;
- приспособяване на работата към възможностите на работещия, като се отчита неговото физическо и психическо здраве.

5.2.2. Основни дейности на СТМ (чл. 25а ЗЗБУТ и Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина)

5.2.2.1. Наблюдение и анализ на здравното състояние на работниците и служителите:

- консултиране и подпомагане на работодателя при организирането на:
  - предварителни медицински прегледи и изследвания за преценка на пригодността на работещите при постъпване на работа: СТМ предлага вида на медицинските специалисти, извършващи прегледите и необходимите изследвания;
  - периодични медицински прегледи и изследвания за ранното откриване на изменения в организма в резултат от въздействия на работната среда и трудовия процес: СТМ предлага списък на професиите и длъжностите, при които работещите подлежат на задължителни периодични медицински прегледи и изследвания; вида на медицинските специалисти, извършващи прегледите и необходимите изследвания; честотата на провеждане на периодичните медицински прегледи и изследвания.
- предоставяне на информация на медицинските специалисти, извършващи периодичните медицински прегледи, по отношение на идентифицираните опасности и установения риск за здравето и безопасността на работещите;
- уведомяване на избрания общо практикуващ лекар за заболяване или отклонения във физиологичните показатели на работещия, които се нуждаят от диагностично уточняване или лечение.

Уведомлението следва да съдържа:

- трите имена на работещия;
- месторабота на работещия - наименование и адрес на предприятието;
- длъжност и/или професия на работещия;
- описание на установено заболяване или отклонения във физиологичните показатели, включително данни за обстоятелствата, при които те са установени;
- описание на условията на труд в случаите, когато те могат да имат връзка с установено заболяване или отклонения във физиологичните показатели на работещия;

- изготвяне на заключение за пригодността на работещия да изпълнява даден вид работа.
- изготвяне на анализ на здравното състояние на работещите и връзката му с условията на труд във всяко от обслужваните предприятия въз основа на:

- резултатите от извършените предварителни и периодични медицински прегледи и изследвания;
- информация за временната неработоспособност по данни от копия на болнични листове, предоставени от работодателя;
- информация за трайната неработоспособност по данни от работодателя и/или от работещия;
- информация за регистрирани професионални болести по данни от работодателя и/или от работещия;
- информация за трудовите злополуки по данни от работодателя и/или работещия.

- изготвяне на обобщени анализи на здравното състояние на работещите за всяко от обслужваните предприятия във връзка с конкретните условия на труд.
- водене на здравни досиета на електронен и хартиен носител по образец съгласно приложение № 6 на Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина.

5.2.2.2. Оценка на професионалните рискове

Службите по трудова медицина участват в извършването на оценката на риска за здравето и безопасността на работещите съгласно изискванията на нормативните актове за осигуряване на здраве и безопасност при работа. Съвместно с представители на работодателя на обслужваното предприятие и в съответствие с оценката на риска могат да:

- разработват и предлагат мерки за предотвратяване, отстраняване или намаляване на установения риск;
- предлагат степенуване по приоритети на мерките за предотвратяване, отстраняване или намаляване на установения риск, като отчитат установения риск, причините за възникване на идентифицираните опасности и техните характеристики, включително осъществимостта на мерките и възможностите за инвестиции;
- оценяват ефикасността на предприетите от работодателя мерки.

При изпълнение на дейностите за осигуряване на безопасност и здраве, СТМ трябва да разработват препоръки за работодателя за преустройството на работното място, организацията на труда и трудовото натоварване на работещи, които се нуждаят от специална закрила.

5.2.2.3. Обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа

Основните дейности, свързани с обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа включват:

- разработване и участие в изпълнението на програми за обучение на ръководния персонал, на работещите и на техните представители по

правилата за осигуряване на здраве и безопасност при работа и спазването на изискванията за безопасна работна практика;

- организиране и провеждане на обучението на работещите по правилата за първа помощ, самопомощ и взаимопомощ във връзка с конкретните опасности на работното място;
- предоставяне на информация на работещите за здравните рискове, свързани с работата, и за резултатите от проведените медицински прегледи и изследвания;
- даване на индивидуални съвети на работещите във връзка със здравето и безопасността при работа;
- участие в реализирането на програми за промоция на здравето на работещите на работното място, отстраняване на рисковите фактори на начина на живот, опазване и укрепване на работоспособността и преодоляване на стреса при работа;
- помощ на работодателите при изпълнението на нормативно установените изисквания, свързани със здравословните и безопасните условия на труд, и при разработването на правила, норми и инструкции в предприятията за осигуряване на здраве и безопасност при работа;
- даване на консултации на работещите за правилното прилагане на законодателството и всички правила, норми и инструкции в предприятията за осигуряване на здраве и безопасност при работа;
- консултиране и подпомагане комитетите и групите по условия на труд при осъществяване на дейността им.

5.2.3. Минимален състав на СТМ:

- лице с образователно-квалификационна степен магистър по медицина и с придобита специалност „трудова медицина”;
- лице с висше техническо образование и 3 години професионален опит в областта на безопасността и здравето при работа;
- технически изпълнител с образование не по-ниско от средно.

В състава на СТМ и при изпълнение на конкретни задачи не могат да се включват:

- лица, които работят в Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика и техните контролни органи;
- медицински специалисти, загубили правоспособност по смисъла на Закона за здравето;
- лица, с подписан договор с Националната здравноосигурителна каса и регистрирани в районните центрове по здравеопазване.

5.2.4. **Регистрация на СТМ** (чл. 25г ЗЗБУТ)

За регистриране на СТМ, лицата, които са създали служби подадават заявление до министъра на здравеопазването, към което да приложат следните документи:

- данни, съдържащи наименование, седалище и адрес;
- копие от акта за съдебна регистрация или копие от друг документ за създаването на СТМ;
- договор между работодатели - за случаите когато СТМ е създадена съвместно между работодатели;
- актуално удостоверение за вписване в търговския регистър;
- списък на минималния състав на специалистите от службата по трудова медицина;
- нотариално заверени копия на документи, удостоверяващи образованието и квалификацията на специалистите от минималния състав;
- декларация на лицата от минималния състав, че отговарят на изискванията на чл. 25б, ал. 3 на ЗЗБУТ;
- документ за платена такса.

При непълнота и при нередовност на посочените документи министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице в 30-дневен срок от датата на подаване на заявлението е длъжен писмено да уведоми лицата за констатирани непълноти и нередовности на документите, като с уведомлението определи срок не по-кратък от 14 дни за отстраняването им.

В 30-дневен срок от подаване на заявлението или от датата на отстраняване на констатираните непълноти или нередовности министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице по предложение на Комисията за регистриране на службите по трудова медицина издава удостоверение за регистрация на службата по трудова медицина или прави мотивиран отказ за регистрация.

Отказ за регистрация се прави само в случаите, когато непълнотите и нередовностите в документите не са отстранени в срока, определен с уведомлението, или при несъответствие с изискванията за регистрация.

5.2.5. **Промяна на регистрирани СТМ** (чл. 25д, ал. 1 – 2 ЗЗБУТ)

При промяна на обстоятелства по чл. 25г, ал. 1 ЗЗБУТ лицата, създали служби по трудова медицина, в 7-дневен срок от настъпването им уведомяват писмено министъра на здравеопазването, като прилагат документи, удостоверяващи промяната.

Министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице в 20-дневен срок от подаване на уведомлението за промяна на обстоятелствата по чл. 25г, ал. 1 по предложение на Комисията за регистриране на службите по трудова медицина отразява промените в регистъра на службите по трудова медицина, а в случаите по чл. 25г, ал. 1, т. 1, 3 и 5 ЗЗБУТ издава и удостоверение за промяна на регистрацията или прави мотивиран отказ.

5.2.6. **Заличаване на регистрирани СТМ** (чл. 25д, ал. 3 ЗЗБУТ)

Министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице със заповед може да заличи от регистъра регистрирани служби по трудова медицина при следните условия:

- подадено заявление от лицата, създали служби по трудова медицина, за заличаване от регистъра;
- прекратяване дейността на лицата, които са създали служба по трудова медицина;
- установени нарушения, свързани с изискванията:
  - към минималният състав на службите по трудова медицина
  - относно ограниченията, които закона е поставил за лицата, които работят в Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика и техните контролни органи; медицински специалисти, загубили правоспособност по смисъла на Закона за здравето; лица, подписали договор с Националната здравноосигурителна каса и регистрирани в регионалните центрове по здравеопазване.
  - за условията и редът за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина, определени наредба на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика;
- констатирани от контролните органи системни нарушения на основните дейности на службите по трудова медицина:
  - оказване помощ на работодателите за създаване на организация за безопасност и здраве при работа;
  - оценка на професионалните рискове и анализ на здравното състояние на работещите;
  - предлагане на мерки за отстраняване и намаляване на установения риск;
  - наблюдение на здравното състояние на работещите;
  - обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа;
  - водене и съхраняване на документацията, определена с Наредба 3 от 25 януари 2008 година за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина
  - нарушения на изискванията на нормативните актове за осигуряване на здраве и безопасност при извършва своята дейност
- установяване наличието на документи с невярно съдържание, свързани с регистрацията на службата.

5.2.7. Регистър на СТМ

Министерството на здравеопазването води публичен регистър на службите по трудова медицина. Данните от регистъра се публикуват на страницата на Министерството на здравеопазването в интернет - http://www.mh.government.bg/. Регистърът съдържа:

- номер и дата на издаване на удостоверението за регистрация на служба по трудова медицина или на удостоверението за промяна на регистрацията на служба по трудова медицина;
- наименование, седалище и адрес на управление и телефон на лицата, които са създали служба по трудова медицина;
- поименен списък на специалистите от минималния състав на СТМ ;
- номер и дата на заповедта за заличаване на регистрирана служба по трудова медицина;
- настъпили промени по вписаните обстоятелства по регистрация на СТМ.

III. МЕХАНИЗМИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ СПАЗВАНЕТО НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПО БЗР

Механизмите за спазването на законодателството по безопасност и здраве при работа могат да се обособят в няколко групи:

- контрол за спазване на законодателството;
- информиране, консултиране и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за методите за спазване на законодателството;
- сътрудничество чрез методите на социалния диалог с представители на организациите на работодателите и работниците и служителите;
- координация и взаимодействие между контролните органи на изпълнителната власт.

Взаимодействието между изброените по-долу органи с контролни функции в областта на безопасността и здравето при работа се осъществява на основание раздел III „Взаимодействие между контролните органи" от Закона за инспектиране на труда (ЗИТ). Взаимодействието се извършва чрез съвместни проверки и обмен на информация (чл. 7, ал. 1 ЗИТ) между контролните органи при осъществяване на дейностите по инспектиране на труда. Съвместните проверки (чл. 7, ал. 3 ЗИТ) се осъществяват:

- в съответствие с Националната програма за инспектиране на труда;
- по искане на Министерския съвет;
- при възлагане от органите на прокуратурата;
- по предложение на Националния съвет за инспектиране на труда;
- по постъпили жалби и сигнали за нарушения на законодателството;
- в случай на аварии в предприятията и в зависимост от данните за причините и големината на аварията;
- при трудова злополука, причинила смърт, при злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и при всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност - в зависимост от данните за причините и компетентностите на органите.

С административния акт за назначаване на съвместна проверка се определят компетентните контролни органи, един от които е водещ, както и обектите, обхватът и периодът за извършване на проверката (чл. 7, ал. 4 ЗИТ).

При осъществяване на дейност извън обхвата на съвместните проверки по ЗИТ, контролните органи се информират за установени нарушения в областта на труда или при съмнение за нарушения в обектите на контрол (чл.8, ал. 2 ЗИТ). Формата, съдържанието, редът и сроковете за представяне на информацията са определени в чл. 16, ал. 2 от Наредбата за формата, съдържанието, реда и сроковете за представяне на информация от органите за инспектиране на труда (приета с ПМС № 164 от 30.06.2009

г., обн., ДВ, бр. 52 от 10.07.2009 г., изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 24.11.2009 г., изм. и доп., бр. 7 от 21.01.2011 г.).

Органите с контролни функции в областта на безопасността и здравето при работа се създават и изпълняват дейността си на основание специален закон, с който се определя държавната политика в конкретна област.

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”

- Осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности (чл. 399, ал. 1 от КТ).
- Осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399, ал. 2 КТ).
- Контролира спазването на трудовото законодателство (чл. 4, ал. 1, т. 1 от УПИАГИТ[81]).
- Упражнява специализиран контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и правата и задълженията на страните по служебното правоотношение и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон (чл. 4, ал. 1, т. 2 УПИАГИТ).
- Дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта (чл. 4, ал. 1, т. 3 УПИАГИТ).
- Уведомява компетентните органи за установени непълноти и недостатъци в действащото трудово законодателство (чл. 4, ал. 2 УПИАГИТ).
- Осъществява своята дейност самостоятелно или във взаимодействие с други органи на държавната администрация (чл. 5, ал. 1 УПИАГИТ).
- При осъществяване на своята дейност може да си сътрудничи с организациите на работниците и служителите и на работодателите, както и с други неправителствени организации. (чл. 5, ал. 2 УПИАГИТ).

Специализираната администрация е организирана в три дирекции на централно ниво и 21 дирекции „Инспекция по труда”, които имат функции и териториална компетентност на областно ниво, като са обхванати всички области, съгласно териториалното деление на страната (чл. 11 УПИАГИТ).

Общата численост на специализираната администрация е 460 щатни бройки, от които 419 са в дирекции „Инспекция по труда”.

[81] Устройствен правилник на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда

Държавната агенция за метрологичен и технически надзор осъществява:

- метрологичен надзор (чл. 74 от Закона за измерванията и чл. 3, ал. 2, т. 1, б. „д" от УПДАМТН[82]);
- надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите (чл. 27, ал. 2 от Закона за техническите изисквания към продуктите (ЗТИП) и чл. 3, ал. 2, т. 2 УПДАМТН);
- технически надзор на съоръженията с повишена опасност (чл. 34, ал. 1 ЗТИП и чл. 3, ал. 2, т. 4 УПДАМТН);
- контрол на качеството на течните горива (чл. 14 от Наредбата за изискванията за качеството на течните горива, условията, реда и начина за техния контрол и чл. 3, ал. 2, т. 8 УПДАМТН).

Специализираната администрация на ДАМТН е организирана в 4 главни дирекции и една дирекция (чл. 15, ал. 1 УПДАМТН), с обща численост от 319 щатни бройки. Четирите главни дирекции имат и териториални структури с компетентност, която обхваща територията на страната.

Агенция за ядрено регулиране

Председателят на Агенцията за ядрено регулиране осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво (чл. 4, ал. 1 от Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ)).

В рамките на предоставените му от закона правомощия, председателят (чл. 4 от УПАЯР[83]):

- осъществява контрол по спазване на изискванията и нормите за безопасно използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво и на условията на издадените лицензии и разрешения;
- издава и отнема удостоверения за правоспособност за работа в ядрени съоръжения;
- налага принудителните административни мерки и административните наказания в случаите, предвидени в ЗБИЯЕ;
- възлага извършването на експертизи, проучвания и изследвания, свързани с ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво;
- осъществява взаимодействие с органите на изпълнителната власт, в чиято компетентност са предоставени регулаторни и контролни функции в областта

[82] Устройствен правилник на Държавна агенция за метрологичен и технически надзор
[83] Устройствен правилник на Агенцията за ядрено регулиране

на използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, и предлага на Министерския съвет мерки за координиране на тези дейности;

- създава със заповед наблюдавани зони около ядрени съоръжения и други обекти с източници на йонизиращи лъчения.

Специализираната администрация на агенцията е организирана в 4 дирекции. В състава на главна дирекция „Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" се включва териториалното звено в Козлодуй, което има статут на отдел и осъществява контрол на ядрената безопасност и радиационната защита на АЕЦ „Козлодуй". Главна дирекция „Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" подпомага председателя на агенцията при осъществяване на неговите регулиращи и контролни функции по отношение на дейностите с ядрени съоръжения, ядрен материал и управлението на радиоактивните отпадъци в ядрени съоръжения, както и по отношение на квалификацията и правоспособността на персонала в ядрени съоръжения и обекти с източници на йонизиращи лъчения (чл. 15, ал.1 УПАЯР).

Общата численост на специализираната администрация е 89 щатни бройки, от които за Главна дирекция „Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" – 32.

Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството:

Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК) упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството (чл. 222, ал. 1 от Закона за устройство на територията (ЗУТ) и чл. 6, ал. 1 от Устройствения правилник на Дирекцията за национален строителен контрол (УПДНСК)).

Дирекцията за национален строителен контрол се състои от централно управление и регионални дирекции в областните центрове. Във връзка с възникнали нужди могат да се създават временни териториални бюра на Дирекцията за национален строителен контрол със заповед на началника й, без да се увеличават утвърдените бюджет и щат на дирекцията (чл. 221, ал. 1 ЗУТ). Специализираната администрация е организирана в две дирекции на национално ниво и има 6 регионални дирекции за национален строителен контрол с 28 регионални отдела „Национален строителен контрол" към тях (чл. 7, ал. 1 УПДНСК). Общата численост на персонала на специализираната администрация е 379 щатни бройки, от които 318 за териториалните дирекции.

Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи

Главната дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност (чл. 52г, ал. 2, т. 1 от Закона за МВР (ЗМВР) и чл. 127л от Правилника за прилагане на ЗМВР(ППЗМВР)):

- информират, координират и взаимодействат с органите на държавната власт, местното самоуправление, юридическите лица и гражданите за подготовка на населението за действия при пожари и бедствия и осъществяване на превантивни мерки;
- организират и провеждат обучение на органите на изпълнителната власт за ранното предупреждение и оповестяване с Националната система за ранно предупреждение и оповестяване при бедствия (НСРПОБ);
- участват в разработването на програми за обучение, учебни материали и помагала за детските градини и училищата и планове за обучение и подготовка за защита при бедствия на ръководния персонал и учителите в системата на народната просвета;

- държавен противопожарен контрол (чл. 52г, ал. 2, т. 2 и чл. 91б от ЗМВР и чл. 127и от ППЗМВР):
  - контролират спазването на правилата и нормите за пожарна безопасност при проектиране, строителство и експлоатация на обекти, технологични съоръжения и инсталации, както и при тяхната реконструкция и модернизация;
  - дават становища за противопожарна осигуреност на строежите при съгласуване на инвестиционни проекти и при участие в работата на експертни съвети по устройство на територията;
  - проверяват строежи и обекти за съответствие с изискванията за пожарна безопасност на влаганите в тях материали, съоръжения, машини и инсталации;
  - участват в държавните приемателни комисии за разрешаване ползването на строежи и издават писмени становища за съответствие с изискванията за пожарна безопасност;
  - участват в разработването на строителни и технически правила, норми и наредби за осигуряване на пожарната безопасност при проектиране и изграждане на строежите, при реконструкция, модернизация и експлоатация на обекти, технологични съоръжения и инсталации;
  - проверяват строежи и обекти в експлоатация за изпълнение на правилата и нормите за пожарна безопасност;
  - издават документи за удостоверяване съответствието на обектите с изискванията на правилата и нормите за пожарна безопасност;
  - контрол за съответствието на влаганите в строежите продукти с нормативните изисквания за пожарна безопасност;
  - издават писмени разпореждания за изпълнение на правилата и нормите за пожарна безопасност на ръководители на държавни органи, организации, юридически лица и граждани;
  - уведомяват държавните органи, юридически лица и граждани при

нарушаване на правилата и нормите за пожарна безопасност, а при наличие на данни за извършено престъпление уведомяват прокуратурата;

- прилагат административнонаказателни и принудителни административни мерки;
- извършват сертификационни проверки и издават сертификати за съответствие на обектите и строежите с изискванията за пожарна безопасност;
- извършват проверки на земеделската техника за допускане до участие в жътвената кампания;
- извършват проверки за наличието на разрешение на продуктите за пожарогасене по отношение на тяхната гасителна ефективност и спазването на условията на издаденото разрешение;
- извършват проверки за наличието на разрешение на търговците по чл. 91е ЗМВР за осъществяваните от тях дейности и спазването на условията на издадените разрешения;

- изискват от държавни органи, юридически лица и граждани планове за осигуряване на пожарната безопасност при организиране на мероприятия и извършване на дейности, с които временно се променя нивото на пожарната опасност;
- превантивен контрол (чл. 52г, ал. 2, т. 3 и чл. 91к от ЗМВР):
  - контрол за спазване на нормативната уредба при одобряването на устройствени схеми и планове, съгласувателни процедури на обекти, осъществяващи дейност с рискови вещества и материали, и участие в държавни приемателни комисии;
  - контрол по изготвяне и съгласуване на аварийни планове;
  - контрол на дейностите по защита и на средствата за защита на работещите в обектите по чл. 35 и 36 от Закона за защита при бедствия;
  - контрол за спазване изискванията на Закона за защита при бедствия и издадените въз основа на него подзаконови актове;
  - контрол за спазване на инженерно-техническите правила за защита от бедствия и аварии на строежи и на въведени в експлоатация обекти.

Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” има йерархична структура, обхващаща национално, областно, районно ниво и ниво участък.

Министърът на вътрешните работи утвърждава щатовете в МВР. В щатовете се определят категориите, наименованията на длъжностите, видът на конкурса, изискванията за минимално образование или образователно- квалификационна степен и численият състав на структурните звена на МВР.

Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със (чл. 2, ал. 2 от Устройствения правилник на Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните (УПКТИ)):

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

Специализираната администрация подпомага и осигурява осъществяването на правомощията на изпълнителния директор и е организирана в главна дирекция „Регистрация, контрол и правоспособност за работа с техниката” с регионални служби в административните центрове на областите в Република България и главна дирекция „Изпитване и сертифициране” - гр. Пловдив, с териториални звена в гр. Русе и гр. Пловдив. Специализираната администрация е с обща численост от 122 щатни бройки, от които за главна дирекция „Регистрация, контрол и правоспособност за работа с техниката” 97 бройки, в т.ч. 92 за регионалните служби и 25 за главна дирекция „Изпитване и сертифициране”

При изпълнение на служебните си задължения служителите на инспекцията ползват автомобили и технически средства за обективен контрол.

Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за (чл. 75, ал. 1 от Закона за енергетиката (ЗЕ)):
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
  - изпълнението на задължението за набиране и съхраняване на резервите от горива, необходими за сигурно и непрекъснато снабдяване с енергия;
  - готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
  - изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

В изпълнение на контролните си правомощия министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- извършва проверки чрез упълномощени от него лица;
- уведомява органите на специализирания контрол с оглед предприемането на мерки от кръга на тяхната компетентност;
- налага принудителни административни мерки и административни наказания, предвидени със Закона за енергетиката.

Дирекция „Сигурност на енергоснабдяването" осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с техническото състояние, техническата експлоатация и дейността на оператора на електроенергийната система и предлага адекватни коригиращи мерки за подобряване на техническата и експлоатационната безопасност, ресурсните характеристики и надеждността на енергийните обекти.

Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;

- организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
- определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
- издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях.

В системата на министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията са създадени:

- Дирекция „Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" (чл. 35, ал. 1 от Устройствения правилник на министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията):
  - осъществява координация между ведомствата и юридическите лица, участващи при разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
  - организира и участва в международни срещи, свързани с разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
  - поддържа контакт с органи за разследване на произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко произшествие.

Дирекцията е на пряко подчинение на министъра с числен състав от 11 щатни бройки.

- Дирекция „Човешки ресурси" (чл. 42 УПМТИТС):
  - организира и контролира дейността на министерството в областта на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
  - участва в отрасловите и браншовите съвети по условия на труд;
  - организира работата на отрасловия и браншовите съвети за тристранно сътрудничество в министерството по въпросите на социалната политика в областта на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

Числеността на персонала на дирекцията е 7 щатни бройки, които осъществяват цялостната дейност на дирекцията.

- Дирекция „Безопасност, технически надзор и управление при кризи" (чл. 56 УПМТИТС):
  - осъществява държавен технически надзор върху съоръженията с повишена опасност в съответствие с действащото законодателство;
  - вписва в регистъра на министерството и издава удостоверения на лица за извършване на дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на

съоръжения с повишена опасност;

- извършва първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират;
- издава задължителни писмени предписания на собственици или ползватели, работодатели, длъжностни и други лица и писмено разпорежда спиране на експлоатацията на предприятия и/или съоръжения с повишена опасност;
- съставя актове за установяване нарушения на нормативната уредба и издава наказателни постановления в съответствие с разпоредбите на Закона за техническите изисквания към продуктите и Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
- координира стандартизационната и метрологичната дейност в транспортния отрасъл.

Числеността на дирекцията е 12 щатни бройки за цялата система на министерството.

- Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация" осъществява контролни функции по Закона за автмобилните превози (чл. 2, ал. 5 ЗАП).

В структурата на агенцията е създадена Главна дирекция „Контролна дейност – ДАИ" (Областните отдели „Контролна дейност – ДАИ" (чл. 18 и 18а УПИААА):

- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари с моторни превозни средства с българска и чуждестранна регистрация в страната, както и на всички документи, свързани с този превоз;
- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари за собствена сметка;
- организират контрола по спазването на Европейската спогодба за работа на екипажите на превозните средства, извършващи международни превози (AETR) (ДВ, бр. 99 от 1995 г.), Европейската спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR) (обн., ДВ, бр. 73 от 1995 г.; попр., бр. 63 от 2005 г.), Европейската спогодба за превоз на лесноразваляеми хранителни продукти и за специалните транспортни средства, които се ползват при тези превози (ATP) и на Спогодбата за международни случайни превози на пътници, извършвани с автобуси (ИНТЕРБУС) (ДВ, бр. 18 от 2003 г.);
- контролират пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства и качеството на извършваните прегледи;
- контролират периодичността и качеството на извършваните предпътни прегледи на превозните средства и водачите им;
- контролират състоянието на материалната база и изпълнението на учебните

програми в учебните форми за подготовка на водачи на моторни превозни средства, получили разрешение по реда на Закона за движението по пътищата;

- съставят актове за установяване на административни нарушения при съответно овластяване за това на длъжностни лица от отделите;
- създават и поддържат база данни за пътните превозни средства и за транспортната им годност;
- издават удостоверения за обществен превоз на пътници или товари за пътните превозни средства;
- организират и провеждат изпити за професионална компетентност на водачите на леки таксиметрови автомобили и на ръководителите на транспортната дейност на лицата, извършващи таксиметров превоз на пътници;
- дават разрешения за извършване на случайни превози на територията на Република България;
- провеждат изпитите на водачите, извършващи превози на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари.

Общата численост на персонала на Главна дирекция „Контролна дейност – ДАИ" е 485 щатни бройки, от които 467 за областните отдели „Контролна дейност – ДАИ".

Отделите „Контролна дейност – ДАИ" са със седалище в областните центрове на страната.

- Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация":
  - контролира гражданското въздухоплаване, гражданските летища и летателни площадки, гражданските въздухоплавателни средства, аеронавигационните и други съоръжения, свързани с гражданското въздухоплаване на територията на страната, независимо от собствеността им (чл. 18 Устройствения правилник на Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация" (УПГДГВА));
  - контролира спазването на нормативните актове при подбора, подготовката и повишаването на квалификация на авиационния персонал (чл. 19 УПГДГВА).

Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" има четири регионални структури - летищни администрации по смисъла на чл. 48а, ал. 4 от Закона за гражданско въздухоплаване, които са разположени на летище София, на летище Пловдив, на летище Горна Оряховица и на летище Русе.

Специализираната администрация е с обща численост 63 щатни бройки.

- Изпълнителна агенция „Морска администрация":
  - упражнява контрол за: спазването на условията за безопасност на корабоплаването спрямо български и чужди кораби; спазването на условията на труд и живот на моряците; предоставянето на услуги по

управление на трафика и информационно обслужване на корабоплаването в морските пространства, вътрешните водни пътища, каналите, пристанищата на Република България и другите, определени по съответния ред, райони(чл. 4 Устройствения правилник на Изпълнителна агенция „Морска администрация”).

Агенцията е със седалище гр. София и с териториални дирекции в: гр. Варна, гр. Бургас, гр. Русе и гр. Лом. Специализираната администрация е структурирана в 6 дирекции с обща численост от 273 щатни бройки, в т. ч. 18 бройки за дирекция „Инспекционна дейност“.

Министерство на околната среда и водите

Министърът на околната среда и водите:

- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване (глава седма от Закона за опазване на околната среда (ЗООС));
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда (чл. 27, ал. 1 ЗЗВВХВС).
- ръководи, координира и контролира разработването и провеждането на държавната политика в областта на опазването на околната среда, опазването и използването на водите (чл. 5, ал. 1 от Устройствения правилник на министерството на околната среда и водите (УПМОСВ)).

В системата на Министерството на околната среда и водите са създадени регионални инспекции по околната среда и водите (РИОСВ), които осъществяват контролни функции.

Контролните функции на РИОСВ включват осъществяването на превантивен, текущ и последващ контрол, свързан с прилагането на нормативните актове, регламентиращи качеството на компонентите на околната среда и факторите, които й въздействат (чл. 15 от Правилника за устройството и дейността на регионалните инспекции по околната среда и водите).

Регионалните инспекции по околната среда и водите осъществяват своята дейност на територията на една или няколко области съгласно посочените в приложението към Правилника за устройството и дейността на регионалните инспекции по околната среда и водите седалище и териториален обхват на дейност.

Министерство на отбраната

Министърът на отбраната контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (чл. 26, т. 9 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България).

Дирекция „Управление на човешките ресурси”: подпомага министъра при осъществяване на политиката и дейността по безопасни и здравословни условия на труд във въоръжените сили и осъществява контрол по спазването й, както и при осъществяване на политиката в областта на социалното сътрудничество (чл. 30, т. 20 и 21 от Устройствения правилник на министерството но отбраната (УПМО)).

Дирекция „Управление на човешките ресурси” е с щатна численост от 70 щатни бройки.

Министерство на здравеопазването

Министърът на здравеопазването упражнява контрол върху дейността на службите по трудова медицина съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ) (чл. 37, т. 6 ЗЗБУТ).

В системата на Министерството на здравеопазването са създадени Регионални здравни инспекции (РЗИ), които извършва контрол върху дейността на службите по трудова медицина и изготвя информация за здравното състояние на работещите на територията на съответната област (чл. 33 от Устройствения правилник на регионалните здравни инспекции).

Регионалната здравна инспекция е със седалище населеното място - административен център на областта. Числеността на персонала в административните звена на съответната РЗИ е посочена в приложения № 1 – 28 към Устройствения правилник на регионалните здравни инспекции.

Национална агенция за приходите

Националната агенция за приходите осъществява контрол по отношение на:

- спазването на осигурителното законодателство, съгласно предоставените й правомощията;
- работодателите за изпълнението на задълженията им, свързани с подаване на уведомления до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите за сключване, изменение или прекратяване на трудови правоотношения.

Агенцията, органите на Министерството на вътрешните работи и прокуратурата, контролните органи на Министерството на финансите и други държавни и общински органи, извършват съвместни действия във връзка с осъществяването на своите функции(чл. 26, ал. 1 от Закона за Националната агенция по приходите (ЗНАП)).

Националната агенция за приходите предоставя в реално време на оправомощени лица от дирекции „Инспекция по труда” електронен достъп до регистъра на трудовите договори и при поискване в срок три работни дни изпраща копие от съответното заверено уведомление(чл. 62, ал. 3 от КТ).

Националната агенция за приходите предоставя на контролните органи на ИА „Главна инспекция по труда” необходимата данъчна и осигурителна информация за целите на контрола по спазване на трудовото законодателство и на законодателството, свързано с държавната служба (чл. 402, ал. 3 от КТ).

Агенцията се състои от централно управление и териториални дирекции.

Териториалните дирекции установяват публичните вземания за данъци, за задължителни осигурителни вноски и други публични вземания, възложени им със закон, както и обезпечават и събират публичните вземания.

Числеността на персонала на агенцията се определя от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите след одобрение на управителния съвет.

Национален осигурителен институт

Националният осигурителен институт осъществява контрол по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт (чл. 107 от Кодекса за социално осигуряване).

В структурата на Национален осигурителен институт има 28 териториални поделения „Районно управление социално осигуряване" със седалище в градовете областни центрове, които осъществяват и контролни дейности.

IV. КООРДИНАЦИЯ И СОЦИАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Постоянни или временни структури на тристранно/ двустранно сътрудничество на национално и отраслово равнище

1. Икономически и социален съвет (ИСС)

ИСС е създаден със Закона за Икономически и социален съвет (обн., ДВ, бр. 41 от 2001 г., изм., бр. 120 от 2002 г., изм. и доп., бр. 20 от 2003 г., изм., бр. 17 от 2006 г., изм. и доп., бр. 36 от 2008 г., изм., бр. 82 от 2009 г.) като консултативен орган, изразяващ волята на структурите на гражданското общество по икономическото и социалното развитие. Икономическият и социален съвет е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище София. (адрес за контакти: София 1784, бул. „Цариградско шосе" № 111, тел. 939 80 11, e-mail: office@esc.bg)

Съветът има за цел:

- да осигури участието на широк кръг представители на гражданското общество в обществения и икономическия живот, като утвърждава принципите на правовата демократична и социална държава;
- да служи като постоянна институционална форма за социален и граждански диалог и за консултации по икономическата и социалната политика между президента на републиката, Народното събрание и Министерския съвет и структурите на организираното гражданско общество;
- да отговори на законния стремеж на обществените и икономическите групи, на структурите на гражданското общество да изразяват мнения, становища и предложения по отношение на актове на законодателната и изпълнителната власт, които засягат техните интереси;
- да утвърждава принципите на демокрация с пряко участие, като прилага опита на Европейския икономически и социален комитет и на други сродни национални и международни организации на основата на сътрудничество с тях.

1.1. Функции и дейност на ИСС

Съветът разработва и приема:

- становища по проекти на закони, национални програми и планове относно икономическото и социалното развитие;
- становища по актове на Народното събрание относно икономическото и социалното развитие;
- становища по стратегически проблеми на икономическата и социалната политика;
- резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество;
- анализи по проблемите на икономическата и социалната политика;

- организира дискусии и консултации с представители на законодателната и изпълнителната власт и структурите на гражданското общество по обществено значими въпроси на икономическото и социалното развитие;
- осъществява сътрудничество и поддържа контакти с Европейския икономически и социален комитет и с други сродни национални и международни институции.

1.2. Състав на ИСС

Съветът се състои от председател и 36 членове, разпределени в три групи. Народното събрание избира председателя на съвета по предложение на Министерския съвет, предварително съгласувано с групите, представени в съвета.

- Първата група се състои от 12 членове, определени от ръководните органи на представителните организации на работодателите на национално равнище, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда.
- Втората група се състои от 12 членове, определени от ръководните органи на представителните организации на работниците и служителите на национално равнище, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда.
- Третата група се състои от 12 членове, в т.ч. по един представител на: организациите на селскостопанските производители, на производствените кооперации, на занаятчиите, на потребителите, на жените, на хората с увреждания и на пенсионерите; професионално-съсловните организации; екологичните организации; организациите, подпомагащи социално слабите, хората с увреждания или лицата, нуждаещи се от грижи и двама независими учени - специалисти по проблемите на икономическата и социалната политика, определени от Министерския съвет по предложение на министъра на икономиката, енергетиката и туризма и министъра на труда и социалната политика.

Мандатът на съвета, на председателя и на членовете е 4-годишен и започва да тече от датата на провеждането на първата пленарна сесия.

1.3. Органи на управление на ИСС

- Пленарна сесия: участват председателят на съвета, заместник-председателите, членовете и главният секретар, който е без право на глас. Пленарната сесия:
  - приема правилник за дейността на съвета;
  - приема годишните планове и отчети за дейността на съвета;
  - одобрява проекта на годишния бюджет и на годишния отчет за неговото изпълнение;
  - по предложение на председателския съвет определя размера на основното трудово възнаграждение на председателя на съвета;
  - приема проектите на закони, национални програми и планове относно икономическото и социалното развитие, предоставени му за становище;
  - утвърждава заместник-председателите;

- избира председателите и членовете на постоянните и временно действащите комисии;
- предлага на Министерския съвет кандидатури за членове на Европейския икономически и социален комитет.

Решенията на пленарната сесия относно правилника, годишните планове и отчети за дейността на съвета, както и на проекта на годишния бюджет и на годишния отчет за неговото изпълнение се приемат с мнозинство не по-малко от две трети от присъстващите членове на съвета.

Решенията на пленарната сесия относно: становища по проекти на закони, национални програми и планове за икономическото и социалното развитие; становища по актове на Народното събрание относно икономическото и социалното развитие; становища по стратегически проблеми на икономическата и социалната политика; резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество; анализи по проблемите на икономическата и социалната политика, както и при избора на един от заместник-председателите за временно изпълняващ функциите на председателя до избирането на нов председател от Народното събрание се приемат с мнозинство не по-малко от три четвърти от присъстващите членове на съвета.

Решенията на пленарната сесия при определяне размера на основното трудово възнаграждение на председателя на съвета, при утвърждаване на заместник-председателите и при избора председателите и членовете на постоянните и временно действащите комисии се приемат с мнозинство от повече от половината от присъстващите членове на съвета.

- Председателят:
  - ръководи дейността на съвета и го представлява;
  - свиква пленарна сесия по своя инициатива или по инициатива на една трета от членовете на съвета и ръководи заседанията на пленарната сесия и на председателския съвет;
  - подписва актовете, приети от пленарната сесия, разпорежда изпращането им на заинтересуваните органи и тяхното публикуване;
  - утвърждава длъжностното разписание, сключва, изменя и прекратява трудовите договори на служителите на съвета;
  - определя с писмена заповед заместник-председател, който да го замества при негово отсъствие;
  - разпределя по комисии предложенията по нормативните актове и националните програми и планове;
  - информира обществеността за действията на съвета.
- Заместник-председатели: трима заместник-председатели, предложени по един от трите .групи. Те заместват председателя на съвета и изпълняват функции, които той писмено им делегира.
- Председателски съвет. Състои се от председателя и заместник-председателите.

В неговите заседания със съвещателен глас участва и главният секретар. Председателският съвет:

- консултира и подпомага работата на председателя между пленарните сесии и предлага техния дневен ред;
- по предложение на членове на Икономическия и социален съвет, на неговите комисии и по своя инициатива взема решения за разработване на нормативни актове и национални програми и планове;
- обсъжда и предлага на пленарната сесия проектите на: правилника за дейността на съвета; годишния план за работа; годишния бюджет; годишния отчет за дейността на съвета; годишния отчет за изпълнението на бюджета; резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество.

- Главен секретар: назначава се от председателя след утвърждаване на кандидатурата му от председателския съвет. Главният секретар:
  - ръководи работата на администрацията на съвета;
  - координира разработването на проектите на нормативните актове и националните програми и планове по ред, установен с правилника за дейността на съвета;
  - изпраща материалите за обсъждане на заседанията на пленарната сесия и на председателския съвет;
  - отговаря за протоколирането на заседанията на пленарната сесия, председателския съвет и комисиите, както и за съхраняването на документацията на съвета.

1.4. Организация на дейността

Икономическият и социален съвет работи на основата на правилник за своята дейност и годишни планове. Към съвета се създават постоянни и временно действащи комисии:

- икономическа политика;
- бюджет, финанси, застраховане и осигуряване;
- социална политика;
- труд, доходи, жизнено равнище и индустриални отношения;
- международно сътрудничество и европейска интеграция;
- регионална политика, устойчиво развитие и околна среда.

Работата на комисиите се организира в съответствие с правилника за дейността на съвета. Те подготвят за пленарната сесия проекти на актовете, по които съвета ще дава становище.

Пленарните сесии на съвета са публични, освен ако съветът реши друго.

2. Национален съвет за тристранно сътрудничество (НСТС)

НСТС е орган за осъществяване на сътрудничество и консултации на национално равнище при регулирането на трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения, осигурителните отношения, както и въпросите на жизненото равнище.

Организацията и дейността на НСТС и на отрасловите, браншовите и общинските съвети за тристранно сътрудничество са уредени с Правилник за организацията и дейността на съветите за тристранно сътрудничество, издаден от председателя на Националния съвет за тристранно сътрудничество (обн., ДВ, бр. 57 от 2001 г.).

2.1. Функции и задачи на НСТС

- НСТС обсъжда и дава мнения по проекти на нормативни актове, уреждащи въпросите на:
  - трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения;
  - здравословните и безопасните условия на труд;
  - заетостта, безработицата и професионалната квалификация;
  - общественото и здравното осигуряване;
  - доходите и жизненото равнище;
  - въпроси, свързани с бюджетната политика;
  - социалните последици от преструктурирането и приватизацията.
- НСТС координира работата на национално равнище по програми, отнасящи се до въпросите на социалния диалог, с национално и международно финансиране, в които участват всички представени в НСТС страни.

2.2. Състав на НСТС: състои се от по двама представители на Министерския съвет, на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите. Министерският съвет определя своите представители, а представителите на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите се определят от техните ръководства съгласно уставите им.

2.3. Органи на управление на НСТС.

- Председател: заместник министър-председател, който ръководи НСТС.
- Заместник-председатели: НСТС ги избира от лицата, представляващи по закон организациите на работниците и служителите и на работодателите на ротационен принцип за срок от една година.

При отсъствие на председателя на НСТС заседанията се ръководят от посочен от него заместник-председател.

2.4. Организация на дейността.

Организацията на дейността, техническото и административното обслужване на НСТС и членовете на съвета, както и оперативната координация и взаимодействие на НСТС с: представителните организации на работниците и служителите и на работодателите; Администрацията на Министерския съвет и други администрации на изпълнителната

власт; комисиите на Народното събрание и Администрацията на Президента на Република България се осъществява от секретариат на НСТС. (адрес за контакти: 1594 София, бул. „Дондуков" № 1, Министерски съвет на Република България, тел., 940 20 32)

Секретариатът на НСТС включва секретар и технически секретар - служители в Администрацията на Министерския съвет, и двама съветници, определени от представителните организации на работниците и служителите и на работодателите.

Към НСТС са създадени постоянни комисии по въпросите на:

- доходите и жизненото равнище;
- осигурителните отношения;
- трудовото законодателство;
- социалните последици от преструктурирането и от приватизацията;
- бюджетната политика.

Комисиите се състоят от по двама членове, упълномощени от всеки от участниците в НСТС. Поименният състав на комисиите се утвърждава от НСТС. Всяка постоянна комисия избира свой председател на ротационен принцип за срок една година по определена от комисията последователност. Председателят на комисията организира работата и ръководи заседанията й. За участие в заседанията на комисиите могат да се канят ръководители и експерти на органи и институции, които са внесли проектите на нормативните актове за обсъждане от съвета или имат пряко отношение към тях.

За обсъждане на въпроси, извън тези от компетенциите на постоянните комисии, по решение на НСТС могат да се създават работни групи.

Националният съвет за тристранно сътрудничество приема своите решения на заседания. При постигнато съгласие по разглежданите въпроси в постоянните комисии, оформено с протокол, решенията на НСТС могат да се вземат и в оперативен порядък.

Заседанията мога да бъдат редовни заседания - по утвърден от НСТС тримесечен план-график и дневен ред, определен от председателя, и извънредни - провеждат се по дневен ред, определен от члена на НСТС, поискал извънредното заседание. Заседанията на НСТС са открити, като по решение на НСТС отделни заседания могат да бъдат и закрити. Провеждат се и се считат за редовни, ако присъстват не по-малко от две трети от постоянните членове, между които представители и на трите участващи в него страни. Заседанията се откриват и ръководят от председателя на НСТС, а в негово отсъствие - от другия определен от Министерския съвет член на НСТС. По време на заседанието се води стенографски запис.

Решенията на НСТС се приемат с общо съгласие на присъстващите постоянни членове на съвета, а при тяхно отсъствие - на лицата, които ги заместват. За разглежданите на заседанието на НСТС въпроси, приетите решения и изразените становища се изготвя протокол, към който се прилагат стенограмата, заедно с внесените на заседанието писмени становища и други материали. Протоколът се подписва от председателя на НСТС и от присъстващите на заседанието членове на съвета.

Постоянните комисии към НСТС на свои заседания обсъждат и изготвят становища по постъпили в НСТС проекти на нормативни актове, както и по въпроси, възложени им от председателя на съвета или с решение на съвета. Председателят на НСТС определя комисията, която следва да разгледа проектите и въпросите, съобразно своята компетентност, и срока, в който трябва да се произнесе.

По въпросите на здравословните и безопасни условия на труд и на заетостта, безработицата и професионалната квалификация председателят на НСТС иска становище от Националния съвет за условия на труд и от Националния съвет за закрила при безработица и насърчаване на заетостта.

Заседанията на комисиите са редовни, ако на тях присъстват представители на трите страни. На заседанията се води протокол, който се подписва от всички присъстващи членове. В случай на отсъствие на постоянен член протоколът се подписва от лицето, което го замества. Въз основа на протокола се изготвя доклад, който се подписва от председателя на комисията и се изпраща на секретариата на НСТС заедно с протокола от заседанието.

3. Национален съвет за по условия на труд (НСУТ)

Създаден е със Закона за здравословни и безопасни условия на труд, като постоянен орган за осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на национално равнище.

3.1. Функции и задачи на НСУТ

- оказва помощ и съдействие при осъществяване на политиката в областта на безопасността и здравето при работа;
- обсъжда всички въпроси, свързани с условията на труд и предлага мерки за подобряването им;
- изисква от отделните министерства, ведомства, други организации и търговски дружества информация за състоянието на условията на труд;
- внася в Министерския съвет информация по обсъжданите проблеми и прави предложения;
- обсъжда проекти на нормативни актове по въпросите на условията на труд и изразява становище преди приемането им от съответния държавен орган;
- прави предложения за изменение и допълнение на нормативни актове в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- взема решение за създаване на отраслови или браншови структури за тристранно сътрудничество по условия на труд и периодично обсъжда тяхната дейност;
- създава помощни структури към съвета за решаване на специфични въпроси;
- обсъжда основните насоки и координира дейността на органите, на които е възложено упражняването на контрол в областта на условията на труд;
- проучва и популяризира наш и чужд опит, организира национални конкурси, семинари, акции и други форми за стимулиране на дейността;

- възлага проучването и разработването на проекти за решаване на национално значими и други важни проблеми по условията на труд с конкретна практическа приложимост и висок социален ефект;
- осъществява и други функции и задачи, възложени с нормативни актове и по решения на Националния съвет за тристранно сътрудничество;
- поддържа връзки със средствата за масово осведомяване и популяризира проблемите и мерките, свързани с безопасните и здравословни условия на труд;
- приема годишен план за работа, ежегодно обсъжда дейността си и предприема мерки за подобряването й;
- обсъжда годишния план за работа на ИА „ГИТ“ преди утвърждаването му от министърът на труда и социалната политика и годишните отчети за дейността на ИА „ГИТ“;
- ежегодно съгласува Програмата за работа и бюджета на фонд „Условия на труд“ преди утвърждаването им от министърът на труда и социалната политика;
- обсъжда Годишния доклад за дейността на фонд „Условия на труд“ преди утвърждаването му от министърът на труда и социалната политика.

3.2. Състав на НСУТ: състои се от представители на:

- Министерския съвет, определени с Решение № 107 на Министерския съвет от 2002 год. за определяне на представители на Министерския съвет в Националния съвет по условия на труд., изм., Решение № 706 на Министерския съвет от 2009 год.(Заместник-министър на: труда и социалната политика; финансите; земеделието и храните; икономиката, енергетиката и туризма; околната среда и водите; регионалното развитие и благоустройството; транспорта, информационните технологии и съобщенията.
- Националния осигурителен институт;
- национално представителните организации на работодателите: Асоциацията на индустриалния капитал в България, Българска стопанска камара, Българска търговско-промишлена палата и Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България;
- национално представителните организации на работещите: Конфедерацията на независимите синдикати в България и Конфедерацията на труда „Подкрепа”.

3.3. Органи на управление на НСУТ

- Председател: министърът на труда и социалната политика. Председателят:
  - представлява съвета пред всички институции;
  - организира, свиква и ръководи заседанията му;
  - одобрява дневния ред за заседанията въз основа на внесени предложения;
  - определя секретаря на Националния съвет, който е служител в

администрацията на Министерството на труда и социалната политика.

При отсъствие на председателя неговите функции се изпълняват от изрично упълномощен от него заместник-председател.

- Заместник-председатели: по един представител от състава на представителните организации на работещите и на работодателите
- Секретарят на НСУТ:
  - уведомява писмено всички членове на съвета за предстоящите заседания;
  - организира изпращането на материалите за заседанията;
  - съставя протокол за заседанията;
  - съхранява архива на съвета.

3.4. Организация на дейността

Организацията на дейността, техническото и административното обслужване на Националния съвет по условия на труд се осъществяват от Министерството на труда и социалната политика и са уредени с Правилник за дейността на НСУТ. (адрес за контакти: 1050 София, ул. „Триадица" № 2, www.mlsp.government.bg)

Националният съвет провежда заседания си при предварително определени дата и дневен ред. Дневният ред се изготвя от секретаря на съвета и се одобрява от неговия председател. Заседанията се провеждат, когато присъстват представители на всяка от страните, участващи в съвета и броят на участниците е не по-малък от 2/3 от общия брой на членовете на съвета.

Националният съвет по условия на труд приема решенията си с консенсус.

За всяко заседание на Националния съвет се съставя протокол, подписан от председателя, зам. председателите и секретаря на Националния съвет, който съдържа: дата на провеждане на заседанието; дневен ред; имената на участниците в заседанието; приети решения на Националния съвет по различните точки от дневния ред.

4. Отраслови/ браншови съвет за тристранно сътрудничество

Отрасловия/ браншовия съвет за тристранно сътрудничество е консултативен орган към министъра на икономиката, енергетиката и туризма.
В състава на съвета участват представители на държавата, на работодателските организации и на синдикалните организации на отраслово/ браншово ниво.
На заседанията на съвета се обсъждат въпроси, свързани със социалното сътрудничество, включително и по безопасните и здравословните условия на труд в отрасъла/ бранша.

5. Действащи колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/ бранша

Към 25 март 2013 г. няма действащи колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/ бранша.

V. ОБУЧЕНИЕ, ИНФОРМИРАНЕ И КОНСУЛТИРАНЕ

1. Законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР

1.1. Закон за народната просвета (ЗНП)

Обн., ДВ, бр. 86 от 1991 г., изм., бр. 90 от 1996 г., изм. и доп., бр. 36 от 1998 г., доп., бр. 124 от 1998 г., изм., бр. 153 от 1998 г., бр. 67 и 68 от 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от 2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 71 от 2003 г., доп., бр. 86 и 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 40 от 2004 г., изм., бр. 28, 94, 103 и 105 от 2005 г., изм. и доп., бр. 41 и 105 от 2006 г., изм., бр. 113 от 2007 г., изм. и доп., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 35 от 2009 г., изм., бр. 36 и 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 50 и 78 от 2010 г., доп., бр. 9 от 2011 г., изм., бр. 23 от 2011 г., изм. и доп., бр. 99 от 2011 г.

Този закон урежда устройството, функциите и управлението на системата на народната просвета. Системата на народната просвета осигурява образование според държавни образователни изисквания (ДОИ).

Държавните образователни изисквания определят равнищата на необходимата общообразователна и професионална подготовка. Те се отнасят за (чл. 16 ЗНП):

- предучилищното възпитание и подготовка;
- степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
- учебното съдържание;
- усвояването на книжовния български език;
- системата за оценяване;
- професионалното образование и обучение;
- придобиването на квалификация по професии;
- обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания;
- учебниците и учебните помагала;
- документите за системата на народната просвета;
- извънкласната и извънучилищната дейност;
- учителската правоспособност и квалификация;
- материално-техническата база;
- здравното обслужване;
- безопасните условия на възпитание, обучение и труд;
- научното, информационното и библиотечното обслужване;

- едногодишната издръжка на деца и ученици в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена;
- нормирането и заплащането на труда в системата на народната просвета;
- инспектиране на системата на народната просвета.

Законът определя четири групи ДОИ, според начина на тяхното приемане (чл. 17 ЗНП):

- ДОИ, приемани със закон: за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план; за професионалното образование и обучение;
- ДОИ, приемани с наредби на Министерския съвет: за учебниците и учебните помагала; за учителската правоспособност и квалификация; за материално-техническата база; за здравното обслужване; безопасните условия на възпитание, обучение и труд; за едногодишната издръжка на деца и ученици в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена; за нормирането и заплащането на труда в системата на народната просвета;
- ДОИ, приемани с наредби на министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства: за придобиването на квалификация по професии; за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания;
- ДОИ, приемани с наредби на министъра на образованието, младежта и науката: за предучилищното възпитание и подготовка; за учебното съдържание; за усвояването на книжовния български език; за системата за оценяване; за извънкласната и извънучилищната дейност; за научното, информационното и библиотечното обслужване; за инспектиране на системата на народната просвета.

Съгласно чл. 22 на закона училищното образование според степента е основно и средно, а според съдържанието на подготовката е общо и професионално.

- Общо образование - осигурява усвояването на общообразователния минимум и, при възможност, профилирана подготовка съгласно ДОИ.
- Професионално образование - осигурява усвояването на общообразователния минимум и придобиване на квалификация по професия съгласно ДОИ.
- Професионално обучение - осигурява придобиване на квалификация по професия съгласно ДОИ.

Професионалното обучение и образование се осъществява в училища, които могат да бъдат държавни, общински и частни. Училищата за средно образование са (чл. 26 ЗНП):

- средни общообразователни - от I до XII клас включително;
- професионални гимназии - от VIII или IX клас до XII клас включително;
- професионални - от VII или VIII клас с продължителност на обучението до три години, от IX клас - с продължителност на обучението до четири години, и професионални колежи след завършено средно образование - с продължителност на обучението до две години;
- спортни, по изкуствата; специални; по културата.

Форми на обучение (чл. 31 ЗНП): дневна; вечерна; задочна; кореспондентска; индивидуална; самостоятелна; дистанционна.

За професии и специалности, които се упражняват във вредни и опасни условия на труд, практическото обучение започва след навършване на 15-годишна възраст (чл. 32 ЗНП), като Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, младежта и науката определят специфичните изисквания за провеждането му (чл. 33 ЗНП).

Документи за удостоверяване на професионално образование (чл. 25, ал. 1 ЗНП):

- диплома след успешно завършен XII клас и успешно положени държавни зрелостни изпити по учебни предмети или цикъл от учебни предмети, изучавани в гимназиалния етап;
- свидетелство за професионална квалификация, което се получава след завършена професионална подготовка;
- свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност.

Документи за удостоверяване на завършено професионално обучение (чл. 25, ал. 2 ЗНП):

- свидетелство за основно образование, което се получава след завършен VIII клас;
- свидетелство за професионална квалификация;
- свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност;
- удостоверение за професионално обучение.

Съгласно ЗНП, професиите и специалностите, които се придобиват в училищата, се определят по списък, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министри и ръководители на ведомства (чл. 42, ал. 7 ЗНП).

За професионалното обучение след завършено средно образование се заплащат такси при условия и по ред, определени със заповед на министъра на образованието, младежта и науката (чл. 44, ал. 5).

1.2. Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (ЗСООМУП)

Обн., ДВ, бр. 67 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., бр. 40 от 2004 г., бр. 41 от 2006 г., бр. 105 от 2006 г., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 36 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г.

Със ЗСООМУП се урежда държавното образователно изискване за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план в системата на народната просвета. С него се определят условията и реда за завършване на една степен на

образование и преминаване в следващата степен, както и характеристиките на общообразователния минимум и на учебния план.

Степени на образование: осигуряват необходимото равнище на образованост, както и последователност и непрекъснатост на образованието. Степените на образование са основно образование и средно образование.

Завършването на съответната степен на образование гарантира усвояването на общообразователния минимум, както и на знания и умения, съответстващи на интересите и индивидуалните възможности на учениците (чл. 5 ЗСООМУП).

Средно образование. Придобива се след успешно завършен XII клас и успешно положени два държавни зрелостни изпита по учебни предмети или цикъл от учебни предмети, които се изучават в гимназиалния етап (чл. 7 ЗСООМУП).

Професионално образование. За придобиване на професионално образование освен държавните зрелостни изпити се полагат и два държавни изпита за професионална квалификация в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиването на квалификация по професии. Организацията и съдържанието на държавните зрелостни изпити за придобиване на професионална квалификация се определят със Закона за професионално обучение и образование.

Според ЗСООМУП, общообразователната подготовка в българското училище се осъществява чрез изучаването на учебни предмети, групирани в 8 културно-образователни области: български език и литература; чужди езици; математика, информатика и информационни технологии; обществени науки, гражданско образование и религия; природни науки и екология; изкуства; бит и технологии, и физическа култура и спорт. Общообразователният минимум е основата на общообразователната подготовка. Той включва задължителни знания и умения, необходими за успешната реализация на учениците в следващата степен на образование.

Разпределението на учебното време по учебните предмети за достигане на общообразователния минимум по класове, етапи и степени се определя с наредба на министъра на образованието, младежта и науката (чл. 10 ЗСООМУП).

ЗСООМУП определя основните параметри на учебния план. Структурата на учебния план обхваща три вида подготовка: задължителна, задължителноизбираема и свободноизбираема (чл. 15 ЗСООМУП). Задължителната подготовка осигурява постигането на общообразователния минимум.

Учебният план съдържа: наименованията на учебните предмети, включени в задължителната, задължителноизбираемата и свободноизбираемата подготовка; разпределението на учебните предмети по класове; годишния и седмичния брой часове за изучаването на учебните предмети; график на учебната година и описание на организацията на обучението в съответното училище (чл. 17 ЗСООМУП).

Училищните учебни планове на профилираните гимназии, профилираните паралелки в средните общообразователни училища, професионалните гимназии, на училищата по изкуствата и културата и на спортните училища се разработват въз основа на учебни планове, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. Училищните

учебни планове не може да определят условия и ред за завършване на етапи и степени на образованието (чл. 18, ал. 3 – 4 ЗСООМУП).

Училищните учебни планове се приемат с решение на педагогическия съвет на училището и се одобряват от началника на инспектората по образование - за общинските училища и за държавните училища, които се финансират чрез бюджета на Министерството на образованието, младежта и науката, от съответния министър или ръководител на ведомство съгласувано с министъра на образованието, младежта и науката - за държавните училища, които се финансират чрез бюджета на друго министерство или ведомство (чл. 18, ал. 5 ЗСООМУП).

1.3. Закон за професионалното образование и обучение (ЗПОО)

Обн., ДВ, бр. 68 от 1999 г., изм., бр. 1 и 108 от 2000 г., бр. 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 103 от 2002 г., изм., бр. 120 от 2002 г., доп., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 28 от 2005 г., изм. и доп., бр. 77 от 2005 г., изм., бр. 94 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 62 от 2006 г., попр., бр. 63 от 2006 г., изм. и доп., бр. 13 от 2008 г., изм., бр. 26 от 2008 г., изм. и доп., бр. 36 и 74 от 2009 г., бр. 50 от 2010 г., изм., бр. 97 от 2010 г.

Този закон регулира обществените отношения, свързани със: осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите, съобразно личните им интереси и възможности; задоволяване на потребностите от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда; осигуряване на условия за функциониране и развитие на системата на професионалното образование и обучение, основаващи се на сътрудничество между нейните институции и органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление и социалните партньори.

Основни задачи на системата на професионалното образование и обучение:

- придобиване на професионална квалификация;
- придобиване на правоспособност за професии, упражняването на които изисква такава, включително и за упражняване на регулирани професии;
- непрекъснато усъвършенстване на професионалната квалификация;
- формиране на мотивационна система за реализация в гражданското общество;
- формиране на обща култура на основата на националните и общочовешките ценности.

Структура на системата на професионалното образование и обучение.

- професионално ориентиране: осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие;
- професионално обучение: осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия, както и усъвършенстването й. При условия, определени с този закон, със Закона за народната просвета и Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, то осигурява и завършването на основно образование или на класове от средното образование. Професионалното обучение включва:

- начално професионално обучение: придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия;
- непрекъснато професионално обучение - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.

❑ професионално образование: осигурява усвояването на общообразователния минимум за средно образование и придобиването на квалификация по професия.

Списък на професиите за професионално образование и обучение.

Професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование се осъществяват по професии и специалности, включени в Списъка на професиите за професионално образование и обучение. Списъкът се утвърждава от министъра на образованието, младежта и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Структурните елементи на списъка са професии и специалности, които се класифицират в професионални направления и по степен на образование и степен на професионална квалификация.

Степени на професионална квалификация: първа, втора, трета и четвърта.

❑ Изисквания към степените за професионална квалификация:

- за първа степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи рутинни дейности, извършвани при неизменящи се условия;
- за втора степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия;
- за трета степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на отговорности за работата на други лица;
- за четвърта степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи широк кръг дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на управленски отговорности за работата на други лица и за разпределяне на ресурси.

❑ Входящо минимално образователно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация:

- за първа степен: завършен VI клас: за ученици; завършен начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта - за лица, навършили 16 г.;
- за втора и трета степен: завършени VII клас или основно образование;

- за четвърта степен: завършено средно образование.

- Изходящо образователно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация:

- за първа степен: основно образование - за ученици; начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта - за лица, навършили 16 години;

- за втора степен - завършени X или XI клас, придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование или завършено средно образование;

- за трета степен - средно образование или придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование и се определя с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Рамкови програми за придобиване на професионална квалификация.

Придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. С програмите се определят възрастта и входящото образователно и квалификационно равнище на кандидатите, както и съдържанието и продължителността на професионалното образование и на професионалното обучение.

Определени са:

- рамкови програми за придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение:

- програми А – за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионална квалификация;

- програми Б – за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;

- програми В – за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;

- програми Г – за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;

- програми Д – за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия;

- програми Е – за непрекъснато професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация;

- програми за ученици:

- програми А с продължителност до 3 г. – за ученици със завършен най-малко VI клас;

- програми Б с продължителност до 4 г. – за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;
- програми В с продължителност 4 г. – за ученици със завършено основно образование или 5 г. за ученици със завършен VII клас, а в училищата по изкуствата и спортните училища - до 4 г. след основно образование или завършен клас от средното образование;
- програми Д с продължителност до 1 г. – за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;

❑ програми за лица, навършили 16 години:

- програми А с продължителност до 1 г. – за лица със завършен най-малко начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта;
- програми Б с продължителност 1 г. – за лица със завършен клас от средното образование или със завършено средно образование;
- програми В с продължителност 4 г. – за лица със завършено основно образование;
- програми Г с продължителност до 2 г. – за лица със завършено средно образование;
- програми Д с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение;
- програми Е с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение.

С държавното образователно изискване за професионално образование и обучение по чл. 16, т. 6 от Закона за народната просвета се определят организацията на приема на кандидатите и на професионалното образование и обучение, структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално образование и обучение и организацията на практическото обучение за училищното професионално образование и обучение.

Със ЗПОО се определят изискванията към кандидатите, желаещи да се включат в програмите за професионално образование и професионално обучение - за минимална възраст, здравословно състояние, входящо образователно равнище и входящо квалификационно равнище (чл. 14 ЗПОО).

Въпросите, свързани с организацията на учебния процес в професионалното образование и обучение са уредение в раздел III на глава втора „Общи изисквания към организацията в системата на професионалното образование и обучение”.

Структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално образование включва общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка - обща, отраслова и специфична за всяка професия, задължителна чуждоезикова подготовка по професията и избираема подготовка - задължителноизбираема и свободноизбираема (чл. 27 ЗПОО).

Структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално обучение включва: общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка и избираема подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация със завършване на основно образование или на клас от средното образование; задължителна и избираема професионална подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация (чл. 28 ЗПОО).

Задължителната професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение (чл. 28, ал. 3 ЗПОО). Изискванията за провеждане на практическо обучение са определени в раздел III на глава четвърта „Държавно образователно изискване за професионално образование и обучение".

За осигуряване на достъп до професионално образование и обучение ЗПОО конкретно регламентира отношенията, свързани с професионално образование и професионално обучение за ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания, за ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа, и за лица с девиантно поведение раздел IV на глава четвърта „Държавно образователно изискване за професионално образование и обучение".

Завършване на професионалното образование и професионалното обучение.

Професионалното образование се завършва с полагане на:

- държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
- държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията.

Професионалното обучение се завършва:

- по програмите А, Б, В и Г - с полагане на държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията;
- по програмите Д и Е - с полагане на изпити за придобиване на професионална квалификация. Когато се придобива степен на професионална квалификация по програми Е, изпитите са държавни - по теория на професията и по практика на професията.

При завършване на програмите А, Б, В и Г организацията на изпитите се определя съгласно държавното образователно изискване за системата на оценяване, а съдържанието им - съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

При завършване на програмите Д и Е организацията и съдържанието на изпитите се определят от обучаващата институция след съгласуване с представителите на работодателите и на работниците, а когато се придобива степен на професионална квалификация - и съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Изпитите за придобиване на професионална квалификация се провеждат от комисии. В състава на комисиите се включват представители на обучаващата институция, на работодателите и на работниците и служителите, за училищата по изкуствата - и на представители на съответните висши училища по изкуствата с равни квоти, а за спортните училища - и на представители на Националната спортна академия и на лицензираните спортни организации.

Представителите на обучаващата институция са учители или други лица, извършващи професионална подготовка.

Представителите на работодателите са с квалификация от съответната професионална област, а на работниците и служителите - с квалификация и трудов стаж не по-малко от четири години по съответната професия.

Комисиите за провеждане на изпит се назначават от ръководителя на обучаващата институция. Законът допуска, в случай че организациите на работодателите или на работниците и служителите, както и висшите училища по изкуствата не предложат свои представители за включване в състава на изпитните комисии, ръководителят на обучаващата институция да допълва състава на комисията с определени от него членове.

За придобиване на степен на професионална квалификация се провеждат държавни изпити по теория на професията и по практика на професията. Държавните изпити се провеждат по национални изпитни програми в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии. Националните изпитни програми се утвърждават от министъра на образованието, младежта и науката, като за училищата по изкуствата - от министъра на културата, а за спортните училища - от министъра на физическото възпитание и спорта.

Според ЗПОО, за придобиване на квалификация по част от професията, както и за актуализиране или за разширяване на професионалната квалификация, изпитите се провеждат по задания, определени от обучаващата институция след съгласуване с представителите на работодателите и на работниците.

Удостоверяване на професионалното образование и на професионалното обучение

- ❑ Завършено професионално образование се удостоверява със:
  - диплома за завършено средно образование;
  - свидетелство за професионална квалификация;
  - свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии.
- ❑ Завършено професионално обучение с придобиване на степен на професионална квалификация се удостоверява със:
  - свидетелство за основно образование или документ за завършен клас от основното или средното образование;
  - свидетелство за професионална квалификация;
  - свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на

които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии.

И в двата случая съдържанието на документите се определя съгласно ДОИ за документите за системата на народната просвета и за придобиване на квалификация по професии.

- Завършено професионално обучение за придобиване на квалификация по част от професията, за актуализиране или за разширяване на професионалната квалификация се удостоверява с удостоверение за професионално обучение.

Съдържанието на удостоверението се определя с ДОИ за документите за системата на народната просвета и конкретната документация на обучението – учебните планове и програми.

Институции в системата на професионалното образование и обучение

Професионалните училища, професионалните гимназии и професионалните колежи са държавни, общински и частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни и се откриват, преобразуват и закриват по реда, предвиден в Закона за народната просвета.

- Професионални училища: осъществяват начално професионално обучение с придобиване на първа и втора степен на професионална квалификация и на квалификация по част от професията с продължителност до четири години, след завършен най-малко VI клас.
- Професионални гимназии: осъществяват професионално образование с придобиване на втора степен на професионална квалификация с продължителност четири години или на трета степен на професионална квалификация с продължителност четири или пет години, след завършено основно образование или със завършен VII клас.
- Професионални колежи: осъществяват професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация с продължителност до две години в зависимост от притежаваната степен на професионална квалификация, след завършено средно образование.
- Училища по изкуствата: осъществяват професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация с продължителност до четири години след основно образование.
- Спортни училища: осъществяват професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация с продължителност до 4 години след основно образование.
- Центрове за професионално обучение: осъществяват професионално обучение на лица, навършили 16 години
- Центрове за информация и професионално ориентиране: осъществяват професионално ориентиране на ученици и на други лица
- Центрове за квалификация на обучаващите: осъществяват актуализиране и разширяване на квалификацията на учители и други лица, извършващи

професионална подготовка.

ЗПОО определя институциите, които имат право да издават документи за професионална квалификация (чл. 39). За издаване на свидетелство за правоспособност условията и редът се определят с наредби на министъра на образованието, младежта и науката или с друг закон.

ЗПОО дава правната рамка и за удостоверяване на професионална квалификация на лица, обучавани извън системата на професионалното образование и обучение. Те трябва да имат не по-малко от шест месеца трудов стаж по професията или проведено практическо обучение с продължителност, определена от обучаваща институция, както и завършено образование или завършен клас, необходими за придобиване на съответната степен на професионална квалификация. Тези лицата сключват с обучаваща институция договор за полагане на изпитите, а при необходимост - и за провеждане на практическо обучение (чл. 40).

Статут на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране

Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране са държавни, общински или частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни.

Държавните и общинските центрове се откриват от юридическите лица, които са получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

Частните центрове се откриват от едноличните търговци или юридическите лица, учредени като търговски дружества, кооперации, сдружения и фондации, получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

Българските центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране с чуждестранно участие се откриват от регистрираните в Република България сдружения между български и чуждестранни физически и/или юридически лица, получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

Чуждестранните центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране се откриват от чуждестранни юридически лица, които осъществяват дейността си в Република България в съответствие с международни спогодби и са получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране не могат да се управляват и представляват от лица, които са осъдени на лишаване от свобода с влязла в сила присъда за умишлено престъпление.

Лицензията за професионално обучение или за професионално ориентиране се издава от Националната агенция за професионално образование и обучение.

Лицензията съдържа:

- името, седалището и адреса на управление на едноличния търговец или на юридическото лице, получили лицензията; единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за лицата, които не са търговци;
- наименование и адрес на центъра за професионално обучение или на центъра за информация и професионално ориентиране;
- предмет на лицензията;
- професиите, за които е издадена лицензията за извършване и удостоверяване на професионално обучение;
- дата на издаване на лицензията.

Правата по издадената лицензия не могат да се прехвърлят или преотстъпват.

Ред за издаване на лицензията

Лицензията се издава по подадено писмено заявление, към което се прилагат:

- формуляр по образец;
- удостоверение, издадено от съответния съд по регистрацията или Агенцията по вписванията, удостоверяващо актуалното състояние на заявителя;
- единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за юридическите лица, които не са търговци;
- свидетелство за съдимост на лицето, което ще представлява и управлява центъра;
- правилник за устройството и дейността на центъра;
- документация за професионално обучение - учебни планове и учебни програми за обучение по професиите, съгласно чл. 13 на ЗПОО;
- документи за собственост или други документи, доказващи наличието на материално-техническа база, в която ще се извършва професионално обучение или дейността по професионално ориентиране;
- документи, издадени от компетентните органи, за съответствието на материалната база със здравните изисквания и с изискванията за пожарна и аварийна безопасност;
- справка за преподавателския състав, към която се прилагат и копия от документите за завършено образование и професионална квалификация и декларации за съгласие;
- документ за платена такса.

До три месеца от постъпването на документите за получаване на лицензия, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение издава или отказва да издаде лицензията въз основа на докладите на съответните експертни комисии.

Когато в подадените документи за лицензиране се установят непълноти или нередовности, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение уведомява заявителя да ги отстрани или да предостави допълнителна информация. Заявителят може да отстрани нередовностите и/или да предостави допълнителна информация най-късно в едномесечен срок от получаване на уведомлението.

Ако заявителят не отстрани несъответствията в срок, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение отказва издаването на лицензия.

Председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение отказва издаването на лицензия, когато:

- не са представени всички необходими документи, представените документи са непълни или не са в определения вид или форма и нередовностите не са били отстранени в срок;
- когато заявената от лица дейност не отговаря на държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по съответната професия или на изискванията за извършване на информиране и професионално ориентиране относно:
  - осигуряване на качествено и ефективно провеждане на професионалното обучение и/или информиране и професионално ориентиране, включително чрез вътрешна система за оценяване и поддържане на качеството;
  - ресурсно осигуряване - материални и човешки ресурси, с които се гарантира качествено провеждане на професионалното обучение и/или информиране и професионално ориентиране.

Издадената лицензия е безсрочна, а отказът за издаване на лицензия може да се обжалва при условията и по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Прекратяване и отнемане на лицензията

Правата по лицензията се прекратяват със смъртта на физическото лице - едноличен търговец, или с прекратяването на юридическото лице, както и при отнемането на лицензията.

Лицензията се отнема временно за срок от три до 12 месеца, когато съответният център:

- допусне нарушение на изискванията на ЗПОО;
- извършва професионално обучение или професионално ориентиране в нарушение на условията на получената лицензия;
- не представя в Националната агенция за професионално образование и обучение информацията за извършената дейност през предходната календарна година;
- откаже достъп или съдействие за извършване на проверка на длъжностните лица на НАПОО, определени със заповед на нейния председател.

След изтичане на срока на отнемането, отнетата лицензия се връща, ако съответният център е отстранил нарушението. Лицензията се отнема окончателно, когато

съответният център:

- не е започнал да осъществява разрешената дейност не по-късно от 12 месеца от издаването на лицензията;
- преустанови извършването на разрешената дейност за повече от 12 месеца;
- извършва съществени нарушения на изискванията на ЗПОО;
- извършва професионално обучение или професионално ориентиране при съществено нарушение на условията на получената лицензия;
- не отстрани констатираните нарушения в срок;
- допусне повторно нарушение;
- е представил неверни данни, въз основа на които е издадена лицензията.

Лицензията се отнема със заповед на председателя на Националната агенция за професионално образование и обучение въз основа на доклади на експертните комисии и на констативните протоколи. В заповедта за окончателно отнемане на лицензията се определя срок, в който лицето не може да се кандидатира за нова лицензия и който не може да бъде по-малък от една година.

Лицето, представляващо съответния център за професионално обучение или центъра за информиране или професионално ориентиране, на който е отнета временно или окончателно лицензията, е длъжно в 7-дневен срок от уведомяването за издадената заповед за отнемане на лицензията да преустанови извършваната дейност и да върне в Националната агенция за професионално образование и обучение издадената лицензия, за което се съставя протокол.

Заповедта за отнемане на лицензията може да се обжалва при условията и по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Националната агенция за професионално образование и обучение създава и поддържа публичен регистър за:

- центровете за професионално обучение с информация за:
  - откритите процедури по лицензиране[84] (регистрационен номер, име на кандидата за лицензиране, населено място, брой и видове подадени документи, статут на кандидата за лицензиране)
  - активните издадени лицензии[85] (номер на лицензията, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, предлагани квалификации, професии и специалности);
  - временно отнетите лицензии[86] (номер на лицензията, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, срок на отнемане на лицензията);
  - постоянно отнетите лицензии[87] (номер на лицензията, наименование на

[84] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/proced/Reg_open_proc.htm
[85] http://www.navet.government.bg/bg/licenz/Registers
[86] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_vremenni.htm
[87] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_otneti.htm

центъра, номер на заповедта за отнемане на лицензията);

- заличените лицензии[88] (номер на лицензията, наименование на центъра, номер на заповедта за заличаване на лицензията);

❑ центровете за информиране и професионално ориентиране с информация за:

- издадените лицензии[89] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, адрес и лице за контакти);
- временно отнетите лицензии[90] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, срок на отнемане на лицензията);
- заличените лицензии[91] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, номер на заповедта за заличаване на лицензията).

1.4. Закон за признаване на професионални квалификации (ЗППК)

Обн., ДВ, бр. 13 от 2008 г., доп., бр. 41 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 98 от 2010 г., изм., бр. 8 от 2011 г., доп., бр. 9, 43 и 61 от 2011 г.

Този закон урежда условията и реда за признаване на професионални квалификации, придобити в други държави членки и в трети държави, с цел достъп и упражняване на регулирани професии в Република България.

1.5. Правилници и наредби

За конкретизиране на законовите разпоредби в областта на професионалното образование и обучение са утвърдени множество правилници и наредби.

Водещо място имат правилниците за прилагане на Закона за народната просвета, на Закона за насърчаване на заетостта, Устройствените правилници на Министерството на образованието, младежта и науката, на Министерството на труда и социалната политика, на Агенцията по заетостта и Правилника за дейността на Националната агенция за професионално образование и обучение.

В практиката се прилагат повече от 140 наредби, от които 126 наредби за придобиване на квалификации по професии за ПОО.

От наредбите основно значение имат:

1.5.1. Наредба № 3 за системата на оценяване

Наредбата е издадена от министъра на образованието, младежта и науката (обн., ДВ, бр. 37 2003 г., попр., бр. 48 от 2003 г., изм., бр. 46 от 2004 г., изм. и доп., бр. 65 от 2005 г., бр. 70 от 2008 г., бр. 11 от 2009 г., бр. 73 от 2009 г., изм., бр. 70 от 2011 г.)

---

[88] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_zalicheni.htm
[89] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_act.htm
[90] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_vremenni.htm
[91] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_ers.htm

С тази наредба се определя държавното образователно изискване за системата за оценяване, вкл. и организацията на оценяването в училищното обучение, както и организацията на изпитите за придобиване на професионална квалификация в центровете за професионално обучение.

Според наредбата, оценяването е процес за установяване на постигнатите резултати и поставяне на оценка. Установяването на постигнатите резултати и поставянето на оценка е индивидуално за всеки оценяван. Оценяване се извършва в процеса на училищното обучение, при завършване на средно образование, при завършване на професионално образование и при завършване на професионално обучение.

Оценяването е вътрешно и външно. При вътрешното оценяване оценяващ е учителят, докато при външното оценяване оценяващи може да са:

- училищна комисия, определена от директора на училището;
- длъжностни лица или комисии, определени от министъра на образованието и науката, от началника на регионалния инспекторат по образованието или от директорите на обслужващите системата на народната просвета звена за контрол и оценяване.

В края на етап или степен на образование външното оценяване се провежда като национално.

Наредбата подробно регламентира въпросите, свързани с организацията на оценяването в процеса на училищното обучение.

Отделно място е отделено на организацията и оценяването на изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и обучение като се допълват разпоредбите на ЗПОО и се конкретизират с разпоредби за подготовката, организирането и провеждането на държавните изпити, съдържанието на държавния изпит по теория и на държавния изпит по практика (глава четвърта „Организация и оценяване на изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и професионално обучение).

1.5.2. Наредба № 4 от 16.04.2003 г. за документите в системата на народната просвета

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката, (обн., ДВ, бр. 41 2003 г., попр., бр. 48 от 2003 г., изм. и доп., бр. 65 от 2003 г., бр. 47 от 2004 г., бр. 55 от 2005 г., бр. 47 от 2006 г., бр. 51 и 74 от 2007 г., бр. 7 и 27 от 2008 г., бр. 52 от 2009 г., бр. 42 от 2010 г., бр. 37 и 70 от 2011 г., бр. 61 от 2012 г.

С тази наредба се определят държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета по чл. 16, т. 10 от Закона за народната просвета (ЗНП). С ДОИ за документите за системата на народната просвета са определени:

- предназначението, съдържанието, воденето и съхраняването на всеки документ;
- условията и редът за приемане, отчитане и унищожаване на документи с фабрична номерация;
- условията и редът за създаване, утвърждаване, актуализиране и издаване на

документи.

Документите, издавани или водени от институциите в системата на народната просвета, следва да се попълват на български език.

Държавните, общинските и частните училища издават или водят документи, като за всеки от тях в наредбата подробно е описано съдържанието, начина на водене, издаване и съхранение.

Завършено професионално обучение, съгласно наредбата, се удостоверява с документите: удостоверение за професионално обучение, свидетелство за професионална квалификация, приложение към свидетелство за професионална квалификация (за обучение по модули), дубликат на свидетелство за професионална квалификация, свидетелство за правоспособност и свидетелство за правоспособност по заваряване.

С наредбата се определят и условията и реда за унищожаване на документи с фабрична номерация, както и за създаване, утвърждаване, актуализиране и издаване на документи в системата на народната просвета.

1.5.3. Наредбата за условията и реда за поддържане на списъка на регулираните професии в Република България

Наредбата е приета с ПМС № 86 от 18.04.2006 г., на основание чл.7, ал.3 от Закона за професионалното образование и обучение и чл. 9, ал. 3, т. 14 от Закона за висшето образование. (обн. ДВ. бр.35 от 2006 г.)

С наредбата са определени условията и редът за поддържане на Списъка на регулираните професии в Република България, както и достъпът до информацията, съдържаща се в него:

- наименованието на професиите, които са регулирани съгласно българското законодателство;
- нормативния акт, който ги определя като регулирани професии;
- органа, компетентен за даване или признаване на правоспособност за упражняване на съответната регулирана професия.

Списъкът се приема и актуализира с решение на Министерския съвет и се поддържа на български и на английски език като електронна база данни. Списъкът и неговите изменения и допълнения се приемат по предложение на министъра на образованието и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Определени са реда за приемане и актуализиране на списъка, както и процедурата за включване или изключване на професии от него.

Списъкът на регулираните професии в Република България е публичен. Достъпът до информацията, въведена в списъка, се осигурява чрез интернет страницата на Министерството на образованието и науката.

1.5.4. Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО)

Списъкът е утвърден със Заповед № РД 09-413/12.05.2003 г., изм. и доп. със Заповед №РД 09-04/08.01.2004 г., Заповед №РД 09-34/22.01.2004 г., Заповед №РД 09-255/09.04.2004 г., Заповед № РД 09 – 274 / 18. 02. 2005 г., Заповед № РД 09-1690/29.09.2006 г., Заповед № РД 09-828/29.06.2007 г., Заповед № РД 09-1891/30.11.2007 г., Заповед № РД 09-298/19.02.2009 г., Заповед № РД 09-1803/29.10.2009 г., Заповед № РД 09-621/18.05.2010 г., Заповед № РД 09-1728/01.12.2010 г., Заповед № РД 09-748/13.06.2011 г., Заповед № РД 09-1805/09.12.2011 г., Заповед № РД 09-638/23.05.2012 г.

Списъкът на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) се разработва от НАПОО на основание чл. 42, т.5 (а) на Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО), във връзка с чл. 6, ал. 1 на същия закон и се съгласува с отрасловите министерства и с представителните организации на национално равнище на работодателите и работниците и служителите.

Списъкът на професиите представлява систематизирана структура (матрица) от наименования на професии и специалности, класифицирани в професионални направления, съобразно областите на образованието по Международната стандартна класификация International Standard Classification of Education ISCED - 97 (чл.8 ал.1 и §1 от Допълнителните разпоредби на ЗПОО) и в съответствие с Класификация на областите на образование и обучние (КОО-2008) на Националния статистически институт.

Списъкът е основен документ за организацията на професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование и има задължителен характер за всички институции, в които ще се извършва професионално обучение за придобиване на професионална квалификация – професионални гимназии, професионални училища, професионални колежи и центрове за професионално обучение.

Структурните елементи на Списъка на професиите за професионално образование и обучение са професии и специалности.

В съответствие с изискванията на чл.8, ал.1 от ЗПОО професиите и специалностите са класифицирани в професионални направления, по степен на образование и по степен на професионална квалификация.

Обучението по всяка професия се определя от:

- изискването за минимална образователна степен;
- продължителността (срок) на обучението;
- степента на придобита професионална квалификация.

Професиите включват различен брой специалности, достатъчно близки по отношение на изискваните общообразователни знания и умения и професионална компетентност. Специалностите в рамките на дадена професия са групирани по производствена, технологическа или целева основа в съответствие с конкретните изисквания на производството.

Списъкът е отворена система и актуализацията му се извършва по реда и начина на неговото формиране. Предложения за промени св СППОО могат да правят министерства, агенции, организации на работодатели и на работниците и служителите и други юридически и физически лица. Техните предложения се разглеждат от съответните експертни комисии на НАПОО и одобряват от Управителния съвет. Периодично всяка година НАПОО инициира актуализация на списъка. Списъкът се публикува в специализираните издания на Мимистерството на образованието, младежта и науката, в информационния бюлетин на НАПОО и в други специализирани за тази цел издания.

Основни понятия:

- „Професионално ориентиране" осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици, безработни, както и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие.
- „Професионалното обучение" осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия и включва:
  - „Начално професионално обучение" - придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия.
  - „Непрекъснато професионално обучение" - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.
  - „Професионалното образование" осигурява усвояването на общообразователния минимум за средно образование и придобиването на квалификация по професия.
- „Професионално направление" е съвкупност от професии в определен в Националната отраслова класификация отрасъл на икономиката или друга сфера на обществения живот, съобразена със съответната област на образованието по Международната стандартна класификация на образованието.
- „Професия" е вид трудова дейност, за която се организира професионално образование и обучение.
- „Част от професия" е обособена трудова дейност в рамките на една професия, за която може да се организира професионално обучение.
- „Специалност" е самостоятелно обособена трудова дейност в рамките на дадена професия.
- „Професионална квалификация" е квалификация по професия или по част от професия, която включва съвкупността от професионални компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.
- „Степен на професионална квалификация" е обемът и съдържанието на професионалните компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.

1.5.5. Държавните образователни изисквания (ДОИ)

ДОИ за придобиване на квалификация по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) са документи, които на основание чл. 42, т. 3, (б) от ЗПОО се разработват и актуализират от Националната агенция за професионално образование и обучение и се утвърждават с наредби на министъра на образованието и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства.

С ДОИ за придобиване на квалификация по професии се определят задължителните професионални компетенции, необходими за упражняване на професията и те са задължителни за всички обучаващи институции, които имат право да организират обучение завършващо с издаване на Свидетелство за професионална квалификация или Удостоверение за професионално обучение.

Държавните образователни изисквания по професии съдържат:

- изисквания за минималното входящо квалификационно и образователно равнище за ученици и за възрастни;
- описание на професията - трудови дейности, отговорности, личностни качества, особености на условията на труд, оборудване и инструменти;
- възможности за продължаване на професионалното обучение;
- възможности за професионална реализация съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите (НКПД);
- цели на обучението;
- резултати от ученето - компетенции, знания, умения;
- изисквания към материалната база за обучение по теория и по практика;
- изисквания към обучаващите.

Предложения за изменения и допълнения на действащи ДОИ за придобиване на квалификация по професии могат да се правят от национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите, както и от структури на държавната администрация. Предложенията се внасят в НАПОО и се разглеждат от експертните комисии по професионални направления и от Управителния съвет на НАПОО, в съответствие с процедурата регламентирана в „Правила за условията и реда за разработване на ДОИ за придобиване на квалификация по професии”, приети от Управителния съвет на НАПОО с Протокол № 5 / 14.04.2004г., изм. и доп. с Протоколи № 02 / 23.02.2007г. и № 05 / 16.06.2007г.

1.5.6. Рамкови програми

Съгласно чл. 10 на ЗПОО, придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. В тази връзка са утвърдени следните рамкови програми:

- Рамкова програма А - за начално професионално обучение с придобиване на първа степен напрофесионална квалификация;
- Рамкова програма Б - за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма В - за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма Г - за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма Д - за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия и
- Рамкова програма Е - за непрекъснато професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация.

Структурата и съдържанивто на рамковите програми са следните:

- Общи положения: нормативно основание, цел и предназначение на програмата.
- Изисквания към кандидатите за обучение по програмата (по отделно за ученици и за лица навършили 16 години): за минимална възраст; за здравословно състояние, за входящо образователно равнище; възможности за реализация и за повишаване на професионалната квалификация.
- Организация на учебния процес (по отделно за ученици и за лица навършили 16 години): форма на обучение и организационни форми.
- Учебен план: структура и съдържание
- Съдържание на обучението - учебното съдържание по всеки учебен предмет (модул) за теоретичното и за практическото обучение се разработва по теми и часове в учебни програми отделно за ученици и за лица навършили 16 години.
- Завършване на професионалното образование или на професионалното обучение
- Удостоверяване на завършването на професионалното образование или на професионалното обучение.

Рамковите програми са нормативната и методическата основа за разработване на учебните планове и програми. Когато няма ДОИ за придобиване на квалификация по професии, при разработването на учебни планове и програми за съответната професия следва да се прилагат рамковите програми.

1.5.7. Учебни планове и програми

Учебните планове и програми се разработват на базата на ДОИ за придобиване на квалификация по професии за съответната професия и рамковите програми.

Ежегодно министъра на образованието, младежта и науката утвърждава със заповед нови или актуализиране учебни планове по отделните професии, които са предназначени главно за изпълнение в училищното обучение. Учебните планове съдържат график на обучението, разпределение на предметите и часовете съответно в Раздел А (за общообразователна подготовка) и Раздел Б (за задължителна професионална подготовка), изисквания при завършване и удостоверяване на професионалното образование и обяснителни бележки за някои допълнителни изисквания или пояснения.

В практиката се е наложило в работата на центровете за професионално обучение при разработването на учебните планове и програми за обучение на лица над 16 години да се използа като база Раздел Б от учебния план, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката по съответната професия и специалност.

Съгласно ЗПОО структурата на програмите за професионално образование включва общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка - обща, отраслова и специфична за всяка професия, задължителна чуждоезикова подготовка по професията и избираема подготовка - задължителноизбираема и свободноизбираема.

Общообразователната подготовка осигурява общообразователния минимум, необходим за средно образование и се определя съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план.

Общата задължителна професионална подготовка е единна за всички професионални направления при отчитане на спецификата им. Тя включва теоретично обучение и практическо обучение - учебна практика.

Отрасловата задължителна професионална подготовка е единна за всички професии от професионалното направление при отчитане на спецификата на всяка професия. Тя включва теоретично обучение и практическо обучение - учебна практика.

Специфичната за всяка професия задължителна професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение – учебна и производствена практика.

Задължителната професионална подготовка, задължителната чуждоезикова подготовка по професията и избираемата подготовка се определят съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, но най-малко 40 на сто от броя на учебните часове за задължителна професионална подготовка трябва да са отделени за практическо обучение.

От своя страна, програмите за професионално обучение трябва да включват:

- общообразователна подготовка, определена съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, задължителна професионална подготовка и избираема подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация със завършване на основно образование или на клас от средното образование;
- задължителна и избираема професионална подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация. Задължителната професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение като броят на учебните часове за практическо обучение не може да бъде по-малък от броя

на учебните часове за теоретично обучение. Задължителната професионална подготовка и избираемата подготовка се определят съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

ЗПОО отделя специално внимание на практическото обучение като регламентира два вида практическо обучение - учебна практика и производствена практика.

Определени са изискваняита към местата за провеждане на практическото обучение: учебно-производствени бази на училищата; учебно-производствени бази на сродни училища или центрове за професионално обучение в Република България и в чужбина; предприятия на юридически и физически лица; учебно-производствени бази към предприятията; учебно-тренировъчни бази на училищата, спортни зали, стадиони и плувни басейни.

Училищата могат да организират самостоятелно и/или кооперирано с юридически или физически лица производство на продукция и услуги, като се изпълняват държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии или документацията за професионално обучение на училището или на заявителя на професионалното обучение.

Учебно-производствените бази и учебно-тренировъчните бази на училищата трябва да бъдат обзавеждани съгласно ДОИ за придобиване на квалификация по професии. В местата за провеждане на практическото обучение следва да се осигуряват безопасни условия на възпитание, обучение и труд.

1.5.8. Национални изпитни програми

Националните изпитни програми са предназначени за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността за придобиване степен на професионална квалификация.

Целта на националните изпитни програми е да се определят единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване на степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националните изпитни програми се разработват в съответствие със ЗПОО и съответното държавно образователно изискване за придобиване на квалификация.

Държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 за системата на оценяване.

Обикновено Националните изпитни програми имат следното съдържание:

- за държавния изпит по теория на професията и специалността: изпитните теми с план-тезис на учебното съдържание и критерии за оценяване;
- за държавния изпит по практика на професията и специалността: указания за съдържанието на индивидуалните практически задания и критерии за оценяване;
- система за оценяване;
- препоръчителна литература;

- приложения: примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността и примерно индивидуално практическо задание.

Националните изпитни програми се утвърждават със заповед от министъра на образованието, младежта и науката. На практика приложението на националните изпитни програми се свежда до тяхното изпълнение само в професионалните училища.

2. Системата на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР

Системата за професионално образование и обучение (СПОО) е определена със Закона за професионалното образование и обучение и включва държавни органи на национално и регионално ниво и неправителствени организации (представлявани от организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище).

2.1. Държавни институции на национално ниво

2.1.1. Министерският съвет

Определя държавната политика в областта на образованието, в т.ч. на професионалното образование и обучение, на заетостта и пазара на труда.

2.1.2. Министерството на образованието, младежта и науката

Министерството на образованието, младежта и науката провежда държавната политика в областта на ПОО, като:

- приема държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- утвърждава Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- предлага за приемане от Министерския съвет Списък на регулираните професии в Република България;
- поддържа регистъра по § 1, ал. 2 от допълнителните разпоредби на Закона за народната просвета по отношение на институциите в системата на професионалното образование и обучение;
- утвърждава държавния план-прием в държавните и общинските училища;
- осигурява условия за изпълнението на държавните образователни изисквания за системата на професионалното образование и обучение;
- утвърждава програми за квалификация в системата на професионалното образование и обучение;
- организира професионалното ориентиране;

- определя самостоятелно или съвместно със съответното компетентно министерство професиите за ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания и за лица с девиантно поведение;
- разпределя утвърдените по бюджета му финансови средства за професионално образование и обучение и контролира тяхното използване;
- анализира резултатите и ефективността на професионалното образование и обучение;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

2.1.3. Министерството на труда и социалната политика

Министерството на труда и социалната политика участва в провеждането на държавната политика в областта на ПОО като:

- определя потребностите от професионално образование и обучение чрез анализиране на тенденциите в развитието на пазара на труда;
- участва в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя изискванията за здравословни и безопасни условия при практическото обучение и контролира изпълнението им чрез регионалните инспекции по труда;
- участва в съгласуването на държавния план-прием в училищата чрез регионалните служби по заетостта;
- участва в организирането на професионалното ориентиране;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

2.1.4. Министерството на здравеопазването:

- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя хроничните заболявания и физическите увреждания, които са противопоказни при професионалното образование и професионалното обучение, по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя съвместно с Министерството на образованието, младежта и науката професиите, по които професионалното образование и професионалното обучение е подходящо за здравословното състояние на обучаемите с хронични

заболявания и физически увреждания, със сензорни увреждания и с умствена изостаналост;

- определя изискванията за здравословни условия при практическото обучение и здравно-физиологичните изисквания към седмичните разписания, както и контролира изпълнението им чрез органите на Държавния здравен контрол;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертната комисия по професионално ориентиране на Националната агенция за професионално образование и обучение.

2.1.5. Отрасловите министерства:

- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- участват в съгласуването на държавния план-прием в училищата, които финансират;
- разпределят утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование и професионално обучение и контролират тяхното използване;
- определят свои представители в управителния съвет и в експертните комисии по професионални направления на Националната агенция за професионално образование и обучение.

2.1.6. Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)

Националната агенция за професионално образование и обучение е държавен орган за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, както и за координация на институциите, имащи отношение към професионалното ориентиране, обучение и образование.

Националната агенция за професионално образование и обучение:

- издава и отнема лицензии за професионално обучение и професионално ориентиране;
- осъществява контрол на дейността на лицензираните институции в системата на професионалното обучение;
- разработва и предлага на министъра на образованието, младежта и науката: списъка на професиите за професионално образование и обучение и държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва при разработването на държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета и за системата за оценяване в частта им за професионалното образование и обучение;

- въз основа на анализ на дейността на центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране прави предложения за усъвършенстване на системата на професионалното образование и обучение;
- възлага провеждането и внедряването на научни изследвания в областта на професионалното образование, обучение и ориентиране;
- координира дейностите по разработване на стратегии за развитие и усъвършенстване на професионалното образование и обучение;
- съдейства за международното признаване на документите за професионално образование и професионално обучение;
- създава и поддържа регистър на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране и за издадените и отнетите лицензии;
- разработва и утвърждава формуляри и образци на документи за лицензиране.

2.2. Държавни институции на регионални ниво

2.2.1. Общини

Общините участват във формирането на политика в областта на професионалното образование и обучение на територията им по отношение на:

- потребностите от кадри;
- професионалното ориентиране на ученици, безработни, както и на други лица;
- разпределянето на утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование, обучение и ориентиране и контролира тяхното използване;
- развитието на материално-техническата база на училищата, центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране чрез финансови средства от общинските бюджети;
- определянето на държавния план-прием в училищата.

2.2.2. Регионалните инспекторати по образованието (РИО) на Министерството на образованието, младежта и науката

РИО провеждат държавната политика в областта на професионалното образование и обучение в съответния регион, като:

- координират взаимодействието между училищата, центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране с регионалните служби по заетостта и бюрата по труда, с регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве, с органите на местното самоуправление и с регионалните структури на социалните партньори;

- съгласуват предложенията на училищата за държавния план-прием;
- участват в организирането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.

2.3. Организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище

2.3.1. Организациите на работодателите

- участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитните комисии;
- определят своите представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

2.3.2. Организации на работниците и служителите

- участват в актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определят свои представители в управителния съвет и в Експертната комисия по професионалното ориентиране на Националната агенция за професионално образование и обучение.

2.4. Центрове за професионално обучение (ЦПО)

ЦПО, които притежават лицензия за професия, специалности и кавлификация, приложими за икономичската дейност са посочени в Приложение 3.

VI. СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ЗАСТРАХОВАНЕ

1. Законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване.

Нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване са:

- Закон за здравословни и безопасни условия на труд;
- Кодекс за социално осигуряване;
- Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест.

Работещите се осигуряват задължително за професионално заболяване и трудова злополука, като осигурителните вноски са за сметка на работодателите (чл. 51 ЗЗБУТ).

1.1. Задължително осигурени лица за трудова злополука и професионална болест:

- работниците и служителите, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране, с изключение на лицата по чл. 4а, ал. 1 КСО;
- държавните служители;
- съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители;
- военнослужещите по Закона за отбрана и въоръжените сили на Р. България, държавните служители-офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР;
- членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията;
- лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор;
- изпълнители по договори за управление и контрол на търговските дружества;
- лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности, служителите с духовно звание на Българската православна църква и други регистрирани вероизповедания;
- специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност;
- работниците и служителите, наети на работа при един работодател за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец или наети на работа при

повече работодатели - при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

Морските лица задължително се осигуряват изцяло за своя сметка за трудова злополука и професионална болест върху избран месечен осигурителен доход между минималния и максималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година (чл. 4а КСО).

1.2. Размер на осигурителната вноска

Осигурителните вноски за трудова злополука и професионална болест се внасят във фонд „Трудова злополука и професионална болест" на фондовете на държавното обществено осигуряване в размер от 0,4 до 1,1 на сто, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година по групи основни икономически дейности.

Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест за морските лица е 1,1 на сто.

Осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест", с изключение на вноските за морските лица, са за сметка на осигурителите[92].

Размерите на осигурителните вноски, които внасят осигурителите, се определят от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт на Министерския съвет[93]. Те са диференцирани по групи икономически дейности и в зависимост от степента на риска в съответната икономическа дейност.

Ниво на риск	Стойност на коефициента за степен на риск (Кср)	Размер на осигурителната вноска (в %)
I	от 0 до 0,15	0,4
II	от 0,16 до 0,30	0,5
III	от 0,31 до 0,60	0,7
IV	от 0,61 до 0,90	0,9
V	над 0,91	1,1

1.3. Осигурителни плащания – видове парични обезщетения

Осигурените за трудова злополука или професионална болест лица имат право на:

[92] Осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или неперсонифицирано дружество, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица.

[93] Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест.

- парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение;
- парични помощи за профилактика и рехабилитация;
- пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест;
- парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането.

При смърт на осигуреното лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест, съпругът (съпругата), децата и родителите имат право на еднократна помощ и на наследствена пенсия (чл. 11, ал. 1 – 2 КСО).

1.3.1. Обезщетения при временна неработоспособност и трудоустрояване

Паричното обезщетение за трудова злополука или професионална болест, както и обезщетението при трудоустрояване се изплащат независимо от продължителността на осигурителния стаж на осигурените лица за трудова злополука и професионална болест. Те се изчисляват и изплащат от Националния осигурителен институт на осигурените лица по декларирана от тях лична банкова сметка. Ако лицето няма право на обезщетение или помощ, длъжностното лице, на което е възложено ръководството по изплащането на обезщетенията и помощите или друго длъжностно лице, определено от ръководителя на териториалното поделение на Националния осигурителен институт, издава разпореждане за отказ. Разпореждането за отказ може да се отмени, ако в давностния срок по чл. 115, ал. 4 КСО лицето или осигурителят представят нови или допълнителни доказателства, установяващи правото на обезщетение или помощ.

Изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност, трудова злополука и професионална болест и трудоустрояване се спира с разпореждане за спиране изплащането на обезщетенията, когато са обжалвани актовете на медицинската експертиза или когато са представени доказателства, които могат да доведат до издаване на разпореждане за отказ или прекратяване изплащането на обезщетението (чл. 40, ал. 4 КСО).

Осигурителят изплаща на осигуреното лице за първия работен ден от временната неработоспособност среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от среднодневното уговорено възнаграждение.

Документите за изплащане на парично обезщетение за временна неработоспособност или трудоустрояване се представят от работодателите, осигурителите и техните клонове и поделения в съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт, като се спазват следните срокове: за всеки календарен месец не по-късно от два работни дни след деня на изплащане на дължимите възнаграждения или част от тях, а когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени или не са начислени - не по-късно от два работни дни след последния ден на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът. (чл. 40а, ал. 1., т. 1 КСО).

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест се изчислява в размер 90 на сто от

среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски (чл. 41, ал. 1 КСО).

Начинът на изчисляване на обезщетението се урежда с акт на Министерския съвет[94].

Паричното обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест се изплаща от първия ден на настъпването до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност (чл. 42, ал. 1 КСО).

Когато временната неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест е настъпила до 30 календарни дни от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, паричното обезщетение се изплаща за срока на неработоспособността, но за не повече от 30 календарни дни. В тези случаи паричното обезщетение не се изплаща на лица, които получават пенсия или обезщетение за оставане без работа, изплащано по Кодекса на труда, Закона за държавния служител и Закона за висшето образование. Изплатените парични обезщетения за временна неработоспособност се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия. (чл. 42, ал. 2 КСО)

Когато временната неработоспособност е настъпила преди прекратяване на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества, паричното обезщетение поради трудова злополука и професионална болест се изплаща до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност. (чл. 42, ал. 3 КСО)

Парично обезщетение за временна неработоспособност не се изплаща на осигурени лица, които:

- умишлено увреждат здравето си с цел да получават отпуск или обезщетение;
- нарушават режима, определен от здравните органи - само за дните на нарушението;
- са станали неработоспособни поради употреба на алкохол, приемане на силно упойващо средство без лечебна цел или поради прояви, извършвани под въздействието на такива средства;
- са станали неработоспособни поради хулигански и други техни противообществени прояви, установени по съответния ред;
- са станали неработоспособни поради неспазване от тях на правилата за безопасна работа, установено по съответния ред.

1.3.2. Парично обезщетение при трудоустрояване

При трудоустрояване поради временно намалена работоспособност вследствие на трудова злополука или професионална болест на осигурения се изплаща парично обезщетение, ако на новата работа се намали трудовото му възнаграждение. (чл. 47, ал. 1 КСО)

Размерът на дневното парично обезщетение е равен на разликата между полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на

[94] Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

максималния месечен осигурителен доход, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Когато осигуреният е работил по-малко от 18 месеца до деня на трудоустрояването, обезщетението се определя като разлика между среднодневното възнаграждение, определено по чл. 41 на КСО и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването. (чл. 47, ал. 1 КСО)

Паричното обезщетение при трудоустрояване се изплаща за времето на трудоустрояването, но за не повече от 6 месеца.

1.3.3. Пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

Осигурените, загубили 50 или над 50 на сто работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест, независимо от продължителността на осигурителния стаж. (чл. 78 КСО)

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест се определя, като средномесечният осигурителен доход за страната по чл. 70, ал. 2 на КСО се умножи по индивидуалния коефициент, изчислен по реда на чл. 70, ал. 3 - 6 на КСО до датата на пенсионирането и по следните коефициенти:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто - 0,4;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто - 0,35;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто - 0,30.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест не може да бъде по-малък от:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто - 125 на сто от минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто - 115 на сто от минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто - минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест не може да бъде по-малък от размера, изчислен като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

1.4. Други изисквания

- Осигурителни вноски и осигурителен доход: Елементите на възнаграждението, както и доходите, върху които се правят осигурителни

вноски, се определят с акт на Министерския съвет по предложение на Националния осигурителен институт[95].

- Ред за внасяне на осигурителните вноски (чл. 7 КСО). Осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване, които са за сметка на осигурителите, се внасят едновременно с изплащането на дължимото възнаграждение или на част от него. Когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени или не са начислени, осигурителят внася осигурителните вноски до края на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът.
- Осигурителен стаж (чл. 9 КСО). Осигурителният стаж се изчислява в часове, дни, месеци и години. Условията, при които се зачита осигурителен стаж са определени в чл. 9 – 9а КСО.
- Възникване, времетраене, прекратяване и прекъсване на осигуряването (чл. 10 КСО). Осигуряването възниква от деня, в който лицата започват да упражняват трудова дейност по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 КСО и за който са внесени или дължими осигурителни вноски и продължава до прекратяването й. Осигуряването се прекъсва през периодите, които не се зачитат за осигурителен стаж, независимо че дейността по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 КСО не е прекратена.

1.5. Размер на осигурителната вноска за трудова злополука и професионално заболяване за 2006 год. – 2011 год.

Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест по групи основни икономически дейности се определя със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБ на ДОО):

- за 2006 г. - Приложение № 2, към чл. 11, ал. 1, т. 3 от ЗБ на ДОО за 2006 г. (обн., ДВ, бр. 104 от 27.12.2005 г.):
  - Производсгво на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки (Код по НКИД 2003 - 19) – 0,5;
- за 2007 г. - Приложение № 2, към чл. 12, ал. 1, т. 3 от ЗБ на ДОО за 2007 г. (обн., ДВ, бр. 105 от 22.12.2006 г., изм. бр. 77 от 25.09.2007 г.:
  - Производсгво на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки (Код по НКИД 2003 - 19) – 0,5;
- за 2008 г. - Приложение № 2, към чл. 12, ал. 1, т. 3 от ЗБ на ДОО за 2008 г. (обн., ДВ, бр. 113 от 28.12.2007 г., изм. бр. 58 от 27.06.2008 г.);
  - Производсгво на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки (Код по НКИД 2003 - 19) – 0,4
- за 2009 г. - Приложение № 2, към чл. 12 от ЗБ на ДОО за 2009 г. (обн., ДВ, бр. 109 от 23.12.2008 г.);
  - Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм (Код по КИД 2003 - 15) – 0,4

[95] Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

- за 2010 г. - Приложение № 2, към чл. 13 от ЗБ на ДОО за 2010 г. (обн., ДВ, бр. 99 от 2009 г., изм. и доп. бр. 49 от 2010 г.);
  - Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм (Код по КИД 2003 - 15) – 0,5
- за 2011 г. - Приложение № 2, към чл. 12 от ЗБ на ДОО за 2011 г. (обн., ДВ, бр. 98 от 14.12.2010 г., доп. бр. 32 от 19.04.2011 г.);
  - Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм (Код по КИД 2003 - 15) – 0,5
- за 2012 г. - Приложение № 2, към чл. 13 от ЗБ на ДОО за 2012 г. (обн., ДВ, бр. 100 от 20.12.2011 г.).
  - Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм (Код по КИД 2003 - 15) – 0,5

1.6. Изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО[96] (2006 г. – 2010 г.)

Изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО по видове, са: трудова злополука по време на работа, трудова злополука на път за работа, професионална болест, изследване поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение при трудова злополука или професионална болест.

1.6.1. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука (ВНТЗ) по чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от КСО

Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука (лв.)				
Година	ОКПО и ИОКБК		за страната	
	по чл. 55, ал. 1 КСО	по чл. 55, ал. 2 КСО	по чл. 55, ал. 1 КСО	по чл. 55, ал. 2 КСО
2006	7 058,93	482,24	3 513 720,50	320 169,94
2007	3 722,07	1 675,96	3 632 185,66	372 708,70
2008	4 655,70	6 081,82	5 656 374,08	832 941,88
2009	1 861,27	159,42	5 797 332,07	857 793,62
2010	2 181,19	5 675,42	5 385 304,57	1 105 494,22

[96] Източник: Информационна система на Националния осигурителен институт.

1.6.2. Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от КСО

От ДОО не са изплащани парични обезщетения за изследване поради трудова злополука.

1.6.3. Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение (СКЛ) поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от КСО

Парични обезщетения за СКЛ поради трудова злополука (лв.)				
Година	ОКПО и ИОКБК		за страната	
	по чл. 55, ал. 1 КСО	по чл. 55, ал. 2 КСО	по чл. 55, ал. 1 КСО	по чл. 55, ал. 2 КСО
2006	90,00	0,00	3 513 720,50	320 169,94
2007	0,00	0,00	3 632 185,66	372 708,70
2008	0,00	0,00	5 656 374,08	832 941,88
2009	0,00	0,00	5 797 332,07	857 793,62
2010	0,00	0,00	5 385 304,57	1 105 494,22

1.6.4. Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност (ТВНР) поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от КСО

От ДОО не са изплащани парични обезщетения за ТВНР поради трудова злополука.

1.6.5. Парични обезщетения за: временна неработоспособност поради професионална болест (ВНПБ) по чл. 56 от КСО; изследване поради професионална болест (ИПБ) по чл. 56 от КСО; санаторно-курортно лечение поради професионална болест (СКЛПБ) по чл. 56 от КСО; трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради професионална болест (ТВНРПБ) по чл. 56 от КСО.

Година	Парични обезщетения (лв.)			
	ВНПБ по чл. 56 КСО	**ИПБ по чл. 56 КСО**	**СКЛПБ по чл. 56 КСО**	**ТВНРПБ по чл. 56 КСО**
ОКПО и ИОКБК				
2006	192,26	0,00	0,00	0,00
2007	176,31	0,00	0,00	0,00
2008	244,75	0,00	0,00	0,00
2009	1,19	0,00	0,00	0,00
2010	82,11	0,00	0,00	0,00

За страната				
2006	5 806,35	343,06	1 600,96	4 480,60
2007	21 591,66	7 779,54	504,33	8 503,00
2008	45 137,22	7 955,42	2 444,89	7 384,71
2009	17 720,72	6 098,45	0,00	11,96
2010	5 878,59	475,13	0,00	3 452,61

1.7. Компетентни органи с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионална болест

Съгласно чл. 64 на КСО размерите на диференцираната осигурителна вноска за трудова злополука и професионална болест, се определят от Националния осигурителен институт, като диференцирането се извършва по групи икономически дейности в зависимост от степента на риска в съответната икономическа дейност.

Степента на риска се определя чрез коефициент на базата на статистическа информация за трудовите злополуки и професионалните болести по икономически дейности за 3-годишен период, предхождащ годината, в която се правят изчисленията. Информацията съдържа окончателни данни за всяка календарна година от персоналния регистър, от системата за трудовите злополуки и от системата за краткосрочните и дългосрочните обезщетения на Националния осигурителен институт за:

- разходите за краткосрочни и дългосрочни обезщетения;
- коефициента на честота и коефициента на тежест за трудовите злополуки и професионалните болести;
- броя на осигурените лица и осигурителния им доход;
- приходите от осигурителни вноски.

Предвид функциите, които изпълнява НОИ като част от системата по БЗР[97] и задълженията, които изпълнява във връзка с диференцирането на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест, Националният осигурителен институт е компетентната българска институция в областта на задължителното осигуряване за трудова злополука и професионална болест.

[97] Виж т. 1.13. от част II „Система по безопасност и здраве при работа”.

2. Законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска „трудова злополука”

Нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното застраховане за риска „трудова злополука” са:

- Закон за здравословни и безопасни условия на труд (обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 1999 г., бр. 64 и 92 от 2000 г., бр. 25 и 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 70 от 2004 г., бр. 76 от 2005 г., изм., бр. 33 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 40 от 2007 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 108 от 2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., доп., бр. 12 и 58 от 2010 г., изм., бр. 88 и 98 от 2010 г., бр. 60 от 2011 г., бр. 7 от 2012 г.)
- Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука” (НЗЗРТЗ), приета с ПМС № 24 от 2006 г. (обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г., изм. и доп., бр. 68 от 2006 г., изм., бр. 46 от 2007 г., бр. 5 от 2010 г.)
- Заповед на Министъра на труда и социалната политика за определяне на Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности[98]

Работещите, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им, се застраховат задължително за риска „трудова злополука” за сметка на работодателя при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет[99] (чл. 52, ал. 1 ЗЗБУТ).

2.1. Обхват на застраховането за риска „трудова злополука”

На задължително застраховане подлежат работниците и служителите, които извършват работа в основната и спомагателната дейност на предприятия, принадлежащи към икономическа дейност с трудов травматизъм, равен или по-висок от средния за страната (чл. 2, ал. 1 НЗЗРТЗ).

Не подлежат на задължително застраховане по реда на наредбата работниците и служителите, които са застраховани на друго основание за риска "злополука", включително военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и служителите от Министерството на вътрешните работи (чл. 2 НЗЗРТЗ).

Работниците и служителите, които подлежат на задължително застраховане за риска „трудова злополука”, се определят с писмена заповед от работодателя след консултации със службата по трудова медицина и с комитета/групата по условия на труд и в съответствие с оценката на риска. Провеждането на консултации се удостоверява с протокол (чл. 4, ал. 1 НЗЗРТЗ).

---

[98] Заповедта се утвърждава ежегодно и определя Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през следващата година

[99] Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука”

С колективен трудов договор могат да се определят допълнително работници и служители, които задължително се застраховат за риска „трудова злополука” при доказана необходимост и реализиран риск (чл. 4, ал. 2 НЗЗРТЗ).

2.2. Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми (чл. 7 – 8 НЗЗРТЗ)

Задължителната застраховка „трудова злополука” покрива следните рискове:

- смърт на застрахованото лице в резултат на трудова злополука;
- трайно намалена работоспособност в резултат на трудова злополука;
- временна неработоспособност в резултат на трудова злополука.

Застрахователната сума по застраховка „Трудова злополука” се определя на базата на месечната брутна работна заплата на застрахованите работници и служители към момента на сключване на застраховката. Тя не може да бъде по-малка от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на съответния работник или служител.

2.3. Застрахователни обезщетения

2.3.1. Размер на застрахователното обезщетение (чл. 9 НЗЗРТЗ)

- при смърт на застраховано лице - в размер на застрахователната сума за съответния работник или служител, определена при сключване на застрахователния договор, но не по-малък от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на работника или служителя;
- при трайно намалена работоспособност - процент от застрахователната сума за съответния работник или служител, равен на процента трайно намалена работоспособност на работника или служителя, установен от съответния компетентен орган на медицинската експертиза на работоспособността;
- при временна неработоспособност - процент от месечната брутна работна заплата на работника или служителя, при която е сключена застраховката, за всеки започнат месец временна неработоспособност в зависимост от продължителността на загубената работоспособност:
  - над 10 до 30 календарни дни включително - 3 на сто;
  - над 30 до 60 календарни дни включително - 5 на сто;
  - над 60 до 120 календарни дни включително - 7 на сто;
  - над 121 календарни дни - 10 на сто.

2.3.2. Изплащане на застрахователното обезщетение (чл. 10 – 13 НЗЗРТЗ)

- При временна неработоспособност на работник или служител с определена продължителност, която обхваща последователни месеци, се изплаща обезщетение в дължимия размер за всеки от месеците.
- Когато застрахованото лице е имало определен процент трайно намалена работоспособност преди настъпване на трудовата злополука, този процент не се отчита при определяне процента на трайно намалената работоспособност вследствие на злополуката.

- В случай на изплатено обезщетение за временна неработоспособност вследствие на трудова злополука и последваща трайно намалена работоспособност на застрахованото лице до една година от датата на злополуката, дължимото застрахователно обезщетение или сумата за трайно намалена работоспособност се намалява с размера на изплатеното обезщетение за временно намалена работоспособност.
- Когато е изплатено обезщетение за временна неработоспособност и/или трайно намалена работоспособност вследствие на трудова злополука и последваща смърт на застрахованото лице до една година от датата на злополуката, дължимото застрахователно обезщетение или сумата за смърт се намалява с размера на изплатените обезщетения.
- Дължимото застрахователно обезщетение или сума се изплаща на застрахованото лице, а в случаите на смърт на законните му наследници.
- Когато застрахованото лице, съответно неговите наследници не са навършили пълнолетие или са запретени, застрахователното обезщетение се внася на тяхно име в търговска банка, получила разрешение от Българската народна банка за извършване на банкова дейност, за което застрахователят ги уведомява писмено.

Застрахователят трябва да изплати на работниците и служителите, или на техните наследници дължимите застрахователни обезщетения или сума по задължителната застраховка „трудова злополука" в 15-дневен срок след представянето на всички, посочени в договора документи.

Правата по договора за задължителната застраховка „Трудова злополука" се погасяват с 5-годишна давност от датата на настъпване на застрахователното събитие.

2.3.3. Документи, необходими за изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение (чл. 11 НЗЗРТЗ)

За изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение работодателят трябва да представи на застрахователя следните документи:

- писмено искане;
- копие от застрахователния договор;
- препис от акта за смърт и удостоверение за наследници;
- копие от документите за временна неработоспособност или за трайно намалена работоспособност (болничен лист, експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК и др.);
- разпореждане на съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт за приемане на злополуката за трудова;
- други документи, имащи значение за определяне на застрахователната сума или обезщетение.

2.4. Застрахователна премия (чл. 14 –15 НЗЗРТЗ)

Застрахователната премия по задължителна застраховка „Трудова злополука" е годишна или месечна в зависимост от срока на трудовото правоотношение между

работника или служителя и работодателя. Тя може да бъде разсрочвана на месечни, тримесечни или шестмесечни вноски, както и при други схеми, договорени между страните.

Конкретните размери на застрахователните премии се определят в застрахователния договор.

2.5. Сключване и срок на застраховката (чл. 16 НЗЗРТЗ)

Договорът за задължителната застраховка „Трудова злополука" се сключва от работодателя и застрахователя или от упълномощени от тях лица за всяка календарна година, като срокът му не може да бъде по-дълъг от 12 месеца и по-кратък от един месец.

2.6. Отговорност на застрахователя (чл. 17 НЗЗРТЗ)

Застрахователят носи отговорност за причинени вреди на здравето на работниците и служителите при трудова злополука до размера на застрахователната сума, определени в договора за застраховане.

Договор за задължителна застраховка „Трудова злополука" се сключва само със застраховател, притежаващ разрешение за извършване на дейност по т. 1 от раздел II на приложение № 1 към Кодекса за застраховането (чл. 3, ал. 2 НЗЗРТЗ).

2.7. Коефициент на трудовия травматизъм (Ктт) за страната

Коефициентът на трудов травматизъм се определя на базата на статистическа информация за трудовите злополуки по икономически дейности за 3-годишен период, предхождащ годината, в която се правят изчисленията. Информацията съдържа окончателни данни за всяка календарна година от информационната система за трудовите злополуки на НОИ.

Година на прилагане	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ктт за ИД „ОКПО и ИОКБК"	0,68	0,34	0,33	0,37	2,28	1,84
Среден Ктт за страната	1,33	1,17	1,10	1,03	0,96	0,84

2.8. Компетентни органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска „трудова злополука"

Публична информация за застрахователите, които притежават разрешение за извършване на дейност по т.1 от Раздел II на Приложение №1 към Кодекса за застраховане, т.е. „злополука (включително производствени злополуки и професионални заболявания)" се поддържа от Комисията за финансов надзор в рубриката „Регистри и справки" (http://www.fsc.bg/Registri-i-spravki-bg-49).

В публичен регистър[100] се осигуряват данни за застрахователи, лицензирани за застраховане и за отделните видове застраховки, в т.ч. за злополука.

По данни от регистъра, към м. 30 август 2012 г. лиценз за застраховане притежават 45 застрахователи, като разрешение за извършване на застраховка злополука имат:

№ по ред	Застраховател	Адрес за кореспонденция
1.	„Алико България Животозастрахователно Дружество" ЕАД	София, ж.к. „Гоце Делчев" бул. „България" 51Б тел.: 8186200, факс 8186201, headoffice@aiglife.bg
2.	„Граве България Животозастраховане" АД:	София бул. Цар Борис III № 1 тел.: 9806358
3.	„Групама Животозастраховане" ЕАД	София, бул."Цариградско шосе" 47А, бл.В, ет.3 , тел.: 915 88 88; факс 915 88 99, 915 88 77
4.	„Дженерали Животозастраховане" АД	София бул."Никола Габровски" 79 тел.: 926 73 11
5.	„Дженерали Застраховане" АД	София бул."Никола Габровски" 79 тел.: 02/926 71 11, факс:2/9267112, information@generali.bg, www.generali.bg
6.	„Джи Пи Презастраховане" ЕАД	София бул. "Княз Ал.Дондуков "68 тел.: 02/9267444; 9267360 факс:02/9267412 daniela.konova@generali.bg
7.	„ДЗИ - Общо застраховане" ЕАД	София, ул. „Георги Бенковски" № 3 тел.: 981 57 99, факс 9874533
8.	„Животозастрахователен Институт" АД	София бул. „Черни връх" № 51 Д тел.: 8055388, факс:9522481
9.	ЗАД „Алианц България" АД	София бул. „Княз Дондуков" №59 тел.: 9302161 факс 9860810 www.allianz.bg
10.	ЗАД "Алианц България Живот" АД	София бул. „Княз Дондуков" № 59 тел.: 02/9302200, факс: 02/9302230 life@allianz.bg www.alianz.bg

[100] http://www3.fsc.bg/ERiK/runner?backId=6&tplId=Tpl_414&act=DISPLAY&docId=0

11.	ЗАД „Булстрад Живот Виена Иншурънс Груп” АД	София ул. „Света София” № 6 тел.: 915 30 10, факс 915 30 50, bullife@bulstradlife.bg www.bulstradlife.bg
12.	ЗАД „Виктория” АД	София ул. „Екзарх Йосиф” №65 тел.: 981 02 94; 9350853; 9807890; 9811247 office@victoria-insbg.com
13.	ЗАД „ДЗИ-София”	София бул. Цар Освободител 6 тел.: +35929815799 life.ins@dzi.bg www.dzi.bg
14.	ЗК „Лев Инс” АД	София бул. „Черни връх” №51 Д тел.: 952 33 23; факс:9522481 info@lev-ins.com www.lev-ins.com
15.	ЗК „Български имоти” АД	София ж.к.. „Иван Вазов” ул. „Балша” бл.8 тел.: 987 71 00
16.	ЗАД „Армеец” АД	София ул. „Стефан Караджа” № 2 , тел.: 9811369, 9811340 факс 8119103, www.armeec.bg
17.	ЗАД „Булстрад Виена Иншурънс Груп” АД	София ул. „Позитано” 5 тел.: 02/9856610, факс 02/9856103, public@bulstrad.bg www.bulstrad.bg
18.	ЗАД „ОЗК - Застраховане” АД	София ул. „Св. София” №7 ет.5 тел.: 946 11 00, 946 11 01
19.	ЗАД „Сожелайф България” АД	София бул. „Александър Стамболийски № 73, ет. 3 , тел.: 9 812 833, факс: 9 814 032, yann.a.louarn@socgen.com
20.	ЗЕД „ЦКБ Живот”	София ул. „Стефан Караджа 2
21.	ЗД „Бул инс” АД	София ул. „Лавеле” №19 тел.: 988 54 23
22.	ЗД „Евро инс АД-София	София, бул. „Христофор Колумб” 43

		тел.: +359 2 9651525 office@euroins.bg www.euroins.bg
23.	ЗД „Уника” АД /предишно наименование ЗД „Витоша” АД/	София ул. „Софийски юнак” №11-13 тел.: 9156 333 факс 9156 300 info@uniqa.bg; petar.ilieva@uniqa.bg, nikawww.uniqa.bg
24.	ЗК „Уника Живот” АД /предишно наименование ЗК „Витоша - Живот” АД/	София, ул. „Софийски юнак” №11-13 тел.: 935 95 95; факс 935 95 96
25.	ЗПАД „Енергия”	София бул. „Княз Александър Дондуков” №33 тел.: 987 96 80
26.	„Интерамерикан България” ЗЕАД”	София бул. „Ал. Стамболийски”55, ет.5, офис 12 тел.: 02/8013700, факс:986 76 51
27.	Кардиф - Общо Застраховане - Клон България	София ул. „Стара планина” 5 тел.: 8106970
28.	„Кю Би И Интернешънъл Иншурънс (Юръп) Лимитид - клон София”	София ул. „Бачо Киро” №26-28-30 тел.: 02/ 930 19 19
29.	ОББ – Чартис Застрахователно Дружество АД	София ж.к. Изток ул. „Никола Хайтов” 3А, бл.8, ет.4 тел.: 9309330, факс 9309331
30.	ОББ-Алико Животозастрахователно Дружество АД	София ж.к. „Гоце Делчев” бул. „България” № 51Б тел.: 8186200, факс 8186201
31.	ХДИ „Застраховане АД	София ул. „Г.С.Раковски” №99, ет.12 988 44 73; 9309050, факс: 9879167, insurance@hdi.bg, www.hdi.bg

VII. УСЛОВИЯ НА ТРУД

1. Трудова заетост

Трудовата заетост е основен компонент, характеризиращ условията на труд, доколкото характерът на заетостта предопределя до голяма степен потенциалните рискове за безопасността и здравето на работещите. В рамките на настоящото изследване и за целите на разработването на Профил по БЗР за Икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* трудовата заетост се анализира посредством изследването три индикатора - *видове трудови отношения, трудов стаж и полагане на допълнителен труд.*

Видове трудови отношения

Резултатите от проведените две социологически изследвания – с работодатели и с работници – в рамките на икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* показват, че доминиращият модел на трудова заетост при този тип дейност е ***безсрочният трудов договор***. При това делът на наетите на безсрочен трудов договор и при работодателите и при работниците е изключително висок - 74,2% от работодателите и 90,4% от работниците работят на безсрочен трудов договор.

По-ниският процент работодатели, декларирали, че се трудят на безсрочен трудов договор се обяснява с наличието на една специфична и характерна преди всичко за работодателите форма на наемане при тази икономическа дейност – ***договор за управление*** – на такъв договор работят 25,8% от работодателите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

При работниците други форми на трудовоправни отношения, които се наблюдават са работата на *срочен трудов договор* и *работата без трудов договор* изобщо, но те са представени с минимални дялове. Само 9,0% от работниците са заявили, че работят на срочен трудов договор, а едва 0,6% от тях се трудят изобщо без договор. Тези данни са илюстрирани в Таблица 1.

Разпределение на работодателите и наетите лица по видове трудовоправни отношения (в %)

	Работодатели	Работници
Безсрочен договор	74,2	90,4
Срочен договор	-	9,0
Договор за временна заетост с агенция	-	-
Договор за стаж	-	-
Договор за управление	25,8	-
Без договор	-	0,6
Общо:	100%	100 %

Ниският дял на работниците, заети на срочен трудов договор се обяснява донякъде и същевременно се потвърждава от данните от работодателите за честотата на наемане на ***сезонни работници***: 79,0% от работодателите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* изобщо не наемат сезонни работници; 11,3% - наемат веднъж годишно за по-малко от един месец; а по 4,8% от работодателите наемат веднъж годишно за до три месеца или веднъж годишно за от три до шест месеца.

Независимо от ниските дялове на работниците, наети на срочен трудов договор или работещи изобщо без договор в рамките на икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*, типът на трудовия договор показва зависимост от ***пола и възрастта на работника, от населеното място, в което той живее и от годините трудов стаж, които има във фирмата.***

Средна по сила статистически значима връзка (Cramer V=0,441; x^2=0,000) показва зависимостта на типа трудов договор от **възрастта** на наетите лица. По-високи са дяловете на работещите на срочен трудов договор във по-ниските възрастови категории, като във възрастовата група 21 – 25 г. този дял достига дори до 75%. В средните възрастови категории – 46 – 60 г. работещите се трудят изцяло на безсрочни трудови договори. Във възрастовата категория над 60 г. обаче отново нараства делът на хората, наети на срочен трудов договор, а така също и делът на хората, работещи изобщо без трудов договор.

Фигура 1

Също така средна по сила статистически значима връзка (Cramer V=0,409; x^2=0,000) показва и зависимостта на типа трудов договор от **годините труд**, които изследваните лица са посветили на фирмата, в която работят. Оказва се, че хората с трудов стаж между 6 и 20 години в една и съща фирма се трудят на безсрочни договори, докато 15%

от лицата със стаж между 1 и 5 години във фирмата са на срочни трудови договори. При работниците с по-малко от една година трудов стаж във фирмата срочните договори достигат дори до 67%. Прави впечатление, че при хората с повече от 20 години трудов стаж във фирмата нараства процентът на работещите на без договор изобщо. Както стана ясно от анализа на зависимостта на типа трудов договор от възрастта на наетите лица, очевидно става дума за работещи над 60 г., които много често са пенсионери, но остават да работят във фирмата без договор.

Фигура 2

Зависимостта на типа трудов договор от **пола** показва по-скоро слаба по сила статистически значима връзка (Cramer V=0,272; x^2=0,000). Но така или иначе при мъжете наетите на безсрочен трудов договор са 97%, докато тези, които работят на срочен договор са едва 1%. При жените това съотношение е доста по-различно - 84% (на безсрочен договор) към 16% (на срочен договор).

Фигура 3

Слаба по сила статистически значима връзка (Cramer V=0,178; x^2=0,002) показва и зависимостта на типа трудов договор от **населеното място**, в което се намира фирмата. Работата на безсрочен трудов договор е най-характерна за столицата, докато най-много работници се трудят на срочни договори по селата (29%).

Фигура 4

Резултатите от изследването при **работодателите** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* също показват зависимост на типа трудов договор от някои социално-демографски характеристики на изследваните лица и по-конкретно показват зависимост на типа трудов договор от ***позициите на изследваното лице във фирмата и от пола***.

Наличие на силна статистически значима връзка (Cramer V=0,671; x^2=0,000) се установява между типа трудов договор и ***управленската позиция,*** която работодателят заема във фирмата. Специфичното в този случай е, че за работодателите представляващи ***собственик или съсобственик*** във фирмата е по-характерно изпълнението на управленските функции да се осъществява чрез *договор за управление* – 59% от анкетираните работодатели срещу 41%, работещи на безсрочен договор. Докато за всички останали управленски позиции – ***президент, управител, изпълнителен директор, административен директор*** и т.н. трудовият договор е *безсрочен* (100% от случаите).

Фигура 5

Средна по сила статистически значима зависимост (Cramer V=0,385; x^2=0,002) се установява при работодателите и между типа трудов договор и ***пола*** на изследваното лице. Оказва се, че при мъжете-работодатели преобладават безсрочните трудови договори – 81%, докато жените-работодатели изпълняват основно функциите си чрез договор за управление – 67%.

Фигура 6

Трудов стаж

Натрупаният ***трудов стаж*** е другият основен показател за характера на трудовата заетост. Той може да бъде разглеждан освен това и като индикатор за наличие на риск за безопасността и здравето при изпълнението на трудовата дейност, доколкото отразява придобития опит и практически умения в извършването на определен вид труд. От тази гледна точка по-големият трудов стаж е показателен за наличието на по-ниска степен на риск. В тази връзка при разработването на Профил по БРЗ за дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* трудовият стаж се анализира в неговите две основни измерения: като *трудов стаж изобщо и* като *трудов стаж на настоящата месторабота.*

Данните от изследването сред **работодателите** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* показват, че при тях преобладават лицата със значителен опит и ***общ трудов стаж между 16 и 20 години*** – те представляват приблизително една трета от всички изследвани работодатели. Около една четвърт от работодателите са дори с трудов стаж и опит над 20 години. Оказва се обаче, че приблизително толкова са и по-неопитните работодатели с трудов стаж между 1 и 5 години.

Тези данни са отражение на високата степен на динамика в българската икономика през последните години и по конкретно в сектора на икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*, свързани с навлизането на нови икономически субекти и преструктурирането на съществуващи икономически единици.

Таблица 2.

Разпределение на работодателите според общия им трудов стаж и трудовия стаж в настоящата фирма (в %)

Работодатели	Общ трудов стаж	Трудов стаж в настоящата фирма
От 1 до 5 години	22,6	25,8
От 6 до 10 години	8,1	29,0
От 11 до 15 години	14,5	25,8
От 16 до 20 години	30,6	14,5
Повече от 20 години	24,2	4,8
Общо:	100%	100 %

В същото време, когато става дума за ***годините работа в настоящата фирма***, преобладават работодателите със стаж между **6 и 10 години** във фирмата. И в този случай се оказва, че са еднакви дяловете на работодателите с относително по-голям стаж и опит във фирмата (от 11 до 15 години) и на сравнително по-неопитните и с по-мълък трудов стаж във фирмата работодатели (от 1 до 5 години). Най-ниски са дяловете на работодателите с между 16 и 20 години и над 20 години трудов стаж във фирмата, което означава, че заемането на ръководни позиции в настоящата фирма обикновено се предхожда от продължителен период на натрупване на опитност и общ трудов стаж на друго работно място или на друга управленска позиция, доколкото като цяло работодателите с между 16 и 20 години и над 20 години общ трудов стаж преобладават.

Изводът е, че в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* преобладават работодателите със сравнително добра опитност и относително високи стойности на трудов стаж в настоящата фирма – между 6 и 15 години. Отражение на динамиката в сектора, както и в икономиката като цяло е наличието на една четвърт работодатели със сравнително малка опитност и трудов стаж в настоящата фирма между 1 и 5 години.

Резултатите от изследването сред работодателите показват освен това наличие на ***средна по сила статистически значима връзка между пола, възрастта и образованието на работодателите и годините трудов стаж в настоящата фирма***.

Израз на зависимостта между **пола** на работодателите и годините трудов стаж във фирмата е Cramer V=0,503; x^2=0,004.

Фигура 7

Както се вижда, на ***мъжете е присъща доста по-висока степен на трудова мобилност в сравнение с жените***. Жените се задържат в една фирма предимно между 11 и 15 години (67%), а някои от тях и дори от 16 до 20 години (33%). Докато при мъжете се наблюдават всички времеви интервали от скалата на трудовия стаж в рамките на фирмата – 30% от мъжете работят от 1 до 6 години в настоящата фирма; 34% - от 6 до 10 години; 19% - от 11 до 15 години; 11% - от 16 до 20 години; и 6% - повече от 20 години. При това делът на мъжете-работодатели с трудов стаж във фирмата от 11 до 15 г. и от 16 до 20 г. е приблизително три пъти по-малък от дела на жените-работодатели със същия трудов стаж във фирмата, което е още едно доказателство в подкрепа на по-голямата мобилност на мъжете-работодатели. Като цяло освен това, с преминаването от по-ниските към по-високите степени на скалата на трудовия стаж се наблюдава намаление на дяловете на мъжете-работодатели, т.е. ако 34% от мъжете-работодатели имат трудов стаж от 6 до 10 години в настоящата фирма, то само 6% имат трудов стаж над 20 години във фирмата. Това още веднъж потвърждава високата степен на трудова мобилност при мъжете-работодатели.

Средна по сила статистически значима връзка се наблюдава и между **възрастта** на работодателите и годините трудов стаж в настоящата фирма - Cramer V=0,662; x^2=0,000.

Изследването показва, че с най-голяма последователност и постоянство в кариерата си се открояват работодателите във възрастовите групи 56 – 60 години и 46 – 50 години, 100% от които имат съответно по повече от 20 години или между 16 и 20 години трудов стаж в настоящата фирма. (Различните интервали от скалата на трудовия стаж, в които попадат се обясняват с възрастовата разлика между тях.)

При по-ниските възрастови категории (31 - 35 г.; 36 – 40 г.; 41 – 45 г.), както и във възрастовата категория 51 – 55 г. се наблюдава много по-голяма мобилност сред работодателите, като във всяка възрастова категория са представени различни интервали от скалата на трудовия стаж.

Фигура 8

Средна по сила е и връзката между **образованието** на работодателите и годините трудов стаж в настоящата фирма - Cramer V=0,406; x^2=0,002.

С **най-ниска степен на мобилност** се отличават работодателите с основно образование, 100% от които между 11 и 15 г. работят в една и съща фирма. С нарастване степента на образование мобилността на работодателите нараства, като при работодателите с висше и полувисше образование са представени всички интервали на скалата на трудовия стаж. Сред работодателите с полувисше и висше образование има такива с от 1 до 5 години стаж в настоящата фирма; други са с от 6 до 10 години, от 11 до 15 години, от 16 до 20 години трудов стаж в настоящата фирма; има и такива с над 20 години трудов стаж във фирмата.

Фигура 9

Изследването сред **работниците** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* показва, че при тях най-голям е делът на лицата с ***над 20 години общ трудов стаж*** – те представляват една трета от всички изследвани лица. Също така сравнително високи са дяловете на работниците с трудов стаж от 11 до 15 години и от 6 до 10 години, които са почти еднакви като стойност и представляват и в двата случая по една пета от всички изследвани лица. Всичко това говори за едно добро ниво на опитност и трудов стаж на работниците в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*. Най-нисък е делът на работниците с малък трудов стаж – по-малко от една година или между една и пет години. Като цяло за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* може да се каже, че и при работниците, подобно на работодателите, преобладават хората с натрупан опит и трудов стаж.

По отношение на трудовия стаж в ***настоящата фирма*** най-много сред работниците са хората с **трудов стаж между една и пет години** (36%), което отразява ***по-голямата мобилност на изпълнителския състав в сравнение с управленския състав*** във фирмите при икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*. Най-ниски са дяловете на работниците с най-малък трудов стаж във фирмата – по-малко от една година (5,4%), но също така ниски са и дяловете на работниците с най-голям стаж във фирмата – от 16 до 20 години (9,6%) и над 20 години (12,6%), което говори отново за по-голяма мобилност на изпълнителския състав.

Таблица 3.

Разпределение на работниците според общия им трудов стаж и трудовия стаж в настоящата фирма (в %)

Работници	Общ трудов стаж	Трудов стаж в настоящата фирма
По-малко от 1 година	2,4	5,4
От 1 до 5 години	9,0	36,0
От 6 до 10 години	20,0	22,5
От 11 до 15 години	20,9	13,8
От 16 до 20 години	14,6	9,6
Повече от 20 години	33,1	12,6
Общо:	100%	100 %

Размерът на трудовия стаж в настоящата фирма показва зависимост от някои социално-демографски характеристики на наетите лица.

Зависимостта между годините трудов стаж в настоящата фирма и **възрастта** на наетите лица е статистически значима и средна по сила - Cramer V=0,407; x^2=0,000.

С най-малък трудов стаж във фирмата са работниците от най-ниските възрастови категории – 21-25 години и 26-30 години. С нарастване на възрастта нарастват и

годините трудов стаж във фирмата, като 58% от лицата над 60 години и 50% от хората между 56 и 60 години имат повече от 20 години трудов стаж в настоящата фирма.

Фигура 10

Зависимостта от **пола** на наетите лица е статистически значима, но слаба по сила - Cramer V=0,248; x^2=0,002. Тя показва ***по-голяма мобилност на жените*** в сравнение с мъжете, доколкото по-кратките интервали от скалата на трудовия стаж – от 1 до 5 години и по-малко от 1 година – са по-силно представени при жените, отколкото при мъжете и обратно по-дължите интервали от скалата на трудовия стаж – от 11 до 15 години, от 16 до 20 години и над 20 години – са по-силно представени при мъжете, отколкото при жените.

Фигура 11

Зависимостта на трудовия стаж в настоящата фирма от **образованието** на наетите лица е също слаба по сила - Cramer V=0,198; x^2=0,000.

Работниците с най-ниската степен на образование - начално - са най-малко мобилни – 100% от тях работят от 16 до 20 години в настоящата фирма, вероятно поради страх, че ако напуснат работата си, след това трудно биха си намерили нова, заради липсата на образование. При работниците с основно образование мобилността е най-висока – 71% от тях са със стаж между 1 и 5 години в настоящата фирма. В този случай факторът за висока мобилност вероятно отново е ниската степен на образование, която не позволява заемането на позиция, която да удовлетворява работника и той е принуден непрекъснато да търси нещо по-добро. Малко по-високата степен на образование, която все пак има му позволява да рискува и да сменя често месторабoтата си в търсене на по-добра. Работниците с по-високи образователни степени – средно общо, полувисше и висше образование – заемат средна позиция между най-мобилните и най-слабо мобилните - около една трета от тях (34% от работниците със средно общо образование и по 33% от работниците с полувисше и висше образование) са с от 1 до 5 години трудов стаж в настоящата фирма, но в същото време между 12% и 17% от тях имат повече от 20 години стаж във фирмата. Това положение е израз на по-големите възможности, с които разполагат работниците с по-високи степени на притежаваното образование, което ги кара също често да сменят работата си в търсене на най-добрите условия. Но пък от друга страна показва, че когато ги открият, остават задълго.

Фигура 12

H.1. Каква е Вашата най-висока степен на образование?

Извършване на допълнителен труд

Важен показател за характера на трудовата заетост на лицата при икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* е **извършването на допълнителен труд**.

Резултатите от изследването сред работниците показват, че допълнителният труд не е типичен за тази икономическа дейност. 96,1% от наетите лица декларират, че **не работят друга допълнителна работа**. Останалите 3,9% се разпределят така:

- постоянна допълнителна работа при друг работодател извършват 2,1% от заетите;
- с временна допълнителна работа са ангажирани 0,6% от заетите;
- сезонна допълнителна работа при друг работодател извършват 1,2% от работниците.

Най-висок е освен това делът на лицата, извършващи допълнителна работа до 5 часа седмично – 2,4%. На второ място са хората, ангажирани с допълнителен труд между 6 и 10 часа седмично – 2,1%. Най-малко са работниците, извършващи допълнителен труд между 11 и 16 часа или над 16 часа седмично – по 0,6% и в двата случая, което още веднъж потвърждава, че допълнителният труд не е характерен за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Анализът на характеристиките на лицата, извършващи допълнителна работа показва, че няма статистически значима връзка между пола на наетите лица и извършването на допълнителен труд - Cramer V=0,198; x2=0,100. Има, макар и слаба, статистически значима връзка между **образованието** (Cramer V=0,175; x2=0,002) и **възрастта** (Cramer V=0,236; x2=0,000) на изследваните лица и извършването на допълнителна работа.

Както постоянната, така и временната допълнителна работа е типична за лицата с по-висок образователен статус (висше/полувисше образование), а сезонната допълнителна работа е характерна за лицата със средно общо образование. Не работят допълнителна работа хората с нисък образователен статус – начално и основно образование, а така също лицата, завършили колеж.

Фигура 13

Н.1. Каква е Вашата най-висока степен на образование?

Със постоянна допълнителна работа се ангажират освен това наетите лица във възрастовите категории 31-35г., 41-45 г. и 51-55 г. Временната допълнителна работа е характерна също за възрастовата категория 31-35 г., а сезонна допълнителна работа извършват лицата във възрастовите категории 21-25 г. и 56-60 г.

Не работят допълнителна работа лицата във възрастовите категории 26-30 г., 36-40 г., 46-50 г. и над 60 г.

Фигура 14

Н5. На колко години сте?

Резултатите от изследването показват, че съществува **връзка и между нивото на доходи на лицата и извършването на допълнителна работа**. Проверката на наличие на зависимост и сила на връзките между самооценката на наетите лица за нивото на техните доходи и извършването на допълнителен труд беше осъществена в рамките на изследването спрямо **три времеви момента**: *към момента на изследването; спрямо преценката на лицето за доходите му преди две години и спрямо предположението на лицето за това какви ще бъдат доходите му след две години.*

Резултатите от проверката показаха, че **извършването на допълнителен труд (към момента на изследването) е функция по-скоро на преценката на лицето за доходите му в момента и в по-голяма степен на очакванията му/предположението за доходите му след две години.**

А. Самооценка за нивото на доходите преди две години и извършване на допълнителна работа: *Chi-Square= 0,736 и Cramer's V=0,094*;

Б. Самооценка за нивото на доходите в момента и извършване на допълнителна работа: *Chi-Square= 0,010 и Cramer's V=0,147;*

В. Самооценка за нивото на доходите след две години и извършване на допълнителна работа: *Chi-Square= 0,000 и Cramer's V=0,219.*

С постоянна допълнителна работа се ангажират преди всичко лицата, чиито очаквания са за средни доходи в рамките на следващите две години, като начин да повишат своите доходи. Лицата, чиито очаквания са за високи доходи, именно поради това че са високи, се ангажират единствено с временна допълнителна работа:

Фигура 15

Таблица 4.

Разпределение на наетите лица според самооценките им за извършване на допълнителна работа и според самооценките им за нивото на доходите им след две години (в %)

Ниво на доходи:	Много високи	Високи	Средни	Ниски	Много ниски	Среден %
Не извършвам допълнителна работа	100	89,0	97,0	98,0	88,9	94,0
Извършвам постоянна допълнителна работа	-	-	3,0	-	-	-
Извършвам временна допълнителна работа	-	11,0	-	-	-	-
Извършвам сезонна допълнителна работа	-	-	-	2,0	11,1	6,0
Общо по групи доходи:	100	100	100	100	100	100

В тази връзка лицата с очаквания за много високи доходи изобщо не работят допълнителна работа. Сезонната допълнителна работа е типична за лицата, очакващи ниски и много ниски доходи, тъй като това са вероятно лица с по-ниска квалификация и липса на опит, които могат да си позволят да извършват единствено нискоквалифицирана работа, каквато най-често е сезонната работа, а така също лица от по-високите възрастови групи, които по-често са нежелани от работодателите и по-трудно намират постоянна допълнителна работа. Извеждането на зависимостта **възраст – допълнителна работа** показа, че със сезонна работа се ангажират лицата във възрастовата група 21-25 години и 56-60 години.

2. Работно време

Работното време е ключова характеристика на условията на труд в контекста на разработването на профил по БЗР за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”,* доколкото неговата продължителност, структура и организация имат както пряко, така и косвено въздействие върху физическото и психическото здраве на заетите и върху техните производствени възможности.

Информация за работното време в рамките на настоящото изследване се събира чрез два типа индикатори, касаещи *продължителността на работното време* и неговото *седмично разпределение*, като за целта са използвани данни както от работодателите, така и от работниците.

Нормална продължителност на работното време

Законодателството у нас е дефинирало нормална (стандартна) продължителност на работното време в часове до 40 часа седмично при 5 дневна работна седмица, което означава 8-часов дневен стандарт на работно време. Отклоненията от тази нормална продължителност се квалифицират като удължено работно време или намалено работно време.

Нормална продължителност на работното време от 40 часа седмично заявяват 76,6% от работниците. Още по-голям е делът на работниците потвърдили, че се трудят при стандартна 5-дневна работна седмица – 81,5%.

Като цяло 99,1% от работниците в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* твърдят, че работят на пълен работен ден. Освен това 85,1% заявяват, че работят един и същи брой часове всеки ден; 76,6% - че работят един и същи брой дни всяка седмица; 77,6% - че работят с фиксирани начални и крайни часове.

Само 17,2% от работниците потвърждават, че работят на смени. 22,6% от работодателите също заявяват, че във фирмата им има лица, които работят на смени. От работещите на смени работници 44,6% твърдят, че работят на редуващи се смени; 32,3% - на постоянни смени – сутрешни, следобедни или нощни; а 12,3% - на разделени дневни смени с почивка от поне 4 часа помежду им.

Съществува, макар и слабо изразена, статистически значима зависимост между **възрастта на наетите лица и работата на смени** - Cramer V=0,218; x2=0,046.

Най-често на смени работят наетите лица във възрастовите категории 31-35 г., 41-45 г. и 46-50 г. Не работят никога на смени лицата над 60 години.

Фигура 16

Като следствие от работата на смени се очертава една друга специфика на работното време в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”,* свързана с п***олагането труд в интервала между 18 ч. и 22 ч.*** и ***в интервала между 22.00 ч. и 5.00 ч. сутринта.***

Полагане на труд в интервала между 18 ч. и 22 ч.

69,5% от наетите лица твърдят, че никога не извършват основната си работа в тези часове. В интервала 18-22 ч. работят поне 5 пъти месечно за поне два часа 18,9% от работниците, а 11,7% от тях работят между 6 и 15 пъти месечно в посочения интервал за поне два часа.

Полагането на труд в интервала между 18 ч. и 22 ч. показва зависимост от **възрастта** на наетите лица, като връзката е средна по сила - Cramer V=0,277; x^2=0,000:

Фигура 17

До 5 пъти месечно за поне два часа в интервала 18.00-22.00 ч. работят най-често наетите лица във възрастовата категория 46-50 години.

От 6 до 15 пъти месечно за поне два часа в интервала 18.00-22.00 ч. работят най-често наетите лица във възрастовата категория 26-30 години.

Не работят никога вечерно време в интервала 18.00-22.00 ч. лицата над 60 години.

Слаба е връзката между полагането на труд в интервала между 18 ч. и 22 ч. и **населеното място**, в което живеят наетите лица - Cramer V=0,173; x^2=0,003.

До 5 пъти месечно за поне два часа в интервала 18.00-22.00 ч. работят най-често живеещите в столицата, а най-рядко живеещите на село.

От 6 до 15 пъти месечно за поне два часа в интервала 18.00-22.00 ч. работят най-често живеещите на село и никога живеещите в столицата.

Най-голям е делът на работещите, които никога не се трудят вечерно време в интервала 18.00-22.00 ч. – 82% - сред живеещите в областните градове:

Фигура 18

Резултатите от изследването показват, че не съществува статистически значима връзка между работата вечер в интервала 18.00-22.00 ч. и **пола** на наетите лица. Интересно е обаче все пак да се отбележи, че:

- 67,1 % от мъжете и 69,9 % от жените посочват, че никога не работят вечер между 18.00 и 22.00 ч.;
- 19,6% от мъжете и 18,1% от жените работят в посочения интервал за поне два часа до 5 пъти месечно;
- 13,3% от мъжете и 12,0% от жените работят в интервала 18.00-22.00 ч. за поне два часа от 6 до 15 пъти месечно.

Полагане на труд през нощта за поне два часа в интервала между 22 ч. и 5 ч.сутринта

85,5% от наетите лица посочват, че никога не работят нощно време. Но 9,2% от работниците работят поне 5 пъти месечно за поне два часа през нощта между 22.00 и 5.00 ч. сутринта; а 5,3% работят в този интервал за поне два часа между 6 и 15 пъти месечно. За полагането на нощен труд във фирмите им свидетелстват и 8,1% от работодателите.

Наблюдава се слаба по сила статистически значима връзка между работата през нощта в интервала 22.00 ч. - 5.00 ч. сутринта и **пола** (Cramer V=0,162; x^2=0,013) и **възрастта** (Cramer V=0,220; x^2=0,008) на наетите лица.

91% от жените и 79% от мъжете не работят никога през нощта в интервала 22.00 ч. - 5.00 ч. сутринта. Но 13% от мъжете и 6% от жените работят до 5 пъти месечно за поне два часа в този интервал, а 8% от мъжете и 4% от жените работят от 6 до 15 пъти месечно за поне два часа в този интервал:

Фигура 19

Не работят никога през нощта в интервала 22.00 ч. - 5.00 ч. сутринта наетите лица над 60 години. До 5 пъти месечно за поне два часа в посочения интервал работят най-често наетите лица във възрастовата категория 51-55 години. От 6 до 15 пъти месечно за поне два часа в същия интервал работят най-често наетите лица във възрастовата категория 26-30 г:

Фигура 20

И макар че работата вечер в интервала между 18.00 ч и 22.00 ч. и през нощта в интервала между 22.00 ч. и 5.00 ч. сутринта е свързана със спецификата на трудовия процес в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* и е най-често израз на работата на смени, поради което може да се разглежда като проява на работно време с нормална продължителност, понякога тя би могла да бъде проява и на удължено работно време.

Удължено работно време

Работата при удължено работно време, макар и да не е преобладаващият модел на работа в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*, не е и напълно изключена практика.

По данни от изследването сред работниците, 11,7% от тях работят по 50 часа седмично, а 3,9% и над 50 часа седмично.

Също така 12,5% от работниците декларират, че работят по 6 дни в седмицата, а 0,6% по 7 дни седмично.

Една от проявите на удълженото работно време в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* е ***полагането на труд повече от 10 ч. дневно.***

Резултатите от изследването показват, че 83,7% от наетите лица никога не извършват труд повече от 10 ч. на ден. Но 13,1% от тях работят повече от 10 ч. на ден поне 5 пъти месечно, други 2,4% - между 6 и 15 пъти месечно, а 0,9% - дори от 16 до 25 пъти месечно.

Установява се средна по значимост сила на връзката между **възрастта на наетите работници и работата повече от 10 часа дневно** - Cramer V=0,275; x^2=0,000:

Фигура 21

- Не работят повече от 10 часа на ден работниците във възрастовите групи 56-60 години и над 60 години.
- Най-много работят - от 16 до 25 пъти месечно - по повече от 10 часа на ден работниците във възрастовата категория 51-55 години.
- От 6 до 15 пъти месечно работят по повече от 10 часа на ден работниците във възрастовата група 41-55 години.
- До 5 пъти месечно по повече от 10 часа на ден работят най-вече работниците във възрастовата група 21-25 години.

Към прилагането на практики на удължено работно време във фирмите от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от*

обработени кожи без косъм" навежда и наличието в тях на работници, които дават дежурства и които са „на разположение".

За работници, които дават дежурства във фирмата, свидетелстват 12,9% от работодателите, а 4,8% от тях говорят и за работници, на които им се налага да „бъдат на разположение".

Намалено работно време

Данните от проучванията както сред работниците, така и сред работодателите за разработването на профил по БЗР за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* показват, че ***прилагането на модел на намалено работно време не е типично за тази икономическа дейност***.

Само 7,8% от работниците в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* заявяват, че се трудят под 40 часа седмично.

И само 5,4% твърдят, че работят по-малко от 5 дни в седмицата.

Още по-незначителен е делът на работниците, заявили, че работят на непълен работен ден – едва 0,9%.

Работодателите, които потвърждават, че в техните фирми, наред с режима на труд на пълен работен ден, съществува и режим на труд на непълен работен ден са също само 9,7%, което говори за все още слабо прилагане на гъвкави форми на работното време в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"*.

Характерно е това, че във фирмите, в които се прилага режим на непълен работен ден, в 100% от случайте това е определено нормативно със заповед от работодателя, а не е по желание на работника.

Прави впечатление обаче, че степента на удовлетвореност на работниците от тази форма на заетост не е никак висока – 84% от работещите на непълен работен ден заявяват, че искат да работят на пълен работен ден и само 16% желаят да работят повече часове, но пак на непълен работен ден. Нито един от работниците не е казал, че иска да продължи да се труди същия брой часове.

Работа през почивните дни събота и неделя

В контекста на работното време от съществено значение за безопасността и здравето при работа е полагането на труд, което излиза извън стандартния модел на „нормална" работна седмица (разбирана като общоприет и законово установен брой часове и работни дни седмично, които се вписват в „делничната рамка" – работа през деня и в дните от понеделник до петък), какъвто тип труд се оказва ***работата през почивните дни събота и неделя***.

Независимо дали работата през почивните дни събота и неделя се дължи на прилагането на сменен режим на работа във фирмата или представлява полагане на извънреден труд, тя нарушава естествения режим на работа и почивка, отразява се върху работоспособността, а често пъти създава и допълнително натоварване, което я

превръща в сериозна предпоставка за рискове за безопасността и здравето на работещите.

Данните от проведените изследвания сред работници и работодатели показват, че ***работата през почивните дни събота и неделя*** е практика, която се наблюдава **относително често** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"*, като **по-често срещана е работата през съботните дни**. Почти два пъти повече са наетите лица, които съобщават, че им се налага да работят веднъж или няколко пъти месечно в събота, в сравнение с тези които съобщават, че им се налага да работят веднъж или няколко пъти месечно в неделя, съответно 40,1% срещу 24,6%.

59,9% от интервюираните работници заявяват, че нито веднъж не им се е наложило да работят в **събота.** Останалите 40,1% обаче се разпределят така:

- 15,3% работят веднъж месечно в събота;
- 13,2% работят два пъти месечно в събота;
- 9,6% работят три пъти месечно в събота;
- 2,1% работят всяка седмица в събота.

75,4% от интервюираните работници заявяват, че нито веднъж не им се е наложило да работят в **неделя**. Оставащите 24,6% се разпределят така:

- 13,4% работят веднъж месечно в неделя;
- 10,1% работят два пъти месечно в неделя;
- 1,2% работят всяка седмица в неделя.

И като се има предвид, че само 17,2% от работниците са заявили, че работят на смени, то очевидно е, че за една значителна част от работниците работата в събота и неделя е свързана с полагането на извънреден труд.

За извънреден труд в събота и неделя свидетелстват и работодателите.

43,5% от работодателите посочват, че поне **веднъж месечно** се налага тяхната фирма да работи в събота ***извънредно***; 9,7% посочват, че това се налага **два-три пъти месечно**, а 4,8% твърдят, че се налага **всяка седмица**.

И също така 6,5% от работодателите пътвърждават, че се налага поне **веднъж месечно** тяхната фирма да работи ***извънредно*** в неделя; а 4,8% заявяват, че това се налага **два-три пъти месечно**.

Допълнителна информация за работата в съботните и неделни дни дава проверката на зависимостта между демографските характеристики на наетите лица и техните оценки за честотата на работа в събота и неделя.

Работата в събота и неделя показва зависимост от **възрастта** на наетите лица, като връзката е средна по сила.

- Cramer V=0,217; x2=0,001 – връзка между възраст и работа в събота;
- Cramer V=0,275; x2=0,000 – връзка между възраст и работа в неделя.

Най-често работят в събота (всяка седмица) лицата във възрастовите групи 51-55 г.; 31-35 г. и 41-45 г. Най-рядко работят в събота лицата във възрастовите групи 56-60 г. и над 60 г., 85% и съответво 84% от които са заявили, че изобщо не работят в събота. (Фигура 22).

Фигура 22

Най-често работят в неделя (всяка неделя) лицата от възрастовите групи 26-30 г. и 31-35 г. А най-рядко се трудят в неделя лицата от възрастовата група 56-60 г., 88% от които са заявили, че не работят изобщо в неделя. (Фигура 23):

Фигура 23

Налице е и слаба по сила връзка между **образованието** на наетите лица и работата в **събота** - Cramer V=0,179; x^2=0,000 и средна по сила връзка между образованието на наетите лица и работата в **неделя** - Cramer V=0,268; x^2=0,000.

Най-често – всяка **събота** – се трудят лица, намиращи се в двата края на скалата на образованието – работещи с основно и работещи с висше/полувисше образование. Най-много са лицата, които не се трудят никога в събота (83%) с полувисше (колеж) образование. Прави впечатление освен това, че 100% от лицата с начално образование са заявили, че работят два пъти месечно в събота. (Фигура 24):

Фигура 24

Всяка **неделя** се трудят отново лица притежаващи висше/полувисше образование, т.е очертава се ситуация, според която лицата с най-висока степен на образование – висше/полувисше се трудят най-често всяка събота и неделя.

В същото време 100% от лицата с полувисше образование – колеж не работят никога в неделя, т.е. лицата с образование колеж се очертават като групата работеща най-рядко в събота и неделя, по-точно само на 17% от тях им се налага да работят само веднъж месечно в събота.

И отново 100% от лицата с най-ниската степен на образование – началното образование - работят два пъти месечно в неделя. (Фигура 25):

Фигура 25

Работата в **събота** показва зависимост и от **пола** на работещите лица, и от **типа договор**, на който са наети, като зависимостта е средна по сила:

- Cramer V=0,266; x^2=0,000 – връзка между работата в събота и пола на наетите лица;
- Cramer V=0,237; x^2=0,000 – връзка между работата в събота и типа договор, на които са наети лицата.

Съпоставката на данните по **пол** показва, че 4% от мъжете работят всяка седмица в събота, докато сред жените няма такива, които да работят всяка седмица в събота. За сметка на това 15% от жените работят по три пъти месечно в събота, докато при мъжете този дял е едва 4%. Дяловете на мъжете и жените, които не работят изобщо в събота или работят по веднъж или два пъти месечно са почти изравнени:

Фигура 26

Сравнението на данните според типа договор, на който работят наетите лица, показва, че по-рядко работят в събота лицата на безсрочен договор, 62% от които никога не работят в събота, срещу 40% от работещите на срочен договор, които никога не работят в събота. Освен това на 40% от работещите на срочен договор им се налага да работят по три пъти месечно в събота, докато при работещите на безсрочен договор този процент е едва 7%.

Трябва да се отбележи освен това, че не работят никога в събота и хората без сключен трудов договор.

Фигура 27

В заключение, очевидно е, че работата в съботните и неделните дни е присъща характеристика на организацията на работното време в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм",* която произтича от спецификата на тази икономическа дейност и същевременно е показател за опитите за прилагане на гъвкави варианти на организация на работния процес, което обаче е съпроводено и с повишаване нестабилността на режима на работното време, поради което създава предпоставки за риск за здравето и безопасността на работещите.

3. Отпуски и почивки

Отпуските и почивките, като част от условията на труд, характеризират качеството на работната среда от гледна точка на баланса между работа и свободно време и имат значение за удовлетвореността на работещите от създадените условия на труд.

Платен годишен отпуск

Ползването на платен годишен отпуск е законово регламентирана норма и право на всеки работещ човек.

Набирането на информация за реалната ситуация на ползване на платения годишен отпуск в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм",* в контекста на разработването на профил по БРЗ, се осъществи на базата на емпиричните данни от изследванията сред работниците и работодателите и чрез изследването на три основни индикатора: 1) продължителност на платения годишен отпуск; 2) начин на ползването му; 3) наличие на механизъм за планиране на годишните платени отпуски във фирмата.

Само 4,2% от работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* са заявили, че не ползват платен годишен отпуск. Останалите 95,8% се възползват от правото си на годишен платен отпуск.

Преобладаващата продължителност на годишния отпуск в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* е **до 20 дни** – това са заявили 63,2% от интервюираните работници.

До 10 дни платен годишен отпуск ползват 20,5% от работещите, **до 30 дни** – 11,6%, а **повече от 30 дни** – 0,6%.

Преобладаващият модел на ползване на годишния платен отпуск в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* е **повече от веднъж годишно**. По 38,9% от работещите ползват годишния си платен отпуск на **два пъти** или на **няколко пъти** годишно. Само 18,1% го използват **наведнъж**. Това говори за налагането на гъвкав модел на ползване на годишния платен отпуск в тази икономическа дейност.

По данни на работниците в 92,7% от фирмите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* се извършва **планиране на годишните платени отпуски**. Работодателите не са толкова категорични – 77% от тях твърдят, че във фирмите им има планиране на годишните

отпуски. И макар, че този процент не е никак нисък, разминаването в мненията на работници и работодатели говори, че има проблем със системата на планиране на годишните отпуски във фирмите или че има проблем с комуникацията работници – работодател. По принцип по-информирани за това дали има планиране на годишните отпуски във фирмите би трябвало да са работодателите и техните данни би трябвало да са по-достоверни.

Съществуват различия в мнението на работодателите за това дали се извършва планиране на годишните платени отпуски във фирмите и в зависимост от големината на фирмата, в която работят. Най-голям е процентът на работодателите от малките и средни фирми, които твърдят, че се извършва планиране на годишните платени отпуски.

Таблица 5.

Наличие на система за планиране на платения годишен отпуск в зависимост от големината на фирмата (мнението на работодателите в %)

Големина на фирмата	Във фирмата се извършва планиране на годишния платен отпуск	Във фирмата не се извършва планиране на годишния платен отпуск
До 9 човека	66,7	33,3
10 – 49 човека	88,5	11,5
50 – 249 човека	71,4	28,6
Над 250 човека	66,7	33,3
Общо:	100%	100 %

Във връзка с правото на работниците за ползване на платен отпуск е и възможността да ползват ***платен отпуск за обучение***. За предоставяне на такава възможност на заетите потвърждават приблизително половината (54,8%) от работодателите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*, което означава, че заложеното в закона право за ползване на платен отпуск за обучение не среща широката подкрепа на работодателите от тази икономическа дейност.

И в този случай се наблюдават различия в мнението на работодателите в зависимост от типа фирма, която представляват – микро, малка, средна или голяма. Най-висок е процентът работодатели от микрофирмите, които потвърждават, че в тяхната фирма заетите имат право да ползват платен отпуск за обучение. Почти два пъти по-нисък е процентът на работодателите от малки и средни фирми, които твърдят, че работещите във фирмата имат право на платен отпуск за обучение.

Таблица 6.

Право на ползване на платен отпуск за обучение в зависимост от големината на фирмата (мнението на работодателите в %)

Големина на фирмата	Работещите във фирмата имат право на платен отпуск за обучение	Работещите във фирмата нямат право на платен отпуск за обучение
До 9 човека	78,9	21,1
10 – 49 човека	42,3	57,7
50 – 249 човека	42,9	57,1
Над 250 човека	66,7	33,3
Общо:	100%	100 %

Разпределение на работното време

Значение за безопасността и здравето при работа има не само продължителността на работното време и това дали то попада в стандартния модел на „нормална" работна седмица, разбирана като работа през деня и в дните от понеделник до петък, но и неговата организация, т.е. разпределението на работното време, тъй като всяка промяна в организацията на работното време въздейства върху здравето и психическото и емоционално състояние на работещите лица. Разпределението на работното време се изследва чрез такива индикатори като ритмичност, редовност, отработени и стабилни режими на работа, предвидимост на работното време, съгласуваност между работното време и ангажиментите извън работата.

Основните модели на организация на работното време в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"*, които могат да бъдат изведени на база данните от изследванията сред работодателите и работниците са:

- *„работа един и същи брой часове всеки ден"* – 85,1% от работещите потвърждават, че се трудят по този начин;
- *„работа един и същи брой дни всяка седмица"* – по този начин работят 76,6% от наетите;
- *„работа с фиксирани начални и крайни часове*" - за 77,6% от работещите това е схемата на организация на тяхното работно време;
- *„работа на смени"* – това е начинът на организация на работното време на 17,2% от работещите.

При работещите на смени работници, схемите на организация на работното време са няколко:

- *„редуващи се смени"* – това е най-разпространената схема на работа, по която се трудят 44,6% от наетите лица;
- *„постоянни смени – сутрешни, следобедни, нощни"* – по този начин работят 32,3% от наетите лица;

- *„разделени дневни смени с почивка от поне 4 часа помежду им“* – това е най-слабо разпространената схема, по която се трудят само 12,3% от наетите.

Към тези модели на организация на работното време, характерни за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*, работодателите добавят още няколко, прилагани в техните фирми:

- *„пълен работен ден с плаващо работно време“* – посочено от 9,7% от работодателите;
- *„непрекъснат работен цикъл“* – посочено от 4,8% от работодателите;
- *„даване на дежурства“* – посочено от 12,9% от работодателите;
- *„работещи, които са на разположение“* – посочено от 4,8% от работодателите.

Моделът на организация на работното време в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* обикновено се **задава от фирмата без възможности за промяна** – това твърдят 94,4% от интервюираните работници.

За възможност за избор от няколко работни графици, определени от фирмата съобщават едва 4,5% от работещите.

А възможност за избор на работни часове в рамките на определени граници (плаващо работно време) потвърждават само 1,2% от работещите.

Нито един работник не е казал, че работният му график се определя изцяло от самия него.

Честа промяна на схемата на работното време не е типична за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*. В това отношение работници и работодатели са единодушни - 93,1% от работодателите и 88,2% от работниците твърдят, че схемата на работното време не се променя често.

Все пак при предстояща промяна на работното време най-често работниците се информират едва един ден по-рано – така твърдят 11,1% от тях; 8,1% от работниците заявяват, че ги информират няколко дни по-рано; а 3,6% от тях твърдят, че получават информация за предстоящата промяна в същия ден.

Като цяло се очертава, че работниците получават информация за предстоящите промени в работния график твърде късно.

Организацията на работното време се оказва съществен фактор, влияещ върху организацията на извънработното време и семейните ангажименти на работещите. По отношение на това доколко работното време е удобно за семейните и други ангажименти на работещите извън работата, мненията и оценката на работодатели и работещи съвпадат.

Като цяло удобно (сумата от отговори „много удобно“ и „удобно“) е работното време за семейните и други ангажименти извън работата на 80,4% от работниците. Същото мнение споделят и 74,2% от работодателите, които твърдят, че работното време е удобно за семейните и други ангажименти на заетите лица.

Известни претенции към работното си време имат 19% от изследваните работници, които твърдят, че работното им време „не е много удобно“ за семейните им и други ангажименти извън работата. Като „изобщо неудобно“ определят работното си време 0,6% от наетите лица.

9,7% от работодателите също са на мнение, че работното време не е удобно за семейните и други ангажименти на работещите.

Интерес предизвиква отговорът на 11,3% от работодателите, които заявяват, че „не са мислили за това“, което говори за липса на ангажираност на тези работодатели с проблемите на наетите от тях лица, липса на всякакъв интерес към живота на хората, които се трудят за тях.

Режими на труд и почивка

Преобладаващият режим на работа и почивка в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* включва ползването на **три почивки дневно с продължителност 15 минути сутрин, 30 минути за обяд и 15 минути следобяд**. При такъв режим работят 38% от наетите лица.

Други 28,8% от наетите заявяват, че се трудят при режим, включващ три почивки дневно с продължителност **15 минути сутрин, 60 минути за обяд и 15 минути следобяд**.

Макар и с много нисък дял (4,7%), но има работещи, които се трудят при режим, включващ три почивки дневно с продължителност **10 минути сутрин, 60 минути за обяд и 10 минути следобяд**. Приблизително същият е и делът на работещите, които се трудят при режим, включващ три почивки дневно с продължителност **10 минути сутрин, 30 минути за обяд и 10 минути следобяд** (4,2%). Очевидно е, че това не са характерните за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* режими на работа и почивка.

Една значителна част от наетите лица (22,6%) обаче декларират, че се трудят при **„друг режим“** на работа и почивка, без да конкретизират какъв точно, но вероятно съобразен и произтичащ от спецификата на трудовия процес в тази икономическа дейност, което говори, че в една не малка част от фирмите се прилагат гъвкави режими на работа и почивка, съобразени както с изискванията на производствения процес, така и с потребностите на работниците. За това свидетелстват и част от работодателите (14,5%), които също потвърждават, че в техните фирми се прилага **„друг режим“** на работа и почивка, различен от посочените по-горе.

Така или иначе обаче и работодателите посочват най-често режима на работа и почивка, който включва ползването на **три почивки дневно с продължителност 15 минути сутрин, 30 минути за обяд и 15 минути следобяд** (такова е мнението на 53,2% от работодателите), което го очертава като действително най-разпространения режим на работа и почивка в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Други режими на работа и почивка, за които работодателите свидетелстват, че се прилагат в техните фирми, са **10 минути сутрин, 60 минути за обяд и 10 минути следобяд** (посочен от 16,1% от работодателите) и **15 минути сутрин, 60 минути за**

обяд и 15 минути следобяд (посочен от 8,1% от работодателите). Очевидно е, че и по мнението на работодателите това не са най-разпространените модели на режима на работа и почивка в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Прави впечатление обаче същественото разминаване между дела на работодателите (53,2%), посочили като най-често прилаган модела на разпределение на почивките през работния ден, включващ **три почивки дневно с продължителност 15 минути сутрин, 30 минути за обяд и 15 минути следобяд** и дела на работниците (38%), посочили същия модел. Очевидно тук става дума за т.нар. ***оперативна трудова свобода*** на работещите, която по принцип се изразява в правото им да вземат самостоятелни решения в процеса на трудовата дейност относно начините на нейната организация и която, както се вижда в случая, може да касае не само организацията на трудовия процес, но и организацията на разпределение на работата и почивката.

Във връзка с това е въпросът как във фирмите от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* се определят режимите на работа и почивка.

Факт е, че 95,2% от работодателите твърдят, че работниците в техните фирми се информират за възможните режими на работа и почивка. Но факт е също така, че само 29% от работодателите потвърждават, че съвместно с работниците се избират оптимални варианти за всяка работна група. По-честият вариант е – „изборът на работен режим е от компетенцията на административното ръководство“ – така твърдят 53,2% от работодателите.

Също така 54,8% от работодателите твърдят, че изборът на режим на работа и почивка се съгласува с подзаконовите нормативни документи, които го регламентират.

Всичко това свидетелства, че участието на работниците в избора и утвърждаването на режим на работа и почивка не е много високо, което те компенсират, както се видя, с проявата на оперативна трудова свобода.

По отношение ефективността на използване на почивките обаче мненията на работодатели и работници като цяло съвпадат – 86% от работниците и 91,9% от работодателите твърдят, че почивките се използват пълноценно.

В потвърждение на това са отговорите на работниците за конкретните начини, по които използват почивките си:

- 80,7% от работещите твърдят, че напускат работното си място и променят активността си;
- 12,1% заявяват, че продължават да извършват дейности на работното място – това обяснява тези 10,7% работници, които не са доволни от начина на ползване на почивките си и твърдят, че не ползват пълноценно почивките си през работния ден.

Очевидно е, че за една част от работниците работното време или не стига за изпълнение на задачите и те компенсират като продължават да работят и в почивките, или имат друго свое виждане за пълноценна почивка. Хубавото е, че делът на тези лица не е

висок (10,7%) на фона на тези, които смятат, че се възползват пълноценно от почивките си (86%).

Обособени места за почивка

Непосредствено свързан с възможността за пълноценна почивка е въпросът за наличието на специално обособени места във фирмите за отдих на работниците. Наличието на специално обособени места за отдих се приема за фактор, спомагащ за по-пълноценната релаксация чрез възможността, която предоставя за временно отделяне от конкретното работно място. Това е от съществено значение особено за работещите в специфични производства с технологичен цикъл и работна среда, утежнена с физически и ергономични рискове за БЗР.

Във връзка с това като положителен момент може да бъде отчетен фактът, че 85,8% от работниците и 79% от работодателите потвърждават наличието на специално обособени места за отдих на работниците във фирмите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Но това, че повече от 20% от работодателите твърдят, че в техните фирми няма такива обособени места говори все пак, че все още не се осъзнава достатъчно от работодателите тяхната роля и значение за пълноценния отдих и възстановяване на работниците, което е от съществено значение за ефективността им в трудовия процес и снижава риска от заплаха за тяхната безопасност и здраве.

4. Рискове за здравето и безопасността на работещите

Физически рискове (шум, вибрации; ниски и високи температури; химични и биологични агенти; прах; лъчения; и др.)

Една много голяма част от рисковете в областта на БЗР е свързана с физически фактори на работната среда, които въздействат неблагоприятно върху работещите като: *вибрации от работата на машини и инструменти, шум, високи температури, вредни химически вещества, изпарения от разтворители или разредители, прах и др.* Част от тях са неизбежен съпътстващ елемент на технологичния процес в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* и тяхното намаляване зависи от прогреса в развитието на технологиите и съответно от възможността на работодателите своевременно да се възползват от този прогрес и да обновят своята технологичната и производствената база.

Резултатите от проведените сред работниците и работодателите от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* изследвания, съобразно заложените индикатори, очертават следната картина на най-рисковите за безопасността и здравето на работещите в тази икономическа дейност физически фактори на работната среда.

- Като най-рискови от гледна точка на наетите лица се очертават **вибрациите от ръчни инструменти, машини и др**. – 16,1% от работещите са изложени през цялото или почти през цялото време на въздействието този фактор; в същото време никога или почти никога не търпят въздействието на този фактор 58,5%

от работещите;

- На второ място като рисков фактор се очертава наличието на толкова **силен шум**, **че се налага разговорите да се водят на висок глас** – на въздействието на този фактор са изложени през цялото или почти през цялото време 14,8% от наетите лица; никога или почти никога не търпят въздействието на този фактор 59,7% от работещите;
- Трета позиция като рисков фактор заема **боравене или досег с кожата на химически продукти или вещества** - въздействието на този фактор търпят през цялото или почти през цялото време 7,5% от работещите; никога или почти никога не изпитват въздействието на този фактор 80,1% от работещите;
- **Високите температури, от които човек се поти, дори когато не работи** са следващият по значимост фактор, на чието въздействие са подложени работещите – неговото въздействие изпитват през цялото или почти през цялото време 4,8% от работещите, а други 4,7% - изпитват въздействието му през близо половината от работното си време; никога или почти никога не търпят въздействието на този фактор 74,2% от работещите;
- **Дишане на изпарения от разтворители или разредители** е също рисков фактор през цялото или почти през цялото време за 3,9% от работещите; 5,9% от тях пък признават, че търпят неговото въздействие около половината от времето, в което работят; никога или почти никога не изпитват въздействието на този фактор 79,5% от работещите.

В скалата на най-нерисковите за здравето и безопасността на работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* фактори могат да бъдат изведени:

- **Облъчване с радиация като рентгенови лъчи, радиоактивно излъчване, искри от запояване, лазерни лъчи** – 93,5% от работещите заявяват, че никога или почти никога не търпят въздействието на този фактор; през цялото или почти през цялото време са под негово въздействие едва 1,2% от работещите;
- **Боравене или пряк контакт с материали, които могат да причинят зарази, като отпадъци, телесни течности, лабораторни материали и др**. - никога или почти никога не търпят въздействието на този фактор 92,9% от работещите и само 2,7% изпитват въздействието на този фактор през цялото време;
- **Цигарен дим** - никога или почти никога не търпят въздействието на този фактор 88,1% от работещите и само 2,4% изпитват неговото въздействие през цялото или почти през цялото време;
- **Дишане на пушек, дим, прах -** никога или почти никога не изпитват въздействието на този фактор 84,1% от работещите; едва 2,8% от тях са подложени на неговото въздействие през цялото или почти през цялото време;
- **Ниските температури** не представляват рисков фактор никога или почти никога за 83,1% от работещите; тяхното въздействие търпят през цялото или почти през цялото време само 2,4% от работещите (Таблица 7):

Таблица 7.

Изложеност на работещите на физически рискове (в%)

Елемент от физическата среда и продължителност на изложеност на работещите:	През цялото време	Почти през цялото време	Около половината от времето	По-малко от половината от времето	Почти никога	Никога	Не мога да преценя
Вибрации от ръчни инструменти, машини и др.	11,0	5,1	9,9	12,2	15,2	43,3	3,0
Толкова силен шум, че Ви се налага да говорите на висок глас на хората	5,9	8,9	9,8	13,9	19,6	40,1	1,8
Високи температури, заради които се потите, дори когато не работите	1,2	3,6	4,7	13,9	27,0	47,2	2,4
Ниски температури, независимо на открито или закрито	1,8	0,6	3,0	9,2	35,0	48,1	2,4
Дишане на пушек, дим (като при заваряване или отработени газове), прах(прах като от дървесина или руда	0,6	1,2	4,2	7,4	22,8	61,4	2,4
Дишане на изпарения като от разтворители или разредители	2,1	1,8	5,9	8,9	17,8	61,7	1,8
Боравене или досег с кожата на химически продукти или вещества	3,3	4,2	3,6	6,5	19,6	60,5	2,4
Облъчване с радиация като рентгенови лъчи, радиоактивно излъчване, искри от запояване, лазерни лъчи	0,6	0,6	-	1,8	9,8	83,7	3,6
Цигарен дим от други хора	0,6	1,8	3,6	3,6	13,6	74,5	2,4
Боравене или пряк контакт с материали, които могат да причинят зарази, като отпадъци, телесни течности, лабораторни материали и др.	2,7	-	-	2,1	9,2	83,7	2,4

Източник: Изследването за Профил по БЗР в икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”, самооценки на наетите лица

Така очертаната картина на съществуващите рискове за безопасността и здравето на работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* показва, че по преценка на работещите най-слабо засегнати са те от следните физически рискове на работната среда: ***облъчване с радиация като рентгенови лъчи, радиоактивно излъчване, искри от запояване, лазерни лъчи; боравене или пряк контакт с материали, които могат да причинят***

зарази, като отпадъци, телесни течности, лабораторни материали и др.; цигарен дим; дишане на пушек, дим, прах; ниски температури.

А най-голяма опасност за здравето на работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* представляват: ***вибрациите от ръчни инструменти, машини и др.; силният шум; боравенето или досегът с кожата на химически продукти или вещества; високите температури; дишането на изпарения от разтворители или разредители.*** Очевидно е, че тези рискови фактори са пряко следствие от спецификата на производствения и технологичен процес в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Делът на лицата, посочили тези фактори като рискови за здравето и безопасността им, обаче показва, че работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“* преценяват, че не са изложени на сериозна заплаха за здравето и безопасността си, т.е. ***това не е високо рискова дейност*** по тяхно мнение. Най-високият процент лица, потвърдили, че са изложени на действието на рискови фактори през цялото или почти през цялото време на работата си, са само 16,1%, докато лицата, заявили, че никога или почти никога не търпят въздействието на рискови фактори в работата си, се движат в границите от 58,5% до 93,5%.

Работодателите обаче се отнасят много по-предпазливо към рисковете за безопасността и здравето на работещите и приписват почти два пъти по-високи стойности на риск на някои от физическите фактори на работната среда, които работниците също са оценили като рискови. Факт е обаче наличието в голяма степен на единодушие между работници и работодатели относно това кои са едни от най-високорисковите фактори за здравето и безопасността на работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“*.

Подобно на работниците, като рискови за здравето на работещите работодателите извеждат ***вибрациите от ръчни инструменти, машини и др.; силният шум; боравенето или досегът с кожата на химически продукти или вещества.*** Разликата е в степента на опасност, която им приписват:

- 35,4% от работодателите смятат **силния шум** за рисков и много рисков фактор;
- 33,9 от работодателите смятат **вибрациите от инструменти и машини** за рисков и много рисков фактор;
- 27,4% от работодателите смятат **боравенето с химически продукти и вещества** за рисков и много рисков фактор.

Към тези три фактора, които работодателите, подобно на работниците, извеждат като опасни за здравето и безопасността на работещите, те добавят още два, които работниците не считат за сериозна заплаха за здравето, но на които работодателите приписват много по-висока степен на опасност – става дума за **наличието на прах** – фактор посочен от 49,1% от работодателите като рисков и много рисков за здравето и безопасността на работещите и **осветлението** – фактор посочен от 56,4% от работодателите като също много сериозна заплаха за здравето на работещите в

икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“*.

Всичко това говори за наличието на големи разлики в прага на чувствителност към риска при работниците и работодателите. Работодателите, вероятно поради факта, че носят отговорност за условията на труд и здравето и живота на своите работници се отличават с по-висок праг на чувствителност към опасността и риска в работата. Докато работниците, приемайки да извършват една дейност, за която знаят, че е свързана с известни рискове за здравето им, приемат и съпътстващия я риск, поради което се отличават с по-нисък праг на чувствителност към риска и поради това придават по-ниски стойности на рисковите фактори в работата си. Значение за по-високата чувствителност на работодателите към рисковете в работата вероятно има и фактът, че на тях им се налагат сериозни глоби и наказания от държавните органи при неспазване на изискванията за безопасност при работа, което ги кара да бъдат по-внимателни при оценката на степента на риск.

В контекста на казаното, икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* се очертава като ***не високо рискова дейност***, съгласно мнението на работещите и като ***средно рискова дейност***, по мнението на работодателите от гледна точка на наличието на физически рискове за здравето и безопасността на работещите.

Ергономични рискове (ръчна работа с тежести; работа при болезнени пози, повтаряща се и монотонна работа)

Друга част от рисковете в областта на БЗР е свързана с ергономичните фактори на работната среда като: *ръчна работа с тежести; работа при болезнени пози, повтаряща се и монотонна работа*, които също могат да оказват сериозно неблагоприятно въздействие върху здравето и безопасността на работещите.

Таблица 8 дава представа за състоянието на работната среда в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* от гледна точка на наличието на неблагоприятни ергономични фактори, съобразно субективната преценка на респондентите-работници.

Таблица 8.

Наличие на ергономични рискове в работната среда

Източник: Изследването за Профил по БЗР в икономическа дейност „Обработка на кожи,

Ергономични фактори на работната среда и продължителност на излагане на работещите на тяхното въздействие:	През цялото време	Почти през цялото време	Около половината от времето	По-малко от половината от времето	Почти никога	Никога	Не мога да преценя
Болезнени или изморителни функции	3,0	5,7	11,0	14,6	22,7	39,1	3,9
Повдигане или придвижване на хора	0,6	1,2	-	1,2	14,0	81,2	1,8
Носене/придвижване на тежки товари	2,4	3,6	5,7	9,1	16,6	60,7	1,8
Стоене прав или въртене	13,0	14,2	16,3	20,8	9,9	22,9	3,0
Повтарящи се движения с ръцете	14,2	34,8	11,1	12,3	4,3	20,3	3,1

производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм", самооценки на наетите лица

- Като най-рисков ергономичен фактор на работната среда в тази икономическа дейност от гледна точка на работещите се очертават **повтарящите се движения с ръцете** - за извършването на повтарящи се движения с ръцете ***през цялото или почти през цялото време*** на работа съобщават почти половината (49%) от наетите лица; а други 11,1% потвърждават, че извършват повтарящи се движения с ръцете ***около половината от времето*** на труд;
- Следващият по сила ергономичен фактор с негативно въздействие върху здравето на работещите е **стоенето прав или вървенето по време на работа** – през ***цялото или почти през цялото време*** на работа стоят прави или вървят 27,2% от работещите; също така 16,3% от тях прекарват ***около половината от времето*** си на труд в стоене прав или вървене.
- Ергономичен фактор на работната среда с негативно въздействие върху здравето на работещите се оказва и наличието на **болезнени или изморителни функции** – с изпълнението на такива функции е свързана работата на 8,7% от наетите лица ***през цялото или почти през цялото време***, а на 11,0% - около ***половината от времето***.

Логично е рисковите ергономични фактори за конкретната дейност да бъдат пряко следствие от спецификата на извършвания труд при тази дейност.

Във връзка с това като допълнителни показатели, служещи за потвърждение и обяснение на изведените рискови ергономичните фактори на работната среда в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм",* могат да бъдат посочени:

- наличието на повтарящи се операции в процеса на работа.

- За повтарящи се операциии на по-малко от 10 минути свидетелстват 55,0% от работещите.
- Работата на 22,9% от наетите лица пък включва повтарящи се операции на по-малко от 1 минута.
- наличието на зависимост на темпото на работа от автоматична скорост на машина или от движението на продукт – за съществуването на подобна зависимост потвърждават 44,6% от работещите.
- извършването на работа с голяма скорост – за работа с голяма скорост през цялото или почти през цялото време свидетелстват 23,4% от наетите лица; а 24,9% твърдят, че извършват работа с голяма скорост около половината от времето, т.е. 48,3% от работещите са принудени да извършват работа с голяма скорост през по-голямата част от времето за труд или като минимум половината от времето.

Според мнението на работниците **носенето/придвижването на тежки товари** и **повдигането/придвижването на хора** не са типични за работната среда в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* ергономични фактори с негативно въздействие върху тяхното здраве, доколкото съответно само 6,0% и 1,8% от наетите лица съобщават за наличието на тези фактори през цялото или почти през цялото време на работа, т.е. това според тях **не са рискови** за тази икономическа дейност фактори на средата.

Работодателите обаче придават доста по-високи стойности на рисковост на тези два фактора – **физическото натоварване (ръчната работа с тежести)** е рисков и много рисков фактор според 40,3% от работодателите.

По отношение рисковостта на **принудителната работна поза (правостояща, седяща, друга)** мненията на работодатели и работници в общи линии съвпадат – 45,2% от работодателите определят този ергономичен фактор на работната среда като ***рисков и много рисков*** (за сравнение общо 43,5% от работниците посочват, че прекарват между половината и цялото си време на работа в стоене прав или вървене).

Един допълнителен ергономичен фактор с негативно въздействие върху здравето на работещите извеждат работодателите – става дума за **сензорното натоварване (зрително и слухово) –** по мнението на 35,4% от работодателите това е рисков и много рисков фактор на работната среда. Прави впечатление, че този резултат кореспондира силно с мнението на работодателите за физическите рискове на средата, според което **силният шум** е рисков и много рисков физически фактор на работната среда отново за 35,4% от работодателите. А **осветлението**, което е рисков и много рисков фактор според 56,4% от работодателите, е физически фактор на работната среда с негативно въздействие върху здравето на работещите, върху който акцентират единствено работодателите. Извеждането на **сензорното натоварване** (и в частност на зрителното) като рисков фактор на средата, в този случай ергономичен, отново е резултат само на оценката на работодателите.

Работодателите придават по-високи стойности и на някои специфичини характеристики на трудовия процес, които водят до по-висока ергономична рисковост на работната среда:

- два пъти повече от работниците (44,6%) са работодателите (88,3%), които потвърждават наличието на зависимост на темпото на работа на заетите във фирмата от автоматичната скорост на машина или от движението на продукт;
- по-висок е и делът на работодателите, които заявяват, че работата на основната част от заетитете във фирмата включва изпълнението на задачи с монотонен характер – 61,0% срещу 53,7% от работещите, които твърдят същото.

Като цяло, както и в случая с физическите рискове на средата, работодателите проявяват по-висока степен на чувствителност и към ергономичните рискове на средата. В този случай обаче е налице по-висока степен на придаване на рисковост на ергономичните фактори на средата за здравето и безопасността на работещите в сравнение с физическите фактори от страна на работниците, поради което икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* може да бъде характеризирана като **икономическа дейност, характеризираща се с с по-висока степен на ергономичен, отколкото на физически риск за здравето и безопасността на работещите.**

Стрес на работното място

В рамките на изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* са включени два преки индикатора за установяване наличието на стрес на работното място:

- в единия случай става дума за ***нервно психическото натоварване на работното място,*** като създаващо стрес и съответно представляващо потенциален риск за безопасността и здравето при работа. По този начин са събрани директни оценки обаче само от работодателите;
- във втория случай става дума за това дали ***въздействието на работата върху здравето се изразява непосредствено в натрупването на стрес.*** По този начин са събрани директни оценки само от работниците.

Като допълнителен подход за установяване наличието на стрес на работното място са използвани и някои индиректни оценки, а именно – обобщени са психосоциалните фактори за стрес на работното място на основата на група от индикатори, включваща: ***извършване на работа с голяма скорост; работа в кратки срокове; зависимост на работата от работа на колеги, от искания на външни лица, от автоматична скорост на машина или движение на продукт, от поставени голям брой производствени или представителни цели; чести прекъсвания на работата заради непредвидени задачи.***

Тези индиректни индикатори за набиране на информация за наличието на стрес на работното място са приложени както към работниците, така и към работодателите.

Непосредствената оценка на **работодателите** за нивата на нервно психическото натоварване на работното място показва, че според едва 6,6% от тях нервно психическото натоварване на работното място представлява много рисков фактор за безопасността и здравето на работещите. Други 26,2% го считат за рисков фактор.

В същото време обаче общо 44,3% от работодателите твърдят, че нервно психическото натоварване на работното място е малко рисков или изобщо не е рисков фактор за здравето и безопасността на работещите (според 16,4% е малко рисков, а според 27,9% - изобщо не е рисков фактор), а 23,0% го определят като нито рисков, нито нерисков фактор.

Изглежда, че мненията на работодателите затова дали нервно психическото натоварване на работното място представлява или не представлява рисков фактор за безопасността и здравето на работещите се разпределят горе-долу по-равно.

Мнението на **работниците** е по-различно: според 28,3% от наетите лица работата им води непосредствено до стрес; 61,3% обаче смятат, че работата им не е свързана с натрупването на стрес.

Когато тези общи оценки се операционализират на ниво индиректни индикатори, се получават следните резултати:

- 93,4% от работодателите потвърждават, че работата на основната част от заетите в техните фирми зависи от работата на колегите;
- 68,9% от работодателите твърдят, че работата на основната част от заетите в техните фирми зависи от преките искания на външни хора;
- 69,4% от работодателите потвърждават, че работата на основната част от заетите в техните фирми зависи от поставени голям брой производствени или представителни цели;
- 88,3% от работодателите потвърждават, че работата на основната част от заетите в техните фирми зависи от автоматична скорост на машина или от движението на продукт.

Тези резултати означават, че съществува доста висока степен на зависимост на индивидуалната работа на всяко от наетите лица от работата на неговите колеги и от исканията на външни лица, а така също от особеностите на организацията на производствения процес и от технологични фактори, което е един индиректен показател за наличието на нервно психическо напрежение на работното място, което на свой ред се превръща в стресогенен фактор. А оценките, които работодателите дават за степента на неговата рисковост дават основания нервно психическото напрежение да бъде определено като ***средно рисков фактор*** за здравето и безопасността на работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Тези изводи се потвърждават и от мнението на наетите лица:

- 23,4% от работещите заявяват, че през цялото или почти през цялото време извършват работа с голяма скорост, а 24,9% от тях твърдят, че работата с голяма скорост представлява около половината от времето им за труд, т.е общо 48,3% от работниците посвещават между половината и цялото си време за труд на работата с голяма скорост;
- 35,6% от работещите посочват, че през цялото или почти през цялото време извършват работа с кратки срокове, а 29,9% от тях твърдят, че работата с кратки срокове заема около половината от времето им за труд, т.е общо 65,5% от

работниците отделят между половината и цялото си време за труд на работата с кратки срокове;

- 75,4% от работниците потвърждават, че темповете на работата им зависят от работата, свършена от колегите им;
- 58,3% от работещите заявяват, че темповете на работата им зависят от исканията на външни лица;
- 52,3% от работниците посочват, че работата им е зависима от наличието на голям брой производствени или представителни цели;
- 44,6% от работещите заявяват също така, че темповете на работата им зависят от автоматичната скорост на машина или движението на продукт;
- 26,8% от работниците твърдят също, че постоянно или много често им се налага да прекъсват това, което вършат заради непредвидени задачи.

Оценките на наетите лица показват, че работата с голяма скорост, както и работата с кратки срокове, зависимостта от работата на колеги, външни лица, голям брой производствени или представителни цели, автоматична скорост на машина или движение на продукт, а така също честите прекъсвания на работата заради непредвидени задачи присъстват осезаемо като елемент от работния процес и в този смисъл могат да се третират като източници на нервно психическо натоварване и стрес, които могат да доведат до нарушаване на здравния статус на наетите лица.

В потвърждение на този извод са и твърденията на работниците, които заявяват, че прекъсванията на работата поради непредвидени задачи се отразяват отрицателно върху тях – такова е мнението на една трета от наетите лица (32,1%). В същото време 44,4% твърдят, че прекъсването е без последици за тях и само 1,2% посочват, че прекъсването им се отразява положително.

Тези данни само потвърждават направения вече извод, че нервно психическото напрежение на работното място може да бъде определено като ***средно рисков стресов фактор*** за здравето и безопасността на работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Субективното усещане за стрес от работата показва зависимост от **възрастта на наетите лица**:

- Най-силно е усещането за стрес от работата във възрастовата група 41-45 г. – 29,5% от работещите от тази възрастова група са заявили, че работата им води до натрупването на стрес.
- Докато най-слабо е усещането за стрес от работата във възрастовите групи 56-60 г. и над 60 г. – съответно 2,1% и 0% от наетите лица от тези възрастови групи са заявили, че работата им води до натрупването на стрес.
- Като цяло усещането за стрес от работата показва най-ниски стойности при най-ниските възрастови групи. С нарастването на възрастта, расте и субективното усещане за стрес от работата, като най-високо е то при възрастовата група 41-45

г. След това усещането за стрес започва да намалява и най-ниско е при хората над 60 г.

5. Осигуряване на работно и униформено облекло и ЛПС

Данните от емпиричните изследвания сред работници и работодатели за целите на разработване на Профил по БЗР за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* дават представа и за необходимостта от използване на специално работно и униформено облекло и лични предпазни средства във фирмите от тази икономическа дейност и доколко тази необходимост е удовлетворена чрез осигуряването на съответните предпазни средства, като предпоставка за гарантиране на БЗР на работното място.

Безусловно е, че директното въздействие на рисковите фактори на работната среда, и преди всичко въздействието на физическите фактори на средата, може да бъде съществено ограничено и дори да бъде елиминирано чрез използването на предпазни средства - специално работно облекло и ЛПС.

Резултатите от изследването сред работодателите показват, че в 85,5% от фирмите за работата на наетите лица са необходими **лични предпазни средства** и също така, че в 85,5% от фирмите такива предпазни средства за работещите са осигурени.

Изследването сред работодателите показва освен това, че в 74,2% от фирмите за работата на наетите лица е необходимо **специално работно облекло** и също така, че в 74,2% от фирмите на работещите е осигурено необходимото специално облекло.

Всичко това говори, че е изпълнено на 100% задължението на работодателите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* да осигуряват необходимите работни облекла и ЛПС като част от превенцията за БЗР. Очевидно работодателите се стремят да спазват стриктно разпоредбите на закона относно изискванията за БЗР.

В допълнение към това 77,4% от работодателите потвърждават, че в техните фирми се използват и **предупредителни знаци и сигнали**.

Ефективността на превенцията в областта на БЗР обаче зависи не само от изпълнението на задълженията по БЗР от страна на работодателя, но и от личната отговорност на работещия и степента на осъзнаване от негова страна на рисковете за безопасността и здравето, на които се подлага, а така също от изградените у работещите навици.

Във връзка с това прави впечатление, че работниците, които заявяват, че тяхната работа изисква носенето на предпазни дрехи и екипировка през цялото или почти през цялото време са 42,7%, а тези които заявяват, че работата им изисква носенето на предпазни дрехи и екипировка около половината от времето са 4,5%. По-малко от половината от времето или почти никога смятат, че не им се налага да носят предпазни дрехи и екипировка 10,8% от работниците и също така 40,3% от тях твърдят, че работата им никога не налага носенето на предпазни дрехи и екипировка.

Очевидно е разминаването между мнението на работниците и това на работодателите – почти два пъти по-малко от работодателите са работниците, които като цяло смятат, че работата им налага носенето на предпазни дрехи и екипировка (през цялото време, през почти цялото време, около половината от времето или по-малко от половината от

времето за труд). Всичко това говори за проблеми с личната отговорност на работниците и степента на осъзнаване от тях на рисковете за безопасността и здравето, на които се подлагат, пренебрегвайки необходимостта от използване на работно облекло и ЛПС.

Във връзка с това като особено важен елемент от превенцията на БЗР, касаеща използването на работно облекло и ЛПС се очертават действията на работодателите по ***запознаване на работещите със съществуващите защитни средства и организиране на промоции на защитни средства***.

Резултатите от изследването сред работодателите показват, че има още много какво да се прави в тази област:

- Едва 9,7% от работодателите заявяват, че правят периодични промоции на съществуващите лични защитни средства;
- Преобладаващата част от работодателите (45,2%) твърдят, че подобни промоции се правят, но рядко;
- 17,7% от работодателите заявяват, че все още не са правили такива промоции, но планират в скоро време;
- А 27,4% от работодателите дори твърдят, че изобщо не са правили такива промоции и не планират да правят.

Известен оптимизъм внасят данните, според които 76,3% от работодателите обучават работниците си как правилно да използват личните защитни средства, като задължителен елемент от инструктажа за безопасност. Все още обаче има 13,6% от работодателите, които твърдят, че обучават работниците си как да използват личните защитни средства, но не обръщат особено внимание на това. А 10,2% от работодателите дори твърдят, че работниците сами имат грижата как да използват личните си защитни средства.

Прави впечатление, че **най-малко стриктни** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* по отношение на изискването да обучават работниците си как да използват личните защитни средства като част от инструктажа за безопастност **са работодателите в големите фирми** (нас 250 човека) – едва 33,3% от тях задължително обучават работниците си как правилно да използват личните защитни средства. Докато в микро, малките и средните фирми техният дял се движи в границите от 72,2% (в микрофирмите) до 84,0% (в малките фирми).

Също така така най-висок е делът на работодателите от големите фирми, които изобщо не се ангажират с обучение на работниците за това как да използват личните защитните средства, като оставят това изцяло на тяхната грижа – 33,3%. За сравнение, такава практика изобщо не съществува в малките фирми, а в микро и в средните фирми процентите са по-ниски – съответно 11,1% и 23,1% (Фигура 28).

Най-голям е и делът на работодателите от големите фирми, които изобщо никога не организират промоции на съществуващите лични защитни средства и не планират да го правят – 66,7%, срещу 19,2% в малките фирми; 26,3% - в микрофирмите; и 35,7% в средните фирми. Докато в микро, малките и средни фирми такива промоции се правят

както периодически (в 10,5% от микрофирмите; 7,7% от малките фирми и 14,3% от средните фирми), така и по-рядко, но все пак се правят (в 57,9% от микрофирмите; 42,3% от малките фирми и 42,9% от средните фирми) (Фигура 29):

Фигура 28

Фигура 29

Всичко това показва, че изпълненото от работодателите, както се установи, на 100% изискване за осигуряване на работещите на ЛПС и специално работно облекло, се оказва понякога до голяма степен чисто формално изпълнено. Това обяснява и ниската степен на осъзнаване от страна на работниците на рисковете за безопасността и здравето си, на които се подлагат, пренебрегвайки необходимостта от използване на работно облекло и ЛПС или отнасяйки се формално към нея.

6. Медицинско обслужване

Медицинското обслужване е много важен елемент от политиката по БЗР. Установяването на реалното състояние и съществуващите условия за медицинско обслужване във фирмите от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* е съществена част от разработването на Профил по БЗР за тази икономическа дейност.

Изследването на реалното състояние и съществуващите условия за медицинско обслужване във фирмите се осъществява посредством три основни индикатора: ***наличие на медицински център/здравен пункт във фирмата; осигуряване на профилактични медицински прегледи на заетите лица; предоставяне на допълнително здравно осигуряване на работещите за сметка на работодателя***.

75,8% от работодателите потвърждават, че фирмите им разполагат с **медицински център/здравен пункт**. Съпоставката с мнението на работниците обаче показва съществени различия – само 24,0% от работниците твърдят, че във фирмата, в която работят има медицински център/здравен пункт.

Едното обяснение на това разминаване е свързано с различния смисъл, които работодатели и работници влагат в понятието медицински център/здравен пункт. Тъй като работодателите са задължени да разполагат с подобен медицински център или здравен пункт във фирмите си, наличието на който и да е елемент от този медицински център (като например наличие само на общопрактикуващ лекар, или само на медицинска сестра, или само на аптечка с медикаменти) те разглеждат като изпълнено условие за наличие на медицински център/здравен пункт във фирмата. Това обяснява значително по-високия процент работодатели, които заявяват, че фирмата им разполага с медицински център/здравен пункт.

Друга причина за разминаването е по принцип по-слабата информираност на работниците. Работниците са със сигурност информирани за наличието на медицински център/здравен пункт във фирмата, когато им се е налагало да го използват, в противен случай, те обикновено нямат информация и затова им е по-лесно да кажат, че след като не знаят, значи няма.

В потвърждение на този извод за по-слабата осведоменост на работниците са данните от двете изследвания (сред работодателите и работниците) за това с какво разполага медицинският център, когато има такъв във фирмата.

Работодателите твърдят:

- В 50,0% от фирмите медицинският център разполага с медикаменти;
- В 6,5% от фирмите медицинският център разполага с общопрактикуващ лекар;
- Също в 6,5% от фирмите медицинският център разполага с медицинска сестра;
- Нито един от работодателите не е казал, че медицинският център във фирмата му разполага със стоматолог или фелдшер.

Мнението на работниците отново се различава:

- Според тях в 60,5% от фирмите медицинският център разполага с медикаменти;
- в 17,1% от фирмите медицинският център разполага с общопрактикуващ лекар;

- в 19,4% от фирмите медицинският център разполага с медицинска сестра;
- в 13,7% от фирмите медицинският център разполага с фелдшер;
- и в 9,8% от фирмите медицинският център разполага със стоматолог.

Едва ли, ако работодателят разполага със стоматолог или фелдшер в медицинския център към фирмата, би отрекъл това, както изглежда на пръв поглед, ако се съпоставят данните на работниците и работодателите. Същото се отнася и за дела на фирмите, които разполагат с общопрактикуващ лекар или медицинска сестра – според работниците те са около три пъти повече отколкото твърдят работодателите.

Всичко това е потвърждение за слабата информираност на работниците относно съществуването на медицински център/зравен пункт във фирмата, в която работят, което на свой ред говори, че те рядко се възползват от услугите на тези медицински центрове (вероятно защото не знаят, че съществуват).

Но така или иначе, независимо от различията, които се очертават в мненията на работниците и работодателите, картината, която се очертава не е никак оптимистична. Очевидно е, че дори когато ги има, тези медицински центрове във фирмите съществуват по-скоро формално, в отговор на законовите изисквания и в най-честия случай са оборудвани единствено с медикаменти. Изключително нисък е делът на фирмите, в които медицинският център отговаря наистина на изискванията за медицински център и разполага поне с общопрактикуващ лекар и медицинска сестра. А фелдшер и стоматолог на практика няма в нито един медицински център към фирма в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”,* ако се съди по данните от работодателите.

Информация за реалното състояние на медицинското обслужване във фирмите от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* се набира и чрез индикатора **осигуряване на профилактични медицински прегледи на заетите лица.**

72,6% от работодателите твърдят, че през последните 12 месеца са осигурили профилактичен медицински преглед на заетите в тяхната фирма лица.

Според работниците на профилактичен медицински преглед във фирмата им през последната една година са преминали 56,1% от тях.

От една страна не е изпълнено на 100% изискването за осигуряване на ежегодни профилактични медицински прегледи на заетите във фирмата лица от страна на работодателя, а от друга страна по-ниският процент работници, които твърдят, че са преминали през такива профилактични прегледи говори за формално отношение от тяхна страна към профилактичните прегледи и за подценяване на риска за здравето, на който се подлагат като пропускат профилактичните прегледи и възможността, която те предоставят за ранна диагностика на професионални и не само на професионални заболявания.

И третият показател, по който се набира информация за реалното състояние и условията на медицинско обслужване във фирмите е **предоставянето на допълнително здравно осигуряване на работещите за сметка на работодателя.**

В това отношение данните от работници и работодатели са почти съвпадат и това е логично, доколкото получавайки фиш за заплата си през месеца или служебна бележка от работодателя за годишния доход и удържаните от него данъци и осигуровки, работникът научава и дали има допълнително здравно осигуряване или не.

Факт е обаче, потвърден и от работниците и от работодателите, изключително ниският дял на работещите с допълнително здравно осигуряване от работодателя – само 15,3% от работодателите заявяват, че предоставят допълнително здравно осигуряване на заетите в тяхната фирма лица и само 16,9% от работещите потвърждават, че работодателят им предоставя допълнително здравно осигуряване за негова сметка.

Възприетата в България система на здравно осигуряване, гарантираща равнопоставен достъп на осигурените лица до медицинска помощ и солидарност на осигурените граждани при ползване на набраните в НЗОК средства, не стимулира допълнителното здравно осигуряване и не поражда заинтересованост нито у работещите, нито у работодателите към прилагане на механизми и модели за допълнително здравно осигуряване.

В заключение, очевидно е, че съществуващите условия за медицинско обслужване във фирмите от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* не са на ниво, което би гарантирало ниска степен на риск за безопасността и здравето на работещите и има още много какво да се направи, особено по отношение на изграждането на постоянни медицински центрове във фирмите и превръщането на допълнителното здравно осигуряване на работещите в широко разпространена практика.

7. Използване на информационните технологии в работата

Важен елемент на работната среда от гледна точка на БЗР е работата с компютри, мрежи и електронно изчислителни машини, доколкото това би могло да се превърне в източник на напрежение и стрес и да се отрази негативно върху работоспособността на заетите лица и общия им здравен статус.

Очевидно е, че информационните технологии навлизат все по-широко във всички сектори на икономиката, все повече завладяват работата и ежедневието на хората. Такива са глобалните тенденции, които не подминават и българската икономика.

Представа за наситеността на работата на заетите лица в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* с компютри и базирани на тях информационни средства и канали за общуване създават оценките им за това в каква степен работата с **компютри, мрежи и електронно-изчислителни машини** представлява част от тяхната основна работа.

По-малко от една трета от заетите лица (28,3%) декларират, че ***през цялото или почти през цялото време*** работата им включва работа с компютри, мрежи и електронно-изчислителни машини.

Около ***половината от времето за труд*** са ангажирани с работа с компютри, мрежи и електронно-изчислителни машини едва 3,0% от работещите.

Също толкова (3,0%) от заетите използват компютри, мрежи и електронно-изчислителни машини в работата си ***по-малко от половината време за труд***.

Почти никога и никога не използват компютри, мрежи и електронно-изчислителни машини в работата си 63,3% от работещите.

Очевидно е, че работата с компютри, мрежи и електронно-изчислителни машини не е типична характеристика на работната среда в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Тези резултати кореспондират силно и с оценките на наетите лица относно **използването на Интернет/електронна поща за служебни цели**. Въздействието на този фактор върху здравния статус на наетите лица също не е за подценяване, тъй като е доказано, че използването на Интернет/електронна поща в работата се превръща в източник на стрес и съответно в рисков фактор за здравето на работещите, когато е свързано с поставянето и изпълнението на нови или спешни задачи, което налага промени в организацията на трудовия процес.

Отново по-малко от една трета от заетите лица (24,3%) декларират, че ***през цялото или почти през цялото време*** работата им включва използване на Интернет или електронна поща за служебни цели.

Само 1,8% от заетите използват Интернет или електронна поща за служебни цели ***около половината от времето си за труд***.

По-малко от половината от времето си за труд посвещават на работата с Интернет или електронна поща за служебни цели 5,4% от наетите лица.

Почти никога и никога не използват Интернет или електронна поща в работата си 66,1% от работещите.

Както се вижда, и работата с Интернет или електронна поща за служебни цели не е типична характеристика на работната среда в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Таблица 9.

Степен на използване на ИКТ в работата на наетите лица

Включва ли вашата работа:	През цялото време	Почти през цялото време	Около половината от времето	По-малко от половината от времето	Почти никога	Никога	Не мога да преценя
Работа с компютри: PCs, мрежа, електронно-изчислителни машини	17,3	11,0	3,0	3,0	8,1	55,2	2,4
Използване на Интернет/ електронна поща за служебни цели	15,3	9,0	1,8	5,4	7,2	58,9	2,4

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

Един допълнителен индикатор, създаващ представа за степента на използване на информационните технологии в работата при икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*, представлява необходимостта от извършване на **работа от вкъщи чрез поддържане на връзка с офиса посредством компютър и Интернет**.

Показателно е, че само 2,4% от наетите лица са заявили, че през ***цялото време*** им се налага да работят от вкъщи чрез поддържане на връзка с офиса посредством компютър и Интернет. Докато 88,4% от тях твърдят, че почти никога и никога не работят от вкъщи чрез поддържане на връзка с офиса посредством компютър и Интернет.

От всички изнесени данни може да бъде направен извода, че работата с информационни и комуникационни технологии (компютри, мрежи, електронно изчислителни машини, Интернет, електронна поща), като характеристика на работната среда в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* е слабо застъпена, поради което представлява и **слабо рисков фактор за БРЗ**.

Вероятното слабото използване на информационни и комуникационни технологии в процеса на работа при тази икономическа дейност е и причината в само 6,5% от фирмите през последната една година да са организирани ***обучения за работещите по компютърна грамотност***. Това обаче не ни пречи да отчетем, че това е един много нисък дял, дори на фона на ниските дялове наети лица, заявили, че ползват компютри, мрежи, Интернет и електронна поща през цялото или през почти цялото време на работа.

8. Работа с външни за предприятието лица

Всички изследвания на условията на труд извеждат **работата с външни за предприятието лица** като една от възможните предпоставки за силен стрес на работното място и оттук като един от сериозно влияещите върху безопасността и здравето на работещите фактори.

В рамките на настоящия анализ работата с външни за предприятието лица се изследва от гледна точка на това доколко тя оказва влияние върху ***темповете на работа и интензивността на трудовия процес*** на заетите.

Анализът на данните от изследването сред работниците показва, че с работа директно с хора, които не са служители на фирмата, са ангажирани:

- ***през цялото време*** - 7,2% от наетите лица;
- ***почти през цялото време*** – 5,4% от работещите;
- ***около половината от времето*** – 8,1% от заетите;
- ***по-малко от половината време*** – 6,3% от наетите лица;
- ***почти никога*** – 11,0% от работниците;
- ***никога*** – 59,1% от работещите.

Данните са показателни за това, че с **работа с външни за предприятието лица** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от*

обработени кожи без косъм" са ангажирани частично или изцяло общо 27,0%, т.е. **приблизително една четвърт от наетите лица**.

Докато работата на 70,1% от заетите, т.е. на основната част от работещите в тази икономическа дейност **никога или почти никога** не включва работа с външни за предприятието лица.

Това означава, че ***работата с външни за предприятието лица не е типична характеристика на работната среда и условията на труд*** в икономическа дейност *Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"*.

В същото време обаче тя се очертава като ***значителен по сила рисков фактор*** за здравето и безопасността на хората, работещи пряко с външни за предприятието лица:

- 58,3% от работниците заявяват, че темповете на тяхната работа зависят от преките искания на външни лица;
- Работодателите са още по-силно убедени във въздействието на работата с външни лица върху интензивността на труда на работещите – 68,9% от тях потвърждават наличието на такава зависимост.

Тези резултати показват, че съществува висока степен на зависимост на работата на наетите лица от преките искания на външни лица, което може да се тълкува като индиректен показател за наличието на нервно психическо напрежение на работното място в следствие от работата с външни лица, което на свой ред се превръща в стресогенен фактор, заплашващ здравето и безопасността на работещите.

Всичко това означава, че макар работата директно с външни за предприятието лица да не е типична характеристика на работната среда в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"*, тя е в същото време **фактор с висока степен на риск за здравето и безопасността на работещите** в тази икономическа дейност.

Като най-силно застрашени от този риск са работещите във **възрастовата група 36-40г. и заетите с висше/полувисше образование,** от които съответно 42% и 43,9% през цялото, почти през цялото или около половината от времето за труд работят директно с външни за предприятието лица.

Зависимостта на работата с външни за предприятието лица от образованието показва средна по сила връзка Cramer V=0,282; x^2=0,000 (фиг. 30), а зависимостта на работата с външни лица от възрастта показва слаба връзка Cramer V=0,219; x^2=0,000 (фиг. 31).

Фигура 30

Фигура 31

9. Самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения

Самостоятелността и контролът при изпълнението на основните трудови задължения, или степента, до която работниците могат да решават по своя преценка как да извършват работата си, като елемент от цялостната организация на работния процес в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* са изследвани чрез комплекс от **основни индикатори**, включващ:

- възможност за избор на реда на изпълнение на задачите в процеса на работа;
- възможност за избор на методите на работа;
- възможност за избор на темпото на работния процес;
- и възможност за избор на размера на извършваната работа.

Като **допълнителни индикатори**, отразяващи степента на самостоятелност и контрол при изпълнението на трудовите задължения, са анализирани още:

- възможността за подбор на хората, с които се работи в екип при изпълнението на трудовите задължения;
- възможността за определяне на режима на работа и почивка;
- основните характеристики и специфика на извършваната работа, които създават предпоставки или обратното, ограничават възможността за самостоятелност и контрол при изпълнението на трудовите задължения.

По отношение на **основните индикатори**, характеризиращи възможността за самостоятелност и контрол при изпълнението на основните трудови задължения прави впечатление, че възможност за най-голяма самостоятелност са заявили работниците при ***определяне на темповете на работа*** – повече от половината от работещите (55,0%) твърдят, че могат самостоятелно да избират и променят темпото на работа.

Близо половината (44,2%) от работниците също така смятат, че разполагат със самостоятелност при определяне ***реда на изпълнение на задачите***.

Една трета от работниците заявяват, че имат свободата сами да избират или променят ***методите на работа*** – 33,0%

Най-нисък е делът на работниците, които смятат, че могат да влияят върху ***размера на извършваната работа*** – 26,9%.

Таблица 10.

Разпределение на наетите лицаспоред мнението им за възможността за самостоятелност и контрол при изпълнение на трудовите задължения (в %)

Можете ли да избирате или да променяте:	Да	Не	Не мога да преценя
Реда на изпълнението на задачите	44,2	52,8	3,0
Методите на работа	33,0	64,0	3,0
Темпото на работа	55,0	41,4	3,0
Размера на работа	26,9	69,2	3,9
Общо:	100%	100 %	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

Доста по-различно е мнението на работодателите. Като цяло работодателите смятат, че ***работниците нямат особено големи възможности да влияят върху реда и изпълнението на задачите, върху методите на работа, върху темповете и размера на работата.***

Най-голяма самостоятелност признават работодателите на работниците при определяне ***темповете на работа*** – около една трета от работодателите (35,5%) смятат, че работниците могат да избират или променят темповете на работа.

А една пета от работодателите (20,3%) признават правото на работниците да контролират ***размера на работата***.

Изключително ниски са дяловете на работодателите, които смятат, че работниците могат да променят ***методите на работа*** (11,3%) и ***реда на изпълнението на задачите*** (16,9%).

Таблица 11.

Разпределение на работодателите
според мнението им за възможността за самостоятелност на наетите лица при изпълнението на трудовите им задължения (в %)

Могат ли основната част от заетите във вашата фирма да избират или променят:	Да	Не	Не мога да преценя
Реда на изпълнението на задачите	16,9	83,1	-
Методите на работа	11,3	88,7	-
Темпото на работа	35,5	64,5	-
Размера на работа	20,3	74,6	5,1
Общо:	100%	100 %	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, оценки на работодателите

Тези данни по безспорен начин свидетелстват за ***налагането от страна на работодателите на един модел на организация на трудовия процес, характеризиращ се с централизирана организация на работата и ограничена автономия на заетите лица***. Този модел на работа обаче не предполага психологически и здравословен комфорт за работниците, нито е ефикасен от гледна точка на резултатите от тяхната работа, поради което те го модифицират в практиката на трудовия процес, като акцентират върху една по-гъвкава структура на работния процес и по-голяма автономност в работата. По този начин наетите лица реализират в процеса на работата си това, което се нарича **висока степен на оперативна трудова свобода на работника**, която те използват за да вършат работата си по-оперативно и резултатно и за да си осигурят психологически комфорт, който на свой ред е още една предпоставка за по-висока ефективност на трудовия процес.

Възможността за подбор на хората, с които се работи в екип, като **допълнителен индикатор** за наличието на самостоятелност и контрол при работата е анализирана чрез изследване на подиндикаторите:

- възможност за влияние върху избора на екип, с който се работи;
- възможност за избор на ръководител на екипа;
- възможност за вземане на решение за разпределянето на задачите между членовете на екипа;
- възможност за редуване на задачите между хората в екипа;
- необходимост от различни умения за изпълнение на задачите;

- наличие на екипност в работата и подкрепа на работното място.

Резултатите от изследването показват, че начинът на организация на работата в екип е много важен показател за наличието или липсата на самостоятелност и контрол в работата, доколкото за 53,5% от работниците в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* работният процес протича като **работа в екип**, а 28,7% посочват, че извършват самостоятелно само част от дейността си, докато останалата част протича отново под формата на работа в екип, т.е. **82,2% от работещите в тази икономическа дейност са в някаква степен ангажирани с екипна работа**.

В тази светлина е много важна **степента, в която наетите лица могат да влияят върху избора на хората, с които да работят в екип**.

Таблица 12.

Разпределение на наетите лицаспоред мнението им за възможността да влияят върху избора на хората, с които работят в екип (в %)

Мнението на работниците	Почти винаги	Често	Понякога	Рядко	Почти никога	Не мога да преценя	Общо
Можете ли да влияете върху избора на хората, с които работите в екип	7,8	12,2	13,1	23,0	38,2	5,7	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

Както става ясно от данните в таблицата една трета от работниците (33,1%) смятат, че могат да влияят върху избора на хората, с които работят в екип (почти винаги, често или понякога), докато повече от половината работници (61,2%) смятат, че имат много рядко или изобщо нямат такава възможност.

Още по-нисък е процентът на работниците, които смятат, че могат да влияят върху **избора на ръководител на екипа** – само 15,3%.

Що се отнася до възможността за влияние върху **разпределението на задачите между членовете на екипа**, то тук проявята на самостоятелност и контрол от страна на работниците при вземане на решението е близка до самостоятелността, която имат при избора на хора, с които да работят в екип – 33,0%.

Таблица 13.

Разпределение на наетите лица според мнението им за възможността за самостоятелност и контрол при екипната работа (в %)

Ако вашата работа включва работа в екип, членовете на екипа сами ли вземат решение:	Да	Не	Не мога да преценя	Общо
Кой да бъде ръководител на екипа	15,3	65,7	19,0	100%
За разпределението на задачите	33,0	52,6	14,3	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

Приблизително същият е и делът работниците (30,8%), които заявяват, че участват във вземането на решение за **редуване на задачите между членовете на екипа**, когато работата в екип предполага такова редуване на задачите.

Таблица 14.

Разпределение на наетите лица
според мнението им за възможността за участие във вземането на решение за редуване на задачите между членовете на екипа (в %)

Ако вашата работа включва редуване на задачите с вашите колеги, кой взема решение за разпределянето на задачите?	Да	Не	Не мога да преценя	Общо
Моят началник	73,8	18,7	7,5	100%
Решава се от хората, които редуват задачите	30,8	55,9	13,4	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

64,6% от работещите потвърждават, че когато работата им включва редуване на задачите с техни колеги, се изискват **различни умения за изпълнението на задачите.** Това е показател за наличието на ***функционална гъвкавост*** при работата в екип.

Независимо от това обаче моделът на организация на работата в екип показва **преобладаване на йерархичността** в отношенията и сравнително **ниска степен на автономност на работниците**, доколкото 73,8% от тях декларират, че решението за разпределяне на задачите между членовете на екипа, когато работата включва редуване на задачите с колеги, се взема от началника.

Но дори този централизиран модел на организация не отменя наличието на екипност в работата, потвърждение на което е възможността за получаване на **подкрепа на работното място под формата на помощ от колегите, началниците или от външни хора**, когато е необходимо и която подкрепа наетите лица с висока степен на единодушие заявяват.

76,5% от тях твърдят, че почти винаги или често могат да получат помощ от **колегите си**, ако поискат такава; също така 62,6% твърдят, че почти винаги или често могат да получат помощ и от **началниците си**, ако поискат такава. Повече от два пъти по-нисък е делът на работниците, които твърдят, че могат да получат и **външна помощ**, ако поискат такава, но така или иначе и техният дял е около една трета (29,9% отговори почти винаги и често).

Таблица 15.

Разпределение на наетите лица
според мнението им за възможността за получаване на подкрепа на работното място
(в %)

До колко следните твърдения описват вашата работна атмосфера	Почти винаги	Често	Понякога	Рядко	Почти никога	Не мога да преценя	Общо
Можете да получите помощ от колегите си, ако поискате такава	61,7	14,8	16,3	4,7	1,8	0,6	100%
Можете да получите помощ от вашите началници/шефове, ако поискате такава	47,8	14,8	24,6	11,0	1,2	0,6	100%
Можете да получите външна помощ, ако поискате такава	22,8	7,1	18,4	22,8	22,3	6,5	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

Всичко това означава, че ***функционалната гъвкавост е факт при екипната работа*** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*, което е движещият стимул за въвеждане на нови модели на организация на работния процес, характеризиращи се с нарастване на самостоятелността и контрола на работниците при изпълнението на основните им трудови задължения. Факт е обаче също така, че **степента на самостоятелност и контрол на работниците при формирането на екипите, при избора на хора, с които да работят, при избора на ръководител на екипа, при разпределението на задачите между членовете на екипа и тяхното редуване все още са строго централизирани**.

Мнението на **работодателите** обаче показва, че функционална гъвкавост при работата в екип се оказва дори по-силно осъзната и по-категорично потвърдена от тях, отколкото от работниците:

Таблица 16.

Разпределение на работодателите според мнението им за възможността за самостоятелност и контрол при екипната работа (в %)

До колко следните твърдения описват работната атмосфера във вашата фирма	Почти винаги	Често	Понякога	Рядко	Почти никога	Не мога да преценя	Общо
Всеки може да влияе върху избора на хората, с които работи заедно	6,8	27,1	39,0	22,0	5,1	-	100%
Всеки може да получи помощ от колегите си, ако поиска такава	53,2	30,6	4,8	11,3	-	-	100%
Всеки зает може да получи помощ от началници/шефове, ако поиска такава	46,4	30,4	17,9	5,4	-	-	100%
Всеки може да получи външна помощ, ако поиска такава	15,3	15,3	22,0	6,8	40,7	-	100%
Заетите могат да прилагат собствени идеи в работата си	10,2	32,2	30,5	22,0	5,1	-	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, оценки на работодателите

- повече от два пъти по-висок е делът на работодателите (в сравнение с дела на работниците), които заявяват, че **всеки може да влияе върху избора на хората, с които работи в екип** - 72,9% от работодателите са на това мнение (отговори почти винаги, често, понякога);
- 88,6% от работодателите твърдят, че **всеки може да получи помощ от колегите си, ако поиска такава** (отговори почти винаги, често, понякога);
- 94,7% заявяват, че **всеки може да получи помощ от началници/шефове, ако поиска такава** (отговори почти винаги, често, понякога);
- 52,6% са убедени, че **всеки може да получи външна помощ, ако поиска такава** (отговори почти винаги, често, понякога);
- и също така 72,9% от работодателите твърдят, че **заетите могат да прилагат собствени идеи в работа си** (отговори почти винаги, често, понякога).

Всичко това означава, че ***оперативната трудова свобода на работниците***, която те демонстрират в процеса на работата си, се осъзнава много добре от работодателите и те я признават като начин работникът да се справя по-ефективно със задълженията си и да изпитва психологически и интелектуален комфорт от работата си.

Възможността за самостоятелно определяне на режима на работа и почивка като друг **допълнителен индикатор** за наличието на самостоятелност и контрол в работата е изследвана чрез под индикаторите:

- възможност за самостоятелно решение за прекъсване на работния процес за почивка;

- самостоятелно решение за ползване на отпуск или вземане на свободен ден.

Показател за относително ниската степен на автономност на работниците и служителите при избора на режим на работа и почивка и предимно централизираният характер на неговото установяване е фактът, че едва 27,2% от **работодателите** посочват, че **работниците сами могат да решават кога да почиват** (отговори: почти винаги, често, понякога).

Неизразимо по-голяма свобода имат работниците да решават **кога да си вземат отпуск или свободни дни** – 94,6% от работодателите твърдят, че работниците са свободни сами да решават кога да си вземат отпуск или свободни дни (отговори: почти винаги, често, понякога).

Таблица 17.

Разпределение на работодателите според мнението им за възможността работниците сами да решават кога да почиват или кога да си вземат отпуск или свободни дни (в %)

До колко следните твърдения описват работната атмосфера във вашата фирма	Почти винаги	Често	Понякога	Рядко	Почти никога	Не мога да преценя	Общо
Всеки може да почива, когато поиска	5,1	6,8	15,3	42,4	25,4	5,1	100%
Заетите са свободни да решават кога да си вземат отпуск или свободни дни	10,7	46,4	37,5	5,4	-	-	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, оценки на работодателите

Тези изводи се потвърждават и от **работниците**, 39,1% от които твърдят, че **могат сами да решават кога да почиват** (отговори почти винаги, често, понякога). И тук отново се наблюдава моментът на ***оперативна трудова свобода на работника***, доколкото 27,2% са работодателите, които заявяват, че работниците могат сами да решават кога да почиват (отговори почти винаги, често, понякога), т.е. работниците смятат, че имат по-голяма свобода сами да избират времето си за почивка в сравнение с мнението на работодателите по този въпрос.

По отношение **решението за ползване на отпуск или свободни дни** – работниците потвърждават по-високата степен на автономност, която имат при вземането на подобни решения в сравнение с автономността им при вземане на решения кога да почиват - 78,6% твърдят, че са свободни сами да решават кога да си вземат отпуск или свободни дни (отговори почти винаги, често, понякога). Работодателите обаче заявяват по-високи нива на ***функционална гъвкавост***, доколкото 94,6% от тях твърдят, че работниците са свободни сами да решават кога да си вземат отпуск или свободни дни.

Таблица 18.

Разпределение на наетите лица според мнението им за възможността сами да решават кога да почиват или кога да си вземат отпуск или свободни дни (в %)

До колко следните твърдения описват вашата работна атмосфера	Почти винаги	Често	Понякога	Рядко	Почти никога	Не мога да преценя	Общо
Можете да почивате, когато поискате	8,8	8,2	22,1	15,7	39,3	6,0	100%
Свободен сте да решавате кога да си вземете отпуск или свободни дни	38,3	23,1	17,2	11,3	7,7	2,4	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

Изводът е – **висока степен на фирмена гъвкавост и свобода за работниците при решението им кога да ползват отпуск или почивни дни и все още сравнително висока степен на централизация при определяне на времето за почивка**.

Основните характеристики на работата, които създават предпоставки или обратното, ограничават възможността за самостоятелност и контрол при изпълнението на трудовите задължения като още един **допълнителен индикатор** за наличието на самостоятелност и контрол в работата, са анализирани чрез подиндикаторите:

- необходимост от спазване на точни стандарти за качество в процеса на работа;
- наличие на монотонни задачи;
- наличие на комплексни задачи;
- зависимост от работата на колеги;
- зависимост от исканията на външни лица;
- възможност всеки сам да оценява качеството на работата си;
- възможност за научаване на нови неща в процеса на работа:

Таблица 19.

Разпределение на работници и работодатели според мнението им за основни характеристики на работата, създаващи предпоставки или ограничаващи възможността за самостоятелност и контрол при изпълнението на трудовите задължения (в %)

Характеристики на работата	Работници		Работодатели	
	Да	Не	Да	Не
Спазване на точни стандарти за качество	78,3	18,1	88,7	-
Възможност за самооценка на качеството на работата	51,9	41,5	45,8	49,2
Монотонни задачи	54,0	38,8	61,0	18,6
Комплексни задачи	74,9	20,3	93,2	-
Научаване на нови неща	68,2	25,2	72,9	20,3
Зависимост от работата на колеги	75,4	20,4	93,4	1,6
Зависимост от исканията на външни лица	58,3	36,6	68,9	31,1

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица и оценки на работодателите

Необходимостта от спазване на точни стандарти за качество в процеса на работата отбелязват 78,3% от работниците и 88,7% от работодателите.

За ***наличие на монотонни задачи при изпълнението на трудовите задължения свидетелстват*** 54,0% от работниците и 61,0% от работодателите.

Наличието на комплексни задачи в работата се потвърждава от 74,9% от работниците и 93,2% от работодателите.

Възможност за научаване на нови неща в процеса на работа отбелязват 68,2% от работниците и 72,9% от работодателите.

За ***зависимост на работния процес от работата на колеги*** свидетелстват 75,4% от работниците и 93,4% от работодателите.

Зависимост на работния процес от исканията на външни хора отбелязват 58,3% от работниците и 68,9% от работодателите.

Възможност всеки сам да оценява качеството на работата си признават 51,9% от работниците и 45,8% от работодателите.

Изводът, който се очертава е, че **необходимостта от спазване на точни стандарти за качество в процеса на работата; зависимостта на работния процес от работата на колеги и от исканията на външни хора; наличието на монотонни задачи при изпълнението на трудовите задължения** са факторите, които ограничават

възможността за самостоятелност и контрол при изпълнението на трудовите задължения.

В същото време наличието на **комплексни задачи в работата; възможността за научаване на нови неща в процеса на работа и възможността всеки сам да оценява качеството на работата си** се оказват факторите, които стимулират самостоятелността и контрола при изпълнението на трудовите задължения.

10. Информиране и консултиране

Информирането и консултирането са особено важни елементи, отнасящи се до възприетия стил на управление на фирмата, от които зависи в много висока степен ефективното протичане на трудовия процес, адекватното включване на работниците и служителите в него и гарантиране спазването на изискванията за безопасност и здраве при работа.

В рамките на разработването на Профил по БРЗ за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* факторите **информиране** и **консултиране** са изследвани в два основни аспекта:

- ***Първо***, от гледна точка на **включването на работниците в различни форми на продължаващо обучение**, имащо за цел подобряване и усъвършенстване на техните умения, необходими им при изпълнението на основната трудова дейност;
- И ***второ***, от гледна точка на **тяхната информираност относно рисковете за здравето и съществуващите системи за сигурност и безопасност** при изпълнението на трудовата дейност, което е предпоставка за по-ефективна превенция на съществуващите рискове и създаване на по-безопасни и здравословни условия на труд.

Данните от изследването сред работниците показват, че най-разпространената форма на **продължаващо обучение**, през която преминават наетите лица е ***обучението в процеса на работа, което се осъществява с помощта на колеги и началници*** – през тази форма на обучение са преминали 61,9% от работниците през последната една година:

Таблица 20.

Разпределение на наетите лица според формите на обучение, през които са преминали през последната една година (в %)

Форми на обучение	Да	Не	Общо
Обучение, платено и осигурено от работодателя	23,4	76,6	100%
Обучение, платено от работника	3,7	96,3	100%
Обучение в процеса на работата (от колеги и началници)	61,9	38,1	100%
Други форми на обучение на работното място (самообучение, обучение он лайн и др.)	46,8	53,2	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм", самооценки на наетите лица

На второ място по разпространение се оказват някои други форми на обучение на работното място като ***самообучение, обучение он лайн*** и т.н., посочени от 46,8% от работниците.

Едва на трето място е ***обучението платено и осигурено от работодателя***, през каквото са преминали по-малко от една четвърт от работниците през последната една година – 23,4%.

Почти незначителен е делът на работниците, които ***сами са платили за своето обучение*** **–** 3,7%.

Както се вижда, **грижата за обучението на работниците е предоставена почти изцяло на тях и се осъществява в процеса на самата работа** – чрез помощ от колеги, началници, самообучение, ползване на информация от Интернет и т.н.

Обучение платено и осигурено от работодателя се организира едва в по-малко от една четвърт от фирмите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

В потвърждение на този извод са и данните от работодателите, които показват, че само в около една трета от фирмите в тази икономическа дейност през последната една година е правена **оценка на потребностите на заетите от обучение и квалификация** – 32,3% от работодателите заявяват, че са правили подобна оценка срещу 67,7%, които твърдят, че не са правили такава оценка.

В същото време обаче 69,4% от работодателите твърдят, че през последната една година са организирали във фирмите си **обучение за наетите лица по пряко свързаните с изпълнението на работата им знания и умения.**

Ако съпоставим тези данни с данните от работниците, очевидно е, че не става дума единствено за обучение, платено от работодателя, а по-скоро работодателите включват тук и обучението на работното място, осъществявано с помощта на колеги и началници:

Таблица 21.

Форми на обучение,организирани във фирмите през последната една година, според мнението на работодателите (в %)

Форми на обучение на наетите лица, организирани във фирмата през последната една година	Да	Не	Общо
Обучение по пряко свързаните с изпълнението на работата знания и умения	69,4	30,6	100%
Курсове за повишаване на езиковата квалификация на заетите	21,0	79,0	100%
Курсове по компютърна грамотност	6,5	93,5	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, оценки на работодателите

В подкрепа на този извод е фактът, че 60,0% от работодателите заявяват, че самите те вземат пряко и непосредствено участие в организирането на обучение и курсове за

квалификация на заетите във фирмата, т.е. става дума за обучение, което не се заплаща от тях.

Както се вижда от данните в Таблица 21 изключително ниски са и дяловете на фирмите, в които се организират курсове за повишаване на езиковата квалификация и компютърната грамотност на заетите – съответно 21,0% и 6,5%.

Тази ситуация с продължаващото обучение във фирмите от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* е свързана и вероятно има своето обяснение в **нивото на компетенции и умения за справяне с работата, което заетите лица декларират, че притежават**, а именно:

- само 6,9% от работещите са заявили, че имат нужда от допълнително обучение, за да се справят със задълженията си;
- докато общо 93,2% от наетите лица смятат, че техните умения и компетенции съответстват на настоящата им работа или че дори имат умения да се справят с по-отговорни задължения.

Таблица 22.

Разпределение на наетите лица според притежаваните умения за работа (в %)

Умения и компетенции на наетите лица	Да
Моите задължения съответстват добре на сегашните ми умения	66,3
Имам умения да се справя с по-отговорни задължения	26,9
Нуждая се от допълнително обучение, за да се справям добре със задълженията си	6,9
Общо:	100%

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм", самооценки на наетите лица

Що се отнася до **втория аспект на информираността**, касаещ **рисковете за здравето на работещите и съществуващите системи за сигурност и безопасност във фирмите**, резултатите са много различни и показателни:

- 93,5% от работодателите посочват, че в техните фирми **има разработена политика по безопасни и здравословни условия на труд**;
- 94,5% от работодателите категорично заявяват, че **наетите в тяхната фирма лица са запознати с политиката по безопасни и здравословни условия на труд**;
- Най-честите форми на запознаване на наетите лица с политиката по безопасни и здравословни условия на труд, които работодателите посочват са **инструктажите и обученията -** 98,3% от работодателите потвърждават, че в техните фирми се провеждат инстуктажи и обучения по безопасни и здравословни условия на труд.

Освен това 89,9% от работодателите посочват, че организират и **обучения за работниците за правилно използване на личните защитни средства**; а в 54,9% от

фирмите се организират и **промоции на съществуващите лични защитни средства** (периодически или по-рядко).

- 94,9% от работодателите потвърждават, че в техните фирми има **разработен актуален Правилник за вътрешния трудов ред със задължения по безопасни и здравословни условия на труд**;
- 95,2% от работодателите заявяват, че в **длъжностните характеристики на наетите лица са записани задълженията по безопасни и здравословни условия на труд**;
- 90,3% от работодателите заявяват, че в техните фирми има **назначено със специална заповед длъжностно лице по безопасност и здраве при работа**;
- 77,4% от работодателите потвърждават, че **през последните три години във фирмите им е извършвана оценка/преоценка на риска за безопасността и здравето при работа;**
- и 66,7% от работодателите посочват, че в техните фирми има **разработена Програма за елиминиране или минимизиране на установените рискове за безопасността и здравето при работа**.

Както се вижда, политиката на фирмите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* по отношение на **информираността** за рисковете за безопасността и здравето на работещите и съществуващите системи за безопасност е на изключително високо ниво.

Индикатор за ангажираността на работодателите с прилагането на политика на безопасни и здравословни условия на труд и стремежът им за постигане на висока степен на информираност на работниците за безопасността и сигурността при работа са следните показатели:

- 74,6% от работодателите участват персонално и пряко в подготовката на **програма за ограничаване на оценените рискове в процеса на труда**;
- Също толкова – 74,6% от работодателите вземат **непосредствено участие в обучението на заетите по безопасност и здраве при работа**;
- 62,5% от тях **участват и при разглеждане на анализите на здравното състояние на работещите**;
- а 59,3% от работодателите **се включват непосредствено в работата на Комитет или Група по Условия на труда**.

Мнението на работодателите относно постигната висока степен на информираност на работниците за рисковете за здравето и съществуващите системи и политики за безопасност при работа се потвърждава и от самите ***работници***:

- Общо 87,2% от работниците определят себе си като **информирани за рисковете за здравето и сигурността си,** свързани с изпълняваната от тях работа (сумата от отговори много добре и добре информиран съм); за сравнение, само 9,9% посочват, че не са много добре информирани, а нито един от работещите не е казал, че изобщо не е информиран;

- 79,8% от работниците също така потвърждават, че във фирмата, в която работят има **разработена система за управление на безопасността на труда и здраве при работа**; и само 15,4% посочват, че нямат информация;
- 97,6% от работниците заявяват, че във фирмата, в която работят се **провеждат инструктажи и обучения по безопасност и здраве при работа**.
- Показателен е и фактът, че също 97,6% от работниците категорично потвърждават, че **знаят към кого да се обърнат за първа помощ, ако по време на работа се случи злополука**.

Общият извод, който се налага е, че **информираността относно рисковете за здравето и съществуващите системи за сигурност и безопасност във фирмите от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* е на високо ниво**.

Консултирането също е производно на установения стил на работа във фирмата и предполага наличие на взаимодействие в процеса на работа и съвместност при вземането на решения, което създава както оперативен, така и психологически комфорт за работещия и е предпоставка за ефективност на трудовия процес.

По данни на **работодателите** 88,3% от тях са **участвали пряко в консултации със заетите относно промени в организацията или условията на работа.**

Този факт се потвърждава и **от работниците**:

- 82,2% от работниците заявяват, че през последната една година са обсъждали със своя началник проблеми, свързани с работата;
- 74,2% през последната една година са участвали в откровен разговор със своя началник във връзка с изпълнението на трудовите си задължения;
- 62,3% са били консултирани във връзка с промени в организацията или условията на работа;
- 46,6% от заетите са обсъждали проблеми, свързани с работата и с представител на работниците.

Не толкова широко застъпен се оказва механизмът на **атестирането**, който е израз на обратната на консултирането връзка при взаимоотношенията работодател – работник – 51,0% от работниците заявяват, че са били обект на редовно оценяване/атестация през последната една година. Но така или иначе този механизъм също е налице, като засяга половината от работещите.

Като цяло се очертава един стил на взаимодействие работник – работодател, характеризиращ се с наличие на двупосочна връзка и взаимодействие, при който се откроява зачитането на позицията на работника и съобразяването с неговото мнение.

Един друг аспект на консултирането касае **взаимоотношенията с външни за фирмите институции**, които имат отношение към гарантирането на безопасни и здравословни условия за труд.

В този аспект резултатите от изследването показват, че 88,7% от работодателите имат сключен договор със **Служба по трудова медицина**, която предоставя консултации и оказва непосредствена помощ във връзка с безопасността и здравето при работа.

Най-нисък е процентът на сключени договори със Служба по трудова медицина при големите фирми (над 250 човека) – една трета от тях всъщност нямат сключен договор със Служба по трудова медицина.

А най-висок е процентът при микрофирмите – с персонал до 9 човека, 100% от които имат сключен договор със Служба по трудова медицина.

Таблица 23.

Разпределение на фирмите според наличието на сключен договор със Служба по трудова медицина – оценки на работодателите (в %)

Големина на фирмата	Наличие на сключен договор със Служба по трудова медицина	
	Да	Не
До 9 човека	100,0	0,0
10 – 49 човека	80,8	19,2
50 – 249 човека	92,9	7,1
Над 250 човека	66,7	33,3

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, оценки на работодателите

Позитивен момент във взаимоотношенията със Службата по трудова медицина е фактът, че 82,3% от работодателите **оценяват получените консултации и помощ като компетентни и навременни** и само 6,5% ги определят като незадоволителни.

Най-недоволни от Службата по трудова медицина са работодателите от микрофирмите, 15,8% от които оценяват получените консултации като незадоволителни.

Макар и нисък, процентът на недоволни от консултациите на Службата по трудова медицина работодатели говори, че има какво още да се желае по отношение на взаимоотношенията с държавните институции, ангажирани с въпросите на безопасността и здравето при работа.

11. Дискриминация и насилие

Наличието на дискриминация и насилие на работното място е елемент на работната среда, чието съществуване представлява сериозна пречка за постигането на здравословни и безопасни условия на труд, поради факта, че хората, подложени на дискриминация и насилие обикновено се изправят пред тежки психологически и здравословни проблеми, които не позволяват ефективното им включване в трудовия процес.

Съществуването на **дискриминация на работното място** е изследвано чрез анализ на седем специфични индикатора:

- полова дискриминация;
- възрастова дискриминация;
- дискриминация по линия на националността;

- дискриминация по линия на етническата принадлежност;
- дискриминация по линия на религията;
- дискриминация заради инвалидност;
- дискриминация поради сексуална ориентация.

В *Таблица 24* е представено мнението на работниците и работодателите за състоянието на работната среда в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* по показателя дискриминация:

Таблица 24.

Разпределение на работниците и работодателите според мнението им за наличие на дискриминация на работното място (в %)

Форми на дискриминация	Работници			Работодатели		
	Да	Не	Не мога да преценя	Да	Не	Не мога да преценя
Полова дискриминация	-	99,4	0,6	-	100,0	-
Възрастова дискриминация	1,5	97,0	1,5	3,2	90,3	6,5
Дискриминация по линия на националността	0,6	98,8	0,6	3,2	90,3	6,5
Дискриминация по линия на етническата принадлежност	0,6	98,8	0,6	1,6	98,4	-
Дискриминация по линия на религията	0,3	99,1	1,6	-	100,0	-
Дискриминация заради инвалидност	0,9	98,5	0,6	-	100,0	-
Дискриминация заради сексуална ориентация	-	99,4	0,6	-	100,0	-

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица и оценки на работодателите

Както се вижда от представените резултати**, стойностите на дискриминацията на работното място са пренебрежимо ниски**, **даже може да се каже, че дискриминация на работното място почти не съществува**. Подобно мнение споделят както работодателите, така и работниците.

Работодателите отхвърлят изцяло (на 100%) наличието на ***полова дискриминация, дискриминация по линия на религията, дискриминация заради инвалидност и дискриминация заради сексуална ориентация***. Делът на работниците, които отричат

съществуването на тези форми на дискриминация също клони към 100% (движи се в интервала от 98,5% до 99,4%).

На фона на изключително ниските като цяло стойности на дискриминацията на работното място, които заявяват както работодателите, така и работниците, най-завишени и от двете групи изследвани лица са стойностите на възрастовата дискриминация. **Възрастовата дискриминация се очертава като най-честият случай на дискриминация на работното място**, макар че „често“ в този случай е доста относително понятие, доколкото наличието на възрастова дискриминация е потвърдено от едва 1,5% от работниците и 3,2% от работодателите.

Работодателите се очертават като признаващи в по-висока степен наличието на дискриминация на работното място в сравнение с работниците, доколкото 3,2% от тях признават и наличието на *дискриминация по линия на националността*, а 1,6% - и *дискриминация по линия на етническата принадлежност*, докато при работниците, признаващите тези форми на дискриминация на работното място са под 1% (по 0,6%).

Като изключим факта, че по принцип дискриминацията е труден за идентифициране феномен и хората обикновено се притесняват да признават открито за случаите, при които са били подложени на дискриминация, тези разлики между работодатели и работници вероятно се дължат на факта, че работодателите в по-голяма степен са запознати и по-добре осъзнават формите и проявите на дискриминацията, поради което по-лесно могат и да ги идентифицират, докато работниците в много от случаите изобщо не осъзнават, че ги отхвърлят по определен признак, а по-скоро възприемат въпросното отношение като лична обида и проява на пренебрежение лично към тях.

Но така или иначе **и работодатели и работници признават почти пълната липса на дискриминация на работното място** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Насилието на работното място, като индикатор за състоянието на работната среда, е изследвано посредством пет подиндикатора:

- заплахи за физическо насилие;
- физическо насилие от страна на колеги;
- физическо насилие от други хора;
- малтретиране/тормоз;
- нежелано сексуално ухажване.

Данните за наличие на насилие на работното място в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* са изложени в *Таблица 25*.

Таблица 25.

Разпределение на работниците и работодателите
според мнението им за наличие на насилие на работното място (в %)

Форми на насилие	Работници			Работодатели		
	Да	Не	Не мога да преценя	Да	Не	Не мога да преценя
Заплахи за физическо насилие	-	99,4	0,6	6,5	93,5	-
Физическо насилие от страна на колеги	-	99,4	0,6	-	100,0	-
Физическо насилие от други хора	-	99,4	0,6	-	100,0	-
Малтретиране/тормоз	-	98,8	1,2	1,6	98,4	-
Нежелано сексуално ухажване	1,5	97,9	0,6	3,2	90,3	6,5

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица и оценки на работодателите

Работниците признават единствено ***нежеланото сексуално ухажване*** като форма на насилие на работното място и то в много ограничена форма – само 1,5% от работниците твърдят, че са били изложени на тази форма на насилие в работата си.

Работодателите отново ***дават по-завишени оценки*** за наличието на насилие на работното място – 6,5% от тях признават наличието на ***заплахи за физическо насилие на работното място***; 3,2% - ***нежеланото сексуално ухажване***; а 1,6% - ***малтретирането/тормоза на работното място***.

Съпоставката на данните на работодатели и работници очертава ***заплахите за физическо насилие и нежеланото сексуално ухажване*** на работното място **като най-рисковите фактори за безопасността и здравето на работещите** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”,* **като степента на тяхната рисковост обаче е изключително ниска,** доколкото за случаи на ***заплахи за физическо насилие*** свидетелстват само 6,5% от работодателите и нито един от работниците, а случаи на ***нежелано сексуално ухажване*** на работното място потвърждават едва 1,5% от работниците и 3,2% от работодателите.

В заключение, данните за двата показателя **дискриминация** и **насилие** на работното място показват изключително ниски стойности за икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”,* т.е. **не са типични за състоянието на работната среда в тази икономическа дейност**.

12. Работа и здраве

Характерът на извършваната работа е фактор, който влияе силно върху здравословното състояние на работника и при определени обстоятелства може сериозно да го влоши. Безспорно е, че здравословното състояние на работещите е зависимо от много фактори, работата е само един от тях, но в същото време тя е много значим фактор, доколкото може да доведе до много сериозни последици за здравето.

Реалното въздействие на работата върху здравето на наетите лица в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* се изследва чрез съпоставка на **субективното мнение на работниците за това в каква степен тяхната работа влияе върху здравословното им състояние** и **реалните им отсъствия от работа през последната една година по здравословни причини** и в частност, когато тези причини са свързани с трудова злополука или проблеми, причинени от работата.

Резултатите от изследването сред **работниците** показват, че около една трета от заетите (29,7%) смятат, че **тяхната работа оказва влияние върху здравето им**.

Също така една четвърт (20,8%) твърдят, че по време на работа **тяхното здраве и безопасност са изложени на риск**.

Мнението на наетите лица относно конкретните форми, в които се изразява влиянието на работата върху здравето им са дадени в *Таблица 26*.

Таблица 26.

Влиянието на работата върху здравето, според субективните оценките на наетите лица (в %)

Проблеми, в резултат от извършвания труд	Субективна оценка на наетите лица
Проблеми със слуха	9,0
Проблеми със зрението	22,6
Кожни проблеми	7,7
Болки в гърба	28,6
Главоболие	25,3
Болки в стомаха	6,8
Мускулни болки в раменете/врата/долните или горните крайници	33,0
Дихателни проблеми	5,7
Сърдечни проблеми	8,4
Наранявания	10,1
Стрес	28,3
Обща умора	39,6
Проблеми със съня	17,9
Алергии	7,4
Тревога, безпокойство	20,4
Раздразнителност, избухливост	16,4

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

Както се вижда от изнесените данни, негативното въздействие на работата върху здравето по мнението на изследваните лица в някои отношения е доста сериозно.

Широко разпространени са такива вредни последствия от работата като:

- обща умора (засягаща 39,6% от работещите);
- мускулни болки в раменете, врата и крайниците (от които страдат 33,0% от работещите);
- болки в гърба (от които страдат 28,6% от работниците);
- стрес (представляващ проблем за 28,3% от заетите лица);
- главоболие (от него страдат 25,3% от наетите);
- проблеми със зрението (които са проблем за 22,6% от работещите);
- тревога, безпокойство (които засягат 20,4% от работещите);
- проблеми със съня (засягащи 17,9% от заетите);
- раздразнителност, избухливост (от които страдат 16,4% от работещите).

Доста по-слабо разпространени са такива негативни последствия от въздействието на работата върху здравето като: ***проблеми със слуха; кожни проблеми; болки в стомаха; дихателни проблеми; сърдечни заболявания; алергии, наранявания***.

Анализът на тези данни показва наличието на сериозен риск за здравето и безопасността на работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* вследствие извършваната работа по техните собствени оценки.

До голяма степен обективна представа за степента на негативно въздействие на извършваната работа върху здравето на наетите дават резултатите от изследването, които показват реалните ***отсъствия от работа през последната една година поради трудова злополука или здравословни проблеми, причинени от работата*** (макар, че тук трябва да се има предвид факта, че не винаги при наличие на здравословен проблем, независимо дали е причинен от работата или не, работниците си вземат отпуск по болест, т.е. отсъстват от работа).

За **отсъствие от работата поради здравословни проблеми** през последната една година свидетелстват 34,5% от работниците.

От тях обаче само 2,4% потвърждават, че са претърпели **трудова злополука**, а 1,8%, че са отсъствали поради **здравословен проблем, причинен конкретно от работата, която извършват**.

Не е висок и делът на работниците, които свидетелстват за случаи на **трудови злополуки във фирмата**, в която работят през последната една година – 13,8% (разбира се тук трябва да се отчита фактът, че още толкова – 13,8% заявяват, че не са запознати, нямат представа).

Още по-нисък е процентът на **работодателите**, които потвърждават, че в тяхната фирма през последните три години има **наети лица, които са претърпели трудова злополука** – 8,1% и **които са регистрирали професионално заболяване** – 9,7%.

Тези резултати по безспорен начин доказват, че **делът на работниците със здравословни проблеми, причинени от работата, както и делът на трудовите злополуки във фирмите, вследствие от работата са много ниски**.

Тенденциите в регистрирането на професионални заболявания и трудови злополуки също **са негативни**:

- само 4,8% от работодателите твърдят, че през последната една година **отсъствията поради болест, причинена от въздействие на работата**, във тяхната фирма са се увеличили;
- едва 1,6% от работодателите заявяват, че е нараснал броят на **декларираните професионални заболявания** в тяхната фирма през последната една година;
- също толкова – 1,6% от работодателите потвърждават и че е нараснал броят на **трудовите злополуки** във фирмата през последната една година.

Независимо от тези резултати, работниците, както стана ясно, са склонни да смятат, че има сериозни негативни последствия от работата върху тяхното здраве.

В опит да се компенсира вредното въздействие на работата върху здравето на работещите във фирмите се разработват ***системи за управление на безопасността на труда и здраве при работа.***

Показателен е фактът, че 79,8% от **работниците** потвърждават, че във фирмата, в която работят има **разработена система за управление на безопасността на труда и здраве при работа;**

А 93,5% от работодателите заявяват, че в техните фирми **има разработена Политика по безопасни и здравословни условия на труд**.

- Като част от тази политика 94,9% от работодателите посочват, че в техните фирми има **разработен актуален Правилник за вътрешния трудов ред със задължения по безопасни и здравословни условия на труд**;
- 95,2% от работодателите потвърждават, че в **длъжностните характеристики на наетите лица са записани задълженията по безопасни и здравословни условия на труд**.
- А 90,3% от работодателите подчертават, че в техните фирми има **назначено със специална заповед длъжностно лице по безопасност и здраве при работа**.

Други опити за справяне с последствията от вредните въздействия на работата върху здравето на работниците представляват:

- **Разработването на Програма за елиминиране или минимизиране на установените рискове за безопасността и здравето при работа –** 66,7% от работодателите потвърждават наличието на такава програма в техните фирми;

- 77,4% от работодателите заявяват освен това, че **през последните три години във фирмите им е извършвана оценка/преоценка на рисковете за безопасността и здравето при работа.**
- **организиране на профилактични прегледи в работата**, на каквито заявяват, че са били подложени 56,1% от работниците и каквито твърдят, че са осигурили на заетите в своята фирма 72,6% от работодателите;
- **допълнително здравно осигуряване за сметка на работодателя**, посочено от 16,9% от работниците и 15,3% от работодателите;
- **наличие на здравен пункт или медицински център във фирмата**, за което свидетелстват 24,0% от работниците и 75,8% от работодателите.

Показателен за ефективността на съществуващите във фирмите системи за управление на безопасността на труда и здраве при работа е фактът, че 97,6% от работниците категорично потвърждават, че **знаят към кого да се обърнат за първа помощ, ако по време на работа се случи злополука.**

Изводът – макар субективната убеденост на наетите лица във високата степен на негативно въздействие на работата върху тяхното здраве да е много силна, обективните данни за отсъствията от работа поради трудова злополука или здравословни проблеми, причинени от работата в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* показват, че реално съществуващата опасност за здравето на работещите е ниска.

13. Удовлетвореност от условията на труд

Удовлетвореността от условията на труд е много важен фактор за психологически и здравословен комфорт на работното място и предпоставка за ефективно изпълнение на трудовите задължения от страна на работниците.

Резултатите от изследването сред работниците показват едно добро ниво на удовлетвореност на наетите лица в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* от условията на труд – като цяло **две трети от тях (67,9%) са удовлетворени от условията си на работа** (сумата от отговори „много удовлетворен“ и „удовлетворен“). Неудовлетворените изобщо са 4,7%, а не особено удовлетворените – 27,3%.

Таблица 27.

Разпределение на наетите лица
според удовлетвореността им от условията на труд (в%)

Степен на удовлетвореност от условията на труд	Дял на наетите лица
Много удовлетворен	14,2
Удовлетворен	53,7
Не особено удовлетворен	27,3
Изобщо не съм удовлетворен	4,7
Общо:	100 %

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, самооценки на наетите лица

Проведеното изследване сред работниците от икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* позволява да бъдат изведени **условията,** на които работещите придават най-голямо значение **за постигането на удовлетвореност от работата.**

Според степента на значимост, която им придават, условията за удовлетвореност от работата могат да бъдат разграничени в ***четири групи***:

В **първата група** попадат три условия, които според работещите имат най-голямо значение за постигане на удовлетвореност от работата:

- **да се чувствам сигурен по време на работа** - посочено от 98,3% от наетите лица като важно условие за постигането на удовлетвореност от условията на труд (69,6% отговори „много важно“ и 28,7% отговори „важно“);
- **работата ми да не уврежда моето здраве** - посочено от 98,2% от заетите като важно условие за удовлетвореност от работата (75,2% отговори „много важно“ и 23,0% отговори „важно“);
- **да мога да ползвам платената си отпуска по свое желание** - посочено от 96,2% от работниците като важно условие за постигането на удовлетвореност от условията на труд (47,8% отговори „много важно“ и 48,4% отговори „важно“).

Втората група условия за удовлетвореност от работата е най-обширна – тя включва шест условия, които според работещите имат приблизително еднаква степен на значимост за чувството на удовлетвореност от работата:

- **да имам повече време за семейството, приятелите и за развлечения** - посочено от 87,2% от работещите като важно условие за удовлетвореност от работата (49,3% отговори „много важно“ и 37,9% отговори „важно“);
- **да бъда приятел с моите колеги** - посочено от 86,3% от работниците като важно условие (56,4% отговори „много важно“ и 29,9% отговори „важно“);
- **да получавам добавки към заплатата за вреден труд** - посочено от 86,0% от наетите лица като важно условие (46,9% отговори „много важно“ и 39,1% отговори „важно“);
- **работодателят да ми осигурява профилактични прегледи всяка година** - посочено от 85,1% от работниците като важно условие (42,7% отговори „много важно“ и 42,4% отговори „важно“);
- **да научавам нови неща по време на работа** - посочено от 83,0% от работещите като важно условие (49,9% отговори „много важно“ и 33,1% отговори „важно“);
- **да участвам при вземането на решения за моята работа** - посочено от 81,2% от наетите лица като важно условие (37,9% отговори „много важно“ и 43,3% отговори „важно“).

Третата група съдържа само едно условие, което около две трети от наетите лица смятат за важно условие за наличието на удовлетвореност от условията на труд:

- **да мога да раста в кариерата** - посочено от 67,1% от работниците (41,0% отговори „много важно“ и 26,1% отговори „важно“).

Четвъртата група включва също само едно условие, на което половината от наетите лица придават важно значение за постигането на удовлетвореност от работата :

- **да получавам повече пари, дори ако това е свързано с рискове за моето здраве или ограничаване на свободното ми време** - посочено от 54,9% от работниците (35,8% отговори „много важно“ и 19,1% отговори „важно“).

Резултатите от изследването сред работниците позволяват за бъдат направени изводи и за това доколко **реалните условия на труд съответстват на изведените от тях условия за удовлетвореност от работата** и каква е всъщност действителната удовлетвореност на работещите в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* от условията на труд, които тяхната работа предлага.

Реалната удовлетвореност на работниците от условията на труд е изследвана чрез следната група индикатори:

- ***аз съм добре платен за работата, която върша*** - посочено от 29,1% от работниците (отговори „напълно съгласен“ и „съгласен“);
- ***моята работа предлага добри перспективи за развитие в кариерата*** - посочено от 29,0% от работниците (отговори „напълно съгласен“ и „съгласен“);
- ***тук се чувствам на мястото си*** - посочено от 51,6% от работниците (отговори „напълно съгласен“ и „съгласен“);
- ***в работата си имам възможност да се уча и израствам*** - посочено от 39,6% от работниците (отговори „напълно съгласен“ и „съгласен“);
- ***имам много добри приятели в работата*** - посочено от 70,4% от работниците (отговори „напълно съгласен“ и „съгласен“);
- ***в работата си имам възможност да се занимавам с това, в което съм най-добър*** - посочено от 66,1% от работниците (отговори „почти винаги“ и „често“);
- ***моята работа ми дава усещането за добре свършена работа*** - посочено от 71,2% от работниците (отговори „почти винаги“ и „често“);
- ***имам усещането, че върша полезна работа*** - посочено от 75,1% от работниците (отговори „почти винаги“ и „често“).

Както се вижда, **най-висока е удовлетвореността на работниците от това, че вършат полезна и добра работа; че имат много приятели в работата си; че имат възможност да се занимават с това, в което са най-добри.**

Около половината изследвани лица заявяват, **че в своята работа се чувстват на мястото си.**

Сравнително висока е удовлетвореността и от **възможностите, които работата предлага за учене и израстване**.

Най-ниска е удовлетвореността на работниците от **заплащането и от перспективите, които работата предлага за развитие в кариерата** – само около една трета от работещите са удовлетворени от тези аспекти на работата си.

Във връзка с това пак около **една трета от наетите лица (28,7%) се опасяват, че могат да загубят работата си през следващите 6 месеца** (отговори „напълно съгласен“ и „съгласен“).

Независимо от това песимистично настроените по отношение на **тенденциите в развитието на условията за труд** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* са незначителен дял – **едва 2,4% от работещите** са на мнение, че **условията на труд в техните фирми** през последната една година са се **влошили**.

Около една трета (35,8%) са оптимистично настроени и смятат, че **условията на труд в техните фирми се подобряват**.

Най-голям е делът на хората, които смятат, че статуквото се запазва – според 44,3% от работещите няма промяна в условията на труд през последната една година.

Данните от изследването сред **работодателите** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”* позволяват да се направят сравнения и изводи доколко мнението на наетите лица за степента на удовлетвореност от условията на труд в тази икономическа дейност кореспондира с мнението на работодателите.

Когато извеждат **условията за удовлетвореност от работата**, работодателите, подобно на работниците, поставят на **първо място** по значимост:

- **усещането за сигурност по време на работа** - посочено от 100% от работодателите;
- **работата да не уврежда здравето** – посочено отново от 100% от работодателите.

На **второ място** те подреждат няколко други условия:

- **поддържането на приятелски отношения колегите** – посочено от 95,1% от работодателите (41,9% отговори „много важно“ и 53,2% отговори „важно“);
- **осигуряване на профилактични прегледи на заетите всяка година** - посочено от 93,6% от работодателите (46,8% отговори „много важно“ и 46,8% отговори „важно“);
- **добавки към заплатата за вреден труд** - посочено от 93,6% от работодателите (35,5% отговори „много важно“ и 58,1% отговори „важно“);
- **научаване на нови неща по време на работа** - посочено от 90,3% от работодателите (30,6% отговори „много важно“ и 59,7% отговори „важно“).

Тези четири условия според работниците също попадат във втората по значимост група от условия за удовлетвореност от работата. Разликата е, че в тази втора група работниците включват още няколко условия, които при работодателите минават на по-заден план.

На **трето място** по значимост като условия за наличието на удовлетвореност от работата работодателите поставят:

- **ползване на платената отпуска по желание на работника** - посочено от 88,7% от работодателите (37,1% отговори „много важно“ и 51,6% отговори „важно“);
- Прави впечатление, че за работниците това е много по-важен фактор за удовлетвореност от условията на работа, отколкото за работодателите, доколкото работниците го поставят в първата по значимост група от условия за удовлетвореност от работата.
- **повече време за семейството, приятелите и за развлечение** - посочено от 82,3% от работодателите (35,5% отговори „много важно“ и 46,8% отговори „важно“).
- Това условие също е по-важно за работниците, отколкото за работодателите, тъй като него работниците поставят във втората по значимост група от условия за удовлетвореност от работата.

В последната, **четвърта група** от условия за удовлетвореност от работата работодателите поставят:

- **участие на заетите лица във вземането на решения за тяхната работа** - посочено от 69,4% от работодателите (32,3% отговори „много важно“ и 37,1% отговори „важно“);
- За работниците това условие отново е по-важно, доколкото те го поставят във втората по-значимост група от условия за удовлетвореност от работата.
- **възможност за растеж в кариерата** - посочено от 67,7% от работодателите (30,6% отговори „много важно“ и 37,1% отговори „важно“);
- и това условие за удовлетвореност от работата е по-важно за работещите отколкото за работодателите, доколкото при работниците то попада в третата по значимост група от условия за удовлетвореност от работата.
- **получаване на повече пари, дори това да е свързано с рискове за здравето или ограничаване на свободното време** - посочено от 66,1% от работодателите (30,6% отговори „много важно“ и 35,5% отговори „важно“).
- Това е най-малко значимото условие и според работници, и според работодатели за наличието на удовлетвореност от работата, доколкото и при двете групи то попада в последната четвърта по значимост група от условия за удовлетвореност от работата.

Както се вижда, има висока степен на съвпадение в мненията на работниците и работодателите относно това кои са най-значимите и най-малко значимите условия, от които зависи удовлетвореността от работата.

По отношение на останалите условия за удовлетвореност от работата, има известни разминавания в степента на значимост, която им придават работниците и работодателите, като правилото обикновено е, че **работниците приписват по-висока степен на значимост на условия, които за работодателите остават на по-заден план**,

като например: **възможността за ползване на платената отпуска по желание на работника; повече време за семейството, приятелите и за развлечения; възможност за участие на заетите лица във вземането на решения за тяхната работа; възможност за растеж в кариерата.**

Що се отнася до това каква е **реалната удовлетвореност от условията на труд**, мнението на работодателите в основни линии съвпада с това на наетите лица:

- ***заетите имат усещането за добре свършена работа*** - посочено от 89,8% от работодателите (отговори „почти винаги“ и „често“);
- ***заетите имат усещането, че вършат полезна работа*** - посочено от 84,8% от работодателите (отговори „почти винаги“ и „често“).
- ***в работата си всеки се занимава с това, в което е най-добър*** - посочено от 77,9% от работодателите (отговори „почти винаги“ и „често“).

Както се вижда, и според работодателите, подобно на работниците, **най-висока е удовлетвореността на заетите лица от това, че вършат полезна работа и че имат възможност да се занимават с това, в което са най-добри.**

Мненията на работници и работодатели съвпадат и по отношение на **тенденциите в развитието на условията за труд** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм”*.

Както и при работниците, най-нисък е делът на работодателите, които смятат, че условията на труд в техните фирми през последната една година са се **влошили** – 4,8%.

Около една трета от работодателите (32,3%), подобно на работниците, са оптимистично настроени и смятат, че условията на труд в техните фирми се подобряват.

И при работодателите най-голям е **делът на хората, които смятат, че статуквото се запазва** – според 48,4% от работодателите няма промяна в условията на труд през последната една година.

14. Работа и извън трудов живот

Съотношението работа – извън трудов живот се изследва от гледна точка на възможностите за постигане на удовлетворителен баланс между тях, който би благоприятствал ефективната трудова дейност на работното място, би намалил стреса и по този начин би ограничил заплахите за здравето и безопасността на работещите.

Съотношението работа – извън трудов живот се анализира посредством две групи индикатори.

Първата група индикатори касае степента на съвместимост на работния график с личния живот, с живота извън работа на заетите лица и изразява общата удовлетвореност от работното време като един обобщен показател за характера на връзката трудова дейност – извън трудов живот.

В рамките на тази група са изследвани индикаторите:

- удобство на работното време за семейните и други ангажименти извън работата;

- честота на контактите с работодателя извън работното време по служебни въпроси.

Втората група индикатори касае различните дейности, с които хората се ангажират през свободното си от труд време като:

- доброволна и благотворителна дейност;
- политическа и профсъюзна дейност;
- грижи за или обучение на децата;
- готвене и домакинска работа;
- грижи за възрастни и немощни роднини;
- посещение на обучение или образователен курс;
- спортуване, културни и развлекателни дейности в свободното време извън дома, прекомерното ангажиране с които може да се превърне в сериозен рисков фактор за работещите, водещ до понижаване ефективността им на работното място и създаващ заплаха за здравето и безопасността им.

Резултатите от изследването сред **работниците** в икономическа дейност *„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм"* показват, че за **преобладаващата част (80,4%) от работниците работното време е удобно за семейните и другите им ангажименти извън работата** (65,3% отговори „удобно" и 15,1% отговори „много удобно").

Все пак факт е, че за около една пета от работниците (19,0%) работното време **не е много удобно за ангажиментите им извън работата**, а за 0,6% то **изобщо не е удобно**.

Таблица 28.

Разпределение на наетите лица според това доколко работното им време е удобно за семейните им и други ангажименти извън работата (в%)

Удобство на работното време за семейните и други ангажименти извън работата	Дял на наетите лица
Много удобно	15,1
Удобно	65,3
Не много удобно	19,0
Изобщо не е удобно	0,6
Общо:	100 %

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм", самооценки на наетите лица

Потвърждение и в известна степен обяснение на това мнение на работниците са отговорите им на въпроса **колко често през последната една година се е случвало работодателят или началникът им да ги потърси по телефона или по електронната поща извън работното им време по служебни въпроси**.

Хората които посочват, че това се случва **всеки ден, веднъж седмично или няколко пъти месечно** са общо 18,4% (3,0% отговори „всеки ден“; 6,9% - „веднъж седмично“ и 8,5% - „няколко пъти месечно“), почти толкова колкото са и хората, които казват, че работното им време не е много удобно или изобщо не е удобно за задълженията им извън работа.

Работниците, които посочват, че **това се случва много рядко или изобщо не се е случвало** са общо 81,6% (38,7% - „не се е случвало“ и 42,9% - „рядко“), което е почти идентично с процента работници, които твърдят, че работното им време е удобно за ангажиментите им извън работата и в известна степен е обяснение за това тяхно мнение.

Сходно с мнението на работниците е и мнението на **работодателите** – 74,2% от работодателите смятат, че работното време във фирмата е удобно за семейните и другите извън трудови ангажименти на заетите лица. Тези, които смятат, че то не е удобно са само 9,7%. Прави впечатление обаче, че 11,3% от работодателите посочват, че изобщо не са се замисляли по този въпрос, което говори за липса на загриженост за работника и не е никак добър атестат за тези работодатели.

Таблица 29.

Разпределение на работодателите според мнението им за това доколко работното време е удобно за семейните и други ангажименти на наетите лица извън работата (в%)

Удобство на работното време за семейните и други ангажименти извън работата	Дял на работодателите
Да	74,2
Не	9,7
Не съм мислил	11,3
Не мога да преценя	4,8
Общо:	100 %

Източник: Изследването за Профил по БЗР за икономическа дейност „Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм“, оценки на работодателите

Като цяло може да се каже, че **удовлетвореността от работното време е на достатъчно високо ниво** и задава добри предпоставки за възможността за постигане на баланс в отношението трудов – извън трудов живот.

Ето как стоят нещата от другата страна на везните – **ангажиментите извън работата** – и превръщат ли се те в причина за прекомерна натовареност в свободното от служебни ангажименти време и в пречка за адекватното изпълнение на трудовите задължения на работното място.

Наетите лица отделят най-много от свободното си от работа време за ***домакинска работа и готвене.***

На този тип дейности посвещават:

- повече от час всеки ден 36,5% от работниците;

- по-малко от час всеки ден – 13,2% от работниците;
- веднъж или два пъти седмично – 13,5% от наетите лица;
- веднъж или два пъти месечно – 13,8% от наетите лица;
- не се занимават с готвене или домакинска работа никога или само веднъж или два пъти годишно – 23,1% от работниците.

На второ място в скалата от ангажименти в свободното от работа време при работниците се подреждат ***грижите за или обучението на децата***.

- 29,8% от работниците отделят за тези грижи повече от час на ден;
- 15,0% - по-малко от час на ден;
- 8,6% - отделят време веднъж или два пъти седмично;
- 6,1% - отделят време веднъж или два пъти месечно;
- не полагат грижи за обучението на децата си никога или само веднъж или два пъти годишно 40,5% от работниците.

Третото място в скалата от ангажименти в извън работното време при работниците се заема от ***грижите за възрастни и немощни роднини***.

- едва 6,4% от работниците отделят време за подобни грижи всеки ден за час или повече;
- също 6,4% - отделят по-малко от час на ден;
- 16,2% отделят време веднъж или два пъти седмично;
- 15,0% отделят време веднъж или два пъти месечно;
- не полагат грижи за възрастни и немощни роднини никога или само веднъж-два пъти годишно 56,0% от работещите.

На четвърто място в скалата от ангажименти в извънработното време при работниците са ***спортуването, културните и развлекателни дейности***.

- на тях отделят повече от час всеки ден 3,7% от работниците;
- по-малко от час всеки ден – 2,1% от заетите лица;
- 13,2% отделят време веднъж или два пъти седмично;
- 22,7% - веднъж или два пъти месечно;
- не се занимават с подобни дейности никога или само веднъж-два пъти годишно 58,3% от работниците.

Почти не отделят от свободното си време работниците за:

- ***посещение на обучение или образователен курс*** – общо 5,2% от работниците отделят от времето си на този тип дейност (всеки ден за повече или по-малко от час; веднъж или два пъти седмично; веднъж или два пъти месечно); за сравнение никога не отделят от времето си обучение или образователен курс или само веднъж-два пъти годишно 94,2% от работещите;

- ***политическа и профсъюзна дейност*** - общо 5,8% от работниците отделят от времето си на този тип дейност (всеки ден за повече или по-малко от час; веднъж или два пъти седмично; веднъж или два пъти месечно); за сравнение никога не отделят от времето си за политическа и профсъюзна дейност или само веднъж-два пъти годишно 94,2% от работещите;
- ***доброволна или благотворителна дейност*** - общо 11,3% от работниците отделят от времето си на този тип дейност (всеки ден за повече или по-малко от час; веднъж или два пъти седмично; веднъж или два пъти месечно); за сравнение никога не отделят от времето си за доброволна или благотворителна дейност или само веднъж-два пъти годишно 88,7% от наетите лица;

Скалата от ангажименти през свободното от работа време при **работодателите** показва известни разлики от работниците и по-специфична структура.

И при тях както и при работниците челните места в скалата се заемат от ***домакинската работа и готвенето*** и ***грижите за или обучението на децата.***

Трудно е обаче са се каже коя от тези две дейности е по-широко застъпена, доколкото:

най-много работодатели (19,4%) отделят от свободното си време всеки ден по час и повече на ***готвенето и домакинската работа.***

Работодателите обаче, които отделят по-малко от час всеки ден за ***готвене и домакинска работа*** са само 4,8%; тези, които отделят време веднъж или два пъти седмично са 19,4%; 19,4% са и работодателите, които отделят време веднъж или два пъти месечно за готвене и домакинска работа; в резултат работодателите, които се занимават с готвене и домакинска работа веднъж-два пъти годишно или никога са общо 37,1%.

В същото време на ***грижи за или обучение на децата си*** посвещават от свободното си време всеки ден повече от час само 9,7% от работодателите; но за сметка на това пък са много по-високи дяловете на работодателите, които посвещават от свободно си време всеки ден по-малко от час на грижи за или обучение на децата си – 12,9%; още по-високи са дяловете на работодателите, които отделят време веднъж или два пъти седмично (41,9%) и веднъж или два пъти месечно (22,6%) на грижи за или обучение на децата си; вследствие на това работодателите, които никога на отделят от времето за грижи за или обучение на децата си са само 12,2%.

Това дава основания ***готвенето и домакинската работа*** *и* ***грижите за или обучението на децата*** да се разглеждат като равнопоставени и заемащи челно място в скалата от ангажименти през сбободното от работа време на работодателите.

Следващи в скалата от ангажименти през свободното от работа време на работодателите се очертават ***спортуването, културните и развлекателни дейности****,* които при работниците са на четвърто място.

На спортуване, културни и развлекателни дейности отделят от свободното си време всеки ден по повече от час 14,5% от работодателите; веднъж или два пъти седмично – 32,3% от тях; веднъж или два пъти месечно 40,3% от работодателите; никога или само веднъж-два пъти годишно се занимават със спорт, културни и развлекателни дейности в свободното си време само 13,0% от работодателите;

На четвърто място в скалата от ангажименти в извънработното време при работодателите са ***грижите за възрастни/немощни роднини***, които при работниците са на трето място и всъщност разменят мястото си със спортуването, културните и развлекателни дейности.

На грижи за възрастни/немощни роднини посвещават време всеки ден повече от час 1,6% от работодателите; всеки ден по-малко от час 6,5% от тях; веднъж или два пъти седмично – 4,8% от работодателите; веднъж или два пъти месечно – 27,4% от работодателите; никога или само веднъж-два пъти годишно отделят от времето си за грижи за възрастни/немощни роднини 59,7% от работодателите.

На пето място в скалата от ангажименти в извънработното време при работодателите се очертава ***посещението на обучение или образователен курс***, което при работниците почти не е застъпено – 4,8% от работодателите отделят всеки ден повече от час за посещение на обучение или образователен курс; 6,5% отделят от времето си веднъж или два пъти седмично; а 17,7% - веднъж или два пъти месечно; никога или само веднъж-два пъти годишно посещават образователен курс 70,9% от работодателите.

Място в скалата от ангажименти през свободното от работа време при работодателите, за разлика от работниците, намира и ***политическата/профсъюзната дейност*** - 8,1% от работодателите отделят от свободното си време всеки ден по повече от час за политическа/профсъюзна дейност; 12,9% - отделят от времето си веднъж или два пъти месечно; не се занимават с политическа/профсъюзна дейност никога или само веднъж-два пъти годишно 79,1% от работодателите.

На последно място в скалата от ангажименти на работодателите в свободното от работа време се оказва ***доброволната и благотворителна дейност***, която при работниците също почти отсъства – 1,6% от работодателите посвещават на доброволна и благотворителна дейност повече от час всеки ден; 6,5% - по-малко от час всеки ден; 4,8% - веднъж или два пъти седмично; 8,1% - веднъж или два пъти месечно; никога или само веднъж-два пъти годишно се занимават с доброволна и благотворителна дейност 79,0% от работодателите.

Като цяло обаче макар ***посещението на обучение или образователен курс***, ***политическата/профсъюзната дейност*** и ***доброволната и благотворителна дейност*** да присъстват в скалата от ангажименти в извънработното време на работодателите (за разлика от работниците, където те са почти напълно изключени), и в този случай те не са широко застъпени.

Както работодателите, така и работниците отделят най-много от свободното си време за: ***готвене и домакинска работа; грижи за или обучение на децата; спортуване, културни и развлекателни дейности*** *и* ***грижи за възрастни/немощни роднини.*** Дяловете обаче, с които тези дейности са представени в извънработното време както на работниците, така и на работодателите, не застрашават баланса трудов – извънтрудов живот и не създават предпоставки за риск за безопасността и здравето при работа.

VIII. ТРУДОВ ТРАВМАТИЗЪМ

Статистическата система „Трудови злополуки”, като част от информационната система на ДОО, осигурява информация за броя, разпределението и показателите на трудовите злополуки, както и класификации, отнасящи се до характеристиките, включени в Декларацията за трудова злополука и в другите документи за разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки. Окончателната статистическата информация за трудовите злополуки (ТЗ) през последните пет години (от 2006 г. до 2010 г.) показва следните данни[101] за икономическата дейност **„Обработка на кожи, производство на обувки и др. изделия от обработени кожи без косъм” (ОКПО и ИОКБК) (Код по КИД 2008 – 15).**

1. Брой и показатели на трудовите злополуки – ниво раздел

1.1. Трудови злополуки: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	ТЗ за ОКПО и ИОКБК		ТЗ за преработваща промишленост		ТЗ за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	16	9	1474	1345	4096	3523
2007	10	9	1389	1292	3811	3337
2008	8	4	1265	1106	3843	3234
2009	3	3	875	774	3125	2605
2010	7	7	849	717	3086	2457

[101] Обобщени данни за всички икономически дейности по НКИД - 2003 (2006 г. – 2007 г.) и КИД - 2008 (2008 – 2010 г.)

1.2. Трудови злополуки, предизвикали смърт: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	ТЗ, предизвикали смърт					
	за ОКПО и ИОКБК		за преработваща промишленост		за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	2	0	41	26	169	128
2007	0	0	35	26	179	149
2008	2	2	41	27	180	151
2009	0	0	25	20	118	88
2010	0	0	23	17	109	92

Дял на ТЗ за ОКПО и ИОКБК от общия брой злополуки за преработващата промишленост (%)

Дял на ТЗ за ОКПО и ИОКБК от общия брой злополуки за страната (%)

1.3. Трудови злополуки, предизвикали инвалидност: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	ТЗ, предизвикали инвалидност					
	за ОКПО и ИОКБК		за преработваща промишленост		за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	1	0	34	30	81	73
2007	0	0	28	25	76	66
2008	0	0	49	44	103	89
2009	0	0	37	32	97	86
2010	0	0	22	20	66	56

1.4. Загубени календарни дни от трудови злополуки: общ брой и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Загубени календарни дни от ТЗ					
	за ОКПО и ИОКБК		за преработваща промишленост		за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	697	372	92783	81448	261326	218045
2007	523	163	84829	77615	238869	208996
2008	271	271	95413	80153	298290	243762
2009	345	345	71617	61816	254964	208371
2010	1214	563	71125	57232	252792	194026

1.5. Коефициент на честота: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Коефициент на честота (Кч)					
	за ОКПО и ИОКБК		за преработваща промишленост		за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	0,88	0,50	2,44	2,22	1,74	1,49
2007	0,50	0,45	2,18	2,03	1,51	1,32
2008	0,35	0,35	1,87	1,64	1,36	1,14
2009	0,18	0,18	1,46	1,29	1,16	0,97
2010	0.46	0,23	1,48	1,25	1,21	0,96

1.6. Коефициент на тежест: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Коефициент на тежест (Кт)					
	за ОКПО и ИОКБК		за преработваща промишленост		за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	0,039	0,021	2,44	2,22	1,74	1,49
2007	0,026	0,008	2,18	2,03	1,51	1,32
2008	0,014	0,014	1,87	1,64	1,36	1,14
2009	0,020	0,020	1,46	1,29	1,16	0,97
2010	0,070	0,032	1,48	1,25	1,21	0,96

2. Брой и показатели на трудовите злополуки – ниво група

- Обработка на кожи; производство на изделия за пътуване и сарашки изделия – Код по КИД 2008 – 15.1
- Производство на обувки - Код по КИД 2008 – 15.2

2.1. Трудови злополуки: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	ТЗ за ОКПО и ИОКБК		ТЗ за ИД с Код по КИД 15.1		ТЗ за ИД с Код по КИД 15.2	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	16	9	5	3	11	6
2007	10	9	1	0	9	9
2008	8	4	2	2	5	5
2009	3	3	1	1	2	2
2010	7	7	2	1	6	3

2.2. Трудови злополуки, предизвикали смърт: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	ТЗ, предизвикали смърт					
	ОКПО и ИОКБК		ИД с Код по КИД 15.1		ИД с Код по КИД 15.2	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	2	0	1	0	1	0
2007	0	0	0	0	0	0
2008	2	2	2	2	0	0
2009	0	0	0	0	0	0
2010	0	0	0	0	0	0

2.3. Трудови злополуки, предизвикали инвалидност: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	ТЗ, предизвикали инвалидност					
	ОКПО и ИОКБК		ИД с Код по КИД 15.1		ИД с Код по КИД 15.2	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	1	0	0	0	1	0
2007	0	0	0	0	0	0
2008	0	0	0	0	0	0
2009	0	0	0	0	0	0
2010	0	0	0	0	0	0

2.4. Загубени календарни дни от трудови злополуки: общ брой и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Загубени календарни дни от ТЗ					
	ОКПО и ИОКБК		ИД с Код по КИД 15.1		ИД с Код по КИД 15.2	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо
2006	697	372	247	212	450	160
2007	523	163	360	0	163	163
2008	271	271	0	0	271	271
2009	345	345	88	88	257	257
2010	1214	563	544	179	670	384

2.5. Коефициент на честота: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Коефициент на честота (Кч)					
	ОКПО и ИОКБК		ИД с Код по КИД 15.1		ИД с Код по КИД 15.2	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	0,88	0,50	1,69	1,01	0,73	0,40
2007	0,50	0,45	0,32	0,00	0,53	0,53
2008	0,35	0,35	0,64	0,64	0,30	0,30
2009	0,18	0,18	0,40	0,40	0,14	0,14
2010	0.46	0,23	0,90	0,45	0,40	0,20

2.6. Коефициент на тежест: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Коефициент на тежест (Кт)					
	ОКПО и ИОКБК		ИД с Код по КИД 15.1		ИД с Код по КИД 15.2	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	0,039	0,021	0,083	0,072	0,030	0,011
2007	0,026	0,008	0,116	0,000	0,010	0,010
2008	0,014	0,014	0,000	0,000	0,016	0,016
2009	0,020	0,020	0,035	0,035	0,018	0,018
2010	0,070	0,032	0,246	0,081	0,044	0,025

3. Разпределение на трудовите злополуки по класификации на статистическата система „Трудови злополуки” (ССТЗ) на НОИ

Правилното класифициране на злополуките изисква събирането и класифицирането на четири вида основна информация: информация за осигурителя[102] (предприятието-работодател), условията на труд и пострадалия; информация за трудовата злополука; информация за вида и сериозността на увреждания и последиците от злополуката; информация за предприетите мерки. ССТЗ събира тази информация в следните групи.

- Информация за идентифициране на мястото и условия на работа при настъпване на злополуката (данни за осигурителя и конкретните условия на трудовата злополука) и информация за пострадалия. В тази група се включват данни за:
  - осигурителя: име, основна икономическа дейност, адрес и телекомуникации за връзка със седалището на осигурителя, големина на предприятието;
  - условията на труд в предприятието: място на злополуката и работен процес;
  - пострадалото лице: име, професия, пол, работно място на пострадалия, вид на работата при настъпване на злополуката, време на настъпване на злополуката.
- Информация за трудовата злополука – обстоятелствата за нейното настъпване и начина на увреждане при нея. Трудовата злополука се дефинира чрез разделяне на събитието на три последователни етапа: специфичното физическо действие в момента на злополуката, отклонението от нормалните действия или условия по време на злополуката и начинът на увреждане при злополуката. За точното и изчерпателно характеризиране на злополуката се определят и материалните фактори, свързани с всеки от трите етапа на злополуката.
- Информация за вида и сериозността на увреждането и последиците от злополуката: тази информация се отнася до полученото увреждане в резултат на трудовата злополука, увредена част на тялото и последиците от трудовата злополука (брой изгубени дни или степен на загубена работоспособност).
- Информация за предприетите мерки.

2.1. Класификация „Големина на предприятието (осигурител)”

Данните за осигурителя в Декларацията за трудова злополука са: пълно наименование, Единен идентификационен код (ЕИК по БУЛСТАТ)[103], адрес – пощенски, електронни връзки (телефон, факс, електронна поща), данни за броя на работниците и служителите,

---

[102] Работодателят в качеството си на осигурител е предприятието, в което е настъпила трудовата злополука. В тази връзка навсякъде в текста, където става въпрос за осигурител, се разбира работодателя, т.е. предприятието, в което е нает на работа пострадалия при трудовата злополука.

[103] Извършването на дейност от стопанските единици в Република България се регистрира съгласно търговското и гражданско законодателство в съда. След това единицата се регистрира в административния бизнес регистър на Република България – Регистър БУЛСТАТ, където получава Единен идентификационен код (ЕИК), който е 9-значен. Този код е валиден за всички административни регистри в страната. Съгласно законодателството, ако правната единица (юридическо лице или неюридическо лице) има клонове (поделения), те също се регистрират в Регистър БУЛСТАТ и получават свой ЕИК, който е 13-значен (първите 9 знака са ЕИК на единицата-майка). Регистър БУЛСТАТ се използва от НОИ като регистър на осигурителите. Така правните единици и техните поделения са регистрирани административно в Регистър Булстат и имат уникален ЕИК.

от тях жени. Тези данни идентифицират осигурителя еднозначно, а също създават възможност за получаване на информация за икономическата дейност на предприятието, в което работи пострадалия при трудовата злополука.

Основната икономическата дейност на осигурителя се определя чрез Класификацията на икономическите дейности. Съгласно методологията за приложение на тази класификация, основната икономическа дейност на предприятието се класифицира към една единствена икономическа дейност (на равнище клас – най-детайлното равнище в класификацията, означено с 4-значен код) на базата на най-голямия дял на продажбите в общия обем на продажбите на предприятието. Адреса на осигурителя, вписан в декларацията като точен пощенски адрес, се класифицира в системата по Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ). Броя на работниците и служителите е характеристика, необходима за ранжиране на предприятията по големина. Прилага се класификация, утвърдена като европейски стандарт и използвана и в статистическата практика на Република България. В декларацията за трудова злополука се попълва списъчния брой на персонала в предприятието работодател в началото на месеца, в който е станала злополуката[104].

Класификацията „Големина на предприятието”, според броя на заетите /осигурените лица, се поддържа в числов формат, брой на знаците - 2 цифри и код, както следва:

Код	Наименование на позицията за България (групи по МОТ)	Код	Наименование на позицията (групи по ЕСТЗ[105])
00	0	0	0 (самостоятелно зает, без наети лица)
01 02	1 – 4 5 – 9	1	1 – 9
03 04	10 – 19 20 - 49	2	10 - 49
05 06 07 08	50 – 99 100 – 149 150 – 199 200 - 249	3	50 - 249
09	250 - 499	4	250 - 499
10 11	500 – 999 1000 и повече заети лица	5	500 и повече заети лица
99	няма данни	9	няма данни

[104] При анализа на големината на предприятията-работодатели, в които са настъпили трудови злополуки, се отчита средния списъчен брой на наетите за отчетния период на анализа. Съгласно европейските изискванията за статистически изследвания, при определянето на големината на предприятието средния списъчен брой се изчислява в еквивалент на заети на пълен работен ден.

[105] Европейска система за трудовите злополуки

Разпределение на трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО по големина на предприятието (според броя на осигурените лица)

Трудови злополуки за страната (брой)					Големина на предприятието по ССТЗ	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
102	159	126	131	131	0 - 9	00, 01, 02	0	0	0	0	1
467	469	531	436	412	10 - 49	03, 04	5	3	0	1	1
1004	947	971	785	657	50 - 249	05, 06, 07, 08	7	0	4	2	3
1950	1762	1606	1253	1257	над 249	09, 10, 11	4	7	3		3

Трудови злополуки за ик. дейност (брой)

Трудови злополуки за страната (брой)

2.2. Класификация „Статус в заетостта”

Статусът в заетостта на пострадалия се определя според класификацията на статуса в заетостта, даваща възможност да се отчетат както изискванията на Кодекса за социално осигуряване, така и връзка с международно приетата класификация.

Класификацията „Статус в заетостта” се поддържа в числов формат, брой на знаците - 3 цифри и код, както следва:

Код	Наименование на позицията
000	Статус в заетостта неизвестен
100	Самостоятелно заето лице (самонаето)
300	Наето лице, за неопределено време/определен срок и при пълно/непълно работно време, не точно определени
301	Наето лице, за неопределено време/определен срок, не точно определени - при пълно работно време
302	Наето лице, за неопределено време/определен срок, не точно определени - при непълно работно време
310	Наето лице, за неопределено време - при пълно/непълно работно време, не точно определени
311	Наето лице, за неопределено време - при пълно работно време
312	Наето лице, за неопределено време - при непълно работно време
320	Наето лице, за определен срок - при пълно/непълно работно време, не точно определени
321	Наето лице, за определен срок - при пълно работно време

322 Наето лице, за определен срок - при непълно работно време

400 Неплатен семеен работник

500 Обучаващ се в професия, занаят /стажант

900 Друг статус в заетостта

Трудови злополуки за страната (брой)					Статус в заетостта	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
0	0	0	1	0	Статус в заетостта неизвестен	000	0	0	0	0	0
0	1	3	0	0	Наето лице, за неопределено време/ определен срок , не точно определени- при пълно работно време	301	0	0	0	0	0
0	0	2	1	0	Наето лице, за неопределено време/ определен срок, не точно определени- при непълно работно време	302	0	0	0	0	0
3366	3108	2710	2233	2077	Наето лице, за неопределено време- при пълно работно време	311	15	9	7	1	6
50	63	40	53	55	Наето лице, за неопределено време- при непълно работно време	312	0	1	0	1	1
625	613	457	303	299	Наето лице, за определен срок- при пълно работно време	321	1	0	0	1	1
55	26	22	14	26	Наето лице, за определен срок- при непълно работно време	322	0	0	0	0	0

2.3. Класификация „Общ трудов стаж” / „Стаж по професията”

Професията на пострадалото лице се определя въз основа на работата, за която лицето е нает и която се изпълнява от него при работодателя в момента на настъпване на трудовата злополука. Професията, съответстваща на заеманата длъжност може и да не съвпада с най-високата квалификация на лицето. Класифицирането на пострадалото лице по професия се осъществява според Националната класификация на професиите. За нейното използване е необходимо да се подчертае, че е задължително определянето на професията на пострадалото лице на равнище „Единична група професии” (с четиризначен код).

Продължителността на работа в предпиятието и общия стаж на пострадалия се обработват чрез използването на класификациите: „Общ трудов стаж”/„Стаж по професията” и “Продължителност на работа в предприятието”. Те се поддържат в числов формат, брой на знаците - 1 цифра и код, както следва: **1 -** до 1 год.; **2 -** над 1 - до 3 год.; **3** - над 3 - до 5 год.; **4** - над 5 - до 10 год.; **5** - над 10 - до 20 год.; **6** - над 20 - до 30 год.; **7** - над 30 -до 40 год.; **8** - над 40 год.; **9** - няма данни.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, разпределени по общ трудов стаж

Трудови злополуки за страната (брой)					Общ трудов стаж	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
321	304	278	209	164	до 1 година	1	0	0	0	0	0
257	301	258	197	200	над 1 до 3 години	2	3	2	1	0	1
227	216	188	177	158	над 3 до 5 години	3	0	1	0	1	0
394	358	364	328	306	над 5 до 10 години	4	1	1	1	0	2
922	799	686	526	517	над 10 до 20 години	5	4	2	1	0	1
1193	1058	828	671	600	над 20 до 30 години	6	4	3	3	1	2
738	716	578	441	463	над 30 до 40 години	7	1	0	1	1	2
44	59	54	56	49	над 40 години	8	0	1	0	0	0
0	0	0	0	0	няма данни	9	0	0	0	0	0

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, разпределени по стаж по професията

Трудови злополуки за страната (брой)					Стаж по професията	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
1153	1163	923	719	596	до 1 год.	1	4	0	0	2	3
621	676	591	530	480	над 1 до 3 год.	2	4	7	2	0	1
387	300	311	285	272	над 3 до 5 год.	3	2	0	2	0	0
574	463	432	351	358	над 5 до 10 год.	4	3	2	1	0	2
764	632	525	374	406	над 10 до 20 год.	5	2	0	2	1	
400	395	295	219	222	над 20 до 30 год.	6	0	1	0	0	1
182	171	145	112	120	над 30 до 40 год.	7	1	0	0	0	1
15	11	12	15	3	над 40 год.	8	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	няма данни	9	0	0	0	0	0

2.4. Класификация „Правоспособност”

Важна информация за анализ на причините за настъпване на трудова злополука и за вземането на превантивни мерки се вписва и определя чрез класификциите “Правоспособност” на пострадалия, “Вид на злополуката по КЗОО” и “Набелязани мерки”.

Класификацията “Правоспособност” се поддържа в числов формат, брой на знаците - 1 цифра и код, както следва: **1** – правоспособен; **2** –неправоспособен; **3** - не се изисква; **9** - няма данни.

Трудови злополуки за страната (брой)					Правоспособност	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010		2006	2007	2008	2009	2010
2895	2618	2362	1856	1746	Правоспособен	8	6	7	1	6
34	35	24	24	11	Неправоспособен	0	0	0	0	0
1167	1158	846	723	700	Не се изисква	8	4		2	2
0	0	2	2	0	Няма данни	0	0	0	0	0

2.5. Класификация „Възраст”

Въз основа на Единния граждански номер (ЕГН) и датата на на раждане се определя възрастта на пострадалия при настъпване на злополуката. ССТЗ изисква изучаването на структурата на пострадалите лица по възраст, за което се използва специална класификация „Възраст на пострадалия”[106]. Класификацията се поддържа в числов формат, брой на знаците - 2 цифри и код, както следва: **00** - под 1 год.; **01** - възраст 1 год.; **02** - възраст 2 год.;**…** ..т.н. **10** - възраст 10 год.; **…** ..т.н. **90** - възраст 90 год.; **98** - възраст над 90 год.; **99** - възраст неизвестна.

За публикации и други цели се поддържа агрегиран (по възрастови групи) формат на класификацията.

[106] Възраст на пострадалия в навършени години към момента на злополуката.

Код	Наименование на позицията за България	Код	Наименование на позицията (групи по ЕСТЗ)
0	0 ÷15 г.	0	0 ÷ 17 г.
1	16 ÷ 17 г.		
2	18 ÷ 24 г.	1	18 ÷ 24 г.
3	25 ÷ 34 г.	2	25 ÷ 34 г.
4	35 ÷ 44 г.	3	35 ÷ 44 г.
5	45 ÷ 54 г.	4	45 ÷ 54 г.
6	55 ÷ 64 г.	5	55 ÷ 64 г.
7	65 и повече	6	65 и повече г.
9	Възрастта неизвестна	9	Възрастта неизвестна

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, разпределени по възраст

Трудови злополуки за страната (брой)					Възраст	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
0	0	0	0	0	0 - 15	0	0	0	0	0	0
5	5	4	3	2	16 - 17	1	2	2	0	0	1
303	294	284	207	178	18 - 24	2	6	1	1	1	0
732	660	618	525	468	25 - 34	3	2	3	3	0	4
882	817	819	633	599	35 - 44	4	5	3	5	1	2
1081	1021	950	752	710	45 - 54	5	1	6	6	1	1
494	508	532	447	474	55 - 64	6	0	0	0	0	0
26	32	27	38	26	65 и повече	7	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	Върастта неизвестна	9	0	0	0	0	0

2.6. Класификация „Пол”

Полът на пострадалия е с три възможни значения: мъж или жена или неизвестен.

Класификация „Пол” се поддържа в числов формат, брой на знаците - 1 цифра и код, както следва: 1 – мъж; 2 – жена; 9 - няма данни.

Трудови злополуки за страната (брой)					Пол	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010		2006	2007	2008	2009	2010
2840	2603	2356	1919	1732	Мъже	7	4	4	3	1
1256	1208	2356	686	725	Жени	9	6	3	0	7
0	0	0	0	0	Няма данни	0	0	0	0	0

Трудови злополуки за ик. дейност
10
8
6
4
2
0
7
9
4
6
4
3
3
0
1
7
2006
2007
2008
2009
2010
Мъже
Жени

Трудови злополуки за страната
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
2006
2007
2008
2009
2010
Мъже
Жени

Дял на ТЗ за ик. дейност от общия брой злополуки за страната (%)
1,0
0,9
0,8
0,7
0,6
0,5
0,4
0,3
0,2
0,1
0,0
0,2
0,7
0,2
0,5
0,2
0,1
0,2
0,0
0,1
1,0
2006
2007
2008
2009
2010
Мъже
Жени

2.7. Класификация „Време на злополуката”

Времето на злополуката се попълва точно и подробно в Декларацията за трудова злополука: вписва се часа и минутите на настъпване на злополуката, денят, месецът, годината. Вписва се точно и предвиденото в деня на злополуката разпределение на работния ден на пострадалия[107]. Разпределението на работния ден на пострадалия при настъпване на злополуката, категорията труд и пълното време на заетост на пострадалия имат съществено значение за получаването в рамките на ССТЗ на сравними данни за злополуките, настъпили при различни работодатели, от една страна, а от друга – за сравняване на обобщените данни от ССТЗ с данните от други европейски държави (при спазване на изискванията на ЕСТЗ). Класифицирането на данните от трудовата злополука се прави по специална класификация “Време на злополуката”, както следва:

- ❑ по час на денонощието (час на злополуката): **00 -** от 00:00 до 00:59 ч.; **01 -** от 01:00 до 01:59 ч.; **…** ..т.н.; **23 -** от 23:00 до 23:59 ч.; **99 -** неизвестен час на злополуката;
- ❑ по ден от седмицата: **0** – неизвестен; **1** – понеделник; **2** – вторник; **…** ..т.н.; **7** – неделя;
- ❑ по месец от годината: **00** – неизвестен; **01 -** януари 1.01 - 31.01; **02 -** февруари 1.02 - 29.02; **03 -** март 1.03 - 31.03; **04 -** април 1.04 - 30.04; **05 -** май 1.05 - 31.05; **06 -** юни 1.06 - 30.06; **07 -** юли 1.07 - 31.07; **08 -** август 1.08 - 31.08; **09 -** септември 1.09 - 30.09; **10 -** октомври 1.10 - 31.10; **11 -** ноември 1.11 - 30.11; **12 -** декември 1.12 - 31.12;
- ❑ спрямо работното време: **00 -** няма данни; **01 -** преди началото на работното време; **02 -** 0 - 1 ч. след началото на работното време; **03 -** 1 - 2 ч. след началото на работното време; **04 -** 2 - 3 ч. след началото на работното време; **05 -** 3 - 2 ч. преди края на работното време; **06 -** 2 - 1 ч. преди края на работното време; **07 -** 1 - 0 ч. преди края на работното време; **08 -** през друга част от работното време; **09 -** по време на почивката; **10 -** след завършване на работното време.

[107] Точното определяне на времето на злополуката и неговото отношение към работното време е напълно в
съответствие с ЕСТЗ.

Разпределение на трудовите злополуки по време на злополуката - спрямо работното време

Трудови злополуки за страната (брой)					Време на злополуката – спрямо работното време	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
1	0	0	1	0	няма данни	00	0	0	0	0	0
5	0	0	0	0	преди началото на раб. вр.	01	4	1	0	0	4
453	418	422	331	350	0 -1 ч. след началото на раб. вр.	02	1	2	3	1	0
522	441	428	370	351	1 - 2 ч. след началото на раб. вр.	03	1	2	0	0	1
515	482	465	386	319	2 - 3 ч. след началото на раб. вр.	04	2	2	0	0	1
382	418	373	267	264	3 - 2 ч. преди края на раб. вр.	05	1	2	1	1	0
402	369	373	269	278	2 - 1 ч. преди края на раб. вр.	06	1		2	0	1
458	432	457	356	323	1 - 0 ч. преди края на раб. вр.	07	2	1	0	1	1
768	763	707	611	558	през друга част от раб. вр.	08	1	0	1	0	0
17	14	9	14	14	по време на почивката	09	1	0	0	0	0
0	0	0	0	0	след завършване на раб. вр.	10	2	0	0	0	0

Разпределение на трудовите злополуки, по време на злополуката - спрямо ден от седмицата

Трудови злополуки за страната (брой)					Време на злополуката – спрямо ден от седмицата	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
0	0	0	0	0	Неизвестен	0	4	4	1	1	3
626	628	618	444	432	Понеделник	1	2	2	2	1	0
620	588	565	465	493	Вторник	2	3	1	1	0	1
656	631	581	438	437	Сряда	3	6	3	1	1	0
641	573	577	478	428	Четвъртък	4	0	0	1	0	3
592	530	528	460	385	Петък	5	1	0	1	0	1
215	251	212	217	160	Събота	6	0	0	0	0	0
173	136	153	103	122	Неделя	7	4	4	1	1	3

Трудови злополуки за ик. дейност
Код 1
Код 2
Код 3
Код 4
Код 5
Код 6
Код 7
2006
2007
2008
2009
2010
Трудови злополуки за страната
Дял на ТЗ за ик. дейност от общия брой злополуки за страната (%)

2.8. Класификация „Място на злополуката”

Мястото на злополуката е много важна характеристика на злополуката: това е вида на работното място, работната площадка, работното помещение или мястото, където се е случила злополуката, където пострадалият работи, посещава или просто присъства при настъпването на злополуката.

Мястото на злополуката се класифицира според класификацията „Място на злополуката” и тя определя видът (типът) на общата среда, работното място или помещението, където е станала злополуката, както и дали пострадалият е бил на работа, на посещение или просто е присъствал (във връзка с работата си) на това място. Поддържа се в числов формат с брой на знаците – 3 цифри.

Разпределение на трудовите злополуки, по място на злополуката – за икономическа дейност ОКПО и ИОКБК

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Промишлен обект - не точно определен	**010**	**10**	**9**	**6**	**3**	**4**
Производствена зона, завод, работилница	011	11	8	6	2	4
Площадка за техническо обслужване, ремонтна работилница	012					
Места използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване	013		1		1	
Други места от група 010, непосочени по-горе	019					
Строителна площадка, строеж, открита мина и кариера - не точно определени	**020**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Строителна площадка, строеж - в процес на изграждане	021					
Строителна площадка, строеж - места на които се събаря, реконструира, преустройства, поддържа или възстановява	022					
Открита мина и кариера, изкоп, траншея	023					
Строителна площадка, строеж - под земята	024					
Строителна площадка, строеж - на/над водата	025					
Строителна площадка, строеж - в среда с налягане, по-високо от атмосферното	026					
Други места от група 020, непосочени по-горе	029					
Селскостопански, горски или рибовъден обект - не точно определени	**030**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Селскостопански обекти - животновъдство	031					
Селскостопански обекти - растениевъдство, без трайни насаждения	032					
Селскостопански обекти - лозя, овощни градини и други трайни насаждения	033					
Горскостопански обекти	034					
Рибовъдни и риболовни обекти (вкл. аквакултури) (не на плавателен съд)	035					
Паркове и градини, ботаническа градина, зоологическа градина	036					
Други места от група 030, непосочени по-горе	039					
Канцеларии, магазини, места за забавления и други - не точно определени	**040**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Канцеларии, приемни, библиотеки и други	041					
Училища, гимназии, колежи, университети, детски градини и други места за обучение	042					
Малки и големи търговски обекти (вкл. улична търговия)	043					
Ресторанти, места за временно настаняване (хотели и други), места за забавление (вкл. музеи, театрални зали, стадиони, панаири и други)	044					
Други места от група 040, непосочени по-горе	049					
Лечебни и социални заведения - не точно определени	**050**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Лечебни заведения за болнична помощ	051					
Други места от група 050, непосочени по-горе	059					

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Обществени места - не точно определена	**060**	**5**	**1**	**1**	**0**	**4**
Зона постоянно отворена за обществено преминаване (главни и второстепенни пътища, места за паркиране, чакални в гари или аерогари и други)	061	5	1			4
Превозни средства: релсови и автомобилни, обществени или частни (влак, автобус, леки автомобили и други)	062			1		
Зона към обществени места, но с ограничен достъп само за упълномощен персонал: коловози, самолетен хангар, автомагистрален банкет, служебен тротоар	063					
Други места от група 060, непосочени по-горе	069					
В жилища - не точно определени	**070**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
В частно жилище	071					
В части от сгради за общо ползване, пристройки, дворове	072					
Други места от група 070, непосочени по-горе	079					
Места за спортуване - не точно определени	**080**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Закрити места за спортуване - спортни зали, гимнастически салони, закрити плувни басейни	081					
Открити места за спортуване - спортни игрища, открити плувни басейни, ски писти	082					
Други места от група 080, непосочени по-горе	089					
Във въздуха или на височина, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**090**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
На височина - на постоянно ниво (покрив, тераса и други)	091					
На височина - мачта, пилон, окачена платформа	092					
Във въздуха - на борда на въздухоплавателно превозно средство	093					
Други места от група 090, непосочени по-горе	099					
Под земята, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**100**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Под земята - тунели (пътни, железопътни, за метро)	101					
Под земята - мини	102					
Под земята - канализационни мрежи и колектори	103					
Други места от група 100, непосочени по-горе	109					
На/над водата, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**110**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Море или океан - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	111					
Езеро, река, плавателен канал, пристанище - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	112					
Други места от група 110, непосочени по-горе	119					

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
В среда с налягане по-високо от атмосферното, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**120**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
В среда с налягане по-високо от атмосферното - под водата (например гмуркане)	121					
В среда с налягане по-високо от атмосферното - кесон	122					
Други места от група 120, непосочени по-горе	129					
Други места, некласифицирани по-горе	**999**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Разпределение на трудовите злополуки, по място на злополуката – за страната

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Промишлен обект - не точно определен	**010**	**1771**	**1656**	**1418**	**1059**	**988**
Производствена зона, завод, работилница	011	1320	1276	1057	721	675
Площадка за техническо обслужване, ремонтна работилница	012	209	150	138	118	128
Места използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване	013	230	221	211	209	177
Други места от група 010, непосочени по-горе	019	12	9	12	11	8
Строителна площадка, строеж, открита мина и кариера - не точно определени	**020**	**357**	**399**	**434**	**318**	**214**
Строителна площадка, строеж - в процес на изграждане	021	188	242	271	196	111

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Строителна площадка, строеж - места на които се събаря, реконструира, преустройства, поддържа или възстановява	022	90	75	80	54	41
Открита мина и кариера, изкоп, траншея	023	69	73	68	49	51
Строителна площадка, строеж - под земята	024	4	6	10	16	9
Строителна площадка, строеж - на/над водата	025	4	0	1	2	1
Строителна площадка, строеж - в среда с налягане, по-високо от атмосферното	026	0	0	1		
Други места от група 020, непосочени по-горе	029	2	3	3	1	1
Селскостопански, горски или рибовъден обект - не точно определени	**030**	**103**	**84**	**78**	**62**	**61**
Селскостопански обекти - животновъдство	031	22	15	10	11	14
Селскостопански обекти - растениевъдство, без трайни насаждения	032	23	22	26	18	18
Селскостопански обекти - лозя, овощни градини и други трайни насаждения	033	7	5	4	3	1
Горскостопански обекти	034	32	19	21	19	17
Рибовъдни и риболовни обекти (вкл. аквакултури) (не на плавателен съд)	035	2	0			
Паркове и градини, ботаническа градина, зоологическа градина	036	14	19	15	7	7
Други места от група 030, непосочени по-горе	039	3	4	2	4	4
Канцеларии, магазини, места за забавления и други - не точно определени	**040**	**315**	**316**	**312**	**267**	**290**
Канцеларии, приемни, библиотеки и други	041	92	74	65	41	62
Училища, гимназии, колежи, университети, детски градини и други места за обучение	042	102	101	98	90	89
Малки и големи търговски обекти (вкл. улична търговия)	043	48	57	59	55	64
Ресторанти, места за временно настаняване (хотели и други), места за забавление (вкл. музеи, театрални зали, стадиони, панаири и други)	044	69	81	83	71	65
Други места от група 040, непосочени по-горе	049	4	3	7	10	10
Лечебни и социални заведения - не точно определени	**050**	**82**	**65**	**80**	**71**	**79**
Лечебни заведения за болнична помощ	051	71	55	73	66	67
Други места от група 050, непосочени по-горе	059	11	10	7	5	12
Обществени места - не точно определена	**060**	**1141**	**942**	**564**	**543**	**551**
Зона постоянно отворена за обществено преминаване (главни и второстепенни пътища, места за паркиране, чакални в гари или аерогари и други)	061	897	758	401	408	400
Превозни средства: релсови и автомобилни, обществени или частни (влак, автобус, леки автомобили и други)	062	110	89	71	63	73
Зона към обществени места, но с ограничен достъп само за упълномощен персонал: коловози, самолетен хангар, автомагистрален банкет, служебен тротоар	063	128	94	91	69	74
Други места от група 060, непосочени по-горе	069	6	1	1	3	4
В жилища - не точно определени	**070**	**71**	**116**	**109**	**121**	**105**

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
В частно жилище	071	17	17	19	32	12
В части от сгради за общо ползване, пристройки, дворове	072	53	98	0	88	93
Други места от група 070, непосочени по-горе	079	1	1	90	1	
Места за спортуване - не точно определени	**080**	**24**	**19**	**20**	**28**	**19**
Закрити места за спортуване - спортни зали, гимнастически салони, закрити плувни басейни	081	7	3	3	5	4
Открити места за спортуване - спортни игрища, открити плувни басейни, ски писти	082	16	16	17	22	15
Други места от група 080, непосочени по-горе	089	1	0		1	
Във въздуха или на височина, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**090**	**14**	**13**	**6**	**4**	**4**
На височина - на постоянно ниво (покрив, тераса и други)	091	4	1	3		2
На височина - мачта, пилон, окачена платформа	092	10	11	3	4	1
Във въздуха - на борда на въздухоплавателно превозно средство	093	0	0			
Други места от група 090, непосочени по-горе	099	0	1			1
Под земята, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**100**	**171**	**157**	**161**	**107**	**115**
Под земята - тунели (пътни, железопътни, за метро)	101	1	1	1	1	1
Под земята - мини	102	167	153	156	104	114
Под земята - канализационни мрежи и колектори	103	2	3	4		
Други места от група 100, непосочени по-горе	109	1	0		2	
На/над водата, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**110**	**47**	**44**	**52**	**25**	**31**
Море или океан - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	111	26	27	20	8	7
Езеро, река, плавателен канал, пристанище - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	112	21	17	32	17	24
Други места от група 110, непосочени по-горе	119	0	0			
В среда с налягане по-високо от атмосферното, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**120**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
В среда с налягане по-високо от атмосферното - под водата (например гмуркане)	121	0	0			
В среда с налягане по-високо от атмосферното - кесон	122	0	0			
Други места от група 120, непосочени по-горе	129	0	0			
Други места, некласифицирани по-горе	**999**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

2.9. Класификация „Работно място”

Работното място[108] в Декларацията за трудова злополука се класифицира по съответната класификация „Работно място”. Тя е предназначена да определи местоположението на пострадалия в момента на злополуката по отношение на обичайното работно място или предприятие. При определянето на работното място се определя дали мястото/длъжностното назначение, заемано от пострадалия по време на злополуката има обичайно или случайно естество. В случая не се интересуваме от това дали работата е временна или постоянна.

Понятието „обичайно стационарно работно място” се разглежда в тесен смисъл, винаги в обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения.

Понятието „случайно работно място” се разглежда в по-широк смисъл и обхваща:

- работи, за които работното място е нестационарно (мобилно) – за пътни полицаи, шофьори и други;
- временно работно място в предприятието или извън него – за работници в строителството, техници, хора извършващи ремонтни дейности, нощни пазачи, улични чистачи и т.н.

Класификацията „Работно място” се поддържа в числов формат с брой на знаците – 1 цифра.

[108] Работното място по определението в ССТЗ се различава от дефиницията за работно място съгласно Кодекса на труда. Съгласно ССТЗ се определя дали работното място в момента на злополуката е било стационарно и дали то съвпада с работното място съгласно съществуващото трудово правоотношение между наетото лице и работодателя.

Трудови злополуки. Разпределение по работно място (местонахождение/назначение в момента на злополуката)

Трудови злополуки за страната (брой)					Работно място (местонахождение/назначение в момента на злополуката)	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
557	45	1	0	0	Не точно определено или няма данни	0	7	1	0	0	4
2148	2096	2073	1512	1463	Обичайно стационарно работно място (обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения)	1	7	8	6	2	2
1332	1141	1107	1028	908	Случайно работно място (случайно местонахождение по повод на работата) или Нестационарно (мобилно) работно място (за пътни полицаи, шофьори и други) или Временно работно място (в предприятието или извън него)	2	2	1	1	1	2
59	55	53	65	86	Друг вид работно място	9	0	0	0	0	0

2.10. Класификация „Вид работа”

Видът на работата на пострадалия дефинира основната дейност или задача, изпълнявана от пострадалия по време на злополуката. Описва се основният вид работа, изпълнявана от пострадалия по време на злополуката. Това не е професията на пострадалия, нито неговото точно специфично физическо действие в момента на злополуката. Това е едно по-общо описание на вида работа или задача, която пострадалият е извършвал през период от време, който завършва в момента на настъпване на злополуката.

За класифицирането на вида работа се използва класификацията “Вид работа”, в цифров формат, брой на знаците – 2 цифри.

Трудови злополуки. Разпределение по вид работа - за икономическа дейност ОКПО и ИОКБК

Вид работа	**Код**	**Трудови злополуки**				
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Произвеждане, обработване, преработване, складиране, от всички видове - не точно определени	**10**	**7**	**7**	**5**	**2**	**5**
Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове	11	7	6	4	1	4
Складиране - от всички видове	12		1	1	1	1
Други от група 10, неспоменати по-горе	19					
Земни, строителни и монтажни работи, събаряне - не точно определени	**20**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Земни работи	21					
Строителни и монтажни работи - изграждане на сгради	22					
Строителни и монтажни работи - изграждане на строителни съоръжения (мостове, пътища, пристанища и други)	23					

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Строителни и монтажни работи - реконструкция, преустройство, поддържане или възстановяване на сгради и строителни съоръжения	24					
Събаряне на сгради и строителни съоръжения	25					
Други от група 20, неспоменати по-горе	29					
Селскостопанска и горскостопанска работа, рибарство - не точно определени	**30**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Селскостопанска работа - обработка на почвата	31					
Селскостопанска работа - растениевъдство	32					
Селскостопанска работа - животновъдство	33					
Горскостопанска работа - лесовъдство, дърводобив	34					
Рибовъдство, риболов	35					
Други от група 30, неспоменати по-горе	39					
Предоставяне на услуги на предприятия и/или на населението; интелектуален труд - не точно определени	**40**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Предоставяне на услуги, грижи, подпомагане на населението	41					
Интелектуален труд - образование, обучение, обработка на данни, офис дейност, организиране и управление	42					
Предоставяне на търговски услуги - купуване, продаване и свързаните с тях услуги	43					
Други от група 40, неспоменати по-горе	49					
Друга работа свързана със задачите от групи 10, 20, 30 и 40 - не точно определени	**50**	**1**	**1**	**1**	**0**	**0**
Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване	51			1		
Поддържане, ремонт, настройване, регулиране	52	1	1			
Почистване на работното място, на машините - машинно или ръчно	53					
Събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците	54					
Наблюдение и контрол на производствените процеси, работното място, превозните	55					
средства, оборудването - със или без контролна апаратура						
Други от група 50, неспоменати по-горе	59					
Движение, спортна и артистична дейност - не точно определени	**60**	**7**	**1**	**1**	**1**	**3**
Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства)	61	6	1	1	1	3
Спортна и артистична дейност	62					
Други от група 60, неспоменати по-горе	69	1				
Друг работен процес, некласифициран другаде	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010

Трудови злополуки. Разпределение по вид работа - за страната.

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Произвеждане, обработване, преработване, складиране, от всички видове - не точно определени	**10**	**1103**	**1028**	**930**	**625**	**612**
Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове	11	845	794	690	428	430
Складиране - от всички видове	12	248	231	230	191	177
Други от група 10, неспоменати по-горе	19	10	3	10	6	5
Земни, строителни и монтажни работи, събаряне - не точно определени	**20**	**286**	**331**	**321**	**229**	**143**
Земни работи	21	38	32	31	19	13
Строителни и монтажни работи - изграждане на сгради	22	123	137	158	109	47
Строителни и монтажни работи - изграждане на строителни съоръжения (мостове, пътища, пристанища и други)	23	29	55	51	33	29
Строителни и монтажни работи - реконструкция, преустройство, поддържане или възстановяване на сгради и строителни съоръжения	24	82	93	72	59	45
Събаряне на сгради и строителни съоръжения	25	6	12	5	4	7
Други от група 20, неспоменати по-горе	29	8	2	4	5	2
Селскостопанска и горскостопанска работа, рибарство - не точно определени	**30**	**64**	**53**	**46**	**34**	

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Селскостопанска работа - обработка на почвата	31	5	7	5	1	3
Селскостопанска работа - растениевъдство	32	15	15	18	8	8
Селскостопанска работа - животновъдство	33	17	13	9	7	7
Горскостопанска работа - лесовъдство, дърводобив	34	24	13	11	14	11
Рибовъдство, риболов	35	0	1			
Други от група 30, неспоменати по-горе	39	3	4	3	4	1
Предоставяне на услуги на предприятия и/или на населението; интелектуален труд - не точно определени	**40**	**287**	**301**	**300**	**247**	**265**
Предоставяне на услуги, грижи, подпомагане на населението	41	153	151	139	106	114
Интелектуален труд - образование, обучение, обработка на данни, офис дейност, организиране и управление	42	87	95	90	66	75
Предоставяне на търговски услуги - купуване, продаване и свързаните с тях услуги	43	45	49	66	64	68
Други от група 40, неспоменати по-горе	49	2	6	5	11	8
Друга работа свързана със задачите от групи 10, 20, 30 и 40 - не точно определени	**50**	**1154**	**1032**	**961**	**796**	**724**
Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване	51	388	331	311	278	198
Поддържане, ремонт, настройване, регулиране	52	329	290	289	226	216
Почистване на работното място, на машините - машинно или ръчно	53	130	123	123	83	94
Събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците	54	101	63	73	59	47
Наблюдение и контрол на производствените процеси, работното място, превозните средства, оборудването - със или без контролна апаратура	55	196	209	152	137	160
Други от група 50, неспоменати по-горе	59	10	16	13	13	9
Движение, спортна и артистична дейност - не точно определени	**60**	**1202**	**1066**	**676**	**674**	**683**
Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства)	61	1173	1041	648	639	663
Спортна и артистична дейност	62	24	21	20	31	18
Други от група 60, неспоменати по-горе	69	5	4	8	4	2
Друг работен процес, некласифициран другаде	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

2.11. Класификация „Специфично физическо действие”

Специфично физическо действие е действието, извършвано от пострадалия непосредствено преди злополуката. Това е точното специфично физическо действие на пострадалия в момента на злополуката. Обхваща къс период от време и определя какво конкретно е правил пострадалият в момента на настъпването на злополуката.

За класифициране на специфичното физическо действие се използва класификацията „Специфично физическо действие”, която се поддържа в цифров формат и брой на знаците – 2 цифри.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Специфично физическо действие” за икономическа дейност ОКПО и ИОКБК

Специфично физическо действие	**Код**	**Трудови злополуки (брой)**				
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Работа с машина - не точно определена	**10**	**4**	**2**	**4**	**1**	**2**
Пускане на машина, спиране на машина	11					
Зареждане на машина, сваляне на обработени изделия	12	2		1	1	2
Контролиране, управляване на машина, работа с машина	13	2	2	3		
Други специфични физически действия от група 10, непосочени по-горе	19					
Работа с ръчни инструменти - не точно определена	**20**	**1**	**2**	**0**	**0**	**0**
Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно	21	1	2			
Работа с ръчни инструменти - задвижвани с двигател	22					
Други специфични физически действия от група 20, непосочени	29					

Специфично физическо действие	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
по-горе						
Управление на/пътуване с превозни или подемно-транспортни средства - не точно определени	**30**	**3**	**0**	**1**	**0**	**0**
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни и самоходни	31	1		1		
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни, но несамоходни	32					
Пътуване с превозно средство	33	2				
Други специфични физически действия от група 30, непосочени по-горе	39					
Боравене с предмети - не точно определено	**40**	**2**	**2**	**1**	**0**	**0**
Вземане в ръка, задържане, хващане, поставяне - хоризонтално	41	2	1	1		
Свързване, съединяване, разкъсване, развързване, притискане, отвинтване, завинтване, завъртане	42					
Закрепване, закачване, издигане, монтиране - вертикално	43					
Хвърляне, изхвърляне на разстояние	44					
Отваряне, затваряне (кутия, опаковка, колет)	45					
Изливане, наливане, напълване, поливане, пръскане, изпразване, изгребване	46					
Отваряне, затваряне чрез издърпване, бутане (например на врата на склад, канцелария, шкаф, чекмедже)	47					
Други специфични физически действия от група 40, непосочени по-горе	49		1			
Пренасяне на ръка - не точно определено	**50**	**0**	**1**	**0**	**1**	**1**
Вертикално пренасяне - вдигане, повдигане, спускане на предмет	51				1	
Хоризонтално пренасяне - теглене, бутане, търкаляне на предмет	52					
Пренасяне на товар - от човек	53					1
Други специфични физически действия от група 50, непосочени по-горе	59		1			
Движение - не точно определено	**60**	**5**	**3**	**1**	**1**	**5**
Ходене, тичане, качване, слизане и други	61	4	3	1		5
Влизане или излизане	62					
Скачане, прескачане и други	63					
Пълзене, катерене и други	64					
Ставане, сядане	65	1				
Плуване, гмуркане	66					
Движение на място	67				1	
Други специфични физически действия от група 60, непосочени по-горе	69					
Присъствие - не точно определено	**70**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Други специфични физически действия, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Специфично физическо действие	**Код**	**Трудови злополуки (брой)**				
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Специфично физическо действие" - за страната.

Специфично физическо действие	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Работа с машина - не точно определена	**10**	**547**	**495**	**463**	**311**	**305**
Пускане на машина, спиране на машина	11	35	29	35	22	21
Зареждане на машина, сваляне на обработени изделия	12	151	146	122	76	84
Контролиране, управляване на машина, работа с машина	13	355	316	294	204	200
Други специфични физически действия от група 10, непосочени по-горе	19	6	4	12	9	
Работа с ръчни инструменти - не точно определена	**20**	**423**	**391**	**365**	**278**	**238**
Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно	21	329	285	272	208	185
Работа с ръчни инструменти - задвижвани с двигател	22	82	102	84	65	51
Други специфични физически действия от група 20, непосочени по-горе	29	12	4	9	5	2
Управление на/пътуване с превозни или подемно-транспортни средства - не точно определени	**30**	**525**	**436**	**303**	**251**	**263**
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни и самоходни	31	209	172	168	126	130
Управление на превозни или подемно-транспортни средства -	32	74	75	47	43	51

Специфично физическо действие	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
подвижни, но несамоходни						
Пътуване с превозно средство	33	238	188	85	79	81
Други специфични физически действия от група 30, непосочени по-горе	39	4	1	3	3	1
Боравене с предмети - не точно определено	**40**	**793**	**716**	**703**	**543**	**447**
Вземане в ръка, задържане, хващане, поставяне - хоризонтално	41	279	258	230	191	152
Свързване, съединяване, разкъсване, развързване, притискане, отвинтване, завинтване, завъртане	42	237	204	209	150	147
Закрепване, закачване, издигане, монтиране - вертикално	43	115	120	120	93	47
Хвърляне, изхвърляне на разстояние	44	11	10	8	3	3
Отваряне, затваряне (кутия, опаковка, колет)	45	22	20	20	8	17
Изливане, наливане, напълване, поливане, пръскане, изпразване, изгребване	46	54	63	48	34	34
Отваряне, затваряне чрез издърпване, бутане (например на врата на склад, канцелария, шкаф, чекмедже)	47	51	25	43	43	32
Други специфични физически действия от група 40, непосочени по-горе	49	24	16	25	21	15
Пренасяне на ръка - не точно определено	**50**	**334**	**351**	**292**	**206**	**182**
Вертикално пренасяне - вдигане, повдигане, спускане на предмет	51	145	136	107	80	60
Хоризонтално пренасяне - теглене, бутане, търкаляне на предмет	52	90	83	75	56	64
Пренасяне на товар - от човек	53	97	121	106	63	58
Други специфични физически действия от група 50, непосочени по-горе	59	2	11	4	7	0
Движение - не точно определено	**60**	**1463**	**1399**	**1078**	**990**	**1005**
Ходене, тичане, качване, слизане и други	61	1245	1231	897	818	832
Влизане или излизане	62	38	40	26	18	27
Скачане, прескачане и други	63	32	18	18	18	16
Пълзене, катерене и други	64	5	8	9	8	1
Ставане, сядане	65	14	12	14	6	20
Плуване, гмуркане	66	0	0	0	1	0
Движение на място	67	117	78	103	108	99
Други специфични физически действия от група 60, непосочени по-горе	69	12	12	11	13	10
Присъствие - не точно определено	**70**	**11**	**23**	**30**	**26**	**16**
Други специфични физически действия, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**

2.12. Класификация „Отклонение”

Отклонението от нормалните действия (условия) е предназначено да определи необичайните събития, предизвикали трудовата злополука. В Декларацията за трудовата злополука се записва последното събитие, отклоняващо се от нормалните действия и условия, и водещо до злополуката. Това е описание на необичайно събитие, т.е. отклонението от нормалния работен процес. Отклонението е събитие, което предизвиква злополука. Ако има поредица от необичайни или неправилни събития, регистрира се последното отклонение (това отклонение, което е най-близко по време до контакта, причинил увреждането).

Класифицирането на отклонението става по специална класификация „Отклонение”, в която се дефинират групите възможни отклонения, в цифров формат и брой на знаците – 2 цифри.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Отклонение” - за икономическа дейност ОКПО и ИОКБК

Отклонение	**Код**	**Трудови злополуки (бр.)**				
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Няма информация	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Отклонение поради проблем с електричество, експлозия, пожар - не точно определени	**10**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**
Проблем вследствие неизправност в електрически уредби и съоръжения - водещ до индиректен допир	11					
Проблем с електричеството - водещ до директен допир	12					
Експлозия	13			1		
Пожар, пламване	14					
Други отклонения от група 10, непосочени по-горе	19					
Отклонения поради препълване, преобръщане, протичане, изтичане, изпаряване, емисия - не точно определени	**20**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**

Отклонение	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Твърдо състояние - препълване, преобръщане	21					
Течно състояние - протичане, прокапване, изтичане, изплискване, изпръскване	22		1			
Газообразно състояние - изпаряване, образуване на аерозол, образуване на газ	23					
Прахообразен материал - образуване на дим, емисия на прах и частици във въздуха	24					
Други отклонения от група 20, непосочени по-горе	29					
Счупване, разрушаване, разцепване, плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - не точно определени	**30**	**1**	**1**	**1**	**0**	**0**
Счупване или скъсване на материалния фактор - на местата за свързване и присъединяване	31					
Счупване, разрушаване, водещи до изхвърляне на отломки и парчета (от дърво, стъкло, метал, камък, пластмаса и други)	32	1		1		
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия)	33		1			
Плъзгане, падане, свличане на материалния фактор - от нивото под пострадалия (повличане на пострадалия)	34					
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - на същото ниво	35					
Други отклонения от група 30, непосочени по-горе	39					
Загуба на контрол (пълна или частична) върху машина, превозни или подемно-транспортни средства, ръчни инструменти, предмети, животни - не точно определени	**40**	**6**	**2**	**4**	**0**	**4**
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху машина (вкл. нежелано задействане) или върху обработвания/преработвания от машината материал	41	3	1	3		2
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни средства (самоходни или несамоходни)	42	2		1		
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху ръчни инструменти (с ръчно или механично задвижване) или върху обработвания от инструмента материал	43	1	1			
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху предмет (носен, премествам, манипулиран и т.н.)	44					
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху животно	45					
Други отклонения от група 40, непосочени по-горе	49					2
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - не точно определени	**50**	**3**	**2**	**0**	**1**	**3**
Падане на човек - от високо	51				1	
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира	52	3	2			3
Други отклонения от група 50, непосочени по-горе	59					
Движение на тялото без физическо натоварване (обикновено водещо до външно увреждане) - не точно определено	**60**	**3**	**4**	**0**	**1**	**1**
При ходене - настъпване на остър предмет	61					
При коленичене, сядане, облягане	62					

Отклонение	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
При захващане или увличане от нещо или по инерция	63					
Некоординирани, неуместни, прибързани движения	64	3	4		1	1
Други отклонения от група 60, непосочени по-горе	69					
Движение на тялото при физическо натоварване (обикновено водещо до вътрешно увреждане) - не точно определено	**70**	**1**	**0**	**1**	**0**	**0**
При повдигане, носене, изправяне	71	1		1		
При бутане, дърпане	72					
При поставяне, навеждане	73					
При извиване, обръщане, завъртане	74					
При неправилно стъпване, изкривяване на крака или глезена, подхлъзване без падане	75					
Други отклонения от група 70, непосочени по-горе	79					
Изненада, уплаха, насилие, нападение, заплаха, присъствие - не точно определени	**80**	**2**	**0**	**0**	**1**	**0**
Изненада, уплаха	81	1				
Насилие, нападение, заплаха - от вътрешни за предприятието лица (наети, работодател)	82				1	
Насилие, нападение, заплаха - от външни за предприятието лица към пострадалите, които изпълняват трудовите си задължения (банков обир, нападение на шофьори и други)	83					
Нападение, бутане - от животно	84					
Присъствие на пострадал или на трето лице, което само по себе си създава опасност за него или за другите	85	1				
Други отклонения от група 80, непосочени по-горе	89					
Други отклонения, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Отклонение” – за страната.

Отклонение	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Отклонение поради проблем с електричество, експлозия, пожар - не точно определени	**10**	**121**	**167**	**115**	**91**	**90**
Проблем вследствие неизправност в електрически уредби и съоръжения - водещ до индиректен допир	11	31	31	20	32	27
Проблем с електричеството - водещ до директен допир	12	27	34	26	24	21
Експлозия	13	19	40	24	14	16
Пожар, пламване	14	38	59	44	19	24
Други отклонения от група 10, непосочени по-горе	19	6	3	1	2	2
Отклонения поради препълване, преобръщане, протичане, изтичане, изпаряване, емисия - не точно определени	**20**	**129**	**110**	**113**	**62**	**55**
Твърдо състояние - препълване, преобръщане	21	7	2	7	3	3
Течно състояние - протичане, прокапване, изтичане, изплискване, изпръскване	22	84	71	77	34	40
Газообразно състояние - изпаряване, образуване на аерозол, образуване на газ	23	23	21	21	16	6
Прахообразен материал - образуване на дим, емисия на прах и частици във въздуха	24	12	11	6	8	6
Други отклонения от група 20, непосочени по-горе	29	3	5	2	1	0
Счупване, разрушаване, разцепване, плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - не точно определени	**30**	**675**	**605**	**574**	**417**	**363**
Счупване или скъсване на материалния фактор - на местата за свързване и присъединяване	31	91	86	72	47	49
Счупване, разрушаване, водещи до изхвърляне на отломки и парчета (от дърво, стъкло, метал, камък, пластмаса и други)	32	129	124	128	77	64
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия)	33	237	243	207	164	156
Плъзгане, падане, свличане на материалния фактор - от нивото под пострадалия (повличане на пострадалия)	34	99	74	62	74	37
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - на същото ниво	35	113	75	102	50	55
Други отклонения от група 30, непосочени по-горе	39	6	3	3	5	2
Загуба на контрол (пълна или частична) върху машина, превозни или подемно-транспортни средства, ръчни инструменти, предмети, животни - не точно определени	**40**	**1078**	**1017**	**862**	**711**	**706**
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху машина (вкл. нежелано задействане) или върху обработвания/преработвания от машината материал	41	289	291	262	193	203
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни средства (самоходни или несамоходни)	42	407	373	276	242	241
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху ръчни	43	138	132	115	88	81

Отклонение	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
инструменти (с ръчно или механично задвижване) или върху обработвания от инструмента материал						
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху предмет (носен, премествам, манипулиран и т.н.)	44	228	216	205	183	168
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху животно	45	8	2	2	1	2
Други отклонения от група 40, непосочени по-горе	49	8	3	2	4	11
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - не точно определени	**50**	**1099**	**1093**	**848**	**794**	**738**
Падане на човек - от високо	51	267	278	273	256	170
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира	52	832	814	567	537	566
Други отклонения от група 50, непосочени по-горе	59	0	1	8	1	2
Движение на тялото без физическо натоварване (обикновено водещо до външно увреждане) - не точно определено	**60**	**574**	**444**	**379**	**241**	**251**
При ходене - настъпване на остър предмет	61	15	14	11	3	2
При коленичене, сядане, облягане	62	3	3	3	1	4
При захващане или увличане от нещо или по инерция	63	167	134	85	43	44
Некоординирани, неуместни, прибързани движения	64	384	288	272	189	195
Други отклонения от група 60, непосочени по-горе	69	5	5	8	5	6
Движение на тялото при физическо натоварване (обикновено водещо до вътрешно увреждане) - не точно определено	**70**	**200**	**183**	**149**	**133**	**110**
При повдигане, носене, изправяне	71	31	24	23	16	12
При бутане, дърпане	72	29	34	28	24	14
При поставяне, навеждане	73	15	14	9	10	4
При извиване, обръщане, завъртане	74	20	17	13	7	4
При неправилно стъпване, изкривяване на крака или глезена, подхлъзване без падане	75	101	92	76	70	72
Други отклонения от група 70, непосочени по-горе	79	4	2		6	4
Изненада, уплаха, насилие, нападение, заплаха, присъствие - не точно определени	**80**	**220**	**192**	**194**	**156**	**144**
Изненада, уплаха	81	15	9	7	8	3
Насилие, нападение, заплаха - от вътрешни за предприятието лица (наети, работодател)	82	15	9	11	19	12
Насилие, нападение, заплаха - от външни за предприятието лица към пострадалите, които изпълняват трудовите си задължения (банков обир, нападение на шофьори и други)	83	86	78	92	70	78
Нападение, бутане - от животно	84	29	25	27	21	26

Отклонение	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Присъствие на пострадал или на трето лице, което само по себе си създава опасност за него или за другите	85	73	69	53	37	25
Други отклонения от група 80, непосочени по-горе	89	2	2	4	1	0
Други отклонения, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Дял на ТЗ за ик. дейност от общия брой злополуки за страната (%)

2.13. Класификация „Начин на увреждане”

Начинът на увреждането е факторът, който води до увреждане на пострадалия: това е описание на това как пострадалият е бил наранен (физическа или психическа травма) от материалния фактор, причинител на увреждането. Ако има няколко начина на увреждане, трябва да бъде регистриран този, който е причинил най-сериозното увреждане. Класифицирането на начина на увреждане се осъществява съобразно Класификацията „Начин на увреждане” в цифров формат и брой на знаците – 2 цифри.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Начин на увреждане” - за икономическа дейност ОКПО и ИОКБК

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Контакт с електрически ток, температура, опасни вещества- не точно определени	**10**	**0**	**2**	**1**	**0**	**2**

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Индиректен контакт с електрическа дъга, искра, мълния (пасивен)	11					
Директен контакт с елекричество, приемане на електрически заряд в тялото	12					
Контакт с открит пламък или с топъл или горящ предмет или среда	13		1	1		2
Контакт със студен или замръзнал предмет или среда	14					
Контакт с опасни вещества - чрез вдишване през носа или устата	15					
Контакт с опасни вещества - по/през кожата или очите	16		1			
Контакт с опасни вещества- през храносмилателната система при поглъщане или хранене	17					
Други начини на увреждане от група 10, непосочени по-горе	19					
Задушаване чрез удавяне, затрупване, обхващане- не точно определени	**20**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Удавяне в течност	21					
Задушаване от затрупване под твърдо тяло	22					
Задушаване от обгазяване, обхващане от частици, носени от въздуха	23					
Други начини на увреждане от група 20, непосочени по-горе	29					
Сблъсък при хоризонтално или вертикално движение с неподвижен предмет (пострадалият е в движение) - не точно определен	**30**	**2**	**1**	**0**	**1**	**2**
Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане)	31	2			1	2
Сблъсък при хоризонтално движение	32		1			
Други начини на увреждане от група 30, непосочени по-горе	39					
Удар или сблъсък от/с движещ се предмет- не точно определени	**40**	**5**	**2**	**1**	**0**	**3**
Удар - от летящ предмет	41	2				
Удар - от падащ предмет	42		1			
Удар - от люлеещ се предмет	43					
Удар - от въртящ се, движещ се, преместван предмет, вкл. от превозни средства	44	2				2
Сблъсък с предмет, вкл. превозни средства- сблъсък с човек (пострадалият е в движение)	45	1		1		1
Други начини на увреждане от група 40, непосочени по-горе	49		1			
Контакт с режещ,пробождащ,груб,грапав материален фактор- не точно определени	**50**	**5**	**5**	**1**	**0**	**0**
Контакт с режещ материален фактор (нож, острие и други)	51	2	2			
Контакт с пробождащ материален фактор (гвоздей, заострен инструмент и други)	52	2	3	1		
Контакт с груб или грапав материален фактор	53	1				
Други начини на увреждане от група 50, непосочени по-горе	59					
Захващане, притискане, смазване, смачкване и т.н. (обектът или машината са в движение) - не точно определени	**60**	**3**	**0**	**3**	**1**	**0**
Захващане, притискане, смазване - във	61					
Захващане, притискане, смазване - под	62					
Захващане, притискане, смазване - между	63	3		3		
Откъсване, отрязване на крайник, китка или пръст	64				1	
Други начини на увреждане от група 60, непосочени по-горе	69					

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Физическо или психическо натоварване- не точно определени	**70**	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**
Физическо натоварване - върху скелетно-мускулната система	71			1		1
Физическо натоварване - дължащо се на лъчения, шум, светлина или налягане	72					
Нервно-психическо напрежение и стрес	73					
Други начини на увреждане от група 70, непосочени по-горе	79					
Ухапване, ритане и т.н. (от животно или човек)- не точно определени	**80**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**
Ухапване	81					
Ужилване, убождане от насекоми или риби	82					
Удар, ритане, удар с глава, удушаване	83	1			1	
Други начини на увреждане от група 80, непосочени по-горе	89					
Други начини на увреждане, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Начин на увреждане” за страната.

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Контакт с електрически ток, температура, опасни вещества- не точно определени	**10**	**290**	**309**	**237**	**165**	**168**
Индиректен контакт с електрическа дъга, искра, мълния (пасивен)	11	42	43	24	38	32
Директен контакт с елекричество, приемане на електрически заряд в тялото	12	33	27	27	21	16
Контакт с открит пламък или с топъл или горящ предмет или среда	13	126	157	108	64	83
Контакт със студен или замръзнал предмет или среда	14	4	1	3	1	1
Контакт с опасни вещества - чрез вдишване през носа или устата	15	19	26	13	8	4
Контакт с опасни вещества - по/през кожата или очите	16	63	52	59	30	31

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Контакт с опасни вещества- през храносмилателната система при поглъщане или хранене	17	2	2		1	0
Други начини на увреждане от група 10, непосочени по-горе	19	1	1	3	2	1
Задушаване чрез удавяне, затрупване, обхващане- не точно определени	**20**	**10**	**24**	**31**	**5**	**7**
Удавяне в течност	21	0	1	2	0	1
Задушаване от затрупване под твърдо тяло	22	4	11	7	1	1
Задушаване от обгазяване, обхващане от частици, носени от въздуха	23	6	9	20	2	4
Други начини на увреждане от група 20, непосочени по-горе	29	0	3	2	2	1
Сблъсък при хоризонтално или вертикално движение с неподвижен предмет (пострадалият е в движение) - не точно определен	**30**	**1320**	**1268**	**1016**	**902**	**816**
Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане)	31	1013	992	823	789	686
Сблъсък при хоризонтално движение	32	292	274	190	109	126
Други начини на увреждане от група 30, непосочени по-горе	39	15	2	3	4	4
Удар или сблъсък от/с движещ се предмет- не точно определени	**40**	**1103**	**967**	**779**	**624**	**573**
Удар - от летящ предмет	41	115	87	79	59	46
Удар - от падащ предмет	42	360	376	336	247	233
Удар - от люлеещ се предмет	43	49	21	31	23	25
Удар - от въртящ се, движещ се, преместван предмет, вкл. от превозни средства	44	306	233	158	172	127
Сблъсък с предмет, вкл. превозни средства- сблъсък с човек (пострадалият е в движение)	45	256	247	167	118	142
Други начини на увреждане от група 40, непосочени по-горе	49	17	3	8	5	0
Контакт с режещ,пробождащ,груб,грапав материален фактор- не точно определени	**50**	**558**	**490**	**483**	**299**	**306**
Контакт с режещ материален фактор (нож, острие и други)	51	319	287	279	179	161
Контакт с пробождащ материален фактор (гвоздей, заострен инструмент и други)	52	88	70	50	35	42
Контакт с груб или грапав материален фактор	53	147	131	153	82	100
Други начини на увреждане от група 50, непосочени по-горе	59	4	2	1	3	3
Захващане, притискане, смазване, смачкване и т.н. (обектът или машината са в движение) - не точно определени	**60**	**555**	**495**	**471**	**353**	**367**
Захващане, притискане, смазване - във	61	43	23	26	28	27
Захващане, притискане, смазване - под	62	145	131	139	88	117
Захващане, притискане, смазване - между	63	337	319	291	224	204
Откъсване, отрязване на крайник, китка или пръст	64	29	21	14	12	17
Други начини на увреждане от група 60, непосочени по-горе	69	1	1	1	1	2
Физическо или психическо натоварване- не точно определени	**70**	**159**	**162**	**116**	**161**	**116**
Физическо натоварване - върху скелетно-мускулната система	71	154	155	110	154	115

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Физическо натоварване - дължащо се на лъчения, шум, светлина или налягане	72	3	5	2	4	0
Нервно-психическо напрежение и стрес	73	2	2	4	1	1
Други начини на увреждане от група 70, непосочени по-горе	79	0	0	0	2	0
Ухапване, ритане и т.н. (от животно или човек)- не точно определени	**80**	**101**	**96**	**101**	**96**	**104**
Ухапване	81	18	17	18	17	18
Ужилване, убождане от насекоми или риби	82	4	3			4
Удар, ритане, удар с глава, удушаване	83	76	75	82	75	81
Други начини на увреждане от група 80, непосочени по-горе	89	3	1	1	4	1
Други начини на увреждане, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

2.14. Класификация „Вид на увреждането”

Видът на увреждането описва физическите последици за пострадалия, напр. счупвания (фрактури) на кости, рани и други. Използва се класификацията „Вид на увреждането” в цифров формат и брой на знаците – 3 цифри. При нейното прилагане се спазва принципът: в случай на множествени травми, злополуката се класифицира по най-тежкото увреждане. Позицията „множествени травми” се използва само в случаите, когато уврежданията са с еднаква тежест.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Вид на увреждането” - за икономическа дейност ОКПО и ИОКБК

Вид на увреждането	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Видът на увреждането неизвестен или неуточнен	**000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Рани и повърхностни наранявания	**010**	**6**	**6**	**2**	**2**	**3**
Повърхностни наранявания	011		2	1	1	2
Рани (открити наранявания)	012	6	4	1	1	1
Други от група 010, непосочени по-горе	019					
Счупвания (фрактури)	**020**	**5**	**1**	**2**	**0**	**4**
Закрити фрактури	021	4	1			4
Открити фрактури	022	1		2		
Други от група 020, непосочени по-горе	029					
Изкълчвания (луксации), навяхвания (дисторзии) и разтягания	**030**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**
Луксации и сублуксации	031					
Навяхвания и разтягания	032			1		
Други от група 030, непосочени по-горе	039					
Травматични ампутации (Загуба на части от тялото)	**040**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**
Мозъчно сътресение и вътрешни травми	**050**	**2**	**1**	**0**	**1**	**0**
Мозъчно сътресение и вътречерепни травми	051	2	1		1	
Вътрешни травми	052					
Други от група 050, непосочени по-горе	059					
Изгаряния и измръзвания	**060**	**0**	**2**	**1**	**0**	**1**
Термични изгаряния, вкл. от нагорещени течности и пари	061		1	1		1
Химични изгаряния	062		1			
Измръзвания	063					
Други от група 060, непосочени по-горе	069					
Отравяния и инфекции	**070**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Остри отравяния	071					
Остри инфекции	072					
Други от група 070, непосочени по-горе	079					
Удавяне и задушаване (асфиксия)	**080**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Задушаване	081					
Удавяне и давене, недовело до смърт	082					
Други от група 080, непосочени по-горе	089					
Последици от въздействие на шум, вибрации и налягане	**090**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Остра загуба на слуха	091					
Последици от въздействие на налягане	092					
Други от група 090, непосочени по-горе	099					

Вид на увреждането	Код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Последици от въздействие на екстремални температури, светлина и лъчения	**100**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Топлинен и слънчев удар	101					
Последици от въздействие на лъчения (нетоплинни)	102					
Последици от въздействие на ниски температури	103					
Други от група 100, непосочени по-горе	109					
Шок	**110**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**
Шок в следствие нападение и заплахи (психотравми)	111					
Травматичен шок	112			1		
Други от група 110, непосочени по-горе	119					
Множествени травми	**120**	**2**	**0**	**0**	**0**	**0**
Други уточнени увреждания, некласифицирани в групи от 010 до 120	**999**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Вид на увреждането" – за страната.

Вид на увреждането	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Видът на увреждането неизвестен или неуточнен	**000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Рани и повърхностни наранявания	**010**	**1430**	**1205**	**1110**	**799**	**742**
Повърхностни наранявания	011	567	455	359	274	305
Рани (открити наранявания)	012	855	749	749	524	436
Други от група 010, непосочени по-горе	019	8	1	2	1	1
Счупвания (фрактури)	**020**	**1609**	**1512**	**1205**	**1042**	**978**
Закрити фрактури	021	1459	1419	1111	982	915
Открити фрактури	022	147	92	91	60	61
Други от група 020, непосочени по-горе	029	3	1	3	0	2
Изкълчвания (луксации), навяхвания (дисторзии) и разтягания	**030**	**340**	**346**	**280**	**298**	**248**

Вид на увреждането	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Луксации и сублуксации	031	96	99	83	87	82
Навяхвания и разтягания	032	236	244	197	202	160
Други от група 030, непосочени по-горе	039	8	3	0	9	6
Травматични ампутации (Загуба на части от тялото)	**040**	**117**	**132**	**110**	**67**	**91**
Мозъчно сътресение и вътрешни травми	**050**	**221**	**224**	**209**	**188**	**179**
Мозъчно сътресение и вътречерепни травми	051	166	165	143	122	125
Вътрешни травми	052	54	57	65	66	53
Други от група 050, непосочени по-горе	059	1	2	1	0	1
Изгаряния и измръзвания	**060**	**223**	**241**	**185**	**131**	**147**
Термични изгаряния, вкл. от нагорещени течности и пари	061	177	208	143	113	122
Химични изгаряния	062	42	33	39	17	23
Измръзвания	063	3	0	3	0	0
Други от група 060, непосочени по-горе	069	1	0	0	1	2
Отравяния и инфекции	**070**	**24**	**33**	**35**	**7**	**6**
Остри отравяния	071	21	32	32	4	5
Остри инфекции	072	2	1	1	3	1
Други от група 070, непосочени по-горе	079	1	0	2	0	0
Удавяне и задушаване (асфиксия)	**080**	**11**	**17**	**14**	**11**	**9**
Задушаване	081	10	16	14	11	8
Удавяне и давене, недовело до смърт	082	0	1	0	0	1
Други от група 080, непосочени по-горе	089	1	0	0	0	0
Последици от въздействие на шум, вибрации и налягане	**090**	**1**	**4**	**4**	**5**	**0**
Остра загуба на слуха	091	1	2	1	2	0
Последици от въздействие на налягане	092	0	2	2	3	0
Други от група 090, непосочени по-горе	099	0	0	1	0	0
Последици от въздействие на екстремални температури, светлина и лъчения	**100**	**7**	**6**	**7**	**4**	**3**
Топлинен и слънчев удар	101	1	2	0	2	0
Последици от въздействие на лъчения (нетоплинни)	102	6	1	4	2	3
Последици от въздействие на ниски температури	103	0	3	0	0	0
Други от група 100, непосочени по-горе	109	0	0	3	0	0
Шок	**110**	**12**	**15**	**8**	**7**	**5**
Шок в следствие нападение и заплахи (психотравми)	111	1	1	3	1	0
Травматичен шок	112	11	14	4	6	5
Други от група 110, непосочени по-горе	119	0	0	1	0	0
Множествени травми	**120**	**101**	**76**	**67**	**46**	**49**
Други уточнени увреждания, некласифицирани в групи от 010 до 120	**999**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

2.15. Класификация „Материален фактор”

Трите двойки променливи, характеризиращи етапите на събитието „трудова злополука” са:

- Специфично физическо действие и материален фактор, свързан със специфичното физическо действие: описват какво конкретно е правил пострадалият в момента на настъпване на злополуката. Това действие е конкретно и точно определено и е различно от вида работа, който дава по-общо описание на вида работа или задача, която пострадалият извършва по принцип. Материалният фактор, свързан със специфичното физическо действие описва основният материален фактор, свързан със специфичното физическо действие на пострадалия точно непосредствено преди злополуката (средството, предмета или инструмента, използван от пострадалия в момента на злополуката). Материалният фактор може да участва или да не участва в злополуката. При определяне на материалния фактор, свързан със специфичното действие се следи за материалния фактор, който е най-тясно свързан със злополуката или увреждането.
- Отклонение от нормалните действия и материален фактор, свързан с отклонението: описват необичайното събитие, водещо до злополуката. Отклонението не е събитие, което описва основната причина за злополуката, нито пък се отнася до отговорността за настъпване на злополуката. Отклонението описва само необичайното събитие или последното звено от поредица необичайни събития (отклонението от обичайните правила за действие и поведение) при настъпване на злополуката.
- Начин на увреждане и материален фактор, причинил увреждането: описват как пострадалият осъществява контакт с материалния фактор, причинител на увреждането. Описва точно какъв е начинът на увреждане. Материалният фактор, причинил увреждането, е предмета, средството или инструмента, с който пострадалият е получил увреждането или с психологическия начин на увреждане.

Класифицирането на материалния фактор, свързан със специфичното физическо действие, отклонението и на материалния фактор, причинил увреждането се извършва съгласно една Класификация - „Материален фактор”, в цифров формат и брой на знаците – 4 цифри.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Материален фактор” – групи - за икономическа дейност ОКПО и ИОКБК

2.15.1. Материален фактор на специфичното физическо действие

Материален фактор на специфичното физическо действие	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100		2	1		5
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300					
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400					
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500					
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600		2			
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700		2			
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800					
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900					
Машини и оборудване, неподвижни	1000	6	3	4	1	2
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100		1			
Сухопътни превозни средства	1200	3		1		
Други превозни средства	1300	1				
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	1		1	1	1
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500					
Предпазни средства и защитни приспособления	1600					
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700					

Материален фактор на специфичното физическо действие	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Живи организми и хора	1800				1	
Насипни отпадъци	1900					
Физични явления и природни сили	2000	1				
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

2.15.2. Материален фактор на отклонението

Материален фактор на отклонението	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000					1
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	2	2			2
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300					
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400					
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500			1		
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	1	1			
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700		2			
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800					
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900					
Машини и оборудване, неподвижни	1000	4	1	3		2
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100		1			
Сухопътни превозни средства	1200	4		1	1	2
Други превозни средства	1300	1				
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	3	1	2	1	
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500					
Предпазни средства и защитни приспособления	1600		1			
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700					1
Живи организми и хора	1800		1		1	
Насипни отпадъци	1900					
Физични явления и природни сили	2000	1				

Материален фактор на отклонението	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

2.15.3. Материален фактор, причинил увреждане

Материален фактор, причинил увреждане	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	2	2		1	3
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300					
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400					
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500			1		
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	1	1			
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700		2			
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800					
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900					
Машини и оборудване, неподвижни	1000	4	3	3	1	2
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100		1			
Сухопътни превозни средства	1200	4		1		3
Други превозни средства	1300	1				
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	3		2		
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500		1			
Предпазни средства и защитни приспособления	1600					
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700					
Живи организми и хора	1800				1	
Насипни отпадъци	1900					
Физични явления и природни сили	2000	1				

Материален фактор, причинил увреждане	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Материален фактор" – групи - за страната

2.15.1. Материален фактор на специфичното физическо действие

Материален фактор на специфичното физическо действие	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000	14	17	13	6	24
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	909	799	537	514	556

Материален фактор на специфичното физическо действие	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200	332	348	357	333	259
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300	38	53	51	34	27
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400	67	49	48	51	31
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500	94	90	64	77	67
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	283	223	223	160	142
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700	102	109	102	59	53
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800	20	27	15	20	16
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900	47	44	51	24	34
Машини и оборудване, неподвижни	1000	549	494	449	306	316
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	277	261	250	201	160
Сухопътни превозни средства	1200	597	531	332	340	292
Други превозни средства	1300	92	69	76	45	67
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	464	452	414	280	224
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500	49	60	58	21	30
Предпазни средства и защитни приспособления	1600	6	6	11	9	4
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700	82	89	71	55	87
Живи организми и хора	1800	53	71	93	64	60
Насипни отпадъци	1900	11	13	17	5	5
Физични явления и природни сили	2000	10	6	2	1	3
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

2.15.2. Материален фактор на отклонението

Материален фактор на отклонението	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000	23	11	21	9	16
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	821	764	535	504	534
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200	381	395	379	366	261
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300	63	59	61	54	52
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400	57	44	43	45	29
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500	84	70	69	72	78
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	159	121	109	82	70
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700	70	78	70	35	30
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800	7	17	8	12	9
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900	36	38	49	22	30
Машини и оборудване, неподвижни	1000	397	358	336	240	256
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	256	244	219	198	149
Сухопътни превозни средства	1200	605	526	322	310	268
Други превозни средства	1300	77	64	68	31	45
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	553	540	514	321	290
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500	130	150	111	63	83
Предпазни средства и защитни приспособления	1600	15	11	11	9	9
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700	76	78	69	42	61
Живи организми и хора	1800	239	218	212	177	172

Материален фактор на отклонението	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Насипни отпадъци	1900	13	8	9	1	3
Физични явления и природни сили	2000	34	17	19	12	12
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

2.15.3. Материален фактор, свързан с начина на увреждане

Материален фактор, свързан с начина на увреждане	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000	27	20	7	14	11
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	1103	1048	822	788	714
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200	207	230	206	186	148
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300	53	43	47	39	29
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400	41	32	26	23	21
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500	85	72	64	61	60
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	140	116	102	65	62
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700	58	65	64	26	26
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800	8	12	4	9	9
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900	27	27	30	19	27
Машини и оборудване, неподвижни	1000	312	280	262	200	212
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	208	208	188	158	123
Сухопътни превозни средства	1200	509	430	258	224	217
Други превозни средства	1300	60	55	52	25	43

Материален фактор, свързан с начина на увреждане	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	803	755	691	492	424
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500	183	194	173	93	99
Предпазни средства и защитни приспособления	1600	6	3	4	2	7
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700	53	55	49	35	49
Живи организми и хора	1800	167	139	151	132	154
Насипни отпадъци	1900	14	8	11	3	3
Физични явления и природни сили	2000	32	19	23	11	19
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

2.16. Класификация „Вид злополука (по КСО)”

Информацията се класифицира по следните показатели:

- по чл. 55, ал. 1 от КСО: Трудова злополука е всяко внезапно увреждане на здравето станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт.
- по чл. 55, ал. 2 от КСО: Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до: основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер; мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден; мястото за получаване на възнаграждение;
- не се приема за трудова;
- няма данни.

Трудови злополуки. Разпределение по вид злополука.

Трудови злополуки за страната (брой)					**Вид злополука**	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
3523	3334	3234	2605	2457	По чл. 55, ал. 1 от КСО	1	9	9	7	3	4
573	477	609	520	629	По чл. 55, ал. 2 от КСО	2	7	1	0	0	4
0	0	0	0	0	Не се приема за трудова	3	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	Няма данни	9	0	0	0	0	0

2.17. Класификация „Последици от трудовата злополука”

Последиците от злополуката описват резултата от злополуката, изразени чрез временната неработоспособност (загубените дни от трудови злополуки), трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност), и смърт.

Загубените дни от трудови злополуки представляват броя календарни дни, когато пострадалият е неработоспособен поради трудова злополука. При наличие на трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) в резултат на трудовата злополука се използват специфични кодове. В този случай дните, загубени преди признаването на трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) или смърт, не се вземат под внимание. Информацията се класифицира съобразно специална Класификация „Последици от злополуката”.

Код	Наименование на позицията (по българското законодателство)	Код	Наименование на позицията (по ЕСТЗ)
00	Няма данни	**000**	Неизвестни
10	Временна неработоспособност общо, в т.ч.		Загубени дни по групи (отсъствие по-малко от 6 м.)
11	до 3 дни	–	–
12	4 - 6 дни	**A01**	4 - 6 загубени дни
13	7 - 13 дни	**A02**	7 - 13 загубени дни
14	14 - 20 дни	**A03**	14 - 20 загубени дни
15	21 - 30 дни	**A04**	21 - 30 дни
16	31 - 90	**A05**	31 - 90 дни
17	91 - 182 дни	**A06**	91 - 182 дни
18	183 - до 1 год.	**997**	183 и повече загубени дни или инвалидност
19	над 1 год.		
20	Трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) общо, в т.ч.		
21	под 50%		
22	50 - 70% - от 50,00 до 70,99% вкл.		
23	71 - 90% - от 71 до 90,00% вкл.		
24	над 90% - от 90,01%		
30	Смърт - общо	**998**	Смърт
99	Други, непосочени по-горе	**999**	Други, непосочени по-горе

Трудови злополуки, разпределение по последици от злополуката (по българското законодателство) – за икономическа дейност ОКПО и ИОКБК

Последици от злополуката	код	Трудови злополуки (бр.)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма данни	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Временна неработоспособност общо, в т.ч.	**10**	**13**	**10**	**5**	**3**	**8**
до 3 дни	11		1			
4 - 6 дни	12	1	1			
7 - 13 дни	13	3	2	1		
14 - 20 дни	14		1		1	
21 - 30 дни	15	2	2	2		
31 - 90 дни	16	5	2	1	1	4
91 - 182 дни	17	2		1		2
183 - до 1 год.	18		1		1	2
над 1 год.	19					
Трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) общо, в т.ч.	**20**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**
под 50%	21					
50 - 70% - от 50,00 до 70,99% вкл.	22					
71 - 90% - от 71 до 90,00% вкл.	23					
над 90% - от 90,01%	24	1				
Смърт	**30**	**2**		**2**		
Други, непосочени по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Трудови злополуки. Разпределение по последици от злополуката. (по българското законодателство) – за страната

Последици от злополуката	код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма данни	**0**	**2**	**1**	**1**	**2**	**0**
Временна неработоспособност общо, в т.ч.	**10**	**3844**	**3555**	**2993**	**2429**	**2309**
до 3 дни	11	73	69	45	33	34
4 - 6 дни	12	171	139	98	55	48
7 - 13 дни	13	613	517	311	270	235
14 - 20 дни	14	356	272	239	154	186
21 - 30 дни	15	432	429	330	251	276
31 - 90 дни	16	1333	1358	1062	868	801
91 - 182 дни	17	614	565	606	538	483
183 - до 1 год.	18	244	188	287	259	243
над 1 год.	19	8	18	15	1	3
Трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) общо, в т.ч.	**20**	**81**	**76**	**89**	**86**	**56**
под 50%	21	8	12	19	20	13
50 - 70% - от 50,00 до 70,99% вкл.	22	61	49	61	50	28
71 - 90% - от 71 до 90,00% вкл.	23	6	7	7	10	6
над 90% - от 90,01%	24	6	8	2	6	9
Смърт	**30**	**169**	**179**	**151**	**88**	**92**
Други, непосочени по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Дял на ТЗ за ик. дейност от общия брой злополуки за страната (%)

IX. ТЕХНИЧЕСКИ ПРАВИЛА, РЪКОВОДСТВА И ДРУГИ ПРОГРАМИ И ДЕЙНОСТИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА БЗР

За събиране и обработване на информация по този раздел от ПБЗР са използвани методите на кабинетното проучване и анкетното допитване сред работодатели и експерти от държавната администрация, работодателските и синдикалните организации. Проучването показа, че през последните пет години:

1. са издадени:
   - две ръководства по безопасност и здраве при работа: при работа на височина и при рискове, свързани с експозиция на вибрации;
   - „Безопасност и здраве при работа в предприятието. Добра практика. Нормативна уредба", „Синдипревантива" ООД, 2006 год.;
   - Структура и организация на работната заплата, ИК „Труд и право", 2007 год.;
   - Трудов договор, ИК „Труд и право", 2008 год.;
   - Сборник с наредби за устройство, безопасна експлоатация и технически надзор на съоръжения с повишена опасност, ИК „Труд и право", 2008 год.;
   - „Оценка на професионалния риск", ИК „Шанс"АД, 2008 год.;
   - „Наръчник по безопасност и здраве при работа в предприятието", ИК „Труд и право", 2009 год.;
   - Наръчник по заплащане на труда, ИК „Труд и право", 2009 год.;
   - Инструкции за безопасност и здраве при работа в предприятието, ИК „Труд и право", 2011 год.;
   - Процедури, вътрешни актове и приложни документи по уредбата на трудовите отношения в предприятието, ИК „Труд и право", 2011 год.;
   - „Оценка на професионалния риск", ИК „Шанс"АД, 2011 год.;
   - Работно време, почивки и отпуски, ИК „Труд и право", 2012 год.;
   - Договорът в индивидуалните трудови отношения, ИК „Труд и право", 2012 год.;
2. няма разработени кодекси за добра практика приложими за всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност;
3. няма приключили проекти по програмите на структурни фондове, по меморандуми и споразумения между отделни държави, проекти за взаимно сътрудничество и др., изпълнени през последните 5 (пет) години, за насърчаване на БЗР (има проекти на представителните на национално ниво синдикални и работодателски организации, но те не са приключили напълно. Отделни техни компоненти за завършени.);
4. ежегодно се провеждат информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи, свързани с Европейската седмица по безопасност и здраве при работа;
5. в изпълнение на проект „Prevention in EU-27) на Международната асоциация за социално осигуряване (ISSA) в изпълнение на проект „Prevention in EU-27) са

издадени на български език Ръководства за оценка на риска в малки и средни предприятия при:

- подхлъзване и падане от височина - http://www.issa.int/Resources/Resources/Slipping-and-Falling-from-A-Height;
- нервно-психично натоварване - http://www.issa.int/Resources/Resources/Mental-Workload;

6. в рамките на Европейски кампании за комуникация, информиране и инспектиране Комитетът на старшите инсппектори по труда е издал на български език плакати, брошури и ръководства с добри практики и др. доказани и проверени методи и инструменти за оценка на риска:

- при ръчна работа с тежести – http://www.handlingloads.eu/bg/site/dp/budownictwo;
- при работа с опасни вещества - http://www.chemicalscampaign.eu/campanha.php?country=bg&language=bg&idCamp=30;
- психосоциалните фактори на работното място - http://www.av.se/slic2012/bulgarian.aspx.

Направеният анализ показва, че е необходимо да се насочат усилията за разработване на кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др. материали, които да се разпространяват безплатно и да могат да се прилагат за изпълнение на нормативни изисквания или на доброволна основа за гарантиране на безопасността и здравето при работа.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основната цел на проекта е създаването на устойчив капацитет за разработване на съвременна секторна политика по безопасност и здраве при работа (БЗР), системи и услуги за провеждане на политиката, контрол и оценка, както и създаването на възможности за обмяна на опит и добра практика.

Специфичните цели са:

- осигуряване на достъп до актуална и полезна информация за състоянието на безопасните и здравословни условия на труд на национално ниво и за икономическата дейност, с оглед по-нататъшното им развитие;
- подобряване на качеството на политиките и законодателството по БЗР на национално и секторно ниво;
- подкрепа и насърчаване на малките и средните предприятия за осигуряване на БЗР, чрез популяризиране на практични и иновативни решения за прилагане на законодателството по БЗР.

Разработеният Профил по безопасност и здраве при работа (ПБЗР) за икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство”постига целите, заложени в проекта, а също така и специфичните цели, заложени в Технческото предложение за разработването на Профила по БЗР. Основната цел е постигната – разработен е профил по безопасност и здраве при работа, в съответствие с изискванията на Възложителя и принципите за информиране и консултиране със структурите за тристранно сътрудничество. Постигнати са и специфичните цели за повишаване на информираността и формиране на ключови познания чрез осигуряване на актуална информация за: системата и законодателството в областта на БЗР; дейностите, свързани с осигуряване на БЗР; основни показатели за състоянието на БЗР; както и друга информация, свързана с икономическото развитие, демографското развитие, професионалното ниво и квалификацията на работната сила и др. на национално ниво и за икономическата дейност. Извършени са анализ и оценка на състоянието и са дадени насоки за бъдещи действия, с оглед подобряване качеството на политиките и дейностите за осигуряване на БЗР.

Постигнатите резултати, за които има обективно измерими количествени и качествени индикатори са:

- разработен ПБЗР;
- осигурена актуална и надеждна информация за всички раздели на ПБЗР;
- обща оценка на състоянието на системята за управление и на дейностите по БЗР;
- определени силни и слаби страни за всеки раздел от ПБЗР;
- направени препоръки и насоки за развитие и усъвършенстване на дейностите по БЗР в съответствие с националните стратегически документи, законодателството и нормативните актове.

При разработването на профила са използвани официални статистически данни, закупени от Националния осигурителен институт и Националния статистически институт, както и данни от официалните електронни страници в интернет на министерствата, ведомствата и организациите на работодателите и на работниците и служителите. Използвана е правно- информационната система „Апис” за източник на информация при проучването на нормативните актове.

Използваният методологически инструментариум дава надеждна гаранция за пълно и точно постигане на заложените цели.

Умелото и адекватно съчетаване на използваните изследователски, статистически и социологически методи създават необходимите методологически условия за гарантиране на пълното съответствие на постигнатите резултати с изискванията на проекта.

Използвана е следната съвкупност от методологически подходи:

- системно функционалният подход;
- сравнителния анализ;
- историческият подход;
- социологическият подход;
- статистическият подход;
- при аналитичните и изследователските дейности са използвани методите анализ и синтез, индукция и дедукция, SWOT анализ, анализ на многокритериални проблеми, регресионно-корелационен анализ, моделиране, прогнозиране и др.
- консенсусният подход.

Приложена е методиката за набиране на първична и вторична информация. Обоснована е методологическата целесъобразност от прилагането на точно определени количествени и качествени методи. Показана е тяхната вътрешна субординация и логическа взаимосвързаност от гледна точка на постигането на общите и специфичните цели на проекта. Използвана е комбинация от количествени и качествени методи за набиране на информация:

- метод на кабинетното проучване;
- метод на анализ на съдържанието;
- проучване по метода на експертните оценки;
- метод на анкетното допитване със самопопълване;
- метод на фокус-груповите дискусии;
- метод на анкетното допитване със самопопълване.

За набиране, обработване и анализ на първична информация последователно е реализирана серията от изследвания със социологически и статистически методи.

Профилът по безопасност и здраве при работа следва структурата на съдържанието и разделите посочени в техническото задание, като всеки един раздел е разработен подробно и ясно.

1. Увод

Представена е статистически обработена информация за 2006 – 2010 година, с динамиката в изменението на показателите за:

- икономическото състояние на страната;
- демографското състояние;
- професионално ниво и квалификация на работната сила.

2. Законодателна рамка в областта на БЗР

Представени са:

- стратегическите документи – стратегии, планове и програми за развитие в областта на БЗР;
- нормативните актове в областта на БЗР с общо приложение - Кодекс на труда (КТ), Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ), Кодекс за социално осигуряване (КСО) и всички подзаконови нормативни актове, издадени на основание изрична разпоредба в КТ, ЗЗБУТ и КСО. Предмет на изследването са областите:
  - основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение;
  - работно време, почивки и отпуски;
  - безопасни и здравословни условия на труд;
  - трудова дисциплина;
  - заплащане на труда;
  - обучение и квалификация;
  - медицинско наблюдение;
  - трудови злополуки и професионални болести;
  - социално битово и културно обслужване на работниците и служителите;
  - социален диалог;
  - имуществена отговорност и видове обезщетения;
  - други;
- нормативните актове в областта на БЗР, с приложение за икономическата дейност, издадени на основание Кодекс на труда (КТ), Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ), Кодекс за социално осигуряване (КСО).
- нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР - Закон за техническите изисквания към продуктите, Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси, Закон за здравето, Закон за устройство на територията, Закон за държавната стандартизация, Закон за измерванията и др. правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание законите, които се прилагат във всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност. Предмет на изследването са:
  - съществените изисквания към продуктите;
  - изискванията за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смесите;
  - изискванията към техническа експлоатация на работно оборудване, инсталации, уредби и съоръжения и др.
  - използваните суровини и материали;
  - санитарно-хигиенните норми и изисквания;
  - изискванията за пожарна и аварийна безопасност;
  - метрологичния и техническия надзор;

- изискванията към проектирането, изграждането, реконструкцията, модернизацията, въвеждането в експлоатация, както и поддържането, ремонтта и извеждане от действие на сгради и съоръжения;
- стандарти, свързани с БЗР, съгласно Закон за държавната стандартизация;
- изискванията за правоспособност на лицата за упражняване на професия;
- други правила и норми.

- Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти - регламенти, стратегии и директиви на Европейския съюз (ЕС) и конвенциите на Международната организация на труда (МОТ). Предмет на сравнителния анализ е степента на съответствие между изследваните нормативни актове в областта на БЗР от националното законодателство с правото на ЕС и конвенциите на МОТ.

От направения анализ на законодателната рамка в областта на БЗР се налагат следните изводи и констатации.

- Законодателната рамка в областта на БЗР е съвременна, пълна и отговаря на достиженията на правото на Европейския съюз и конвенциите на МОТ.
- Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците, издадена от министъра на народното здраве на основание чл. 287, ал. 1 КТ, обн., ДВ, бр. 16 от 1987 г., изм. и доп., бр. 65 от 1991 г., бр. 102 от 1994 г., бр. 78 от 2005 г. не съответства на съвременните индустриални отношения и нормативната база по БЗР.

Препоръчва се при въвеждане на ново законодателство и при усъвършенстването му да се постигне опростяване на нормативните изисквания, с цел по- добро прилагане без да се намалява постигнатата степен на защита за работещите.

3. Система по БЗР

Представен е институционалния капацитет на системата по БЗР на национално ниво. Осигурена е актуална информация за институционалния капацитет на отделните институции, организации и други юридически или физически лица да изпълняват задълженията си за осигуряване на БЗР, както следва:

- компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР - представени са структурата и функциите на всички органи на изпълнителната власт или на техни административни структури от специализираната администрация с нормативните основания за осъществяване на дейността. Осигурена е информация за капацитета на всяка система, агенция, или организация, в т.ч. и за съответното структурно звено по БЗР. Посочени са актуални адреси, вкл internet и e-mail;
- компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР - представени са всички органи на изпълнителната власт или техни административни структури от специализираната администрация, на които е възложено със закон да извършват дейности по инспектиране на труда. Посочена е областта на контрол и актуални адреси, вкл internet и e-mail;
- организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище - представени са правният статут, структурата и функциите на организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище. За всяка организация са посочени: органи за управление; основни

членове (федерации, синдикати, съюзи и др.); структура, вкл. териториални поделения; капацитет за участие при формиране и реализиране на политиката по БЗР на национално ниво. Посочени са актуални адреси, вкл internet и e-mail.

- изброени са организации на работодателите и на работниците и служителите за икономическата дейност с актуални адреси, вкл internet и e-mail;
- други организации с функции в областта на БЗР: лаборатории за измерване факторите на работната среда; служби по трудова медицина.

Описани са функциите и дейностите в областта на БЗР, които могат да изпълняват юридическите или физическите лица, съгласно националното законодателство, като е посочено нормативното основание за това.

Осигурена е информация за: регулаторните режими акредитация, регистрация и др.; публичните регистри с органа, на който е възложено да поддържа в актуално състояние регистрите или друга публична информация, свързана с тяхната дейност.

Направеният анализ на системата по БЗР показва, че тя отговаря на съвременните индустриални отношения на национално ниво. Обхванати са всички области на законодателната рамка със съответните административни органи и органите на работодателските организации и организациите на работниците и служителите. Създаден е необходимият брой лаборатории за измерване факторите на работната среда и служби по трудова медицина, като е гарантирано качеството на тяхната дейност с регулациите на акредитацията и регистрацията пред компетентни държавни органи.

4. Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР

Представен е капацитетът на органите с контролни функции в областта на БЗР, като е осигурена информация за:

- нормативното основание за осъществяване на контролна дейност;
- функциите, структурата, вкл. и териториалните поделения;
- съвместната дейност с други контролни органи или организации – посочено е основанието, въз основа на което се осъществява съвместната дейност;
- институционалния капацитет (брой инспектори, материална обезпеченост и др.);
- друга информация, която характеризира контролната дейност.

5. Координация и социално сътрудничество в областта на БЗР

Представена е информация за структурите на тристранно сътрудничество на национално равнище – Икономическия и социален съвет, Националния съвет за тристранно сътрудничество, Националния съвет по условия на труд и Националния съвет по туризъм. Описани са механизмите за осигуряване на консултации, координация и сътрудничество между всички участници в управлението на БЗР на национално ниво. Посочени са функциите, състава, начина на работа и вземане на решения.

6. Обучение, информиране и консултиране

Представена е информация за:

- законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР - посочени са основните нормативни документи (закони, наредби, постановления на Министерския съвет и др.), с които се регулират обществените отношения,

свързани с осигуряването на професионално образование и обучение и по правилата за осигуряване на БЗР;

- системата на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР – държавни органи, неправителствени организации, професионални училища; професионални гимназии; професионални колежи; центрове за професионално обучение; центрове за информация и професионално ориентиране и др. юридически или физически лица, регистрирани по Търговския закон, по Закона за кооперациите или по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, които провеждат обучение по БЗР и осъществяват дейности, свързани с осигуряване на информация и консултации в областта на БЗР.

По данните от информационната система на Министерството на образованието младежта и науката и на Националната агенция за професионално образование и обучение е осигурена информация за съдържанието на публичните регистри в областта на професионалното образование и обучение, като е посочен актуален интернет адрес.

Направеният анализ показва, че обществените отношения, свързани с осигуряването на професионално образование и обучение и по правилата за осигуряване на БЗР са регулирани добре. Обучението по БЗР се осъществява по общите учебни планове и програми за професионално образование и обучение, и придобиване на степен на професионална квалификация по професии от професионални направления от Списъка на професиите за професионално образование и обучение. Въпросите, свързани с осигуряването на безопасни и здравословни условия на труд са част от учебното съдържание по предметите от задължителната професионална подготовка (обща, отраслова и специфична) за професиите от Списъка.

7. Социално осигуряване и застраховане

В профила по БЗР е посочена обработена информация за:

- законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване. Посочени са нормативните актове, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване, като предмет на изследването са:
  - обхват на лицата, които задължително се осигуряват за трудова злополука и професионална болест;
  - размер на осигурителната вноска;
  - осигурителни плащания – видове парични обезщетения;
  - други изисквания.

Представена е информация за размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионално заболяване за последните пет години – 2006 – 2010г.

Въз основа платена информация за данни от информационната система на Националния осигурителен институт за последните пет години (от 2006 г. до 2010 г. включително) е представена статистическа информация общо за страната - в табличен и графичен вид за изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО по видове, както следва:

- трудова злополука по време на работа;
- трудова злополука на път за работа;
- професионална болест;

- изследване поради трудова злополука или професионална болест;
- санаторно-курортно лечение при трудова злополука или професионална болест.

- компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване;
- законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска „трудова злополука" - посочени са нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителната застраховка за риска „трудова злополука".

Предмет на изследването са условията и редът, при които се осъществява застраховането, вкл.: икономическите дейности, в които работниците и служителите задължително следва да бъдат застраховани; застрахователните рискове; застрахователните обезщетения и др.

Представена е информация, в табличен и графичен вид, за размера на средния коефициент на трудовия травматизъм за страната за периода от 2007 г. до 2010 г. включително. Не е представена информация за 2006 година, защото нормативните актове, с които се урежда задължителната застраховка за риска „трудова злополука" са издадени през същата година и от 2007 година започват да се прилагат.

- компетентните органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска „трудова злополука".

Представени са застрахователите, които притежават разрешение за извършване на дейност по т.1 от Раздел II на Приложение №1 към Кодекса за застраховане, т.е. „злополука (включително производствени злополуки и професионални заболявания)". Посочени са и актуални адреси, вкл internet и e-mail.

Анализът на системата за социално осигуряване и застраховане показва, че тя е структурирана и работи добре.

8. Условия на труд

Чрез методите на социологията - експертните оценки, анкетното допитване със самопопълване, фокус- груповите дискусии е осигурена актуална информация за условията на труд, по показатели, както следва:

- трудова заетост;
- работно време;
- отпуски и почивки;
- рискове за здравето и безопасността на работещите: шум; вибрации; ниски и високи температури; химични и биологични агенти; прах; лъчения; стрес, ръчна работа с тежести; работа при болезнени пози, повтаряща се и монотонна работа;
- осигуряване на работно и униформено облекло, и ЛПС;
- медицинско обслужване, вкл. предварителни и периодични медицински прегледи;
- използване на информационните технологии в работата;
- работа с външни за предприятието лица;
- самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения;

- информиране и консултиране;
- дискриминация и насилие;
- работа и здраве - въздействието на работата върху здравето на работещия;
- удовлетвореност от условията на труд;
- работа и извън трудов живот.

Използваните методи и въпросите, по които е набирана информацията са в синхрон с подобни изследвания на Дъблинската фондация за условията на труд и живот в Европа. Получените данни могат да се използват при разработване на стратегии и нормативни актове в изследваните области. Направен е сравнителен анализ на резултатите от изследването с предходни данни от съпоставими проучвания за условията на труд.

9. Трудов травматизъм

На база на окончателната статистика от информационната система за трудовите злополуки на Националния осигурителен институт през последните пет години (от 2006 г. до 2010 г. включително) е представена информация за броя, разпределението и показателите на трудовите злополуки за страната, както следва:

- общо за всички икономически дейности;
- разпределение на трудовите злополуки по следните класификации на Статистическа система „Трудови злополуки” на НОИ:
  - „Големина на предприятието (осигурител)”, според средносписъчния брой на осигурените лица;
  - „Статус в заетостта”;
  - „Общ трудов стаж”;
  - „Стаж по професията”;
  - „Правоспособност”;
  - „Възраст” по възрастови групи от 15 до 24 г., от 25 до 34 г., от 35 до 44 г., от 45 до 54 г., от 55 до 64 г., 65 г. и повече;
  - „Пол”;
  - „Време на злополуката” – ден от седмицата;
  - „Време на злополуката” - спрямо установеното работно време;
  - „Място на злополуката”;
  - „Работно място”;
  - „Вид работа”;
  - „Специфично физическо действие”;
  - „Материален фактор на специфичното физическо действие”;
  - „Отклонение";
  - „Материален фактор на отклонението”;
  - „Начин на увреждане”;
  - „Материален фактор, причинил увреждането”;
  - „Вид на увреждането”;
  - „Последици от трудовата злополука”.

Посочената информацията е групирана по следните показатели:

- общ брой и по чл. 55, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване (КСО);
- трудови злополуки предизвикали: смърт (брой, общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО), инвалидност (общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО);
- загубени календарни дни от трудови злополуки (брой, общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО);
- коефициент на честота (Кч) - общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО;
- коефициент на тежест (Кт) - общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Цялата статистическа информация е представена в табличен и графичен вид (отделни таблици и графики за всеки от изброените показатели).

Обработената статистическа информация за трудовия травматизъм в страната може да се използва при разработване на стратегии и програми, както и нормативни актове с насоченост за подобряване на условията на труд.

10. Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР

За събиране и обработване на информация по този раздел от Профила за безопасност и здраве при работа на национално ниво (Общ профил) са използвани методите на кабинетното проучване и анкетното допитване сред работодатели и експерти от държавната администрация, работодателските и синдикалните организации.

Проучването показа, че през последните пет години:

- са издадени:
  - две ръководства по безопасност и здраве при работа: при работа на височина и при рискове, свързани с експозиция на вибрации;
  - „Безопасност и здраве при работа в предприятието. Добра практика. Нормативна уредба", „Синдипревантива" ООД, 2006 год.;
  - Структура и организация на работната заплата, ИК „Труд и право", 2007 год.;
  - Трудов договор, ИК „Труд и право", 2008 год.;
  - Сборник с наредби за устройство, безопасна експлоатация и технически надзор на съоръжения с повишена опасност, ИК „Труд и право", 2008 год.;
  - „Наръчник по безопасност и здраве при работа в предприятието", ИК „Труд и право", 2009 год.;
  - Наръчник по заплащане на труда, ИК „Труд и право", 2009 год.;
  - Инструкции забезопасност и здраве при работа в предприятието, ИК „Труд и право", 2011 год.;
  - Процедури, вътрешни актове и проложни документи по уредбата на трудовите отношения в предприятието, ИК „Труд и право", 2011 год.;
  - Работно време, почивки и отпуски, ИК „Труд и право", 2012 год.;
  - Договорът в индивидуалните трудови отношения, ИК „Труд и право", 2012 год.;

- няма разработени кодекси за добра практика приложими за всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, за икономическата дейност;
- няма приключили проекти по програмите на структурни фондове, по мемурандуми и споразумения между отделни държави, проекти за взаимно сътрудничество и др., изпълнени през последните 5 (пет) години, за насърчаване на БЗР (има проекти на представителните на национално ниво синдикални и работодателски организации, но те не са приключили напълно. Отделни техни компоненти за завършени.);
- ежегодно се провеждат информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи, свързани с Европейската седмица по безопасност и здраве при работа.

Направеният анализ показва, че е необходимо да се насочат усилията за разработване на кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др. материали, които да се разпространяват безплатно и да могат да се прилагат за изпълнение на нормативни изисквания или на доброволна основа за гарантиране на безопасността и здравето при работа.

SWOT-анализ на Профила по безопасност и здраве при работа на национално ниво (Общ профил)

	Положително влияние	**Отрицателно влияние**
Вътрешна среда	**СИЛНИ СТРАНИ (ПЛЮСОВЕ):** 1. Последователна национална политика (стратегия за развитие) в областта на БЗР през последните 16 години, насочена към устойчиво развитие; 2. Годишни национални прогроми по БЗР; 3. Добре развито, пълно и структурирано законодателство, съответстващо на правото на ЕС и конвенциите на МОТ; 4. Добре изградена и законодателно регламентирана система по БЗР; 5. Пълнота в законодателната уредба в областта на механизмите за спазване на законодателството по БЗР; 6. Добре изградена система от постоянни или временни структури на тристранно сътрудничество на национално и браншово равнище по БЗР; 7. Добре изградена структура за обучение, информиране и консултиране;	**СЛАБИ СТРАНИ (МИНУСИ):** 1. Ограничен човешки и финансов ресурс за обезпечаване на дейностите по националните програми по БЗР; 2. Остаряла нормативна уредба на задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците; 3. Застаряване на работната сила; 4. Намаляване на процента на икономически активното население; 5. Несъответствие на образованието и квалификацията на работната сила на нуждите на пазара на труда; 6. Слаба диверсификация на професионалните възможности на работната сила; 7. Слаба нагласа за мобилност на работната сила; 8. Недостатъчен капацитет на някои от контролните органи по отношение на материално- техническа осигуреност и квалификация на персонала; 9. Липса на кодекси за добра практика на национално ниво и по сектори на икономиката;

	8. Съвременно законодателство, съответстващо на международните стандарти и развита система за социално осигуряване и застраховане; 9. Устойчиво намаляване общия брой на трудовите злополуки с над 5% годишно за последните 5 години; 10. Намаляване на средния коефициент на трудов травматизъм общо за страната.	10. Недосттатъчен брой на ръководствата, помагалата, технически правита и другите материали по БЗР, в помощ на работодателите; 11. Недостатъчен брой проекти и програми за насърчаване на БЗР.
Външна среда	**ВЪЗМОЖНОСТИ:** 1. Опростяване на законодателството без да се намалява достигнатото ниво на защита за работещите; 2. Актуализиране на нормативни актове; 3. Поява на нови професионални и социални рискове; 4. Поява на нови високотехнологични дейности; 5. Усъвършенстване на правото на ЕС; 6. Въвеждане на техническия прогрес и нови информационни технологии в работата; 7. Разпространение на регулации за приложение на доброволна основа от работодателите; 8. Ефективно използване на финансовите ресурси на структурните фондове на ЕС и ЕСФ за реализиране на проекти и програми за подобряване на условията на труд.	**ОПАСНОТИ:** 1. Ограничен финансов ресурс; 2. Понижаване нивото на образование и професионална квалификация; 3. Голям брой микро, малки и средни предприятия; 4. Намаляване на инвестициите за придобиване на дълготрайни материални активи и инвестиции в БЗР; 5. Ниска производителност на труда; 6. Неравномерно териториално разпределиние на производствените мощности и работната сила в районите на страната; 7. Високо ниво на безработица и загуба на професионални знания и умения; 8. Ниско качество при предоставянето на услуги за предприятията по БЗР от някои физически и юридически лица от системата по БЗР.

Приложение № 1

Към Раздел I., точка 5.

Таблица на съответствие на националното законодателство с правото на ЕИО

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
Стратегически документи				
1.	Стратегия на Общността за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2007–2012 г.	Стратегия за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 година	пълно	
Нормативни актове в областта на БЗР				
2.	**Директива 89/391/ЕИО** за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работещите при работа	Закон за здравословни и безопасни условия на труд, Кодекс на труда, Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване	пълно	
3.	**Директива 89/654/ЕИО** относно минималните изисквания за безопасност и здраве на работното място (работно място) – 1-ва специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕЕС	Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		на работното оборудване		
4.	**Директива 89/655/ЕИО** относно минимални изисквания за безопасност и опазване на здравето при използване на работното оборудване от работещите при работа (използване на работно оборудване) - 2-ра специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕИО	Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване	пълно	
5.	**Директива 89/656/ЕИО** относно минималните изисквания за безопасността и здравето на работещите при използването на лични предпазни средства на работното място (използване на лични предпазни средства) 3 – та специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕЕС	Наредба № 3 за минималните изисквания за защита на здравето и безопасността на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място	пълно	
6.	**Директива 90/269/ЕИО** относно минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при ръчно манипулиране на товари, когато съществува опасност конкретно от нараняване на гърба на работниците (ръчно манипулиране на товари) - 4 специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕИО	Наредба № 16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести	пълно	
7.	**Директива 90/270/ЕИО** относно минималните изисквания за безопасност и здраве при работа с екранно оборудване (работа с видеодисплеи) - 5 специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕИО	Наредба № 7 за минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
8.	**Директива 92/58/ЕИО** относно минималните изисквания за осигуряване на знаци за безопасност и/или здраве при работа (знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа) 9 специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕИО	Наредба № РД-07/8 за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа	пълно	
9.	**Директива 2003/88/ЕО** относно някои аспекти на организацията на работното време	Кодекс на труда Наредба за работното време, почивките и отпуските Наредба № 15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа	пълно	
10.	**Директива 91/383/ЕИО** за допълнение на мерките за насърчаване подобряването на безопасността и здравето при работа на работниците на срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение	Наредба № 5 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение	пълно	
11.	**Директива 98/59/ЕО** за сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на масовите уволнения	Кодекс на труда	пълно	
12.	**Директива 2001/23/ЕО** относно сближаването на законодателствата на държавите-членки във връзка с гарантирането на правата на работниците и служителите при прехвърляне на	Кодекс на труда	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	предприятия, стопански дейности или части от предприятия или стопански дейности			
13.	**Директива 97/81/ ЕО** относно Рамковото споразумение за работата на непълно работно време, сключено между Съюза на конфедерациите на индустриалците и работодателите в Европа (UNICE), Европейския център на предприятията с обществено участие (CEEP) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC)	Кодекс на труда	пълно	
14.	**Директива 91/533/ ЕИО** за задължението на работодателя да запознава работниците и служителите с условията, приложими към трудовия договор или трудовото правоотношение	Кодекс на труда	пълно	
15.	**Директива 94/33/ЕО** за закрила на младите хора при работа	Кодекс на труда Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години	пълно	
16.	**Директива 92/85/ ЕИО** за въвеждане на мерки за насърчаване на подобрения в областта на безопасните и здравословни условия на труд на бременни работнички, на работнички-родилки или кърмачки /Десета отделна Директива по смисъла на чл. 16 от Директива 89/391/ЕИО	Кодекс на труда	пълно	
17.	**Директива 2002/14/ЕО** за създаване на обща	Кодекс на труда	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	рамка за информиране и консултиране на работниците и служителите в Европейската общност			
18.	**Директива 2008/104/ЕО** относно работа чрез агенции за временна заетост	Кодекс на труда	пълно	
19.	**Директива 2010/18/ЕС** за прилагане на ревизираното рамково споразумение за родителския отпуск, сключено между Конфедерацията на европейския бизнес (BUSINESSEUROPE), Европейската асоциация на занаятите и малките и средните предприятия (UEAPME), Европейския център на предприятията с държавно участие и на предприятията от общ икономически интерес (CEEP) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC), и за отмяна на Директива 96/34/ЕО	Кодекс на труда Наредба за работното време, почивките и отпуските	пълно	
20.	**Европейско рамково споразумение** за работата от разстояние от 2002 г. между социалните партньори на европейско ниво	Кодекс на труда	пълно	
21.	**Директива 2009/38/ЕО** за създаване на европейски работнически съвет или на процедура за информиране и консултации с работниците и служителите в предприятия с общностно измерение и групи предприятия с общностно измерение	Кодекс на труда Закон за информиране и консултиране с работниците и служителите в многонационални предприятия, групи предприятия и европейски дружества	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
22.	**Директива 2002/15/ЕО** за организацията на работното време на лицата, извършващи транспортни дейности в автомобилния транспорт	Наредба за организация на работното време на лицата, които извършват транспортни дейности в автомобилния транспорт	пълно	
23.	**Директива 2004/37/ЕО** относно защитата на работниците от рискове, свързани с експозицията на канцерогени или мутагени при работа	Наредба № 10 за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на канцерогени и мутагени при работа	пълно	
24.	**Директива 2003/10/ЕО** относно минималните изисквания за защита на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на физични агенти - шум	Наредба № 6 за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на шум	пълно	
25.	**Директива 2002/44/ЕО** относно минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на физически агенти (вибрации)	Наредба № 3 за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на вибрации	пълно	
26.	**Директива 98/24/ЕИО (2000/39/ЕО)** за защита на здравето и безопасността на работниците от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа (химични агенти)	Наредба № 13 за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа	пълно	
Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР				
27.	**Регламент (ЕО) № 1907/2006** на Европейския	Закон за защита от вредното	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	парламент и на Съвета относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH), за създаване на Европейска агенция по химикали, за изменение на Директива 1999/45/ЕО и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 793/93 на Съвета и Регламент (ЕО) № 1488/94 на Комисията, както и на Директива 76/769/ЕИО на Съвета и директиви 91/155/ЕИО, 93/67/ЕИО, 93/105/ЕО и 2000/21/ЕО на Комисията, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)”	въздействие на химичните вещества и смеси		
28.	**Регламент (ЕО) № 1272/2008** на Европейския парламент и на Съвета относно класифицирането, етикетирането и опаковането на вещества и смеси, за изменение и за отмяна на директиви 67/548/ЕИО и 1999/45/ЕО и за изменение на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (ОВ, L 353/1 от 31 декември 2008 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1272/2008(CLP)”	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	
29.	**Регламент (ЕО) № 648/2004** на Европейския парламент и на Съвета относно детергентите, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 648/2004”;	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	
30.	**Регламент (ЕО) № 850/2004** на Европейския парламент и на Съвета относно устойчивите органични замърсители и за изменение на Директива 79/117/ЕИО, наричан по-нататък	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	„Регламент (ЕО) № 850/2004”;			
31.	**Регламент (ЕО) № 1451/2007** на Комисията относно втората фаза на 10-годишната работна програма, посочена в член 16, параграф 2 от Директива 98/8/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно пускането на пазара на биоциди (ОВ, L 325/3 от 11 декември 2007 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1451/2007”.	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	
32.	**Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)**	Нареда за реда и начина за ограничаване на производството, употребата или пускането на пазара на определени опасни химични вещества, смеси и изделия от Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)	пълно	
33.	**Директива 2006/42/ЕО** относно машините, изменяща Директива 95/16/ЕО. Позоваванията към Директива 98/37/ЕО се приемат като позовавания към Директива 2006/42/ЕО съгласно таблицата за съответствие в приложение № 9. Директива 2009/127/ЕО за изменение на Директива 2006/42/ЕО по отношение на машините за прилагане на пестициди	Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машините	пълно	
34.	**Директива 89/686/ЕИО** относно сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на личните предпазни средства (ЛПС)	Наредба за съществените изисквания и оценяване на съответствието на лични предпазни	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		средства.		
35.	**Директива 96/82/ЕО** относно контрола на опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, на Директива 2003/105/ЕО за изменение на Директива 96/82/ЕО относно контрола на опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, на Директива 2008/101/ЕО за изменение на Директива 2003/87/ЕО с цел включване на авиационните дейности в схемата за търговия с квоти за емисии на парникови газове в рамките на Общността и на чл. 1, параграфи 10 и 13 от Директива 2009/29/ЕО за изменение на Директива 2003/87/ЕО с оглед подобряване и разширяване на схемата за търговия с квоти за емисии на парникови газове на Общността.	Закон за опазване на околната среда	пълно	
36.	**Директива 2009/30/ЕО** за изменение на Директива 98/70/ЕО по отношение на спецификацията на бензина, дизеловото гориво и газьола и за въвеждане на механизъм за наблюдение и намаляване на нивата на емисиите на парникови газове и за изменение на Директива 1999/32/ЕО на Съвета по отношение на спецификацията на горивото, използвано от плавателни съдове по вътрешните водни пътища, и за отмяна на Директива 93/12/ЕИО	Закон за опазване на околната среда	пълно	
37.	Разпоредбите на глави първа и втора и приложения № 1 и 2 на **Директива 2010/75/ЕС**	Закон за опазване на околната среда	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	относно емисиите от промишлеността (комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването)			
38.	**Директива 2009/107/ЕО** за изменение на Директива 98/8/ЕО относно пускането на пазара на биоциди по отношение на удължаване на някои срокове	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	
39.	**Директива 89/106** за уеднаквяване на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти, последно изменена с Директива 93/68/ЕЕС	Наредба за съществените изисквания към строежите и оценяване съответствието на строителните продукти	пълно	
40.	**Директива 80/181/ЕИО** за сближаване на законодателствата на държавите членки относно мерните единици и за отмяна на Директива 71/354/ЕИО, последно изменена с Директива 2009/3/ЕО.	Наредба за единиците за измерване, разрешени за използване в Република България	пълно	
41.	**Директива 2011/17/ЕС** за отмяна на директиви 71/317/ЕИО, 71/347/ЕИО, 71/349/ЕИО, 74/148/ЕИО, 75/33/ЕИО, 76/765/ЕИО, 76/766/ЕИО и 86/217/ЕИО на Съвета в областта на метрологията	Наредба за средствата за измерване, които подлежат на метрологичен контрол	пълно	
42.	**Директива 2004/108/ЕС** за съществените изисквания и оценяване на съответствието за електромагнитна съвместимост.	Наредба за съществените изисквания и оценяване на съответствието за електромагнитна съвместимост	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
43.	**Директива 2000/14/ЕО** за сближаването на законодателството на държавите членки по отношение на емисиите от шум, излъчвани в околната среда от оборудване, което се използва на открито, последно изменена с Директива 2005/, изменяща Директива 2000/14 за сближаването на законодателството на държавите членки по отношение на емисиите от шум, излъчвани в околната среда от оборудване, което се използва на открито.	Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машини и съоръжения, които работят на открито, по отношение на шума, излъчван от тях във въздуха	пълно	
44.	**Директива 2004/22/ЕО** относно измервателните уреди Директива 2009/137/ЕО за изменение на Директива 2004/22/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно измервателните уреди по отношение на експлоатирането на максимално допустимите грешки във връзка с приложенията за отделните уреди	Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на средствата за измерване	пълно	
45.	**Директива 2503/122/ЕВРАТОМ** относно контрола на високоактивните закрити радиоактивни източници и безстопанствените източници.	Наредба за радиационна защита при дейности с източници на йонизиращи лъчения	пълно	
46.	**Директива 2005/36/ЕО** относно признаването на професионалните квалификации	Закон за признаване на професионални квалификации	пълно	
47.	**Директива 99/42/ЕО** относно създаването на механизъм за признаване на придобита	Наредба за условията и реда за признаване на право за	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	квалификация във връзка с професионалните дейности в приложното поле на директивите за либерализация и преходни мерки и относно допълването на общата система за признаване на придобита квалификаци	упражняване на регулирана професия, за която се изисква притежаването на общи търговски или общи професионални знания и умения		
48.	**Директива 74/556/ЕИО** относно определяне на подробни разпоредби за преходните мерки, свързани с дейности в търговията и в разпространението на токсични продукти, и за дейности, които предполагат професионално използване на тези продукти, включително дейности на посредници	Наредба за условията и реда за признаване на право за упражняване на регулирана професия, за която се изисква притежаването на общи търговски или общи професионални знания и умения	пълно	
49.	**Директива 74/557/ЕИО** относно реализиране на свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги по отношение на дейности на самостоятелно заети лица и на посредници в търговията и в разпространението на токсични продукти	Наредба за условията и реда за признаване на право за упражняване на регулирана професия, за която се изисква притежаването на общи търговски или общи професионални знания и умения	пълно	
50.	**Директива 2005/36/ЕО** относно признаването на професионалните квалификации, изменена с Директива 2006/100/ЕО за адаптиране на някои директиви в областта на свободното движение на хора поради присъединяването на България и Румъния, Регламент (ЕО) № 1430/2007 на Комисията за изменение на приложения II и III към Директива	Приложения № 2 – 25 и № 27 от Списъка на регулираните професии в Република България:	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	2005/36/ЕО относно признаването на професионалните квалификации Регламент (ЕО) № 755/2008 на Комисията за изменение на Приложение II към Директива 2005/36/ЕО относно признаването на професионалните квалификации			
51.	**Директива 74/556/ЕИО** относно определяне на подробни разпоредби за преходните мерки, свързани с дейности в търговията и в разпространението на токсични продукти, и за дейности, които предполагат професионално използване на тези продукти, включително дейности на посредници **Директива 74/557/ЕИО** относно реализиране на свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги по отношение на дейности на самостоятелно заети лица и на посредници в търговията и в разпространението на токсични продукти	Приложение № 26 от Списък на регулираните професии в Република България	пълно	

Приложение № 1

Към Раздел I., точка 5.

Сравнителен анализ на Конвенциите на Международната организация по труда, ратифицирани от Р. България и нормативните актове от националното законодателство в областта на БЗР

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
1.	**Конвенция № 87** за синдикалната свобода и закрилта на правото на синдикалното организиране, 1948 г. Ратифицирана през 1959 г. (обн. ДВ, бр. 19 от 1959 г.), в сила от 08.06.1960 г	Кодекс на труда Наказателен кодекс Закон за държавния служител Закон за юридическите лица с нестопанска цел Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България Закон за Министерството на вътрешните работи Закон за събранията, митингите и манифестациите Закон за уреждане на колективните трудови спорове	пълно	
2.	**Конвенция № 98** за правото на организиране и на колективно договаряне, 1949 г.	Кодекс на труда Закон за държавния служител Закон за отбраната и въоръжените сили на	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	Ратифицирана през 1959 г. (обн. ДВ, Известия бр.19 от 1959 г.), в сила от 08.06.1960 г.	Република България Закон за Министерството на вътрешните работи Закон за железопътния транспорт.		
3.	**Конвенция № 138** относно минималната възраст, 1973 г. Ратифицирана през 1980 г. (обн. ДВ, бр. 13 от 1980), в сила от 23.04.1981 г.	Кодекс на труда Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години Наредба за работата на лицата, ненавършили 15-годишна възраст.	пълно	
4.	**Конвенция № 182** относно най-тежките форми на детския труд, 1999 г. Ратифицирана през 2000 г. (обн. ДВ, бр. 54 от 2000), в сила от 28.07.2001 г.	Кодекс на труда Наказателен кодекс Закон за закрила на детето Закон за борба с трафика на хора Закон за семейни помощи за деца Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години Национален план за действие срещу най-тежките форми на детски труд Национална стратегия за детето 2008-2018	пълно	
5.	**Конвенция № 111** относно	Кодекс на труда	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	дискриминацията в областта на труда и професиите, 1958 г. Ратифицирана през 1960 г. (обн. ДВ, Известия, бр. 46 от 1960 г.), в сила от 22.06.1961 г.	Кодекс за социално осигуряване Закон за защита от дискриминация Закон за държавния служител Закон за насърчаване на заетостта Правилник за устройството и дейността на Комисията за защита от дискриминация Правилник за устройството и организация на работата на Националния съвет по равнопоставеност на жените и мъжете Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2009-2015 г. Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2012 г.		
6.	**Конвенция № 100** за равенството в заплащането, 1951 г. Ратифицирана през 1955 г. (обн. ДВ, Известия, бр. 54 от 1955 г.), в сила от 07.11.1956 г.	Кодекс на труда Закон за защита от дискриминацията Правилник за устройството и дейността на Комисията за защита от дискриминация	пълно	
7.	**Конвенция № 156** относно равенството на възможностите и еднаквото отношение към работниците и служителите от двата пола: работници и служители със	Кодекс на труда; Кодекс за социално осигуряване; Закон за насърчаване на заетостта;	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	служебни задължения, 1981 г. Ратифицирана през 2006 г. (обн. ДВ, бр. 9 от 2006 г.), в сила от 03.04.2007 г.	Закон за защита от дискриминация; Закон за семейните помощи за деца; Закон за социалното подпомагане; Закон за закрила на детето; Закон за интеграция на хората с увреждания; Правилник за прилагане на Закона за социалното подпомагане; Наредба за работното време, почивките и отпуските; Правилник за организацията и дейността на съветите за тристранно сътрудничество; Актуализирана стратегия по заетостта на Република България за 2008-2015 г. Постановление № 104 на МС от 10.03.2003 г. за приемане на Наредба за учебниците и учебните помагала Национална програма "В подкрепа на майчинството"		
8.	**Конвенция № 81** относно инспекцията по труда, 1947 г. Ратифицирана през 1949 г.	Кодекс на труда Закон за насърчаване на заетостта Устройствен правилник на ИА „Главна	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	(обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила от 29.12.1950 г.	инспекция по труда” Закон за инспектиране на труда		
9.	**Конвенция № 161** за службите по трудова медицина, 1985 г. Ратифицирана през 2011 г. обн. ДВ, бр. 96 от 2011 г.	Закон за здравословни и безопасни условия на труд Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина	пълно	
10.	**Конвенция № 144** относно тристранните консултации (международните трудови норми), 1976 г. Ратифицирана през 1998 г. (обн. ДВ, бр. 52 от 1998 г.), в сила от 12.06.1999 г.	Кодекс на труда; Правилник за организацията и дейността на съветите за тристранно сътрудничество.	пълно	
11.	**Конвенция № 94** относно трудовите клаузи (административни договори), 1949 г. Ратифицирана през 1955 г. (обн. ДВ, бр. 54 от 1955 г.), в сила от 07.11.1956 г.	Закон за обществените поръчки; Кодекс на труда	пълно	
12.	**Конвенция № 1** относно работното време (индустрия), 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. (обн. ДВ, бр. 189 от 1921 г.), в сила от	Кодекс на труда; Закон за държавния служител; Закон за Министерството на вътрешните работи;	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	14.02.1922 г.	Наредба за работното време, почивките и отпуските; Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време; Наредба за работата на лицата, ненавършили 15-годишна възраст; Наредба за служебното положение на държавните служители; Наредба за административното обслужване; Наредба за организация на работното време на лицата, които извършват транспортни дейности в автомобилния транспорт; Наредба № 2 за реда за установяване задължение за дежурство или за разположение на работодателя; Наредба № 50 за работното време на ръководния и изпълнителския персонал, зает с осигуряване на превозите на пътници и товари в железопътния транспорт; Наредба № 4018 за работното време на авиационния персонал; Наредба № 12 за изискванията за задължителна употреба на контролните		

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		уреди за регистриране на данните за движението на автомобилите и работата на екипажите, както и функционалните и техническите изисквания към тях.		
13.	**Конвенция № 14** относно седмичната почивка (индустрия), 1921 г. Ратифицирана през 1924 г., в сила от 06.03.1925 г. (обн., ДВ, бр. 36 от 6.05.1997 г.)	Кодекс на труда; Закон за държавния служител; Закон за автомобилните превози; Наредба за работното време, почивките и отпуските; Наредба за служебното положение на държавните служители; Наредба № 2 за реда за установяване задължение за дежурство или за разположение на работодателя; Наредба № 12 от 5.01.2007 г. за изискванията за задължителна употреба на контролните уреди за регистриране на данните за движението на автомобилите и работата на екипажите, както и функционалните и техническите изисквания към тях; Наредба № 50 от 28.12.2001 г. за работното време на ръководния и изпълнителския персонал, зает с осигуряване на превозите на пътници и товари в железопътния	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		транспорт; Наредба за организация на работното време на лицата, които извършват транспортни дейности в автомобилния транспорт.		
14.	**Конвенция № 52** относно платените годишни отпуки, 1936 г. Ратифицирана през 1949 г. (Обн., ДВ, бр. 207 от 1949 г.) в сила от 22.12.1950 г.	Кодекс на труда; Закон за държавния служител; Закон за съдебната власт; Закон за Министерството на вътрешните работи; Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск; Наредба за служебното положение на държавните служители; Наредба за работното време, почивките и отпуските.	пълно	
15.	**Конвенция № 26** относно установяването на методи за определяне на минималните заплати, 1928 г. Ратифицирана през 1933 г. (обн. ДВ, бр. 227 от 1933 г.), в сила от 04.06.1936 г.	Кодекс на труда Наредба за договаряне на работната заплата	пълно	
16.	**Конвенция № 95** за закрила на работната	Кодекс на труда	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	заплата, 1949 г. Ратифицирана през 1955 г. (обн. ДВ, бр. 54 от 1955 г.), в сила от 07.11.1956 г.	Наредба за структурата и организацията на работната заплата Наредба за договаряне на работната заплата Постановление № 147 на МС от 2007 г. за определяне на минималния размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит		
17.	**Конвенция № 177** относно надомния труд, 1996 г. Ратифицирана през 2009 г. (обн. ДВ, бр. 39 от 2009 г.), в сила от 17.07.2010 г.	Кодекс на труда	пълно	
18.	Конвенция № 173 относно защитата на вземанията на работниците в случай на несъстоятелност на работодателя, 1992 г. Ратифицирана през 2004 г. (обн. ДВ, бр. 58 от 2004 г.), в сила за България от 27.09.2005 г.	Търговски закон; Данъчно-осигурителен процесуален кодекс; Закон за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.	пълно	
19.	**Конвенция № 127** относно максималната тежест, 1967 г. Ратифицирана през 1978 г. (обн. ДВ, бр. 40 от 1978 г.), в сила за	Кодекс на труда Закон за здравословни и безопасни условия на труд Наредба № 16 за физиологичните правила и	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	България от 21.06.1979 г.	норми за ръчна работа с тежести Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години		
20.	**Конвенция № 77** относно медицинския преглед на младежите (индустрия), 1946 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс на труда; Наредба за медицинската експертиза на работоспособността; Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците; Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години Закон за насърчаване на заетостта Устройствен правилник на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда”	пълно	
21.	**Конвенция № 78** относно медицинския преглед на младежите (неиндустриални дейности), 1946 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс на труда Наредба за медицинската експертиза на работоспособността, в сила от 1 декември 2005 г. Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		работниците Устройствен правилник на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда” Закон за насърчаване на заетостта		
22.	**Конвенция № 6** относно нощния труд на децата (индустрия), 1919 г. Ратифицирана през 1921 г., (обн. ДВ, бр. 189 от 1921 г.), в сила за България от 14.02.1922 г.	Кодекс на труда Устройствен правилник на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда”	пълно	
23.	**Конвенция № 79** относно нощния труд на юношите (неиндустриални дейности), 1946 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр.207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс на труда Устройствен правилник на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда”	пълно	
24.	**Конвенция № 45** за подземните работи (жени), 1935 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр.207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г	Кодекс на труда Наредба № 7 за вредните и тежките работи, забранени за извършване от жени	пълно	
25.	**Конвенция № 3** за закрилата на майчинството, 1919 г. Ратифицирана през 1921 г.	Кодекс на труда Кодекс за социално осигуряване	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	(обн. ДВ, бр. 189 от 1921 г.), в сила за България от 14.02.1921 г.	Закон за семейни помощи за деца Закон за закрила на детето Закон за защита от дискриминация Наредба за експертизата на работоспособността Наредба № 7 за вредните и тежки работи, забранени за извършване от жени. Наредба за трудоустрояване Наредба № 11 за стаите за лична хигиена на жените и за почивка на бременните жени Наредба за условията и реда за командироване на работници или служители от държавите членки или на работници или служители от трети страни в Република България в рамките на предоставяне на услуги		
26.	**Конвенция № 183** относно закрилата на майчинството, 2000 г. Ратифицирана през 2001 г. (обн. ДВ, бр. 85 от 2001 г.), в сила за България от 06.12.2002 г.	Кодекс на труда Кодекс за социално осигуряване Закон за семейни помощи за деца Закон за закрила на детето Закон за защита от дискриминация Наредба за експертизата на	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		работоспособността Наредба № 7 за вредните и тежки работи, забранени за извършване от жени. Наредба за трудоустрояване Наредба № 11 за стаите за лична хигиена на жените и за почивка на бременните жени Наредба за условията и реда за командироване на работници или служители от държавите членки или на работници или служители от трети страни в Република България в рамките на предоставяне на услуги		
27.	**Конвенция № 17** относно обезщетенията при трудови злополуки, 1925 г. Ратифицирана през 1929 г. (обн. ДВ, бр. 87 от 1929 г.), в сила за България от 05.09.1929 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
28.	**Конвенция № 19** относно еднаквото третиране на чужденците и на местните работници при даване на обезщетение в случай на злополука, 1925 г. Ратифицирана през 1929 г. (обн. ДВ, бр. 253 от 1929 г.), в сила за България от 05.09.1929 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
29.	**Конвенция № 18** относно обезщетения при професионални болести, 1925 г. Ратифицирана през 1929 г. (обн. ДВ, бр. 25 от 1929 г.), в сила за България от 05.09.1929 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
30.	**Конвенция № 42** относно обезщетенията при професионални болести (ревизирана), 1934 г. Ратифицирана през 1949 г., в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
31.	**Конвенция № 37** относно осигуровката инвалидност (индустрия и др.), 1933 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
32.	**Конвенция № 39** относно осигуровката смърт (индустрия и др.), 1933 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
33.	**Конвенция № 102** на Международната организация на труда за социална сигурност (минимални стандарти), 1952 г.	Кодекс за социално осигуряване	Пълно - по отношение на разделите, по които	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	Ратифицирана през 2008 г. (Обн. ДВ, бр. 54 от 2008 г.) в сила от 14 юли 2009 г.)		България е поела задължения, в това число Раздел VI. „Обезщетение за трудова злополука”	

Приложение № 3
към Раздел V, точка 2.4.

Центрове за професионално обучение[109] (ЦПО),
лицензирани от Националната агенция за професионално образование и обучение
(Информацията е актуална към 30.01. 2013 г.)

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
1.	Център за професионално обучение към КРЗ „Одесос" АД, гр. Варна Лиценз № 200011001 Протокол № 08/ 13.12.2000 г.	Град: Варна Област: Варна Адрес: Островна зона п.к. 9015 тел. 052/666335; 052 666 336	006 Монтьор на електрически апарати, уреди и устройства 013 Стругар 014 Фрезист
2.	Център за професионално обучение към „Горубсо Лъки" ЕАД гр. Лъки Лиценз № 200011002 протокол № 6/13.06.2001 г.	Град: Лъки Област: Пловдив Адрес: Освобождение №2 тел 03052 2046, 03052 2742; 0887 063391	001 Електро-машинен шлосер 016 Машинист на компресори
3.	Център за професионално обучение към ТЕЦ "Марица -Изток 2"- ЕАД ", гр. Стара Загора Лиценз № 200111006 протокол № 10/05.12.2001 г	село: Ковачево 6265 Област: Стара Загора Адрес: бул. Ген. Столетов №185 тел 042662439; 0885799153 e-mail:cpk2@tpp2.com	018 Мотокарист 028 Електробезопасност
4.	Център за професионално обучение към "Рудметал" АД, гр. Рудозем Лиценз № 200111007 протокол № 1/ 23.01.2002 година г.	Град: Рудозем Област: Кърджали Адрес: бул. "България" № 9 тел. (0306) 3335, 048/801260 e-mail: office@rudmetal.com	017 Монтьор 018 Ел.-монтьор 023 Машинист на компресори

[109] Посочени са ЦПО със статут "съществуващ център".

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
5.	Център за професионално обучение при Национална компания ";Железопътна инфраструктура", гр. София Лиценз № 200111010 протокол № 4/ 27.03.2002 г.	Град: гр. София Област: София Адрес: бул. Сливница 216 тел. 02/9832753; 02/9323144; 02/9323630 e-mail: cpk_sofia@abv.bg	027 Компресорист 035 Длъжностни лица по технически надзор (държавен и ведомствен) 036 Длъжностни лица по безопасни и здравословни условия на труд (БЗУТ) 037 Обучение по условия на труд протокол № 08/ 26.10.2005 г. 2. Професия "Заварчик" , код 521090, 2.1. Специалност "Заваряване", код 5210901.
6.	Център за професионално обучение към "МАТЕКО" АД, гр. Горна Оряховица Лиценз № 200112013 протокол № 5/ 10.04.2002 г.	Град: гр. Горна Оряховица Област: Велико Търново Адрес: ул. "Македония" №68 тел. 0618/61504; 0899861504 e-mail:t.dimitrov@mateko.bg; office@mateko.bg; todorjd@yahoo.com	009 Водачи на електро и мотокари във вътрешноведомствения транспорт 014 Машинист на компресори и компресорни инсталации протокол № 04/ 18.05.2005 г.) 3. Професия “Заварчик”, код 521090 3.1.Специалност “Заваряване”, код 5210901 – първа степен на професионална квалификация. 4. Професия “Електромонтьор”, код 522020 4.1. Специалност “Електрически инсталации”, код 5220210 – втора степен на професионална квалификация.
7.	Център за професионално обучение към "Професионалист-99-Гълъбово" АД, гр. Гълъбово Лиценз № 200011014 протокол № 6/ 22.04.2002 г.	Град: гр. Гълъбово Област: Стара Загора Адрес: ул. "Вихрен" № 1 тел. 041863581 факс 041863518 e-mail: profad@mail.orbiel.bg	Професионално направление "Транспорт" 008 Водач на електрокари и мотокари във вътрешния транспорт на предприятията протокол № 06/ 13.07.2005 г. 3. Професия "Заварчик", код 521090, 3.1. специалност "Заваряване", код 5210901, първа степен на професионална квалификация. 4. Професия "Електромонтьор", код 522020,

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			4.1. специалност "Електрически инсталации", код 5220110, трета степен на професионална квалификация,
8.	Национален център за професионално обучение към Българската търговско промишлена палата, гр. София Лиценз № 200212019 протокол № 09/ 17.07.2002 г.	Град: София Област: София Адрес: ул. "Княз Борис I" № 123" тел. 029881315 e-mail: education@bcci.bg	протокол № 04/ 24.03.2004 г. 7. Заварчик, код 521090 7.1 Заваряване, код 5210901 - първа степен на професионална квалификация 8 Стругар, код 521100 8.1 Стругарство, код 5211001 - първа степен на професионална квалификация 9. Шлосер, код 521110 9.1 Шлосерство, код 5211101 - първа степен на професионална квалификация 18. Моделиер-технолог на облеклото, код 542040 18.1 Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил, код 5420401 - трета степен на професионална квалификация 19. Оператор в производството на облекло, код 542050 19.1 Производство на облекло и текстил, код 5420501 - втора степен на професионална квалификация 20. Шивач, код 542110 20.1 Шивачество, код 5421101 – първа степен на прфесионална квалификация протокол № 14/ 03.11.2004 г. 4. Професия “Оператор в производство на облекло”, код 542050, 4.1. специалност “Произвоство на облекло от кожи”, код 5420501 5. Професия “Оператор в произвоство на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542070 5.1. специалност “Производство на обувни изделия”, код 5420701

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			протокол № 10/ 17.09.2008 г. 3. Професия “Химик-оператор”, код 524060 3.1. Специалност “Технология на неорганичните вещества”, код 5240601, втора степен на професиноална квалификация. 3.2. Специалност “Технология на органичните вещества”, код 5240602, втора степен на професионална квалификация.
9.	Център за професионално обучение към " ТПК "Победа-32", гр. Стара Загора Лиценз № 200211020 протокол № 09/ 17.07.2002 г.	Град: гр. Стара Загора Област: Стара Загора Адрес: ул. Свети княз Борис I № 100 тел. (042) 624447	професионално направление "Лека промишленост" (прот. № 10/ 18.09.02 г.) 03. Шивач
10.	Център за професионално обучение към "КРАС" ООД, гр. Пловдив Лиценз № 200212021 протокол № 10/ 18.09.2002 година	Град: Пловдив Област: Пловдив Адрес: ул. "Марин Дринов" № 1 тел. 032 621805 e-mail: krassapi@abv.bg	Професионално направление "Електротехника и енергетика" (реш. на УС на НАПОО прот. № 10/ 18.09.2002 г.) 01. Електрически инсталации 02. Отоплителни инсталации . протокол № 05/ 14.04.2004 г. 7. Професия “Електромонтьор”, код 522020 7.1. Специалност “Електрически инсталации”, код 5220201 - втора степен на професионална квалификация.
11.	Център за професионално обучение към Централен кооперативен съюз, гр. София Лиценз № 200211024 протокол № 12/ 16.10.2002 г.	Град: София Област: София Адрес: гр. София ул." Раковски" № 99 Тел: 02980 73 29 факс: 02981 01 14 e-mail: rivanova@balkantourist.bg	Професионално направление "Лека промишленост" (реш. на УС № 14/ 07.11.02 г.) 002 Шивач на дамски и мъжки облекла протокол № 01/ 26.01.2005 г. 3. професия “Оператор в производството на облекло”, код 542050, 3.1. специалност “Производство на облекло от текстил”, код 5420501, втора степен на професионална квалификация 4. професия “Шивач”, код 542110,

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			4.1. специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация
12.	Център за професионално обучение към Консорциум "БРАЯН" ООД, гр. Стара Загора Лицензия № 200211032 протокол № 07/ 21.05.2003 г.	Град: гр. Стара Загора Област: Стара Згора Адрес: Стара Загора, ул. "Св. Княз Борис I" № 97, ет. 1 тел 042 604 534 0888615237 e-mail: brian@starazagora.net	протокол № 13/ 13.10.2004 г. 4. Професия “Заварчик”, код 521090 4.1. Специалност “ Заваряване”, код 5210901 – първа степен на професионална квалификация. 5. Професия “Стругар”, код 521100 5.1. Специалност “ Стругарство”, код 5211001 – първа степен на професионална квалификация. 6. Професия “Шлосер”, код 521110 6.1. Специалност “Шлосерство”, код 5211101 – първа степен на професионална квалификация. 7. Професия “Електромонтьор”, код 522020 7.1. Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация. 7.4. Специалност “Електрически инсталации” , код 5220210, втора степен на професионална квалификация.
13.	Център за професионално обучение към ЕТ Иванка Ярловска", гр. Самоков Лицензия № 200211036 протокол № 08/ 28.05.2003 г.	Гр. (с) Самоков Област София област Адрес ул. "Цар Борис III" № 12 тел. 0722 22389; 0888 343 982 e-mail: ypo99@yahoo.com	Професионално направление "Лека промишленост", код 542 03. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101 - I степен на ПК
14.	Център за професионално обучение към "Дунав" АД, гр. Русе Лицензия № 200312042 протокол № 10/ 16.07.2003 г.	Гр. Русе Област Русе Адрес бул. "Тутракан" № 22 Тел. 082/84 58 00; 0885914209	1) "Машинен оператор", код 521030, специалност "Машини и съоръжения за заваряване", код 5210303, с придобиване на втора степен на професионална квалификация по програма "Б" за начално професионално обучение и с заложена в учебния план степен на правоспособност в съответствие с Наредба №

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
		e-mail: cpo_dunavrs@yahoo.com	7/ 2002 г. на МОН ("Заварчик на ъглови шевове", "Заварчик на листов материал" или "Заварчик на тръби"). Степените на правоспособност са по съответен процес на заваряване, 2) "Машинен монтьор", код 521040, "Машини и съоръжения в обувната промишленост", код 5210407, с придобиване на втора степен на професионална квалификация по програма "Б" за начално професионално обучение.
15.	Център за професионално обучение към "Професионален учебен център" ЕООД, гр. Търговище Лицензия № 200311044 протокол № 11/ 23.07.2003 г.	Гр. (с) Търговище област Търговище Адрес ул. "П.Р. Славейков" № 2, ап. 16" тел. 0601 67429; 088 688 534 e-mail: akaunt@abv.bg	7. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация Заповед № ЛД-03-908/30.11.2012 г. 1. Професия „Електромонтьор“, код 522020 1.1. Специалност „Електрически инсталации“, код 5220210, втора степен на професионална квалификация.
16.	Център за професионално обучение към "Веда консулт" ЕООД, гр. Габрово Лицензия № 200312045 протокол № 11/ 23.07.2003 г.	Гр. (с) Габрово Област Габрово Адрес ул. "Станционна" 3, 1-ви етаж тел 066 806552; GSM: 0898 543012 e-mail: office@veda.bg	протокол № 03/ 30.03.2005 г. 4. Професия “Оператор в производството на облекло”, код 542050 4.1. Специалност “Производство на облекло от текстил”, код 5420501 – втора степен на професионална квалификация. протокол № 10/ 25.10.2006 г.) 5. Професия “Заварчик”, код 521090 5.1. Специалност “Заваряване”, код 5210901 - първа степен на професионална квалификация. 6. Професия “Стругар”, код 521100 6.1. Специалност “Стругарство”, код 5211001 - първа степен на професионална квалификация. 7. Професия “Шлосер”, код 521110 7.1. Специалност “Шлосерство”, код 5211101 - първа степен на професионална квалификация. 8. Професия “Електромонтьор”, код 522020

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			8.1. Специалност "Електрически инсталации", код 5220210 – втора степен на професионална квалификация. протокол № 04/ 05.03.2008 г. 1. Професия "Електротехник ", код 522010 1.1. Специалност "Електрически машини и апарати", код 5220101, трета степен на професионална квалификация; 1.2. Специалност "Електроенергетика", код 5220102, трета степен на професионална квалификация; 1.3. Специалност "Електрообзавеждане на производството", код 5220103, трета степен на професионална квалификация; 1.4. Специалност "Електрически инсталации", код 5220109, трета степен на професионална квалификация. 3. Професия "Моделиер–технолог на обувни и кожено–галантерийни изделия", код 542060 3.1. Специалност "Конструиране, моделиране и технология на обувни изделия", код 5420601, трета степен на професионална квалификация; 3.2. Специалност "Конструиране, моделиране и технология на кожено-галантерийни изделия", код 5420602, трета степен на професионална квалификация. 4. Професия "Оператор в производство на обувни и кожено–галантерийни изделия", код 542070 4.1. Специалност "Производство на обувни изделия", код 5420701, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност "Производство на кожено-галантерийни изделия", код 5420702, втора степен на професионална квалификация.
17.	Център за професионално обучение към Българска стопанска камара, гр. София Лицензия 200312048	Гр. (с) София, 1000 Област София град Адрес ул. "Алабин" " № 16-20 тел. 987 9703	протокол № 13/ 13.10.2004 г. 3. Професия "Оператор в производството на облекло", код 542050 3.1. Специалност "Производство на облекло от текстил", код 5420501

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 12/ 17.09.2003 г.	e-mail: galia@bia-bg.com	– втора степен на професионална квалификация. 4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация. Заповед № 557/12.09.2011 г. 1. Професия „Моделиер-технолог на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542060 1.1. Специалност „Констуиране, моделиране и технология на кожено-галантерийни изделия”, код 5420602, трета степен на професионална квалификация. 2. Професия „Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542070 2.1. Специалност „Производство на кожено-галантерийни изделия”, код 5420702, втора степен на професионална квалификация. 3. Професия „Работник в обувно и кожено-галантерийно производство”, код 542100 3.1. Специалност „Обувно и кожено-галантерийно производство”, код 5421001, първа степен на професионална квалификация.
18.	Център за професионално обучение "Знание", гр. София Лицензия № 200312053 протокол № 12/ 17.09.2003 г.	Гр. (с) София, пк 1330, ПК 46 Област София град Адрес бул. "Никола Мушанов" № 114, стая № 6 тел. 029589987; 024900780; 0886735375 e-mail: office@znanie-bg.org	13. 542090 - "Работник в производството на облекло", 5420901 - "Производство на облекло " - първа СПК 14. 542110 - "Шивач ", 5421101 - "Шивачество" -първа СПК
19.	Център за професионално обучение към Междуучилищен център за трудово-политехническо обучение, гр. Пловдив Лицензия № 200312054	Гр. (с) Пловдив, пк 4000 Област Пловдив Адрес ул. "Алеко Константинов" № 11 Тел. (032) 643 156	протокол № 09/ 23.11.2005 г. 2. Професия “Шивач”, код 542110 2.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 12/ 17.09.2003 г.		
20.	Център за професионално обучение към Асоциация за обучение в транспорта , гр.Пловдив протокол № 13/ 02.10..2003 г.	Гр. (с) Пловдив, пк 4000 Област Пловдив Адрес бул. "Христо Ботев" № 82 тел. 032 / 631151 e-mail: trans@techno-link.com	8. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация протокол № 10/ 25.10.2006 г. 9. Професия "Обущар" 9.1. Специалност "Обущарство", код 5421201, първа степен на професионална квалификация,
21.	Център за професионално обучение към ЕТ "Пламък - 96- Калинка Жекова", гр. Берковица Лицензия № 200312059 протокол № 13/ 02.10..2003 г.)	Гр. (с) Берковица, пк 3500 Област Монтана Адрес ул. "Синия вир" № 17 тел. 888342961 e-mail: flame96@abv.bg	2. "Шивач", код 542110 , "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация; 3. "Обущар", код 542120, "Обущарство", код 5421201 - първа степен на професионална квалификация;
22.	Център за професионално обучение към ЕТ "ХЛИМИЯ - Христина Йонова", гр. София, Лицензия № 200312061 протокол № 13/ 02.10..2003 г.	Гр. (с) София Област София град Адрес ул. "Г. С. Раковски" № 20, община "Сердика" тел. 02 8702674, 0888680292 e-mail: hlimia.bg@gmail.com	протокол № 12/ 23.09.2004 г. 2. Професия "Работник в производство на облекло", код 542090 2.1. Специалност "Производство на облекло", код 5420901 - първа степен на професионална квалификация. 3. Професия "Шивач", код 542110 3.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация.
23.	Център за професионално обучение към "Център за професионална квалификация" ЕООД , гр. Ловеч Лицензия № 200312063 протокол № 13/ 02.10..2003 г.	Гр. (с) Ловеч, пк 5500 Област Ловеч Адрес ул. "Акад. Иширков" № 10, ет. 3 тел. 068603502, 0898769910 email: pk_eood@abv.bg	6. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация;
24.	Център за професионално обучение към ЕТ "Бети - Орва - Бедиха Неджибова", гр. Разград,	Гр. (с) Разград, пк 7200 Област Разград Адрес ж.к. "Орел", бл. 25, вх. 3, ап. 22 гр. Разград, ул. "Иван Вазов" № 7	протокол № 09/ 23.11.2005 г. 4. Професия "Шивач", код 542110 4.1. специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200312064 протокол № 13/ 02.10.2003 г.	тел. 084628249 e-mail: tazzz@mail.bg	професионална квалификация.
25.	Център за професионално обучение към ЕТ "Атанаска Гочкова - Анита", гр. Русе, Лицензия № 200312069 протокол № 14/ 15.10.2003 г.	Гр. (с) Русе, пк Русе 7000 Област Русе Адрес площад "Свобода" № 5, х-л "Данюб плаза", офис 304 тел: 082873717 e-mail: cpo.anita@gmail.com	протокол № 13/ 13.10.2004 г. 7. Професия "Шивач", код 542110 7.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация 8. Професия "Моделиер-технолог на облекло", код 542040 8.1. Специалност "Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил", код 5420401 - трета степен на професионална квалификация .
26.	Център за професионално обучение към "НАСИ" ЕООД, гр. София Лицензия № 200312071 протокол № 14/ 15.10.2003 г.	Гр. София, пк 1309 Област София град Адрес ул. "Цар Симеон", бл. 124, вх. "Г", ап. 81 тел: 983 28 67 e-mail: nasi@dir.bg	6. "Шивач", код 542110, специалност "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация;
27.	Център за професионално обучение към "НИКАНОР" ООД, гр. София Лицензия № 200312072 протокол № 14/ 15.10.2003 г.	Гр. (с) София, пк 1000 Област София град тел: 028686167; 0888621345 e-mail: agency_nikanor@abv.bg	протокол № 10/ 14.12.2005 г. 1. Професия "Шивач", код 542110 1.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
28.	Център за професионално обучение към "Поляница" ЕООД, гр. Търговище Лицензия № 200312073 протокол № 14/ 15.10.2003 г.	Гр. (с) Търговище, пк 7700 Област Търговище Адрес ул. "Преслав" № 2 тел: 0601/62736; 0885631132 e-mail: polianica_ad_cpo@mail.bg	4. Код - 522020 - "Електромонтьор", Код - 5220210 - "Електрически инсталации" - втора степен на професионална квалификация, рамкова програма "Б". 5. Код - 542110 - "Шивач", Код - 5421101 "Шивачество" - първа степен на професионална квалификация, рамкова програма "А". 12. Код - 521090 - "Заварчик",

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			Код - 5210901 - "Заваряване" - първа степен на професионална квалификация, рамкова програма "А".
29.	Център за професионално обучение към “Частно училище по туризъм” ООД, гр. Добрич Лицензия № 200312090 протокол № 16/ 12.11.2003 г.	Гр. (с) Добрич, пк 9300 Област Добрич Адрес ул. "Отец Паисий" № тел. 05832362; 899969001 e-mail: proksim@abv.bg	протокол № 11/ 21.07.2004 г. Професия “Шивач”, код 542110 1.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация
30.	Център за професионално обучение към “Нона – център за квалификация и преквалификация” ЕООД, гр. Добрич Лицензия № 200312096 протокол № 17/ 26.11.2003 г	Гр. (с) Добрич, пк 9300 Област Добрич Адрес бул "Калиакра" № 2, ет. 3 Тел. 058 60 54 89; 0888565361 e-mail: os_nona@bergon.net	5. “Шивач”, код 542110, “Шивачество”, код 5421101 - първа степен на професионална квалификация; 6. “Обущар”, код 542120, “Обущарство”,код 5421201 - първа степен на професионална квалификация.
31.	Център за професионално обучение към Фондация "РЕГИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ", гр. Сливен Лицензия № 200312110 протокол № 18/ 03.12.2003 г.	Гр. Сливен, пк 8800 Област Сливен Адрес ул. "Димитър Пехливанов" № 3 Тел. 044 623747; 0887811025; e-mail: redc_sliven@abv.bg	Заповед № 550/11.07.2012 г. 4. Професия "Шивач", код 542110 4.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация
32.	Център за професионално обучение към ЕТ “Мерикал – 7 – Лиляна Кънчева”, гр. Търговище, Лицензия № 200312120 протокол № 19/ 17.12.2003 г.	Гр. (с) Търговище, пк 7700 Област Търговище Адрес ул. "Запад", бл. 28, ап. 18 Тел. 0898845070	протокол № 15/ 01.12.2004 г. 5. Професия “Шивач”, код 542110 5.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
33.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “Национален център за социална рехабилитация”, гр. София Лицензия № 200312128	Гр. (с) София пк. 1000 Област София Адрес ул. "Христо Белчев" 8 Тел. 02 9803215 02 9803215 info@nsrc-bg.org	протокол № 16/ 15.12.2004 г. 7. Професия “Моделиер-технолог на облекло”, код 542040 7.1. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил”, код 5420401 - трета степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 01/ 21.01.2004 г.)		8. Професия «Оператор в производството на облекло», код 542050 8.1. Специалност “Производство на облекло от текстил”, код 5420501 - втора степен на професионална квалификация. 9. Професия “Шивач”, код 542110 9.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 - първа степен на професионална квалификация.
34.	Център за професионално обучение към сдружение “Насърчаване на заетостта”, гр. София Лицензия № 200312131 протокол № 01/ 21.01.2004 г.	Гр. София, пк. 1000 Област София Адрес ж. к. „Люлин“, бл. 027, вх. Г	Заповед № 322/09.04.2012 г. 3. Професия „Шивач”, код 542110 3.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
35.	Център за професионално обучение към “Секюрити Група Алфа” ЕООД, гр. София Лицензия № 200312138 протокол № 02/ 11.02.2004 г.	Тел. 9791886 e-mail: office@alphabg.com Гр. (с) София, пк. 1592 Област София Адрес ул. "Искърско шосе" 12, ет. 6	протокол № 07/ 19.07.2006 г. 1. Професия “Шивач”, код 542110 1.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
36.	Център за професионално обучение към Фондация “Микрофонд-София”, гр. София Лицензия № 200312142 протокол № 03/ 25.02.2004 г.	Гр. (с) София, пк. 1000 Област София град Адрес ул. "Сердика" 20 тел. 02 813 78 00; 02 813 78 10 e-mail: todor@ngorc.net	протокол № 14/ 03.11.2004 г. 2. Професия “Шивач”, код 542110 2.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 - първа степен на професионална квалификация.
37.	Център за професионално обучение към сдружение “Съюз за стопанска инициатива”, гр. София Лицензия № 200412156 протокол № 05/ 14.04.2004 г.	Гр. (с) София, пк. 1407 Област София град Адрес ул. "Тодор Ночев" 30 тел. (02) 8164786 e-mail: office@ssi-bg.org	протокол № 04/ 18.05.2005 г. 3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация. протокол № 08/ 17.06.2009 г. 9. Професия “Оператор в производство на облекло от текстил”, код 542050

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			9.1. Специалност “Производство на облекло от текстил”, код 5420501, втора степен на професионална квалификация. 10. Професия “Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542070 10.1. Специалност “Производство на обувни изделия”, код 5420701, втора степен на професионална квалификация; 10.2. Специалност “Производство на кожено-галантерийни изделия”, код 5420702, втора степен на професионална квалификация; 11. Професия “Работник в текстилното производство”, код 542080 11.1. Специалност “Текстилното производство”, код 5420801, първа степен на професионална квалификация. 12. Професия “Работник в обувно и кожено-галантерийно производство”, код 542100 12.1. Специалност “Обувно и кожено-галантерийно производство”, код 5421001, първа степен на професионална квалификация. 13. Професия “Килимар”, код 542130
38.	Център за професионално обучение към “Съюз на военноинвалидните кооперации в България”, гр. Перник Лицензия № 200412163 протокол № 07/ 19.05.2004 г.	Гр. (с) Перник 2300 Област Перник Адрес пл. "Св. Ив. Рилски", Синдикален дом, ет. 7, ст. 705, п.к. 36 Тел. 076604874; 0887925092 e-mail: svik_pk@mail.bg	протокол № 04/ 18.03.2009 г. 4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
39.	Център за професионално обучение към “УНИЯ” ЕООД, гр. Варна Лицениязъ № 200412172 протокол № 08/ 09.06.2004 г.	Гр. (с) Варна, пк. 9000 Област Варна Адрес ул. "Братя Шкорпил" 15 Тел. 052 612568 e-mail: unia@mail.bg	протокол № 08/ 19.09.2007 г. 7.1. Специалност “Производство на хляб и хлебни изделия”, код 5410301 - втора степен на професионална квалификация; 7.2. Специалност “Производство на сладкарски изделия”, код 5410302 - втора степен на професионална квалификация.
40.	Център за професионално обучение към ЕТ “АМОС – СТАНДАРТ –	Гр. София 1618 Област София град	Заповед № 740/15.10.2012 г.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	СЛАВА ВАСИЛЕВА", гр. София Лицензия № 200412178 протокол № 09/ 23.06.2004 г.	Адрес бул. "Бр. Бъкстон" 27, бл. 40, вх. "Б", район "Витоша" тел. 02 9559332; 0887 44 33 99 e-mail: slava_vas@abv.bg	4. Професия "Шивач", код 542110 4.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
41.	Център за професионално обучение към "Плутон-1" ЕООД, гр. Пловдив Лицензия № 200412180 протокол № 09/ 23.06.2004 г.	Гр. Пловдив 4017 Област Пловдив Адрес ул. "Петрохан" 8, ап. 4, ет. 2 Тел. 032959469, 032600430, 0887600615 e-mail: pluton1@abv.bg	Заповед № ЛД-03-55/23.01.2013 г. 2. Професия „Електромонтьор", код 522020 2.1. Специалност „Електробзавеждане на производството", код 5220204, втора степен на професионална квалификация. 2.2. Специалност „Електрически инсталации", код 5220210, втора степен на професионална квалификация. 3. Професия "Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия", код 542070 3.1. Специалност "Производство на обувни изделия", код 5420701, втора степен на професионална квалификация. 4. Професия "Шивач", код 542110 4.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
42.	Център за професионално обучение към ЕТ "Център за професионално обучение-Зорка Палагачева", гр. Ардино Лицензия № 200412198 протокол № 11/ 21.07.2004 г.	Гр. (с) Ардино 6750 Област Кърджали Адрес ул. "София" 6 Тел. (03651) 45 76 e-mail: zorkapal@abv.bg	протокол № 03/ 15.03.2006 г. 4. Професия "Шивач", код 542110, 4.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
43.	Център за професионално обучение към "ПРОТУР-95" ООД, гр Пловдив Лицензия № 200412200 протокол № 12/ 23.09.2004 г.	Гр. (с) Пловдив 4001 Област Пловдив Адрес ул. "Царевец" 51" Тел. 032622821 e-mail: emboeva@abv.bg	протокол № 02/ 23.01.2008 г. 3. Професия "Шивач", код 542110 3.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
44.	Център за професионално обучение към “Петър Йовчев и синове” ЕООД, с. Победа, област Ямбол Лицензия № 200412206 протокол № 12/ 23.09.2004 г.	Гр. Ямбол 2700 Област Ямбол Адрес ул. "Бакаджик" 8, община "Тунджа"	протокол № 09/ 15.07.2009 г. 2. Професия „Работник в обувно и кожено-галантерийно производство”, код 542100 2.1. Специалност „Обувно и кожено-галантерийно производство”, код 5421001, първа степен на професионална квалификация. Заповед № 53/ 26.01.2010 г. 3. Професия „Шивач”, код 542110 3.1. Специалност „Шивачество” код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
45.	Център за професионално обучение към Сдружение “МОСТ” Лицензия № 200412210 протокол № 13/ 13.10.2004 г.	Гр. (с) Ботевград 2140 Област София Адрес пл. "Незнаен войн" № 2 Тел. 072366640 e-mail: projectmost2003@yahoo.com	протокол № 07/ 28.09.2005 г 4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 - първа степен на професионална квалификация.
46.	Център за професионално обучение към “АХАД – БИЗНЕС УНИВЕРСАЛ” ЕООД, гр. София Лицензия № 200412212 протокол № 13/ 13.10.2004 г.	Гр. (с) София 1510 Област София град Адрес ж.к. "Хаджи Димитър", бл. 200, вх. Б партер Тел. 0888782771; 0888769641 e-mail: drina@abv.bg	протокол № 04/ 05.03.2008 г. 5. Професия “Шивач”, код 542110, 5.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,.
47.	Център за професионално обучение към ЕТ “ЮКОМИ – Ю. Тончева”, гр. Бургас Лицензия № 200412219 протокол № 15/ 01.12.2004 г.	Гр. Бургас 8000 Област Бургас Адрес: ул."Гладстон" № 150 (в сградата на РИО Бургас), тел. 056827962	протокол № 05/ 26.03.2009 г. 5. Професия “Шивач”, код 542110 5.1 Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
48.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към фондация “Фондация за социални инвестиции и ресурси”, гр. София	Гр. (с) София 1618 Област София град Адрес: кв. Враждебна, ул. 8 № 40 Тел. 0888546378	протокол № 11/ 15.10.2008 г. 16. Професия “Моделиер- технолог на облеклото”, код 542040 16.1. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на облеклото от текстил”, код 5420401, трета степен на професионална

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200512265 протокол № 06/ 13.07.2005 г.	e-mail: fond_sir@abv.bg; fond_sir@mail.bg	квалификация; 17. Професия “Работник в производство на облекло”, код 542090 17.1. Специалност “Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 18. Професия “Шивач”, код 542110 18.1. Специалност “Шивачество”, код 541101, първа степен на професионална квалификация.
49.	Център за професионално обучение към “МЕЖДУНАРОДЕН ЦЕНТЪР ЗА СПЕЦИАЛНА ПОДГОТОВКА ПО ОХРАНА И СИГУРНОСТ „АЛФА – МЕТАЛ” ООД , гр. Габрово Лицензия № 200612335 протокол № 06/ 21.06.2006 гл	Гр. Габрово 5300 Област: Габрово Адрес: ул. "Стефан Караджа" № 3, ул. "Стефан Караджа" № 3 Тел. 066806962 e-mail: office@metalsod.com	протокол № 09/ 16.07.2008 г. 12. Професия “Шивач”, код 542110 12.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
50.	Център за професионално обучение към “ВЕСТ -2005 ” ООД, гр. Монтана Лицензия № 200612361 протокол № 08/ 20.09.2006 г.	Гр. (с) Монтана 3450 Област: Монтана Адрес: ж.к. "Младост", бл. 11, вх. 3, ап. 10 Тел. 096310107; 0885635277 e-mail: vest_05@abv.bg	протокол № 08/ 18.06.2008 г. 3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионално квалификация.
51.	Център за професионално обучение към “РУЛАН” ООД, гр. Русе Лицензия № 200612380 протокол № 12/ 13.12.2006 г.	Гр. (с) гр. Русе 700 Област: Русе Адрес: ул. "Цар Калоян" № 14, вх. 2, ет. 5, ап. 12 Тел. 082871090, 0887367133 e-mail: office@rulan-auto.com	протокол № 03/ 18.02.2009 г. 5. Професия “Шивач”, код 542110, 5.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
52.	Център за професионално обучение към “ДЕКСИ КОНСУЛТ” ЕООД, гр. Плевен Лицензия № 200612389	Гр. Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: ул. "Стефан Караджа" № 55 Тел. 064807259 e-mail: dexi_consult@abv.bg	протокол № 11/ 21.11.2007 г. 5. Професия “Шивач”, код 542110 5.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 01/ 17.01.2007 г.		
53.	Център за професионално обучение към сдружение “Училищен спортен клуб по конен спорт “Терес”, гр. Пазарджик Лицензия № 200612397 протокол № 02/ 06.02.2007 г.	Гр. (с) гр. Пазарджик 4400 Област: Пазарджик Адрес: ул. "Царица Йоана" 4 Тел. 034445894 e-mail: zpo_teres_pz@abv.bg	протокол № 01/ 09.01.2008 г. 7. Професия “Оператор в производство на облекло”, код 542050 7.2. Специалност “Производство на облекло от кожи”, код 5420502 – втора степен на професионална квалификация. 8. Професия “Шивач”, код 542110 8.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
54.	Център за професионално обучение към “ИНФОГРУП БГ” ООД, гр. София Лицензия № 200712449 протокол № 06/ 20.06.2007 г.	Гр. София 9005 Област: София град Адрес: бул. "Александър Стамболийски" № 127, вх. В, ап. 12 Тел. 028292425 e-mail: office@infogrup.bg	протокол № 06/ 16.04.2008 г. 2. Професия “Машинен монтьор“, код 521040 2.4. Специалност “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост“, код 5210407, втора степен на професионална квалификация,
55.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел "Научно технологичен съюз - Плевен" Лицензия № 200712487 протокол № 10/ 24.10.2007 г.	Гр. (с) гр. Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: л. "Генерал Ганецки" № 88А Тел. 0878720208 e-mail: boteva7@mail.bg	протокол № 13/ 19.11.2008 г. 2. Професия “Машинен монтьор“, код 521040 2.2. Специалност “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост“, код 5210407, втора степен на професионална квалификация, 16. Професия “Шивач”, код 542110 16.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация. Заповед № 173/28.03.2011 г. 7. Професия „Обущар”, код 542120 7.1. Специалност „Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
56.	Център за професионално обучение към ЕТ "Денчев-Сливен-Иван Иванов", гр. Сливен Лицензия № 200712498 протокол № 11/ 21.11.2007 г.	Гр. (с) гр.Сливен 8800 Област: Сливен Адрес: кв. "Сините камъни", бл. 26, вх. "А", ап. 3 тел: 044667265 e-mail: denchev_ii@abv.bg	протокол № 04/ 18.03.2009 г. 14. Професия "Шивач", код 542110, 14.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация
57.	Център за професионално обучение към "ДЕЛФИ ГРУП" ЕООД, гр. София Лицензия № 200712532 протокол № 02/ 23.01.2008 г.	Гр. София 1000 Област: София град Адрес: ул. "Св. София" 8 етаж 5, офис 3. Тел. 028509613,0898647598, 0898556296 e-mail: program.delfi@abv.bg	Заповед № ЛД-03-795/31.10.2012 г. 5. Професия "Шивач", код 542110 5.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
58.	Център за професионално обучение към "АВАЛОН - 52" ЕООД, гр. София Лицензия № 200812613 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. София 1612 Област: София град Адрес: ул. Лерин № 21 Тел. 0889260040 e-mail: b_kosateva@abv.bg	Заповед № 577/ 23.07.2012 г. 8. Професия „Шивач", код 542110 8.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
59.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел "Дом на науката и техниката", гр. Враца Лицензия № 200812662 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. Враца 3000 Област: Враца Адрес: ул. "Лукашов" Тел. 092622556 e-mail: dnt_vratsa@abv.bg	Заповед № 934/ 06.10.2009 г. 4. Професия „Шивач", код 542110, 4.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
60.	Център за професионално обучение към Институт по Металознание на БАН, гр. София Лицензия № 200212039 протокол № 09/ 30.06.2003 г.)	Гр. (с) София Област София град Адрес ул. "Шипченски проход" № 67 тел. 024626241, 024626240 e-mail: wd@ims.bas.bg	01. Професия "Заварчик", специалност "Заваряване", с придобиване на първа степен на ПК по програма "А" за начално професионално обучение и с придобиване на степен на правоспособност заложена в учебния план в съответствие с Наредба № 7/ 2002 г. на МОН (заварчик на ъглови шевове, заварчик на листов материал или заварчик на тръби). Степените на правоспособност са по съответен процес на заваряване. 02. Професия "Машинен оператор", специалност "Машини и съоръжения по заваряване", с придобиване на втора степен на ПК - по програма "Б" за начално професионално обучение и с придобиване на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			степен на правоспособност заложена в учебния план в съответствие с Наредба № 7/ 2002 г. на МОН (заварчик на ъглови шевове, заварчик на листов материал или заварчик на тръби). Степените на правоспособност са по съответен процес на заваряване.
61.	Център за професионално обучение към СНЦ "Бизнес Инкубатор-Гоце Делчев/ Център за подпомагане на предприемачеството", гр. Гоце Делчев		8. Професия "Оператор в производството на обувни и кожено-галантерийни изделия", код 542070, 8.1. Специалност "Производство на обувни изделия, код 5420701, втора степен на професионална квалификация. 9. Професия „Шивач", код 542110, 9.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
62.	Център за професионално обучение към ЕТ "Златко Вълчев-Дубъл В", гр. Плевен Лицензия № 200312148 протокол № 04/ 24.03.2004 г.	Гр. Плевен, пк. 5800 Област Плевен Адрес ул. "Пордим" № 20, вх. "Б" тел. 39382; 0888670308, 0888697445	9. Професия „Оператор в производство на обувки и кожено–галантерийни изделия", код 542070 9.1. Специалност „Производство на обувни изделия", код 5420701, втора степен на професионална квалификация. 10. Професия „Работник в обувно и кожено–галантерийно производство", код 542100 10.1. Специалност „Обувно и кожено–галантерийно производство ", код 5421001, първа степен на професионална квалификация. 11. Професия „Шивач", код 542110 11.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
63.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел "БИЗНЕСЦЕНТЪР - ПЕЩЕРА", гр. Пещера Лицензия № 200812677 протокол № 15/ 10.12.2008 г.	Гр. (с) гр. Пещера 4550 Област: Пазарджик Адрес: ул. "Михаил Такев" № 54 Тел. 0899981624 e-mail: petyo@bcpeshtera.org	9. Професия "Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия", код 542070 9.1. Специалност "Производство на обувни изделия", код 5420701, втора степен на професионална квалификация; 10. Професия "Шивач", код 542110 10.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация. 11. Професия "Обущар", код 542120

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			11.1. Специалност “Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
64.	Център за професионално обучение към СНЦ “ЯМБОЛСКА ТЪРГОВСКО-ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА”, гр. Ямбол Лицензия № 200812576 протокол № 06/ 16.04.2008 г.)	Гр.Ямбол 8600 Област: Ямбол Адрес: ул. "Г. С. Раковски" № 1 Тел. 046662939 e-mail: ycci@bsbg.net	14. Професия “Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542070, 14.1. Специалност “Производство на обувни изделия”, код 5420701, втора степен на професионална квалификация. 15. Професия “Шивач”, код 542110, 15.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация. 16. Професия “Обущар”, код 542120, 16.1. Специалност “Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
65.	ЕТ "Надежда-Султанка Дженева", гр. Стара Загора Лицензия № 200211038 протокол № 09/ 30.06.2003 г.	Гр. (с) Стара Загора Област Стара Загора Адрес бул. "Славянски" № 47 тел. 042628824; 0887746386 e-mail: et_nadezda@abv.bg	Професионално направление "Електротехника и енергетика", код 522 01. "Електромонтьор", код 522020, - специалности: "Електрообзавеждане на производството", код 5220204 с придобиване на Втора степен на ПК, - "Електрически инсталации" код 5220210, с придобиване на Втора степен на ПК 02. "Монтьор на енергийни инсталации", код 522050, специалности: - "Отоплителни инсталации" код 5220501 с придобиване на Втора степен на ПК; протокол № 13/ 02.10.2003 г. 21. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация. 22. "Работник в производство на облекло", код 542090, "Производство на облекло", код 5420901 - първа степен на професионална квалификация. 26. "Обущар", код 542120, "Обущарство", код 5421201 - първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
66.	Център за професионално обучение към “Център за чужди езици и мениджмънт” ООД, гр. Плевен Лицензия № 200412153 протокол № 04/ 24.03.2004 г	Гр. (с) Плевен, пк. 5800 Област Плевен Адрес ул. "Дойран" 63 тел 064800792; 0888212917 e-mail: aceflm@intercom.bg	протокол № 06 20.06.2007 г. 11. Професия “Шивач”, код 542110 11.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
67.	Център за професионално обучение към сдружение “РЕГИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА ПОДГОТОВКА НА КАДРИ ЗА ШИВАШКАТА И КОЖАРСКАТА ПРОМИШЛЕНОСТ В СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН ПЛАНОВ РАЙОН”, гр. Русе Лицензия № 200812577 протокол № 07/ 21.05.2008 г.	Гр. Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. "Велико Търново" № 21 Тел. 082834946 e-mail: pgo_rousse@abv.bg	2. Професия “Моделиер- технолог на облеклото”, код 54204 2.1. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на облеклото от текстил”, код 5420401, трета степен на професионална квалификация; 2.2. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на облеклото от кожи”, код 5420402, трета степен на професионална квалификация 3. Професия “Оператор в производството на облекло”, код 542050, 3.1. Специалност “Производство на облекло от текстил”, код 5420501, втора степен на професионална квалификация; 3.2. Специалност “Производство на облекло от кожи”, код 5420501, втора степен на професионална квалификация. 4. Професия “Моделиер-технолог на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542060 4.1. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на обувни изделия”, код 5420601, трета степен на професионална квалификация. 4.2. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на кожено-галантерийни изделия”, код 5420602, трета степен на професионална квалификация. 5. Професия “Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542070 5.1. Специалност “Производство на обувни изделия”, код 5420701, втора степен на професионална квалификация;

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			5.2. Специалност “Производство на кожено-галантерийни изделия”, код 5420702, втора степен на професионална квалификация. 6. Професия “Работник в производство на облекло”, код 542090 6.1. Специалност “Производство на облекло”, код 542091, първа степен на професионална квалификация. 7. Професия “Работник в обувно и кожено-галантерийно производство”, код 542100 7.1. Специалност “Обувно и кожено-галантерийно производство”, код 5421001, първа степен на професионална квалификация. 8. Професия “Шивач”, код 542110 8.1. Специалност “Шивачество”, код 541101, първа степен на професионална квалификация. 9. Професия “Обущар”, код 542120 9.1. Специалност “Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация. 10. Професия “Бродировач”, код 542150 10.1. Специалност “Бродерия”, код 5421501, първа степен на професионална квалификация.
68.	Център за професионално обучение към „ДИКОН ГРУП” ЕООД, гр. София Лицензия № 200712472 протокол № 09/ 17.10.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1505 Област: София град Адрес: ж.к. "Суха река", бул."Владимир Вазов", сграда до бл. 208 Тел. 029445109, 029445110 e-mail: office@dicon-bg.com	7. Професия “Организатор производство”, код 345030, 7.3. Специалност “Организация в производството на облекло”, код 3450306, трета степен на професионална квалификация.
69.	Център за професионално обучение към Сдружение "АСОЦИАЦИЯ НАИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ", гр. София Лицензия № 200312117	Гр. (с) София, пк 1113 Област София град" Адрес ул. "Тракия" № 15, ет. 1 Тел. 9633752 e-mail: bica@bica-bg.org	4. “Машинен техник”, код 521010, “Машини и съоръжения в шевната иобувната промишленост”, код 5210107, трета степен на професионалнаквалификация, рамкова програма “Е”. 5. “Машинен монтьор”, код 521040, “Машини и съоръжения в шевната иобувната промишленост”, код 5210407, втора степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 19/ 17.12.2003 г.	wwww.bica-bg.org	професионалнаквалификация, рамкова програма “Б”. 6. “Заварчик”, код 521090, “Заваряване”, код 5210901, първа степен напрофесионална квалификация, рамкова програма “А”. 7. “Стругар”, код 521100, “Стругарство”, код 5211001, първа степен напрофесионална квалификация, рамкова програма “А”. 8. “Шлосер”, код 521110, “Шлосерство”, код 5211101, първа степен напрофесионална квалификация, рамкова програма “А”. 9. “Електромонтьор”, код 522020, “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация, рамкова програма“Б”. 10. “Монтьор на енергийни инсталации”, код 522050, “Отоплителни инсталации”, код 5220501, втора степен на професионална квалификация,рамкова програма “Б”. 11. “Моделиер – технолог на облеклото”, код 542040, “Конструиране,моделиране и технология на облекло от текстил”, код 5420401, трета степен на професионална квалификация, рамкова програма “Е”. 12. “Шивач”, код 542110, “Шивачество”, код 5421101, първа степен напрофесионална квалификация, рамкова програма “А”.
70.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “ЦЕНТЪР ЗА ИНФОРМАЦИЯ И РАЗВИТИЕ НА ЕВРОИНТЕГРАЦИЯТА” (ЦИРЕ), гр. Плевен Лицензия № 200712504 протокол № 11/ 21.11.2007 г.	Гр. Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: ул."Мусала" No 17, ап.9, ПК 105 Т ел. 064803952 e-mail: iedc-pl@abv.bg	9. Професия „Машинен техник”, код 521010, 9.3. Специалност „Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост”. код 5210107, трета степен на професионална квалификация, 11. Професия „Машинен монтьор”, код 521040, 11.2. Специалност „Машини и съоръжения в шевната и обувна промишленост”, код 5210407, втора степен на професионална квалификация 21. Професия „Шивач”, код 542110, 21.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
71.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел "ЦЕНТЪР ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ, ЗНАНИЕ И ПРОГРЕС", гр. Девин Лицензия № 200612339 протокол № 07/ 19.07.2006 г.	Гр. Девин 4800 Област: Смолян Адрес: бул. "Явор" № 1 Тел. 0894427870 e-mail: cpo_znanie@abv.bg	1. Професия "Машинен монтьор", код 521040 втора степен на професионална квалификация; 1.3. Специалност "Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост", код 5210407, втора степен на професионална квалификация; 3. Професия "Електромонтьор", код 522020 3.1. Специалност "Електрически машини и апарати", код 5220201, втора степен на професионална квалификация; 3.4. Специалност "Електрообзавеждане на производството", код 5220204, втора степен на професионална квалификация; 9. Професия "Обущар", код 542120 9.1. Специалност "Обущарство", код 5421201, първа степен на професионална квалификация. протокол № 09/ 17.10.2007 г. 9. Професия "Работник в производство на облекло", код 542090 9.1. Специалност "Производство на облекло", код 5420901, първа степен на професионална квалификация.
72.	Център за професионално обучение към ПГМЕТ "Стойчо и Кица Марчеви", гр. Хасково Лицензия № 200712506 протокол № 12/ 12.12.2007 г.	Гр. (с) гр. Хасково 6300 Област: Хасково Адрес: ул. "Съединение" No 46 Тел. 038622331 e-mail: pgmet@breza.net	3. Професия "Машинен монтьор" код 521040 3.2. Специалност "Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост", код 5210407, втора степен на професионална квалификация,
73.	Център за професионално обучение към Сдружение "Териториална организация на научно техническите специалисти", гр. Русе Лицензия № 200812653 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. "Александровска" № 28 Тел. 082820258 e-mail: nt@networx-bg.com	5. Професия " Машинен монтьор", код 521040 5.2. Специалност "Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост", код 5210407, втора степен на професионална квалификация. протокол № 07/ 27.05.2009 г. 3. Професия "Работник в производство на облекло" , код 542090

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			3.1. Специалност “Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация.
74.	Център за професионално обучение към “Регионален център за професионална квалификация” ООД, гр. Плевен Лицензия № 200312133 протокол № 02/ 11.02.2004 г.	Гр. Плевен, пк. 5800 Област Плевен Адрес ул. "Лозенград" 22, вх. "А" тел: 064800773, 0887730812 e-mail: dzmarinova@abv.bg	6. “Машинен монтьор” 521040, “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост” 5210407, втора степен на професионална квалификация 14. “Шивач” 542110, “Шивачество” 5421101, първа степен на професионална квалификация
75.	Център за професионално обучение към НАЦИОНАЛНА ЗАНАЯТЧИЙСКА КАМАРА, гр. София Лицензия № 200712444 протокол № 06/ 20.06.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1000 Област: София град Адрес: ул. “Аксаков” № 7А Тел. 029505330 e-mail: cpo_nzk@abv.bg	6. Професия “Машинен монтьор”, код 521040, 6.3. Специалност “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост”, код 5210407, втора степен на професионална квалификация, 12. Професия “Шивач”, код 542110, 12.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
76.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “ДОМ НА НАУКАТА И ТЕХНИКАТА”, гр. Гоце Делчев Лицензия № 200812660 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Гоце Делчев 2900 Област Благоевград Адрес: ул. "Бяло море" № 12А Тел. 075160053 E-mail: dnt_titianova@all.bg; dnt_titianova@mail.bg	6. Професия “Машинен монтьор“, код 521040 6.2. Специалност “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост“, код 5210407, втора степен на професионална квалификация, 6.4. Специалност “Машини и съоръжения в текстилната промишленост“, код 5210410, втора степен на професионална квалификация. 18. Професия “Работник в производството на облекло”, код 542090 18.1 Специалност “Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 19. Професия “Шивач”, код 542110 19.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			професионална квалификация. 20. Професия “Обущар”, код 542120 20.1. Специалност “Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
77.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “Териториална организация на научно-техническите съюзи – Перник”, гр. Перник Лицензия № 200812652 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Перник 2300 Област: Перник Адрес: пл. "Кракра Пернишки" № 1 (Синдикален дом - IX етаж) Тел. 076600027 e-mail: ntspk@abv.bg	9. Професия “Машинен монтьор”, код 521040, 9.2. Специалност “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост”, код 5210407, втора степен на професионална квалификация; 9.4. Специалност “Машини и съоръжения в текстилната промишленост”, код 5210410, втора степен на професионална квалификация. 16. Професия “Шивач”, код 542110, 16.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
78.	Център за професионално обучение към Сдружение “Асоциация за социални технологии”, гр. София Лицензия № 200412196 протокол № 11/ 21.07.2004 г.	Гр. (с) София 1704 Област София град Адрес бул. "Климент Охридски" 2 Тел. 029443230 e-mail: yamboliev@bitex.bg	5. Професия “Моделиер – технолог на облекло”, код 542040 5.1. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил”, код 5420401 – трета степен на професионална квалификация 6. Професия “Оператор в производството на облекло”, код 542050 6.1. Специалност “Производство на облекло от текстил”, код 5420501 – втора степен на професионална квалификация 7. Професия “Шивач”, код 542110 7.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация
79.	Център за професионално обучение към РС на ТПК-Велико Търново, гр. Велико Търново Лицензия № 200211052	Гр. (с) Велико търново, пк 5000 Област Велико Търново Адрес ул. "Никола Габровски" № 1 тел. 062 250 48; 0889996104; 0888781722 e-mail: centarzakvalifikacia@abv.bg	1. "Оператор в производството на облекло", код 542050, "Производство на облекло", код 5420501 - втора степен на професионална квалификация;

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 12/ 17.09.2003 г.		
80.	Център за професионално обучение към ЕТ "Виктория – Петранка Митрева", гр. Варна Лицензия № 200312104 протокол № 18/ 03.12.2003 г.	Гр. (с) Варна, пк 9003 Област Варна Адрес ул. "Народни будители" № 17, вх. "Б", ап. 15 Тел. 052710454 ; 0889 695125 e-mail: pepi_mitreva@abv.bg	11. "Моделиер – технолог на облекло" , код 542040, "Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил", код 5420401, трета степен на професионална квалификация; "Конструиране , моделиране и технология на облекло от кожи", код 5420402, трета степен на професионална квалификация 12. "Оператор в производството на облекло", код 542050, "Производство на облекло от текстил", код 5420501, втора степен на професионална квалификация; "Производство на облекло от кожи", код 5420502, втора степен на професионална квалификация 13. Работник в производство на облекло", код 542090, "Производство на облекло", код 5420901 , първа степен на професионална квалификация 14. "Оператор в производството на обувни и коженогалантерийни изделия", код 542070, "Производство на кожено галантерийни изделия" , код 5420702 втора степен на професионална квалификация 15. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация 16. "Моделиер – технолог на обувни и кожено – галантерийни изделия" , код 542060, "Конструиране, моделиране и технология на кожено – галантерийни изделия", код 5420602 , трета степен на професионална квалификация
81.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към "САЛВАТОР" ЕООД, гр. Пазарджик Лицензия № 200512238 протокол № 03/ 30.03.2005 г.	Гр. (с) Пазарджик 4400 Област Пазарджик Адрес ул. "Любен Боянов" 2 Тел. 034450002 e-mail: salvator@cybcom.net	1. Професия "Оператор в производството на облекло", код 542050 1.1. Специалност "Производство на облекло от текстил", код 5420501 – втора степен на професионална квалификация
82.	Център за професионално обучение към "Б.И.Г. Проджект" ООД, гр.	Гр. София 1000 Област: София град	14. Професия "Моделиер - технолог на облекло", код 542040

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	София Лицензия № 200712548 протокол № 04/ 05.03.2008 г.	Адрес: ул. "Галичица" № 37, вх. 2 Тел. 0878644747 e-mail: gggyokov@yahoo.com	14.2. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на облекло от кожи”, код 5420402, втора степен на професионална квалификация.
83.	Център за професионално обучение към ЕТ "Андела-Анна Трифонова", гр. Казанлък Лицензия № 200312047 протокол № 11/ 23.07.2003 г.	Гр. Казанлък Област Стара Загора Адрес ул. "Славянска" № 7, ет. 2, ап. 3	006 "Оператор в производството на облекло", код 542050, специалност: "Производство на облекло от текстил", код 5420501 - втора степен на професионална квалификация протокол № 05/ 14.04.2004 г. 3. Професия: "Електромонтьор", код 522020 3.1. Специалност "Електрообзавеждане на производството", код 5220204 - втора степен на професионална квалификация; протокол № 05/ 16.05.2007 г. Професия “Шивач”, код 542110, 3.1. “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
84.	Център за професионално обучение към “Регионален бизнес център за развитие на малки и средни предприятия”, гр. Перник Лицензия № 200312083 протокол № 16/ 12.11.2003 г.	Гр. (с) Перник пк 2300 Област Перник Адрес ул. "Света Петка" № 63 тел. 076640425, 076630426, тел/факс 076640426 e-mail: rbc_pk@abv.bg, rbc_pk@mail.bg	6. професия “Оператор в производство на облекло “, код 542050 , специалност “Производство на облекло от текстил“, код 5420501- – втора СПК
85.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към “СТИК“ ЕООД, гр. Варна Лицензия № 200512251 протокол № 04/ 18.05.2005 г.)	Гр. Варна 9000 Област Варна Адрес бул. "Владислав Варненчик" 16, вх. Б, ап. 7 Тел. 052607820 e-mail: stikcentar@avb.bg	9. Професия “Оператор в производство на облекло”, код 542050 9.1. специалност “Производство на облекло от текстил”, код 5420501 – втора степен на професионална квалификация. 10. Професия “Шивач”, код 542110 10.1. специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
86.	Център за професионално обучение към “Международен колеж” ООД, к.к.	Гр. (с) к.к. Албена", пк. 9620 Област Добрич	10. Професия “Моделиер – технолог на облекло”, 542040 10.1. Специалност ;Конструиране, моделиране и технология на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Албена Лицензия № 200412151 протокол № 04/ 24.03.2004 г.	Адрес хотел "Маастрихт" - Административна сграда на Международен колеж, ет. 1 тел. (058) 65 56 29; (058) 65 56 26 e-mail: klara_dimitrova@mail.bg	облеклото от текстил;, код 5420401, трета степен на професионална квалификация
87.	Център за професионално обучение към ЕТ "МЕКСИКО – ПЕ – Петър Йорданов", гр. Враца Лиценз № 200612411 протокол № 03/ 21.03.2007 г.	Гр. (с) гр. Враца 3000 Област: Враца Адрес: ж.к. "Дъбника", бл. 9, вх. "А" Тел. 092621921 e-mail: et_maxico@abv.bg	12. Професия "Оператор в производство на облекло", код 542050 12.1. Специалност "Производство на облекло от текстил", код 5420501 – втора степен на професионална квалификация. 13. Професия "Оператор н производство на обувно кожено-галантерийни изделия", код 542070 13.1. Специалност "Производство на обувни изделия", код 5420701 – втора степен на професионална квалификация. 14. Професия "Работник в производство на облекло", код 542090 14.1. Специалност "Производство на облекло", код 5420901 – първа степен на професионална квалификация. 15. Професия "Шивач", код 542110 15.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
88.	Център за професионално обучение към "ПРОСПЕРИТИ" ООД, гр. Добрич Лицензия № 200612360 протокол № 08/ 20.09.2006 г.	Гр. (с) Добрич 9300 Област: Добрич Адрес: ж.к. Добротица", бл. 25, вх. "Г", ет. 1, ап. 1 Тел. 05836960, 0898514544	13. Професия "Оператор в производството на облекло", код 542050 13.1. Специалност "Производство на облекло от текстил", код 5420501 - втора степен на професионална квалификация. 14. Професия "Шивач", код 542110 14.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация. протокол № 08/ 17.06.2009 г. 12. Професия "Моделиер-технолог на облекло", код 542040 12.1. Специалност "Конструиране, моделиране и технология на облекло от кожи", код 5420402, трета степен на професионална

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			квалификация. 13. Професия “Оператор в производство на облекло”, код 542050 13.1. Специалност “Производство на облекло от кожи”, код 5420502, втора степен на професионална квалификация. 14. Професия “Моделиер-технолог на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542060 14.1. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на обувни изделия”, код 5420601, трета степен на професионална квалификация; 14.2 Специалност “Конструиране, моделиране и технология на кожено-галантерийни изделия”, код 5420602, трета степен на професионална квалификация. 15. Професия “Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542070 15.1. Специалност “Производство на обувни изделия”, код 5420701, втора степен на професионална квалификация; 15.2. Специалност “Производство на кожено-галантерийни изделия”, код 5420702, втора степен на професионална квалификация. 16. Професия „Работник в обувно и кожено-галантерийно производство”, код 542100 16.1. Специалност „Обувно и кожено-галантерийно производство”, код 5421001, първа степен на професионална квалификация. 17. Професия „Обущар”, код 542120 17.1. Специалност „Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
89.	Център за професионално обучение към Федерация на научно-техническите съюзи в България, гр. София	Гр. (с) София, пк 1000 Област София град Адрес ул. "Раковски" № 108 тел: 9893379, 088 822 436	21. 542050 "Оператор в производството на облекло", 420501 "Производство на облекло от текстил" - II - ра степен 22. 542040 "Моделиер - технолог на облеклото",

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200312074 протокол № 14/ 15.10.2003 г.	e-mail: kvvo@fnts-bg.org	420401 "конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил" - III - та степен 23. 542090 "Работник в производството на облекло", 5420901 "Производство на облекло" - I -ва степен 24. 542120 "Обущар", 5421201 "Обущарство" - I- ва степен протокол № 14/ 03.11.2004 г. 14. Професия “Шивач”, код 542110, 14.1. специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация. протокол № 01/ 17.01.2007 г. 12. Професия “Машинен монтьор”, код 521040, 12.2. Специалност “Машини и съоръжения в текстилната промишленост”, код 5210410, втора степен на професионална квалификация. 14. Професия “Електромонтьор”, код 522020, 14.1. Специалност “Електрически машини и апарати”, код 5220201, втора степен на професионална квалификация, 14.3. Специалност “Електрически мрежи”, код 5220203, втора степен на професионална квалификация, 14.4. Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220201, втора степен на професионална квалификация протокол № 11/ 15.10.2008 г. 6. Професия “Електротехник”, код 522010, 6.1. Специалност “Електрически машини и апарати”, код 5220101, трета степен на професионална квалификация,
90.	Център за професионално обучение към “КОНТЕСА” АД, гр. Ботевград	Гр. (с) гр. Ботевград Област София Област	4. Професия ”Работник в текстилното производство”, код 542080 4.1. Специалност ”Текстилно производство”, код 5420801 - първа

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200512242 протокол № 03/ 30.03.2005 г.	Адрес ул.Чеканица 1, Индустриална зона Юг Тел. 028700502, 072366048 e-mail: syndic@abv.bg	степен на професионална квалификация. 5. Професия ”Работник в производство на облекло”, код 542090 5.1. Специалност ”Производство на облекло”, код 5420901 - първа степен на професионална квалификация. 6. Професия ”Шивач”, код 542110 6.1. Специалност ”Шивачество”, код 5421101 - първа степен на професионална квалификация.
91.	Център за професионално обучение към “ЕВРОБУЛ ТРЕНИНГ” ООД, гр. София Лицензия № 200712554 протокол № 05/ 19.03.2008 г.	Гр. (с) гр. София 1000 Област: София град Адрес: ул. "Христо Белчев" № 8, ет. 4 Тел. 029883515, 0886835338 e-mail: m.dincheva@eurobulholding.com	4. Професия “Работник в производството на облеклото”, код 542090 4.1. Специалност “Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация.
92.	Център за професионално обучение към Междуучилищен център за трудово-политехническо обучение, гр. Плевен, Лицензия № 200312066 протокол № 13/ 02.10..2003 г.	Гр. (с) Плевен, пк 5800 Област Плевен Адрес ул. " П. Р. Славейков" № 12 Тел. (064) 48218 e-mail: mcenter@abv.bg,	5. "Работник в производството на облекло", код 542090, "Производство на облекло", код 5420901 - първа степен на професионална квалификация;
93.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към Междуучилищен център за трудово – политехническо обучение, гр. Каварна Лицензия № 200512305 протокол № 02/ 15.02.2006 г.	Гр. (с) Каварна 9650 Област: Добрич Адрес: ул. "Стефан Караджа" 35 Тел. 057082542; 057085567 e-mail: muc@mail.bg	5. Професия “Работник в производство на облекло”, код 542090 5.1. Специалност “Производство на облекло”, код 5420901 – първа степен на професионална квалификация. 6. Професия “Шивач”, код 542110 6.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
94.	Център за професионално обучение към “СЪДРУЖИЕ-ПУЦ” ООД, гр. Добрич	Гр. (с) гр. Добрич 9300 Област: Добрич Адрес: ул. "Иван Вазов" 6	3. Професия “Работник в производство на облекло”, код 542090 3.1. Специалност “Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200612393 протокол № 01/ 17.01.2007 г.	гр. София, ж.к. "Суха река", бл. 55А, вх. "А" Тел.: 058602922, 0878102466 e-mail: desi.slava@mail.bg	
95.	Център за професионално обучение към “НТС-Инжернеринг” ЕООД, гр. Пловдив Лицензия № 200312095 протокол № 17/ 26.11.2003 г.	Гр. (с) Пловдив, пк 1407 Област Пловдив Адрес ул. "Гладстон" № 1 Тел. 032 622 564 e-mail: nasko@hst.bg	10. Работник в производството на облекло, код 542090, Производство на облекло, код 5420901 - Първа степен на професионална квалификация протокол № 07/ 27.05.2009 г. 4. Професия „Електромонтьор”, код 522020 4.1. Специалност „Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност ”Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация.
96.	Център за професионално обучение към “ИНТЕРБИЗНЕС-РС” ЕООД, гр. София Лицензия № 200712539 протокол № 03/ 20.02.2008 г.	Гр. (с) гр. София1606 Област: София град Адрес: бул. "Македония" № 6 Тел. 029524918, 028658420 e-mail: radka_stam@yahoo.com	13. Професия “Работник в производството на облекло”, код 542090 13.1. Специалност “ Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 14. Професия “Шивач”, код 542110 14.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
97.	Център за професионално обучение към “МОДЕЛ – СЕКЮРИТИ” ЕООД, гр. София Лицензия № 200812612 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. (с) гр. София 1680 Област: София град Адрес: жк. "Борово", бл. 226, вх. В, ет. 6 София 1113, бул. Шипченски проход № 240 Тел. 028589903 e-mail: modelsecurity@gmail.com	2. Професия “Шивач”, код 542100, 2.1. Специалност “Шивачество”, код 5411001, първа степен на професионална квалификация.
98.	Център за професионално обучение към “ЕНИГМА БГ” ЕООД, гр. Пловдив Лицензия № 200712522 протокол № 01/ 09.01.2008 г.	Гр. Пловдив Област: Пловдив Адрес: ул. "Сливница" № 12, ет. 1, офис 24 Тел. 032967696; 032966330 e-mail: enigma_plovdiv@abv.bg	3. Професия Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
99.	Център за професионално обучение към ЧИТАЛИЩЕ “НОВ ПЪТ – НЕВО ДРОМ”, гр. София Лицензия № 200812600 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. (с) гр. София 1375 Област: София град Адрес: ул. "Суходолска" № 99 Тел. 029295073; 0888565495 e-mail: nevo_drom@mail.bg	1. Професия “Шивач”, код 542110 1.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
100.	Център за професионално обучение към “АДИГ ГРУП” ООД, гр. София, Лицензия № 200712414 протокол № 03/ 21.03.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1303 Област: София град Адрес: ул. "Софроний Врачански" № 30, район "Възраждане" Тел. 029313882, 0888587746 e-mail: adig@dir.bg	4. Професия “Шивач, код 542110, 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
101.	Център за професионално обучение към “Техно-строй комплект” ЕООД, гр. Пазарджик Лицензия № 200712423 протокол № 04/ 18.04.2007 г.	Гр. (с) гр. Пазарджик 4400 Област: Пазарджик Адрес: ул. “П. Ю. Тодоров" № 2 Тел. 034443129 e-mail: bogigecheva@abv.bg	4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 - първа степен на професионална квалификация. протокол № 03/ 20.02.2008 г. 4. Професия “Работник в производството на облекло”, код 542090 4.1. Специалност “Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация.
102.	Център за професионално обучение към Община Пловдив, СОЦИАЛНО УЧЕБНО – ПРОФЕСИОНАЛНО ЗАВЕДЕНИЕ “Св. Георги”, гр. Пловдив Лицензия № 200712493 протокол № 10/ 24.10.2007 г.	Гр. Пловдив 4023 Област: Пловдив Адрес: бул. "Цариградско шосе" № 102 Тел.032632213, 0889729835 e-mail: supz_plovdiv@abv.bg	4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация. 5. Професия “Обущар”, код 542120 5.1. Специалност “Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
103.	Център за професионално обучение към “Център за регионално развитие” ООД, гр. София	Гр. (с) София 1618 Област София град Адрес район "Витоша", ул. "Казбек" 41А,	2. Професия “Шивач”, код 542110 2.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 - първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200412197 протокол № 11/ 21.07.2004 г.	партер Тел. 029559390 e-mail: rdc@abv.bg	
104.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към "Практик груп" ЕООД, гр. Русе Лицензия № 200512294 протокол № 10/ 14.12.2005 г.	Гр. (с) Русе 7000 Област Русе Адрес ул. "Солун" 37 Тел. 082457115, 0899826543 e-mail: praktik@mail.bg	5. Професия "Шивач", код 542110 5.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
105.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към "Бейском" ООД, гр. Русе Лицензия № 200612314 протокол № 03/ 15.03.2006 г.	Гр. Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. "Плевен" 2, вх. 2, ет. 4 Тел. 081612971, 0897968720 e-mail: basecom2004@abv.bg	5. Професия "Шивач", код 542110 5.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация. Заповед № 229/14.03.2012 г. 5. Професия "Оператор производство на облекло", код 542050 5.1. Специалност "Производство на облекло от текстил", код 5420501, втора степен на професионална квалификация.
106.	Център за професионално обучение към Сдружение "Асоциация Съвременни читалища", гр. София Лицензия № 200612327 протокол № 05/ 31.05.2006 г.	Гр. София 1202 Област: София град Адрес: ул. "Клокотница" 29, етаж. 2, офис 5 Тел. 024627103, 0896669222 e-mail: association@chitalishte.bg	5. Професия "Шивач", код 542110 5.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
107.	Център за професионално обучение към СД "Русе – Експорт – Импорт – Константинов и Сие", гр. Русе Лиценизия № 200612349 протокол № 07/ 19.07.2006 г.	Гр. (с) Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. "Скобелев" № 3, ет. 3 Тел. 0897870189	5. Професия "Шивач", код 542110 5.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
108.	Център за професионално обучение към Общинско предприятие	Гр. (с) гр. Поморие 8200 Област: Бургас	2. Професия "Шивач", код 542110 2.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	“Социално обслужване”, гр. Поморие Лицензия № 200812588 протокол № 08/ 18.06.2008 г.	Адрес: ул. "Солна" № 15 Тел. 059672050; 059672048 e-mail: opso_pomorie@abv.bg	професионална квалификация.
109.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към "СИВАНИ" ООД, гр. Ихтиман, Лицензия № 200612321 протокол № 04/ 19.04.2006 г.	Гр. (с) Ихтиман 2050 Област: София Адрес: ул. "Георги Раковски" 24 Тел. 0882643931, 0885868924 e-mail: silvia.nedkova@gmail.com	6. Професия “Шивач”, код 542110 6.1. Специалност: “Шивачество” код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
110.	Център за професионално обучение към МЕЖДУУЧИЛИЩЕН ЦЕНТЪР ПО ТРУДОВО ПОЛИТЕХНИЧЕСКО ОБУЧЕНИЕ, гр. Благоевград Лицензия № 200612324 протокол № 05/ 31.05.2006 г.	Гр. (с) Благоевград 2700 Област: Благоевград Адрес: ул. "Александър Стамболийски" 17 Тел. 073833558; 0897289606 e-mail: muc_blg@abv.bg	6. Професия "Шивач", код 542110, 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
111.	Център за професионално обучение към ЕТ “БОМА – 95 – Ж. ПАНИЧАРСКА”, гр. Пловдив Лицензия № 200412171 протокол № 08/ 09.06.2004 г.	Гр. (с) Пловдив, пк. 4000 Област Пловдив Адрес бул. "Йордан Гавазов" 5 тел. 032 256402; 0888318846 e-mail: boma_plovdiv@abv.bg	3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 - първа степен на професионална квалификация.
112.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел “ЗНАНИЕ”, гр. Монтана Лицензия № 200512245 протокол № 03/ 30.03.2005 г.	Гр. (с) Монтана 3400 Област Монтана Адрес бул. "Трети март" 84 тел. 096305573 e-mail: znanie@net-suff.ne	3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионално образование
113.	Център за професионално обучение към Център за професионално	Гр. (с) София 1223 Област София град	7. Професия “Шивач”, код 542110

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	обучение към Център за професионално обучение към “ЕВРО - СОРС” ЕООД, гр. София Лицензия № 200512257 протокол № 05/ 15.06.2005 г.	Адрес ж.к. Фондови жилища ул. Подполковник Калитин, бл. 216, вх. А, ап. 24 Тел. 029801414 e-mail: euro_sourse@mail.bg	7.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
114.	Център за професионално обучение към Община Свищов, Общинска служба “Социални дейности”, гр. Свищов Лицензия № 200712490 протокол № 10/ 24.10.2007 г.	Гр. (с) гр. Свищов 5250 Област: Велико Търново Адрес: ул. "Ц. Церковски" с. "Овча могила", общ. Свищов, ул "Алеко Константинов" № 1 Тел. 063272580, 0886202018 e-mail: supzon@gmail.com	3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
115.	Център за професионално обучение към Общинска Администрация Банско, Служба “Заведения за социални услуги”, гр. Банско Лицензия № 200712495 протокол № 11/ 21.11.2007 г.	Гр. (с) гр. Банско 2770 Област: Благоевград Адрес: ул."Радон Тодев" No 14 тел: 074988440; 074988441 074988444 e-mail: supz_bansko@abv.bg	3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
116.	Център за професионално обучение към Социално учебно – професионално заведение “Пеньо Пенев”, община Главиница Лицензия № 200712534 протокол № 02/ 23.01.2008 г.	Гр. (с) гр. Главиница 7630 Област: Силистра Адрес: ул. "Витоша" № 70 Тел. 085812215 e-mail: gl_supz@b-trust.org	3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
117.	Център за професионално обучение към “ИВАИ” ЕООД, гр. Ботевград Лицензия № 200812675 протокол № 15/ 10.12.2008 г.	Гр. (с) гр. Ботевград 2140 Област: София Адрес: ул. :"Гаврил Брънчов" № 9 Тел. 072364303; 0878660300 e-mail: ipphilipova@botevgrad.com	3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
118.	Център за професионално обучение	Гр. (с) гр. Доспат 4831	3. Професия “Шивач”, код 542110

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	към Сдружение с обществено полезна дейност “Еврохоризонт”, гр. Доспат Лицензия № 200812679 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Област: Смолян Адрес: ул. "Орфей" № 4 Тел. 0894746246 e-mail: m_miki@abv.bg	3.1. Специалност “Шивачество”, код 541101, първа степен на професионална квалификация.
119.	Център за професионално обучение към “ЮРПИЪН ДИВЕЛЪПМЪНТ” АД, гр. София Лицензия № 200812682 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Гр. София 1000 Област: София град Адрес: бул. Черни връх № 21, ет 2 Тел. 0888150201 e-mail: raboten_adres@mail.bg	3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
120.	Център за професионално обучение към “ДЖОБ СЪПОРТ” ЕООД, гр. София Лицензия № 200812701 протокол № 02/ 21.01.2009 г.	Гр. София 1680 Област: София град Адрес: ул. "Нишава" № 40, ет. 1, ап. 3 Тел. 029586475 e-mail: info@jobsuport.bg	3. Професия “Шивач”, код 542110 3.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация. 4. Професия “Обущар”, код 542120 4.1. Специалност “Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
121.	Център за професионално обучение към ЕТ “Перфект – Михаил Темелков“, гр. Пловдив Лицензия № 200612391 протокол № 01/ 17.01.2007 г.	Гр. (с) гр. Пловдив 4000 Област: Пловдив Адрес: ул. "Тиха" № 1 Тел: 032695101, 0898429944	8. Професия “Шивач”, код 542110 8.1 Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация
122.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “Академия БГ”, гр. Кърджали Лицензия № 200712550 протокол № 04/ 05.03.2008 г.	Гр. (с) гр. Кърджали 6600 Област: Кърджали Адрес: к.в. "Възрожденци" № 93, вх. А ул. “Тина Киркова” № 17 Тел. 032968282 e - mail : vasilev@economist-bg.com	8. Професия „Шивач”, код 542110, 8.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
123.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към ЕТ “Янка Бельова - Начало”, гр. Благоевград	Гр. (с) Благоевград 2700 Област Благоевград Адрес ж.к. "Еленово", бл. 45а, ет. 6 Тел. 073882087	4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200512277 протокол № 07/ 28.09.2005 г.		
124.	Център за професионално обучение към “ЕВРОИНТЕЛЕКТ” ООД, гр. Велинград Лицензия № 200712467 протокол № 08/ 19.09.2007 г	Гр. (с) гр. Велинград 4600 Област: Пазарджик Адрес: ул. "Христо Смирненски" № 39 Тел. 035950588, 0896666913 e-mail: stefkakostova@abv.bg	4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
125.	Център за професионално обучение към ЕТ “ЕВРОСТАНДАРТ ЦЕНТЪР 28-РУМЯНА ИГНАТОВА-ЕВЪНС”, гр. София Лицензия № 200712533 протокол № 02/ 23.01.2008 г.	Гр. (с) гр. София 1362 Област: София град Адрес: кв. "Суходол", ул. "3-ти Март" № 28 Тел. 029283891, 0896873270 e-mail: courses.mon@gmail.com, rumi_evans@abv.bg	4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
126.	Център за професионално обучение към СД “КАМЕЛИТА – ПЖ – ЖИЛКОВ, ПЕТРОВ, ПЕТРОВ”, гр. Сандански Лицензия № 200712543 протокол № 03/ 20.02.2008 г.	Гр. (с) гр. Сандански 2800 Област: Благоевград Адрес: ул. "Рила" № 8 Тел. 074632221, 0897811240 e-mail: kamelita_pj@abv.bg	9. Професия “Шивач”, код 542110 9.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация. протокол № 11/ 15.10.2008 г. 3. Професия “Машинен монтьор ”, код 521040 3.1. Специалност “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост”, код 5210407, втора степен на професионална квалификация.
127.	Център за професионално обучение към “ФИТОГАРД 2003” ООД, гр. Долна баня Лицензия № 200812671 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Долна баня 7700 Област: София Адрес: ул. "Търговска" № 234 Тел. 0894404860 e-mail: s_krusteva@abv.bg	4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
128.	Център за професионално обучение	Гр. (с) Нова Загора 8900	9. Професия “Шивач”, код 542110

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	към Сдружение с нестопанска цел "БИЗНЕСЦЕНТЪР/ БИЗНЕСИНКУБАТОР – НОВА ЗАГОРА", гр. Нова Загора Лицензия № 200812713 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Област: Сливен Адрес: ул. "14-ти Януари" №52 Тел. 045764301 e-mail: office@bcnzagora.org	9.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
129.	Център за професионално обучение към ЕТ "Григор Купандолски-Гришасмил", гр. Дупница, Лицензия № 200312113 протокол № 19/ 17.12.2003 г.	Гр. Дупница, пк 2600 Област Кюстендил Адрес ул. "Нилолаевска" 55А, тел. 070148006; 0888216431 0888671170 e-mail: shkola_kupandolski@abv.bg	10. Професия "Шивач", код 542110, 10.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация; 11. Професия "Обущар", код 542120, 11.1. Специалност "Обущарство", код 5421201, първа степен на професионална квалификация; протокол № 09/ 15.07.2009 г. 6. Професия „Електромонтьор", код 522020, 6.1. Специалност „Електрически машини и апарати", код 5220201, втора степен на професионална квалификация, 6.2. Специалност „Електрообзавеждане на производството", код 5220204, втора степен на професионална квалификация, 6.5. Специалност „Електрически инсталации", код 5220210, втора степен на професионална квалификация,
130.	Център за професионално обучение към "Европартнер" ЕООД, гр. Кърджали Лицензия № 200612415 протокол № 03/ 21.03.2007 г.	Гр. (с) гр. Кърджали 6600 Област: Кърджали Адрес: ул. "Сан Стефано" 32, вх. "А", ет. 4, ап. 13 Тел. 036162037, 0888673423 e-mail: europartner@gmail.com	10. Професия "Шивач", код 542110 10.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
131.	Център за професионално обучение към "Аполис А. А." ЕООД, гр. Ямбол Лицензия № 200712501	Гр. (с) гр. Ямбол 8600 Област: Ямбол Адрес: ул."Граф Игнатиев" No 115	10. Професия "Шивач", код 542110, 10.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 11/ 21.11.2007 г.	тел. 046647177, 0898888896 e-mail: info@apolis.biz, apolis@abv.bg	11. Професия “Обущар”, код 542120, 11.1. Специалност „Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
132.	Център за професионално обучение към “АВТОШКОЛА ПАНТЕЛЕЕВ” ЕООД, гр. Добрич Лицензия № 200712557 протокол № 05/ 19.03.2008 г.	Гр. (с) гр. Добрич 9300 Област: Добрич Адрес: ул. "Вардар" № 32, вх. "А", ет. 1, ап. 1 ул. "Батак" № 4, офис № 6 Тел. 0896725323 e-mail: vivi71@abv.bg	10. Професия “Шивач”, код 542110, 10.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
133.	Център за професионално обучение към “Регионален център за развитие и усъвършенстване на човешките ресурси” ЕООД, гр. Лом Лицензия № 200612355 протокол № 08/ 20.09.2006 г.	Гр. (с) Лом 3600 Област: Монтана Адрес: ул. "Борил" 1 Тел. 097124697 e-mail: regionalencentar_lom@abv.bg	5. Професия “Шивач”, код 542110 5.1. Специалност “Шивачество“, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
134.	Център за професионално обучение към Община Димитровград, гр. Димитровград Лицензия № 200712486 протокол № 09/ 17.10.2007 г.)	Гр. (с) гр. Димитровград 6400 Област: Хасково Адрес: бул. "Г. С. Раковски" № 15 бул. "Димитър Благоев" № 78 Тел. 039166997 e-mail: dimitrovgrad@obshtinabg.org	5. Професия “Шивач”, код 542110, 5.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
135.	Център за професионално обучение към “БОНИ РИЕ” ЕООД, гр. Дупница Лицензия № 200712541 протокол № 03/ 20.02.2008 г.	Гр. Дупница 2600 Област: Кюстендил Адрес: ул. "Бузлуджа" № 74 Тел. 070151566, 0888609380 e-mail: bonirie@abv.bg	11. Професия “Шивач”, код 542110 11.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
136.	Център за професионално обучение към Професионална гимназия по земеделие “Стефан Цанов”, гр. Кнежа Лицензия № 200812614	Гр. (с) гр. Кнежа 5835 Област: Враца Адрес: ул. Марин Боев № 5 Тел. 091322376; 0888570671	5. Професия “Шивач”, код 542110 5.1. Специалност “шивачество”, код 5421101, втора степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 09/ 16.07.2008 г.)	e-mail: pgz_kneja@abv.bg	
137.	Център за професионално обучение към Районен кооперативен съюз, гр. Хасково Лицензия № 200812692 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Гр. (с) Хасково 6300 Област: Хасково Адрес: ул. "Скопие" № 1 Тел. 038622309 e-mail: nondova54@gmail.com	5. Професия "Шивач", код 542110, 5.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
138.	Център за професионално обучение към Сдружение "Дружество за разпространение на знание", гр. Разград Лицензия № 200812651 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Разград 7200 Област: Разград Адрес: ул. "Н. Вапцаров" № 10, pk 143 Тел. 0887170669 e-mail: z_zaneva@hotmail.com	12. Професия "Шивач", код 542110 12.1 Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация. 13. Професия "Обущар", код 542120 13.1. Специалност "Обущарство", код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
139.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към Сдружение "Алтернатива Попово – 21 век", гр. Попово Лицензия № 200512248 протокол № 04/ 18.05.2005 г.	Гр. Попово 7800 Област Търговище Адрес бул. "Александър Стамболийски" 2 Тел. 060822726 e-mail: magradeva@mail.bg	6. Професия "Шивач", код 542110 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация
140.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел "Бизнес център – Добрич", гр. Добрич Лицензия № 200612351 протокол № 08/ 20.09.2006 г.	Гр. (с) Добрич 9300 Област: Добрич Адрес: бул. "25 септември" №25 гр. Генерал Тошево, ул. „Васил Априлов" 22 Тел. 058603674, 0888734582 e-mail: office@bcdobrich.org	6. Професия "Шивач", код 542110, 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
141.	Център за професионално обучение към „е-Академия" ЕООД ("БИ ЕМ СИ ГРУП" ООД), гр. Варна Лицензия № 200712516	Гр. (с) гр. Варна 9000 Област: Варна Адрес: ул. "Яне Сандански" № 1-Б бул. "Владислав Варненчик" № 53-55	6. Професия "Шивач", код 542110 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 12/ 12.12.2007 г.	Тел. 0888409029 e-mail; zlatina@desing.bg	
142.	Център за професионално обучение към Сдружение "Регионално дружество Знание", гр. Перник Лицензия № 200812658 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Перник 2300 Област Перник Адрес: пл. "Т. Ненков" № 1; Перник 2300, у. "Радомир" № 1 Тел. 0898227427 e-mail: sslavova1952@abv.bg	13. Професия "Шивач", код 542110 13.1 Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
143.	Център за професионално обучение към Сдружение "Знание - Айтос", гр. Айтос Лицензия № 200812686 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Гр. (с) Айтос 8500 Област: Бургас Адрес: ул. "Митко Палаузов" № 2 Тел. 055822024 e-mail: sdrznanie@mail.bg	6. Професия "Шивач", код 542110, 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
144.	Център за професионално обучение към "ЕВРОДРАЙВ" ЕООД, гр. Русе Лицензия № 200912708 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. "Цар Освободител" № 84 Тел. 082833133 e-mail: ed_5@abv.bg	6. Професия "Шивач", код 542110, 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
145.	Център за професионално обучение към Тракийски университет - Факултет „Техника и технологии" – Ямбол, гр. Ямбол Лицензия № 200612385 протокол № 12/ 13.12.2006 г.	Гр. Ямбол 8600 Област: Ямбол Адрес: ул. "Граф Игнатиев" № 38 Тел. 046669149; 0889339932 e-mail: stan4ev_49@abv.bg	14. Професия "Шивач", код 542110, 14.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
146.	Център за професионално обучение към "ДАНАИЛ ДИМИТРОВ И СИЕ" ООД, гр. Стара Загора Лицензия № 200912711 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Стара Загора 6000 Област: Стара Загора Адрес: бул. "Цар Симеон Велики" № 158 Тел. 042634125; 0888213578 e-mail: danaildimitrov@abv.bg	14. Професия "Шивач", код 542110, 14.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация, 15. Професия "Обущар", код 542120, 15.1. Специалност "Обущарство", код 5421201, първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			професионална квалификация,
147.	Център за професионално обучение към Професионална техническа гимназия “Юрий Гагарин”, гр. Монтана Лицензия № 200412144 протокол № 04/ 24.03.2004 г.	Гр. (с) Монтана, пк. 3400 Област Монтана Адрес ул. "Св. Климент Охридски" 2 Тел. 096 300634 e-mail: ptg_montana@abv.bg	7. Професия “Шивач”, код 542110 7.1 специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация
148.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към Сдружение “Колеж за работническо обучение”, гр. София Лицензия № 200512268 протокол № 06/ 13.07.2005 г.	Гр. (с) София 1040 Област София град Адрес пл. Македония № 1, 14 етаж Тел. 4010479 e-mail: stoneva@citub.net	7. Професия “Шивач”, код 542110 7.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация;
149.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към ЕТ "ДАЯНА-Х-ЙОРДАНКА ИВАНОВА", гр. Бургас Лицензия № 200512283 протокол № 08/ 26.10.2005 г.	Гр. Бургас 8000 Област Бургас Адрес ул. "д-р Нидер" 27, ет. 3 Тел. 056825293, 0898427910 e-mail; daqna_x@abv.bg	7. Професия "Шивач", код 542110 7.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
150.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “ЕВРОПЕЙСКО РАЗВИТИЕ”, гр. Тетевен Лицензия № 200712530 протокол № 02/ 23.01.2008 г.	Гр. Тетевен 5700 Област: Ловеч Адрес: ул. "Страхил Войвода" № 20 Тел. 067852272, 0888558381 e-mail: dimitrova.npo@abv.bg	7. Професия “Шивач”, код 542110, 7.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
151.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “ДОМ НА НАУКАТА И ТЕХНИКАТА”, гр. Разград	Гр. (с) гр. Разград 7200 Област: Разград Адрес: ул. "Бузлуджа" № 2	15. Професия “Шивач”, код 542110 15.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200812663 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Тел. 084662303 e-mail: dnt_razgrad@mail.bg	16. Професия “Обущар”, код 542120 16.1. Специалност “Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
152.	Център за професионално обучение към ЕТ “ОПИДА – Детелина Георгиева”, гр. Севлиево, обл. Габрово Лицензия № 200812683 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Гр. (с) Севлиево 5400 Област: Габрово Адрес: ул. "Иван Преснаков" № 14 Тел. 067534900 E-mail: opida@mail.bg	7. Професия “Шивач”, код 542110, 7.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация
153.	Център за професионално обучение към “БЮРО СТУДЕНТСКИ ТРУД” ООД, гр. София Лицензия № 200712445 протокол № 06/ 20.06.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1784 Област: София град Адрес: ж.к. "Младост", бл. 31, вх. 7, ап. 16 Тел. 028760804	8. Професия “Шивач”, код 542110 8.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
154.	Център за професионално обучение към “БРЕЙН ГРУП”, гр. Видин Лицензия № 200712492 протокол № 10/ 24.10.2007 г.	Гр. (с) гр. Видин 3700 Област: Видин Адрес: ул. "Чепино" № 2 Тел. 094601092; 0895410307 e-mail: thti_v@yahoo.com, brain_grup_vidin@yahoo.com	8. Професия “Шивач”, код 542110 8.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
155.	Център за професионално обучение към Сдружение “ТЕРИТОРИАЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИТЕ СЪЮЗИ”, гр. Кюстендил Лицензия № 200812654 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Кюстендил 2500 Област: Кюстендил Адрес: бул. "Македония" № 2 Тел. 078550921 e-mail: ntskn@nts-kn.com	17. Професия Шивач, код 542110 17.1. Специалност «Шивачество», код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
156.	Център за професионално обучение към СНЦ “БИЗНЕС ЦЕНТЪР – БИЗНЕС ИНКУБАТОР - КАРЛОВО”,	Гр. Карлово 4300 Област: Пловдив Адрес: ул. Генерал Карцов № 47	8. Професия “Шивач” , код 542110 8.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	гр. Карлово Лицензия № 200812706 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Тел. 033597465 e-mail: office@bckarlovo.org	
157.	Център за професионално обучение към “ЕВРОТЕХ-В.Н.” ООД, гр. София Лицензия № 200612419 протокол № 03/ 21.03.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1797 Област: София град Адрес: бул. "Андрей Ляпчев" № 28 Тел. 0888207301, 0888548164 e-mail: har45@abv.bg	9. Професия “Шивач”, код 542110 9.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
158.	Център за професионално обучение към “КЪНЕКТЕД” ЕООД, гр. Монтана Център за професионално обучение към “КЪНЕКТЕД” ЕООД, гр. Монтана протокол № 06/ 20.06.2007 г.	Гр. (с) гр. Монтана 3400 Област: Монтана Адрес: ул. "Трети март" № 78 Тел. 096399999, 096399993 e-mail: kami@net-surf.net	9. Професия “Шивач”, код 542110 9.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
159.	Център за професионално обучение към „Център за професионално обучение – Европа” ООД, гр. Варна Лицензия № 200812690 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Гр. (с) Варна 9000 Област: Варна Адрес: бул. "Христо Ботев" № 3, ет.2, бул. "Владислав Варненчик" № 184, ет.2 Тел. 052601425; 052608727; 0887340382; 029884220 e-mail: ofeu@abv.bg; eset@eset.bg	9. Професия „Шивач”, код 542110, 9.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
160.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел “БИЗНЕС – ЦЕНТЪР – ХАРМАНЛИ”, гр. Харманли Лицензия № 200812704 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Харманли 6450 Област: Хасково Адрес: ул. Петко Каравелов № 4 Тел. 037388626 e-mail: office@bcharmanli.org	9. Професия “Шивач”, код 542110 9.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
161.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел “Бизнес център Бургас”, гр. Бургас	Гр. (с) Бургас 8002 Област: Бургас Адрес: ул. Хан Омуртаг № 36Б	9. Професия «Шивач», код 542110 9.1. Специалност «Шивачество», код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200812714 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Тел. 056848533 e-mail: bc_bourgas@abv.bg	
162.	Център за професионално обучение към “ПЛАМ” ЕООД, гр. Дупница Лицензия № 200812610 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. (с) гр. Дупница 2600 Област: Кюстендил Адрес: ул. "Марков Камък" № 1 Тел. 070152323; 0888609093 e-mail: avtoshkola_plam@abv.bg	10. Професия “Шивач”, код 542110 10.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
163.	Център за професионално обучение към ЕТ “Деметра – Мая Антова”, гр. Враца Лицензия № 200812665 протокол № 14/ 28.11.2008 гл	Гр. Враца 3000 Област: Враца Адрес: ул. "Манастирска" № 36 ул. "Алеко Константинов" № 2-ф-10 Тел. 092666690 e-mail: ssi_vraca@abv.bg; demetra_vraca@abv.bg	10. Професия “Шивач”, код 542110 10.1 Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
164.	Център за професионално обучение към СДРУЖЕНИЕ “ЗНАНИЕ”, гр. Плевен Лицензия № 200812668 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: ул. Александър Стамболийски" № 1, етаж V, офис 519 Тел. 064801142 e-mail: znanie.pl@gmail.com	10. Професия “Шивач”, код 542110 10.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
165.	Център за професионално обучение към “БОНЕВ КОНСУЛТ” ЕООД, гр. Шумен Лицензия № 200812685 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Гр. (с) Шумен 9700 Област: Шумен Адрес: ул. "Република" № 31 Тел. 054800259 e-mail: ebonita@abv.bg	10. Професия “Шивач”, код 542110 10.1 Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
166.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към сдружение “ЕКО РЕСУРС 2001”, гр. София Лицензия № 200512247	Гр. (с) София 1407 Област София град Адрес ул. "Сребърна" 21, ет. 8 Тел. 028687413;8683413; 8682120 e-mail: eco2001@acceco.net	11. Професия “Шивач”, код 542110 11.1 специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 04/ 18.05 .2005 г.		
167.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към “ИКоМС” ЕООД, гр. Плевен Лицензия № 200512289 протокол № 09/ 23.11.2005 г.	Гр. (с) Плевен 5800 Област Плевен Адрес ул. "Плевен" № 138 Тел. 064827270, 0898446988	11. Професия "Шивач", код 542110 11.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
168.	Център за професионално обучение към Сдружение “Алианс за регионални и граждански инициативи”, гр. София Лицензия № 200712450 протокол № 07/ 18.07.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1504 Област: София град Адрес: ул. "Евлоги Георгиев" № 167А, ат. 1, ап. 1 Тел. 029441350 e-mail: arci_ngo@abv.bg	11. Професия “Шивач”, код 542110 11.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
169.	Център за професионално обучение към Професионална гимназия по техника и мениджмънт “Христо Ботев”, гр. Ботевград Лицензия № 200712464 протокол № 08/ 19.09.2007 г.	Гр. (с) гр. Ботевград 2140 Област: София Адрес: ул. "Свобода" № 18 Тел. 072366646 e-mail: pgtm_botevgrad@mail.bg	11. Професия “Шивач”, код 542110 11.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
170.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “Териториална организация на научно-техническите съюзи – Ямбол”, гр. Ямбол Лицензия № 200812648 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. Ямбол 8600 Област: Ямбол Адрес: ул. "Джон Атанасов" № 8 Тел. 046663383 e-mail: cpo_ntsyambol@abv.bg	13. Професия “Обущар”, код 542120, 13.1. Специалност “Обущарство”, код 5421201, първа степен на професионална квалификация. Заповед № 979/ 19.10.2009 г. 13. Професия „Шивач”, код 542110 13.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
171.	Център за професионално обучение към “НОБО – ЕООД” ЕООД, гр. Русе	Гр. (с) Русе 7000 Област: Русе	12. Професия “Шивач”, код 542110 12.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 200812687 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Адрес: ул. Доростол бл. 1, вх. 1, ет. 1 Тел. 082507666; 0894360539 e-mail: boril@datatower.net	професионална квалификация.
172.	Център за професионално обучение към Сдружение "Знание", гр. Ловеч Лицензия № 200812664 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Ловеч 5500 Област: Ловеч Адрес: ул. "Търговска" № 44 Тел. 068627952 e-mail: znanielovech@mbox.contact.bg	14. Професия „Шивач", код 542110 14.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
173.	Център за професионално обучение към НАЦИОНАЛЕН СЪЮЗ НА ТРУДОВО - ПРОИЗВОДИТЕЛНИТЕ КООПЕРАЦИИ, гр. София Лицензия № 200712470 протокол № 08/ 19.09.2007 г.)	Гр. (с) гр. София 1000 Област: София град Адрес: бул. "Дондуков" № 11, ет. 7, каб. 1 Тел. 029835998 e-mail: andreev@uniontpk.com	15. Професия "Шивач", код 542110 15.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
174.	Център за професионално обучение към "КОМПЛЕКС КРЕДО" ЕООД, с.Трудовец Лицензия № 200812678 протокол № 15/ 10.12.2008 г.	Гр. (с) гр. с.Трудовец 2160 Област: София Адрес: ул. "Стефан Стамболов" № 11, ет. 3 Тел. 0878620425	15. Професия "Шивач", код 542110 15.1. Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
175.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел "Областна организация на научно-техническите съюзи", гр. Плевен Лицензия № 200812661 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Плевен 5800 Област Плевен Адрес: ул. "Александър Стамболийски" № 1 Тел. 064800237 e-mail: nts_pleven@abv.bg; nts_pleven@mail.bg	18. Професия "Шивач", код 542110, 18.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация
176.	Център за професионално обучение към ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ ПРИ МС, гр. СОФИЯ Лицензия № 200412168	Гр. (с) София 1618 Област София град Адрес бул. "Монтевидео" 21-А Тел. 9557246; 0888253560	2. Професия "Шивач", код 542110 2.1. Специалност "Шивачество", 5421101 – първа степен на професионална квалификация;

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	протокол № 07/ 19.05.2004 г.	e-mail: integref@aref-bg.org	
177.	Център за професионално обучение към Сдружение "Дружество за наука и знание", гр. Пловдив Лицензия № 200812669 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Пловдив 4000 Област: Пловдив Адрес: ул. Райко Даскалов№ 1 Тел. 032625812 e-mail: drnzpd@nat.bg	8. Професия "Шивач", код 542110 8.1 Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
178.	Център за професионално обучение към "ИНФОЦЕНТЪР" ЕООД, гр. Трявна Лицензия № 200812604 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. (с) гр. Трявна 5350 Област: Габрово Адрес: ул. Ангел Кънчев № 81; Трявна, ул. Стара планина № 59 Тел. 06774949 e-mail: infocenter@tryavna.biz	4. Професия "Шивач", код 542110 Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
179.	Център за професионално обучение към "ИЗОБЛОК" ЕООД, гр. Казанлък Лицензия № 200812596 протокол № 08/ 18.06.2008 г.	Гр. (с) гр. Казанлък 6100 Област: Стара Загора Адрес: ул. "Розова Долина" бл. 1, бх. "Б", ап. 1 Тел. 043163293, 089748214 e-mail: stefk55@abv.bg	9. Професия "Шивач", код 542110 Специалност "Шивачество", код 5421101 – първа степен на професионална квалификация.
180.	Център за професионално обучение към Сдружение "Център за професионално обучение ПРОФЕСИЯ 21 ВЕК", гр. София Лицензия № 200412150 протокол № 04/ 24.03.2004 г.	Гр. (с) София, пк. 1407 Област София град Адрес: бул. "Черни връх" № 80, ет. 3, ап. 14 Тел. (02) 8683230 e-mail: cpo21@didactaconsult.com	8. Професия "Шивач" код 542110 8.1 Специалност "Шивачество" 5421101 – първа степен на професионална квалификация
181.	Център за професионално обучение към "Монтажи" ЕАД, гр. София Лицензия № 200312049 протокол № 12/ 17.09.2003 г.	Гр. (с) София, пк 1797 Област София град Адрес ул. "165" № 3 тел. (02) 710 086 e-mail: d_s_hristov@abv.bg	"Заварчик", код 521090, "Заварчик", код 5210901, по програма "А", за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионлна квалификация и заложена в учебния план в съответствие с Наредба № 7/ 2002 г. на МОН степен на правоспособност "Заварчик на ъглови шевове", "Заварчик на листов

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			материал" и "Заварчик на тръби" протокол № 08/ 09.06.2004 г. 3. Професия “Машинен монтьор”, код 521040, 3.1 Специалност “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост”, код 5210407, втора степен на професионална квалификация; 4. Професия “Стругар”, код 521100, 4.1 Специалност “Стругарство”, код 5211001, първа степен на професионална квалификация; 5. Професия “Шлосер”, код 521110, 5.1 “Специалност Шлосерство”, код 5211101, първа степен на професионална квалификация; 6. Професия “Електромонтьор”, код 522020, 6.1 Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация; 6.4 Специалност “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация;
182.	Център за професионално обучение към “БИЗНЕС ЛИНИЯ Р”, гр. Карлово Лицензия № 200312087 протокол № 16/ 12.11.2003 г.	Гр. (с) Карлово,пк 4300 Област Пловдив Адрес ул. "Иван Вазов" № тел. 335 4701; 888944190 e-mail: b.line@mail.bg	3. “Шивач”, код 542110, “Шивачество”, код 5421101 – първа степен на професионална квалификация протокол № 06/ 13.07.2005 г. 4. Професия “Електромонтьор”, код 522020 4.1. специалност “Електрически машини и апарати”, код 5220201, втора степен на професионална квалификация. 4.2. специалност “Електрически мрежи”, код 5220203, втора степен на професионална квалификация. 4.3. специалност “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			7. Професия “Моделиер – технолог на облекло”, код 542040 7.1специалност “Конструиране моделиране и технология на облекло от текстил”, код 5420401, трета степен на професионална квалификация. 8. Професия “Оператор в производството на облекло”, код 542050 8.1. специалност “Производство на облекло от текстил”, код 5420501, втора степен на професионална квалификация.
183.	Център за професионално обучение към Сдружение "Национална мрежа за бизнес развитие", гр. София Лицензия № 200312111 протокол № 18/ 03.12.2003 г.	Гр. София, пк 1504 Област София град Адрес бул. "Евлоги и Христо Хеоргиев" 105, ап.2 Тел. 02 943 44 10 e-mail: office@nbdn-bg.org	4. “Шивач”, код 542110, “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация, рамкова програма “А”; протокол № 02/ 26.01.2005 г. 8. Професия “Машинен монтьор”, код 521040, 8.1. специалност “Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост”, код 5210407, втора степен на професионална квалификация, 8.2. специалност “Машини и съоръжения в текстилната промишленост”, код 5210410, втора степен на професионална квалификация. 10. Професия “Стругар”, код 521100, 10.1. специалност “Стругарство“, код 5211001, първа степен на професионална квалификация. 11. Професия “Шлосер”, код 521110, 11.1. специалност “Шлосерство“, код 5211101, първа степен на професионална квалификация. 12. Професия “Електротехник”, код 522010, 12.1. специалност “Електрически машини и апарати“, код 5220101, трета степен на професионална квалификация, 12.2. специалност “Електродомакинска техника”, код 5220110, трета степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			13. Професия “Електромонтьор”, код 522020, 13.1. специалност “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация, 22. Професия “Моделиер-технолог на облекло”, код 542040, 22.1. специалност “Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил“, код 5420401, трета степен на професионална квалификация. 23. Професия Оператор в производството на обувни и кожено - галантерийни изделия, 542070, 23.1. специалност “Производство на обувни изделия” 5420701, втора степен на професионална квалификация. 24. Професия Обущар, код 542120, 24.1. специалност “Обущарство” , код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
184.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към ЦПМ “Неодан” ЕООД, с. Рударци Лицензия № 200312114 протокол № 19/ 17.12.2003 г.	Гр. (с) София, пк 1606 Област София град Адрес ул. "Р. Жинзифов" 5, вх. "Б" тел. 0889545707, 0898545709 e-mail: valbonet@gmail.com	4. “Шивач”, код 542110, “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация;
185.	Център за професионално обучение към ЕТ "РУБИЕС ТРАНС СНИВ-ВАЛЕНТИН СТОЯНОВ", гр. Берковица Лицензия № 200312115 протокол № 19/ 17.12.2003 г.	Гр. (с) Берковица, пк 3500 Област Монтана Адрес ул. "Кирил и Методий" 21 Тел. 0878818833; 0888397413 e-mail:valbonet@gmail.com	4. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
186.	Център за професионално обучение	Гр. (с) Разград, пк 7200	5. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101, първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	към ЕТ "ПЕВИК ВАЯН – Виктория Георгиева", гр. Разград Лицензия № 20031210 протокол № 18/ 03.12.2003 г3	Област Разград Адрес ул. "Трапезица" № 8, ап. 2 Тел. 084 / 660 876; 0888 303 712 e-mail: pgeo@abv.bg	професионална квалификация, рамкова програма "А". Заповед № 298/03.05.10г. 3. Професия „Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия", код 542070 3.1. Специалност „Производство на обувни изделия" код 5420701, втора степен на професионална квалификация.
187.	Център за професионално обучение към ЕТ "ПЕВИК ВАЯН – Виктория Георгиева", гр. Разград Лицензия № 200312103 протокол № 18/ 03.12.2003 г.)	Гр. (с) Разград, пк 7200 Област Разград Адрес ул. "Трапезица" № 8, ап. 2 Тел. 084 / 660 876; 0888 303 712 e-mail: pgeo@abv.bg	5. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация, рамкова програма "А".
188.	Център за професионално обучение към "АВС-Е" ЕООД, с. Българчево, общ. Благоевград Лицензия № 200312109 протокол № 18/ 03.12.2003 г.	Гр. Благоевград, пк 2746 Област Благоевград Адрес ул. "Св. Димитър Солунски" 77А Тел. 073 83 00 23; 0888368441 e-mail: abc_e.cpo@abv.bg	6. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация; протокол № 08/ 09.06.2004 г. 9. Професия "Оператор в производството на облекло", код 542050, 9.1. специалност "Производство на облекло от текстил", код 5420501, втора степен на професионална квалификация; протокол № 07/ 28.09.2005 г. 10. Професия "Моделиер – технолог на облекло", код 542040 , 10.1 Специалност "Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил", код 5420401, трета степен на професионална квалификация; протокол № 06/ 21.06.2006 г. 2. Професия "Машинен монтьор", код 521040, 2.1. Специалност "Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост", код 5210407, втора степен на професионална квалификация,
189.	Център за професионално обучение	Гр. (с) Пазарджик, пк 4400	9. "Шивач", код 542110 , "Шивачество", код 5421101, първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	към “ИКОМ” ЕООД, гр. Пазарджик Лицензия № 200312093 протокол № 17/ 26.11.2003 г.	Област Пазарджик Адрес ул. "Гурко" № 6 Тел. 034 443 884 e-mail: icom_ltd@abv.bg	професионална квалификация, рамкова програма “А”;
190.	Център за професионално обучение към Федерация на дружествата за разпространение на знания, гр. София Лицензия № 200312097 протокол № 17/ 26.11.2003 г	Гр. (с) София, пк 1303 Област София град София 1504, Бул. Дондуков 123, ап. 1 Милена Балчева Тел. 9434149 Факс 9441247 e-mail: fssk@spnet.net	12. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация протокол № 04/ 19.04.2006 г. 4. Професия "Обущар", код 542120, 4.1. Специалност "Обущарство", код 5421201, първа степен на професионална квалификация
191.	Център за професионално обучение към Национална Асоциация за Икономическа и Социална Интеграция, гр. София Лицензия № 200312139 протокол № 02/ 11.02.2004 г.	Гр. (с) София, пк. 1000 Област София Адрес ул. "Триадица" 5-"Б", ет. 6, офис 602 гр. Ботевград ул. "Севаст Огнян" № 4 тел. 029753824 e-mail: naisi_sofia@abv.bg	8. “Шивач“, код 542110, 8.1. “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация
192.	Център за професионално обучение към СНЦ “Бизнес Инкубатор-Гоце Делчев/ Център за подпомагане на предприемачеството”, гр. Гоце Делчев Лицензия № 200812717 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Гоце Делчев 2900 Област: Благоевград Адрес: ул. "Скопие" № 4 Тел. 075160404 e-mail: bi-gd@gocenet.net	8. Професия “Оператор в производството на обувни и кожено-галантерийни изделия”, код 542070, 8.1. Специалност “Производство на обувни изделия, код 5420701, втора степен на професионална квалификация. 9. Професия „Шивач”, код 542110, 9.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
193.	Център за професионално обучение към „ШАМО” ЕООД, гр. Ветово, обл. Русе Лицензия № 200912719 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. Ветово 7080 Област: Русе Адрес: ул. Пирин № 3 Тел. 081612244 e-mail: shamo61@abv.bg	13. Професия „Шивач, код 542110, 13.1. Специалност „Шивачество, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
194.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел "Индустриална стопанска камара /асоциация/ – Враца", гр. Враца Лицензия № 200812720 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Враца 3000 Област: Враца Адрес: ул. "Лукашов" № 11 Тел. 092988818	8. Професия "Шивач", код 542110 8.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
195.	Център за професионално обучение към "РОСЕН - 85" ООД, гр. София Лицензия № 200912721 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) София 1510 Област: София град Адрес: ул. "Въстанник" № 8 Тел. 028409129, 028407762 e-mail: rossen@anetbg.net	13. Професия "Шивач", код 542110, 13.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
196.	Център за професионално обучение към Сдружение "БЪДЕЩЕ В ЕВРОПА", гр. София Лицензия № 200812726 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) София 7700 Област: София град Адрес: ул. "Балчик" № 5-7 029693412 lilia_bratoeva@abv.bg	6. Професия "Шивач", код 542110 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
197.	Център за професионално обучение към "ЖОРИ КЛУБ" ООД, гр. Монтана Лицензия № 200912728 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Монтана 3400 Област: Монтана Адрес: ул. "3-ти март" № 111 Тел. 096306377 e-mail: joriklub@mail.bg	13. Професия "Шивач", код 542110, 13.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
198.	Център за професионално обучение към Сдружение „Национална агенция за граждански и стопански инициативи" гр. Дупница Лицензия № 200812731 протокол № 04/ 18.03.2009 г.	Гр. (с) Дупница 2600 Област: Кюстендил Адрес: ул. "Драгой Болярин" № 2 Тел. 070153270 e-mail: nagsi@mail.bg	4. Професия "Шивач", код 542110 4.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация. 5. Професия "Обущар", код 542120 5.1. Специалност "Обущарство", код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
199.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел с	Гр. (с) Кърджали 6600 Област: Кърджали	6. Професия "Шивач", код 542110 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	дейност в частна полза ”ТЕРИТОРИАЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИТЕ СЪЮЗИ - Кърджали”, гр. Кърджали Лицензия № 200912733 протокол № 04/ 18.03.2009 г.	Адрес: ул. Булаир № 35 Тел. 036162823 e-mail: ntskj@abv.bg	професионална квалификация.
200.	Център за професионално обучение към ЕТ “ИНА – 68 – ВЕНЕЛИН СТОЯНОВ”, гр. Ямбол Лицензия № 200812734 протокол № 04/ 18.03.2009 г.	Гр. (с) Ямбол 8600 Област: Ямбол Адрес: ул. "Бузлуджа" № 7 Тел. 046620005 e-mail: venelin_sto@abv.bg	4. Професия “Шивач”, код 542110 4.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
201.	Център за професионално обучение към Сдружение “РЕГИОНАЛЕН БИЗНЕС ЦЕНТЪР ПЛЕВЕН”, гр. Плевен Лицензия № 200812735 протокол № 04/ 18.03.2009 г.	Гр. Плевен 8600 Област: Плевен Адрес: пл. Възраждане № 1 Тел. 064810444, 0897030787 e-mail: rbcp@abv.bg	8. Професия “Шивач”, код 542110 8.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
202.	Център за професионално обучение към “ИНСТИТУТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ” ЕООД, гр. София Лицензия № 200812736 протокол № 04/ 18.03.2009 г.	Гр. София 1612 Област: София град Адрес: ул. "Цар Борис III" № 60 бул. "Дондуков" № 11 Тел. 029871314 e-mail: stoyanov@ippm-bg.org	Заповед № ЛД-03-179/26.02.2013 г. 10. Професия „Шивач“, код 542110 10.1. Специалност „Шивачество“, код 5421101, първа степен на професионална квалификация
203.	13. Професия “Шивач”, код 542110, 13.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,	13. Професия “Шивач”, код 542110, 13.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,	13. Професия “Шивач”, код 542110, 13.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
204.	Център за професионално обучение към Сдружение “Териториална организация на научно-техническите	Гр. (с) Хасково 6300 Област: Хасково Адрес: ул. "Сан Стефано" № 3	8. Професия “Машинен монтьор”, код 521040 8.1. Специалност “Машини и съоръжения в текстилната, обувната и

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	съюзи – Хасково", гр. Хасково Лицензия № 200912745 протокол № 06/ 15.04.2009 г.	Tel. 038665422 e-mail: ntshs@abv.bg	дървообработващата промишленост", код 5210416, втора степен на професионална квалификация. 16. Професия „Оператор в производство на облекло", код 542050 16.1. Специалност „Производство на облекло от текстил", код 5420501, втора степен на професионална квалификация. 17. Професия „Работник в производство на облекло", код 542090 17.1. Специалност „ Производство на облекло", код 5420901, първа степен на професионална квалификация 18. Професия „Шивач", код 542110 18.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
205.	Център за професионално обучение към Сдружение "МЛАДЕЖКА АЛТЕРНАТИВА ЗА БЪЛГАРИЯ", гр. София Лицензия № 200912756 протокол № 07/ 27.05.2009 г.	Гр. (с) София 1220 Област: София град Адрес: бул. Рожен № 22А Тел. 029360718 e-mail: kkamenarova@b-trust.org	9. Професия "Работник в производство на облекло", код 542090 9.1. Специалност "Производство на облекло", код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 10. Професия "Шивач", код 542110 10.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
206.	Център за професионално обучение към "ПРЕСТИЖ 2007" ЕООД, гр. Габрово Лицензия № 200912760 протокол № 07/ 27.05.2009 г.	Гр. (с) Габрово 5300 Област: Габрово Адрес: ул. "Тодорчета" № 11 Тел. 0888624021 e-mail: prestige2007@abv.bg	12. Професия "Оператор в производството на облекло", код 542050, 12.1. Специалност "Производство на облекло от кожи", код 5420502, втора степен на професионална квалификация, 13. Професия "Шивач", код 542110, 13.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
207.	Център за професионално обучение към ЕТ „ЕВРЕДИКА – ГЕОРГИ ГЕОРГИЕВ", гр. Крумовград, обл. Кърджали Лицензия № 200912767	Гр. (с) с. Крумовград 6900 Област: Кърджали Адрес: Беломорска № 21 Тел. 0888824828 e-mail: evredika_61@abv.bg	6. Професия „Шивач", код 542110, 6.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация,

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Заповед № 712/ 02.07.2009 г		
208.	Център за професионално обучение към "ПИ ЕМ Консултинг" ООД, гр. Кюстендил Лицензия № 200912775 Заповед № 782/ 22.07.2009 г.	Гр. (с) с. Кюстендил 2500 Област: Кюстендил Адрес: ул. Гоце Делчев № 21 ул. Цар Освободител № 168, ет. 3 Тел. 078550079 e-mail: pmkonsulting@abv.bg	15. Професия "Работник в текстилно производство", код 542080 15.1. Специалност „Текстилно производство", код 5420801 - първа степен на професионална квалификация 16. Професия „Работник в производство на облекло", код 542090 16.1. Специалност „Производство на облекло", код 5420901 - първа степен на професионална квалификация 17. Професия „Шивач", код 542110 17.1. Специалност „Шивачество", код 5421101 - първа степен на професионална квалификация
209.	Център за професионално обучение към СНЦ „Териториална Организация на Научно-техническите съюзи", гр. Добрич Лицензия № 200912776 Заповед № 781/ 22.07.2009 г.	Гр. (с) с. Добрич 9300 Област: Добрич Адрес: ул. Независимост № 14 Тел. 0898810084; 058603243 e-mail: ntsdobrich@abv.bg	7. Професия “Машинен монтьор“, код 521040 7.2. Специалност “Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост “, код 5210416, втора степен на професионална квалификация 17. Професия “Шивач”, код 542010 17.1 Специалност “Шивачество“, код 5420101, първа степен на професионална квалификация 18. Професия “Обущар“, код 542120 18.1 Специалност “Обущарство“, код 5421201, първа степен на професионална квалификация
210.	Център за професионално обучение към “Велес МТ” ЕООД, гр. Варна Лицензия № 200912781 Заповед № 823/05.08.2009 г.	Гр. (с) Варна 9000 Област: Варна Адрес: ул. Д-р Железкова, бл. 16, ул. Неофит Бозвели 3, офис 3 гр. София 1301, ж.к. Илинден, бл. 60, вх. А Тел. 052647647, 052644996, 0887790834 e-mail: alex_radkova@mail.bg	14. Професия Работник в производството на облекло., код 542090 14.1. Специалност Производство на облекло, код5420901, първа степен на професионална квалификация. 15. Професия Шивач, код 542110 15.1. Специалност Шивачество, код5421101,първа степен на професионална квалификация.
211.	Център за професионално обучение	Гр. (с) София 1113	15. Професия „Машинен техник”, код 521010

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	към “АИКБ Консулт” ЕООД, гр. София Лицензия № 200912788 Заповед № 874/ 10.09.2009 г.	Област: София град Адрес: ул. Федеру Жолио Кюри № 20 Тел. 029633752; 029633756 e-mail: bica@bica-bg.org	15.1. Специалност „Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост”, код 5210119, трета степен на професионална квалификация. 16. Професия „Машинен монтьор”, код 521040 16.1. Специалност „Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост”, код 5210416, втора степен на професионална квалификация. 28. Професия „Работник в производство на облекло”, код 542090 28.1. Специалност „Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 29. Професия „Шивач”, код 542110 29.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
212.	Център за професионално обучение към “Интелект КООП” ЕООД, гр. Пловдив Лицензия № 200912792 Заповед № 891/ 15.09.09 г.	Гр. Пловдив 4004 Област: Пловдив Адрес: ул. Константин Нунков № 13А Тел. 032699215; 0878671181 e-mail: hotelco-oppd@evrocom.net	6. Професия „Шивач”, код 542110 6.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионалната квалификация.
213.	Център за професионално обучение към Държавно Предприятие "Фонд Затворно Дело", гр. София Лицензия № 200912803 Заповед № 1103/07.12.2009 г.	Гр. (с) София 1000 Област: София град Адрес: ген Столетов 26 Бургас 8000, ул. Гладстон 64 Тел. 056818087 e-mail: krspasova@abv.bg	Заповед № 602/28.09.2011 г. 4. Професия „Шивач", код 542110 4.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
214.	Център за професионално обучение към "Надежда и Мариета Дженеви" ООД, гр. Стара Загора Лицензия № 200912806 Заповед № 1113/11.12.2009 г.	Гр. (с) Стара Загора 6000- Област: Стара Загора Адрес: бул. "Славянски" 47, ет. 4, офис 58 Тел. 042604824 e-mail: nm_djevevi@mail.bg	20. Професия „Работник в производство на облекло”, код 542090 20.1. Специалност „Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 21. Професия „Шивач”, код 542110

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			21.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
215.	Център за професионално обучение към „ДК ГРУП БЪЛГАРИЯ” ООД, гр. Силистра Лицензия № 200912817 Заповед № 92/ 09.02.2010 г.	Гр. (с) Силистра 7500 Област: Силистра Адрес: ул. Кап. Кръстев 30, ет. 6, ап. 21; ул. Христо Смирненски 2 Тел. 086822279 e-mail: iliana_zhekova@abv.bg	9. Професия „Шивач”, код 542110 9.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
216.	Център за професионално обучение към „МАКС ИНОВЕЙШЪНС – МИ5” ООД, гр. София Лицензия № 200912823 Заповед № 125/22.02.2010 г.	Гр. (с) София 1510 Област: София град Адрес: ж.к. Хаджи Димитър, бл. 106 Тел. 0887102595; 028402938 e-mail: stoyan.tashkov@gmail.com	9. Професия „Шивач”, код 542110 9.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
217.	Център за професионално обучение към „БУЛСТАРС” ЕООД, гр. Русе Лицензия № 201012828 Заповед № 157/09.03.2010 г.	Гр. (с) гр. Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. Добри Немиров 1-3 Тел. 082826690 e-mail: teoni@tempo-sports.com	5. Професия „Шивач”, код 542110 5.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
218.	Център за професионално обучение към „ЕВРОПА 1997” ЕООД, гр. Варна Лицензия № 201012838 Заповед № 294/ 03.05.2010 г.	Гр. (с) Варна 9000 Област: Варна Адрес: ул. Княз Николаевич 6, вх. 8 Тел. 0878826818 e-mail: violeta357@abv.bg	4. Професия „Шивач”, код 542110 4.1. Специалност „Шивачество” код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
219.	Център за професионално обучение към „ПроФиКоН В” ООД, гр. София Лицензия № 201012868 Заповед № 639/04.10.2010 г.	Гр. София 1421 Област София град Адрес: ул. Йоан Екзарх 19 Тел. 0878761633 e-mail: proficon@mbox.is-bg.net	Заповед № ЛД-03-209/06.03.2013 г. 3. Професия „Шивач”, код 542110 3.1. Специалност „Шивачество“, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
220.	Център за професионално обучение към „Образователен мениджмънт и	Гр. София 1303 Област София град	5. Професия "Шивач”, код 542110 5.1.Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	консултации” ЕООД, гр. София Лицензия № 201012869 Заповед № 666/14.10.2010 г.	Адрес: „Чипровци" 7 Тел. 024001636 e-mail: ngaydarska@ibsedu.bg	професионална квалификация.
221.	Център за професионално обучение към „БЛЪШ” ЕООД, гр. София Лицензия № 201012875 Заповед № 754/15.11.2010 г.	Гр. София, 1632 Област София град Адрес: ж.к. Овча купел 2, бл. 19, вх. Б, ап. 54 Тел. 0899800805 e-mail: blushbeauty@abv.bg	Заповед № 563/ 19.07.2012 г. 5. Професия "Оператор в производство на обувни и кожено - галантерийни изделия", код 542070 5.1. Специалност "Производство на обувни изделия", код 5420701, втора степен на професионална квалификация. 6. Професия "Шивач", код 542110 6.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
222.	Център за професионално обучение към „ИНВИКТУС” ЕООД, гр. Пловдив Лицензия № 201112894 Заповед № 274/03.05.2011 г.	Гр. (с) Пловдив 4000 Област: Пловдив Адрес: бул. „Княгиня Мария Луиза” 69В Тел. 032644408 e-mail: inviktus_ltd@abv.bg	3. Професия “Машинен монтьор”, код 521040 3.2. Специалност “Машини и съоръжения в текстилното, обувната и дървообработващата промишленост”, код 5210416, трета степен на професионална квалификация.
223.	Център за професионално обучение към „ХЛИМИЯ” ООД, гр. София Лицензия № 201112900 Заповед № 364/17.06.2011г.	Гр. (с) София 1113 Област: София град Адрес: ул. "Тинтява" 14, ет. 10, ап.44 бул. "Ал. Стамболийски" 154, ет. 5 Тел. 029292468; 028284189 e-mail: ivan@hlimia.com	9. Професия „Работник в производството на облекло”, код 542090 9.1. Специалност „Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 10. Професия „Шивач”, код 542110 10.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
224.	Център за професионално обучение към „ВЕГА ВАСИЛЕВИ” ЕООД, гр. Ловеч Лицензия № 201112905 Заповед № 417/05.07.2011г.	Гр. Ловеч 5500 Област: Ловеч Адрес: България 49, вх. В, ет. 4, ап. 10 Тел. 0888286932 e-mail: vasileva@gbg.bg	5. Професия „Шивач”, код 542110 5.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
225.	Център за професионално обучение към „ПРЕМА 2010” ООД, гр. Ловеч	Гр. Ловеч 5500 Област: Ловеч	15. Професия „Моделиер-технолог на облекло”, код 542040, 15.2. Специалност „Конструиране,моделиране и технология на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	Лицензия № 201112906 Заповед № 414/05.07.2011г.	Адрес: ул. "Цар Асен Първи" 33 Тел. 0887525767; 0886817997 e-mail: svetoslavmarkov@yahoo.com	облекло от кожи", код 5420402, трета степен на професионална квалификация, Заповед № 715/ 02.10.2012 г. 4. Професия „Работник в производство на облекло", код 542090, 4.1. Специалност „Производство на облекло", код 5420901, първа степен на професионална квалификация, 5. Професия „Работник в обувно и кожено-галантерийно производство", код 542100, 5.1. Специалност „Обувно и кожено-галантерийно производство", код 5421001, първа степен на професионална квалификация, 6. Професия „Шивач", код 542110, 6.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
226.	Център за професионално обучение към Фондация „РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ЗНАНИЕ И СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ – АВИЦЕНА", гр. Смолян Лицензия № 201112909 Заповед № 461/20.07.2011г.	Гр. Смолян 4700, Област: Смолян Адрес: бул. „България" № 31, офис 2 Тел. 0893316049 e-mail: andreeva_sm@abv.bg	13. Професия „Шивач", код 542110 13.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация. Заповед № ЛД-03-803/05.11.2012 г. 2. Професия "Машинен монтьор", код 521040 2.4. Специалност "Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост", код 5210416, втора степен на професионална квалификация;
227.	Център за професионално обучение към „БОГОЯ - М" ЕООД, гр. Варна Лицензия № 201112918 Заповед № 551/09.09.2011 г.	Гр. Варна 9000 Област: Варна Адрес: Район Младост, бл. 143, вх. 3, ет. 4, ап. 42 ул. Македония 82-84 Тел. 052613071 e-mail: bogoia_m@abv.bg	5. Професия „Шивач", код 542110, 5.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация, Заповед № 05/03.12.2011 г. 1. Професия „Машинен техник", код 521010, 1.1. Специалност „Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост", код 5210119, трета степен на професионална квалификация,
228.	Център за професионално обучение към „ТЕХНИКЪЛ ТРЕЙНИНГ	Гр. София 1463 Област: София град	Заповед № 707/29.09.2012 г. 5. Професия „Оператор в производството на обувни и кожено-

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
	БЪЛГАРИЯ" ООД, гр. София Лицензия № 201112923 Заповед № 588/20.09.2011 г.	Адрес: ул. Витоша 146, вх. Б, офис 25 гр. Петрич 2850, ул. „Свобода" № 3 Тел. 074561201, 028139600 e-mail: r.trendov@diesbg.com	галантерийни изделия", код 542070 5.1. Специалност „Производство на обувни изделия", код 5420701, втора степен на професионална квалификация.
229.	Център за професионално обучение към „АРИ-ЗДД" ЕООД", гр. Ямбол Лицензия № 201112924 Заповед № 589/20.09.2011 г.	Гр. Ямбол 8600 Област: Ямбол Адрес: ул. "Желио войвода"№ 2 Тел. 046629296 e-mail: zdd_56@abv.bg	Заповед № 1/03.01.2012 г. 1. Професия „Шивач", код 542110 1.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
230.	Център за професионално обучение към ЕТ „Петър Спасов – Вяра Георгиева", гр. Ловеч Лицензия № 201112926 Заповед № 601/ 27.09.2011 г.	Гр. Ловеч 5500 Област: Ловеч Адрес: ул. "Генерал Скобелев" №2, ет. 1, ап. 1 Тел. 0889726192 e-mail: simba86@abv.bg	4. Професия „Шивач", код 542110 4.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
231.	Център за професионално обучение към „ИНСТИТУТ ПО СОЦИЛНО УПРАВЛЕНИЕ" ООД, гр. Русе Лицензия № 201112936 Заповед № 742/18.11.11 г.	Гр. Русе 1700 Област: Русе Адрес: ул. "Шипка" 6 Тел. 0888596160 e-mail: isu.ruse@abv.bg	11. Професия „Шивач", код 542110 11.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
232.	Център за професионално обучение към „Конфедерация на независимите синдикати в България", гр. София Лицензия № 201112940 Заповед № 805/07.12.2011 г.	Гр. София 1000 Област: София град Адрес: пл. „Македония" № 1 Тел. 024010479 e-mail: idenkova@citub.net	6. Професия „Шивач", код 542110 6.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
233.	Център за професионално обучение към „БУЛТЕКС" ЕООД, гр. Златоград Лицензия № 201112948 Заповед № 41/13.01.2012 г.	Гр. Златоград 1301 Област: Смолян Адрес: Христо Ботев № 6 Тел. 030712588 e-mail: mefimova@mail.bg	3. Професия „Шивач", код 542110 3.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
234.	Център за професионално обучение към „ИКОНОМИКС – М” ЕООД, гр. Севлиево Лицензия № 201212969 Заповед № 317/06.04.2012 г.	Гр. Севлиево 5400 Област: Габрово Адрес: ул. Стефан Пешев 101А, ет. 1 Тел. 0878979799; 0878650041; 067583000 e-mail: dragomir.vasilev@ikonomiks.com; office.sevlievo@ikonomoks.com	14. Професия „Шивач“, код 542110, 14.1. Специалност „Шивачество“, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
235.	Център за професионално обучение към Фондация „Център за устойчиво развитие на община Неделино”, гр. Неделино Лицензия № 201212973 Заповед № 361/20.04.2012 г.	Гр. Неделино 4990 Област: Смолян Адрес: Кочо Чистименски № 5 Тел. 0897941640 e-mail: ciron@abv.bg	2. Професия „Шивач“, код 542110, 2.1. Специалност „Шивачество“, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
236.	Център за професионално обучение към „ГРАНД ЦЕНТЪР” ООД, гр. Сливен Лицензия № 201212988 Заповед № 552/11.07.2012 г.	Гр. Сливен 8800 Област: Сливен Адрес: бул. „Стефан Стамболов“ № 30 Тел. 0886207034 e-mail: denchev_ii@abv.bg	24. Професия „Шивач“, код 542110, 24.1. Специалност „Шивачество“, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
237.	Център за професионално обучение към „ЯРЧЕВ” ЕООД, гр. София Лицензия № 201212998 Заповед № 602/31.07.2012 г	Гр. София 1404 Област: София град Адрес: бул. Гоце Делчев, бл. 37, вх. Г, ап. 95 Тел. 0889731352 e-mail: yarchev@abv.bgб	8. Професия “Шивач”, код 542110 8.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
238.	Център за професионално обучение към Сдружение „АЛФА ПИ ЕМ ВИ”, гр. Силистра Лицензия № 201212999 Заповед № 608/31.07.2012 г.	Гр. Силистра 7500 Област: Силистра Адрес: ул. “Тулча” № 6, вх. А, ет. 1 Тел. 0884722370 e-mail: b_hristova_bif@abv.bg	29. Професия “Моделиер – технолог на облеклото”, код 542040 29.2. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на облеклата от кожи”, код 5420402, трета степен на професионална квалификация. 31. Професия “Моделиер – технолог на обувки и кожено-галантерийни изделия”, код 542060 31.1. Специалност “Конструиране, моделиране и технология на

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
			обувни изделия”, код 5420601, трета степен на професионална квалификация. 33. Професия “Работник в производство на облекло”, код 542090 33.1. Специалност “Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 34. Професия “Шивач”, код 542110 34.1. Специалност “Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
239.	Център за професионално обучение към „КИБЕРТЕЛ” ЕООД, гр. Левски Лицензия № 2012121001 Заповед № 691/26.09.2012 г.	Гр. Левски 5900 Област: Плевен Адрес: ул. „Малчика“ № 18 Тел. 0899519235 e-mail: cpo.kibertel@abv.bg	6. Професия "Работник в производство на облекло", код 542090 6.1. Специалност "Производство на облекло", код 5420901, първа степен на професионална квалификация 7. Професия "Шивач", код 542110 7.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация
240.	Център за професионално обучение към „ПРОГРЕС И ЗНАНИЕ” ЕООД гр. София Лицензия № 2012121008 Заповед № ЛД-01-790/30.10.2012 г.	Гр. София 1618 Област: София град Адрес: ул. „Пирин“ № 10 Тел. 0888259724 e-mail: v_kehayova@abv.bg	3. Професия „Шивач“, код 542110, 3.1. Специалност „Шивачество“, код 5421101, първа степен на професионална квалификация,
241.	Център за професионално обучение към „КИСС - 707” ЕООД, гр. Ихтиман Лицензия № 2012121010 Заповед № ЛД-01-805/05.11.2012 г.	Гр. Ихтиман 2050 Област: София Адрес: ул. „Георги Раковски“ № 24 Тел. 0885868924 e-mail: silvia.nedkova@gmail.com	7. Професия „Шивач”, код 542110 7.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
242.	Център за професионално обучение към „Стил-Алтънджиян” ЕООД, гр. Бургас Лицензия № 2012121012 Заповед № ЛД-01-868/13.11.2012 г.	Гр. Бургас 8000 Област: гр. Бургас Адрес: "Съединение" № 7 Тел. 0888766350 e-mail: cpo@sari-bg.net	17. Професия „Шивач”, код 542110 17.1. Специалност „Шивачество”, код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
243.	Център за професионално обучение към Сдружение с обществено полезна дейност „АСОЦИАЦИЯ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СЪТРУДНИЧЕСТВО ПАРИС 2012”, гр. Гоце Делчев Лицензия № 2012121019 Заповед № ЛД-01-949/15.12.2012 г.	Гр. Гоце Делчев 2900 Област: Благоевград Адрес: ул. „Драма“ № 53, ет. 1 Тел. 0896692103 e-mail: georgidimitrov@outlook.com	3. Професия „Работник в производството на облекло”, код 542090 3.1.Специалност „Производство на облекло”, код 5420901, първа степен на професионална квалификация.
244.	Център за професионално обучение към "Десислава Дойнова 1" ЕООД, гр. София Лицензия № 2012121028 Заповед № ЛД-01-58/15.01.2013 г.	Гр. София 1113 Област: София град Адрес: ул. Николай Коперник № 17 Тел. 0888213091 e-mail: office.businessline@gmai.com	3. Професия "Оператор в производството на облекло", код 542050 3.2. Специалност "Производство на облекло от кожи, код 5420502, втора степен на професионална квалификация
245.	Център за професионално обучение към Община Варна, гр. Варна Лицензия № 2012121030 Заповед № ЛД-01-108/28.01.2013 г.	Гр. Варна 9000 Област: Варна Адрес: бул. Осми Приморски полк № 43 Тел. 052500126 e-mail: varnasupz@abv.bg	3. Професия "Шивач", код 542110 3.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация. 4. Професия "Обущар", код 542120 4.1. Специалност "Обущарство", код 5421201, първа степен на професионална квалификация.
246.	Център за професионално обучение към „РОДОПА -ТУРС" ЕООД, с. Борино, обл. Смолян Лицензия № 2012121034 Заповед № ЛД-01-172/22.02.2013 г.	Гр. Борино 4824 Област: Смолян Адрес: ул. Христо Ботев № 1 Тел. 0878756919 e-mail: cpo_birino@abv.bg	4. Професия „Работник в производството на облекло", код 542090 4.1.Специалност „Производство на облекло", код 5420901, първа степен на професионална квалификация. 5. Професия „Шивач", код 542110 5.1. Специалност „Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.
247.	Център за професионално обучение към -„СиСтаКом“ ЕООД, гр. София Лицензия № 2012121036 Заповед № ЛД-01-188/27.02.2013 г.	Гр. София 4824 Област: София град Адрес: ул. "Ловен парк" № 1; гр. Нови пазар 9900, ул. „Княз Борис I“ № 4 Тел. 053723151, 0882880880 e-mail: office@sistacom.bg	8. Професия "Шивач", код 542110 8.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
248.	Център за професионално обучение към сдружение „ВЕДА“, гр. Плевен Лицензия № 2013121042 Заповед № ЛД-01-245/18.03.2013 г.	Гр. Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: ул. "Сан Стефано" №12, офис 16 Тел. 064803952 e-mail: vkl@gbg.bg	5. Професия "Шивач", код 542110 5.1. Специалност "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация.